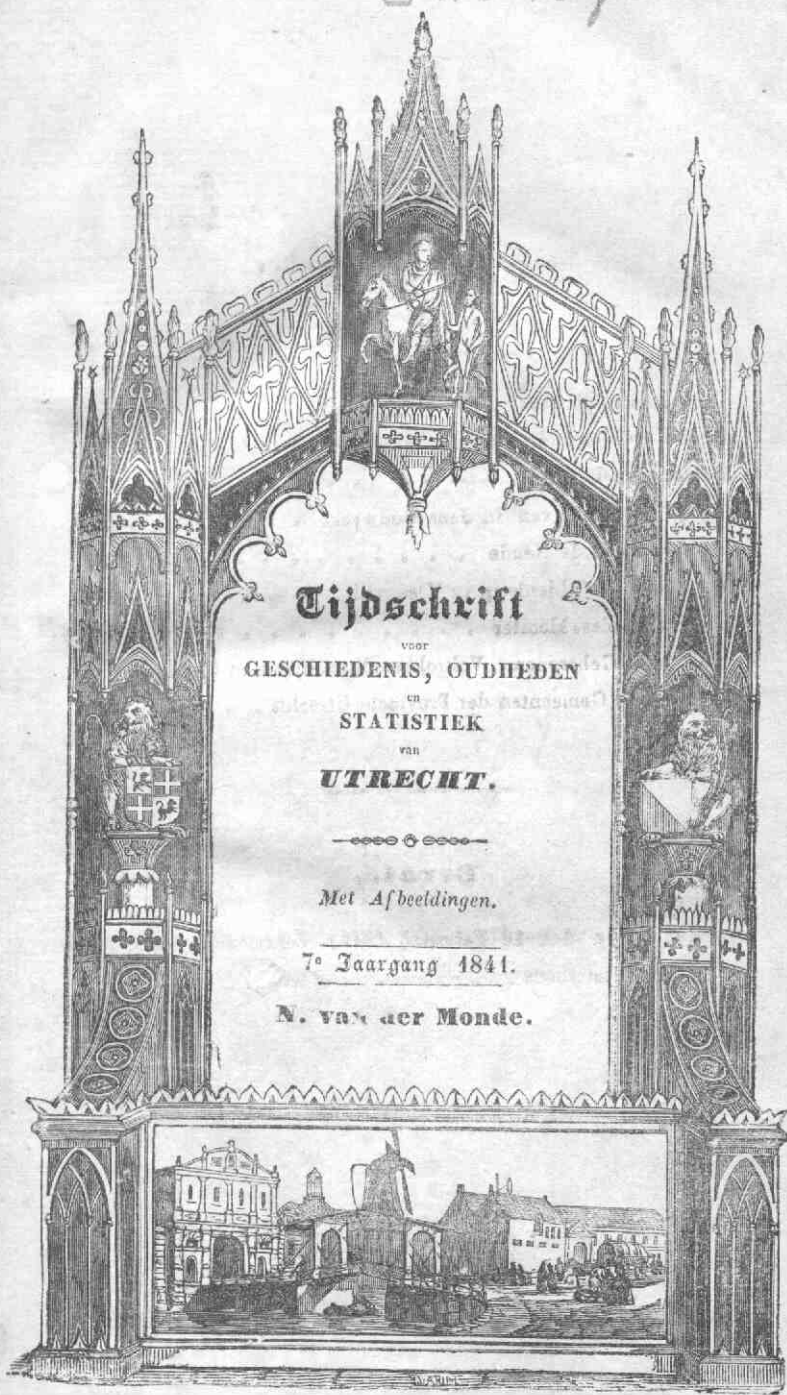

Tijdschrift voor geschiedenis, oudheden en statistiek van Utrecht 1841

<https://hdl.handle.net/1874/9796>

5 oct 1570.

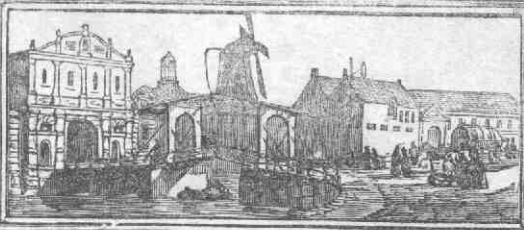
Tijdschrift

voor
GESCHIEDENIS, OUDHEDEN
en
STATISTIEK
van
UTRECHT.

Met Afbeeldingen.

7^e Jaargang 1841.

N. van aer Monde.

**DRIEJARIGE OORLOG TUSCHEN MAXIMILIAAN
VAN OOSTENRIJK EN DE STAD UTRECHT.**

1481 TOT 1484.

DOOR

Jonklir. Mr. A. M. C. VAN ASCH VAN WEJCK.

(Vervolg van bladz. 258, VI deel).

De inneming der stad Vianen door Vincentius van Zwanenburch, geschiedde op last van den Burggraaf van Montfoort, zonder toestemming van den Raad der stad Utrecht. Daar echter deze krijgsverrigting in verband staat met vroegere gebeurtenissen, komt het ons voor niet onbelangrijk te zijn, eenige jaren in de geschiedenis terug te treden en kortelijk het navolgende met opzigt tot die gebeurtenis te vermelden.

Reinoud van Brederode, Heer van Vianen, was den 16 October 1473 overleden, en liet bij zijne weduwe Jolenta de Lalaing, zuster van den Stadhouder van Holland, twee zonen en vijf dochters na; alle minderjarige kinderen, over welke hij, bij uitersten wil, de voogdijschap had opgedragen aan zijne echtgenoot. Walraven, Heer van Amersooijen en Reinier van Broekhuizen, beide zonen van Gerrit van Broekhuizen, Heer van Weerdenburg, Amersooijen en Broekhuizen, alsmede Walrava, zuster van Reinoud betwistten haar deze voogdijschap. De eersten voornamelijk ten aanzien van haren oudsten

zoon Walraven, toekomstig Heer van Vianen; zij bemagtigden dan ook, met behulp van eenige burgers, hunner zaak toegedaan, de stad Vianen. Jolenta zich alzoo op het slot Batestein, aan de stad gelegen, bedreigd ziende, gaf onmiddelijk kennis van dien aanslag aan den Burggraaf, aan zijnen broeder Willem en aan Jonkvr. van Beverweert. Inmiddels poogde men haar te bewegen tot den afstand van hare wettige voogdijschap, doch hierin wilde zij echter niet bewilligen. Montfoort, die op verzoek van Jolenta zich dadelijk derwaarts had begaven, trachtte de beide partijen wel te verzoenen, doch zijne pogingen daartoe bleven zonder gevolg. Spoedig echter werden Walraven en Reinier, door Walraven van Haeften, Jolenta in den bloede bestaande, en welken zij ter hulp geroepen had, genoodzaakt de stad te ontruimen, zoodat zij tot 1477 in het rustig bezit bleef van hare regten. Dan na den dood van Karel den Stoute, zich naar Gend begevende, droeg zij het bestuur der stad en van hare goederen op aan Zweder van Vianen, en van deze afwezigheid maakte Reinier gebruik. In den slag van Nancy krijgsgevangen gemaakt, was hij nauwelijks ontslagen, of hij stelde zich, vereenigd met de bastaardzonen van Brederode, en met behulp van eenige voorname burgers, weder in het bezit van deze stad, en wist zich tot Ruwaard van die stad en van het land van Vianen en Ameijde te doen aanstellen (1).

Jolenta dit vernemende, was van Gent terugge-

(1) Johannes à Leydis, de orig. et reb. gestis B. D. de Brederode, caput. lxx.

keerd, en koos nu Schoonhoven tot verblijfplaats. Doch geen uitzigt hebbende, om hare regten te handhaven, bewilligde zij in de tusschenkomst van eenige vermogende Heeren tot het sluiten van een verdrag; en zond, tijdens die onderhandelingen, op raad van eenigen harer vrienden, haren oudsten zoon naar Vianen. Reinier weigerde hem van daar te laten terugkeeren; noodzaakte dezen, om hem als voogd te erkennen, en hield hem even zeer als zijne beide zusters op het slot Batestein onder eene strenge bewaking. Jolenta begaf zich vervolgens naar Utrecht, waar velen hare zaak waren toegedaan. Hare kinderen intusschen vormden het plan, om met behulp van hen, die de belangen der moeder aankleefden, haar in het bezit van het slot Batestein te herstellen: zij verzochten deswege aan hare moeder de toezending van eenig vergift in eene brief besloten, waarmede zij den waakzamen hond op het slot zouden doodden. Reinier vernemende, dat er iets ten zijnen nadeele beraamd was, ontbood krijgsvolk in de stad, deed naauwkeurig onderzoek naar alles, wat hij hem vermoeden opwekte, en de noodlottige brief met het vergift in denzelfden viel in zijne handen. Dit vergift beschouwde hij voor hem bestemd te zijn, en gaf onmiddellijk van dit verraad kennis aan de Regering van Utrecht en aan den Burggraaf, met toezending tevens van den brief, door de hand van Jolenta geschreven. De weduwe werd hierop gelast de stad te verlaten (1). Het volgende jaar werd zij, op het verzoek van Montfoort, van die

(1) Ruerende van dat zij een opzet heeft doen maken, om Vianen te overvallen. Raads-dagelijksch-boek; besluit 18 Dec. 1477.

4

verbanning wel ontheven, doch onder beding, dat zoo wel zij, als Reinier zich zouden onderwerpen aan de uitspraak van daartoe te benoemen scheidsmannen over de tusschen hen gerezene geschillen (1). Deze uitspraak geschied zijnde, werd bij dezelve beslist, dat Broekhuizen als voogd het bestuur zoude voeren, onder teruggave echter aan Jolenta van alle de door hem eigendunkelijk bezetene goederen. Maar hij stoorde zich, wat dit laatste betrof, geenszins aan deze bepaling. Walraven, meerderjarig geworden zijnde, werd in 1480 plegtig, als Heer van Vianen en Ameijde, gehuldigd, en stelde voorts Joris (2), bastaardzoon van Gijsbrecht van Brederode tot drost van Vianen aan.

Tot herstelling van Walraven in zijne regten hadden, behalve Montfoort, de Hollandschen en sommigen der aanzienlijken uit Utrecht, waarvan het grootste gedeelte daarna, als de partij des Bisschops aanklevende, uit de stad werden verdreven, veel bijgedragen (3); en aan de erkentelijkheid voor die bewezen diensten moet men eenigzins toeschrijven zijne overhelling tot de zijde der Hollandschen, en het goedgunstig toestaan van bescherming aan de Utrechtsche ballingen, die Vianen tot hunne wijkplaats kozen (4). Echter moge men veronder-

(1) Zie den brief bij Burman III. p. 218, 219, en de uitspraak der scheidsmannen, l. l. p. 220—230.

(2) Joris diende naderhand als kapitein onder Frans van Brederode, en werd in 1489 te Delft onthoofd. *Alkemade*, pag. 726—732.

(3) *Johannes à Leiden*, l. l. cap. LXXI et LXXII.

(4) *Johannes à Leiden*, l. l. c. LXXIV. p. 735.

stellen, dat tevens staatkundige inzichten zijne handelwijze ten hunnen aanzien bestuurden. Den staat toch der zaken gade slaande, zoo wel als de moeilijkheden, waarin de Utrechtschen zich meer en meer wikkelden, achtte hij het tot behoud der regten, waarin hij thans als opvolger zijns vaders getreden was, van belang, zijn gezag meer te vestigen; inwendig, door zich een' aanhang van aanzienlijken binnen de stad Vianen te vormen, tegen de hem vijandig gezinde partij in dezelve; uitwendig, door aan de magtige vijanden van Montfoort en de Utrechtschen geene redenen van wantrouwen en achterdocht te geven. Welligt wenschte hij aan Maximiliaan, door het verleenen van bescherming aan de uit Utrecht door de Montfoortsche partij verdrevenen, het bewijs te geven, dat bij de volharding dier partij afkeurde. Dan hoe het daarmede ook moge gelegen zijn; dit althans is zeker, dat de Utrechtschen en voornamelijk Montfoort zich gevoelig hebben getoond over zijne goedgunstige wijze van handelen ten opzichte hunner ballingen. Reinier, de trouwe vriend en aankleever van den Burggraaf, te leur gesteld in de verwachtingen omtrent het bezit van de stad en het land van Vianen en Ameijde, waarop hij welligt nog hoop bleef koesteren, zal waarschijnlijk het zijne hebben bijgedragen, om de dubbelzinnige handelwijze van den Heer van Brederode af te schilderen, als een kenmerk van vijandige gezindheid jegens de Utrechtschen, en als eene kennelijke aankleving hunner vijanden, om hierdoor de gevoeligheid van die van Utrecht te sterker op te wekken. Evenwel strookte het geenszins met de bedoelingen van Walraven, zich in den

strijd van de Utrechtschen tegen Holland en den Aarts-herzog te mengen; voorzigtig vermeed hij hiertoe zelfs alle aanleiding, en nam, zoo veel hij dit met zijne belangen konde overeenbrengen, eene onzijdige houding aan. Dit beginsel tot rigtsnoer zijner gedragingen stellende, had hij de vertogen, om Vianen door krijgsvolk te mogen bezetten, aan hem, zoo wel van de zijde der stad Utrecht, als van wege den Stadhouder Lalaing, uit name van Maximiliaan zelve gedaan, onvoorwaardelijk van de hand gewezen, verklarende noch *d'eene off d'andere partie te willen inne laten off adhereren* (1).

In weerwil echter dezer stellige verzekering, koesterden evenwel die van Utrecht de vrees, dat Walraven Hollandsche bezetting in Vianen zoude toelaten; of wel, dat hij van wege Holland zoude worden aangezocht, om vreemd krijgsvolk in zijne dienst te nemen, ten einde daarmede de Utrechtschen te bestrijden. Dit gerucht althans verspreidde zich in Utrecht; en zonder dat men de gegrondheid daarvan kan bepalen, scheen het echter bij de Regering zoo veel geloof te verdienen, dat zij aan Joris in onbewimpelde bewoordingen schreef, wat zij dien aangaande had vernomen; met dringend verzoek tevens van noch aan het eene, noch aan het andere zijne toestemming te geven; ten einde de

(1) Zie de processtukken in het regtsgeding van den Heer van Brederode tegen de stad Utrecht over de inneming van Vianen, eenige jaren daarna gevoerd voor den Bisschop Frederik van Baden, pag. 10 enz.

vriendschapsbetrekkingen, die altoos tusschen de stad Utrecht en Vianen bestonden, niet af te breken (1). Het antwoord, daarop waarschijnlijk ontvangen, is niet bekend; doch, daar de geschiedenis geen melding maakt van eenige bemoeijingen van Walraven in den strijd, veronderstellen wij, dat hij zich, gedurende denzelfden, onzijdig gehouden heeft.

Onder de burgers van Vianen zelve heerschte intusschen, ten gevolge van de verdeeldheden tusschen de familie der Brederode's, tweedragt en partijschap; aangevuurd en onderhouden door erfelijke veten, die slechts van de tijdsomstandigheden een geschikt oogenblik afwachtten, om zich met nieuwe hevigheid te openbaren. In deze onstuimige tijden, waarin eene algemeene gisting de gemoederen bevangen had, werd er bijkans niemand gevonden, die niet de eene of andere partij aankleefde; hetzij uit overtuiging van regtvaardige aanspraken, of uit gevoel van geleden onrecht, hetzij daartoe gedwongen door de omstandigheden; hetzij eindelijk dat de bereiking van eigene bedoelingen en inzigten daarmede in onafscheidbaar verband stond. Even als iedere stad, leverde derhalve ook Vianen het tooneel van burgerlijke tweespalt op. Deze was der zaak van Jolenta, gene de belangen van Reinier toegedaan. Hunne namen waren de leus, welke de onrustige inwoners tot dekmantel namen van hunne onrustige bewegingen. Beide partijen vreesden wederkeerig elkanders krachten bij eene uitbarsting, en

(1) Zie dezen belangrijken brief, dato 10 Sept. 1481, I. I. pag. 181 en 182.

zochten ondersteuning en bijstand buiten zich (1). Vooral bevonden zich onder de partij, die Reinier in zijn onregmatig bezit had gehandhaafd, en die hem weder aan het hoofd zocht te stellen, vele aanzienlijke burgers, die door hun vermogen en invloed, zoo wel als door hunne hevigheid, bovenmatige vrijheidszucht en koene stoutheid, gevaarlijke vijanden waren van den Heer van Brederode. Gijsbert van Baest, Jacob Zwieten, Steijn Coenen hadden zich als hoofden opgeworpen, en vooral speelde van Baest, in hetgeen te Vianen naderhand voorviel, eene eerste en zeer beduidende rol. Deze vooral deed zich kennen, als een woelziek, hevig en tevens schrandere man; die daarbij, welligt uit gegronde reden van ontevredenheid, hoogst vijandig tegen Walraven gestemd was, en niets onbeproefd liet, om zijn gezag om verre te stooten. Aan het hoofd der andere partij, die de wettige zaak van Walraven voorstond, bevond zich Allart de Wael, een aanzienlijk burger, die in stedelijke en andere betrekkingen meermalen eene voorname plaats bekleed had (2). Reeds langen tijd vóór de inneming van Vianen, had van Baest zich in goede verstandhouding met Montfoort en met de meest invloedrijke leden des Raads weten te stellen (3); en met hunne ware inzichten bekend zijnde, had hij zich van hunne welwillende gezindheden jegens hem weten te verzekeren.

(1) Zie de beëdigde verklaring van Dirk van Zuilen van Nijvelt in de bijlagen.

(2) Proces l. l. p. 257 en 239.

(3) Zie de evengemelde verklaring van Z. v. N.

Krachtiger steun kon hij zeker niet vinden, en hij hield zich bereids van denzelfven verzekerd; daar hetgeen hij bedoelde tevens strookte met de plannen en den oorlogszuchtigen aard van den Burggraaf. Hij was het dan ook, die aan Montfoort het voornemen openbaarde, dat de Wael en zijne partij konde hebben, om Vianen aan de zijde van Holland te brengen; en welligt is de aan den drost Joris van Brederode geschreven brief van den 14 September 1480, waarvan zoo even melding is gemaakt, het gevolg geweest van deze mededeeling. Hij wist van welk hoog belang het voor den Utrechtschen was, om de Hollandschen aan die zijde verwijderd te houden; en hoe, ingeval Vianen in handen der vijanden viel, niet alleen het blokhuis aan de Vaart, een zoo hoog gewichtig punt van verdediging, eene bestorming had te duchten; maar dat ook, in dat geval, de toevoer van levensmiddelen naar de stad, aan die zijde, ten eenen male zoude worden afgesneden. Deze vrees vooral meende hij, dat Montfoort ligtelijk zoude bewegen, de mogelijkheid daarvan voor te komen, door bij tijds eene genoegzame magt in de stad Vianen te werpen; ten einde dat punt voor alle onverhoedsche overrompeling van dien kant te beveiligen.

De verschillende togten, die van Baest naar Utrecht deed, hadden geen ander doel, dan om Montfoort op de hoogte te houden van de geestgesteldheid der burgers, en van de vermoedelijke pogingen der andere partij, of wel van de zijde der Hollandschen, in het werk gesteld, om die stad in hunne handen te stellen. In de bijeenkomsten toch, die ten huize van Mont-

foort plaats hadden, was welligt, reeds lang vóór de uitvoering, het plan rijp geworden, om zich door list van Vianen meester te maken. Inmiddels werkte van Baest in het belang van Montfoort en der Utrechtsche zaak, welligt van geheime lastbrieven voorzien, en voorzag het blokhuis van levensmiddelen en kriegsbehoefden. Dan hoe bedektelijk hij hiermede ook te werk ging, konde zulks echter het waakzaam oog van den drost niet ontgaan, die reeds, in de vele togten van van Baest naar Utrecht, verraad meende te ontdekken: te meer wantrouwde hij dezen, daar hij reeds kennis droeg van de geheime proviandering van het blokhuis, waarover hij van Baest reeds vroeger vruchteloos had onderhouden, als geheel strijdig met de onzijdigheid, welke Walraven onschendbaar door de Viaansche burgers wilde bewaard zien. De drost meende derhalve verplicht te zijn den Heer van Brederode niet onkundig te laten van de woelingen van deszelfs vijanden. Tevens had Jolenta, die in Utrecht teruggekeerd, door hare vrienden met den loop der gebeurtenissen werd bekend gehouden, haren broeder den Stadhouder daarvan mededeeling gedaan. Van hier, dat zoo wel Lalaing, als Walraven aan Joris wete deed, dat hij van Baest als een gevaarlijk man uit de stad zoude verwijderen. Dit echter ging met vele bezwaren gepaard, en zoude, dit gevoelde de drost, bij de gisting, die onder de partijen heerschte, ernstige gevolgen kunnen hebben, voor de uitwendige rust der gemeente; want Gijsbert had niet alleen vele vrienden en aanhangers onder dezelve, maar bezat daarbij, door zijne uitgebreide betrekkingen en door

zijne geboorte, veel invloed in de stad. Hij vond het dus voor het tegenwoordige voorzigtiger, van Baest bij zich te ontbieden, hem den bekomen last mede te deelen, en tevens hem zijne dubbelzinnige gedragingen onder het oog te brengen. Van Baest echter betuigde zijne volkomene onschuld. *Howdy my voor sucken man*, zeide hij, *dat ic myns Jonckeren stat verraden soude, dat is myn leet* (1). Bemerkende, dat zijne ware oogmerken ontdekt waren, en men thans op hem vooral het oog gevestigd had; vreezende daarenboven voor de mislukking van den aanslag; meende hij de volvoering daarvan te moeten verhaasten, en al de hinderpalen, die hij nog bij Montfoort konde ontmoeten, uit den weg te nemen. Onmiddellijk na dit mondgesprek met den drost, begaf hij zich naar Utrecht, deelde aan Montfoort en zijnen raad het gesprokene mede, en verzekerde hen ten stelligste, dat Joris en Allart de Wael het voornemen hadden, de stad Vianen aan Holland te brengen (2); zoo dat er derhalve geen tijd te verliezen was, om dit te voorkomen: zich zelve en zijnen bijstand tevens aanbiedende, om de stad en de Utrechtsche ballingen aan den Burggraaf over te leveren, onder beding van genoegzame gewapende hulp, tot het doen gelukken van dien aanslag (3). Bij Montfoort en de zijnen, die reeds zeer overhelden tot eene onderneming, welke hun, in hunne

(1) Matthaeus, l. l. p. 446.

(2) Proces, l. l. 230 verso.

(3) Proces, l. l. 129 recto.

krijgskundige plannen, zulke belangrijke voordeelen zouden kunnen verzekeren, vonden zijne redenen een gereden ingang; zij gaven aan het ontworpen plan volstandigheid, en deden de laatste bedenkingen wijken voor het besluit, om hetzelfde zoo spoedig mogelijk ten uitvoer te leggen. Lang echter had men gearzeld. De Heer van Brederode toch leefde in vriendschap met Utrecht. De verleende bescherming aan de Utrechtsche ballingen konde eene daad van openbare vijandelijkheid niet regtvaardigen. Dat Walraven zich aan de zijde der Hollandschen had gevoegd, en Joris met de Wael de stad Vianen aan hen wilden in handen stellen, of daarin Hollandsche bezetting ontvangen, steunde alleen op vermoedens, op losse berigten en bloote gezegden van eenen vijandig gezinden man. Dit niet alleen, maar hoe den Raad zelve dit plan aannemelijk te maken? Ook daar had men eene ernstige tegenkanting te wachten. Velen toch der leden, doordrongen van den druk des oorlogs voor de stad en burgers, bezielde bezadigder gevoelens; zij zochten hunnen toestand niet hopeloozer te maken door hunne toestemming te geven aan daden, die de gramschap des Aartshertogs nog sterker moesten doen ontvlammen, en welke gevolgen niet anders dan rampspoedig konden zijn. Zij immers wenschten de mogelijkheid van eenen eerlijken vrede te bewaren, en daartoe achtte men het geraden geene aanvallende, maar eene verdedigende houding aan te nemen. Deze meer gematigde geestgesteldheid had, zoo als wij reeds gelegenheid hadden op te merken, meer en meer veld gewonnen bij dit aanzienlijk ligchaam. De

Burggraaf bezat dus niet meer dien invloed op hetzelfde, welken hij te voren uitoefende, en vreesde met regt, dat, indien hij dien aanslag voorsloeg en daartoe de gewapende hulp der burgers, welke de raad alleen hem konde verleenen, verzocht, dit voorstel geen ingang zoude vinden: en dat hij derhalve, wilde hij zich niet openbaar tegen den uitgedrukten wil des raads stellen, zoude genoodzaakt zijn, dit plan vaarwel te zeggen: van daar dat alles, wat met dien aanslag in betrekking stond, buiten de Regering omging, en met van Baest en Zwanenburch beraamd werd in bijzondere bijeenkomsten, die Montfoort, indien hij over stads- of algemeene aangelegenheden te handelen had, ten zijnen huize (1) gewoon was te houden met zijne getrouwe vrienden en aanhangers. Er bestond, bovendien, nog eene reden, welke te eerder tot die onderneming deed besluiten. De geldmiddelen waren in dien staat gekomen, dat zij niet toereikend waren, om geregeld het gehuurd vreemd krijgsvolk, en de gewapende mannen in dienst der Utrechtschen aangenomen, te betalen; en op dat tijdstip waren er aanzienlijke sommen aan achterstallige soldijen te vorderen; van Zwanenburch zelve had vele voorschotten gedaan, en deze drong zeer aan op voldoening van het hem verschuldigde. Natuurlijk had dit bij hem en bij zijne manschappen onvergenoegdheid ten gevolge. Daarenboven bekreunde deze zijne onge-

(1) Thans het huis bewoond door Vrouwe donairière Pestera van Cattenbroek, oostzijde van de Nieuwe gracht bij de Bregitestraat. In de eigendomsapieren wordt hetzelfde genoemd *de huizinge van Montfoort*.

regelde roofgierige en woeste bende zich weinig aan krijgstuicht; zoodat de werkeloosheid, waarin zij verkeerden, hun oponthoud in de stad voor de burgers hoogst gevaarlijk zoude maken, indien geene hoop op roof en buit op den vijand hen eene afleiding gaf, en daardoor de treurige gevolgen, die deze voor de rust der stad konden hebben, werden voorgekomen; van Zwanenburch, zal zeker ook van zijne zijde niets onheproefd hebben gelaten, en met allen ernst aangedrongen, tot het doen dier onderneming, welke, zoo als wij hierna zullen zien, zoo zeer ten zijnen voordeele is uitgevallen.

De bijzonderheden der laatste bijeenkomst, waarin alle de vereischte afspraken werden gemaakt, zijn naauwkeurig in het reeds aangehaald regtsgeding opgeteekend, en spreiden een helder licht over de ware geestgesteldheid der mannen, die op dat tijdstip zulk eene beduidende rol vervulden in de Utrechtsche gebeurtenissen. Deze bijeenkomst had plaats ten huize van den Burggraaf; in dezelve waren tegenwoordig van Zwanenburch, Berent van Groenevelt, Tijman IJsbrantsz, Jan de Coninck en Dirk van Zuïlen van Zevender. Hoewel men kan veronderstellen, dat reeds alles te voren beraamd en besloten was, schijnt het echter, dat aan Dirk van Zuïlen thans eerst op eene officiele wijze die toeleg werd medegedeeld, en men van hem zijne medewerking of zijne toestemming, in zijne hoedanigheid als hoofd der Regering verlangde. Het was voor den Burggraaf en de zijnen in verscheidene opzigten van groot gewigt, dat zij de stad tot deelgenoot van deze

vijandelijkheid had. Niet alleen, dat zij door de
 toevoeging van een bepaald getal Utrechtsche bur-
 gers hunne benden versterkt hoopten te zien, en
 alzoo meer zeker van den goeden uitslag van hunnen
 ontworpen aanslag zijn, maar ook lag het in het wel-
 begrepen belang hunner inzigten, de stedelijke Rege-
 ring te wikkelen in de moeilijkheden van hunnen
 toestand tegen over den Aartsheertog. Hierdoor zoude,
 indien zij eenmaal verplicht werden het hoofd te bui-
 gen, de verantwoordelijkheid dier daad niet uitslui-
 tend op hen rusten; ja zelfs zoude welligt des noods
 de openbare medewerking der stad een dekmantel
 kunnen zijn, achter welken zij zich konden schuilen
 door tot hunne verontschuldiging aan te voeren, dat
 de inneming van de stad Vianen niet anders geschied
 was, dan op last en ten behoeve der stad Utrecht, zoo
 als sommigen dit ook naderhand ter hunner verdedi-
 ging hebben getracht voor te wenden. Dit alles ontging
 het scherpzinnig oog van van Zuïlen niet; zoodat
 hij, toen Montfoort dien voorslag deed, en zijne
 medewerking verzocht, rondborstig verklaarde geen
 deel aan dien toeleg te willen nemen; zeggende,
 dat het hem noch als leenman van den Heer van
 Brederode, noch als aan het hoofd staande der
 Utrechtsche Regering voegde, hetzij middellijk hetzij
 onmiddellijk de hand daaraan te leenen; hoewel
 dan de Burggraaf met vele drogredenen hem
 trachtte aan te toonen, dat hij als Burgemeester
 den eed hebbende afgelegd, om de belangen der
 Stad voor te staan, hiertoe verplicht was; bleef van
 Zuïlen echter bij hetgeen hij gezegd had, be-

tuigende, dat juist die zelfde belangen hem noopten verdedigender en geenszins aanvallender wijze te handelen. Evenwel gaf hij Montfoort de verzekering, dat hij omtrent het onderwerp, waarover met hem was gesproken geworden, de stipste geheimhouding zoude in acht nemen (1). Men moge hieruit het gevolg trekken, dat hij, wat zijne persoonlijke staatkundige gevoelens aangaande, dien toelag niet geheel afkeurde, maar dat voorzigtigheid en hooger pligtgevoel hem gebood, om in de betrekkingen, waarin hij en tot de stad en tot den Heer van Brederode stond, alle medewerking te weigeren. Weenige oogenblikken, nadat van Zuñlen de bijeenkomst had verlaten, duidde de bedrijvigheid op sommige plaatsen der stad aan, dat er iets ongewoons plaats had. In alle rigtingen der stad merkte men onder de krijgslieden en derzelve hoofdmannen eene groote beweging op; weldra deed ook de banklok zich hooren, en zag men de krijgsbenden zich in huane toerustingten ter bestemde plaatse vergaderen. Van alle kanten vloeiden de burgers, op het hooren der banklok, te zamen, zonder echter te weten, wat dit alles te beduiden had. Wel begreep men, dat er eene reize zoude worden gedaan, maar waarheen, en met welk doel konde niemand met zekerheid zeggen. Vreczende, dat men Zwaneburg beleeten zoude dien togt te doen, indien deszelfs doel bekend was, verspreidde men algemeen het gerucht, dat de togt op Schoon-

(1) Zie de bijzonderheden dier bijeenkomst in de afgelegde verklaringen.

hoven gerigt werd, en eerst nadat de krijgslieden een uur waren vertrokken, bleek het, dat men het op Vianen had gemunt (1).

Het was derhalve op den 17 Maart 1483, vóór het vallen van den avond, dat Zwanenburch met Andries van Belle, die onder hem het bevel voerde, aan het hoofd van 300 man, de stad Utrecht uittrok, en Vianen bij verrassing den volgenden dag innam. Onder zijn bevel bevonden zich, Steven van Zuilen van Nijvelt (2), en verscheidene jonge lieden van aanzienlijke geboorte, die de zaak van Montfoort met vuur aankleefden: Utrecht hebbende verlaten, ondervond Zwanenburch bij zijne benden dezelfde onwilligheid, welke hij in vorige togten van hen had ervaren. Door Montfoort ernstig verzocht, om de morrende krijgslieden zoo veel mogelijk te vrede te stellen, konde alleen het vooruitzicht op eenen rijken buit en de uit naam van den Burggraaf gedane toezegging van 4000 Rijnsche guldens, indien zij Vianen innamen, hen bewegen tot gehoorzaamheid aan hunnen aanvoerder (3).

Men was met van Baest afgesproken, dat Loef Berchmaker, die op het blokhuis aan de Vaart het bevel voerde, op een met vuur gegeven teeken, eenige zijner manschappen met ladders en ander oorlogstuig de Lek zoude doen overzetten. Van Baest

(1) Zie proces l. l. pag. 467 r.

(2) Zie proces l. l. pag. 123 r. Naderhand betuigde hij echter onkundig te zijn geweest, van het doel dier reize, l. l. p. 241 v.

(3) Zie de Rekeningen van Zwanenburch.

zoude die knechten, nadat hij de wacht aan de poort had betrokken, heimelijk en verkleed in de stad laten, en met hen de poort bezetten. Dit alles gelukte naar wensch. Inmiddels was Zwanenburg Vreeswijk genaderd, en trok in den nacht van Zondag op Maandag de rivier de Lek over, en bij het aanbreken van den dageraad, deed hij zijne manschappen één voor één, door middel der uit het blokhuis aangebrachte ladders, door eene gemaakte opening in den muur, nabij de poort, inklimmen (1). Terwijl de manschappen hiermede nog bezig waren, nadert Albert van Teijlingen, schout van Vianen, met eenige burgers, om de wacht van zijn schoonbroeder van Baest over te nemen; doch het verraad van dezen ontdekkende, wijkt Albert verschrikt, en onder het geschreeuw van *al verraden, Viant!* met de zijnen terug. Nauwelijks had Joris dit vernomen, of hij verlaat het slot, en rukt met de ballingen, en eenige moedige burgers, die zich bij hen voegden, naar de poort; zij kwam nog tijdig genoeg, om den vijand den pas naar eenen nabij de poort gelegen toren af te snijden; doch ziende, dat hij met zijn gering getal niet bestand was tegen den vijand, wiens sterkte hem geheel onbekend was, trekt hij terug naar de straat, waar reeds, op het luiden der alarmklok, de burgers waren zamengevloeid. Moedig trok hij met dezelve den vijand te gemoet, maar bij de poort werd hij zoo hevig met pijlen en

(1) Proccs l. l. 24r. r. en 257. r.

werpspiesen begroet, dat hij zich genoodzaakt zag den aftogt te blazen. Velen hadden inmiddels zijne zijde verlaten, zoodat hij het geraden vond, met de weinigen, die bij hem bleven, en allen *goet jonckers* waren, en met de meeste Utrechtsche ballingen naar het slot Batestein te trekken, om aldaar den vijand manmoedig af te wachten. Vroeger is reeds opgemerkt, dat van Baest een aanzienlijken aanhang in de stad Vianen had, en dat de vijanden van den Heer van Bredero de velen in getal waren. Deze werden, niet zonder welgevallen, de aankomst der Utrechtschen gewaar, en gevoelden derhalve, toen hun van de poort werd toegeroepen, *ghe borgers van Vianen gaet te huys, u en sal niet misschien*, weinig lust om zich in een strijd met hen te wikkelen. Inmiddels namen alle de Utrechtsche ballingen, die zich in de stad bevonden (1), met vrouw en kinderen en alle hunne goederen en kleinodien de wijk op het slot. De Utrechtschen geen tegenstand meer ontmoetende, trokken nu, met slaande trom (bongeslach) de stad binnen, en rukten onmiddelijk naar Batestein, om hetzelfde in bezit te nemen; doch werden zoo moe-

(1) De ballingen, die zich in Vianen ophielden, en geene oer-
vede aan de stad Utrecht hadden gedaan, waren: Jan van Renesse,
Jansz; Jan van Renesse van Baer; Willem van Steenre;
Willem van Winsen; Floris van Pallacs; Jan Proeys;
Evert van Schadyek; Jan Harmensz; Ernst Taets van Amerongen;
Heyman de Grater; Koert de Gruter; zij die oer-
vede hadden afgelegd, waren: Ernst van Drakenborch;
Henrick van Leeuwenberch; Lubbert Snoeck enz.

dig door Joris met pijl en kogels begroet; dat Zwanenburch, die zoo veel tegenstand niet had verwacht, dien dag van zijn plan afzag, zich vergenogende met de poort voor de brug in brand te steken. Ook had hij beproefd de Lekpoort te bemagtigen, maar een der bastaardbroeders van Walraven dreef hem ook hier met verlies terug. Verbitterd door dien tegenstand, gaf hij alle de huizen der Utrechtsche ballingen en der vrienden van Walraven, ter plundering aan zijne krijgsknechten over, en liet inmiddels het slot opeischen; dan Joris weigerde hem hetzelfde over te geven. Den volgenden morgen werd Batestein hevig bestormd, en niet dan na eene moedige verdediging, waarbij vele der Utrechtsche krijgslieden sneuvelden, vermeesterd. Joris zag zich verplicht de wijk naar den toren St. Pol (1) te nemen, toen het slot zelve stormerderhand overweldigd was; 10 à 12 mannen lieten hier bij aan de zijde van Joris het leven; verscheidene, waaronder de bastaard Jan van Renesse de Oude werden gevangen genomen. Zwanenburch onderrigt zijnde, dat de toren, werwaarts de drost met alle zijne weerbare mannen de wijk had genomen, geheel van allen voorraad van levensmiddelen ontbloot was, deed denzelfden op nieuw opeischen; begeerende, dat Joris met allen, die met hem waren, zich op genade zouden overgeven, en al hun zilvergoed en kleinodien in zijne handen stellen. Joris en de ballingen, die geene oervede hadden gedaan, weigerden in het eerst

(1) Verbastering van deszelfs oorspronkelijke benaming *Sint Paul*.

aan die opeiseling te voldoen, en besloten zich te verdedigen, tot dat zij van de zijde der Hollandschen ontzet zouden worden; de overigen echter wilden hieraan geen gehoor geven. Deze tweedragt, gevoegd bij gebrek aan levensmiddelen, noodzaakte hem eindelijk tot de overgave met achterlating van al het wapentuig. Walraven, de bastaard, dit vernemende, gaf zich op dezelfde voorwaarden over, zoodat Zwanenburch zich aldus meester ziende, bezit nam van het slot Batestein, hetwelk hij geheel uitplunderde, en ter verwoesting aan zijne manschappen overgaf. Al het zilverwerk ter waarde van 2000 Rijngulden, alle de papieren (1) van Walraven van Brederode, al zijn kostelijk lijnwaad, op 1000 Rijngulden geschat, werd buit gemaakt. De ridderzaal en de overige vertrekken van het slot werden van derzelver kostbare rijke behangels en gordijnen beroofd; dit verlies alleen werd op 4000 Rijngulden berekend (2). Ook maakten zich de krijgsknechten meester van eene kist, waarin zich 200 mark zilver bevond, welke kort te voren uit het Regulierklooster op het slot waren overgebracht; alsmede van alle de bezittingen der ballingen en der inwoners, welke op het gerucht des overvals door hen op Batestein in veiligheid waren gebragt.

De krijgsknechten werden in de huizen der burgers

(1) Bestaande in charters en andere stukken te zamen 160 in getal, naderhand door Jan van Marsch gekocht, en waarschijnlijk kort daarna aan Walraven teruggegeven, proc. p. 51 r. en v.

(2) Proces, 22 v. 23 r.

ingelegerd, die veel van hunne woestheid en roofgierigheid hadden te lijden. Streng werden de poorten bewaakt; van de gevangenen vorderde men zwaar losgeld; onder dezelve bevonden zich Willem de Wael, Allart zijn zoon, Dirk van Alphen en Joris, welke laatste gevankelijk naar Utrecht gevoerd zijnde, echter dadelijk weder door de stad werd ontslagen (1). De Regering toch wilde hierdoor een openlijk bewijs geven, dat zij verre van deel in den aanslag te hebben genomen, denzelven hoogst afkeurde. Zij zelfs had, op het vernemen der inneming van Vianen, dadelijk hare schutten opgeroepen, en ter bescherming der Viaanschen (2), Berent van Groenevelt, aan het hoofd van 400 man, naar Vianen afgezonden; doch Zwanenburch hield de poorten der stad voor hen gesloten, thans openlijk betuigende, dat hij de stad ten zijnen eigen behoeve ingenomen had, zoodat de Utrechtsche schutten, onverrigter zake, genoodzaakt werden terug te trekken (3).

Zwanenburch dus de stad in zijne magt hebbende, liet dezelve door het oprigten van twee bolwerken en van een blokhuis versterken; tot welk

(1) Proces 47. r.

(2) Proces I. I. 23 v. en 45 v. Deze daad der regering werd van de zijde der Heeren van Brederode beschouwd, als te zijn geschied met oogmerk, om de bezetting van Zwanenburch te versterken, doch de weigering van dezen, om de schutten in te laten, bewijst genoegzaam de ongegrondheid dier aentiging. Zie I. I. p. 23 v.

(3) Proces I. I. 45 en 48.

werk hij de Viaansche burgers gebruikte (1). Deze maatregel van voorzorg schreef hem de voorzigtigheid voor; want hij achtte het zeer waarschijnlijk, dat de Hollandschen, die inmiddels het land van Vianen en Ameynde verwoestten, pogingen zouden doen, om hem Vianen weder te ontnemen, zoo als zij dit dan ook hebben beproefd (2). Voorts had Zwancnburch aan de stad Utrecht verzocht, om als ritmeester van dezelve den vijand afbreuk te mogen doen, doch de Raad weigerde hem dit volstrektelijk (3). Weinig echter stoorde hij zich aan deze weigering, maar

(1) Hij bragt naderhand de stad daarvoor in rekening 400 Rijsguldens voor graversloon hout en ijzerwerk. Zie zijne Rekeningen.

(2) Zie Dir. kronijk, p. 233 v.

(3) Proccs l. l. 250. r. 255. r. Merkwaardig zijn de woorden, op pag. 264 aangetroffen, betreffende eene zoodanige bijzondere vergunning aan een bevelhebber gegeven door den Raad, om den vijand afbreuk te doen. *Dat na gestalt van allen rechten ende oick by natuerlicke reden blyet ende wair is, dat by gevulle alzoewanneer yemant officier dienaar of bevelhebbende off enige commissie ontfangen hebbende van eeniger stadt, stede gameynten off universiteyten van volke, tot voerstant defensie off beschermenisse te doen, tegens moeynisse lasten off twisten, by zeker specificierde wederparthyen geschiet off gedyrecht; alsdan dis soedane officier, dienair, commissairus off bevel hebbende, en heeft gheen macht noch commissie, noch soedane bevele, ende mach niet vorstrecken, omme te gaan buyten die maniere der saken van defensie, voerstant off beschermenisse, ende eenige nyewe actie tegens ander parthye der yerste twyste onplichtig in te legen off te attempteeren, buyten nywe speciæel expres commissie macht ende outheyt daervan te hebben ontfangen ende verkregen. Ende by alsoen die officier dienair off bevelhebbende buyten zyns beveels off buyten forine zynre commissie enichs onderwande te attempteren zoudt hem zyns persoens ende nyet der stadt off stede aengaen ende berueren, pag. 264 v.*

deed uit de stad Vianen vele strooptogten in den lande van IJsselstein, en in de omstreken van Wijk bij Duurstede; zelfs tot op den Hollandschen bodem; het land verwoestende, brandschatting eischende, de gevangenen rantsoenerende, en geleide verleenende; even als had hij daartoe van den Raad de volkomene vergunning ontvangen (1).

(1) Zie proces 16, 24.

(De voortzetting in een volgend No.)

RIDDER FLORENTIUS JOSEPHUS VAN ERTBORN.

KAMERHEER VAN Z. M. DEN KONING DER NEDERLANDEN,
LID VAN HET KONINKLIJK NEDERLANDSCH INSTITUUT
VAN KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN, RIDDER DER
ORDE VAN DEN NEDERLANDSCHEN LEUW, OUD
GOVERNEUR DER PROVINCIE UTRECHT,
ENZ. ENZ.,

Van Ertborn wien een onvoorziene dood wegnam, en aan wien de laatste eer aanstaanden Maandag zal worden bewezen, was één dier menschen die eeuwig zouden leven, zo de deugd, de wetenschap, de liefde tot algemeen welzijn en de burgerlijke gehechtheid, titels waren om eeuwig te leven. Duurzamer dan het aanzijn dat hem hier zoo kort was toegestaan, zal zijne nagedachtenis zijn, dusdanig geplaatst als dezelve thans is, onder de bescherming der algemeene erkentelijkheid. Van Ertborn heeft der stad *Antwerpen* te veel dienst bewezen, hij heeft te zeer de erkentelijkheid van zijne geboorteplaats verdiend, hij heeft zijnen naam te veel verbonden met goede dingen, te veel verbeteringen en vruchtdragende werken doen plaats grijpen, dan dat zijne nagedachtenis zich niet zoude vereeuwigen. Dezelve zal blijven als die eens mans, die, onder alle betrekkingen en in alle tijden, als voorbeeld kan strekken aan al diegenen die aan het bestuur voor het algemeen zijn geplaatst.

In 1816 de administrative loopbaan ingetreden, heeft hij gedurende 24 jaren zich steeds doen opmerken door de uitstekendste hoedanigheden. Hij werd op dit tijdstip, zijnde de organisatie der Provinciale Staten, tot lid van die Staten door de Ridderschap benoemd, en in die hoedanigheid, maakte hij, van dat oogenblik een deel uit der Gedeputeerde Sta-

ten. Van dit oogenblik af aan spreidde hij een talent ten toone dat hem deed opmerken, en bewees dat hij zijnen jeugdigen leeftijd goed had besteed, waardoor hij zich dan ook de bijzondere achting van den Baron Keverberg van Kessel, Gouverneur van *Antwerpen*, en bevoegd waardeerder van persoonlijke verdienste verwierf. Meermalen werd hij zelf belast met het waarnemen van den post als Gouverneur ad interim; en hoewel zijne tegenwoordigheid te midden dier Gedeputeerde Staten slechts kort geweest zij, heeft hij, dank zij zijn karakter en zijne gehechtheid, gewigtige diensten aan de Provincie in het algemeen, en aan den handel in het bijzonder bewezen. Zoo was hij het bijv., die het eerst de stem verheef, tegen het tarief der te hoog opgevoerde regten door den waterschout afgedwongen, deed er de overdrevene regten van aan het gouvernement kennen, hetwelk dezelve aanmerklijk verminderde.

Van eene andere zijde toonde hij te gelijkertijd de onregtvaardigheid van den omslag der belastingen aan, bewees dat de te hoogschatting aan de Provincie *Antwerpen* ten laste gelegd, te groot was naar evenredigheid der grondlasten in andere Provinciën, en die onregtvaardigheid eindelijk zoo duidelijk bewezen, gaf aanleiding tot zoo vele herhaalde klagen, dat eene vermindering van 5%, te zamen eene som van 80,000 francs per jaar uitmakende, door de Provincie *Antwerpen* werd verkregen.

Vervolgens door het vertrouwen van Koning Willem I., aan het hoofd der burgerlijke administratie onzer stad geroepen, in de plaats des overledenen Heere Vermoelen, wijdde hij zich aan zijne nieuwe betrekking met eenen ijver die nimmer ophield en nooit door eenige moeilijkheid werd afgeschrikt. Dadelijk na zijne aanvaarding moest hij zich bezig houden met de gewigtigste zaken, met de belangrijkste vraagstukken en de moeilijkste zamenstellingen. Wij zullen onder anderen alléén aanhalen, de vereffening der vele oude schulden der stad, de invoering van een nieuw financiëel stelsel van inkomende regten naar zekeren maatstaf, in over-

eenstemming met de lasten waarmede de stad was bezwaard, door de nieuwe orde van zaken, waarin zij zich geplaatst vond door deze vereffening, gepaard met het voltoojen der kaden van de *Schelde*, en der Bassins. Al die moeilijkheden overwon hij, en hij is het dien men moet beschouwen, als den grondlegger van dat algemeen krediet, hetwelk de stad *Antwerpen* in den eersten rang plaatste.

Te gelijker tijd dat hij dus het financiëele welzijn der stad regelde, waarvan hij de eerste beambte was, hield van Ertborn zich nog bezig met verbeteringen en publieke verfraaijingen. Niettegenstaande het volslagen gebrek aan hulpbronnen die toen bestonden, deed hij werken ten uitvoer brengen, waarvan wij nog heden de vruchten plakken. Het is aldus, om er slechts eenige te noemen, dat hij de kaden gelijk deed maken, de schoeijingen der werf, de muren der bevaarbare kanalen en hunne kaden deed bouwen, dat hij hunne boorden verbreedde, alsmede die der plaats van *St. Walburge*, dat hij de groote ijzeren brug over de Bassins oprigtte; dat hij een groot gedeelte der stad bevrijdde van de overstromingen, waaraan iedere buitengewone vloed dezelve blootstelde, dat hij het Hospitaal *St. Elisabeth* vergrootte, dat hij een kruidkundigen tuin daarstelde, onderaardsche kanalen deed graven, dezelve deed bestraten, de stad alzoo gezonder maakte, tevens de bijzondere eigendommen verbeterende. Het is aan hem, aan zijne liefde voor de kunsten, dat men het behoud van vele monumenten te danken heeft, de wederopkomst der Academie, der Bibliotheek, de classificatie der archieven, den opbouw des groote torens, de bouwing der nieuwe comedie-zaal, en eene menigte andere werken tot algemeen nut, dat te lang zou ophouden om hier allen te worden opgesomd.

Vele andere werken waren nog door hem opgesteld en voorgedragen en reeds door de hogere autoriteiten goedgekeurd, maar zijne benoeming tot den gewigtigen post van Gouverneur van de Provincie Utrecht, verhinderde hem er gevolg aan te geven, en de tot standbrenging der uitvoering

van vele zijner plannen is aan zijne opvolgers voorbehouden gebleven. Alleen, om slechts een bewijs te geven van zijne liefde voor en gehechtheid aan de stad *Antwerpen*, zullen wij aanhalen dat meer dan 50 ontwerpen, die voortvloeiden uit zijnen werkzamen en grooten ijver nog op het archief liggen, en daar vindt men in eene stomme maar welsprekende eenvoudigheid, het onwraakbaar bewijs der dieptenkendheid, der werkzaamheid, die in zulk eene hooge mate van Ertborn hebben onderscheiden. Daar kunnen degenen die hem niet persoonlijk hebben gekend de grondslagen dier achting putten die zijner nagedachtenis gewijd is door al degenen die zijn edel karakter waardeerden.

En na zoo vele diensten aan de stad *Antwerpen* bewezen te hebben, heeft van Ertborn als een laatst en eeuwig bewijs van toegenegenheid, haar een prachtig kabinet van schilderijen geschonken, waarin zich stukken bevinden van de grootste meesters (*). In dit geschenk geeft hij een laatst bewijs dier lieschheid die hem kenmerkte. Zulk eene gift is waarlijk dat, wat eene stad als *Antwerpen* het aangenaamste zijn kon. Ook hopen wij dat deze waardiglijk zal erkennen, wat van Ertborn voor haar gedaan heeft, en wat het kabinet van schilderijen aangaat, wenschten wij dat men dit erfdeel in eene bijzondere zaal van het Museum plaatste, op welke deur men deze woorden plaatste:

MUSEUM VAN ERTBORN.

BEGRAFENIS VAN VAN ERTBORN.

De ter aardebestelling des Heeren van Ertborn heeft dezen morgen met veel luister plaats gehad. Het lijk is ten 10 ure van het sterfhuis afgegaan; de hoeken des kleeds werden gedragen door de Heeren Gérard Legrelle, Bur-

(*) Zie de beschrijving eener schilderij uit deze collectie, voorstellende de afneming van het kruis, om hare oudheid merkwaardig, door hem zelve beschreven in dit Tijdschrift, Deel VI. Bl. 119.

gemeester; Wellens, Secretaris; den Graaf de Baillot, ex-Gouverneur van *Brugge*; en Meijers, Districts-Commissaris onder de regering der *Nederlanden*. Al de notabelen uit de stad volgden de lijkbaar. De stedelijke raad en *corps*, de Gouverneur der Provincie en vele leden der Gedeputeerde Staten; de Heer de Caters opvolger van van Ertborn; 'de leden der administratie der academie van schoone kunsten en vele andere gedistingueerde personen merkte men bij het geleide op, dat uit 53 rijtuigen bestond. Een detachement pontoniers was in gelid gesteld tot aan de poort der stad. Te *Hoboken* heeft de lijkdienst plaats gehad. De godsdienstige plegtigheid geëindigd zijnde, en vóór dat de kist in het familie-graf werd neêrgelaten, zijn er 3 redevoeringen gehouden; de eerste door den Heer Burgemeester der stad, de tweede door den Notaris Gheijssens, en de derde door den Heer Snejers, Secretaris der academie van schoone kunsten. De plegtigheid heeft plaats gehad onder de teekenen der diepste droefheid. Het was half twee uren toen dezelve geëindigd was.

In de redevoering door den Heer Burgemeester op het graf van van Ertborn uitgesproken, hebben wij opgemerkt, dat even als wij den wensch daartoe verleden Zaterdag hebben geuit, in eene bijzondere zaal het kabinet van schilderijen, dat deze der stad vermaakt heeft, zal worden geplaatst, en dat op de deur dier zaal deze woorden zullen worden gezet:

MUSEUM VAN *VAN ERTBORN*.

Dit besluit doet den stedelijken raad eer aan; — het is de goed gedachte aan zulke mannen levendig te houden en te vereeuwigen, en men kon dit zeker al niet beter en eenvoudiger doen.

(*Journal du commerce d'Anvers*, 7, 8
Septembre 1840.)

LEGITIMATIO PER SUBSEQUENS MATRIMONIUM.

WETTIGING DOOR EEN OPVOLGEND HUWELIJK.

(Medegedeeld door J. J. DODT VAN FLENSBERG).

Extract uyt het register der houwelyken, die gesolemniseert worden voor de Gecommitteerden deser stadt, waaruyt blykt, dat de kynderen door een opvolgend huwelyk te wettigen, op het voltrekken van hetselve by de toecommende Conthoraleu plegen vertoont te worden den 16 en 21 October xvi^o ii ende 22 en 27 May xvi^o xix.

Wy hebben dit extract den lezer medegedeeld, enkel, om in het voorbygaan aen te roeren, dat hier ter stede, nae de reformatie ook de gewoonte is geweest, dat speelkinderen, voor het huwelyk geteeld in het bevestigen van de trouw te voorschyn gebragt en tegenwoordich geweest syn, als wierden soodanige kinderen, op zulk eene plegtige wyze door de ouders voor de hunne erkend, door den magistraet voor wettig verklaerd; waervan dan het spreekwoord zynen oorsprong schynt ontleend te hebben: *Het kind onder de huyl trouwen*; gelyk het ook in sommige steden van Duytschland gebruykelyk is, dat de kynderen de moeder by haer elect vasthouden, volgens getuygenis van Georg Schultz ad § uit. Institut. *de nuptiis*. Maer dewyl tot wettiging van diergelyke kinderen een wettig huwelyk alleen genoeg en alle andere plechtigheden overtollig syn, soo is dese gewoonten ook met den tyd gesleten. Zie van Leeuwen, Roomsche. Holl. regt. T. vii. § v. en Censura forens. T. i. 1. c. 5. n. 12. Voet. ad ff. *de concubinis*, n°. 12.

Extr. uit het register voorsz. 1602.

Jonker Willem van Zuylen van Nyvelt en Maria

Peters van der Vircil, dochter van Gent, gesolemniseert voor Malsen en Someren op den 21 Oct. 1602, ende hebben de Conthorale voorts het kint by heulnyden verwekt voor dato dezès medegebragt, versokende hetselve gehouden te worden by een yder voor echt.

Extr. als voren den 22 May 1619.

Gerrit Willemsz. Zoest ende Juffr. Jacomina van Zuylen van Nyvelt, beide wonende binnen dese stadt Utrecht, gesolemniseert voor Heurnius en van Wede, Schepenen, op den 27 May 1619 ende adducerende de voorsz. Conthorale voor de voorsz. Gecommitteerden haar soontgen voor desen by malcanderen geprocreeert, out seven vierendeel jaers, genaemt Willem, en versochten, dat het voorm. haer kint by een yder voor echt ende wettelyk gehouden ende geacht mocht worden.

Diergelyk vindt men ook versocht door Mr. Johan van der Vecht en Juffr. Margaretha, Jacobs dochter van Zuylen van Nyvelt, synde het huwelyk gesolemniseert voor Westhreenen en J. de Ryck, den 30 Dec. 1588, meer andere voorbeelden zou men, indien het noodig ware, in de registers van de houweliken kunnen vinden.

Buurspraecboec 1585. Des Saterdacchs den xxiiii July.

Men doet te weten enen yghelicken, dat vergaderen sullen in der heiliger echten state Mr. Jasper v. d. Berch ende Joffr. Johanna Saris de Coninx dr., desgelycx Jan Corn. van Resunt ende Joffr. Brecht Gysbert van Lanscroons dr. Dit is huer tweede ende leste merckt daechs geboth; noch sullen vergaderen in den echten state Ja. Aelbert Ja. Schinckelsz. op den Oort ende Anna Cornelis Willems dr. Dit is huer eerste geboth. Yndien yemant die wettige redenen weet, waeromme deselve personen nyet en behoren of vermogen inden echten state te ver-

samen, die brenge tselve voor de magistraet deser stadt aen, eer dat het huwelyck gesollemniseert sy, op pene dat zy na maels nyet gehoort sullen worden.

Raets daghel. Boec 1475. Vrydaechs na Ascension.

Sloten scepenen etc., dat Guert. Wemels op de kaak staen sel, aen elker zyde met een spinrokken, om des willen, dat hy twee wive getrouwt heeft, ende wilcoiren in brieven op zyn lyff, geene omstandaftige saken meer te doen ende dair- enboven een tyt van x jaer lanc utter stadt wesen ende een mile van der stads blyven op syn lyff, ende Truy zyn wyff, die sel betalen die sess beyers gulden, die hy van koeren schuldich is.

J. J. DONT VAN FLENSBURG.

OUD BESTAAN DER WINDMOLENS TE UTRECHT.

Door het twisten over den tijd der uitvinding van deze nuttige werktuigen, is ten minste met zekerheid gebleken, dat dezelve in Frankrijk en Engeland reeds in het begin der twaalfde eeuw hebben bestaan, en uit omstreeks dien tijd is de bepaling van Celestinus III. (Greg. Decret. lib III. tit. 30 c. 25):

» De reditibus molendini ad ventum solvendae sunt decimae.»

Ten aanzien der Nederlanden is op dit stuk opmerkenswaard eene plaats in Lehmann's. Chron. der Stadt Speir. Fracf., 1662. (4°.) p. 847, op het jaar 1593.

» Ein Müller, der mit der Windmühlen mahlen können, auszm Niederland geholt.»

En met bijzondere betrekking tot Utrecht, zijn niet minder opmerkenswaardig de volgende bepalingen, voorkomende

in het, in dit tijdschrift zoo dikwijls aangehaalde *liber albus*, berustende in 't Stads-Archief:

« VANDEN WILLIGEN, DIE DEN WYNTMOLEN HOREN WYNT BENEMEN.”

» Dit punt is overdragen met ons raet out ende nywe in 't jaer xiii^o xcviij (1397) also vanden Willigen, die den wyntmolen horen wynt benemen.”

» In den eersten, soe en sellen gheen opgaende Willigen staen op vyftich roeden na, enighen wyntmolens, die inder stadt vryheden staen.”

Terwyl uit hetzelfde boek mede blykt, dat men omstreeks dien zelfden tyd, of, ten minste, kort daarna, wyntmolens, tot het malen van kooren heeft gebruikt.

« VANDEN MOLENAARS.”

» Anno xiiii^o xxxii etc. is overdragen, dat die molenaars malen sellen eerst den bakkers hore koorn, ende dat halen ende wederbrengghen, ende daarof hebben van elcke mudde, dat zy *opter wyntmolen malen*” etc.

Waarentegen de molens, van dewelke in het Buurspraakboek de anno 1486 in deze bewoordingen wordt gewag gemaakt.

» Jan Tegnagel van Bommel met hem xii, die de molens tymeren ende richten sellen op die langhe vliet.”

» Ons voorkomen watermolens in een' *objectiven* zin te zijn geweest.

J. J. DODT VAN FLENSBURG.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand JANUARIJ 1841,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOLO TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des mid-
dags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 'S MIDD. 12 UREN.	WEERSCHEIDELIJK. 'S MIDD. 12 UREN.
	9ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
1	757	758	758	756	34	44	44	45	N. t. W.	Betrokken.
2	761	762	762	762	36	5	22	44	N.	idem.
3	740	740	737	757	24	56	65	02	idem.	idem.
4	747	738	738	745	-34	-12	-17	-38	idem.	Helder.
5	743	746	747	750	-47	-2	-38	-36	N. O.	idem.
6	732	735	734	738	-2	-09	-24	-34	O.	Betrokken.
7	737	735	733	737	-71	-34	-35	-71	idem.	idem.
8	760	760	759	760	-77	-72	-38	-77	N. O.	Helder.
9	737	757	760	758	-58	-32	-68	-94	N. W.	idem.
10	750	748	743	750	-72	-42	-1	-4	O. t. Z.	Betrokken.
11	736	737	742	742	-1	31	21	19	N. t. W.	idem.
12	746	746	746	755	18	14	13	1	N.	idem.
13	733	736	736	743	15	5	1	-08	N. O.	idem.
14	743	750	730	743	02	02	02	03	N. t. O.	idem.
15	743	751	734	757	07	02	-01	-02	idem.	idem.
16	733	733	733	734	04	11	12	64	O. t. Z.	idem.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.			THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 'SMIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELD. 's MIDD. 12 UREN.	
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.			9ur
17	757	756	756	757	94	81	8	96	N. W.	Mistig.
18	757	757	757	757	67	68	69	18	idem.	Helder.
19	757	758	757	758	1	11	14	12	N. O.	Bewolkt.
20	762	763	764	763	0	4	-08	-1	idem.	Helder.
21	770	770	770	770	0	14	14	0	N.t.O.	idem.
22	773	773	770	770	2	23	19	2	N.	Betrokken.
23	762	762	762	763	53	59	57	1	N.t.W.	Helder.
24	758	762	762	759	11	0	01	-12	N.t.O.	idem.
25	766	767	767	768	02	1	0	-05	N.	idem.
26	764	764	764	763	05	04	2	13	N. W.	Betrokken.
27	763	763	763	764	4	34	36	-02	idem.	idem.
28	766	766	766	765	28	4	4	37	idem.	Helder.
29	763	763	763	762	15	36	38	-05	N. O.	idem.
30	766	773	773	770	-16	-09	0	-16	idem.	Bewolkt.
31	773	774	774	773	-22	-24	-26	-4	O.t.z.	Mistig.
GEMIDDELTE WAARNEMING										
1	7526	7517	7512	7528	-286	-097	-152	-341	Van den 1st. tot den 11e.	
2	7822	7831	7834	7841	207	29	222	202	— 11en. — — 21e.	
3	7639	767	7668	7666	133	151	162	-045	— 21st. — — 31st.	
	75698	75753	75755	75781	018	114	077	7061		

- 5 Regenachtig.
- 4 's avonds een weinig sneeuw.
- 5 idem.
- 6 sneeuwachtig.
- 8 's namiddags mistig.
- 10 sneeuwachtig.
- 11 idem.
- 14 nevelig en 's avonds regen.
- 15 mistig.
- 18 's morgens weinig regen.
- 19 's namiddags mistig (sterk).
- 21 's namiddags sneeuw.
- 24 idem.
- 25 's avonds idem.
- 26 's morgens idem.
- 27 sneeuw.

Algemeen gemiddeld, Barometer 75746, Thermometer 037.

Januarij 1841.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie UTRECHT.

	GEBORENEN.										Huwelijken Echtscheidingen.	Over-	
	Getal.		waaronder:						LEDENEN.				
	M.	V.	Onechte.		Tweel.		Doodgeb.		M.	V.			
			M.	V.	M.	V.	M.	V.					
UTRECHT.	86	69	6	4	2	6	2	15	79	69			
AMERSFOORT.	30	12	1	0	0	2	1	3	23	20			
RHENEN.	7	10	0	0	0	0	0	3	1	4			
WIJK BIJ DUURSTEDEN.	4	4	1	1	0	1	1	0	1	2			
MONTFOORT.	6	5	0	0	0	1	2	0	6	1			
IJSSELSTEIN.	2	6	0	0	0	2	1	1	4	2			

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

	onder Nulpeil.
1 Januarij 1841.	3 el 49 dm.
15 —————	3 — 59 —
31 —————	3 — 55 —

**DRIEJARIGE OORLOG TUSSEHEN MAXIMILIAAN
VAN OOSTENRIJK EN DE STAD UTRECHT.**

1481 tot 1484.

DOOR

Jonkhr. Mr. A. M. C. VAN ASCH VAN WIJCK.

(*Vervolg van bladz. 24.*)

Terwjl van Zwanenburch de stad Vianen bezet hield, en de landen van het Sticht, door gedurige strooptogten, van de zijde des Bisschops uit Wijk bij Duurstede en van den kant der Hollandschen uit Naarden, vooral ter afsnijding van de gemeenschap tusschen Utrecht en Amersfoort, geteisterd werden, heerschte er in de gemoederen der Utrechtsche Gemeente zelve eene verontrustende gisting, die weldra eene ernstige beweging ten gevolge had bij gelegenheid van eene morgenspraak, waarop alle de Gilden waren bijeengeroepen, om middelen te beramen, ter verkrijging van 4000 Rijnguldens, welke aan het krijgsvolk van Zwanenburch nog moesten worden uitbetaald. De Regering had gewenscht deze gelden te vinden, uit de opbrengst eener heffing van nieuwe brandschattingen, doch tegen dit voorstel had zich de Gemeente met zoo veel nadruk verklaard, dat

men, uit vrees voor oproer, het ongeraden vond hierop sterker aan te dringen. Evenwel oordeelde de Raad het van het hoogste gewigt, om zoo spoedig dit doenlijk was, de achterstallige soldij gelden uit de eigene fondsen der stad te vereffenen. De willekeurige daad toch van Montfoort en Zwanenburch had het bestuur in nieuwe moeilijkheden gewikkeld. Men gevoelde, dat, indien aan het krijgsvolk het hun verschuldigde van wege de stad niet werd afbetaald, bezwaarlijk van den Raad de schijn ware weggenomen, van dien toeleg op Vianen oogluikend te hebben toegelaten met inzicht, om met het voordeel dier onderneming de gehuurde krijgslieden te vreden te stellen. Zoodanige vermoedens konden niet anders dan de verwijdering, welke reeds tusschen de Utrechtschen en den hen wantrouwenden Vorst bestond, nog vergrooten, en de flauwe hoop op gunstiger gezindheden ten hunnen opzichte geheel verijdelen. Bovendien liet het de waardigheid van zulk een achtbaar ligchaam, als dat des Raads niet toe, van op hetzelfde den schijn te laten kleven van wankelmoedigheid en trouweloosheid aan deszelfs eenmaal aangenomen staatkundige beginselen, die namelijk van verdedigender en niet aanvallender wijze te handelen, beginselen, welke hunnen corsprong namen uit de zucht, om het behoud van de verkregene onafhankelijkheid te verbinden, met de bevordering van het welzijn der stad Utrecht en derzelver burgerij. Doch de Gemeente, die voor het grootste gedeelte, onkundig van den waren stand der zaken, en haren uitwendigen toestand uit een geheel ander oogpunt

beschouwende, geen ander besef had, dan dat van den blijvenden last, die door zoo vele gedwongene geldleeningen op derzelver schouderen rustte, schreef vele der handelingen, waartoe de hoofden des bestuurs door de omstandigheden genoodzaakt werden, aan willekeur en noodelooze volharding toe, hen beschuldigende van de vertraging van eene gedurig vuriger gewenschte verzoening met den Aartsbhartog. De vrede met hem alleen zoude, meende zij, de eindpaal zijn van alle hare rampen, zonder te bedenken, dat het behoud van hare stedelijke regten afhing, van de voorwaarden, op welke die vrede getroffen zou worden. Thans zag zij in de nieuw voorgeslagene geldheffing slechts een nieuw bewijs van oorlogzuchtige gezindheid, en dit veroorzaakte onder de burgers, die den oorlog zoo zeer moede waren, de grootste onvergenoegdheid. Om zich de hooge mate van verbittering der Gemeente, omtrent de Regering kort daarna aan den dag gelegd, en de volksbeweging, welke den 16^{den} April 1482 plaats had, te verklaren, houde men in het oog, hoe zij door hen, die de laatste onderhandelingen met den Stadhouder te Schoonhoven over het sluiten van den vrede met Maximiliaan bestuurden, was om den tuin geleid, en hoe zij, in weerwil van de haar gegeven verzekeringen, thans den oorlog met nieuwe hevigheid zag voortzetten. Daardoor toch werd aan het vertrouwen, hetwelk men tot hiertoe in het bestuur had gesteld, een gevoelige slag toegebracht, die natuurlijk nadeelig werken moest op het gezag, hetwelk men over de Gemeente wenschte te behouden, en zonder hetwelk,

in deze moeilijke tijden, de tengels des bestuurs bezwaarlijk te voeren waren. De noodzakelijkheid, waarin de Regering zich telkens bevond, om ter bestrijding van onvermijdelijke uitgaven, geldleeningen te doen, was niet geschikt, om het wantrouwen der burgers te verminderen. In het begin der maand April had de stad de niet onaanzienlijke som van 9 à 10,000 Rijnsguldens aan lijfrenten verkocht (1), en toen nu kort daarop eene nieuwe aanvraag van 4000 Rijnsguldens van hare zijde geschiedde, was het derhalve niet te verwonderen, dat het vermoeden begon veld te winnen, dat zij, die het beleid der zaken in handen hielden, de vele opbrengsten der burgers bezigden, zoo al niet ter eigene verrijking, dan toch tot uitgaven, die de algemeene goedkeuring niet konden wegdragen. De vrienden des Bisschops zaten hierbij niet stil, niets verzuimende, om aan deze onvergenoegdheid en ongunstige stemming der burgers, ten aanzien hunner Regering, door geheimen invloed ten nutte hunner zaak eene rigting te geven, welke, meenden zij, leiden moest, tot bereiking van hun oogmerk, namelijk de herstelling van den Bisschop David van Bourgondiën in zijn vorig gezag. Dan de herinnering aan deszelfs Regering was nog te levendig voor den geest, de haat van het Bourgondische huis had te diepe wortelen geschoten in de gemoederen, dan dat, zelfs te midden van deze verbittering der Gemeente, het voorstel, om den Bisschop terug te roepen, gun-

(1) Buurspraakboek, pag. 35 verso, 36 recto en verso, (Maandag na Palmen, 1ste April, en Dingsdag na Palmen, 2de April).

stig bij dezelve konde worden opgenomen. Nogtans waren er onder de burgers, die dit wenschten; doch het grootste gedeelte wilde daarvan niets hooren (1). Hoewel derhalve geene vrees deswege bestond, was echter de hevige spanning, waarin de Gilden op het St. Jansveld bijeenvergaderd waren, van een zeer veront-rustenden aard, en weldra gaf dan ook een voorstel aan hen van wege de Regering gedaan, aanleiding tot eene volkomene uitbarsting. Men meende namelijk het middel te hebben gevonden, om, zonder de Gemeente door eene nieuwe geldleening te drukken, voor het grootste gedeelte het bedrag der 4000 Rijnsguldens achterstallige soldij te kunnen vinden, in den losprijs van den, sedert Donderdag voor Lichtmis, zich in hechtenis bevindenden Frederik Utenham. Deze edelman behoorde tot een der aanzienlijkste geslachten van het Sticht, en was tevens aan verscheidenen, die toen de hoofdrol speelden, of in het bestuur zaten, in den bloede vermaagschapt (2). Bovendien had hij, vooral onder de Bisschopsgezinden vele vermogende vrienden. Deze omstandigheden werkten te zamen tot het denkbeeld, om, door dit middel, de onttrekking van Frederik aan het treurig lot, hetwelk hem verbeidde, te vereenigen met het geldelijk

(1) Matthaeus, p. 45.

(2) Zijn vader Frederik Utenham was getrouwd met Margaretha van Drakenburch. Hij zelve had tot vrouw Gerardina van Zuylen, dochter van Dirk van Zuylen van Harmelen en van Elisabeth van Zuylen van Nyvelt. Gerardina van Zuylen was de zuster van Dirk van Zuylen van der Haer, toenmaligen Burgemeester.

voordeel, dat zijne uitlevering voor de stad zoude opleveren. Weinig verwachtte men, dat dit voorstel door de menigte met die onstuimige afkeuring zoude worden ontvangen, welke het onbetwistbare kenmerk droeg, hoe nijdverig de Utrechtschen op hunne regten waren, en hoe zij de schennis daarvan onvoorwaardelijk wilden gestraft hebben. Verre van derhalve Utenham, wiens te regtstelling voor de bank der schepenen men reeds van dag tot dag verschoven had, te redden, verhaastte de Raad door dit ontijdig en weinig doordacht voorstel de regtmatige straf van dezen algemeen gehaten man.

Deze namelijk had in zijne langdurige betrekking van maarschalk van het nedersticht de ongunst der burgers op zich geladen door zijne aanhoudende knevelarijen en verschillende daden van willekeur en geweld herhaaldelijk gepleegd aan de burgers en landlieden, ondanks de vele vermaningen en bestraffingen hem telkens door den Raad deswege gedaan (1). Telkens echter had Frederik een' beschermer en voorspraak gevonden in den Bisschop, en meer dan eens had deze hem weten te beveiligen voor regterlijke vervolgingen. Welligt was hij een der geheime handlangers (2), welke die heerschzuchtige kerkvoogd

(1) Zie over de onderscheidene gewelddadigheden van Frederik Utenham. Burman, Utrechtsche jaarboeken, II. 496, 522, III. 54, 252, 411, 315.

(2) Opmerkelijk is het antwoord in dato 5 Augustus 1478 door de Regering gegeven, op een' brief van den Bisschop, waarin hij zich beklaagde, over het regtsgeding tegen Utenham ingesteld, ter zake van de inhechtenis neming van twee personen. Zie Burman, I. I. III. 257.

gebruikte, ter onderdrukking zijner onderzaten, en was dit eene reden te meer van de verbittering der volksmenigte tegen dien edelman (1). Het konde derhalve den Raad niet geheel onbewust zijn, dat de poging, om Utenham op deze wijze van de uitspraak des regters te bevrijden, veel tegenstand zoude ondervinden. — Evenwel vertrouwde men op het aannemelijke van zoodanig een voorstel, dat de treurige staat der stedelijke geldmiddelen en het algemeen verlangen, om van vreemd krijgsvolk ontslagen te worden, bij de Gemeente zwaarder zoude wegen, dat het aanbod van een aanzienlijk losgeld, uit aanmerking van het belang dier afbetaling voor het welzijn van stad en land, hen tot meerdere zachtmoedigheid ten opzichte van Frederik Utenham zoude stemmen. Doch de uitkomst deed weldra zien, hoe zeer de Regering in deze verwachting werd te leurgesteld. Want nauwelijks had de vergaderde menigte vernomen, dat men van hen de uitlevering van Utenham begeerde, of de herinnering van deszelfs knevelarijen en gewelddadigheden verlevendigt zich op nieuw en hun geduldig wachten naar de regterlijke beslissing, reeds te lang op de proef gesteld, neemt een einde. De onverzoenlijke haat tegen Utenham ontvlamt alle gemoederen en in ontembare vervoering eischt men onvoorwaardelijk van de Schepenen zijne vonnisvelling en daarna zijne onmiddellijke

(1) Die verbittering was zoo groot, dat men niet dan met de meeste moeite hem, toen hij gevankelijk in de stad werd gevoerd, tegen de woede der Gemeente heeft kunnen beschermen. Toen reeds eischte men zijne onmiddellijke teregtstelling.

teregstelling. Het oproer was uitgebarsten. In woede ontstoken stroomt de geheele volksmenigte van het Jansveld naar de Plaats, en vervult dezelve met hare onstuimige vorderingen. Niet te vreden van de Regering ten raadhuize vergaderd, te bedreigen, ijlen de meest hevig gestemden, als vreesden zij dat hunne prooi hun nog zoude worden ontrukkt, naar de Katrjnepoort, alwaar Utenham bewaard werd, overweldden de poorten zijner gevangenis, en slepen zij hem naar de Plaats, niet ophoudende van met onzinnig geschreeuw het hoofd van den ongelukkigen te eischen. Alle uitzigt verloren ziende, om Utenham in het leven te behouden, door eene woeste volksmenigte bedreigd, die te meer gevaarlijk was, omdat zij de handhaving harer regten vorderde (1), bleef hun geen ander middel, om de rust te herstellen, over, dan aan de begeerte der Gemeente te voldoen, en Frederik Utenham onderging des namiddags ten 2 ure het over hem door de Schepenen geslagen doodvonnis (2).

(1) Er bevonden zich te dier tijde in de stad een aanzienlijk getal van ongeveer 2000 landlieden, die van alles beroofd zijnde, uit vrees voor den vijand, derwaarts de wijk hadden genomen (1). Deze omstandigheid gaf aan die volksbeweging een voor den Raad zeer bedenkelijk aanzien.

(2) Het besluit, bij hetwelk hij aan den schout werd overgeleverd, ten einde de Schepenen regt over hem zouden wijzen, is van den navolgenden inhoud:

Des Dinxdages na Beloiken Paeschen, xvi Aprilis.
Want Frederik Wt. den Ham, Maerscalck van den Nordersticht tot menige tyden, voordat onse gemeyne stadt met onsen

(1) Matthaeus, l. l. 457.

Toen nu deze teregtstelling geschied was, en de menigte, die men meende te hebben bevredigd, zich evenwel niet verwijderde maar in eene dreigende houding de Plaats bezetten bleef, vermaanden de Oversten de Gilden tot rust en riepen hen uit de vensteren van het schepenhuis toe, dat, nu aan hunne begeerte voldaan was, men van hen verlangde dat ieder zich huiswaarts zoude begeven.

Doch verre van hieraan gehoor te geven verhieven zich op nieuw eenige stemmen roepende *daerom en zyn wy alleen niet hier gekomen, wy willen die gheen op die poort hebben, die officien gehadt hebben van der stat weghen in desen oorloghe, ende willen daer rekeninge van hebben* (1). Onstuimig beaamden allen deze woorden en de Plaats weergalmde op nieuw van het geschreeuw en geroep der woelige menigte. *Wie wil dy hebben*, werd hun nu weder van het Schepenhuis gevraagd. *Wij willen* Dirk van Zuylen, Jan van Marsch, Geryt Zoudenbalch, Cornelis Foeck, Adriaen van Eynspeck, anders Sloei-

Heer van Utrecht in vaden ende onminne gekomen zijn, die Iude van den lande by nacht ende ontyden ghevangen, wt haeren husen ende van haeren bedden buten hairen schulden gehait ende hem thoer alsoe afgheschat heeft, tegens recht van den lande, die hij gezworen hadde te onderhouden, daerom hebben Schepenen, Raede ende Ondermannen gesloten, dat men hem gefroent, als een geweldiger, den schout overleveren sel. Ende die Schepenen zullen recht wizen. Ende dit is geschiet wt zware aanroepen van der gemeynte zoe daer een oploip was onder den volcke heerkomende van eene ghemeyne morgenspraecke van allen gilden. Raads-dagelijcksch boek, p. 46 recto et verso.

(1) Matthaeus l. 1. 456.

jer genaamd, Jan van Diepenbroeck en Gheryt van Amstel. Zoo groot was de gisting der Gemeente en zoo verontrustend hare houding, dat de Raad geen ander middel zag, om de Gilden tot rust te brengen, dan door hun ook hierin genoeg te geven, en dadelijk een besluit te nemen, waarbij die aangeduide personen werden bevolen zich in hechtenis te begeven (1). Ook werd dit aan de buit-stok en schatmeesters bevolen, die in het vorige jaar die betrekkingen hadden bekleed (2). Niettegenstaande nu de Regering aan den zoo woest uitgedrukten wil der Gilden voldaan had, bleef echter wantrouwen in hun midden heerschen zoo wel omtrent de leden hunner Regering als hen, die het beleid der zaken voerden; zelfs strekte zich die angstige achterdocht uit, tot Engelbert, dien zij als Ruwaard en beschermer hadden ingeroepen. Dit alleen moge als de reden beschouwd worden, waarom zij, in plaats van rustig uiteen te gaan, vertrouwend op de nakoming van het laatste besluit des Raads, in hunne wapenen en harnas dien geheelen dag en den daarop volgenden nacht in deze vijandige houding tegenover hun bestuur, op de Plaats vergaderd bleven. Hoogst moeilijk was nu de toestand, waarin de Raad en hoofden der Regering

(1) Des Dingsdages na beloiken Paeschen, xvi Aprilis des after middages te vier uren.

Die Raat laet weten, ende gebiet dezen nabeschreven personen, dat zy terstont op die poerte gaen, ende daerop bleuen ter tyt toc zy haer rekeningen gedaen zullen hebben van haere officien, die zy gehadt hebben, ende die rekeningen gelocft sellen wesen van den Raide. Buurspraakboek, pag. 38 verso.

(2) Raads-dagelijksch boek, pag. 40 verso.

zich bevonden. Men beseftte de noodzakelijkheid, om het vertrouwen der Gemeente, hetwelk men, gedrongen door de omstandigheden, door schijnbaar willekeurige maatregelen ten eenmale scheen te hebben verloren, te herwinnen, en den invloed en het gezag te herkrijgen, zonder hetwelk het stedelijk bestuur niet langer door die personen konde worden behouden. Men oordeelde het dien ten gevolge geraten, met de Gilden in onderhandeling te treden, en daartoe uit het ligchaam der burgerij zelve de zoodanigen tot middelaars te bewegen, die invloed op de gemoederen, en het vertrouwen der Gemeente bezaten. Welligt hebben sommige voorname burgers, het onheilzame dier openbare scheuring inziende, uit eigen beweging zich met de moeijelijke taak van bemiddeling belast. Althans werd er door tusschen spreken van sommige goede mannen uit de Gilden (1) overeengekomen, dat Engelbert, die zich met die woeling niet had ingelaten, maar rustig op zijn paleis dit alles had aanschouwd, op nieuw den eed als Ruwaard zoude afleggen, in handen des volks. De vrees, van door de menigte te worden verjaagd, indien hij het gezag der Regering tegenover hen handhaafde, zal waarschijnlijk de oorzaak dezer werkeloosheid zijn geweest. Echter deed hij dezelve door zijne dienaren verstaan hoe gevaarlijk de gevolgen waren van deze oneenigheid, en hoe geschikt die tweedragt aan de partij der Kabeljauwschen en Bisschopsgezinden de wapenen in handen gaf, om over de hunnen

(1) Raads-logelijksch boek, I. I.

te zegevieren. Ook schijnt Engelbert niet zonder eenige bevreesdheid te zijn geweest, voor het leven van Zweder van Montfoort, Reinier van Broekhuizen en de gebroeders Gerrit, Jan en Henrick van Zuylen van Nyevelt. *Hem gruwelde zeer*, zegt de onbekende schrijver bij Matthaeus (1), *dat se die gemeente doot soude hebben geslagen*. Zij toch, en voornamelijk Reinier van Broekhuizen en Henrick van Zuylen van Nyevelt waren door de stoute beklimming van Leiden's vesten de mede-oorzaak des oorlogs geweest. De Gemeente tevens, gedrukt onder den last van dien krijg, was dezelve moede, en wenschte zoo zeer een einde daaraan te zien. Telkens werden deze mannen hun aangewezen, als de eenige hinderpalen tot eene voor Utrecht gunstige verzoening met den Aartshertog. Ook bezaten zij niet meer dat uitsluitend en onbepaald vertrouwen, hetwelk zij te voren genoten. Hunne volharding en onbuigzaamheid ten opzichte des Bisschops schenen toen niet zoo zeer uit den ijver, om de gekrenkte regten der burgers voor te staan, als wel uit onberadenheid en te ver gedreven wrok tegen den persoon des Bisschops voort te spruiten. Doch in weerwil van dit alles hield bij het ligchaam der Utrechtsche burgers de zucht van onafhankelijkheid de boventoon, en was de onderdrukking van het Bourgondische huis voor hen een grooter schrikbeeld, dan de vrees voor de noodlottige gevolgen van eenen ongelijken wedstrijd. In

(1) Matthaeus, l. l. p. 457.

Montfoort en in de zijnen bleven zij derhalve, ondanks de rampen, door deze personen over de stad gebragt, aanschouwen de krachtvolle steunpilaren van hunne herkregene vrijheid, de stoute en ijverige beschermers van hunne zoo langdurig gekrenkte burgerregten. Men moge het alzoo aan die edele zucht toeschrijven, aan de bevreesdheid van weder te geraken, onder de banden, welke zij waren ontworsteld, dat de Burggraaf en zijne vrienden nimmer, hoe zeer ook hun bestuur in sommige opzigten geenszins van alle willekeur is vrij te spreken, de achting en eerbied der Utrechtsche burgers hebben verloren, en dat de zaak, die zij voorstonden, hen van de blijvende gehechtheid aan hunne personen bleef verzekeren. Er bestond derhalve voor Engelbert weinig reden, om voor het leven dier mannen eenige ongerustheid te koesteren. Integendeel ziet men te gelijker tijd met Engelbert hen den eed van getrouwheid aan de zaak der Gemeente afleggen, en deze hunne belofte door de vergaderde Gilden ontvangen (1). Deze eedsaflegging — om tot ons verhaal terug te keeren — geschiedde Woensdag den 17^{den} April in tegenwoordigheid van het geheele ligchaam der stedelijke Regering, van alle Gilden, welke den vorigen nacht en dien dag in de wapenen bijeen vergaderd waren gebleven. Nadat deze plegtigheid geeindigd was, begaf zich de Raad naar het raadhuis, om zich onverwijld met de regeling der zaken, het bestuur betreffende, onledig

(1) Raads-dagelijksch boek, p. 47 recto et verso. Waarbij tevens melding wordt gemaakt van deze beide eedsafleggingen.

te houden, ingevolge de met de Gilden getroffene overeenkomst. In de eerste plaats werden, volgens den wensch der Gemeente, Jan de Conink tot schepenburgemeester, in plaats van Dirk van Zuylen en Jacob Jacobsz, Schepen, tot raad-burgemeester gekozen (1). Vervolgens werden 20 personen, uit de Gilden en door dezelve benoemd, aan de Regering toegevoegd, *om inder stat zaken der stat oirbaer te doen*. Waarschijnlijk is deze voorwaarde eene der voornaamste punten der bemiddeling geweest. Daarna werd besloten aan verscheidene ballingen, zoo als aan Ernst van Drakenburch, Willem Steenre, Roelof van Zuylen van Nyevelt, Gerrit, Albert en Dirk Zas en meer anderen *oornede* te verleenen, en bij het *wilkoeren* zoude uit elken gilde een man worden gesteld (2). Omtrent den Burggraaf werd met gemeen overleg besloten, dat, even als van de nog op de poort zich bevindende personen, ook van hem verantwoording zoude gevorderd worden der gelden in den oorlog besteed, en dat aan hem tot zoo lang de stad zoude ontzegd worden. Er werd tevens dien zelfden dag bij klokluiding afgekondigd, dat de poorten, welke sleutelen in handen van den nieuw gekozen Burgemeester gesteld waren, niet mogtén worden ontsloten, dan bij voorkennis en vergunning van Engelbert en eene daartoe bepaaldelijk benoemde commissie van leden des Raads (3).

(1) Tot vervolch ende aenroep van den ghemeyne volke uit enen oploip. Raads-dagelijksch boek, pag. 47 recto.

(2) Raads-dagelijksch boek, pag. 47 verso. Dit geschiedde 18 April.

(3) Buurspraakboek, pag. 38.

Wat de Gemeente betreft, Engelbert had in ieder gilde een vat bier laten uitreiken, zoodat de dag door hen in eene algemeene vrolijkheid werd geëindigd. Hierna keerde ieder te vreden en rustig huiswaarts, en *dede zyn hernas uit* (1). Zoo was dan in de stad gelukkiglijk de rust weder hersteld. De eerste zorg der Regering bepaalde zich, om de rekeningen op te nemen der personen, welke tijdens het oproer, op bevel des Raads bevolen waren geworden, zich in hechtenis te begeven. Behalve eenige geringe posten, die men meende dat te hoog gesteld waren, of niet bepaaldelijk ten nutte der stad waren besteed geworden, werden hunne rekeningen goedgekeurd, en zij zelve in vrijheid gesteld, mits stellende behoorlijke borgens voor het kort in dezelve (2). Er werd tevens bij deze gelegenheid besloten, dat de buit-, schat- en stokmeesters voortaan de ontvangene gelden stellen moesten, in handen van den kameraar, om alle misbruiken (3) te voorkomen, terwijl men eene zoo het schijnt in onbruik geraakte bepaling weder van nieuwe kracht maakte, namelijk deze, dat de kameraars rekening en verantwoording zouden doen voor eene commissie van vier leden des Raads daartoe bepaaldelijk benoemd. Deze commissie was gehouden van hare

(1) *Matthaeus*, l. l. 458.

(2) Raads-dagelijksch boek, p. 47 verso, 48 recto en verso. Geheel ten onregte vermeldt derhalve de onbekende schrijver bij *Matthaeus* p. 458, dat deze personen weder in vrijheid werden gesteld, zonder rekening te hebben gedaan, van de door hen bestede gelden, daaruit het Raads-dagelijksch boek ter plaatse boven aangehaald ontegenzeggelijk het tegendeel blijkt.

(3) Raads-dagelijksch boek, pag. 48 recto.

bevinding binnen den tijd van eene maand in den Raad verslag te doen. Bij nalatigheid hiervan werden zij verplicht in hunne huizen te blijven, ter tijd toe zij dit verslag uitbragten, en daarenboven eene boete te betalen van 8 fl , welke som zij anders voor dit onderzoek ontvingen (1).

Wat den Burggraaf betreft, er zijn in de stadsboeken geene sporen te ontdekken, dat ook hij rekening en verantwoording heeft gedaan der gelden, hem ten nutte der stad in handen gesteld. Hij zelve bevond zich tijdens de uitbarsting dezer volksbeweging niet in de stad, maar was dien zelfden dag, des morgens naar Montfoort vertrokken. Waarschijnlijk heeft hij den opstand voorzien, en oordeelde het voorzigtig, zich in geene nieuwe moeilijkheden te wikkelen. Welligt ook vereischte belangrijker zaken zijne tegenwoordigheid in Montfoort. De gewaagde en stoute togt, die hij eenige dagen daarna ondernam, zijn mislukte aanslag op de stad Dordrecht hebben zijne gedachten trouwens geheel vervuld, zoodat hij minder gewigt hechte, aan de oneenigheid, welke er tusschen de Regering en de burgers te dier tijde bestond.

(1) Burman, I. 95.

(De voortzetting in een volgend No.)

ZEDEN EN GEWOONTEN.

BEGRAFENISSEN.

Van overoude tijden af, geschiedde het begraven der lijken in kerken, kloosters en conventen. In verre weg de meeste christenlanden schijnt het gevoelen geheerscht te hebben, dat men voor de asch der afgestorvenen geene betere bewaarplaats kiezen konde dan de gewijde plek waar de levenden en ook zij zelven gewoon waren hunne godsdienst te verrigten. De laatste halve eeuw, zoo rijk in omkeeringen en veranderingen van vroeger door het aanhoudend gebruik kracht van wet gekregen hebbende zaken en gewoonten, heeft echter ook daaraan een einde gemaakt. Wel beschouwd is het veel-
eer een bijgeloovig begrip te noemen, dat men de dooden aldus aan de aarde terug geeft, waar de levenden soms nog hindernis gevoelen.

De kerkhervorming schijnt in deze gewoonte geene verandering te hebben kunnen te weeg brengen. In het begin derzelve, vond men nog familiën die hunne afgestorvenen in kelders en grafsteden, hun in Roomsche kerken en kloosters toebehoorende, lieten begraven.

Zoodra er, nadat de hervorming in deze stad de overhand had gekregen, iemand gestorven was, werd vóór of bij de deuren van de kerk, waarin voor het lijk moest

geluid worden, deszelfs naam met krijt op een zwart bordje geschreven, vervolgens geschiedde het *luiden*, (klokkengelui) doorgaans twee malen. Het eerste ten twaalf uren des middags, nadat de doode gestorven was; vervolgens bij de begrafenis, hetwelk alsdan een geheel uur duurde. Niet alleen had dit luiden plaats in de parochie, waar de overledene gewoond had, maar ook in die, waar de begrafenis zoude geschieden, bij aldien de begraafplaats der familie in eene andere parochie gelegen was. Voor hen, waarover groot misbaar moest gemaakt worden, lieten de nablijvenden de klok of klokken in de kerken en kloosters der geheele nabuurschap van het sterfhuis, nog bovendien trekken. Gerobulus zegt hierover, „om in maniere van spreken de grootheid der rouw uit te drukken over den bloedvriend die hun ontvallen is.” (1)

De tijd van het boven aarde staan der lijken was gewoonlijk acht dagen. De begrafenis konde niet vroeger hare voortgang hebben, of de geheele familie moest zich met de rouwkleederen kunnen vertoonen. En bij de begrafenissen van vele aanzienlijken was vrij wat te bestellen. Binnen de dagen tusschen het sterven en het begraven verloopende, noodigde een bidder (2) de vrienden en bekenden uit, om aan den overledene de laatste eer te bewijzen. Niet zelden waren de lijkstatien

(1) Zie J. Gerobulus, waerachtich verhael van den staat der Gereformeerde kercke die den Sone Gods, binnen Vtrecht door 't Evangelium vergadert wert enz. Bij den uitgever dezets te bekomen.

(2) Dit woord in vele streken van ons land aan de personen gegeven die de begrafenissen bezorgen, heeft zijnen oorsprong van *bidden*, *verzoeken* of *uitnoodigen*, in het latijn: *rogare*, *invitare*; in het fransch: *prier*. Vid. Kilian, *Bidder Rogator*, *Invitator*, *Pricur*.

daardoor van zeer grooten omvang. Regeringsleden, bedienaren van de godsdienst, en andere achtingswaardige personen, werden door duizenden en meer achtervolgd. Bij leeraars die zeer bemind waren geweest, ging bijna de gansche gemeente achter het lijk. Inzonderheid waren de inwoners van Utrecht zeer gewillig en genegen hunne medeburgeren de laatste eer aan te doen. Er wordt gezegd dat zij daarin de overige bewoners van de Nederlanden overtroffen.

Zie hier de orde van de begrafenis: Vooraf gingen de naaste bloedverwanten in rouwgewaad. Indien de overledene een ambtenaar of uit den aanzienlijken stand geweest was, volgden op de bloedvrienden, de leden van de kamer der Staten der Provincie Utrecht; na deze kwamen de Provinciale Raden met derzelve dienaren, de geheele breede Raad der stad; voorts de Predikanten, de ouderlingen en de diakenen; zoo namelijk de overledene niet tot eenig collegie behoorde, waarvan anders de medeleden eerst nog voorgaan moesten. Op al de nu reeds genoemden volgden en liepen reeds gedeeltelijk tusschen de anderen en particuliere personen in de stad wonende, die zonder eenig ambt of bediening waren, voorts burenen en bekenden. Het onderscheid van godsdienst hield zelden iemand terug. En het geheel liep doorgaans met zulk eene goede orde en in stilte af, dat men er zich, het groot aantal menschen in aanmerking genomen, over verwonderen moest. De trein ging met langzamen statigen tred naar de begraafplaats.

Nadat het lijk in het graf was gezonken, werden de naaste bloedvrienden en volgelingen buiten de kerk, weder in orde bij elkander gebragt, en door den bidder bedankt voor de laatste eer aan den overledene bewezen.

In later tijd is daarbij nog gevoegd geworden: *en gelieven in orde te volgen*. Gelijk dit nog heden ten dage veeltijds plaats vindt.

Lijkpredikatiën pleeg men altijd in Utrecht na te laten. Al was het dat de bediening die de overledene bekleed had, of zijne uitstekende verdiensten of levenswandel als anderzins daartoe wel aanleiding gaf (1).

Na de begrafenissen werd de droefheid doorgaans getemperd door een vriendenmaal, waarop, dus zegt ons *B u c h e l*, Bacchus zorg draagt dat de bijwoners niet door al te groote droefheid zouden ter nedergeslagen worden.

Het oprigten van praalgraven en gedenkteekenen voor de afgestorvenen, is mede van overoude tijden in zwang geweest. De tijdgenooten of het vaderland gaven daardoor aan de nakomelingschap te kennen, in welk eene hooge achting dezelve bij hen stonden. De oorsprong hiervan was aanvankelijk liefde tot de overledenen, om derzelve daden te vereeuwigen, en om de levenden en nakomelingen aan te sporen in hunne voetstappen te treden. Naderhand werd er voor gewone rijke lieden eene soort van etiquette uit gemaakt.

Met voorbijgaan van al wat ten aanzien van de achting daarmede aan verdienstelijke mannen bewezen, uit vreemde landen kan aangevoerd worden, kunnen wij dit nog dagelijks opmerken op de grafsteden van onze beroemde Nederlandsche Land- en Zeehelden, waarop wij echter door de gewoonte doorgaans weinig acht slaan,

(1) Dit zal, wanneer wij het door *Buchel* in de Desc. Urbis Rheno-Trajectinae vermeldte in aanmerking nemen, vóór het jaar 1600 het geval geweest zijn. *Gerobulus*, die het medegedeelde opgeeft en zelf Gereformeerd leeraar was, schreef na het jaar 1600.

maar door de vreemdelingen die ons bezoeken nog steeds met belangstelling worden aanschouwd. Vroeger zelfs teekenden zij de monumenten af, en schreven de inscriptiën of dichtregelen die op dezelve gevonden werden op, om die in hunne reisbeschrijvingen mede te deelen.

De algemeene prijs welken men steeds op die gedenkteekenen stelde, werd ook oorzaak dat men de schenders en beroovers dier graven en tomben gestreng strafte. En dit wel, zegt Cornelis van Alkemade in zijne *beschrijving van de plegtigheden bij begrafenis*, om de volgende redenen: Men stelde te regt, dat de begraving de laatste dienst is, welke men aan een eenmaal waardig en nuttig lid der maatschappij bewijst. De graf-schenders en beroovers werden aangemerkt als aanvechters der dooden, verstoorders van hunne stille rust, en moordenaars der doode lichamen.

De oude Hollanders die het doodkleed een *Ree* of *Raa* noemden, heetten de berooving der lijken daarnaar *Ree-* of *Raaroof*, en hielden dezelve ten hoogsten, zelfs met den dood, strafbaar, ja zoo zwaar, dat *Raaroof* als een der allergrootste euvel daden, niet eenmaal binnen jaar en dag verjaren konde, gelijk dit met verscheide halsstraffelijke misdaden het geval was. Ten dezen opzichte is een in den jare 1387 aan Waterland gegeven handvest opmerkelijk. Hetzelve is van Hertog Albert van Beijeren, en te vinden achter de handvesten van Amsterdam in den jare 1624, luidende als volgt:

„ Voort waar iemand in Waterland die tegen ons
 „ breuckich worde, ende van den breucke binnen 'sjaars
 „ niet daar af aangesproken worden, die zoude daer of
 „ quyt wezen ende alle voorschreven punten belooven
 „ wy voor ons ende voor onze nacomelingen, hem ende

„heure nacomelingen eeuwelick duyrende, vast ende gestade te houden *wtgezondert* moort, moortbrant, vrouwen-vercraft, ghewapent teghen ons selfs lyf, ende *Rarooft*, dat is te verstaan, zoo wie eenen dooden man beroofden, ende dat syn bename of wie een dooden man uyt onse lande in een ander lant voerde.”

De lust tot berooving der dooden werd intusschen niet weinig opgewekt door de kostelijke kleederen en kleinoodiën, als ringen en dergelijke versierselen waarmede dezelve werden bekleed.

De personen die de dooden afleiden, ontkleedden en het doodkleed aantrokken, hetwelk *ontwaden* (1) genaamd wordt, heeten: *Reewers* of *Raawers* en de vrouwen *Reewsters* of *Raawsters*.

In den Saxenspiegel, behelzende de regten die ook in deze landen zijn aangenomen, gedrukt te *Gouda* in het jaar 1449 onder den titel van *ondaadige luiden* werd gezegd: „Soe wie eenen dooden zijn graf beroert, die verboert tien pond.”

Ten bewijze echter hoe de nakomelingen in de vereering der dooden, door hunne asch en beenderen in vrede te doen rusten, van het voorgeslacht zijn afgeweken, vinden wij in de beschrijving van *Delft* eene klacht aangeheven door den burgemeester *Bleiswyk*; deze noemt het een execrabel crimen die de erfgenamen begaan om hunne geërfde graven te laten schoon maken, en de been-

(1) *Wuaden* een woord zoo gemeen dat er geen Nederlander mede onbekend behoort te zijn. Hetzelve is in zijne oorspronkelijke beteekenis zeer algemeen te kennen, en beteekent allerhande kleeding. Men voegde bij dit woord eene nadere omschrijving, zoodanig is voortgekomen, *Lijnwuaad* voor een linnenkleed, *Wolwuaad* voor een wollenkleed, *Doodwuaad* voor een doodkleed.

deren en overblijfselen van hunne eigene vrienden en voorouderen verachtelijk, onder den gemeenen hoop, op de kerkhoven in de bekkeneelhuizen te doen werpen.

De misdadigers die geregt werden en niet ten toon moesten blijven, alsmede de zelfmoordenaars werden begraven op het *ellendige* kerkhof achter de ellendige kerk buiten de Katrijnepoort, westzijde. Deze kerk heeft daarvan zelfs zijnen naam ontleent. De Cellebroeders, wier klooster in de Lollestraat bij de Stads muren stond, waren met de volbrenging dezer dienst belast, waarvoor zij van Stadswege schadeloos gesteld werden.

Vóór de Hervorming was het ook hier en daar in gebruik de dooden eenen absolutiebrief mede te geven. Wij herinneren ons een document hierover gelezen te hebben, hetwelk van de bijgelovigheid dier tijden het kenmerk draagt.

Wy Proosten van onze lieve Vrouwe broeders!

Aan onzen Heer en Vriend St. Pieter, deurwachter van de poorten des Hemels. Wij bevelen uw en geven uw te kennen, dat op dezen tijd gestorven is Ghereyt Utenhamme, dat gij hem regt aan en sonder cenig verwijl of vertoeven inlaat in het Rijk Gods. Wij hebben hem geabsolveerd ende ghevryt van alle syne sonde ende qualick spreken, en hem de benedictie gegeven, omdat gy niet yetwes in alles dezen overtreden soude, en aan hem oock niet anders geschiedt, daarom hebben wij hem mede gegeven deze letteren van absolutie.

Des te oirconde hebben wij onzen zegel hierop doen drocken. Gegeven in onze ordinaris vergaderinghe tot 's Hertogenbosch den derden Februarij in het jaar onzes

Heeren Duizend vier Honderd zes en vijftig, des Vrijdags na St. Pietersdagh.

Ter Ordonnantie van Hoog Eerw. mede Proosten.

(Get.) PIETER VAN MEERENBORCK.

Het zal niet ongepast zijn deze beschouwing van het begraven en wat daarop betrekking had bij onze voorouders, te besluiten met eenen blik op de tegenwoordige inrigting, reeds tien jaren alhier gebruikelijk.

Nadat de gewoonte om in kerken te begraven ook in deze Stad onafgebroken had voortgeduurd, en slechts ongeveer twee jaren was verboden geweest, tijdens de heerschappij van Keizer Napoleon, (1811 tot 1813) ging men van het jaar 1813 tot het op den 15^{en} Mei 1830 weder den vorigen gang. — In 1827 verscheen het koninklijk bevel dat daarmede moest opgehouden worden (1), waartoe overal de behoorlijke tijdsruimte vergund was om de vereischte inrigtingen daar te stellen.

De regering dezer Stad bleef geenszins achterlijk, aan dezen lang begeerden en waarlijk nuttigen maatregel gevolg te geven. Zij beijverde zich zonder kosten te ontzien, dien wensch zoo spoedig doenlijk te beantwoorden, en slaagde zeer gelukkig in den aankoop van een

(1) De Gedeputeerde Staten van de Provincie Utrecht hebben deswegens de volgende besluiten uitgevaardigd van 25 Augustus 1827, No. 14, 18 Maart en 19 September 1828, 6 Maart en 18 December 1829 en 9 Maart 1830. Het Stedelijk bestuur heeft om de geregelde uitvoering van het een en ander daartoe betrekkelijk, een Reglement afgekondigd van 19 April, 6 en 10 Mei 1830, waarin men al het noodige daaromtrent behoorlijk kan nazien. Dezelve zijn opgenomen in den Provinelalen Utrechtschen Almanak voor 1841, bij den Drukker dezes uitgegeven.

stuk lands tot eene algemeene begraafplaats. De belijders voor de Roomsche Katholieke Godsdienst hadden echter reeds vroeger een kerkhof bij hunne kerk buiten de Wittenvrouwenpoort. — De inrigting van deze nieuwe begraafplaats is zeer doeltreffende, zoowel wat het uitwendig vertoon belangt, als ook wegens het daar naast gelegen huis, vroeger onder den naam van *Soestbergen* bekend, hetwelk met den tuin en erve tot eene woning voor den opzigter, en tot andere inrigtingen in het belang van de instelling verbouwd en aangelegd is.

Dadelijk bij de opening is aan hen, welke eenige grafkelders of grafsteden in kerken binnen deze gemeente hadden, en daarvan eigenaars waren gebleven, eene grafruimte voor een gelijk getal enkele of dubbelde kelders op dit nieuwe kerkhof aangewezen.

Alle 10 jaren, sedert primo Julij 1830, en dus de eerste maal op den eersten Julij 1840, is door Burgemeester en Wethouders bepaald, dat de bezitters van eigen grafkelders of grafsteden tot het onderhoud *f* 4,50 zullen moeten betalen. Voor hem die na gedane oproeping in gebreke blijft, is het regt van begraven vervallen en deszelfs grafkelder of grafstede komt weder aan de stad.

Voor gedenkzuilen, graftomben, eeretekenen enz. moet eene speciale vergunning door Burgemeester en Wethouder gegeven worden. Onderscheidingsteeken, namen en inscriptien zijn echter vrijgesteld.

De opruiming der lijken vermag niet dan na verloop van tien jaren geschieden, zoo als ook een graf, eenmaal met het behoorlijk getal lijken gevuld zijnde, niet dan 10 jaren

nadat het laatste lijk daarin is gezet, mag geopend worden.

Om de Utrechtsche ingezetenen zoo veel doenlijk voor het gevaar eener te vroege begraving, en den ramp, waarmede schijndooden bedreigd worden, te beveiligen, heeft men bepaald, dat in het huis van den opzigter eene kamer bestemd zoude worden, in welke de lijken, van wier stelligen dood de naastbestaanden en de geneesheeren niet verzekerd zijn, zonder eenige kosten, (behalve de verwarming wanneer de naastbestaanden dit verlangen) in eene opene kist zullen kunnen worden ter neder gesteld, tot dat de teekenen van bederf van de aangevangene ontbinding overtuigen.

Of hier van echter wel gebruik gemaakt wordt, moet grootelijks betwijfeld worden.

P. W. L.

JAMES NELTHORP.

CHIRURGYN TE UTRECHT,

DAARNA OPPERSTE-CHIRURGYN VAN HET ENGELSCH

KRYGSMANNSCHAP HIER TE LANDE. (1)

MEDEGEDEELD DOOR J. J. DODT VAN FLENSBURG.

De geschiedkundige nasporingen hebben er geene bewijzen van opgeleverd, dat bij de christelijke legers in de middeleeuwen eigenlijk gezegde veld-artsen zouden zijn aangesteld geweest. De personen, die men uit de geschriften dier tijden voor veld-artsen wel heeft willen doen doorgaan, als hebbende veldslagen en belegeringen bijgewoond, blijken, bij een nader onderzoek, geensins in deze hoedanigheid, maar veeleer in die van wezenlijke krijgsmannen te hebben gediend en opzettelijk tot den strijd te zijn toegerust geweest. Te ver is men echter van den anderen kant gegaan, met te beweren, dat het Koning Gustavus Adolphus van Zweden zou zijn geweest, die het eerst bij zijne regimenten ordinaris heel-

(1) Ik neem deze gelegenheid te baat, om aan te merken, dat het een Nederlander was, die het eerste (tot dus verre bekende) werk schreef over de Milit. Chirurgie: Nic. Godin, *la Chirurgie militaire*, Gand. 1553, 12o., herdr. Anty. 1558, 8o.

meesters aanstelde. Want al bleek het tegendeel niet voldingend uit het kriegsboek van Frondsbergen, dan zoude het ongegronde dier stelling nochtans mede moeten blijken, uit de bijzonderheden, die ik hier zal mededeelen omtrent den Engelsman James Nelthorp, die Utrechtsch heelmester geworden zijnde, daarna tot opperchirurgijn van de Engelsche troepen hier te lande is aangesteld geworden.

I.

RAETSDAGEL. BOEC. JUNY 18. 1593.

Op de Reqte. overgegeven bij Mr. Jacob Joannes Engelsman, waerop geappt. stont, om partheijen hierop nader te horen ende te accorderen, ist doenlyck, syn gecommitteert Beernt. . . . ende Fr. v. Sneek, raden, actum den 28 May, 1593. Ondert. J. van der Voort, noch legher stondt: De raet gehoort het rapport van heure gecommitteerden, ordonneert de gemeene Gildebroeders der Chirurcyns supplat, opte requeste alhier Mr. Johannes Nelthorpe, mede Chirurgyn, deser Stadt burger, tot horen Gildebroeder aan te nemen, ende in de Gilde toe te laten, mits dat hy gehouden wort te doen syn prouwe ende te betalen de leges daertoe staende, wel verstaende, dat zy hem ongemolesteert sullen laten van enighe lancetten te slypen. Actum, den xviii Juny, 1593; ende was onderteekend:

DE LEERDAM.

II.

1606 SEPT. 19.

Horatius Vere, Ridder, Collonel ende Oversten Commandeur van 't Engelsche crysvolck in dienste van de staten, mitsgaders de heer Eduard Cecil, ridder, ende heer Johan Ogle, ridder, Collonels van twee Regimenten, in dienst van de voorsc. heeren, hebben in eenen crygsraet, gehouden tot Doesborch, met consent van alle de Capiteynen van onsen regimenten, doen praesent synde, gemaect ende geordonneert Mr. James Nelldorp, oppersten Chirurgyn van de Engelsche Natie, hem gevende volle macht ende auctoriteyt te disponeren ende commanderen over alle de andere Chirurgyns van de voorsc. regimenten op alle nootlike occasien, waer ende wanneer enighe noot in sulken saecke des sal vereysschen ende oock aen heml. behulpich te syn ende te assisteren in allen saeken van importantie in den legher, te welcke tyden de saecken sulcx vereyschen, die sy om hem sullen senden, hem in consideratie van de goede dienst, alrede gedaen ende noch te doen aan onsen voorsc. troupen, een jaerlicx allouantie tractement gevende van twalf hondert gulden (gecort te worden van alle capiteynen, nu wesende ofte te comen onder onse voorsc. regimenten), te beginnen den 1 Julij 1606, ende hem maentlyck, ofte so 't hem goetdunckt, betaelt te worden, versoucken de heren staten hem te assisteren in de betalinge van dien, wt hunne E. comptoiren.

Tot confirmatie van welke onse acte, gemaect ende hem gegeven in der voege voorsc., hebben wij dese met onse hant ondert. in 't leger bij Wesel, desen 19 Sept. 1606.

Ende was ondert.

H. VERE., E. CECIL., JH. OGLE.

III.

1616, MAERT 25.

De raet van State der vereenichde Nederlanden redelick vyndende, dat James Neltdorp, Chirurgyn van 't leger, voor syn extraordinaris dienst geniete de twyntich gulden sjaers, die hem op elke compagnie van drie engelsche regimenten in dienste van de voorsc. vereenichde landen wesende, bij de drie Collonels derselver regimenten eertyt sijn toegevoecht, terwijl sij hem d'opsicht ende commandement over de particuliere Chirurgyns van de compagnien der voorsc. regimenten ende de noodige assistentie aan deselve Chirurgyns te doen hebben bevolen, ende verstaen, dat eenige Capiteynen in gebreke sijn, hem Neltdorp van de voorsc. xx Gl. t' sjaers te betalen, ende namentlyck die, die ten comp- toire van den Ontfanger-Generael heur betalinge ontfan- gen; ordonneert denselven Ontvanger-Generael aen der- selven gebrekiger Capiteynen heure betalinge inne te houden de voorsc. xx Gl. sjaers ende die aen voorsc. Neltdorp te betalen, soo wel tghene hem dienthalven

alrede verschenen is, als dat hem voortaan noch sal moghen verschijnen.

Gedaen in 's Gravenhage den 25 Maerty 1616.
Ende was gearapheert; ADR. THEDING BERCHOUT, Vz.
Onder stont:

Ter ord. van den Raedt van State.
in absentie van den Secretaris.
ende was ondert. D. Gool.

Frans Neltrop, die by besluit der Vroetschap van den 26 Jan. 1624, tot Stads Chirurgyn werd aangesteld, was denkelijk een zoon van dezen James.

GOEDEREN VAN BARNEVELT. IN 'T STICHT VAN UTRECHT, 1623.

MEDEGEDEELD DOOR J. J. DODT VAN FLENSBURG.

- C**leyn Nieulant, m. br. Jac. Jansson. - 24-0-
Een erfken genaemt *Calven*, gr. 8 of 9 m.
mette huys, getimmer, bepotingen ende be-
plantinge, br. Goort Henrichtz. - 90-0-
Het vierde paert van een erf, genaemt *Hyl-*
horst, gr. 15 m. met uts. br. Rutger Reyersz. - 130-0-
Een stuk lants, genaemt *Weede huys*, gr. omtr.
3 mergen, noch een stuck landts genaempt
Steynenkamp, gr. 4 m. br. Peter Pelen. - 109-0-
Steynenkamp, gr. 3 m. br. Wouter Petersz. - 64-0-

Grascamp, gr. 3 m. bruycker Thonis Evertsz. - 12-0-

Het erf *Emiclaer* of *Emelaer*, gr. 60 m. met de huysen etc. mitsgaders den Boomgaert, wesende leengoed van de Abdye van St. Paulus Utrecht, br. Aert Gosen. - 350-0-

Het groote *Nieuwlant*, gr. 6 m. br. Jan Lambertsz. - 88-0-

Den *Thinsberch*, gr. 2 m. benevens 1 m. daerby ende aen gelegen, br. Wouter Jansz. - 38-0-

Den cleynen *Eng*, gr. 3 m. br. J. Splintersz. - 63-0-

Sevenhuysen.

Een perceel, genaempt de *Hoge Steghe*, gr. 9 m. br. Corn. Geritsz. - 95-0-

Groot Stoutenburch.

Het erff *Stoutenburch*, gr. 60 m. mit huysen etc. br. Roel. Jansz. - 300-0-

Cleyn Stoutenborch.

Het erff genaempt *cleyn Stoutenborch*, gr. 17 m. br. Jord. Wulpherssz. - 60-0-

Hieraen behoren noch twee parthyen van hey ende weyvelden in de Stoutenborcher gemeente niet aangemaect.

Aen verscheyden thinsen. - 7-38

Malenrenthen.

Van de *Malenrenthen*. - 37-0-

Goederen van *Guntersteyn.*

De bruydkwere gelegen by den huysen *Guntersteyn*, groot omtrent twe ende dertich mergen, mette huysinghe, schuyr, bergen ende alle het getimmer daerop staende, wtgesondert het wagenhuys ende een berch, daer

achteraen staende by den bruycker selfs getim-
mert, br. Joost Jansz. -306-0-

Ses m. mede tot Breuckelen gelegen, br. Jan
Huggensz. van Bothen. - 48-0-

Het huys *Guntersteyn*, cleynen Boomgaert
ende Blomhoff, br. Sr. Lenardt Sweersz. coop-
man tot Amsterdam. -240-0-

De vruchten van den grooten Boomgaert leg-
gende by den huys *Guntersteyn*, heeft int
jaer 23 gecocht *Bernt Goetsz.* - 84-0-

GOEDEREN. AENGEKOMEN D'ERFGENAMEN VAN ZA. GEDACH-
TEN. DE VROUWE VAN OLDENBARNEVELT.

Het erf van *groot Stoutenburch*.

Item *cleyn Stoutenburch*, daer aen gelegen.

Noch hiertoe de Ambachtsheerlicheyt, leenroerich van
de H. Staten van Utrecht.

Het erf *Emeclaer* in 27 percelen lants, ende is leen-
roerich van de Abdye St. Pauwels.

De *Keut*.

De *Hoochsteech*.

De hofstad van *Littequen Weede* met enighe achter-
lenen of Vasallagien daertoe behorende bestaet in dese
navolgende partyen van landen.

De erf *Weede huys*.

Den *Tinsberch*.

Drie morgen aen den *Tinsberch*.

Styn camp.

Den *cleynen Eng*.

Ten laetsten noch die *Maliehoef*.

(Uit de papieren van Adr. Ploos v. Amstel, etc.)

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand FEBRUARIJ 1841,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOLO
TE UTRECHT,

ONDER TOEZICHT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 1000.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDHE- 'S MIDD. 12 UREN.
	9ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
1	772	771	772	772	-48	-46	-48	-62	O.	Bewolkt.
2	766	764	764	764	-79	-66	-76	-78	O.t.Z.	Betrokken.
3	765	765	765	764	-108	-72	-71	-11	idem.	Bewolkt.
4	762	759	757	756	-114	-86	-7	-11	idem.	Helder.
5	750	757	757	757	-116	-77	-78	-8	idem.	idem.
6	760	760	760	759	-8	-66	-66	-96	idem.	idem.
7	760	761	760	760	-78	-68	-89	-89	Z.t.O.	idem.
8	756	756	755	756	-93	-8	-93	-92	idem.	idem.
9	755	755	756	762	-91	-8	-91	-11	O.t.Z.	idem.
10	765	766	765	765	-142	-8	-73	-7	O.	idem.
11	763	765	762	760	-02	05	11	02	Z.	Betrokken.
12	763	763	763	763	02	08	24	19	O.	idem.
13	760	759	757	756	37	55	58	33	idem.	Tamelijk helder.
14	750	750	750	751	54	52	63	56	idem.	Helder.
15	748	749	749	746	56	38	39	28	idem.	idem.
16	745	745	744	743	25	58	15	2	Z. O.	idem.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.			THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK s. MIDD. 12 UR.	WEERSGESTELDH. s. MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12 u.	3ur.		
17	750	749	752	754	4 ₂	76	76	64	Z. O. Helder.
18	757	759	756	755	4	77	97	47	O. idem.
19	757	757	760	757	6	93	39	66	Z. O. idem.
20	763	760	764	763	57	86	94	56	O. idem.
21	763	767	766	771	57	58	53	2	idem. idem.
22	770	772	772	770	09	16	77	11	N. O. Betrokken.
23	772	772	772	775	-04	-01	0a	-1	O.t.Z. idem.
24	772	772	772	771	-23	-2a	-21	-2a	O. idem.
25	763	763	762	761	-04	13	51	18	N. O. idem.
26	753	753	754	752	3a	25	23	-0a	idem. Bewolkt.
27	753	753	756	753	-0a	1	05	-15	idem. Betrokken.
28	756	757	753	753	-04	-0a	-04	-1a	idem. idem.
GEMIDDELTE WAARNEMING.									
1	7617	7614	7611	7615	-949	-7a1	-7a5	-397	Van den 1st. tot den 10s.
2	7536	7534	7537	7535	353	549	538	339	11en. — — 20s.
3	764	7641	764	764a	05	1a7	195	-015	21st. — — 23st.
	7604	7603	7602	760a	-18a	015	0a3	-174	

- 2 sneeuw.
- 3 sterke wind.
- 6 idem.
- 7 idem.
- 9 winderig.
- 10 stil.
- 17 's namiddags eenigszints bewolkt.
- 21 stil.
- 22 mistig.
- 23 mist.
- 25 's nachts en 's morgens sneeuw en 's avonds regen.
- 26 's nachts regen.
- 27 's nachts sneeuw.
- 28 idem, idem.

Algemeen gemiddeld, Barometer 7603, Thermometer - 037.

Februarij 1841.

**STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN,
OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie
UTRECHT.**

	GEBORENEN.										OVERLEDENEN.	
	Getal.		waaronder:						HUWELIJKEN ECHTSCHIEDINGEN.			
	M.	V.	Onechte.		Tweel.		Doodgeb.			M.	V.	
UTRECHT.....	77	74	4	9	0	9	4	28	0	57	69	
AMERSFOORT.....	21	18	3	2	0	1	0	12	0	21	17	
RHENEN.....	4	14	1	1	0	0	0	1	0	2	1	
WIJK BIJ DUURSTED.	7	3	1	0	0	1	1	0	0	3	5	
MONTFOORT.....	5	2	1	0	0	1	3	0	0	3	5	
IJSSELSTEIN.....	5	10	1	0	1	1	1	0	0	5	5	

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

1 Februarij 1841.	3 el 77 du.	onder Nulpeil.
15	— —	2 — 48 —	
28	— —	3 — 35 —	

RIDDERLIJKE DUIJSCHKE ORDE.

LAND-COMMANDEURS DER UTRECHTSCHE BALIE 1260—1620 (1).

(Met afbeelding.)

Deze Orde was tijdens de kruistogten binnen Jerusalem opgericht, in het jaar 1190 op den 19 November; zij werd de Orde van St. Marie genaamd, om haar te onderscheiden van de Ridderlijke Orde van St. Jan van Rhodus, ook Maltheser ridders en Heeren van St. Catharina genaamd, — en de Duitische Orde, doordien zij hare instelling aan eenige Duitische Ridders te danken had. Na de verovering van deze stad door de ongeloofigen, werd zij verlegd naar St. Jan d'Acree, en toen ook deze vesting door de Saracenen werd genomen, staken de Ridders naar Europa over; hier zetelden zij in Duitisch-

(1) De volgende opgaaft is ons belangrijk genoeg voorgekomen, om aan onze lezers te worden medegedeeld. Zij is getrokken uit een werk dat niet algemeen voorkomt, getiteld: *Historia S. Gertrudis*, opera Josephi Geldolphi Ryckel, Abba is S. Gertrudis Lovanii. Bruxell. 1637. 4to.

De schrijver zegt pag. 622, dat hem dit is medegedeeld uit tafelen en handschriften van het Duitische huis, door den bekenden regtsgeleerde Gysb. Lap. van Waveren, die dit gedeeltelijk in H. S. S. en op tafelen van het Duitische huis gevonden heeft; bij het vertalen hebben wij hetzelfde echter in verband gebragt met hetgeen daaromtrent door den onbekenden schrijver bij *Matthaeus* en in *Batavia Sacra* is geboekt; eenige latere Landcommandeurs na het jaar 1620 worden in dit laatste werk opgegeven.

LANTCOMMANDEVR.

land en Lijfland, in ieder van welk gewest een Grootmeester de Orde bestuurde; deze hadden onder zich Landcommadeurs, die over een zekere streck, Balie genaamd, het bevel voerden. Te Utrecht werd in 1231 onder Bisschop Otto II. het eerst zulk eene Balie gevestigd, aan welker hoofd een Landcommandeur stond, die verscheidene Commandeurs onder zich had. De Landcommandeurs werden altijd uit de Commandeurs derzelfde balie verkozen, en door den Grootmeester bevestigd.

De hierbij gevoegde afbeelding stelt eenen Landcommandeur in zijn costuum voor; op het schild voerde iedere balie haar eigen wapen.

In het jaar 1266 stierf de Heer Antonius van Ledersacken, van Prinshagen, Ridder van de Duitse Orde, eerste Commandeur van de Utrechtsche balie, die haar gedurende 35 jaren heeft bestuurd. Deze heeft de St. Nicolaas-kerk te Utrecht voor de Orde verkregen. Hij ligt begraven in het oude Duitse huis in de kapel van St. Anna. De plaats alwaar te Utrecht het eerst buiten de stad het Duitse huis gesticht is, was op het Singel aan de stads gracht tegen over de Geertkerk; dit huis met de kapel verwoest zijnde, zijn in het jaar 1347 de Duitse-Ridders door Bisschop Jan van Arkel in de stad opgenomen, die hun nabij de kerk van St. Marie een stuk gronds afstond, waarop zij het huis en de kerk veel prachtiger deden herrijzen.

De Heer Zeger Arentsz. van der Sluyse van Heusden, Ridder, 2° Commandeur, is gestorven A^o. 1280, nadat hij 13 jaar dezen post had bekleed. Gedurende zijn bestuur zijn de kerken van Hemert bij

Tiel, van Bun, van Leijden en die van Rhenen aan de Orde gekomen.

Theodoricus van der Horst Hermansz., Ridder, 3° Command. Een braaf man die de goederen der Orde in beteren staat bragt; hij overleed in 1283, en werd in de St. Anna kapel begraven.

Ghisbertus van den Goye, Ridder, 4° Commandeur. Deze was een zoon van Ghisbert Graaf van den Goye, en overleed in het jaar 1286, in dezelfde kapel begraven.

Ludolphus van Bunne, 5° Command. van de Orde; hij stierf in het jaar 1288, en is op dezelfde plaats begraven.

Theodoricus van Holland, natuurlijke zoon van den Roomschen Koning Willem, Ridder, was 6° Command. van de balie Utrecht, gedurende 24 jaren. Paus Innocentius VI. heeft hem dispensatie van geboorte verleend. Onder zijn bestuur heeft de Orde het huis en landgoed Hofdijk, vrijheid van schattingen in Zeeland, een convent te Oetmarsum, te Nesse en te Schoten, alsmede de kerken van Doesburg en Oelden verkregen. Hij stierf in het jaar 1312, en is begraven als voren.

Heribertus van Drongelen van Crayensteyn, Ridder, 7° Command. In het eerst wereldlijk Ridder, was hij gehuwd, en had hij kinderen, ook was hij tijdelijk Heer van Heusden; na den dood van Sophia van Crayensteyn zijne echtgenoot, is zijn oudste zoon Seger, Ridder geworden. Genoemde Heribertus heeft zijne goederen onder zijne kinderen verdeeld, maar aan Seger het kasteel Crayensteyn met de daarbij behoorende goederen en leenen geschonken,

waarna hij tot de Duitsche Orde overging, in dewelke hij is opgenomen in het jaar 1303. Hij is de eerste die aan de Ridders eenige inkomsten vermaakte, waarvan zij jaarlijks eenen maaltijd hielden.

Joannes van Hoenhorst, 8° Commandeur, stierf na een 6jarig bestuur in het jaar 1340. Hij werd begraven in de St Anna kapel.

Goswinus van den Ghernaer, 9° Comm. in het jaar 1340. Deze heeft het nieuwe Duitsche huis te Utrecht gebouwd en binnen de stad overgebracht, waaraan hij 12000 oude schilden te kosten legde: ook heeft hij het huis te Oetmarsen verbeterd en de Orde op velerlei wijze bevoordeeld; hij stierf in 1357, en is begraven midden in het choor van de nieuw gestichte kerk.

Ludovicus van Kenswielre, 10° Comm., stierf A^o. 1360, en werd bij den voorgaanden begraven.

Rutgerus van Vlimershem, 11° Comm. gedurende één jaar. Hij was tevens Commandeur van Biessen, terwijl zijn neef Willem van Vlimershem Lijfland beheerde. Van Utrecht beroepen als opperste bestuurder der balie te Koevelens, is hij aldaar vele jaren met lof werkzaam geweest.

Reynerus van Hoen, Ridder, 12° Comm. heeft 10 jaren de balie bestuurd, te gelijk met de balie van Biessen, waarvan hij reeds vroeger Commandeur was. Hij heeft deze laatste balie binnen Maastricht overgebracht, waaraan die van Utrecht, ofschoon wederregtelijk moest bijdragen. Onder zijn bestuur is de Leydsche kerk van de Duitsche Orde afgescheurd; maar den bijstand van den Grootmeester der Orde ingeroepen hebbende, heeft hij dezelve terug ontvangen en is hij geheel schadeloos gesteld. Hij stierf A^o. 1371.

Henricus van Alkemade, Ridder, 13^e Comm. regeerde 4 jaren; maar in het jaar 1375 ging hij tot de Karthuizers over.

Henricus van Hoenhorst, Ridder, 14^e Comm. Deze heeft op zoo kostbaren voet geleefd, dat hij, de schatkist uitgeput hebbende, gedwongen werd het huis aan den Grootmeester over te geven. Maar om zijne eer te bewaren, legde men hem een jaargeld toe, waarvan hij fatsoenlijk konde leven, alsmede huisvesting binnen het Convent. Hij overleed in het jaar 1377.

Splinter Wten Enge, Ridder, 15^e Comm. stierf in het jaar 1405. Onder zijn bestuur werd Mr. Lubbert Boll, Deken van de Domkerk te Utrecht, nadat hij eerst zijn post als Deken had nedergelegd, Priester, en is als Ridder in de Duitsche Orde opgenomen. Om trent die zelfde tijden kwam ook de kerk van Schoonhoven aan de Orde, waar hij een huis in denzelfden vorm als dat van de Orde te Utrecht gebouwd heeft. Hij heeft er ook eene kapel bijgevoegd, welke hij buiten de muren van die stad stichtte, gelijk ook Wijngaardsteyn binnen Utrecht. Hij was een Commandeur van strengen aard, waarom sommigen Heeren en Broeders, zulk eene strengheid moede, tegen hem opstonden en tot andere Ordens overgingen.

Bernardus van Opbueren, Ridder, 16^e Comm. van de Orde, vroeger Commandeur van Tiel, alwaar hij het choor, het gestoelte en het oxaal voor zijne kosten heeft daargesteld. Hij stierf 1407, en werd naast zijnen voorganger begraven.

Johan van den Sande, Ridder, 17^e Commandeur stierf 1417. Deze is zeer bezorgd geweest voor zijne mederidders, dat hun iets van het noodzakelijk zoude

ontbreken, en voegde er eene dagelijksche toelage voor wijn bij. In de kerk van St. Elizabeth heeft hij eene kapel gesticht, en daarenboven het huis en de kapel te Middelburg; zoo ook heeft hij dat van Oetmerssen en Bunne met de kapel verbeterd; en verscheiden andere huizen doen herstellen, en heeft jaarlijks zoo groote somme gelds aan het huis te Schalouin, hetwelk zeer in verval was, besteed, dat hij zijne schatkist heeft uitgeput; maar door zijne latere zorgen heeft hij dezen misslag verbeterd. Hij liet de choorboeken sierlijk met nieuwe charakters uitschrijven, en heeft andere niet geringe zaken ten uitvoer gebracht. Eindelijk werd hij lasterlijk aangeklagd bij den Grootmeester der Orde. Deze laster bleef hem niet onbekend, en daarom verzocht hij zijn ontslag; dit werd hem toegestaan, en tevens eene woning in het gasthuis, alwaar hij tevreden met een geringen post en den titel van huiskommandeur is oud geworden. Ook hij werd in het choor van het Duitsche huis begraven.

Sweder Cubbink, 18^e Commandeur, A^o. 1440. Nadat deze zich eenigen tijd loffelijk van dien post gekweten had, heeft hij eindelijk het bestuur overgedragen aan zijnen neef Hermannus van Keppel, Commandeur van Westphalen, die met toestemming van den Grootmeester der Orde ook dit Commandeurschap aanvaarde, terwijl hij tevens dat van Westphalen met het huis te Tiel behield.

Hermannus van Keppel, 19^e Comm., stierf te Utrecht, A^o. 1442. Deze liet het steenen oxaal van het choor des Duitschen huis te Utrecht maken. Ook heeft hij een zilveren beeld van de H. Maagd gekocht. Hij is te Leijden gestorven, en te Utrecht vóór het oxaal van het choor begraven.

Albertus Vorst, vrij edelman, 20^e Commandeur van Utrecht. Deze was Commandeur te Franckfort; maar daar hij de verkiezing de stemmen te zeer verdeeld waren, is hij, toen de zetel vacant was, met toestemming van den Grootmeester der Orde tot vicarius aangesteld. Eindelijk is Theodoricus van Enghusen opgevolgd, die door geschenken dit gezag bekwam, geholpen door het geld van Hermanus van Keppel, (over hetwelk hij vrij beschikte). Hij stierf 1452.

Dirk van Enghusen, 21^e Commandeur stierf 1462. In het jaar 1455, op den dag der bekeering van den H. Paulus, is het volk, in woede ontstoken, in eenen oloop naar het Duitsche huis gegaan, en heeft twee leden van die Orde, die door den Commandeur in eenen duisteren kerker waren geworpen, met geweld er uitgehaald. Zij zouden zich ook niet ontzien hebben de hand aan zijn leven te slaan, indien zij hem gevonden hadden. Deze is door den Grootmeester der Orde van zijn ambt ontzet; maar te Middelburg als Commandeur hersteld, waar hij ook in het bedehuis der Orde eene begraafplaats ontvangen heeft.

Johannes van Haeften, Ridder, 22^e Commandeur. Deze was van een te zachten aard, dan dat hij geschikt zoude zijn, om zulk een last te dragen. Weshalve er tusschen de overige Commandeurs en hem zelve eene overeenkomst gemaakt werd, dat hij zijne Commandeurspost zou nederleggen, maar het huis te Tiel zoude behouden, hetgeen door den Grootmeester is goedgekeurd. Nicolaus van der Dussen werd dus in de plaats gesteld van hem, die vrijwillig afstand deed, en met overeenstemming der overige Commandeurs en den Grootmeester, tot Commandeur van de

Balie te Utrecht benoemd, opdat er geene oneenigheid zou ontstaan. Hij stierf te Tiel 1476.

Nicolaus van der Dussen, 23° Commandeur stierf te Maastricht 1466, en werd aldaar begraven.

Henricus van Hacfort, Ridder, 24° Commandeur, deze heeft zijnen post nedergelegd, in handen van den Grootmeester der Orde. Hem werd uit de inkomsten van het huis te Schaluinen een aanzienlijk geschenk en inkomen voor zijn leven verzekerd, waarvan hij ruim en fatsoenlijk kon leven. Hij stierf in 1477, en werd in het koor van den Domkerk bij den Deken Boll begraven.

Joannes van Drongelen, 25° Commandeur heeft dien post 23 jaren bekleed. Deze heeft veel voor de verbetering en versiering van het huis en de kerk gezorgd. Hij stierf 1492 op den dag der reiniging van Maria (15 Augustus), zijne grafzerk is ter linkerzijde van het hoog altaar, waarop zijne wapens gebeiteld zijn.

Goossen van Rossum, 26° Comm. van Utrecht, is 4 of 5 jaren in dezen post gebleven. Daarna vermoeid van zorgen heeft hij zijn ambt overgegeven aan Steven van Nijevelt, terwijl hij zich zijn regt op het commandeurschap van Tiel voorbeield, alwaar hij is gestorven en in 1504 begraven.

Steven van Zuylen van Nyevelt, 27° Comm. heeft dezen post 30 jaren bekleed. Deze heeft het huis *Ter Meer* te Maarssen gesticht, alwaar hij in 1526 door Geldersch krijgsvolk bij ontstane twist is doorschoten, bij welke gelegenheid het huis geplunderd is (1). Deze Land-Commandeur is ook beschimpt door pasquillen van zijnen tijd, welke nog gevonden worden. Hij is te Utrecht

(1) Lambertus Hortensius spreekt breedvoerig over hem pag. 106 lib. 3. over de Utrechtsche twisten en pag. 107.

in de kerk van zijne Orde begraven met het volgende grafschrift:

Anno M.C^v.XXVII. Martii IX. die moritur D. Stephanus van Zuylen Commendator XXVII. Orate pro anima ejus.

Wouter van Amstel van Mynden, 28^e Comm. heeft 10 jaren dit ambt bekleed; hij stierf op het huis van Maarssen A^o. 9 December 1536, en is te Utrecht begraven.

Albertus van Egmont, van Meresteyn, 29^e Comm., hij regeerde 21 jaren. Deze heeft de schuld, waarmede het huis bezwaard was, betaald en in de kerk eene gouden kapel gesticht. In dien tijd logeerde Zijne Keiz. M. in het Duitsche huis, in het jaar 1546. Hij heeft aldaar gedurende zes weken lang het feest van het Gulden Vlies gevierd. Albert stief 26 Febr. 1560.

Franciscus van der Loe, 30^e Comm. gedurende 19 jaren. Hij deed afstand in October 1579 ten behoeve van Jacobus Taets van Amerongen, terwijl hij Commandeur van Dieren bleef; dit heeft hij echter later ook afgestaan. Hij stierf te Arnhem, 1592.

De edele, wakkere en eerwaarde Heer Jacobus Taets van Amerongen, een geleerd man, en zeer godvruchtig, die het Heilige Graf te Jeruzalem heeft bezocht, en de balie gedurende 33 jaren in vrede heeft bestuurd, ging den weg van alle vleesch, A^o. 1612.

Na dezen is Dirk Bloijs van Treslong, gedurende 6 jaren en even zoo veel maanden over de balie gesteld geweest. Hij stierf 1619.

Hij heeft tot opvolger gehad Gaspar van der Linden van Mussenburg, die door zijnen dood in 1620 plaats maakte, voor den zoon van den Graaf Ernest van Nassau.

DRIEJARIGE OORLOG TUSSEN MAXIMILIAAN VAN OOSTENRIJK EN DE STAD UTRECHT.

1481 TOT 1484.

DOOR

Jonkhr. Mr. A. M. C. VAN ASCH VAN WISSE.

(Vervolg van bladz. 62).

Montfoort namelijk, verre van aan de zegerie-
ring zijner zaak te wanhopen, scheen door den te-
genstand, dien de ontwikkeling zijner krachten onder-
vond, in veerkracht en stoutmoedigheid toe te nemen.
De voordeelen, door de Kabeljauwschen in het vo-
rige jaar behaald (1), aan hunne handen te ontrukken
en sommige der voornamen Hollandsche steden weder
aan de zijde der Hoekschen te brengen, was het
voortdurend doelwit van zijn ijverig streven. Hij
onderhield met de hoofden zijner partij onafgebrokene
betrekkingen, en bezat in onderscheidene Holland-
sche steden zijne vrienden, die heimelijk werkten
voor de belangen der Hoekschen. In de stad Dor-
drecht was dit voornamelijk het geval, en velen der
burgers, de willekeurige regering der Kabeljauwschen
moede, verlangden hunne vorige regenten terug (2).

(1) Wagenaar IV, 195.

(2) Den 6 April 1480 werd de Hoeksche Burgemeester Jonge
Adriaan van Oversteghe afgezet, en in zijne plaats be-
noemd Simon Goud. Tijdens de verrassing van deze stad door
Jan van Egmond, den 5 April 1481, bekleedde Jan Oem
Dirksz. die betrekking. Van Balen, Beschrijv. v. Dord., p. 246.

Gemakkelijk viel het derhalve den Burggraaf, zich in verstandhouding te stellen met eenige invloedrijke mannen, zijne zaak toegedaan, en met dezen het plan eener verrassing te beramen.

Er zouden namelijk, eene halve mijl beneden de stad Schoonhoven, een genoegzaam aantal schepen in de rivier de Lek gereed liggen, die, onder den schijn van goederen in lading te hebben, den Burggraaf met zijne bij zich hebbende manschappen bedektelijk naar Dordrecht zouden voeren. De krijgslist gelukt zijnde, zoude hij, even als Jan van Egmond aan het hoofd der Kabeljauwschen den 5. April van het vorige jaar, deze stad overrompelde (1), door zijne vrienden bijgestaan, dezelve weder aan de Hoeksche zijde brengen. De verrassing zoude des nachts en met eene sterke magt geschieden — zoodat men geenszins twijfelde aan derzelve goeden uitslag. — Weinige dagen te voren had Montfoort, verzeld van 100 zijner gehuurde krijgsknechten, zich naar Utrecht begeven, ten einde zich aldaar aan het hoofd te stellen der overige te Utrecht in bezetting liggende krijgslieden, en der burgers, die zich vrijwillig onder zijne banier schaarden. Ook vereischten vele belangrijke zaken zijne tegenwoordigheid aldaar. De togt was op Vrijdag na St. Marcus den 25^{en} April bepaald, en tegen den avond van dien dag trokken Montfoort en Wachtendonck als kapiteinen

(1) Hij had namelijk eenig gewapend volk in een schip, schijnbaar met rijs geladen, verscholen, voer daarmede op helderen dag de oude haven in, ontscheepte snel zijne manschappen, overviel en versloeg de Hoekschen. Wagenaar, I. I. p. 195.

aan het hoofd van ongeveer 1000 manschappen, waar-
 onder zich Adriaan van Naaldwyk en vele aan-
 zienlijke Hoekschen bevonden, de Tolsteegpoort uit.
 Slechts weinigen waren met het doel dier geheime
 reize bekend. Buiten het gebied der stad gekomen,
 werd hetzelfde aan de krijgsbende bekend gemaakt, en
 hun tevens, na het gelukkig slagen der onderneming,
 per hoofd 4 R. G. en aan de hoofdlieden 6 R. G. be-
 loofd, onder uitdrukkelijk verbod echter, van nie-
 mand der ingezetenen eenig leed te doen of door
 plundering nadeel toe te brengen. Nadat volgens oud
 gebruik *het veld besteld* was, vervolgde men vol moed
 en met den noodigen spoed den togt, en weldra was
 men de plaats genaderd, waar de schepen gereed la-
 gen om hen naar Dordrecht te voeren. Maar welke
 was niet de teleurstelling des Burggraafs, toen hij
 bevond dat er slechts vier schepen aanwezig waren, en
 dat dit gering getal zijne geheele magt niet konde be-
 vatten. Men besloot, met het gehuurde krijgsvolk nog-
 tans den togt te ondernemen — met achterlating der
 burgers. — Inmiddels had Wachtendonck zich
 met 230 man in de drie overigen ingescheept, en was,
 daar de wind bijzonder gunstig was, reeds onder zeil,
 op het oogenblik dat Montfoort zich gereed maak-
 te, met zijne manschappen, 100 man sterk, in het
 laatste schip te volgen. Toen de burgers, die, zonder
 eenig vaartuig meer gewaar te worden, verlaten op den
 dijk bleven staan, dit zagen, maakte de gedachte,
 dat zij verraden waren, zich eensklaps van hen meester,
 zoodat zij allen met luider stem riepen: *Heer van
 Montfoerd, ghy hebt ons verkocht, had dy ons ge-*

levert! Montfoort zag zich, om hen van het tegendeel te overtuigen, verpligt, voet aan wal te zetten, en besloot, met hen den terugtocht naar Utrecht te nemen. Grievend zijn zeker de gewaarwordingen geweest, toen hij onverrichter zake stadwaarts keerde, zonder te kunnen deel nemen aan den door hem zelve ontworpen aanslag, welks volvoering zoo zeer strookte met zijnen heldhaftigen inborst. Pijnigende bevreesdheid eener mogelijke mislukking, die wellicht de schakel verbrak van zijne stoute ontwerpen. Intusschen was de dageraad angebroken, en vele behoeftzaamheid werd er vereischt in den doortocht eener vijandige landstreek. Te Schoonhoven zelve lagen ongeveer 400 Hollandsche krijgslieden. Montfoort liet derhalve, om zoo veel mogelijk zijnen terugtocht bedekt te houden, den brand steken in eenige huizen en in eenen molen, dicht bij de stad gelegen, en langs welken hun weg leidde. Doch de Holland-schen lieten zich hierdoor niet misleiden, en vervolgden hen. Eene vrij hevige schermutseling had er plaats, waar men aan beide zijden vele dooden en gewonden achterliet. In den lande van Ysselstein werden de Utrechtschen op nieuw, nabij den nieuwen dam, door hunne vijanden uit die stad overvallen, en de roof en de beesten onder weegs medegevoerd, hun weder ontnomen, bij welke gelegenheid ook velen aan beide zijden gewond werden, zoodat zij na een moeilijken en gevaarvollen togt over Vreeswijk tegen den avond afgemat en mismoedig te Utrecht terugkwamen.

Montfoort, Zweder zijn broeder en Hendrik

van Zuylen van Nyevelt vertrokken nog dien zelfden dag met eenige hunner vrienden naar Vianen, en kwamen Maandag daaraanvolgende in de stad Utrecht terug.

Wat Willem van Wachten donck betreft, deze was, zoo als wij zagen, zonder van het voorgevallene tusschen Montfoort en de burgers iets te hebben kunnen vernemen, de rivier afgezakt, en was reeds door den stroom en sterken wind voortgedreven, des morgens ten 9 ure, met zijne drie schepen in het gezigt der stad Dordrecht gekomen, waarvan het slechts een gelukte den steiger te naderen, daar de overigen, ondanks alle pogingen, den oever niet konden bereiken. Deze tegenspoed was aan derzelve vroegtijdige aankomst toe te schrijven, daar het water der rivier nog niet tot de vereischte hoogte gewassen was, en hun één voet water ontbrak. Naauwelijks was het eene schip aan wal, of de toeleg werd door de waakzaamheid van een der portiers, die de lading van het schip wilde in oogenschouw nemen, ontdekt. Men stootte het schip weder van den wal, en Wachten donck werd verplicht onverrichter zake terug te keeren. Vele Hoekschen, onder welken zich een der voornaamste aanleggers, Willem Hagensz. bevond, bemerkende dat de poging om Dordrecht te verrassen mislukt was, wisten zich bij tijds door de vlugt te redden, bij gelegenheid van de algemeene verwarring in de stad, want het gerucht verspreidde zich, dat zoo wel in de huizen als in de schepen een groot getal vijanden zich verborgen hielden. Van hier dat men, ten einde de stad niet van weerbare manschap te beroo-

ven, Wachtendonck niet vervolgde, en hij reeds lang uit het gezigt der stad verdwenen was, voor dat men zich van de ongegrondheid dier geruchten had overtuigd. Verscheidene burgers echter, alsmede de schouten der omliggende dorpen, die van den toelegerden wisten en dien hadden begunstigd, werden in hechtenis genomen en kort daarna terecht gesteld. De schout, die de bezorging der vaartuigen nabij de stad Schoonhoven voor Montfoort had op zich genomen, werd onthald en zijn hoofd openlijk voor de poort ten toon gesteld. Velen hunner namelijk waren de zijde der Utrechtschen toegedaan, en den Burggraaf in zijnen terugtocht behulpzaam geweest, door aan de Gemeenten diets te maken, dat de doortrekkende krijgslieden Hollandschen waren, die eene reize naar Utrecht ondernamen. Wachtendonck stevende intusschen naar Rotterdam, ontscheepte in de nabijheid dier stad zijn volk, rigtte zich op Gouda en Oudewater, en kwam des Zondags avonds te Montfoort aan, zeer verstoord op den Burggraaf, dat deze hem had verlaten en aan zoo vele gevaren blootgesteld. Vooral hadden zijne manschappen veel doorgestaan in dezen korten doch moeilijken togt. Niet alleen dat zij gedurende die dagen niets genuttigd hadden, maar was daarenboven door hen een gevoelig verlies (1) geleden in een hevig gevecht met de Hollandsche bezetting van Oudewater. Behalve vele gewonden, telden zij onder hunne ge-

(1) Dit verlies wordt verschillend opgegeven. Eenigen spraken slechts van 7 — anderen berekenden hetzelfde op 40 man. Matt. 460.

sneuvelden 4 à 5 hoofdlieden, onder welke zich de zoon van den toenmaligen Burgemeester van Deventer bevond. Aan de zijde der Hollandschen vielen er 13 mannen.

Tijdens deze mislukte togt voorviel, was Maria van Bourgondiën aan de gevolgen van een' noodlottigen val, in den jeugdigen leeftijd van 25 jaren, aan haren doorluchtigen gemaal, den 27 April 1482, door den dood ontruikt. Philips II., haar zoon, was, volgens huwelijksche voorwaarden, haar wettige opvolger, en met hem ging het bestuur dezer Landen uit het huis van Bourgondiën over in dat van Oostenrijk. Maximiliaan trachtte, krachtdadig door de Kabeljauwschen ondersteund, reeds spoedig bij de Staten te bewerken, dat aan hem de voogdij-schap zijner kinderen opgedragen, en hij zelve als Ruwaard der Nederlanden erkend werd. Alleen Vlaanderen was weigerachtig gebleven. Na deze erkenning den 13. Mei in den Haag aangekomen, werd deze Vorst kort daarna van wege Holland plegtig als Ruwaard gehuldigd. Dit gewest legde hem den eed van getrouwheid af, onder uitdrukkelijke voorwaarden nogtans, van aan den krijg met Utrecht met kracht van wapenen een einde te maken. Hij betuigde zich hiertoe bereid, na zijne terugkomst in Holland, daar thans zijne tegenwoordigheid te Aalst, tot het houden van eene dagvaard werd vereischt (1). Waarschijnlijk stond deze dagvaard, welke ter zake van de voorlagen van vrede van de zijde van Frankrijk

(1) Matthaeus, l. l. 462.

gehouden werd, in verband met zijn te nemen besluit omtrent de Utrechtsche aangelegenheden. De langmoedigheid van dezen Vorst, jegens het hem weêrspannige Utrecht, zijne schijnbare besluiteloosheid, om dit gewest met geweld onder de gehoorzaamheid van David van Bourgondiën terug te brengen, waren slechts uitvloeisels van voorzigtige staatkunde. Het oogenblik van handelen en ontwikkeling van kracht was, volgens zijne diepe inzichten, nog niet gekomen. De klippen, welke zijn staatsbestuur in- en uitwendig omringden, geboden hem bezadigheid met behoedzaamheid te paren, om niet door overijling de kunstige schakel te verbreken van zijne staatkundige ontwerpen. Vergeefs de hulp van zijn vader, Keizer Frederik III., te gemoet ziende, bleven in zijne landen de onlusten voortduren, werd hij in de zuidelijke Provinciën door de dreigende houding der Fransche legers verontrust, en had hij bovendien de meeste omzigtigheid in acht te nemen tegenover den sluwen Lodewijk IX., die, ondanks zijne vredelievende voorgevens en herhaalde voorstellen van vrede, kennelijk de grondvesten van zijn gezag zocht te ondermijnen.

Met ongeduld wachtte Holland op de terugkomst van Maximiliaan. Staatsaangelegenheden hadden hem waarschijnlijk belet van, volgens zijne gedane belofte (1), binnen 14 dagen na zijn vertrek terug te komen. Zonder derhalve zijne tegenwoordigheid af te wachten, werd door den Stadhoudcr Lalaing te Dordrecht

(1) Matthaeus I. I. 462.

eene dagvaard van de Ridderschap en Steden van Holland beschreven, om over de wapening tegen Utrecht te beraadslagen. Op deze dagvaard was Anthony Pottage, als gevolmagtigde van Bisschop David tegenwoordig. Hij had bijzonder van den kerkvoogd in last ontvangen, om bij de Staten met vuur aan te dringen tot deze wapening. Hij voerde in sterke bewoordingen aan, dat de Bisschop, niet in staat, om met zijne geringe strijdkrachten tegen Utrecht en den Burggraaf den oorlog te voeren, tot hiertoe gesteund had op de aan hem door Maximiliaan beloofde hulp, en dat hij, nu hiermede scheen gedraald te worden, van de zijde van Holland dien bijstand verwachtte. De Bisschop, zeide hij, had toch dien oorlog aangegaan ter liefde van den Aartshertog van Oostenrijk. — Hetzij de Staten niet zoo gereedelijk tot die wapening hebben kunnen besluiten, hetzij zij de bewerkstelling daarvan niet wilden bespoedigen, of liever de komst zelve van Maximiliaan afwachten, althans Pottage bezigde, in het belang van zijnen Heer, eene bedreiging, die een einde aan alle besluiteloosheid ten dien opzichte maakte. Indien, zeide hij, hiertoe nu niet werd besloten, zoude David op eigen gezag met Utrecht zonder de bemiddeling van Holland, een verbond sluiten, *daer myn here van Utrecht ende hy wel toe wisten te komen, ende met dat tractaet zoude myn here van Utrecht hem lyeden een jaer of twee of drie, totter tyt toe dattet beter viele* (1). Holland toch, in

(1) Dodt v. Flensburg, Archief, I. I. p. 168.

zijnen naijver, altoos bedacht om Utrecht te verkleinen, zoude eene dergelijke verzoening van dit gewest met deszelfs Bisschop zonder zijne tusschenkomst ongaarne gezien hebben. Hierdoor immers zoude het voorwendsel, dat aan de wapening, welke het tegen de Utrechtschen in den zin had, den schijn van regt geven moest, ophouden te bestaan. Een verbond met David, zoude derhalve de zoo schoone gelegenheid ontnemen, om met een geducht heirleger — want Holland hield zich van den bijstand van Maximiliaan verzekerd — een inval in dat gewest te doen, en de stad Utrecht te bemagtigen. Van hier dat die van Holland met innig welgevallen de tweespalt tusschen de Utrechtschen en hunnen Bisschop hadden aanschouwd, en gezien, hoe in dien krijg hunne hulpmiddelen zich telkens meer verzwakten, door de overspanning hunner innerlijke krachten; hoe zij door hunne fiere houding meer en meer de ongenade van den Vorst op zich laadden. Dit alles was aan Potage ten volle bekend, en met schranderheid maakte hij, op de vergadering der Staten, van deze heerschzuchtige driften gebruik, om zijn doelwit te bereiken.

Tijdens Maximiliaan zich in 's Hage bevond, werd de inwendige rust der stad Utrecht op nieuw met eene verstoring bedreigd. Hoewel de Regering, ten gevolge der volksbeweging van den 16. April, thans zamengesteld was volgens den wensch der Gemeente, waren er echter onder de burgers vele misnoegden die den terugkeer van den Bisschop wenschten. Sommigen zelfs schijnen eene soort van zamenspanning te

hebben willen maken tegen Montfoort en het toenmalig bestuur, hetwelk echter bij tijds door de waakzaamheid van den Burggraaf schijnt ontdekt te zijn. Veel omzigtigheid was er echter noodig, om de personen, die men daarvan verdacht hield, uit de stad te verwijderen, zonder dat daardoor eene nieuwe volksbeweging ontstond. Waarschijnlijk vreesde men, dat zij zich eenen geheimen aanhang hadden weten te verwerven in het ligchaam zelve der burgerij. Althans vond het de Burggraaf geraden, de gelegenheid dat het grootste gedeelte der burgers naar Amersfoort was uitgetrokken om de aldaar aangekomene 600 mudden koorn, te Arnhem door Gijssbert Zas opgekocht, binnen Utrecht te brengen (1), waar te nemen, om eerstelijk zijne krijgsknechten uit Montfoort te ontbieden, en daarna de verdachte personen uit de stad te verbannen. Dit geschiedde den 18. Mei. Naauwelijks was Wachtendonck met zijne onderhoorige manschappen aangekomen, of Montfoort begaf zich, verzeld van zijne vrienden, naar de Plaats en liet dezelve met bussen en krijgsvolk bezetten, niemand, dan met zijne toestemming, op dezelve toelatende. Vervolgens liet hij den Burgemeester aanzeggen, dat hij onmiddellijk den Raad zoude oproepen. Toen dezelve vergaderd was, gaf hij aan denzelven de namen der personen op, welke hij verlangde dat nog denzelfden avond uit de stad zouden worden verwijderd. Dade-

(1) De beveiliging werd van dag tot dag moeilijker, en vereischte telkens eene grootere hoeveelheid volks, daar de bisschoppelijken en Hollandschen steeds stouter in hunne strooptogten werden.

lijk werd er een besluit genomen en afgekondigd, dat de aangeduide personen verbannen, en op verbeurte huns levens verboden werden, de stad binnen den afstand van 5 mijlen te naderen (1). Gretig maakte tevens Montfoort van deze hem gunstige gesteldheid des Raads en van het onbepaald gezag, hetwelk hij thans weder kon uitoefenen, gebruik om bij deze gelegenheid eenigen zijner vrienden, die bij onderscheidene gelegenheden verbannen waren geworden, weder in de stad te brengen. De Raad deed te dien opzigte, hetgeen hij begeerde, en liet hen de gewoonlijke oervede doen. Vijftig burgers kwamen op deze vergunning in de stad terug. Onder dezelve bevonden zich vele voorname aanzienlijke personen, als: Ernst van Drakenborch, Roelof en Zweder van Zuylen van Nyevelt, Ernst van Lichtenberch, Hendrik van Leeuwenberch, Hen-

(1) Het afgekondigd bevel is van den volgenden inhoud:

Des Saterdaghes na Invention Crucis, XVIII. May.

Want dese nabescreven personen, *zonderlinge zaken gehantiert ofte geweten hebben*, daer groete twyst, verdriet ende bloetstortinghe van gekomen mochten hebben binnen onse stadt en statvryheyde, daerom verbiet men hem onse stadt. Ende zy zellen wilkoeren in brieven onse stadt niet naerre te komen dan vyff milen, op haeren liven, ende zy sellen van dezen avonde wt der stadt gaen ende morgen haer oervede doen. Ende dit sel dueren tot goetduncken ons guedichs Joncheer van Cleve, ons ruwaert ende beschermers ende ons raits out ende nye.

Dit syn die personen: Hendrik vander Haer die backer, Steven van Beesdt, Roelof van Drakenborch, Claes die Rycke, Symen Dirsz., Zeger van Haerlem, Jan Henricz. die sloetemaker, Jan Grawert, Willem Jansz. die brouwer in Twyestraet.

Buurspraakboek, pag 39. recto.

drik vander A, Claes van Zijl. — Verscheidene waren er nogtans, die deze oervede niet begeerden afteleggen. Niet bij allen echter was deze terugkeer in de stad eene geheel vrijwillige daad. De bedreiging (1) bij deze aanzegging gevoegd, namelijk dat, indien zij geene oervede deden, hunne bezittingen zouden worden aangesproken, heeft velen, die zich liefst als vreedzame burgers onzijdig wenschten te houden, en ter vermijding van moeijelikheden de stad hadden verlaten, doen besluiten tot den terugkeer naar hunne haardsteden. Daar het in vele opzigten, ook uit een finantieel oogpunt, voor de stad van groot belang was, dat dezelve niet ontbloot werd van hare aanzienlijkste en vermogenste burgers, voldeed de Raad derhalve gereedelijk aan het verlangen des Burggraafs, met bepaling tevens, dat ieder die terug kwam, naar gelang van zijn vermogen, aan de stad eene bepaalde somme gelds zoude voorschieten. Dan, hetgeen vooral de opmerking verdient, zijn twee door den Raad dien zelfden dag openlijk gedane afkondigingen, bij de eerste van welke ieder burger en ingezeten, wie hij zijn moge, op de straffe des doods, wordt verboden *enige onbehoirlike sprake te vueren in gheeneley wys, noch op Engelbert, noch op Heeren Ridderen en knechten, noch op de leden des Raads*, terwijl bij de andere insgelijks met de ver-

(1) Echter bleef het slechts bij deze bedreiging, want de bezittingen van hen, die geen oervede wilden doen, werden nogtans ongestoord gelaten. Men vergenoegde zich alleen, krijgsknechten in hunne huizen te leggen, hetwelk in die tijden vooral op zich zelve reeds eene zware straf was. *Matthaeus*, l. l. p. 464.

beurte des levens bedreigd werd, al wie eenige oproerige beweging of vergadering maakte, ten doel hebbende om het tegenwoordig bestuur omverre te stooten. (1) Nog dienzelfden dag had, ten gevolge van deze eerste afkondiging, de terechtstelling van een burger, Adriaan Jansz. van Oijck, plaats, welke, krachtens een door de Schepenen geveld vonnis, des Zaturdags namiddags ten 4 ure, op de Neude onthald werd (2), omdat hij oneerbiediglijk van den Burggraaf had gesproken. Deze onmiddelijke terechtstelling boezemde de gemeente vrees en ontzag in, want, zegt de onbekende schrijver bij Matthaeus: *na deze tyt en dorst niemand meer op den Borchgraeve spreken in 't openbaer*. Ook bragt de gelukkige aankomst van het koorn, hetwelk in het Keiserrijk neêrgelegd, voor de burgers tegen 16 stuiv. het schepel verkrijgbaar werd gesteld, veel toe, om de woelige Gemeente tot eenige rust en kalmte te brengen. Immers men had zich niet weerhouden, aan Montfoort, zelfs in zijne tegenwoordigheid, beschuldigende woorden toe te voegen. De vrouwen vooral, die in de noodlottige nederlage te Westbroek, hunne mans en kinderen hadden verloren, verweten hem in het openbaar, *dat hy een bloedsuper waer*, eischten dat hij hen te eten geven moest, want dat zij anders van honger zouden omkomen. — Montfoort gevoelde derhalve, dat hij om zijn gezag te handha-

(1) Buurspraakboek, p. 39, verso.

(2) Raads-dagelijksch-boek, p. 49. recto. Kameraars-tek. van Claes Jansz.

ven, krachtdadig handelen moest en door een treffend voorbeeld toonen, dat hij, verre van eenige vrees te koesteren voor eene onvergenoegde volksmenigte, den oneerbiedigen en onkundigen beoordeelaar zijner handelingen strengelijk wist te straffen.

(De voortzetting in een volgend No.)

SLAG-HOROLOGIEN TE UTRECHT IN DE XIV. EEUW.

MEDEGEDEELD DOOR

J. J. DODT v. FLENSBURG.

Hoezeer door Hamberger, Barrington en anderen *data* zijn aangebragt, uit welke men, met meer of minder waarschijnlijkheid, het bestaan der Slag-Horologien in de XII. eeuw zou mogen opmaken; zoo schijnt toch de dichter Dante de schrijver te zijn, die van zoodanig een werktuig het eerst uitdrukkelijk melding heeft gemaakt. Hoogstwaarschijnlijk hebben dezelve dus in Italie reeds in de XIII. eeuw bestaan, en het is, naar de berigten van gezegden Barrington, meer dan waarschijnlijk, dat zulks mede ten aanzien van Engeland het geval is geweest. In de volgende XIV. eeuw vindt men ze in genoegzaam alle overige landen van het geciviliseerde Europa; waarbij men gelegenheid heeft, om op te merken, dat het weer mede Nederlanders waren, die in de kunst, om deze werktuigen te vervaardigen,

vroegtijdig hebben uitgemunt en als zoodanig bij andere natien te boek hebben gestaan. Want, al wil men dien de Wyc, die in 1370 het groote horologie te Parijs vervaardigde, voor geen en Nederlander laten doorgaan, waartoe ik allezins zou genegen zijn, dan blijkt toch uit eene oorkonde bij Rymer (*Foedera, suo loco*), dat er reeds in de laatstgenoemde eeuw, (in 1368), Nederlanders, en wel drie Delfenaars naar Engeland verhuisden, om aldaar deze kunst uit te oefenen en dat zij in de uitoefening van dit hun beroep door den Koning in bescherming werden gehouden.

Nu onlangs is dit onderwerp weder ter sprake gebragt door den Heer AVENTROOT te Lier (1), die in het, zoo smakelijk gestoffeerde, *Belgisch Museum*, van den Heer WILLEMS, niet onbelangrijke bijzonderheden, in eene zonderlinge inkleeding, heeft medegedeeld nopens het oud bestaan van zoodanige horologien in onderscheidene plaatsen van Belgie; en het is bepaaldelijk deze mededeeling van den gezegden Heer AVENTROOT, die mij bewogen heeft, de eer van Noord-Nederland in deze te handhaven, door de opgave van bijzonderheden, die van een niet minder oud bestaan dezer werken in onze gewesten getuigen, en wel met wijzigingen, waarvan, tot hiertoe, mijns wetens, nog nergens melding is gedaan.

(1) Ik neem alweer deze gelegenheid te baat, om hier een geschiedkundig *factum* bij te brengen, dat wel niet met het onderwerp te doen heeft, maar, voor welks mededeeling de genoemde Heer AVENTROOT mij zal dank weten, dien andere lezers mij wel zullen gunnen. In de Cameraars-rekening van 1466, lees ik: „Item ghegheven, by bevel der Oversten, der Scutteren bode van Lier, die alhier ghesent was, om een Scietspuel te verkundighen, daer veel juweelen waren te winnen, een schael van ix loot sulvers ende een vierendeel myn, etc loot voor xix. L. etc.”

In de Cameraars-rekening van 1380, ontmoette ik de volgende, het onderhavige onderwerp betreffende, posten:

»Item, doe men sprac metten meyster, daer men de Ure-cloc aen verdincht woude hebben, te vermaecken, 1 L."

»Item, daernae droeghen si metten meyster over een eenre (!) vormen, xxx S."

»Item, had Michiel Herman Salmsoen vandat hi den boc vervede, die aendie Ure-cloc wesen soude, xxx S."

»Item, gegeven van lode, van timmeringhe ende van sperren, dat de nywe meyster vander Ure-cloc ghebesicht heeft aenden werke vande Ure-cloc, boven sinen voerwaerden, iii L. xvi S. vi d."

»Item, doe men metten selven meyster vander Ure-cloc rekende, coste aen wine, x S."

»Item, gegeven an linen vander Ure-clocke, daer die wichten aen hanghen, ende gecoft teghen Willem van Maersen, ii L. ii S. vi d."

»Item, Jan Claeszoen van planken, sperren ende timmeringhe, daer men noch over gaet totten werk, vi L."

»Item, wert Heyn Mande onthoden van Zwoll te komen inder stadt, om ghebrecx wille, dat aen der Ure-cloc wesen soude, des nyet en was, ende des wert sinen cost betaelt van v daghen, beliep iii L. xv S."

»Item, ter selver tyt hadden ons oversten den selven Heyn Mande ten eten, ende vercalden met hem van eenen *voirslach*, enen *middelstach* ende enen *boc*, ii L. xv S."

Het blijkt uit de rekening van 1429, dat met dit al de Ure-cloc op de Buurkerk bedoeld wordt.

»Item, noch ghehaelt tot Willem Bollekyns, die Willem Korskyn ghebesicht heeft op Buurkerktoorn totter Ure-cloc xxxii p. keersen, elc pond vi L. ii st." welke Willem Korskyn, als bewaerder dezer Ure-cloc

jaerlyks met vi oude Seilden werd betaeld. Als stads *leeghe Dienaers* ontvingen zoodanige bewaarders bij de processien stads-wijn, en werden, in *qualitate*, op stads kosten met zekere kleedingstukken voorzien, die wel eens in de Cameraars-rekeningen onder de benaming van *levery* worden zamengevat, even als die van andere stadsdienaren.

Dit voorstaande aldus geschreven hebbende, ontving ik van den Heer van der Monde, uitgever van, en medearbeider aan dit Tijdschrift, de volgende, dit onderwerp betreffende, allerbelangrijkste mededeeling, door hem ontdekt, in het zoogenaamde *Liber Hirsutus*, berustende in het stedelijke Archief:

» VAN DER URE-CLOCKEN IN'T JAER VAN (XIIIe) LXIX. »

» Dit zyn die voorwarden die Gheryd van Broeclede gheloeft heeft ter stat behoef van Utrecht van der uer-clocken.

Inden eersten zo zel Gheryd voerseyt een ghoet wel gheordineert werc maken ter clocken voerscr., dat sterc ende zwaer ghenoech is tot eenre clocke, weghende xij^o. pont. En dit werc zel Gheryd voerscr. verwaren van allen ghebrecke zyns wercs vyf jaer lang, naestcomende na dien daghe, dat die voersejde clocke eerst slaet hoer uren. Ende dat eerste jaer zel Gheryd de clocke eerst zetten en zelve wynden. Ende na desen vyf jaren zo zel Gheryd voerseyt de clocke verwaren van allen ghebreke, also langhe alse hi leeft, tot zegghen der overster ofte der scutmeysters of der cameraers die wezen zellen inder tyd zo welk die Raet hyr of kiest. »

(*Liber Hirsutus*, Cop. bl. 523).

Ligtelijk had ik deze bijzonderheid te harer plaatse, onder 't mijne kunnen inlasschen; maar ik heb dat niet gedaan, om aan de *curiosa sagacitas*, of zoo men wil, *sagax curiositas* van den genoemden Heer de hulde niet te ontzeggen, die aan dezelve in deze toekomt. De Heer van der Monde verdient deze oplettendheid allezins, en niet enkel door mij en in dit bijzonder geval, maar ook door anderen en in vele gevallen, hij, die hun niet alleen door de uitgave van dit Tijdschrift gelegenheid geeft, om de uitkomsten hunner *studien* ter kennis van het belanghebbende publiek te brengen, maar tevens met onvermoeiden ijver poogt, om zijne medewerkers de bouwstoffen voor hunne arbeiden te helpen opsporen en toegankelijk te maken, waar en wanneer zulks maar in zijn bereik ligt. Van der Monde bezit daar en boven in deze eene bescheidenheid en zelfsverloochening, die het publiek op prijs zou stellen, zoo het dezelve naar waarheid kende.

**AANGAANDE HET STANDBEELD VAN WILLEM I.,
TE DELFT, DOOR HENR. DE KEYZER. (1)**

Medegedeeld door J. J. DODT VAN FLENSBURG.

Uit de Resolutien der Stat. Gen.

1613. Nov. 14.

Zyn ghesien eenighe modellen, daarna dat men zoude

(1) Men vergelijke hiermede Tijdschrift II. 305 sqq.

mogen maken, het monument, tombe ofte begravenis-
 plaets van Zyn Exc. H. L. M., opten naam van de re-
 publique van dese vereenichde Nederlanden, ten opsien
 ende in memorie en erkentenis, dat dezelve Zyn Exc.
 in zyn leven met lyf, goed en bloed door de genade Gods,
 geleit heeft het fundament van dezer landen vryheid, die-
 welcke voorts by de auctoriteit en middelen van haer Ho.
 Mo., onder het beleid van Zyn Exc., Prince Maurits, met
 de hulpe van Zyne Godelijke Majesteit gelukkelyk uytge-
 wrocht is. Dan alzo deze zake nieuw voorkomt, ende
 dat eenighe verstandigen nader opte voorsc. modellen
 dienen gehoord ende verstaen, is deze zaken mitsgaders
 de voorslag gedaen, van't gene, dat men van wegen het
 land daertoe zoude mogen contribueren, gehouden in
 bedenken.

1614. *Febr.* 6.

Twee heren gecommitteert, om, gehoord hebbende de
 meening van Zyn Exc., te spreken mette meesters, die
 zouden willen aannemen te maken, de sepultuer ofte
 tombe van Zyn Exc. H. L. M. volgens het patroon of
 modell daarvan getoont, ende met advys van verstandi-
 ghen, met deselve af te handelen.

— *Febr.* 8.

Hetzelve aan te besteden aan Mr. Henr. de Keyzer,
 zonder op één à 2000 gl. te zien.

— *Febr.* 11.

Rapport, dat met andere meesters hierover ook ge-
 sproken hebbende, welke de materialien zoo veel minder
 estiméren, dat de voorsz. tombe niet hoogher sal comen

als 26^m. gulden, achtende, dat de personagien, beter ende frayer souden worden gemaakt van wit albast, als van koper, dat subject is van gestolen te worden en te vervuilen.

1614. Febr. 13.

Geaprobeert het accord op gisteren aangegaan met Mr. Henr. de Keyzer, beeldhouwer ende architect der stadt Amsterdam.

1619. Dec. 21.

De copere beelden, aen te besteden, begroot op 5000 gulden, voort monument, dat tot Delft gemaakt wordt voor Zyn Princ. Exc. H. L. M.

1621. Aug. 25.

Ordre, om de Inscriptie op't monumentum van Zyn Princ. Exc. H. L. M. in de nieuwe kerk tot Delft gemaect, te doen snyden.

— Spt. 25.

Verstaen twee verscheiden opschriften te maken. De Prof. Heinsius die te doen concipieren.

**SPECIFICATIE VAN DE ONCOSTEN EENER
BEGRAVENIS, (1565).**

Hierna volghen die oncosten van de begravinge mynder huysvrouw Adriana Heyndricx dochter, wiens ziele god almachtich genadich sy.

Eerst in St. Claesz kerke van over te luyden betaelt de koster Antho. Wesselsz

Totten Minrebroeders, soe van over te luyden als by testament	III gl.
Tot Brigitten als boven betaelt	III gl.
Tot S. Lysbette der weeskynderen als boven	XII st.
Jan die Bidder soe voir handscoenen ende Luyers voir die Priesters inden rouw gaende als synen salaris betaelt	XXIX st.
Die dootgraffmaecker S. Claes Heynrick Jansz.	X st.
Dirk de Brabander van de dootkist	XXIX st.
Die Pastoir ende Kapellaen van S. Claes, die d'lyck quamen begraven, met oyck het recht vander heylicher Olyen	XI st.
Die Cellebroers, die d'lichaem gedraghen ende begraven hebben, betaelt broeder Heynr. Franck- ken v. Oyrick.	XII st.
Betaelt voir 800 Oortkens wittebrooden, om in Cloosters ende elders in aelmoesen te distri- bueren de somma	X gl.
Betaelt in Montfoort voir wyn, die daer ge- haelt gewelst is, om over maelyen te drincken	II gl. XX st.
Betaelt totten Magdalenen aldaer salige Adriana gestorven is by testamente ende voir- waarden, alsoe syluyden in haerder siecten haer bystant gedaen ende gedient hebben de somme van	L gl.
Noch alsoe sy inder kerken in 't choor begraven is.	
Item voir het waslicht in haer begravinge verbrant	XXXIII st.
Den lichter, die de keersen geregiert heeft Jan Jansz.	II st.
Den Pastoir, die de misse inde begravinge ge- songen ende den dienst gedaen heeft	VI st.

Die Susterkens oft den choor van haerl. zang
ofte dienst.

Die den rouw gedragen ende metten lichaem
geoffert hebben met zeckere geestelycke priesters
ende religiensen hebben die in 't lykhuys sam en
twee mael gegeten, twelck gecost heeft aen speyse VII gl.

Betaelt inden Zwaen tot Aeltken Zwaenen voir
zeker laicken, hetwelck opte baer geleyt heeft
ende voirts opt graff, met oick, dat men den
armen gecleet heeft, te samen VI gl.

Betaelt Here Evert Anthonisz., Pastoir
opte Vaert by testamente hem gemaect een gou-
wen schuytken II gl.

Den eersten dach van Meerte anno LXV be-
taelt Cornelisz Harmansz Mester, van
dat hy het graff inder kerken, daer d'lichaem
rust, de-estricken ende steenen opengedaen en-
de wederom toegemetselt heeft X st.

(Uit een brief van Jo. DIEMENBROEK, aad? —)

Medegedeeld door J. J. DODT VAN FLENSBURG.

REVERENDE VIR.

...
Ondertusschen mach men hier wel singhen :

Arma virosque cano, etc.

Want daer syn gisteren twee compagnien houtschilden

ende van daech twee van vrywillige borgers, nae den Yssel hier uyt getrocken, alle onder brave capiteynen, te weten: den Domheer Berck, Domheer Wyck, Apotheker Sas, den Advocaet vanden Helm ende Ploos; de borgers sullende tot gagie hebben daechs 10 st. ende de capiteynen 4 fl. Ick soude mede myn dienst gepresenteert hebben, indien ick my hadde kunnen verbeelden een soldaet te sullen blyven, *et didicisse fideliter artes, emollit mores nec sinit esse feros.* De Heer Graevius doet zyn gebiedenis aen ul., ende alsoo onlancx een dispuyt is geweest over het woordenboek van dien goddelosen Kourbach (1), zoo wenschte ick wel, dat het uw Goedheyt liefde, hetzelfde te leenen voor enighe daghen...

JOAN DE DIEMERBROEK.

Utrecht, den 25. May 1672.

P A A R D E N M A R K T.

Gemarkt op den 1^{en} Maart 1841.

Kantoor Waardpoort.	5 Stuks.
» Catharijnepoort.	178 »
» Wittevrouwenpoort.	86 »
» Tolsteegpoort.	169 »
» Ridderschapsvaart.	185 »
» Vaartschen Rijn.	48 »
» Roodebrug.	15 »

te zamen 686 Stuks.

(1) De hoogst zonderlijke procedures van Schout en Schepenen van Amsterdam, in deze zaak, heb ik uit de papieren van Hans Bontemantel doen afdrukken in het tweede deel van mijn Geschiedkundig Archief, bij den Uitgever dezes, bladz. 359. sqq.

TAFEL

VAN WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand MAART 1841,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOLE
TE UTRECHT,

ONDER TOEZICHT VAN DEN HOOGLEERNAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREK 'S MIDD. 12 UREN.	WEERSGESTELD. 'S MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
1	758	758	757	758	-2	-0	0	-2	Z.	Helder.
2	755	756	754	752	-2	-0	0	0	Z.Z.O.	Betrokken.
3	744	744	743	750	1	2	2	1	Z.O.	Regenachtig.
4	737	738	739	760	0	4	3	1	N.	Betrokken.
5	760	760	758	751	2	5	4	2	W.	Idem.
6	754	756	759	762	4	6	5	2	N.N.W.	Bewolkt.
7	762	765	765	767	6	10	10	4	idem.	Idem.
8	773	773	773	774	4	8	10	6	idem.	Helder.
9	774	774	774	773	7	10	12	4	N.N.W.	Idem.
10	776	776	776	777	6	10	11	6	W.	Idem.
11	777	777	777	777	7	11	11	4	Z.Z.W.	Idem.
12	774	772	771	772	6	11	11	5	W.	Idem.
13	775	775	775	775	4	3	3	0	O.	Betrokken.
14	775	775	772	770	3	5	6	2	idem.	Wenig bewolkt.
15	787	788	788	784	5	10	12	6	W.	Helder.
16	782	781	780	759	6	11	11	5	N.N.W.	Idem.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100s.				WINDSTREEK MIDD. 12 UUR.	WEERSGESTELD. 's MIDD. 12 UREN.
	9 UR.	12 u.	3 UR.	9 UR.	9 UR.	12 u.	3 UR.	9 UR.		
17	757	757	758	757	10	15 ₂	15 ₇	11	Z.Z.W.	Helder.
18	758	754	754	755	11 ₈	15 ₇	14	8 ₂	Z.	Bewolkt.
19	759	759	759	761	9 ₇	12 ₃	15 ₂	7 ₆	idem.	Helder.
20	761	761	759	757	8 ₈	12 ₈	14 ₄	9	idem.	idem.
21	758	758	758	758	8 ₈	10 ₈	12	8 ₂	W.	Bewolkt.
22	754	755	753	756	12	14 ₆	13 ₄	9 ₆	Z. W.	Betrokken.
23	760	762	765	766	9 ₃	19 ₂	10 ₆	7 ₄	N. W.	Zeer bewolkt.
24	769	770	770	771	9	11 ₇	11 ₂	7 ₈	N.N.W.	Betrokken.
25	770	768	767	765	10 ₂	14 ₉	15 ₂	8 ₆	Z.Z.W.	Helder.
26	760	759	757	757	15 ₇	16 ₂	16	8 ₂	Z.	Betrokken.
27	759	760	759	761	10 ₂	12	13 ₆	6 ₈	N. W.	idem.
28	765	765	765	764	8 ₆	10 ₄	14 ₂	5 ₄	W.	Bewolkt.
29	764	764	765	762	9 ₇	12 ₇	13 ₅	6 ₄	idem.	idem.
30	769	760	761	765	8 ₈	9 ₁	7 ₃	4 ₂	N.	Regenschijf.
31	758	758	758	754	7 ₂	10 ₃	10 ₁	4 ₂	N. W.	Bewolkt.
1	761 ₃	761 ₇	761 ₈	762 ₆	2 ₂₂	8 ₁	6 ₁₉	2 ₁	GEMIDDELD. WAARNEEMING. Van den 1st. tot den 10e.	
2	763 ₈	763 ₅	764 ₇	764 ₁	7 ₁₉	11 ₀₀	12 ₁₁	3 ₉₅	— 11e. — — 20e.	
3	761	760 ₃	760 ₉	761 ₆	9 ₇₉	12 ₀₄	10 ₈₃	6 ₈₄	— 21st. — — 31st.	
	762 ₇	762 ₅	763 ₆	765	6 ₇₁	9 ₈₄	9 ₇₂	5 ₂		

2 's morgens een weinig sneeuw.

3 's avonds regen en wind.

13 's morgens mistig.

16 's morgens eenigzins mist.

17 's namiddags zwaar onweer, hagel en regen.

21 's nachts regen.

22 's morgens regen, en 's namiddags wind.

27 's avonds een weinig regen.

30 's morgens regen.

31 's morgens regen.

Algemeen gemiddeld, Barometer 76256, Thermometer 770.

Maart 1841.

**STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN,
OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie
UTRECHT.**

	GEBORENEN.								HUWELIJKEN. ECHTSCHIEDINGEN.	OVERLEDENEN.	
	Getal.		waaronder:							M.	V.
	M.	V.	Onechte.		Tweel.		Doodgeb.				
UTRECHT.	73	67	10	6	5	3	2	11	»	63	64
AMERSFOORT.	22	29	4	2	»	»	2	7	»	11	27
RHENEN.	4	6	»	»	»	»	1	3	»	5	3
WIJK BIJ DUURSTEDE.	4	11	1	»	»	2	1	1	»	3	2
MONTFOORT.	4	2	»	»	»	1	»	1	»	8	3
IJSSELSTEIN.	10	3	»	»	»	1	»	1	»	4	5

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

1 Maart 1841.	3 el 50 dm.	onder Nulpeil.
15 — —	3 — 05 —	
31 — —	3 — 94 —	

HET SINT JANSVELD.

(Met afbeelding)

Het is algemeen bekend, dat de vijf Kapittelkerken ieder haar eigen rechtsgebied binnen de stad bezaten, waarin het kapittel het dagelijks gerecht (1) uitoefende, en op hetwelk de Schout der stad zijne regterlijke magt ontzegd was, volgens een charter van Bisschop Johannes van Diest, gegeven in 1330 op Palmdag, betreffende het kapittel van St. Salvator of Oud Munster, dus luidende: »voert verbieden wi onsen Scout ende onsen »rechter van Utrecht, dat hi niet aen en tast des Dekens »en des Cappittels gerechte van Oud Munster" enz. (2)

Met het rechte onderzoek, hoe ver zich ieders grondgebied uitstreckte, heeft geen schrijver, zoo ver wij hebben kunnen nagaan, zich onledig gehouden, immers niets daarvan opgeteekend. (3)

Het is ook hier de plaats niet dit te onderzoeken, daar wij ons voorgesteld hebben slechts het St. Jansveld te behandelen, en daarbij ons voor dit maal te bepalen.

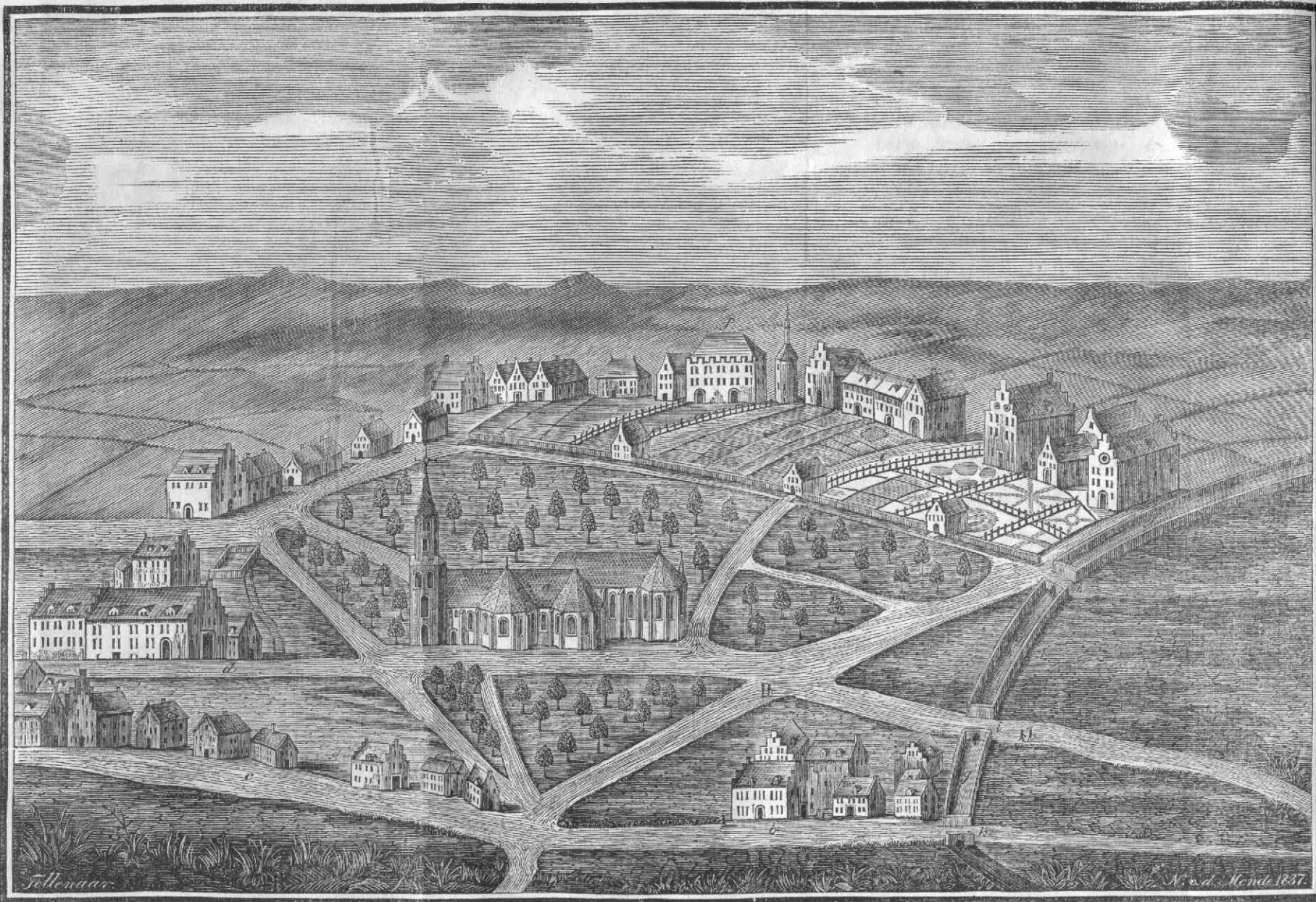
Een der uitgestrektste kapittel-gerechten, hetwelk ons in het topographisch onderzoek der stad Utrecht voor-

(1) Zie hieromtrent Matth., Fund. Eecl. p. 73.

(2) Matth., Fund. Eecl. p. 74.

(3) C. Booth maakt in zijne verzameling van HSS. in het Provinciaal Archief, gewag van een Charter van 1330 wegens de jurisdictie van St. Jan; wij hebben echter dezen brief niet kunnen vinden; hoewel die van de overige Ecclesien ten valden juist en over hetzelfde onderwerp uitgevaardigd, allen voor handen of door Matth. medegedeeld zijn.

ST. JANSKERKHOF TE UTRECHT, IN 1604.

a. St. Janskerk.
 b. St. Jansdam.
 c. Minrebroederstraat.

d. Lange Jansstraat.
 e. Boothstraat.
 f. Woning van den Deken van St. Jan.

g. De Drift (gedeelte der Nieuwe
 Gracht.)
 h. Maasbergerbrug.

i. Stammetsbrug.
 k. Brug bij den St. Jansdam.

kwam, was het St. Jansveld, gewoonlijk Janskerkhof genaamd; deze beide benamingen werden in vroegere eeuwen reeds verward. Zij moeten echter wél onderscheiden worden; het kerkhof, hoewel op het Jansveld gelegen, bevatte de eigenlijke vrijheid (emunititeit), en was door eene gracht of sloot, en gedeeltelijk door muren met poorten voorzien, van hetzelfde afgescheiden; van dit grachtje is slechts nog een gedeelte aan de noordzijde bij de Boothstraat overgebleven. De vrijheid van den kapittelgrond strekte zich niet verder uit dan de helft der gracht, die volgens twee charters van 1324 dit Godshuis omgaf; immers protesteren in deze charters de Deken en Kanonniken tegen een nieuw werk, hetwelk de stad in hunne vrijheid deed zetten (1).

Dit regtsgebied wordt mede in onderscheidene charters enz. St. Jans Autwijk of Oudwijk genaamd, onder welke benaming het ons eene reeks van jaren (1298-1621) is voorgekomen. Omtrent dit gedeelte hebben wij het volgende aangeteekend gevonden » ten tyde van de stichting van » het Vleeschhuis (1433) was de geheele uitgestrektheid » gronds van het St. Janskerkhof met het Minrebroeders- » convent tot aan de Voorstraat, het St. Jansveld ge- » naamd, en tot voorbij de Wittevrouwenbrug aan de » noordzijde werd dit gedeelte St. Jans Autwyck genaamd.”

Wat hiervan zij, het is zeker dat in 1246 het laatstgemelde klooster op het St. Jansveld gesticht is, zoodat deze zijde grensde aan het Oude kerkhof, hetwelk aan den Dom behoorde, terwijl het aan de zijde van de Voorstraat zich uitstrekte langs het Beggijnhof en de Wittevrouwenbrug tot aan het adellijk vrouwenklooster van dien naam (2); hier werd zijne grens bepaald, aan de

(1) Zie deze charters bijlage 1 en 2. — (2) Charter 1364.

zuidzijde, door de Oudelle, soms Oude delle (delle) genaamd, welke van het St. Servaasklooster langs de Nieuwe Gracht zich tot hiertoe uitstreckte (1).

A. Matthaeus bij het aanhalen van een charter van 1293 beschrijft het kerkhof als eene zeer groote opene plaats aan gene zijde van de Vleeschhal, zich uitstreckende tot de kerk der geestelijke zusters, die Beggijnen genoemd werden (2). In dat jaar was de reeks huizen aan de zuidzijde achter het Vleeschhuis nog niet gebouwd.

In zeer oude tijden reeds stonden op het St. Jansveld partikuliere woonhuizen: in 1298 worden eenige hofsteden vermeld; deze waren op eenen afstand van de kerk gelegen en hier en ginds verspreid; aan de noordzijde tusschen het grachtje en de Voorstraat bevonden zich de kloosterwoningen (huizen klaustraal), waarin voortijds de Kanonniken woonden; doch later, toen deze elders mogten huisvesten, werden deze woningen in erfpacht uitgegeven of verkocht; zij waren van ruime voorhoven en boomgaarden voorzien, gelijk de huizen van de Heeren R. van der Voort, J. W. H. Bosch en Mr. J. C. Martens van Sevenhoven hiervan nog de bewijzen opleveren.

Op dit laatste, waarschijnlijk het Proosten-huis, zullen wij gelegenheid hebben nog terug te komen.

Het is ons niet gebleken dat deze woonhuizen zich verder uitstrekten dan tot aan de tegenwoordige Booth-

(1) Het rechtsgebied van St. Salvator bepaalde zich van het St. Servaasklooster tot aan de St. Paulusbrug, alwaar dat van St. Pieter begon. De abdij van St. Paulus en het Domkapittel begreusden hetzelfde aan de Westzijde.

(2) De Fundat. L. I. p. 121.

straat, terwijl aan de zijde van den Drift, ten zuiden van de Zonstraat in charters van 1393 tien hofsteden vermeld worden, die van stadswegen in erfpacht uitgegeven werden aan ingezetenen van Utrecht, welke woningen aanvingen op den zuidhoek van de Zonstraat, waar thans het huis van den Heer M^r. S. M. J. van Geuns staat, en elkander opvolgden in eene zuidelijke rigting tot aan den hoek van den Regenboog, waar het vierde gelegen was, terwijl de overigen de noordzijde van de Kromme Nieuwe Gracht besloegen; daar echter het tiende of laatste charter ontbreekt, is het ons niet gebleken waar dezelve eindigden.

Hoewel in 1367 de Voorstraat aan de zijde van de Vleeschhal gedeeltelijk reeds van huizen voorzien was, bragt het stichten van het Margareten gasthuis in dat jaar, waartoe vier woningen werden ingerigt, het zijne bij aan de uitbreiding van deze straat, terwijl de Vleeschhal, (1) in 1433 in hare nabuurschap gebouwd, de straat aan die zijde verlengde, waaruit later eene nieuwe steeg de Slagtsteeg genaamd, in die buurt geboren werd (2).

(1) Sedert onheugelijke tijden was het Vleeschhuis in de achterste gebouwen van Hazenberg, aan de noordzijde van het Oudekerkhof gelegen, ter zelfder plaatse thans nog de Stadskelder genaamd. In 1423 werd door den Raad bevolen dit af te breken, doordien het Vleeschhousersgild zich zeer oproerig gedragen had bij de bloedige inkomst van den nieuw verkoren Bisschop Zweder van Kuitenburg; de Raad deze gasten voor de Schepenen, toen in Hazenberg zitting hebbende, zeer gevaarlijk achtende, wees hun in het boven- en benedeneinde der stad plaatsen aan om twee Vleeschhuizen te bouwen, welke hieraan hunnen oorsprong verschuldigd zijn.

(2) De Vuilsteeg bij de oude Vleeschhal gelegen, was oorspronkelijk de St. Annastraat genaamd. Zij werd door het volk echter aldus herdoopt, naar hare bewoners, welke de geslagte beesten aldaar reinigden, alsmede naar de slagthuizen in dezelve gelegen.

Het kan niemand onopgemerkt gebleven zijn, dat het middelpunt der stad veel verhevener dan de omstreken gelegen is, en niettegenstaande het grootste gedeelte der wegen nog onbestraat was, waardoor het hemelwater door den grond gemakkelijker verzwolgen werd, was de Raad reeds vroeg bedacht op het aanleggen van waterleidingen, afdochten of riolen, welke wij reeds vóór de 14^e eeuw vermeld vinden; de verheven grond van het Oude kerkhof en de Ganzenmarkt, alsmede van de zijde van het St. Janskerkhof naar de Neude hellende, had reeds vroeg gebiedend gevorderd, de belendende woonhuizen en gebouwen bij zware stortregens voor het onderloopen te beveiligen; om dit overtollige vocht op eene doelmatige wijze af te leiden, achtte de regering der stad het noodig met de Heeren van het kapittel van St. Jan eene gracht of sloot te graven tot gerief van beider grondgebied; deze sloot nam zijnen aanvang in eene kolk aan den gulden appel, welk huis gelegen was op den hoek van het St. Janskerkhof en lange Jansstraat, zij vervolgde haren loop achter het Vleeschhuis, voorbij het Beggijnhof, langs de Voorstraat, en ontboezemde in de Nieuwe Gracht bij de Wittevrouwenbrug, naast het paardenwed, aldaar gelegen.

Deze waterleiding was mede met het doel aangelegd, de slagthuizen van hunne onreinigheden te ontlasten, om alzoo voor de zindelijkheid en gezondheid der ingezetenen te zorgen; doch daar wij belangrijke stukken betrekkelijk deze gracht in de Raads dagelijksche boeken gevonden hebben, welke tevens de topographie van dit gedeelte der stad in een klaar daglicht stellen, schromen wij niet die stukken, nog onuitgegeven, in hun geheel hier mede te deelen:

Op St. Matheusdach 1465. Van den sloet bij den gulden appel.

Overdroegen die Raide out en nywe dat zy bliven willen by der overdrachte sraits out en nywe overdragen des Vrydages na Sante Martynsdach translatio lestleden, en hierna bescriven voert zellen alle husinge en erven die weteren inden sloet after sante Jan by den gulden appel, te weten: twee cameran voer een huus ghelden by den vieren van den Raide out en nywe daer-toe gheschiet, dat die sloet opgegreven en schoen ghemaict werde, zoe breet als hy is en als die sloet dan schoen ghemaict is zellen die ghene die langes den sloet gheerft zyn, elcx tenden zyn erve den sloet mit stenen opschoeyen of mit wryfbalken doen maken ghelyck alst in beiden graften binnen onser Stadt ghemaict is, alzoe datter ghene wlnisse (1) in lopen en moighe.

It. Want die Rait ter waerheyt bevonden heeft dat van outs by zyden die Rodeborch ene brantsteghe (2) gheweest heeft, zoe zelmen terstont den weert in die Rodeborch ene weet laten, dat hy binnen achte dagen naistkomende den vieren voersz. alzulke brieve en zegele brengen en openbare als hy hebben mach van der voersz. steghe daer aen hy meynt gherechticht te wezen en dede hy des binnen den achte dagen niet, zoe zel die stadt die steghe doen openen en openhouden alst van outs gheweest heeft.

(1) Vuilnis.

(2) Brantsteghe aldus genaamd, dewijl in geval van brand op de Voor- of Bredestraat, door haren verwijderden afstand van de Oude Gracht, het water door deze steeg moest worden aangevoerd.

Overdroegen die Raide out en nywe eendrachtich des Vrydages na Sunte Martynsdach translat. 1465 om te verhynderen alzulke stancke en onrellicheyden en om der lude huse en erve ghelegghen by den nywen vleys-huse gheheten in die Carre in weerden en bequaem te houden in te wezen en in te woenen, ghelyken op anderen steden binnen onser Stadt.

In den yersten, dat niemant in enigen husen voer of after of byzyden of op dien erven in den straten daer dat nywe vleyshuys voersz. staet en men gaet van den baghynhove totter herbergen gheheten in die Rodeborch en zoe voert wt, totten huse gheheten die kroen daer Claes van Galencoep nu inwoent in gheynkens haven (1), noch inder straten daer langes neven, gheheten in die noede daermen tot wittenvrouwe poerte gaet, noch in der straten van Sunte Janskerckhof tot onser vrouwen huysken toe inder noeden voersz., noch oick in der strate neffens der Rodeborch (2) voersz. daer men ter Louwerstraten west gaet, aen beyden zyden van allen den straten voersz. en gheen verken aldaer houde gaende of liegende by daghe of by nachte by ene kuer van enen ponde van elken verken alzoe dicke alst daer ghevonden worde, en die kueren zullen verboeren die gene dien die vercken hoer zyn, en deze koeren zellen en moigen wtpanden en nemen alle Raide van onzer stat aller onzer stat dyenres hoghe en leghe en buerluden van alle dyen straten voersz. tot alre tyt als men daer ymant broekich inne vonde, zonder enighe weer daerinne te doen, den ghene die dese bekoeringhe dede, en dese kuere zellen hebben die ghene die dese lude dien die vercken hoer

(1) Kindjeshaven.

(2) Korte slagstoeeg.

zyn , bekoerde , die eene helfte en die ander helfte onse Stadt overste dyenres die dese koeren daer voer wt panden zellen , en deylen half en half als voersz. is , zonder ymant daer weygheringhe ofte verschoeninge in te doen by hoeren ede.

Voert zoe en zellen zy in den husen of opten erven in dien straten voersz. en gheen dode kalveren of ingedoempte (1) van beesten gheheten verkenspyse of verkenaes doen zyeden (2) noch hoer verken daer of voederen in den husen of opter straten by denzelve kueren voersz. te hebben en te deylen als voersz. is.

Voert hebben die zelve Raide out en nywe overdragen dat zoe wie beeste slaet ofte slaen doet by dezer Vleyshuse voersz. erghent in den husen voersz. ofte opten strate voer of after en gheen bloet of bloedich water , wt hoeren doeren noch wt hoeren gueten ghieten en zellen opter straten en daerom zellen hoer gueten hogher wezen voer aen der straten dan after aen hoeren husen by den koeren voersz.

Voert verbiet die Rait dat zy gheen inghedoem van runderen aldaer op enighen straten en ontwerken of open doen of messen of anders onrellicheyd daerop en leegen by den kueren voersz. van elker onrellicheyd alzoe ducky als zy bekoert zellen werden , en die kueren wt te panden en te deylen als voersz. staet.

Voert zellen die vleyshouwers in den voersz. straten woenachtich alle bloet en onreynlicheyd van hoeren beesten dagelycx komende mit tgene datter heen valt wt hoeren husen en van den strate doen brengen , en brengen dat zoe verre wt den luden daert niemant en hindert

(1) Ingewanden.

(2) Koken.

by ene koer van twee ponden zoe dicke zy broikich ghevonden werden half ter Stat behoef en half tot ons overster deynre behoef inder tyt wezende die hem dat tot elker reyse wtpanden zellen zonder ymant des te verdragen.

Des Manedags na Mauritiï, 1497.

Overcome by out Raet en nye dat zy bliven willen byde overdracht sraits out en nye overdrage A°. Lxv lestleden des vrydages na sinte mertensdach translation. ruerende vande sloet byden gulden appel, en dat men die selve overdracht ter cloeke vernyen en vercundigen zel, behoudelyck dat die lege dienres gelyck die hoge dienres die kneren mede zellen moege wtpanden.

Daer en boven heeft die Raet out en nye overdragen dese nabesc. punten ruerende vandeselver sloet.

In den yeresten Alsoe die heeren van Sunt Jan en die Stat van Utrecht tsamen hebben xxij voet erfs gelegen aen hoer emuniteyte, en is streckende vanden roester biden gulden appel of, tot int wedde inder nywer grafte bider wittevrouwe brugge dat dat tot een waterganck geordineert is geweest. En oick eens deels dat water daer of geleyt is tot desen dagen toe aen der emuniteyten zyde. Soe zelmen desen waterganck wyt maken aender emuniteyten zide xi voete gemeten vter nyer graften voert lyndrecht westwert op tot dat vrouwe huysgen toe, en voert vervolgende aen d'emuniteyten zide totte gulde appel toe. En wes bogen dat over desen waterganck gaen die zellen alsoe wyt wesen als den vtersten boge is, gelegen byt wittevrouwe wedde entie drie boghe wtgaende op Sunt Janskerckhof bi den gulden appel.

Item soe zellen die ghemeen bueren die hoer water leyden voerden gulden appel inden colck dier daer tehaus gegraven is tot er yerste brugge toe aen Sunte Janskerckhof dat geene becostigen. En zellen die mueren ofte werfbalke en dat oick becostigen mitte yseren tralien die daer van noede toe wesen zellen en die zelmen tot alre tyt alst van noede is scoen maken. En die coste zellen die gemeen bueren betalen na huysrechte. En zel men jaerliex eens wthalen vanden ghenen die biden kade ofte bi den bueren daer toe gesciet zellen werden. En zy zellen dit jairliex gehouden wesen te houden vter schouwe op cost van den bueren die daer inwateren. En die gheen die aende wtscoet liggen mit hoeren husen en zellen tot desen colck niet gelden.

Item van die yerste brugge of, zellen die huse dat geene betalen after hoeren huse parts paerts gelyck van elke roede xx st. en oick die mueren ofte werfbalken als redelyck en moegelyck is tottet begynhof toe. En zellen dese ofscoet vanden waterganck voertgaende houden layken en vter schouwen houden.

Item alle die huse die hierop liggen zellen gelyck hoeren koer hebben mit een of zy dit samentlike doen willen en daer voer bruken dat selve erf dat daer om-begreven blyft dan of zy samentlike hoer hant van dien erve trecke willen sonder becroen.

Item of yemant vande bueren voer zyns selfs erve hem hier in onwillich maicte, die zel zyn hant vande erve trecken, en die willige om hoer vordel te behouden zellen gelyck die cost betalen en dat erve gebrucke ter tyt toe zy van hoer penninge betaelt zyn en dat mitten derden penninck meer.

Item alle die ghene die wateren inde selven wtscoet

zellen becostigen alle alsulke yseren tralien mueren ofte werfbalken in alle manieren en vter schouwe houden gelyck dat vande colck voersz. begrepen heeft.

Item voert begynhof zellen die Joffrouwe aldaer hoeren koer hebben of zy mede betalen en nagaan willen als voirsz. is, dan of zy dat zelve erve derven willen gelyck den anderen bueren voirsz. En desgelycx oick vant begynhof voert tottet wedde toe.

En hierop zel die scutmeyster een oversien hebben en laten weten den gemeinen bueren elck op zyn eynde of zy dit nagaan willen of dat zy hoer hant daer of trecken willen om die Stadt daer mede te begaen.

Item waert zake dat yemant in dese waterganck of op die erve enige vulnisse ofte onreynlicheyt brocht of dede brengen by dage oft by nachte, die zel verboeren 1 fl tot behoef der gheenre diet wtbrencet, en daer zelle koormeysters of wesen alle onser stat dienres hoech en lege en die gemene bueren.

Item soe zellen die heeren van Sunt Jan alle jaeren twee van hoeren heeren en die Stat twee wt hoeren rade en die bueren twee van de bueren van elck eyde een, deputeren die desen colck waterganck en wtscoet scouwe zellen mitte werfbalken ofte muren en tralien te weten die yerste scouwe binnen meye en die ander scouwe binnen der maent van September. En wie bescouwet wort ter yerster reyse zal verboeren 1 fl totter anderde reyse ij fl .

Ende dat zellen die gedeputierde dan laten maken terstont op cost desselven die bescouwet wort voer zyn erve. En dat zelmen wtpanden opte derde pen. meer indien zy goetwillich niet en betaelden.

Des Vrydages op Sante Clemensdach, 1498.

Die Rade out en nye heeft dese nabesc. punten belieft toegelaten en consentiert ruerende van de griffen by den gulden appel after sunt Jans.

In den yersten zel die Stat van Utrecht den gemeenen bueren te baten comen te weten voert water dat vande heelre noede koemt loepen inde colck en voert gheen datter aent wedde gemaict is van der scuttinge voer de peerden eens xx Rynsgl.

Item hier en boven zal hier toe gelden elck huys die in desen waterganck zyn water leyt x st. twee camerem voer een huys gerekent. En hier en zel nyemant wtgesondert wesen die zy van stonden an betalen zellen die gheen daer in wonen, en zellen hem die ghene die de huysse toebehoeren corten aen hoeren hueren.

Item die yseren tralien diemen noch maken en setten zel elck na zyn behoeren en die colcken byden gulden appel en voert begynhof te mueren of te werfboemen na eysch des wercx zellen alle die huysse after en voer en die gheen die hoer water inde colck leyden gelyck mit malcanderen betalen en voert soe staende te houden te weten twee camerem voer een huys gerekent.

Item alle die ghene die op dese grift woenen after en voer zellen desen waterganck jairlicx scoen maken en vter scouwe houden te weten elx voer zynre doeren en after hoerenn huysen. En daer voer zellen zy wederom gebruiken elx voer en after hoeren husen sulke erve als daer ledich ombegraven blyft leggen duerende ter tyt toe dat die Raet en heeren van st. Jans anders te rade worde vanderselver grift.

Item tselve erve dat after den begynhove leyt zellen

die gemeen buen becostigen jaerlicx vter scouwe te houden des zellen zy tprofyt wederom hebben dat vande selve erve coemt, tot hoer gemeen coste in als boven en beneden te baten en zel dueren ten wederseggen des Raits en den heeren van sunt Jans voersz.

En dit zel al wesen behoudelyck alle andere punten van dese grifte ruende des Manendages na Mauritiï lesten leden daer van gemaict in hoer machte te bliven die hier nietverclaert en zyn.

Het eigenlijke kerkhof was vóór de hervorming geheel, en omstreeks 1550 nog gedeeltelijk afgesloten.

Aan de noord-westzijde van het grachtje was een hooge muur gebouwd, welke tot aan het tegenwoordig Museum (de oude Staten-kamer) in eene zuid-westelijke rigting boogsgewijze aan den Palmiten tempel aansloot, welk gebouw van eene veelhoekige gedaante, op de noord-oostzijde van de Minrebroederstraat in verband met dat klooster, gelegen was. Eene poort zoo als wij die van St. Paulus nog gekend hebben, stelde des daags de gemeenschap met de Neude door de lange Jansstraat open, welke laatste niet voor het einde dier eeuw, door het wegruimen van deze poort, tot eene publieke straat werd bestemd. Voorts was toen het blok huizen aan de zuidzijde, waar thans het hôtel des Paysbas is, nog niet aanwezig; een enkel gebouw lag hier en ginds verspreid, achter eenen muur die hen van het kerkhof afscheidde, welke muur mede de noordzijde van den Jansdam omgaf, en aan de Nieuwe Gracht eindigde; slechts weinige boomen omringden toen de kerk. Het kerkhof vormde verscheidene grasperken met paden door-

smeden; in 1481 werd door den Raad verboden » geen » scapen op S. Janskerkhof te laten gaen, ende er niet » op te bleyken,» (1) terwijl reeds in 1437 een verhod uitging, geene varkens op hetzelfde te laten weiden (2).

Eene der oudste, ons bekende, afbeeldingen van het St. Jansveld wordt in het Stads Archief bewaard; zij is door Rademaker naar het oorspronkelijke geteekend, en kwam ons door hare zeldzaamheid niet ondoelmatig voor, hier eene plaats te verleen.

Het onderschrift is:

» *Copia Extract.*

Den 24 Maey A°. 1604 heb ik onderschreven geswonen Landmeter voor den Ed. Hooven van Utrecht, ten verzoeken van mijn Ed. Heeren van St. Jans tot Utrecht het voorgestelde kerkhof gemeeten ende dese caerte daervan gemaakt, gelijk St. Janskerk met hare circumvalentie binnen Utrecht geleegen is, 't welke groot bevonden is, met de geheele graft aan de Noortzijde, elf hondert en acht en vijftich roeden en een halve bij mijn

JAN BUTGERS VAN DEN BERG,

Landmeter tot Utrecht 1604."

Uit deze afbeelding, welke het kerkhof in dit tijdperk naar waarheid voorstelt, bemerkt men, dat het St. Jansveld toen reeds belangrijke veranderingen had ondergaan; de kerk die vroeger veel uitgestrekter was, is aan de noordzijde gedeeltelijk gesloopt; de muur aan de westzijde alsmede de poort, welke de lange Jansstraat van het kerkhof afsloot, zijn reeds weggebroken, welk lot het Minrebroeders Convent en de ommuring van het blok aan den St. Jansdam mede was te beurt gevallen.

(1) Buurspraakboek 21 Mei 1481.

(2) Lib. Albus 1437.

Ter verduidelijking zijn de voorwerpen met letters aldus aangewezen:

- a. St. Janskerk.
- b. St. Jansdam.
- c. Minrebroedersstraat.
- d. Lange Jansstraat.
- e. Tegenwoordige Boothstraat.
- f. Woning van den Deken of Proost van St. Jan, waarschijnlijk zoo als wij vroeger aanmerkten het huis van Jonkh. M^r. J. C. Martens van Sevenhoven. Dit was een zeer ruim gebouw, waarbij een op zich zelve staande toren tot kapel ingerigt, nog lang in wezen bleef.

Dit huis is belangrijk geworden in de geschiedenis van Utrecht door de huisvesting, welke het aan onderscheidene vorstelijke en andere hooge personen verleende.

In 1540 nam Keizer Karel de V., bij zijn verblijf in de stad, aldaar zijn' intrek; het was toen de eigendom van den Domdeken Johan van Voorst. Negen jaren later, toen de Prins van Spanje Philippus II. zijnen plegtigen intogt te Utrecht deed, werd hij aldaar gehuisvest, ten welken tijde hetzelfde aan den Deken van St. Jan Thomas van Nijkerken behoorde, terwijl, om van anderen te zwijgen, de Stadhouder Graaf van Bossu in 1576 van uit dit huis, alwaar hij zijn verblijf hield, de op het St. Janskerkhof verzamelde gemeente de verzekering gaf, dat hij door zijne troepen het kasteel Vredenburg zou doen bestormen.

- g. Gedeelte der Nieuwe Gracht, de Drift genaamd.

h. Maasbergerbrug.

- i.* Stammetsbrug, ook eerste en tweede Stammetsbruggen genaamd.

De thans nog onder dezen naam bekende brug, vinden wij in de Schutmeesters rekening vermeld als nieuw gemaakt en gestraat in 1440, zonder vermelding van naam; slechts de plaats waar dezelve gelegen was, bij het huis Luchtenstein namelijk, wordt aldaar aangewezen.

De toegang tot het kerkhof over deze beide bruggen had vroeger plaats door middel van twee poorten die des nachts gesloten werden; deze waren tijdens de vervaardiging dezer afbeelding reeds weggebroken, en

k. Brug bij den St. Jansdam.

De plaatselijke veranderingen, waaronder voornamelijk het leggen van de Boothstraat niet de geringste plaats bekleedt, zullen in een volgend N°. eene plaats vinden.

**DRIEJARIGE OORLOG TUSSEN MAXIMILIAAN
VAN OOSTENRIJK EN DE STAD UTRECHT.**

1481 TOT 1484.

DOOR

Jonkhr. Mr. A. M. C. VAN ASCH VAN WIJCK.

(*Vervolg van bladz. 52*).

Terwijl nu de wapening tegen Utrecht met ijver in Holland werd voortgezet, liepen de Bisschoppelijke en de Hollandsche krijgslieden gedurig het Sticht af, alles verwoestende wat onder hun bereik kwam: vooral hadden hunne strooptogten ten doel, het wegvooien van het vee uit de in de nabijheid der stad gelegene weilanden; zelfs strekten zich deze rooverijen tot onder derzelver gebied uit. Zoo namen die uit Naarden in den nacht van den 12 Mei een honderdtal koebeesten uit een stuk land, de lage weide genaamd weg, na eenige der bewakers gedood en gewond te hebben.

Den 6 Junij beproefden die uit Wijk bij Duurstede, ten getalle van 40 voetknechten en 30 ruiters een dergelijken roof, en werkelijk voerden zij reeds een gedeelte van het grazende vee mede, toen de Utrechtschen, welke van dezen rooftogt bij tijds werden verwittigd, ongeveer 1500 man sterk de poort ter hunner vervolging uittogen, hen, na een kort gevecht nabij het dorp 't Gooy versloegen en op de vlugt dreven. 14 ruiters met hunne paarden en 10 à 12

voetknechten werden hier door de Utrechtschen krijgsgevangen gemaakt; daar het verlies aan deze zijde zeer gering was. — Twee dagen later, den 12 Junij, nam een gedeelte der Hollandsche bezetting uit Gorinchem, 14 man sterk, bezit van de kerk van Schoonerwoerd; dien zelfden nacht ontvingen zij uit die stad nog eene versterking van 30 man en tevens genoegzamen voorraad van levensmiddelen. Zij wierpen verschansingen rondom den toren en de kerk op, om uit deze sterkte te gemakkelijker invallen te doen in den lande van Hagestein en Kuilenburg en alzoo de Utrechtschen van die zijde te benaauwen. Op dien zelfden dag maakten de IJsselsteinschen 28 van de Montfoortse bende (1) krijgsgevangen, terwijl op hetzelfde tijdstip het dorp Kooten door eene bende (2) Utrechtschen van alle zijne koebeesten werd beroofd, in weerwil dat dit dorp brandschatting aan de stad betaalde, en derhalve in bescherming van dezelve genomen was. Het geroofde vee werd binnen Utrecht openlijk verkocht; wel gelastte de Raad, op de klagte deswege door de gemeente van Kooten gedaan, de teruggave van hetzelfde aan de regthebbenden, doch dit gebod bleef zonder gevolg. Vermoedelijk durfde men, uit vrees voor de woeste en toomelooze bende, niet te ernstig op de navolging van

(1) XXVIII. *gesellen van die groen tent van Montfoerd* M a t t h a e u s, l. 1. 465. Vermoedelijk maakten deze een afzonderlijk korps uit, in dienst van den Burggraaf, hetwelk uit deze of gene oorzaak, zich van de overige benden, onder die benaming, onderscheidde.

(2) *Die gruen tent van Utrecht*, M a t t h a e u s ibidem, waarschijnlijk insgelijks een afzonderlijk korps aldus genaamd in dienst der stad.

dit bevel aandringen, veel min op de daders de gestrengte straf toepassen, welke de Raad nog kort te voren, den 20 Mei vastgesteld en openlijk had doen afgekondigen; namelijk dat een iegelijk die, hetzij binnen hetzij buiten de stad, zonder openbare toestemming, schade aan iemand toebrengt, met den dood bedreigd werd (1). Dit gebod toch strekte zich ook uit tot die gemeenten, welke ter oorzaak des oorlogs brand-schatting aan de stad betaalden.

Dan eene meer gevoelige schade, bragt de vijand den Burggraaf aan, weinige dagen daarna op St. Odulphus. — Hij had namelijk dien dag van Utrecht eene goede hoeveelheid korn, 45 mudden, in een groot vaartuig naar Montfoort afgezonden en in hetzelfde tevens veel geldspeciën en kleinoodiën medegegeven, zoodat de waarde der lading te zamen ongeveer 500 à 600 R. G. bedroeg.

Het schijnt dat die van Woerden van deze verzen- ding onderrigt waren, want een deel krijgslieden uit die stad onderschepte dit vaartuig op de rivier den IJssel, doch vóór dat zij dezen aanzienlijken roof binnen Woerden hadden gebragt, viel Dirk van Zuylen van de Haer, hen onverhoeds op het lijf. Deze toch had dit naauwlijks vernomen, of hij was met eenige manschappen van den huize ter Haar opgetrokken om hun dezen buit weder te ontrukken. Onzeker echter is het, of van Zuylen, behalve den voorraad van korn, de gelden en kleinoodiën van den Burggraaf in hun geheel of slechts een gedeelte

(1) Buurspraakboek pag. 40 recto.

daarvan terugbekomen en naar zijn slot heeft vervoerd. Weldra vernam Montfoort het gebeurde, en gerust gesteld door de tijding, dat door de manmoedige daad van van Zuylen het zijne op den vijand was hernomen, schreef hij dezen om de terugzending zoo wel van de schuit als van hetgeen dezelve bevatte. Doch van Zuylen zag geen middel om hieraan, hoezeer hij dit ook wenschte, en tevens het billijke daarvan inzag, te voldoen. Hij schreef aan Montfoort terug, dat de geheele teruggave daarvan niet in zijne magt stond, daar de krijgsknechten het zich reeds, als buit op den vijand behaald, hadden toegeëigend, en zich op hun regt beroepende, hun deel volstrektelijk weigerden terug te geven; maar dat, wat betref het gedeelte, hem als bevelhebber toebe-deeld, dit geheel ter zijner beschikking stond, en hierover vrijelijk door hem konde worden beschikt. —

» *Ende die Borchgrave was zeer toornich*” — Natuurlijk, merkt Matthaeus (1) aan, want al wat

» door den vijand genomen en door de onzen uit

» zijne handen weder is ontruikt, behoort aan den

» regthebbenden te worden teruggegeven, indien na-

» melijk het door onze krijgslieden op den vijand

» hernomene nog niet was vervoerd binnen de palen

» van deszelfs legerplaats.” Zonder ons in eenig betoog te begeven omtrent dit belangrijk geschilpunt van oorlogsregt, doet ons nogthans de gemoedsgesteldheid des Burggraafs, gevoegd bij deszelfs verzoek om de teruggave van het vaartuig, zien, dat hij zelve van

(1) l. l. in nota 466.

dit beginsel uitging en van oordeel was, dat hij, volgens het regt van oorlog, behoorde hersteld te worden in het regtmatig bezit van het hem ontnomene. Vermoedelijk was van Zuylen ook van dit gevoelen; doch, indien men in aanmerking neemt den toenmaligen zedelozen toestand van het krijgswezen, verwondert het ons geenszins, dat van Zuylen geen middel zag, om den welligt reeds verdeelden buit weder uit de handen eener roofgierige en tuchteloze bende, te ontnemen.

Aanhoudend hadden de Utrechtschen met tegenspoeden te kampen. Zoo viel kort hierna, het sterke huis van 't Gein, hetwelk toenmaals aan Jan Bouman toebehoorde, in handen des vijands. Zij verloren hierdoor in vele opzigten eene zeer voordeelige stelling. Niet alleen dat dit huis, behoorlijk versterkt en met krijgsvolk bezet, eene sterke voorpost konde zijn, ingeval de vijand van die zijde een aanval tegen de stad Utrecht trachtte te beproeven, maar ook was deszelfs bezit, even als Vronestein en andere sterke huizen langs den Vaartschen Rijn of onder het gebied van Jutphaas gelegen, hoogst belangrijk voor de gemeenschap van Utrecht met het blokhuis. Telkens toch poogden de IJsselsteinschen, den toevoer van levensmiddelen en manschap, in weerwil soms van eene goede begeleiding, te overvallen, en aldus deze gemeenschap af te snijden. Door hunne geheime vrienden in de stad of door hunne spionnen buiten dezelve van de afzending bij tijds onderrigt, was het hun meer dan eens gelukt, om, in hinderlagen gelegen, zoowel vaar- als voertuigen te bemagtigen en derzelve begeleiding te verslaan of gevangen te ne-

men. — Om dit zoo veel doenlijk te voorkomen, had men op den huize 't Gein eene soort van seinpost opgerigt, welke in last had zorgvuldig toe te zien of die van IJsselstein zich ook omtrent den Rijn in hinderlagen legden, en in dat geval dadelijk zoodanig een teeken te maken, hetwelk aan de Vaart en op Vronestein konde gezien of gehoord worden. — Waarschijnlijk bragt men alsdan het gegeven teeken op Vronestein verder terug, ten einde door die van Utrecht te kunnen worden waargenomen. — Deze bespieding werd door de IJsselsteinschen ontdekt, en hieraan de mislukking hunner hinderlagen toeschrijvende, besloten zij het huis 't Gein te bemagtigen en te vernielen. Dit geschiedde dan ook op Zondag na St. Odulphus in den namiddag. Allen, die zich op hetzelfde bevonden werden verjaagd, het huis zelve geplunderd en verbrand. Weldra ondervonden nu de Utrechtschen al het nadeelige van het ophouden dier seinen; want zeer kort daarop werden van de 17 voetknechten, die ter versterking naar het blokhuis werden gezonden, 15 man gevangen genomen, terwijl slechts de twee overigen zich met de vlugt konden redden. Den dag daaraanvolgende vielen weder twee schuiten met koorn en 7 man in handen des vijands; twee mannen verloren hierbij het leven. *Dat nemen zegt de onbekende Schrijver bij Matthaeus, schieden also veel ende menichwerf, dattet te veel te scriuen waer (1).*

Een hunner stoutste strooptogten had plaats op St. Johannis dag, toen zij vereenigd met de Hollandschen te zamen ten getalle van 1100 man uit hunne stad

(1) Matthaeus, l. 1. 467.

rukten en uit de tusschen de Tolsteegpoort en Jutphaas gelegen landen al de koebeesten wegroofden. Onophoudelijk werd inmiddels het platte land door de IJsselsteinschen afgeloopen. Het verlies van 't Gein had dan ook aanleiding gegeven, tot een bevel des Raads om al het geboomte buiten de poorten te laten vallen (1), ten einde den naderenden vijand te beter te kunnen gewaar worden en bij tijds deszelfs euvelmoed te stuiten. Een ander even belangrijk besluit ging er van het bestuur uit. Reeds Donderdag daaraanvolgende werd bij klokluiding aan de burgers en zelfs aan de schutten, (dezen toch namen gewoonlijk geen deel aan de reizen), aangezegd, om zich, op de boete van 50 fl gereed te houden tot het doen van dagelijksche tochten (2), bepaaldelijk de beveiliging van den toevoer naar de Vaart ten doel hebbende, en welke niet dan door eene sterke begeleiding voortaan konde geschieden. Zelfs vond de Raad het bovendien raadzaam eenige burgers in vaste dienst aan te nemen en hen even als de krijgsknechten soldij toe te leggen (3). Waarschijnlijk geschiedde dit, ten einde de stad, tijdens de afwezigheid harer weêrbare burgers, niet geheel ontbloot te laten van gewapende manschappen ter bewaking harer vesten en torens.

De geruchten, dat het leger van Petit Salazar zich weldra zoude in beweging stellen, maakten deze maatregelen van voorzorg dubbel noodzakelijk.

(1) Raads-dagelijksch-boek, 52 recto.

(2) Buurspraakboek 40 recto.

(3) Raads-dagelijksch-boek, 1. 1.

Werkelijk toog deze veldheer op tienduizend Martelaars avond met 1500 man uit Naarden, en scheen eenen aanslag op Amersfoort in den zin te hebben. Hij legerde zich dicht in de nabijheid dier stad in drie hinderlagen elk van 500 man, zonder nogthans verder iets tegen de stad te ondernemen, en vergenoegde zich een veertigtal zijner beste en kloekste knechten naar de zijde van Niekerk te zenden, om daar de beesten uit de weilanden weg te nemen; doch hier werden zij door de krijgslieden van Zwanenburch, met welke de hoofdman Jan van Rins (1) het dorp bezette, afgesneden en met verlies van 18 man op de vlugt gedreven; Salazar trok hierop met zijn leger naar Naarden terug. — Deze togt geschiedde vermoedelijk in de hoop, van die van Amersfoort tot een gevecht uit te lokken; doch de nederlaag door hen den 13 September van het vorige jaar geleden had hen behoedzamer gemaakt. Welligt ook wenschten de Hollandschen den toevoer van levensmiddelen naar Utrecht — want in Amersfoort was op nieuw eene bezending koorn aangekomen — te onderscheppen.

Hoewel nu het leger van Salazar weder den Stichtschen bodem verlaten had, zagen vele lieden van invloed en doorzigt in, dat de algemeene wapening tegen Utrecht de nootlottige voorbode was van eene hevige uitbarsting, indien Lalaing bij zijn voorneemen bleef, om met het Bisschoppelijk-IJsselsteinsch leger en met de thans nog hier en daar verspreid liggende Hollandsche krijgslieden vereenigd,

(1) Kameraars Rekening van Claes Jansz.

het Sticht op verschillende punten aan te tasten, waardoor de vijandelijkheden zich niet langer bij kleine gevechten en strooptogten ten platte lande zouden bepalen, maar integendeel, na de bemagtiging en verwoesting der sloten en steden nog in de magt der Utrechtschen, de stad zelve het onvermijdelijk tooneel des oorlogs zoude opleveren. Van hier dat verscheidenen, die te voren reeds aan het hoofd der onderhandelingen stonden, niet opgehouden hadden de ijverigste pogingen aan te wenden ter verkrijging van eene nieuwe dagvaard, en hierin was men, in weerwil van de geheime tegenkantingen en kennelijken onwil van den Burggraaf en de zijnen, nogmaals gelukkiglijk geslaagd. De bijeenkomst was op St. Lebuinus, (daags na St. Johannis) te Woerden bepaald. Jacob van Remerswael, prior te Schoonhoven, een achtenswaardig en zeer verdienstelijk man, die zich bijzonder onderscheidde door zijne vredelievende gezindheden, was insgelijks een der genen die hiertoe veel hadden bijgedragen, door in persoon zelve verscheidene malen, zoo wel zich bij den Stadhouders als bij de Regering van Utrecht te vervoegen en hen wederzijds tot het aangaan van nieuwe onderhandelingen aan te moedigen.

Den dag vóór dat deze dagvaard zoude plaats hebben, hield de Geestelijkheid eene plegtige processie binnen de stad Utrecht, en vereenigde men zich in de Domskerk, om de Godheid rust en vrede over den lande af te smeeken (1).

(1) Tijdens het omdragen van het heilige Sacrament had er eene bijzonderheid plaats, welke in het verhaal bij Matthaeus, (pag.

Op deze bijeenkomst bevonden zich Lalain met de afgevaardigden uit Holland, Jan van Oudaen en Dirk van der Horst van wege Engelbert van Kleef, Jan de Coninck en Adriaan van Rijn van wege Utrecht, mitsgaders de afgevaardigden uit Amersfoort. Van wege den Bisschop David was er niemand verschenen.

Was de afwezigheid van deszelfs Raden toe te schrijven aan het niet ontvangen eener uitnoodiging daartoe, of achtte de kerkvoogd, voorziende dat deze bijeenkomst weder even als de vorigen, tot geene uitkomst zoude leiden, het onnoodig derwaarts zijne gevolmagtigden te zenden, of wel, verkoos hij thans, nu de wapening tegen Utrecht volbragt was en hij zich verzekerd had van den bijstand van Holland, den oorlog met zijne afvallige onderzaten boven eene voorwaardelijke verzoening, en wenschte hij thans aan zijne verbittering tegen den Burggraaf en de zijnen den vrijen teugel te vieren en de bestrijders van zijn wereldlijk gezag, de wapenen uit de handen te rukken, en den trots dezer fiere en onafhankelijke mannen op eene gevoelige wijze voor altijd te krenken?

468) omstandig medegedeeld wordt. Bij het Heilige geesthuis namelijk stond een man *Andrie*s genaamd, die de menigte, welke de processie deemoedig volgde, herhaaldelijk en met luider stemme tot bekeering aanmaande en niet ophield in geestvervoering allen toe te roepen: *Betert u liova vrienden of die toern Gods sal op u comen.*

Het bijgeloof speelde ook in deze rampspoedige tijden eene groote rol; zoo meenden de nonnen van het Jerusalemsklooster, als mede sommige wakers der stad, een geweldig leven in de lucht boven de stad te hooren, even als of men aanhoudend met hameren en messen op ijzeren harnessen beukte. *Matthaeus* l. l. 466.

Ditmaal weder ging men, na twee dagen onderhandelens uitéén, zonder iets anders te hebben beslist, dan dat men den 15 Julij op eene nadere dagvaard in den Haag op nieuw zoude bijeenkomen. — Vóór dien tijd echter zoude men — deze afspraak werd van de zijde der Utrechtschen gemaakt —, bijeenkomen, om rijpelijk met elkander te raadplegen, op welke wijze men op aannemelijke voorwaarden, het geschikst zoude kunnen geraken tot het sluiten van een eindverbond met Holland en den Hertog. — Deze dagvaard had dan ook den 8 Julij te Arnhem plaats. Behalve de afgevaardigden van Utrecht en Amersfoort, Jacob van Remerswael en Engelbert, was de Hertog van Kleef zelve hier tegenwoordig, iets, hetgeen onze opmerking niet mag ontgaan. Had men hem tot de bijwoning dezer dagvaard uitgenoodigd of begaf hij zich uit eigen beweging derwaarts? In het eene geval schijnt men het van belang te hebben geacht om het gevoelen van dien Vorst te vernemen, alvorens in nadere onderhandelingen met Holland te treden; of dat men, in de gegevene omstandigheden, zich heeft verplicht gevoeld, in zulk eene gewigtige zaak, geene voorwaarden van vrede aan te nemen of voor te stellen, zonder zich alvorens te hebben verzekerd, dat dezelve eveneens de goedkeuring van hunnen bontgenoot zouden wegdragen. In het andere geval, hebben zeker gewigtige staatkundige redenen hem tot die overkomst bewogen. De geschiedenis laat ons onkundig omtrent het verhandelde op deze bijeenkomst. Dan de min gunstige afloop nochtans, der op nieuw aangeknoopte onderhandelingen te

's Hage in het midden der maand Julij, (op welk onderwerp wij nader hopen terug te komen), geeft aanleiding tot de veronderstelling, dat de Hertog Jan van Kleef, in overeenstemming met de Montfoortsche partij, op de dagvaard te Arnhem den Utrechtschen alle toenadering — zoo namelijk dezelve niet anders geschieden konde, dan door de voorwaardelijke toestemming in de herstelling van David in zijn vorig gezag — met klem van woorden zal hebben ontraden. De niet ongegronde vrees, dat zij, die het beleid der zaken buiten den Burggraaf in Utrecht voerden, gedrongen door volslagen gebrek aan geldmiddelen, en meer nog bewogen door de rampen, bij dien krijg over het Sticht en over de Gemeente gebragt, aan de telkens zich meer dringend verheffende stem naar vrede ten laatste een gunstig oor zouden leenen, en aan den wil van Maximiliaan voldoende, den verdreven kerkvoogd in hun midden terugroepen; deze vrees toch heeft waarschijnlijk den Hertog genoopt tot de bijwoning dezer voor hem zoo belangrijke bijeenkomst, ten einde zelve zich van de tegenwoordige stemming der Utrechtschen te overtuigen, en alle wankelmoedigheid, zoo dezelve zich al in de gemoe-deren van sommigen dier invloedrijke mannen mogt openbaren, te bestrijden. Zijn staatkundig belang immers stond in een onmiddellijk verband met de houding, welke Utrecht tegenover Holland en Maximiliaan bij de zamenkomst in 's Hage zoude aannemen. Van de aanneming of verwerping der aan hen telkens bij hernieuwing gedane voorwaarden van vrede zoude het afhangen of hij, door de verheffing van

zijn zoon Engelbert op den Bisschoppelijken zetel, eenmaal zijn gezag over het Sticht zoude kunnen uitbreiden, en door deze uitbreiding, in de Nederlanden ook aan deze zijde het verbroken staatkundig evenwigt herstellen tusschen zijne magt en die van Oostenrijk, dan of Maximiliaan, wiens geheimzinnige staatkunde omtrent het Bisdóm hij wantrouwde, door de herstelling van David, hem de schoone gelegenheid zoude uit de handen wringen, om eenen invloed te verkrijgen, welke in de gevolgen zulke belangrijke vruchten voor beiden zoude kunnen opleveren. Steunende op de belofte, hem van wege Utrecht gedaan, om zijn zoon, zoodra men zich van den eed aan David gedaan, zou hebben ontslagen, tot de Bisschoppelijke waardigheid te verheffen (1) zal hij derhalve, bij deze gelegenheid, aan de Utrechtschen met levendige kleuren en krachtige trekken hebben afgemaald, zoo wel de onderdrukkingen, die zij reeds hadden doorgestaan als de genen, welke hun nog te wachten stonden, indien zij den thans meer dan te voren door hunnen openlijken opstand verbitterden kerkvoogd weder de teugels des gebieds in handen gaven; zal hij met schanderheid van hunne driften hebben gebruik gemaakt, door niet alleen den afkeer van het Bourgondische bestuur, en in het bijzonder den haat jegens den persoon des Bisschops nieuw voedsel te geven, voor hunnen geest terugroepende, de reeks hunner wezenlijke en langdurige grieven, maar door ook

(1) Zie het verbond met Hertog Jan van Kleef, Burman, III, 525.

meer edele gevoelens in hunnen boezem op te wekken, hen wijzende op het luisterrijk voorbeeld hunner vaders, toen deze hunne onafhankelijkheid tegen vreemde onderdrukking hadden te beschermen, terwijl hij tevens door de herinnering aan hunne eigene moedige daden de aangeborene heldhaftigheid der Utrechtschen nieuwe prikkels zal hebben gegeven, en door de verzekering, van Utrecht in den met Holland en Maximiliaan te voeren oorlog, met alle zijne krachten als een getrouw bondgenoot te ondersteunen, hunne door gedurige tegenspoeden eenigzins verflauwde geesdrift verlevendigd door hen het schoon vooruitzicht te openen van eene glansrijke zegepraal.

(De voortzetting in een volgend No.)

P A A R D E N M A R K T.

Gemarkt op den 5^{en} April 1841.

Kantoor Waardpoort.	2 Stuks.
» Catharijnepoort.	275 »
» Wittevrouwenpoort.	97 »
» Tolsteegpoort.	182 »
» Ridderschapsvaart.	274 »
» Vaartschen Rijn.	55 »
» Roodebrug.	14 »

te zamen 897 Stuks.

PELMOLEN, TE *UTRECHT*, IN 1643.

De genoegzaam bekende Marten Schoock, die in 1652 zijn *Belgium Federatum* uitgaf, waarin hij mede over den toenmaligen staat der Nederlandsche nijverheid opzettelijk handelt, en bladz. 181 aanleiding zou hebben gehad, van deze werktuigen te spreken, heeft van dezelve geene melding gemaakt; waaruit toch wel met eenigen grond mag worden opgemaakt, dat zij toen ten tijde in deze gewesten nog niet algemeen in zwang zijn geweest. Evenwel wordt ons berigt, dat niet lang daarna, te weten omtrent den jare 1660, in Noord-Holland een zoodanige molen in werking is geweest, dien men, op zijne bestemming niet onaardig toespelende, de *Pellekaan*, noemde. In *Espine-Lelong's*: koophandel van Amsterdam, (zesde druk. Amst. 1740, I. bldz. 837), wordt hiervan, zonder opgave op wiens gezag, in deze bewoordingen berigt gegeven:

» De Pelmoelens zijn in Duitschland uitgevonden, waarvan de eerste omtrent den jare 1660 op dit dorp (Saardam) is gebouwd, die men den naam van Pellekaan gaf. Deze is er vele jaren alleen geweest, en het is aanmerkelijk, dat toen voor één huisgezin daarmede nauwelijks de kost kon gevonden worden. . . .»

Het is enkel naar aanleiding van deze woorden van Lelong, dat Beckmann, (II. p. 60), zegt:

» *Die erste Art dieser Mühlen ist eine Deutsche Erfindung.*»

Waarbij valt opgemerkt te worden, dat deze schrijver, het nederduitsch wel niet volkomen magtig zijnde, uit de volgende, door ons overgenomenen woorden van Lelong, in zijn voordeel, iets heeft opgemaakt, dat er letterlijk niet noodzakelijk in besloten ligt, de gezegde woorden in zijne taal aldus wedergevende:

» *In Holland ist die erste (dieser Mühlen) nicht früher als ums Jahr 1660 in Saardam gebaut worden. . . .*»

Latere inlandsche schrijvers hebben het berigt van Lelong herhaald, en het is mede Professor Uilkens, die hetzelfde in onze dagen, (Technol. Hdb. I. bladz. 50), zonder eenige geschiedkundige wijziging, tot het zijne heeft gemaakt.

Mag men zich nu hierdoor gerechtigd achten, om het ge-

zegde voor datgene te houden, wat hieromtrent algemeen bekend staat, dan kan het wel niet anders, of het *factum*, dat hier uit het raads-dagelijksch boek zal worden medegedeeld, moet de oplettendheid dergenen gaande maken, die in inlandsche nijverheid en derzelve geschiedenis eenig belang stellen:

» Alsoo Joost Dareth deser stadts burger op den xxix Juny 1640 is geconsenteert door syn gecofte erff aen de oostelicke weertsgraft op den hoeck vant swarte water, te mogen graven ende aldaar te stellen een watermolen, om alleen tot slypen en boren van lopen te gebruycken, den tyt van twyntich iaren, met stipulatie, dat t'eynden van de selve tydt, off ook eerder, wanneer dese Molen ten fine voorsz. niet meer gebruikt en word, de Regierders deser stadt sal vrystaen, d'selve Molen mittet erf, off te gelden tot estimatie van onpartydigen, ende dat de waterloop daer het rad in hangen sal, niet wyder mach wesen als vierde half voet, ende dat by Dareth, de stadt offhouden sal die van Oostveen. By welck appnt hy nu by Requeste narreerde sich beswaert te vynden, ten regarde van de voorsz. stipulatie van offgeldinge, vermits de groote ende excessive costen, by hem geexpendeert tottet maken van de voorsz. molen ende synen toebehoren, die hy seyde wel drie vierde parten meerder te wesen als hy eerst hadde aengeleyt, versoeckende oversulcx ten aensien vande selve gedane costen, mitsgaders tot beneficie van de stadt, door syn werck geniet, alsoo hy daarmede continueel over de hondert personen in arbeyt houdt; ende voorts, omme andere geallegeerde redenen, derogatie van de voorsz. stipulatie van offgeldinge, ende nae expiratie vande voorsz. twyntich jaren, noch eenige iaren continuatie van 't gebruyck des waters, sonder t welck syn werck vruchteloos zoude zyn, mitsgaders noch octroy voor seeckeren tyt van jaren, om alleen te mogen maecken gepelde ende gepeerlde garst, *'t welck hy narreerde in dese landen by niemand gedaan te worden*, daer toe hy by syne molen noch yts soude stellen, met interdictie, van gedurende 'tselve Octroy sulcx nae te doen binnen dese stadt ende de vryheyt van dien off op de Vaert; Soo ist, dat de Vroetschap, gehoort het rapport van de Heeren Gecomm., omme hun op alles naerder te informeren, verclaert

heeft, te derogeren de voorsz. stipulatie off clause van affgeldinge, ende hem boven d'voorsz. twyntich jaren, noch te gunnen het gebruyck vant water den tyt van acht jaren; ende alsulcx in alles te samen 28 jaren, accorderende hem voorts Octroy, te maecken gepelde ende gepeerlde garst, indien 't selve hier nieuw is ende niet geexerceert wordt, met interdictie aen allen ende een ygelyck, gedurende dselve twaalf jaren, hem sulcx nae te doen binnen dese stadt ende de vryheit van dien, off op d' vaert, op pene van 25 goude dubbelde nederlantsche Ryders, by de Contraventeurs te verbueren, te appliceren ten behouve van dese stadt, den Officier ende van hem Dareth, elcx een derdendeel."

(Raads dagel. boek, 12 Juny 1645, Bldz. 165).

Het ligt thans buiten mijn bestek, om verder uit te wijden over de *fata* van dezen molen, die als vroeger, zoo ook later, tot verscheidene andere doeleinden is gewijzigd en gebruikt geworden. Ik zal bij eene andere gelegenheid, mij met de geschiedenis van dezen tak van nijverheid bezig houdende, op dezelve terugkomen.

Het was niet dan omtrent vyftich jaren daarna, dat te Utrecht op eenen tweeden pelmolen werd octroy verleend, zoo als hetzelve hier volgt:

» Gehoort het rapport van de Heeren Gecomm. ter directie van stads finantien, heeft de Vroedsch. N. Coy geconsenteert, om op de Bylhouwerstoren aen de Tolsteegpoort een geperelde garst gortmolen te stellen. Ende syn de Heeren Borgm^{re}. ende Gecomm. voorsz. geauthoriseert, om met denselven over het gebruyck van den toorn voor hem ende syn successseurs soo lange de voorsz. gortmakerye daer op sal geschieden, op sekere recognitie te accorderen."

(Raads dag. boek, 1694, 3 Sept., Bl. 252. verso).

Op dezen molen competeerde aan de stad het regt van naastinge, waarvan zij echter niet telkens gebruik maakte. In 1707 werd dezelve voor de stad aangekocht, en nog in hetzelfde jaar weder verkocht voor de toen niet onaanzienlijke som van 2000 guldens. Naar luid van eene Resolutie van den jare 1741 mogt er op dezen molen geen gort worden gemalen.

J. J. DODT VAN FLENSBURG.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand APRIL 1841,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOl
TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERRAAD

P. J. J. DE FREMERIJ.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 'S MIDD. 12 UUR.	WEERSGESTELDH. 'S MIDD. 12 UREN.
	9ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u	3ur.	9ur.		
1	754	754	754	755	65	9	116	47	N. W	Betrokken.
2	752	751	755	755	7	71	74	31	Z.Z.W.	Regenachtig.
3	756	756	755	755	7	10	94	26	N. W.	Bewolkt.
4	755	755	754	755	64	96	85	28	N.N.W.	idem.
5	755	752	752	755	77	94	11	4	Z. W.	idem.
6	754	755	756	756	76	104	10	66	idem.	idem.
7	758	758	758	757	52	71	8	72	N. O.	idem.
8	757	757	757	756	8	106	105	8	idem.	idem.
9	757	757	758	757	93	114	108	96	idem.	Helder.
10	760	760	761	758	6	95	93	7	Z. O.	idem.
11	761	765	765	760	7	8	88	7	idem.	idem.
12	757	760	760	759	72	88	84	73	idem.	idem.
13	760	760	761	759	95	99	98	92	Z.	Betrokken.
14	756	758	758	760	68	83	85	72	idem.	idem.
15	759	760	759	757	66	86	10	68	Z W.	Tamelijk helder.
16	757	757	758	756	77	109	107	94	Z. O.	Bewolkt.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK SMIDD. 12 UR.	WEERSGESTELDHE. 'S MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur		
17	757	757	757	758	91	107	12	9	Z. O.	Bewolkt.
18	757	758	758	758	109	108	9	87	idem.	Helder.
19	760	761	761	760	91	92	98	94	N. O.	idem.
20	757	757	758	758	107	111	116	10	idem.	Bewolkt.
21	757	760	762	759	86	93	96	8	Z. W.	Helder.
22	754	756	758	756	112	117	118	96	w.	Eenigs. betrokken.
23	754	755	752	756	11	14	15	107	Z. O.	Bewolkt.
24	758	760	757	758	105	124	142	10	N.	Helder.
25	760	759	759	761	162	174	18	154	Z. O.	idem.
26	767	769	768	767	171	186	174	165	O.	idem.
27	770	769	767	768	174	184	201	176	OtenZ.	idem.
28	768	767	767	768	19	25	22	20	idem.	idem.
29	768	767	767	768	177	24	24	201	idem.	idem.
30	768	767	767	766	165	15	125	153	O.	id.m.
GEMIDDELTE WAARNEMING										
1	7526	7555	7553	7557	727	941	965	556	Van den 1st. tot den 10e.	
2	7531	7591	7593	7583	845	962	986	840	— 11en. — — 20e.	
3	7624	7627	7624	7627	1452	1618	1646	1432	— 21st. — — 30st.	
	7537	7598	7595	7580	108	1174	1199	942		

2 's morgens ook regen.

3 iets betrokken.

11 's morgens regen.

15 wind.

17 's namidd. regen.

18 idem idem.

19 's morgens regen.

22 's avonds regen.

23 's morgens regen.

26 Winderig.

29 savonds wind.

30 veel wind.

Algemeen gemiddeld, Barometer 769,5, Thermometer 10,987.

April 1841.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN,
OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie
UTRECHT.

	GEBORENEN.								ECHTSCHIEDINGEN.	OVERLEDENEN.		
	Getal.		waaronder:							HUWELIJKEN.	M.	V.
	M.	V.	Onechte.		Tweel.		Doodgeb.					
UTRECHT.	89	77	5	3	3	3	2	35	72	76		
AMERSFOORT.	18	18	1	1	1	1	3	13	10	9		
RHENEN.	1	6	"	"	"	"	"	1	2	1		
WIJK BIJ DUURSTEDEN.	1	5	"	"	"	"	"	2	6	4		
MONTFOORT.	2	3	"	"	"	"	1	1	4	5		
IJSSELSTEIN.	5	7	"	1	"	"	"	1	4	3		

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

1 April 1841.	4 el 00 dm.	onder Nulpeil.
14 — —	4 — 22 —	
30 — —	4 — 52 —	

**DRIEJARIGE OORLOG TUSSEN MAXIMILIAAN
VAN OOSTENRIJK EN DE STAD UTRECHT.**

1481 TOT 1484.

DOOR

Jonkhr. Mr. A. M. C. VAN ASCH VAN WIJCK.

(Vervolg van bladz. 138).

Muiterij van het gehuurde krijgsvolk. — Tweespalt onder hetzelfde. — Nadeel door de IJsselsteinschen den Utrechtschen toebracht. — Lalaing en Salazar vallen met 4000 man in het Sticht. — Het slot te Harmelen bemagtigd. — Barneveld door de bisschoppelijken bezet. — Edelmoedige daad van Jan van Schafelaer. — Het slot ter Haer ingenomen en vernield. — Het Sticht plotseling door Lalaing verlaten. — Hoorn ingenomen. — Walraven van Brederode in het bezit van Vianen hersteld. — Vertrek van Zwaneburch. — Gevecht bij Everdingen. — Schoonerwoerd door Jasper van Kuilenburg hernomen. — Het slot Gerestein komt door verraad in handen van Bisschop David. — Gerrit en Steven van Zuylen van Nyevelt door hem in kluiesters geslagen.

De slechte toestand der geldmiddelen maakte het ondoenlijk om het vreemd krijgsvolk behoorlijk te betalen. Zelfs was de stad reeds aanzienlijke sommen aan hetzelfde

wegens achterstallige soldij verschuldigd. De gegronde vrees voor den aantogt der Hollandschen liet echter niet toe, zich van die krijgsbende te ontslaan; ook zoude dit zonder afbetaling moeilijk geweest zijn. Daarbij vereischte, zoo als wij reeds opmerkten, de begeleiding van levensmiddelen naar de stad, telkens eene zeer sterke magt, zoodat ook in dit opzigt de voorzigtigheid het in dienst houden der krijgsknechten gebod. Dan, het ophouden van betaling der soldij, voerde de onvergenoegdheid dier ruwe bende ten top, en ieder oogenblik dreigde dit gemor in eenen opstand uit te barsten. Werkelijk vond dit plaats bij gelegenheid dat de op nieuw door **Gijsbert Zas** te Arnhem opgekochte en te Amersfoort aangekomen voorraad koren naar Utrecht zoude worden vervoerd. Men had onlangs de gewapende dienst der burgers ten opzichte der onderscheidene te verrigten togten, op eenen geregelden voet gebragt, door de toerbeurten te bepalen van elk der vierendeelen, waarin de weêrbare burgers afgedeeld waren (1). Het vierendeel over hetwelk **Gerrit Zoudenbalch** en **Tijman Ysbrantsz.** als *Homans* waren aangesteld, zoude ditmaal de begeleiding uitmaken. De Burgemeester Jan

(1) Wanttet van noide is tot vele tyden, reysen te doen, om die provianden over te veyligen, ende oick andere reysen te doen daer dat dyenen sall, soe laet die Ract weten enen ygeliken, dat die Stadt gedeylt is aen vieren, te weten, dat elke cloppers volck die reysbaer syn, gedeylt is aen vieren. Ende tot wat tyden een vierendeel daervan wt geboden wort, dat sal dan reysen en als men dan noch een vierendeel biedt; soe sal dat vierendeel dat voorgeboden was dan rusten, ende waert dat men die helfte bode, soe sel die andere helfte dan rusten ende dat sel voirt ommegeaen, ten waer of men ze al bode, soe soude sy al gelyck reysen, byt verhoeren van vyf pouden van elken persoen enz. Buurspraakboek p. 41 verso.

de Coninck gelastte dit insgelijks aan de krijgslieden, die dit in het eerst volstrektelijk weigerden, voor en aler zij behoorlijk waren afbetaald; doch door den gezagvollen toon van de Coninck tot zwijgen gebragt, verlieten zij te zamen met de burgers de stad, doch aan den Amertfoortschen berg genaderd, scheidden zij zich eensklaps van de burgers af, roerden de trom, waarna de kwartiermeesters naar Zoudenbalch en Ysbrantsz. toetraden en hun te kennen gaven, dat, indien zij niet op staanden voet beloofden de achterstallige soldij aan hen en hunne onderhoorigen bij de terugkomst in de stad te voldoen, zij de wapenen tegen hen keeren en hen met de burgers aan de Hollandschen of Bisschoppelijken te Wijk zouden overleveren. In dezen netelijken toestand bleef hun niets anders overig, dan deze belofte af te leggen, en beiden stelden zij zich ieder voor de helft voor deze uitbetaling verantwoordelijk. De voetknechten hiermede te vreden gesteld zijnde, vervolgde men den togt, en des avonds werden 175 wagens proviand behouden in Utrecht binnen gebragt.

Onmiddellijk gaven Zoudenbalch en Ysbrantsz. verslag van het voorgevallene aan den engen Raad, die daarop tegen den volgenden dag opgeroepen, tot het doen eener gedwongene geldleening besloot: 1000 der meest gegoedste personen werden bevolen elk aan de stad tegen 2 Rg. jaars lijfrenten, 9 Rg. te leenen.

Deze opbrengst nochtans was niet toereikend, zoodat men zelfs genoodzaakt werd huis aan huis, zonder onderscheid, van de burgers de bepaalde som ter leen te vorderen; bij weigering werden hunne goederen ter waarde van 5 pond verpand, en niet eer de aflossing

toegelaten, dan na de ontvangst der vastgestelde leening (1).

Hoewel nu het krijgsvolk gedeeltelijk te vreden gesteld was, hadden er evenwel binnen de stad tusschen deze woeste benden, waarbij geene de minste krijgstucht heerschte, de ergelijkste tooneelen plaats, en werd de rust der inwoners telkens op eene treurige wijze verstoord. Op Zondag na St. Martijns Schuddecorf, had er tusschen de gezellen van de *gruement* en de Utrechtsche stalbroeders (ruiters) eene hevige tweespalt, die niet zonder bloedvergieten afliep, plaats, nabij de St. Jacobskerk, terwijl de burgers in dezelve de Vesper bijwoonden. Hoewel men de deuren op het vernemen van dezelve had gesloten, drongen de op de vlugt geslagenen der *gruement* echter met geweld van de zuidzijde in de kerk, vervolgd door eenen uitgelatenen hoop stalbroeders, waardoor ook deze heilige plaats (2) het tooneel opleverde van de woestheid dezer vreemde huurlingen. Vandaar trokken zij naar de Plaats en bezetten dezelve. Hier zocht men hen door goede woorden te bewegen rustig huiswaarts te keeren. Men slaagde hierin gelukkig, zonder dat men echter op de hoofdaanleggers eenige straf durfde uit te oefenen. Nauwelijks was men van dezen schrik bekomen, of op den 9 Julij verspreidde zich alom het gerucht, dat onverhoeds een 40 tal IJsselsteinsche ruiters op nieuw buiten de Katrijnen poort alle de koebeesten en paarden, ten getalle van ongeveer 120 stuks

(1) Matthaeus p. 470, 71.

(2) Er werd aan de Priesters van St. Jacob verboden dienst in de kerk te doen, voor dat dezelve plegtig gezuiverd was van het in dezelve vergoten bloed.

uit de weiden hadden weggedreven. Om dezen roof te gezwinder en veiliger ten uitvoer te brengen, had ieder ruiter achter zich te paard een' vluggen voetknecht gezeten, die het vee uitsloeg, terwijl de ruiters hen voor overval beveiligden. Zij bragten dien rijken buit ongestoord in IJsselstein binnen, want het krijgsvolk wilde zich tot de vervolging niet laten gebruiken, voor dat zij geheel waren afbetaald. Eenige dagen daarna, den 16 Julij, leden die van Utrecht op nieuw een gevoelig verlies. Twee groote vaartuigen met proviand en buskruid geladen en bestemd voor het blokhuis aan de Vaart, vielen des avonds den IJsselsteinschen, die van den toevoer werden verwittigd en zich in hinderlaag stelden, in handen; terwijl derzelver begeleiding van 100 krijgsvolk, geheel door hen verslagen werd.

Doch eene grootere verslagenheid bragt in Utrecht de onheilspellende tijding te weeg van het aanrukken van het Hollandsche leger, 4000 man sterk, onder aanvoering van den Stadhouder zelve en van den veldheer Petit Salazar. Hetzelve was tevens behoorlijk voorzien van grof geschut en belegeringstuig, en werkelijk vertoonde zich Salazar met hetzelve den 16 Julij voor het slot Harmelen, toenmaals in eigendom bezeten door Gysbert van Zuylen van Nyevelt. Men gaf het slot op de eerste opeisning over. 22 Man werden krijgsgevangen gemaakt, terwijl het slot zelve geheel geplunderd en in de asche werd gelegd.

Denzelfden dag trokken de Bisschoppelijken onder bevel van Jan van Schaffelaer uit Roosendaal, namen bezit van het dorp Barneveld, en verschansten zich in den toren der kerk, welke kort daarop door de Utrechtschen, die te Amersfoort en Niekerk lagen, belegerd en hevig beschoten werd. Men wilde zich op

genade overgeven; doch die van Amersfoort bijzonder op den aanvoerder gebeten, wilden hieraan geen gehoor geven, voor dat zij Schaffelaer uit de schietgaten van den toren hadden geworpen. Zijne manschappen dit weigerende, nam deze edelman het in de geschiedenis zoo zeer vermaard grootmoedig besluit, zich zelven in de handen des vijands te werpen. *Lieve gesellen, ic moet ummer sterven*, zeide hij, *ic en wil u in geen last brenghen*. Hierop begaf hij zich naar den omgang, sprong van den toren af en werd onmiddelijk afgemaakt (1).

Inmiddels was Lalaing naar het slot ter Haer, Dirk van Zuyleu, den broeder van Gysbert toebehoorende, getrokken. Naauwelijks had zich het leger rondom hetzelfde gelegd of het geschut werd geplaatst en het slot zoo heviglijk beschoten, dat de belegerden zich tot de overgave genoodzaakt zagen, daar zij des nachts het teeken van vuur niet zagen, hetwelk Dirk van Zuyleu hun volgens afspraak zoude geven, in geval hij in staat mogt zijn, met de hulp der burgers hen van den vijand te kunnen ontzetten. Ook dit slot werd geplunderd en verbrand, en al de weêrbare manschap, 39 man sterk, krijgsgevangen gemaakt. Hetzelfde lot trof het versterkte huis van Joost van der Mey, hetwelk dicht nabij het slot stond. Hier echter werden, na eene woeste bestorming, alle de buurlieden, ten getalle van 23 man zonder genade over den kling gejaagd. Men had namelijk, hetzij door toeval, hetzij uit moedwil, een der Hollandsche krijgslieden uit dit huis met een haakbus getroffen, terwijl de Stadhouder over de overgave handelde, en natuurlijk had dit de granschap der Hollandschen ontstoken.

(1) Matthaeus I. I. p. 175.

In de stad Utrecht zelve verwachtte men nu ieder oogenblik het Hollandsche leger voor de poorten, en men stelde zich niet anders dan eene ernstige belegering voor, toen deze vrees eensklaps plaats maakte voor de zoo blijde en geheel onverwachte tijding, dat Lalaing plotseeling met zijne geheele krijgsmagt naar West-Vriesland was opgetrokken.

De Stadhouder namelijk had, op het oogenblik dat hij verder zijnen krijgstogt wilde voortzetten, het berigt ontvangen van de verrassing der stad Hoorn door de Hoekschen. Onmiddellijk zond hij zijne bevelen af naar van Egmond en Philips van Wassenaer, om vereenigd met de steden Delft, Haarlem en Amsterdam onverwijld naar deze stad op te rukken, terwijl hij zelve hen zoo spoedig mogelijk met zijn leger op den voet zoude volgen. Velen der verdrevenen Hoekschen uit Hoorn hadden zich te Utrecht en Amersfoort opgehouden, en rustten niet voor dat zij met de ballingen die zich in Friesland bevonden een' toeleg hadden gemaakt, om deze stad weder aan hunne zijde te brengen (1). De Utrechtschen waren hun hierin behulpzaam, door hun eenige krijgsknechten onder bevel van Jan van Middachten (2), Adriaan van Naaldwijk een

(1) Zij hadden dit met eenige Utrechtsche krijgslieden reeds beproefd op St Blasiusdag, doch de aanslag mislukte, en verscheidene vonden bij die gelegenheid in de Zuider-zee hunnen dood, waaronder zich de verdreven hoeksche Burgemeester van Hoorn bevond. *Matthaeus* I, l. p. 474.

(2) *Matthaeus* pag. 474. Ende die stat van Utrecht had daer enen goeden man gesent, welck syn naem was Jan van Middachten mit een deel knechten. *Wagenaar* (deel IV. pag. 211.) vermeldt deze omstandigheid minder duidelijc, daar hij zegt, dat de Hoeksche ballingen eenige knechten onder deszelfs bevel in dienst namen.

hevig hoeksgezinden en Peter van Nuys tot die onderneming toe te schikken (1), terwijl zich tevens twee Friezen van den Schieringer aanhang, met name Wijbe Jarigs en Homme Lieuwes bij hen voegden. Hunne geheele magt bestond uit slechts 60 man, met welke zij den 12 Julij des morgens ten 4 ure de stad overrompelden en de Hoekschen in 'tbewind herstelden. De stad weldra door het Hollandsch leger omsingeld; verdedigde zich met den meesten moed.

Driemaal werd Maarten Velaar, aan het hoofd der Kabeljauwschen, bij het bestormen der noorderpoort afgeslagen. Bij den laatsten aanval verloor hij het leven; doch toen de Stadhouder zelve aan het hoofd van 6000 man den aanval begon, bukte de stad voor de overmagt, en werd Zaterdag den 20 Julij na een hevige bestorming ingenomen. Van Middachten en Naaldwijk sneuvelden op de wallen, terwijl de twee Vriesen werden gevangen genomen. Zoo was dan, na de herovering van deze stad, geheel Holland weder Kabeljauwsch.

Tijdens nu Lalaing met zijn leger voor Hoorn lag, was de stad Vianen weder in bezit gekomen van den Heer van Brederode. Gebrek aan geld, om het morrend krijgsvolk te betalen, de last van den Hertog van Gulick ontvangen, om op verbeurte zijns leens naar zijn gewest terug te keeren, hadden Zwaneburgh doen besluiten de stad te ontruimen en tegen betaling eener bepaalde somme gelds dezelve aan Brederode terug

(3) Deze laatste voerde als kwartiermeester het bevel over 9 man, die hij slechts zes dagen, dus gedurende hij *die reyse tot Hoorn dede* in dienst der stad aannam. Kameraars-Rekening van Peter Trinde.

te geven. Verscheidene malen had hij zich tot den Burggraaf gewend, zijne vrees te kennen gevende, dat het onbetaald blijven zijner manschappen tot treurige gevolgen voor deszelfs zaak zoude aanleiding geven, daar het krijgsvolk hem reeds bedreigde, de stad Vianen aan Holland te zullen overleveren. Alle zijne vertogen nogtans bleven vruchteloos. Vermoedelijk zag Montfoort geen middel om aan zijn verzoek te voldoen. De Bisschop en de Heer van IJsselstein integendeel, van den benardden toestand van Zwanenburch bewust, deden hem de gunstigste voorstellen, indien hij aan hen de stad wilde in handen stellen. Dit echter bleef hij, getrouw aan zijne verbindtenissen, volstandig weigeren (1). Het gerucht eindelijk dat eene magt uit de stad Utrecht zelve hem in Vianen zoude komen belegeren, en hem tot de overgave noodzaken, maakte een einde aan alle zijne aarselingen, en onmiddellijk wendde hij zich tot den Grave van Hoorn, die zich destijds bij den Heer van Brederode te Woudrichem bevond, met het zeer ernstig verzoek, als bemiddelaar tusschen Walraven en hem te willen optreden. De denkwijze der Regering van Utrecht omtrent de inneming van Vianen, konde trouwens Zwanenburch niet onbekend zijn gebleven. Hoewel die verrassing door hem op bevel en raad van Montfoort, en met medeweten van eenige der regeringspersonen geschied was, en hij zich derhalve in alle gevallen op dezen konde beroepen, vreesde hij nogtans in vele moeilijkheden met het ligchaam des Raads te worden gewikkeld, daar hij toch buiten last en toestemming van denzelfden gehandeld en dus eene vijandelijke daad

(1) Johannes à Leidis l. 1. cap. LXXV. p. 737.

gepleegd had. Ook zijne eigendunkelijke handelwijze daarna, en zijne openlijke verklaring, dat hij Vianen ten zijnen eigen behoefte bezet hield, konden, hoewel hij daartoe door de omstandigheden werd genoodzaakt, als beschuldigingen tegen hem worden opgeworpen. Dit alles meende hij te ontwijken, door Vianen weder in handen te stellen van deszelfs wettigen Heer. Van de zijde der Viaansche burgers, werd de ontruiming der vreemde krijgslieden ook van dag tot dag vuriger gewenscht. Ondragelijk was de overlast, die deze roofgierige bende, bij de burgers ingelegerd, hun aandeed. Met vreugde vernamen zij derhalve het voornemen van Zwaneburch om Vianen voor losprijs aan Walraven over te geven. Er werden dan ook door den veldheer bij monde van Frederik van Zevender aan Brederode dienaangaande voorstellen gedaan. Brederode betoonde zich bereid de 2500 R. G. voor losprijs van Vianen te geven.

Doch hetzij Walraven die som niet zoo gereedelijk van zijne vrienden, die hem dit voorschot beloofden, konde verkrijgen, hetzij hij zelve eenige hoop voedde van door andere middelen in het regtmatig bezit der stad te kunnen geraken; de zaak bleef vooreerst zonder gevolg, zoodat Walraven de bastaard met eenige voorname burgers besloten, zelve die zaak met den veldheer te vereffenen, en dit geld bij de ingezetenen op te nemen. Intusschen vervoegden zij zich insgelijks tot den Grave van Hoorn met verzoek, om als middelaar op te treden, die dan ook kort daarop, terwijl men zich bereids onledig hield met de inzameling der gelden, zelve in de stad verscheen, als gevolmagtigde van Walraven, en met Zwaneburch en Andries van Belle onderhandelde;

de een zoude de som van ongeveer 5000 gulden, de andere de som van 500 à 600 tot losprijs ontvangen. Dan, terwijl deze Heeren, nadat alles geregeld was en de sleutelen der stad in handen der burgers waren gesteld, vriendschappelijk aan den disch waren gezeten, werd hun onverwachts de tijding gebragt, dat Joris de Bast-aart met 300 à 400 manschappen voor de poort aan de zijde van Gorinchem zich vertoonde en eenen aanslag scheen in den zin te hebben. Ook had men ontdekt, dat er reeds eene opening nabij de poort was gemaakt, ten einde de verrassing te begunstigen, terwijl sommige burgers reeds van de wallen met pijlen op de krijgsknechten begonnen te schieten. Verschrikt sprong men op, Zwanenburch in woede ontstoken tegen den Graaf, aan wien hij dien verradelijken aanslag toeschreef, begaf zich in allerijl naar de bedreigde plaats, waar de beweging tusschen de krijgslieden en burgers ontstaan, op het punt stond van in een bloedig gevecht te ontaarden. Van Hoorn wierp zich tusschen beiden, en het gelukte hem niet dan met veel moeite de rust te herstellen; spoedig werd Zwanenburch overtuigd van de ongegrondheid zijner vermoedens tegen hem, daar de poort, die naar Utrecht leidt voor hem en de zijnen niet gesloten werd gehouden, hetwelk het geval niet zoude zijn, indien men iets kwaads tegen hem in den zin had (1). Evenwel verkoos Zwanenburch de poorten weder door zijn eigen volk te laten bezetten tot op het oogenblik van den aftogt. Weldra reden kort daarop, des namiddags van den 19 Julij, van Hoorn en Zwanen-

(1) Proces 1. I. 192.

burch beiden gezamenlijk de stad uit, en Vianen was ontzet. Zwanenburch had zich van geleibrieven van den Bisschop, van de Heeren van Kuilenburg en van IJsselstein voorzien voor zich zelve, 50 krijgslieden en 2 wagens, om door hunne landen huiswaarts te trekken. Aan de grenzen van den lande van Kuilenburg nabij het dorp Everdingen komende, werd hij den Heer van Brederoode met de 100 Kuilenburgsche burgers, hem door den Heer van Kuilenburg toegevoegd, alsmede Joris en eene menigte landvolk van den lande van Ameyde en Woudrichem gewaar (1). Het was Joris die bijzonder op Zwanenburch was gebeten, omdat deze hem tijdens de inneming der stad, persoonlijk had gevangen genomen en naar Utrecht laten voeren, alwaar hij dadelijk echter weder op vrije voeten werd gesteld. Deze belediging konde hij niet vergeten, en begeerde daarvan eene openlijke voldoening. » Uw Heer, zeide hij tegen de dienaren van Zwanenburch toen zij hem naderden, zal hier niet voorbijgaan, zonder mij die voldoening te hebben gegeven. Van Hoorn dit vernemende, wenschte allen verderen twist te vermijden, en trachtte Joris tot reden te brengen, door hem uit naam van Zwanenburch die voldoening te geven; doch de vergramde Joris weigerde die betuiging van den Graaf aan te nemen. Dit verbitterde van Hoorn dermate, dat hij hem zijne werpspies toewierp, zeggende: » vuile boef daar gij zijt, om uwentwil ben ik bijna voor » een verrader aangezien geworden. » Joris liet hen hierop hunnen weg vervolgen, en van Hoorn bragt

(1) Matthaeus I. l. p. 476, 477.

Zwanenburch bij Walraven van Brederode (1). Met koenheid werd hij door dezen ontvangen, terwijl de veldoverste van zijne zijde in verontschuldigen uitweidde, betuigende; dat de inneming van de stad Vianen geschied was op last van Montfoort en hen, wier namen hij hier op schrift hem overgaf, namelijk van Dirk van Zuylen, Jan de Coninck en Gerrit Zoudenbalch; doch eindigde nogtans, met Walraven vergiffenis te bidden voor de vijandelijkheden ten zijnen opzigte gepleegd. Men nam hierop afscheid, en Zwanenburch vervolgde zijne reis, vergezeld van 60 ruiters en 100 voetknechten; te Kuilenburg ontsloeg hij een gedeelte zijner ruitery; daar de verzochte geleibrief van Zwanenburch slechts voor een bepaald getal der zijnen uitgereikt was, werden de overigen, ten getalle van 80 man, door den Heer van IJsselstein krijsgesvangen gemaakt (2).

Wat den Heer van Brederode betreft, verzeld van den Grave van Hoorn, had deze zich naar Vianen begeven, waar de Geestelijkheid hem, van de geheele Gemeente gevolgd, bij de Lekpoort in statelijken optogt te gemoet kwam, en hem na eene plegtige begroeting vervolgens naar de kerk begeleidde, alwaar men gezamenlijk dankoffers ten hemel opzond voor de bevrijding van Vianen en den terugkeer onder het bestuur des Heeren van Brederode (3). Stiptelijk en gestrengelijk deed men vervolgens onderzoek naar degenen, welke veradelijk de stad aan Zwanenburch hadden overgele-

(1) Proces l. l. p. 191. sqq.

(2) Matthaeus l. l. 477.

(3) Johannes à Leidis l. l. p. 738 en 739.

verd. De meesten die van Baest aankleefden waren ontvlugt, één slechts viel den Heer van Brederode in handen (1). Hij werd, na gepijnigd te zijn, in den toren St. Paul, bij een vonnis der Schepenen ter dood veroordeeld en onthalsd, en zijn hoofd werd ten toon gesteld op hetzelfde torentje, dicht bij hetwelk Zwannenburch met zijne krijgslieden was in de stad gekomen (2). Wat van Baest, den hoofdaanlegger betreft, wij vinden van hem aangeteekend, dat hij, kort na de inneming der stad, genoodzaakt was zich uit dezelve te verwijderen, daar hij bij Zwannenburch en de zijnen in ongenade verviel, die van den verrader een afkeer gekregen hadden (3).

Hij begaf zich daarna in dienst van Montfoort, en onthield zich voorts te Utrecht en te Montfoort onder den Ritmeester Jan Vynck, het bevel over eenige ruiters voerende (4). Hij onderscheidde zich ook toen, door zijnen woelzieken geest en woeste geaardheid; men vindt onder anderen van hem aangeteekend, dat hij met zijne onderhoorigen in het huis van Anthonis van Wijnsen, Kanonnik van St. Pieter op eenen avond gewel-

(1) In den jaere 1484 (des Vrijdags na scholaster) werd een der zelve Henrick Koenensz. van Vianen, bij raadsbesluit aan de Schepenen ter terechtstelling als een geweldiger overgeleverd, *alsoe hij zijnen geborenen heer en die stede van Vyanen ende oick onsen stadt van Utrecht mit Henrick van Nyevelt en meer ander geweldelycke overvallen heeft, den luyden met haer genomen en heeft helpen nemen en beroven.* Proces l. l. 300 recto. Raads-dagelijcksch boek 1484.

(2) Proces l. l. p. 193. verso. Verklaring van van den Grave van Hoorn.

(3) Proces l. l. p. 737.

(4) Kameraars Rekening van Claes Jansz. 1482—1485.

dadig indrong en hem van alle zijne gelden en kleinnoodiën beroofde (1).

Denzelfden dag, den 19 Julij, waarop Vianen door Zwaneburg ontruimd werd, deed Montfoort met een gedeelte Utrechtsche burgers eenen strooptogt tot onder het gebied van Oudewater, en voerde uit de landerijen 150 stuks beesten naar Utrecht. Hij had thans geene ontmoeting met die van Oudewater te vreezen, daar al het krijgsvolk, aldaar in bezetting, met vele burgers naar Hoorn waren opgetrokken.

(1) Zie hier de oorspronkelijke verklaring van wege de Geesterijkheid:

Des Vrydages na Sinte Valentinus dach.

Opten dach van huden, gaven die geschieten van der ecclesien Raede te kennen, dat Heer Anthonys van Wynsen Canonic tsinte Peter een asschelwoensdach 's avonts van enigen binnen der stat wesende groeten overlast ende ondaet geschiet soude wesen, begerende een voersien daerinne te hebben. Ende seyde heer Anthonys voirz. alsoe dat opten selven dach tsavonts te VI uren, daer hy in synre doeren stonde, gekomen syn twee personen, te weten Gysbert van Baest ende een ander die hy niet en kende en Gysbert voirz. tradt in syn Luis en seyde, Heer Anthonys, *Got geve u goeden avont*, Gysbert van Baest antwoerde: *Got geve u goeden avont heer, weer is u meecht*, Heer Anthonys is gegaen in den Zaell, ende heeft die doer toegesloten en Gysbert voirz. sprack die meecht, dat sy die poerte voer op dede, sy meynden dat Gysbert wt van tkerkhoff aff gaen wolde, ende hielt die poerte geopent, daer een deel ruterer ende gesellen inne gekomen syn, ende hebben vele hantieringe gehadt willende daer bliven eten. Heer Anthonys is op syn camer gegaen en die tocslutende, ende is ten laetsten van verveernisse ten vensteren wt gevallen. Ende dese voern. knechten hebben den saell opgesloten, syn camer ende vele sloten van den selven van syn scapeveell op syn contoer opgeslagen ende daer wtgenouwen gelt, cleynoten, tabberden ende ander goet soe hy dat in schryft den Raide overgelevert heeft. Raads-dagelijksch boek 1483.

De maand Julij vooral kenmerkte zich door gedurige vijandelikheden en korte doch hevige schermutselingen tusschen de wederzijdsche partijen. Zoo had er dicht bij het dorp Everdingen den 21 Julij een bloedig gevecht plaats tusschen de buur- en landlieden van Everdingen en Kuilenburg en 44 Hollandsche krijgslieden, in hetwelk de eersten de overhand behielden, de voetknechten met achterlating van 10 dooden en vele zwaar gewonden op de vlugt dreyen, hen achterhaalden en allen gevangen maakten. Dit krijgsvolk lag op den huize van Schoenerwoerd, en rigtten in de landen van Hagestein en Kuilenburg groote verwoestingen aan. Na deze behaalde zegenpraal, toog al het landvolk voor den toren van Schoenerwoerd. Jasper Heer van Kuilenburg (1) had dit zoodra niet vernomen, of hij zond er groote bussen en schermes heen. Den volgenden dag begaf hij zich in persoon, verzeld van zijnen oom Everwyn derwaarts. De voetknechten die op den toren waren, gaven zich, 14 in getal, op lijfsgenade over; hun werd veroorloofd met behoud van hun goed van den toren te gaan, mits belovende *oervede* af te leggen aan den Heer van Kuilenburg. Doch Jan van Heemstede hun aanvoerder weigerde zich over te geven. De groote bus werd derhalve op den toren gerigt de kerk stormerderhand ingenomen en Heemstede met zijne overige manschappen krijgsgevangen gemaakt. Deze vooral had door zijne strooptogten veel onheil aan den lande berokkend.

(1) Zoon van Gerard, Heer van Kuilenburg, was de 13e Heer, en getrouwd met Johanna van Bourgondien, dochter van Anthonis Bastaat van Philip den Goede.

Maar hadden de Utrechtschen eenig voordeel behaald, zoo ondervonden zij van eene andere zijde het gevoelig verlies van het slot Gerestein (1), hetwelk aan Gerrit van Zuylen van Nyevelt toebehoorde en door hem werd verdedigd. Dit slot kwam door verraad in de magt van den Bisschop. De kerkvoogd had Jan Misselink een der in dienst van Gerrit zijnde manschappen, door geld tot dit verraad omgekocht (2). Op St. Jacobsdag des morgens bij het aanbreken des dageraads, werd Gerrit van Zuylen van Nyevelt alsmede Steven van Zuylen van Nyevelt Stevensz. zijn oom (3), mitsgaders den Hoofdman Jan van Aller (4) met nog 19 man gevangen genomen. Onder dezen bevonden zich behalven Steven van Zuylen van Nyevelt, sommigen die den togt naar Leiden in 1481 hadden bijgewoond. Zij werden gevankelijk naar Wijk

(1) Waarschijnlijk is deze riddermatige hofstad in de familie van Zuylen van Nyevelt door het huwlijk van Steven van Zuylen van Nyevelt met Gysberta van Gerestein zijne tweede vrouw, in 1442. Zijne eerste vrouw was Elisabeth van Oye. In 1477 werd hij door David van Bourgondiën met hetzelfde beleend. Het verbleef aan deze familie tot 1648.

(2) *Ende die Bisscop gaf den coepman syn gelt binnen Wyck.* Matth l. l. p. 479. Deze woorden duiden, mijns inziens, geen twijfel van de omkoopung des kerkvoogds.

(3) Deze was de zoon van Steven van Zuylen van Nyevelt en is ongehuwd gestorven.

(4) In de Kameraars Rekening van Pieter Trinde, vindt men alleen de namen opgeteekend van drie gevangenen op de Haer gemaakt, namelijk Knoep, Jan Otter en Jan van Nuus. Een hoofdman met name Jan van Aller, wordt onder de zoo naauwkeurige opgave der in stads dienst aangenomen bevelhebbers en manschappen niet gevonden.

bij Daurstede gevoerd, en de Zuylen's onmiddellijk in zware kluisters geslagen. David niet te vreden met deze edelen in zijne magt te hebben, zond zijne dienaren naar het slot Gerestein, om al hetgeen vervoerbaar was, naar Wijk over te brengen. Niet alleen de goederen, geld en kleinoodiën, maar ook 40 stuks beesten werden, op last van den Bisschop weggevoerd. Al hetgeen niet konde vervoerd worden, als bedden en andere meubelen, werden in het huis gebragt om met hetzelfde een prooi der vlammen te worden. Dit alles was het werk van David van Bourgondiën.

(De voortzetting volgt.)

EXTRACTEN UIT HET DIVERSORIUM VAN
BISSCHOP DAVID VAN BOURGONDIËN.

(In het Provinciaal Archief te Utrecht.)

I. *Quytscheldinge van een horig persoon uyt der echte.*
fol. 15. §. 10. (1).

David van Bourgondien by der genaden Gods Bisschop t' Utrecht maken kond allen luyden, dat wy ter eeren Godes Wycher Henriks van Griethoern, die den goeden Sint Meerten onzen Patroon ende ons

(1) Vergelijkt: Eichhorn Geschichte des Deutschen Rechts. en Kindlingen, Geschichte des Deutschen horigsrechts.

horig, ende in der echte der hoerige luden verbonden is, vermids dat zyn opzet is een Priester ofte een geordend man te worden, uyt der echte ende der horigheyd gelaten, ende daer af gevryet hebben, laten ende vryen mid desen tegenwoordigen onzen brieve, mid zoedane voorwaarden waer 't zake dat hy binnen tien jaren naestkomende na datum 's briefs geen geordend man ofte Priester en worde, ende bleve, zo zal hy ons ende onze nakomelingen Bisschoppen tot Utrecht verbonden wesen, ende blyven in der horigheyd ende echte, gelyk hy te voren was, ende zyne ouders daar hy afgekomen is. In oorkonde 's briefs bezegeld mid onzen zegel. Gegeven op onzen slote te Duerstede int jaar onzes Heeren du-send vierhonderd negen ende vyftig den III dag in December.

II. *Aanneminge van eenige vrye personen tot Dienst-luyden des Gestigts, fol. 149. § 10. (1).*

Wy David van Bourgondien by der genade Gods Bisschop t' Utrecht, maken kond allen luden dat wy Johan Hulsbeke, Marie zyn echte wyf, Johan en Bertold hore beyder echte kinderen, ontfangen hebben, ende ontfangen tot onze ende onzes Gestigts dienst-luyden also verre als zy vry zyn. Ende hebben hen daarop gegeven, ende geven mid desen onzen brieve alle recht, vrijheid, en voordeel te hebben ende te ge-bruyken, als andere onze ende onzes Gestigts dienst-luyden plegen. Behoudelik ons, onzen Gestigte, ende mallik zyns rechts. Hier waren over ende aan onze lieve

(1) Vergelykt Fürth, über die Ministerialen.

getrouwe Rade Roelof van Beverwerde onze Hovemeister, Dirk van Voerst Amptman ons lands van Salland, onze ende onzes Gestigts mannen ende dienstmannen ende andere goede luden genoeg. In oirkonde 's briefs bezegeld mit onzen zegel. Gegeven op onzen slote tot Vollenhoe. In 'tjaer onzes Heeren dusent vier honderd vier en tseventig op ten eersten dag in Martis.

III. *Vrylating van een persoon uytter echte mit aanneming van een ander by aanwissel. fol. 146.*

Wy David van Bourgondien by der Genaden Gods Bisschop t'Utrecht maken kond allen luyden dat wy Griete Johan Luytkens zoons dochter, de welke onze volschuldige horige vrouwenpersoon was, quytgescholden ende vrygelaten hebben, ende scholden zy quyt mit desen onzen brieve voor ons ende onze nakomelingen Bisschoppen t'Utrecht van alle alzulke echte ende eygendom daar Griete voorsz. onzen Gestichte ende ons inne verbonden was, ende toegehoort heeft tot desen dage toe. Ende hebben wederomme in eenen rechten aanwissel ontfangen ende aangenomen Aernt Herman Manendags wyf, die vry ende in geene echte en was, ende hoir mit heuren vryen wille gegeven heeft aan ons ende onzen Gestigte in die zelve echte daar Griete voorsz. ons ende onzen Gestigte plag toe te behooren. Ende Aernt voorsz. is ingegaan, ende Griete voorsz. weder uyt voor onzen lieven getrouwen Raad Gerrid van Ysselmuden daartoe gestalt van onzen lieven getrouwen Raad ende Hovemeister Roelof van Beverwerde, Casteleyn onzes slots, Schoute ende Rentmeester onzes lands van Vol-

lenhoe in zyne afwesen aldaar, ende voor Coirnoten Hyen hier na beschreven, als recht was ende zy schuldig waren te doen, by alzoe dat Griete voorsz. van ons ende onze nakomelingen voorsz. van den voorsz. eygendom nimmermeer tot geene tyden aangesproken en zal werden. Hier waren over ende aan daar dit geschiede als koirnoeten Henrik van Peyse, Willem de Weede, ende Hyen Johan Sanderszoon, Albert Johanszoon, ende meer gueder lude.

In oirkonde 's briefs bezegeld mit onzen zegel; gegeven op onzer sloete tot Duerstede in 'tjaar ons Heeren dusend vierhondert vierenseventig opten eersten dag in April.

IV. *Consent aan een horig persoon om te hyliken.*
fol. 51. § 10.

David etc. maken kond allen luden dat wy Gerit Goedenzoon, enzen horigen man, by rade ende goeddunken ons Rentmeesters van Sallund consentiert ende belieft hebben, consentieren en believen mit desen onzen brieve, dat hy hyliken zal mogen ende een wyf nemen buyten der echten daar inne hy ons verbonden is. Zonder argelist. In oorkonde 's briefs mid onzen zegele bezegeld. Gegeven op onzen sloete tot Vollenhoe, in 'tjaar onzes Heeren dusend vierhonderd en tzestig den eersten dag in November.

PRACHTIG VUURWERK BIJ DE VIERING VAN HET
SLUITEN VAN DEN AKENSCHEN VREDE IN 1749,
BINNEN UTRECHT AFGEBRAND.

Den 13 Junij van het jaar 1749 was bestemd tot het bedrijven van vreugde in het vaderland, over den algemeen vrede het vorige jaar te Aken gesloten. Werd dit feest elders luisterrijk gevierd, niet minder schitterend had dit te Utrecht plaats. De Staten, de stad, het Hof Provinciaal, wedijverden met de burgerij om het zeerst in het ontsteken van prachtige illuminatiën en vuurwerken. Voor der Statenkamer, het Stadhuis en het Hof, waren pyramiden van flambouwen, op de Neude en het Vreburg honderd pektonnen in denzelfden vorm, geplaatst, allen welken des avonds, na het eindigen van het luiden en spelen der klokken, werden aangestoken.

Wij hebben ons niet voorgesteld, de uitbundige vreugde der menigte hier te beschrijven, evenmin als de prachtige illuminatiën en vuurwerken, ginds en herwaarts verspreidt; alleen zullen wij de beschrijving mededeelen van het prachtige kunstvuurwerk van een der burgerkompagniën, genaamd de Oranje-stam, hetwelk boven alle anderen uitmuntte. Dit vuurwerk, hetwelk geplaatst en afgestoken werd op de St. Paulusbrug op de Nieuwe Gracht, was vervaardigd op kosten der Heeren Officieren dier kompagnie, die allen bij het afsteken tegenwoordig waren, in hunne uniformen van blaauw en oranje met gouden vesten uitgedoscht, zijnde ieder hunner omhangen met den gouden gedenkpenning, welke zij het vo-

rige jaar, bij gelegenheid van de verheffing van den Prins tot Stadhouder, hadden doen slaan; en van welken zij in dien tijd een van zilver, ten hunnen kosten, aan ieder burger van die kompagnie, ten getale van 250, hadden geschonken (1).

Het voornoemde kunstvuurwerk was aldus zamengesteld. Op het midden der brug was eene verhevenheid opgericht, voorstellende een groot gebergte, waarop zeven kleinere geillumineerde bergen geplaatst waren, zinspe- lende op de zeven Mogendheden, die in den gesloten vrede het voornaamste aandeel hadden. Op den mid- delsten berg vertoonde zich, op eene kolom van 15 voe- ten hoogte, het geillumineerde wapen van de Generaliteit met eene kroon daar boven, zijnde deze kroon en het wapen ter hoogte van 5 voeten. Onder in het gebergte, waarop die kolom rustte, vertoonde zich in profiel Am- sterdam, Utrecht en 's Gravenhage. Op de zes andere bergen waren ook kolommen gesteld, en ieder van dezen prijkte met een bijzonder wapen der vredesluitende Mo- gendheden, als: Oostenrijk, Frankrijk, Engeland, Spanje, Sardiniën en Genua, terwijl men aan den voet dezer bergen de Hoofdsteden der voorsch. Monarchen beschouwde, als Weenen, Praag en Presburg; Parijs; Londen, Edenburg en Dublin; Madrid; Turin en Sa-

(1) Deze gedenkpenning, door den beroemden Medailleur KORN- van Swindereu vervaardigd, prijkte op de voorzijde met een oranjestam, aan een welkers takken een appel gezien wordt, zijnde aan derzelve takken gestrikt het wapen van den Prins (en dat van deze stad, met het onderschrift: D'ORANGE STAM, en op de keerzijde: TER GEDACHTENIS DAT DE BURGERS VAN D'ORANGE STAM ZIJN DOORL. HOOGH. W. C. H. FRISO, &c. &c. &c. ALS STADHOUDER BLIJMOEDIG HEBBEN INGEHAALD TE UTRECHT den 25 JULIJ 1717.

vona; en Genua. Tusschen deze bergen ontwaarde men eene menigte palmboomen, welker schitterende veelkleurige lichten een treffend gezigt opleverde. Om de middelste kolom liep een vergulden leeuw, die vuurspuwende alle de lichten in de palmboomen ontstak. Voorts bevond zich aan beide zijden van de brug eene balustrade waaraan 200 vuurpijlen bevestigd waren, onder welke sommigen ter zwaarte van vier ponden. Boven de eene balustrade ontwaarde men het wapen van den Prins van Oranje, op dezelfde wijs als de voormelde wapens gedecoreerd, en boven de andere dat van hare Koninklijke Hoogheid de Princes van Oranje. Voor aan het werk stond met brandende letteren DE ORANJE STAM. Voorts was hetzelfde voorzien van eene menigte van moordslagen, zwarm- en stinkpotten, verscheidene koperen mortieren, welke buitengewone zware luchtballen uitwierpen; twee zware raderen spreidende hun vuur 30 voet in diameter. De zeven kolommen pronkten op hare kruinen met even zoo vele vazen, gevuld met allerlei kunstvuurwerk, en wierpen ieder een ganschen koker vuurpijlen te gelijk uit. Tevens werden ter wederzijden van de brug verscheiden waterwerken afgestoken. Het geheel werd begonnen en geeindigd met 7 schoten uit zoo vele stukjes kanon, en duurde omtrent $1\frac{1}{2}$ uur, wordende onder het afsteken van dit vuurwerk telkens uit een der vensters van het huis, waarin de Heeren Officieren met een aanzienlijk gezelschap vergaderd waren, het Wilhelmuslied door trompetgeschal aangeheven. Dit vreugdefeest was een waar vredefeest, daar zonder de minste stoornis der rust, hetzelfde niet voor het aanbreken van den volgenden morgen werd ten einde gebracht.

OVER HET OUD BESTAAN VAN WIND-KOORN-
MOLENS HIER TE LANDE.

Onder de wetenswaardige bijzonderheden van tijd tot tijd door den Heer J. J. Dodt van Flensburg;(1)

(1) Deze oplettendheid van den Heer Ackersdijk geeft mij eene bijzondere voldoening. Ik zou, inderdaad, niemand weten, van wien mij dezelve, in deze, meer wellevom zou zijn geweest, dan van den Hr. A.

Evenwel, wat de zaak aangaat, het lag genoegzaam buiten mijn bestek, voor deze reis, andere provinciën in mijn onderzoek te betrekken; anders zou ik, om van gedrukte werken (het naaste bij zou hier gelegen hebben het charter bij Nijhoff onder no. 171 aangehaald), niet te spreken, uit charters, door mij zelve afgeschreven en aldus onder mij berustende, het bestaan der windmolens in naburige gewesten aanmerkelijk hooger hebben kunnen opleiden, dan waartoe ik, tot hiertoe, ten aanzien van Utrecht in staat ben. Ik heb ten opzichte van het *factum*, door mij uit de Speiersche kronijk medegedeeld, eene uitzondering gemaakt, wegens de interessante blijk, die daarin besloten ligt van de meerdere bedrevenheid, die de Nederlanders, naar het oordeel van andere natiën, toen reeds bezaten, om met deze werktuigen om te gaan; welke faam wel niet, dan langs eene lange reeks van jaren werd verworven.

Zoodanige meerdere bedrevenheid, om zulks als in 't voorbijgaan aan te stippen, vooronderstelt men nog in onze dagen bij de Hollanders, in mijn vaderland, en bepaaldelijk in mijne geboorteplaats *Flensburg*, ten aanzien van het olie-slaan. Er bestaan bij die stad onderscheidene achtkante olie-moolens, waarin de werkzaamheden, ten minst, toen ik voor omstreeks 24 jaren mijn vaderland voor 't laatst verliet, niet dan door Noord Hollanders werden bestuurd en gedaan, die te dezen behoefte met hun huisgezin daarna toe verhuisd waren; en, hetgeen wel opmerking verdient, niet het minst van hunne nationaliteit hadden laten varen, zoo dat zij, in

in dit tijdschrift medegedeeld, vindt men (1), over het oud bestaan der windmolens te Utrecht, een blijk daarvan in 1397, ten minsten kort daarna. Een oorspronkelijk bewijs van een zoodanig veel vroeger bestaan, schoon in eene andere streek van ons vaderland, mag welligt daarbij worden opgemerkt; het is in de Provincie Noord-Brabant, in de Meijerei van 's Hertogenbosch, in het kwartier van Peelland, thans arrondissement Oirschot, onder het dorp en de gemeente St. Oedenrode. Voor ruim vijftig jaren kreeg ik onder het oog en in handen, een op een klein perkement geschreven oorspronkelijken open brief, van Jan den Eersten, Hertog van Brabant en Limburg, gegeven Donderdag na St. Nicolaasdag, in het jaar 1299, van welke ik een nauwkeurig afschrift maakte. Daarbij verleende hij aan zijnen getrouwen beminden Arnoldus, gezegd Heijme, tot vermeerdering van het leen, hetgeen deze van hem hield, om tusschen het dorp (Hamoda) (2) van Rode en Skinle, ter plaatse waar hij het bekwaamste zoude vinden, op te rigten eenen windmolen, en hij gaf hem daartoe erflijk den vrijen wind. De plaats der

't openbaar verschijnende, wegens hun eigendommelijk uiterlijk, door het graauw werden nagegaapt. Wel hadden de moeilijkheden, die met zoodanige verhuizingen vergezeld gaan, en de meerdere opofferingen, die daarmede verbonden zijn, eens doen beproeven, om inlanders tot deze werkzaamheden te gebruiken, maar telkens zonder gewenschten uitslag voor de ondernemer. Professor Acker s d i j c k heeft niet lang geleden, op eene Noordsche reis die streken bezocht, en zal welligt over de tegenwoordige gelegenheid dezer, doch niet zoo geheel onbelangrijke omstandigheid iets kunnen mededeelen.

J. J. DOOR V. FL.

(1) No. 1. van 1841, bl. 32 en 33.

(2) »Hamos.» Bij Ducange, »Ham vicus, Hamellum Villula,» bij Menage, Hameau Vicus.

oprigting van den molen heet de Koevering, tusschen de dorpen St. Oedenrode en Schijndel, alwaar nog een koorn-windmolen staat (1), onder welks eigenaar het voorzeide aan mij vertoonde perkement beruste, de beknoptheid van den inhoud van dien brief moge mij toelaten, om dien woordelijk, echter met achterlating der teekenen van verkorting hier bij te voegen.

» Universis praesentes litteras visuris Nos Johannes dei
 » gratia dux Lothr. Brabantiae et Limburgiae notum
 » facimus, quod nos Arnoldo dicto Heyme fideli nos-
 » tro dilecto in augmentationem sui feodi, quod a no-
 » bis tenet, inter hamodam de Rode et Skinle, ubi ma-
 » gis ibidem sibi viderit expedire, ad construendum
 » unum molendinum ad ventum, nec non ejusdem mo-
 » lendini constituendi ventum liberum contulimus here-
 » ditarie et conferimus per praesentes. Quibus sigillum
 » nostrum in testimonium veritatis duximus apponendum.
 » datum die jovis ante festum beati nicolai Anno domini:
 » M.C.C. nonagesimo nono.”

ROTTERDAM, April 1841.

W. C. ACKERSDIJCK.

GOEDEREN VAN BARNEVELT, IN 'T STICHT VAN UTRECHT, 1623.

In het Tijdschrift voor Geschiedenis, Oudheden en Statistiek van Utrecht 1841 n°. 2 bladz. 67, vindt men eene opgave der goederen van Barnevelt in 't Sticht van Utrecht 1623, uit de papieren van Adr. Ploos van Amstel.

(1) Zie S. Hanewinkel, beschrijving der stad en Meijerei van 's Hertogenbosch. Nijmegen, 1863.

Die opgave kan eenigzins worden aangevuld en verbeterd uit de nog voor handen zijnde *Reeckening* van Jan van Haeften » als gecommiteerd tot de administratie der geconfisqueerde goederen van Johan van Oldenbarnevelt en Gielis van Ledenberch, » van jaeren ontfancks 1619 en 1620 en den uitgaeff » daer jegens gedaen, zynde dezelve gehoord en geslooten » bij de gecommiteerden van de Staten op den 7^{en} December 1621; en een dito *Reeckeninge* van denzelfden » rendant van den jare 1622, gehoord en gesloten als » boven op den 6 Januarij 1632, beide geteekend door » Ant. van Hilten, Secret. der Staten.”

Deze Reeckeningen bevatten vooraf:

Copia van de commissie; *Alia Copia*.

Extract uit de resolutiën der Ed. Mog. Staeten 'sLants van Utrecht, betreffende goederen van Barnevelt.

Idem. uit dezelfde resolutiën nopens de goederen van Gielis van Ledenberch.

Voorts ontfanck van goederen van Johan van Oldenbarnevelt ende eerst van landt pachten van Landen leggende in den quartieren van Amersfoort.

Op 't Hoochlandt.

Cleyn Nieuwlandt groot omtrent drie mergen als pachter Jacob Jansz.

Een erfken *Calveen*, pachter Goort Henricksz.

Het vierdepart van het erf die *Sijlhorst*, groot omtrent 15 mergen, pachter Rutger Rycksz.

Een camp het *Grafschap* of *Gras schaep*, gr. omtrent 3 mergen, pachter Marten Grim.

In de jurisdictie van Zevenhuijzen.

Op 't Hoochlandt.

Die cleyne Engh, pachter Jorden Splintersz., voerman tot Amersfoort.

Groot Stoutenborch.

Cleijn Stoutenborch.

Het erft *Cleijn Stoutenborch*, groot omtrent 17 of 18 mergen, pachter Jorden Wolphersz.

Aan de hofstede van cleyn Stoutenborch syn nog behoorende twee parthyen van hey- en weyvelden in de Stoutenborger gemeente leggende, d'eene parthye aldaer int derde loth van eerste lotingen vteyckent met C, gemeen met Thyman Thymansz. Cors Meurs en Jacob van Dam en die tweede parthye int tweede loth van de tweede lotinge gemeen met het kapittel van St. Joris tot Amersfoort, Wouter Meynesz. c. s. Den Raetsheer Weede cum fratre en Jacob van Dam.

Ontfanck van Thinsen binnen en omtrent
Amersfoort.

belopende zamen de somma van 7 β 3 β .

Ontfanck *Losrenten.*

te Baern en Amersfoort.

Malenrenten.

Aen dese goederen is mede behoorende het vierde part van de Houfs malerenten, synde eenige Landeryen gelegen opt Hoochlant voersch: die verpacht werden byden Rentm: van de Male woonende te Amersfoort 75 fl . 10 fl .

Heergewayden.

Tot Stoutenborch en Lutteque weyde zyn behoorende seeckere Leenen daervan 't register onder Ryck van Muylenborch als van wegen den voorn. Oldenbarnevelt gewesen Griffier van deselve is berustende.

Landpachten Huishuur van de Landen ende Huysinge van Guntestejn tot Brueckelen, mitsgad. de meubilen op

te selve huysinge berustende ende van
Boomgaard daarby leggende.

De pacht 300 fl . van 40 β mitsgaders twaelf volwas-
schen capoenen in plumis.

Ses mergen lants tot Breuckelen, pachter Jan Huygen
van Coothen.

Huishuur van de Huysinge van *Gunt-
testeyn* mit toebehoren.

Deze Huysinge bewoond door Jonkvrouwe Odilia, sus-
ter van Johan van Oldenbarnevelt, later verhuurt aan
Gerrit Verhaer Scholtus van Leusden.

Extra ordinaris ontfanck van *Houtgewasch*.
Eyken Hegge om den houtcamp van 't erf Etnielaer.
Eyken Houdt van de houtcamp de Bosschen aldaer.
Elster Hegkens staende op 't Cleyn Nieuwlandt.

Almede bestaat nog de *Reekeninge* van Gerrit Ver-
haer v. ontfang; uitgaaf die deselve gehad heeft van
de goederen van Heer Johan van Oldenbarnevelt, gele-
gen in den quartiere van Amersfoort, sedert syn leste
reekening gesloten 31 Julij 1618 tot op date dat hem
den ontfanck is geinterdiceert insgelyks geteckend Ant.
van Hilten.

Goederen van Gielis van Ledenberch
gewesen Secretaris der Staeten van Utrecht
geconfisqueert by sententie van HH. Stae-
ten General volgens de Reekeninge daar-
van gedaen door Jan van Haeften aan de
HH. Staeten van Utrecht 7° December 1621.

In het Sticht van Utrecht.

Het huysken met den Broomgaard staende en gelegen
op Leydenberch, Dirk Cornelisz., buiten Tollesteeg poort
40 fl . en een zak patrissen peeren.

Vyfthalve mergen weylants aen Leydenberch behoorende, Jan Adriaensz. van Schayck tot Houten 9½ fl. 10 fl. en twee dozyn schapen kaaskens.

Een Huis en Hofstede, Boomgaardt en Landt tot Vechten, Berndt Adriaensz. Schinckel verklarende deze dezelve gehuurt te hebben van Jo. Adam van Lockhorst, zwager van van Ledenberch. Niet.

Een Huisken met een Hofsteken te Vechten, Willem Jansz. tot Vechten 23 fl. en een zak appels.

Een halve hoeve Weylants, weduwe Gerrit Huybertsz. van Ouerdam te Vechten, ieder mergen 15 fl. en eenen goeden capoen te zamen 120 fl. en acht capoenen.

Vier mergen Weylants genaamd de Bosschen onder Houten, Anthonis Cornelisz. tot Odyck à 15 gl. de mergen 60 fl.

Acht mergen Landts gelegen tot Vechten, Willem Willemsz. van Schayck woonende op Goeyermaeth jaerliks om 60 fl. en een vet Lam, 65 Eyeren, zes paar duiven 's jaars. Niet.

Een Huysinge getimmerte van vooren tot achteren met Hoff en synen toebehoren staende aan de Nieuwegracht omtrent St. Janskerckhoff te Utrecht alwaar zijne weduwe inwoont. Niet.

De overige goederen in de Reeckening voorkomende zijn.

Losrenten op de Ed. Mog. Staten 's lants van Utrecht geassigneert opt outschildgelt.

Idem. op de Domeynen slants van Utrecht.

Idem. op de steden van Montfoort of landen van dien.

Idem. op de stadt Cuylenborch.

Lyfrenten op de Ed. Mog. HH. Staten slants van Utrecht versegelt op de generale middelen, waaronder:

Een ten lyve van Johan van Ledenberch.

- Een id. » Joost van Ledenberch.
 Een id. » Swaentgen van Ledenberch.
 Een id. » Sara van Rysenborch weduwe Gielis
 van Ledenberch.

Lijfrenten opten XL penningh.

Idem opte Clergie.

Idem opte penningen by de stadt tot behoef van de
 Staten eertijds opgenomen.

Een ter lijve van Sara van Rysenborch weduwe van
 Ledenberch, beleydt by Adriana Joost van Rysenborchs
 weduwe.

Idem opte stadt Amersfoort.

Een ter lyve van Maria Jans dochter nicht van Gie-
 lis Ledenberch.

Een ten lyve van Beatrix Gysberts mede een nicht
 van Ledenberch.

Gagie opt comptoir van 't outschildtgelt als Secretaris
 van de E. M. HH. Staten van Utrecht tot een gagie ge-
 togen de somma van Duysent guld. jaerlicx.

Inboedel volgens Inventaris.

Penningen opte Oost Indische Compagnie staende.

Eene Reekening van dezen Boedel opgenomen door
 Gecommitteerden van de Staten op den 7^{en} Decembar
 1621, alsmede Een d^o. opgenomen door genoemde Ge-
 committeerden den 6^{en} Januarij 1632, beiden geteekend,
 in kennisse van my den Secretaris Ant. van Hilten, zijn
 in originale nog voorhanden.

R. April 1841.

v. D., v. N.

DE STAT VAN UTRECHT AEN MEYSTER ANTONIS
VAN DE CAMP, MINISTER DER PROVINCIEN
VAN COLEN VAN DER MINREBROEDER ORDE.

(Naar het meervermelde Stads Copijboek).

Eerwaardige Vader in Gode, bysonder lieve heer.

Wy verstaen, dat uw Eerwaardicheyt, inden generael capittel laetstwerpen, binnen der stadt van Maestricht gehouden, enen ons borgerssonen, geheten Broeder Jacob vander Hern uwes oerdens, van uwen cloester alhier in eenen anderen van uwen cloesteren alse in *Middelborch in Zeelant* gestelt ende geordineert gehadt zouden hebben. Want wy dan vorder verstaen ende ons oick inder waerheyt donken laten, dat dieselve broeder Jacob seer gheinclineert ende gheneycht is *te leren ende te studeren*, die wy dan tot eeren derselver uwer oirden, ende oick ten exempelp van anderen ons borgher kynderen, daertoe gherne beholpen ende ghevordert seggen, is onse vruntlyke begeren, aen uwer Eerwaardicheyden, ons te lieve, den voernoemden broeder Jacob, te willen stellen ende vueghen in die *universiteyt van Parys*, om aldaer te leeren ende te studeren nae uwer oerden manieren ende gewoenten. Dit doende, Eerwaardighe Vader in Gode, bisonder lieve here, sellen ons sonderlinghe lieve en danlike doen, uwe Eerwaardicheyden, wy willen oick zulks 'tanderen tyden, gheerne wederom verschulden teghen uwer oerden ende uwer Eerwaardicheyden, die Gode behuden wil zelich ende gesont.

Gescreven opten xxii dach in Augusto, anno etc. (xiv.^o)
LXXIX. J. J. D. v. F.

P A A R D E N M A R K T.

Gemarkt op den 24sten Mei 1841.

Kantoor Waardpoort.	9 Stuks.
» Catharijnepoort.	160 »
» Wittevrouwenpoort.	42 »
» Tolsteegpoort.	53 »
» Ridderschapsvaart.	73 »
» Vaartschen Rijn.	29 »
» Roodebrug.	9 »

te zamen 375 Stuks.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand MEI 1841,

GEDAAN AAN HET
CHEMISCH LABORATORIUM

VAN
'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL
TE UTRECHT,

ONDER TOEZICHT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREK 'S MIDD. 12 UR.	WEERSGESTELDHE. 'S MIDD. 12 UREN.
	9ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
1	765	764	764	762	174	186	19	151	O.	Helder.
2	757	756	755	757	164	214	14 ₂	168	N. E. Z.	idem.
3	758	759	760	758	3 ₂	77	8	81	O.	Betrokken.
4	758	756	753	755	108	136	14 ₂	154	O. t. W.	Helder.
5	751	755	756	755	153	153	177	152	N. W.	Bewolkt.
6	757	753	758	760	174	184	15	121	idem.	Betrokken.
7	762	760	757	756	178	204	198	14 ₂	O.	idem.
8	752	737	737	733	167	166	11 ₂	106	N.	idem.
9	763	767	767	765	128	14	145	15	N. W.	Tamelijk helder.
10	772	773	773	770	146	13	148	158	N.	idem.
11	770	769	768	769	184	193	194	18	O.	Zeer helder.
12	766	766	767	768	19 ₂	207	18	12	N. O.	Helder.
13	775	772	772	775	12	137	156	124	idem.	idem.
14	773	773	772	772	107	124	116	105	idem.	Bewolkt.
15	770	768	767	763	13	133	167	14	N. W.	Helder.
16	765	762	760	762	143	18	18	15	idem.	idem.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 'S MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDHE. 'S MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	5 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	5ur.	9ur.		
17	763	757	757	760	145	184	208	184	N. W.	Helder.
18	760	761	762	760	156	18	186	14	O.	idem.
19	758	760	760	761	159	149	146	155	idem.	Tamelijk helder.
20	767	768	766	767	147	179	177	164	Z. O.	Betrokken.
21	757	757	757	760	18	178	184	156	idem.	Regenachtig.
22	758	757	758	760	145	15	136	14	Z.	Tamelijk helder.
23	764	760	760	766	155	23	254	21	Z. t. O.	Helder.
24	768	768	768	766	156	237	236	20	Z. t. O.	idem.
25	767	768	767	767	212	253	241	208	O. t. Z.	idem.
26	767	767	767	767	21	28	26	206	idem.	idem.
27	768	768	768	764	205	257	264	18	idem.	Helder onbewolkt.
28	763	763	763	766	215	246	231	204	O.	idem.
29	766	766	766	768	208	228	235	22	N. O.	idem.
30	762	762	764	763	231	242	228	22	N. t. W.	idem.
31	764	763	766	763	184	192	188	178	idem.	idem.
GEMIDDELDE WAARNEMING.										
1	7597	7605	7612	7594	1474	1635	1489	1277	Van den 1st. tot den 10e.	
2	7663	7653	7651	766	1448	1661	1665	1443	— — 11en. — — 20e.	
3	7551	7636	7658	7644	1701	2211	2251	2020	— — 21st. — — 31st.	
	7604	7631	765	7633	1871	1835	18	1879		

2. wind, namiddags regen.
5. regen.
4. namiddags regen.
5. sterke wind.
6. 's middags wind en regen.
7. namiddags sterk onweer, 's avonds regen.
3. namiddags regen en onweer.
13. sterke wind.
15. eeuwsints bewolkt.
17. wind.
20. regenachtig.
24. wind, 's morgens wat regen.
26. wind.
27. wind.
28. stilte.
30. donder.
31. wind.

Algemeen gemiddeld, Barometer 7625, Thermometer 1696.

Mei 1841.

**STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN,
OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie
UTRECHT.**

	GEBORENEN.								HUWELIJKEN. ECHTSCHIEDINGEN.	OVERLEDENEN.	
	Getal.		waaronder:								
	M.	V.	Onechte.		Tweel.		Doodgeb.				
UTRECHT.	76	72	14	3	»	6	2	77	»	65	58
AMERSFOORT.	27	13	1	»	»	»	1	11	»	11	12
RHENEN.	4	2	»	»	»	»	»	6	»	3	»
WIJK BIJ DUURSTEDEN.	4	2	»	1	»	»	»	4	»	1	»
MONTFOORT.	2	5	»	1	»	»	»	2	»	4	1
IJSSELSTEIN.	8	1	»	»	»	1	»	3	»	4	1

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

1 Mei 1841.	4 el 56 dm.	onder Nulpeil.
15 — — —	4 — 39 —	
31 — — —	4 — 66 —	

HET SINT JANSVELD.

MET AFBEELDING.

(Vervolg van Bladz. 124).

Bevorens de beschrijving der plaatselijke veranderingen, welke het St. Jansveld ondergaan heeft voortzetten, willen wij een kort overzicht geven van eenige merkwaardige gebeurtenissen, welke op dezen plek gronds plaats hadden.

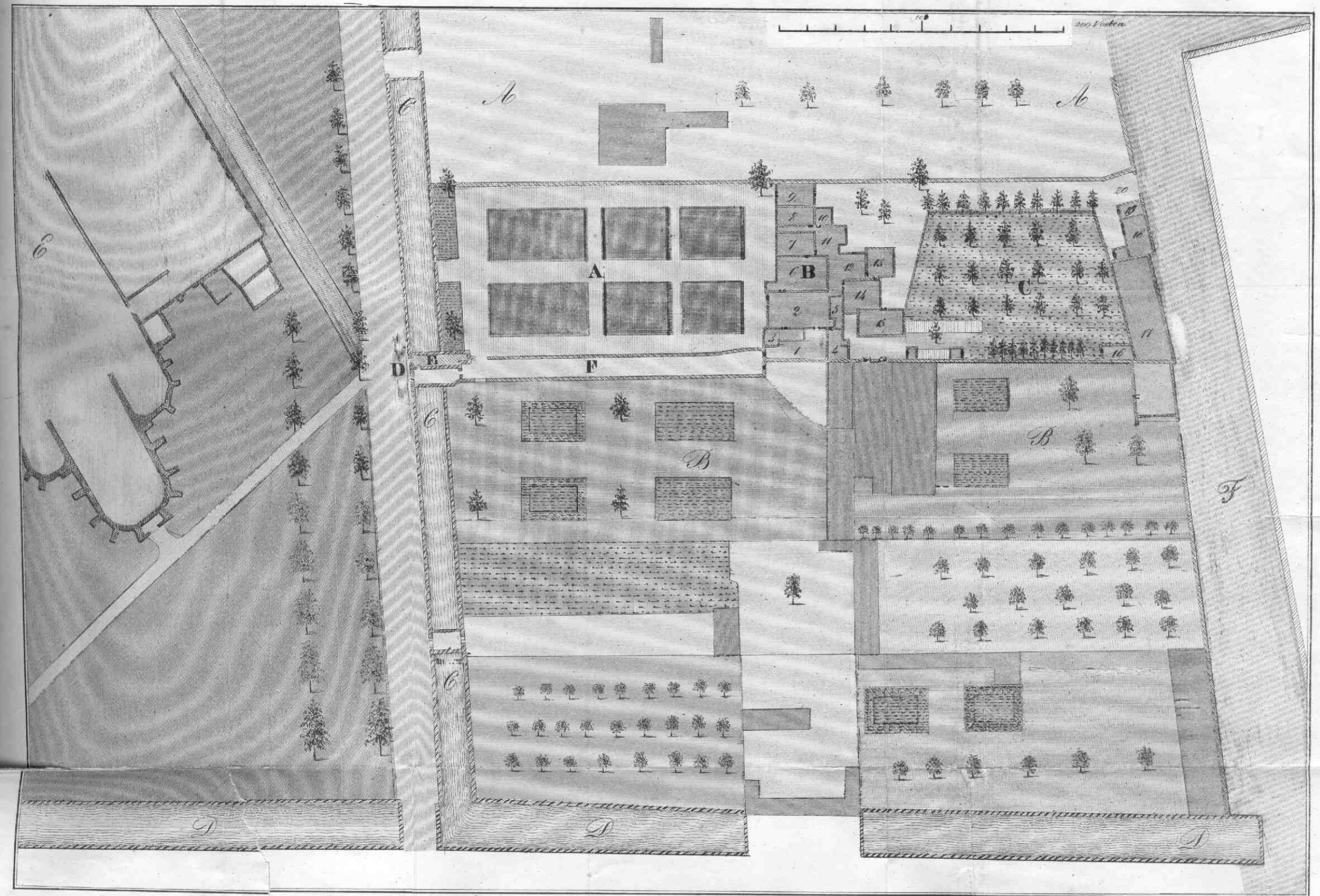
Het was op dit afgesloten kerkhof, dat de gilden met hunne oudermannen verplicht waren viermaal 'sjaars hunne vergaderingen of gemeene morgenspraken (1), onder den blooten hemel te houden (2). Het was van daar dat de benoeming van den Raad der stad ieder jaar uitging; het was daar, waar de afzetting van ongevallige Regen-

(1) Aldus genaamd, omdat dezelve des morgens tijdig gehouden werden.

(2) Dit was bepaald, volgens den ouden gildenbrief van 1455, in deze bewoordingen: »Item so selmen op St. Johanskerckhoff tot eeuwiger daghen durende, vier gemeene morgenspraken alle jair hebben; te weten telken des eersten werke daghes, nadat onser stadt sysen vercoft wesen sellen: ende dair selmen dan lesen een ygelik in synen gilde den gildebrieff, opdat den gemenen gildebroederen dat inhouden des briefs in thoeft blive, om een igelic hem dair na te rechten.» Utr. Bisdom, I. 277. 8vo.

GRONDTEKENINGE VAN 'T HUYS EN HOFSTEDE OP ST. JANS OUDWYCK,

TOEBEHORENDE AAN DEN HEER BURGEMEESTER BOOTH, VAN DE GRACHT VAN 'T ST. JANSKERKHOFF NOORDERWAARTS TOT DE VOORSTRAAT; AANGECRIFT TEN OOSTEN DEN HEER VAN RHEEDE DRAKENSTEYN, EN TEN WESTEN DEN HEER VAN WITTENHORST, ALS NAZAAT VAN MEV^W. VAN SONVELD. GEMEETE GROOT 306 ROEDE □. DECEMBER 1658 DOOR D. VAN GROENOU.

Tydschrift voor Geschiedenis en Oudheden van Utrecht 1841.

- A.** Hofstede van den B^a. van Wittenhorst.
- B.** Hofstede van den B^a. van Rhee de Heer van Drakesteijn.
- C.** De gracht op St. Janskerkhof.
- D.** De Nieuwe Gracht (Driftgenaam d).
- E.** De St. Janskerk.
- F.** De Voorstraat.

- A.** Voorhof van het erf van C. Booth.
- B.** Het huis van idem.
- C.** De Boomgaard achter het huis.
- D.** De voorpoort of hoofd-ingang.
- E.** De Poortkamer.
- F.** De gemeene gang.

- 1.** De Voorplaats.
- 2.** De Voorzaal.
- 3.** De Kapel.
- 4.** } Kelderkamers.
- 5.** }
- 6.** Slaapkamer
- 7.** Kinderkamer.

- 8.** Achterste Keuken.
- 9.** Loots.
- 10.** Bottellerie.
- 11.** Voorkeuken.
- 12.** Steenenkamer.
- 13.** Achter salet.
- 14.** Nieuwe kamer.

- 15.** Groote Schuur.
- 16.** Wagenhuis.
- 17.** Groote Beestenstal.
- 18.** Paardenstal.
- 19.** Poortkamertje.
- 20.** Achterpoort.

ten en de aanstelling van anderen beraamd en besloten werd; het was daar dat de gilden-broeders zich doorgaans gewapend verzamelden, om hunne besluiten ten uitvoer te leggen; daar was, in één woord het middelpunt, van waar het souvereine bestuur der stad uitging.

Het was om deze reden, » zegt den schrijver in zijne aantekeningen op het Utrechtsche Bisdom, » dat dit kerkhof het Hongersveld (*Campus famis*) genoemd werd, hetwelk zekerlijk hier van daan gekomen is, dat ze zoo uitgelaten boos en vinnig waren, dat ze noch om honger, noch om dorst naar huis wilden gaan (1).»

Deze wijze van raadplegen duurde onafgebroken voort tot het jaar 1528, toen Keizer Karel V. met het wereldlijk gezag over het Sticht bekleed werd. Deze vorst het ondoelmatige van een dusdanig verkiezing-stelsel inziende, schafte dit (hoewel willekeurig) af, liet de regering voortaan door zijnen stadhouder veranderen, en verbood den gilden in het vervolg bijeenkomsten over staatkundige zaken op het St. Janskerkhof te houden; eene zware straf, op de overtreding gesteld, ondersteund door eene geduchte krijgsmagt, waren de eenigste hulpmiddelen, die den Utrechtenaren, zoo fier op hunne vrijheid, dwongen dit verbod te gehoorzamen.

In het jaar 1380 werd dit kerkhof ontwijfd, door den moord aan zekeren Kanonnik dezer Ecclesie, Heer Ulicus van Diepenheim gepleegd; zijne moordenaars waren drie burgers van Utrecht, Pieter van Blankenberch, Wouter van de Velde en Ghiselbrecht Gherit Claessone, de beide eerste van oude adellijke geslachten. In een dusdanig geval bragt het

(1) t. a. p. en Matth., de Fundat. 376.

regt der kerk mede, dat de uitspraak der op te leggen straf aan de misdadigers, door onpartijdige scheidsmannen werd uitgesproken; men koos hiertoe van de zijde der geestelijkheid, den Bisschop Florens van Wevelinoven, den Domdeken, en van wege iedere Ecclesie een Kanonnik; van de zijde der burgeren werden gemagtigd de Burgemeester en drie andere burgers van Utrecht. De straffen, welke hun werden opgelegd, bestonden in eene pelgrimsreis naar Rome, een jaar zich op te houden te Cijprus, waarvan zij bij hunne terugkomst een bewijs van den Koning van Cijprus of van den Aartsbisschop van Nijcosi moesten vertoonen. Voorts moesten Pieter en Wouter een altaar in de Janskerk stichten en begiften. Na hunne terugkomst werden zij drie jaren uit het Bisdome van Utrecht gebannen, en na verloop van dien tijd moesten zij het eerste jaar driemaal voor het kruis gaan bij zekere processien, barrevoets, blootshoofds in hunne hemden en onderkleederen, elk met eene kaars van één pond was in de hand; in deze boetvaardige houding moesten zij de gemeene Ecclesien vergiffenis bidden voor hun gepleegd misdrijf; de straf van de driejarige ballingschap echter kon naar hunne keus verwisseld worden, door den vermelden omgang met nog twee jaren te vermeerderen. Daar echter Giselbrecht arm was, en niet aan de stichting van het altaar kon toebrengen, moest hij na zijne terugkomst zeven jaren lang driemaal 's jaars de voorschreven bedevaart voor de processien doen. Zij moesten zweren de reis naar Rome te zullen aanvaarden, en volbragten zij dezelve niet, verklaarden zij zich voor meenedig, eer- en trouwloos, » ende mit desen seggen, » zoo luid het slot van dit vonnis, » sellen Peter, Wouter, ende Giselbrecht

vursz. van allen misdaden en broeken als van den doitslage vursz. Gode, der heiliger kercken, ende ons gesoet syn, enz. (1).” — 25 jaren later had de ontwijding van het kerkhof en de stremming der godsdienstoefening in de kerk op nieuw plaats; toen echter was het een meer algemeen gevecht, waarin onderscheidene personen betrokken waren. De uitspraak verbleef alleen aan den Raad der stad, die de schuldigen boeten oplegde, bestaande voornamelijk in het leveren van steenen (2).

Eene merkwaardige gebeurtenis viel op dit kerkhof nog voor in het jaar 1577, tijdens de Spanjaarden uit het kasteel Vredenburg de stad Utrecht bedreigden; den 7^{en} Februarij namelijk, verzamelden zich de burgers, vóór het logement van den Graaf van Bossu, zijnde hetzelfde huis van den Proost, waarvan reeds vroeger gesproken is. Zij waren in groot getal aanwezig, en met hun zijdgeweer gewapend, begeerden zij den Graaf te spreken, » daar de toeloop,» zegt Bolhuis (3), » aanhoudend vermeerderde, begaf de Graaf zich tot hen naar buiten, en vroeg wat zij verlangden. Eenstemmig was het antwoord, dat zij het kasteel bestormd wilden hebben. Bossu verklaarde, dat hij, indien zij iemand tot hem zonden, om hun verzoek met bescheidenheid voor te dragen, hun goed antwoord wilde geven, maar zoo lang zij zoo riepen en tierden, terwijl de een dit, de andere wat anders schreeuwde, kon hij hun niet te woord staan. Terwijl hij hierop naar binnen ging, kwam

(1) Zie dit vonnis in zijn geheel, Utrechtseh Bisdóm I. 262.

(2) Burman, Utrechtsche jaarboeken I. 59.

(3) Proeve eener Geschiedenis van het kasteel Vredenburg; in dit Tijdschrift van 1838 geplaatst; doch mede afzonderlijk door den Uitgever verkrijgbaar gesteld.

Mr. Pieter Ruijsch, Advokaat van het Hof van Utrecht, daar toevallig voorbij. Van dezen verlangde men, dat hij uit naam der burgerij het woord zoude doen, en schoon hij zulks eerst weigerde, zag hij zich weldra door den onstuimigen aandrang der menigte genoodzaakt zich naar haren wil te schikken. Na zich dus eerst, »» met goede gracie seer beleefdelyck,»» bij den Graaf verontschuldigd te hebben, stelde hij hem de bezwaren, vorderingen en aanbiedingen voor. Bossu antwoordde: »» datter alle goed devoir gedaen was omme het casteel te bemachtigen, naer het gereedschap dat hy daer te synder comste hadde ghevonden,»» hij zou verder niet nalaten alles te doen, wat tot de verovering vereischt werd; en kon er nog geen bres worden geschoten, uit gebrek aan kruid en scherp; maar er waren reeds maatregelen genomen, om zich van hetzelfde te voorzien. Wat het aanbod van stormen aanging, men moest hem gelooven, dat dit geen werk was voor burgeren. Zij wisten niet, wat het inhad, eene zoo geduchte sterkte, door zulke oude, ervarenen, welgeoeffende en kloekmoedige soldaten verdedigd, met storm aan te vallen. Hij stelde te veel prijs op de burgers, dan dat hij hen met vrouwen en kinderen zoo in ellende en verderf zou willen brengen; met soldaten was dat iets anders. Zij moesten hem slechts vertrouwen; als alles behoorlijk was voorbereid, zoude hij zorgen, dat er gestormd werd. De menigte liet zich echter door deze en dergelijke redenen even min als door de beleefde toespraak der burgerhopliden en bevelhebbers ter neder zetten, zoodat het rumoer en de toeloop nog steeds vermeerderden; eindelijk evenwel toen er geen nader antwoord kwam, verliet zij al morrende het Janskerkhof.»

Van dezen uitstap keeren wij tot het topographisch overzigt van het St. Janskerkhof terug.

In de eerste helft der 17^e eeuw onderging het Sint Jansveld en omliggende straten belangrijke veranderingen en verbeteringen; in 1644 werd eene nieuwe straat, de Hoogt genaamd uit de Telingstraat naar de Statenkamer gelegd, terwijl in dat zelfde jaar door de regering der stad bevolen werd de korte St. Jansstraat te verbreedden; ja zelfs werd een voorstel, om eene nieuwe straat te maken, uit de Voorstraat naar het St. Janskerkhof, in ernstige overweging genomen. Eene grondteekening van het erf van Jonkh. Louis van Malapert, Heer van Jutphaas, werd door dezen den 1^{en} December 1645 overgelegd, met aanbod eene straat daar door te leggen, en eene commissie uit den Raad benoemd, bestaande uit de Heeren Nijpoort, P. Bor en van der Woerd, om met den eigenaar te spreken, oculaire inspectie te houden, en van hare bevinding rapport te doen, welk rapport den 22^{en} daar-aanvolgende geschiedde; doch door bijzondere omstandigheden (1) bleef dit plan onuitgevoerd tot het jaar

(1) Wat eigenlijk de ware reden geweest zij der schorsing van het plan is ons niet klaar gebleken. Wij gissen naar aanleiding van een raadsbesluit van den 22 December 1645, dat de opgewekte ruzijver tusschen den Baron van Wittenhorst en Jonkheer Louis van Malapert daarvan de reden geweest zij; het besluit is van dezen inhoud: »Gehoort het rapport van de Heeren Nijpoort, Bor en van der Woerd van hun gebesoigneerde, volgens Commissie van den 1^e dezer, aengaende de nieuw te maken straet, door, ende over, 'terff van den Heere van Jutphaes, van de Voorstraat op St. Janskerckhoff, ende daer uyt mede verstaen synde, dat de Heer van Wittenhorst gelyke presentatie doet, ten regarde van ZEd. erf, zyn gemelde Heeren verzocht daer van mede by inspectie oculaer ende anders, naerder informatie te nemen.'»

1658, wanneer op den 24 November op het voorstel in den Raad gedaan, om eene straat te leggen, van het St. Janskerkhof naar de Voorstraat door het Erf van de huizinge van wijlen Mr. Martens van Zijpestein (1), welke den volgenden dag zoude verkocht worden, werd goedgevonden, dat men bij het oplezen der verkoopconditien de omstanders bekend zou maken, dat den kooper, besluitende tot het maken van de voorsz. straat, dezelve voor de eerste reis tot stadskosten gelegd zou worden. Deze erven gingen in koop over, aan den Heer C. Booth (2), Oud-Burgemeester en verdienstelijk oudheidkundige, die in overeenstemming met den Heer Baron van Reede van Drakestein, wiens huizinge aan het zijne grensde, zich genegen toonden tot het vervullen van den wensch van den Raad. Zij boden dien ten gevolge de Vroedschap een plan aan, en reeds den 31 Januarij 1659 werd van stadswege eene Commissie benoemd, » omme te beramen ende ordonneren, hoe men de Boothstraat zal verbreden ende paveyen, » terwijl deze den 14 Februarij een rapport uitbragten, waarop de Raad het volgende besluit nam: » Gehoort 't rapport van de Heeren Quint enz. ende gezien de teekeninge van de Boothstraet ende vant getimmer daer in te stellen, by d'Heer van Drakesteijn met incortinge vant jegenswoordige. Syn haer Ed. versocht met gemelden Heere naerder te willen spreken, oock een taxatie te beramen, op de huysen ende erven, die door

Voorts vinden wij in het gemelde boek geen verder gewag van deze straat gemaakt, waaruit men kan afleiden, dat de Vroedschap aan den wensch van geen van beiden gehoor heeft willen leenen.

(1) In de transportbrief staat Marten van Sijpestein.

(2) Zie Bijlage 3.

dese nieuwe straat gebeneficeert ende verbeterd sullen worden. Deze Commissie was het met den Heer van Drakesteijn, die een gedeelte van zijn huis moest afbreken, spoedig eens over de schadevergoeding, want den 21^{en} daaraanvolgende rapporteerden zij, met gemelden Heer nader in gesprek te zijn geweest, waarop door de Vroedschap hem werd toegelegd, de som van f 1,100, voor het intrekken van zijne huizinge en erf, volgens de gedane aanwijzing.

Deze straat werd naar den eersten ontwerper den Heer C. Booth, de Boothstraat genaamd, welken naam zij tot heden is blijven voeren. In de maand Augustus van dat jaar was zij zoo ver gevorderd, dat men bedacht was op hare bestrating; den 25^{en} dier maand werd den Kameraar Solingen gelast, de vlaamsche kezelsteen te koopen, welke alhier aangekomen was, » om de Boothstraat daarmede te doen paveyen (1),» terwijl de Vroedschap den 20 Julij 1659 reeds bevolen had, het geheele Janskerkhof te bestraten, ten koste der geïnteresseerdens.

De beide bruggen, welke den toegang van den Drift naar het Kerkhof over de Nieuwe gracht open stelden, waren zeer smal (2), en in 1640 nog van een draai voorzien, welke slechts één persoon te gelijk den doorgang veroorloofde; in dat jaar werden zij beide verbreed; doch niet voor 1740 in haren tegenwoordigen toestand gebouwd; toen werden zij een derde breeder gemaakt, en van ijzeren leuningën voorzien (3). In 1647 besloot

(1) Notulen der Vroedschap.

(2) De brug op de zuidoostelijke hoek van het St. Janskerkhof gelegen werd in 1440 reeds bestraat. Schutmis. rekening van dat jaar in het Stads-Archief.

(3) Aanteekeningen in H. S. van Dr. E. van Engelen.

de Vroedschap de geheele Nieuwe gracht tusschen deze bruggen te overkluizen, welk plan echter onuitgevoerd bleef, terwijl de Vroedschap den 21^{en} Mei 1683 op nieuw op dit punt terugkomende, het volgende besluit nam:

» Voorgeslagen synde, dat dewyle de muiren ten wedyrsyden tusschen de twee bruggen aent Janskerckhoff nodige herstellinge vereysschen, off niet de Nyegracht by die occasie behoorde van de eene brug tot d'ander te worden overluyt tot meerder ciraet vant publicq, heeft de vroedschap de heeren voorgaende gecom^{den}. tottet kerckwerck versocht dien aengaende te spreken mitte geinteresseerden ende special. met die van den Capittelle over t'affbrecken ende opmaecken van de voorsz. muyr.”

Wat de reden kan geweest zijn, dat dit werk geen voortgang mag hebben gehad, vonden wij niet uitdrukkelijk vermeld; de weinige huizen, welke hieraan moesten betalen, verzwaaerden de tegemoetkoming voor het kapittel van St. Jan, en welligt is hierin de reden te zoeken van de staking der voorgenomene verandering.

Tot beter verstand kan het niet onbelangrijk zijn de vroegere ligging van den plek gronds, waarop deze fraaije straat gemaakt is, eenigzins nader te onderzoeken. Van de grondteekening, welke de Heer C. Booth in December 1658, door den landmeter D. van Groenou van zijne erve deed maken, deelen wij hier eene getrouwe afteekening mede. Het blijkt uit het bij-schrift, dat de erven van Booth eene uitgestrektheid van 306 □ roeden besloegen; zij strekten zich uit van het Janskerkhof noordwaarts in eene regte lijn tot aan de Voorstraat; de gebouwen waren zeer uitgestrekt, en in het midden van het erf gelegen; hetzelfde huis (Wijk H, N°. 597) is thans het eigendom van den Heer C. Q.

van der Goes, die hetzelfde bewoont. Aan de westzijde der tegenwoordige straat was de kapel, terwijl een ruim voorhof, aan het grachtje grenzende, het woonhuis aan de zuidzijde omgaf; achter hetzelfde aan de noordzijde lag een groote boomgaard, palende aan de Voorstraat, van welke hij werd afgescheiden, door een wagenhuis en grooten beestenstal, op den hoek van de Booth- en Voorstraten gelegen. Naast deze bevond zich de paardenstal, een poorthuisje en de achterpoort, welke laatste thans nog aanwezig is, terwijl de hoofdingang aan het kerkhof over een brugje, mede van een poorthuisje voorzien, gelegen was (1). Deze gemeene gang van het kerkhof naar de woonhuizen van de Heeren Booth en van Reede, strekte gedeeltelijk tot grondslag voor de tegenwoordige Boothstraat. Aan de oostzijde van dezen poortweg grensde onmiddellijk een gedeelte van Booths erve, en aan de oostzijde de niet minder uitgestrekte gronden van den Heer van Reede van Drakestein, die een goed gedeelte van het vak tusschen de Boothstraat en den Drift besloegen, en aan de Voorstraat grensden; zijn getimmer aan die zijde paalde aan den beestenstal van Booth, ook deze moest ge-

(1) » De straat, » zegt Dr. E. van Engelen in een H. S. berustende in de verzameling van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden, » werd so wel aan de Voorstraat als opt kerkhof voor dese afgesloten door een schoenlapper, die daarvoor op dese poort aan 't kerkhof een vrywoningē had. » Meer bijzonderheden betrekkelijk het St. Jansveld zijn wij aan de bereidwilligheid van dien geleerde verplicht, die niet aarzelde, om in het belang van de wetenschap zijne kostbare HSS. ter inzage te verstrekken. Hem zij hier voor onze ongeveinsde dank gebracht. Mogt dit voorbeeld door anderen gevolgd worden!

deeltelijk afgebroken worden. Aan de westzijde van het eigendom van dezen laatstgenoemde, ter plaatse, waar thans het huis van den Heer Martens van Zevenhoven staat, was geerft de Heer Baron van Wittenhorst, als nazaat van Mevrouw van Sonsveld. Uit deze planteekening blijkt dus, dat de Voorstraat, van de Wittevrouwenbrug tot waar men achter het Vleeschhuis gaat, toen nog door geene regelmatige woonhuizen bebouwd was, doch meerendeel bestond uit stallen, poortwegen en muren. Met het leggen dezer straat beoogde de Regering der stad, voornamelijk de verdere bebouwing der ruime erven, zoo aan het Janskerkhof, als aan de Voorstraat en Drift (1). Ook hierin waren de Hee-

(1) Dat de bebouwing met huizen van dit zoo aangenaam gelegen kerkhof, door onderscheiden ingezetenen gewenscht, en door de Regering der stad ondersteund werd, bleek ons ten duidlijkste. Reeds kort na of wel te gelijk met het inzenden van de planteekening tot legging van eenestraat, door den Heer van Malapert, den 1 December 1645, verzocht Jonkh. Henrick van Ede, Heer tot Woudenberg, zijne woning op het St. Janskerkhof te mogen uitbreiden, waarin werd toegestemd, » in voege dat de straat, te meten uit het paaltje totten koker van den boom daervoirstaande zal wyt wesen 25 voeten, loopende van het voorsz. paaltje lynrecht op de noordgevelmuur der huizinge van Pr. Canter lest by Herman Specht bewoond, en oostwaarts op de buten muur van ZEd. salet.» Notulen 9 December 1645. Twee jaren later nam de Vroedschap dit besluit: » Op den rekweste van Bartholomeus van Vlooten als gecoft hebbende het ledige erf op de hoek van de Nieuwe gracht of St. Janskerckhoff, verzoekende concent om met zyn getimmer, twelk hy aldaar van meyninge is te stellen, te mogen springen over de sloot, tusschen t'voorsz. kereckhoff ende zyn erf is geappointeert,» I. l. 8 November 1647, terwijl dien zelfden dag de eigenaars der huizen geordonneerd werden boogen te slaan, over de sloot voor den ingang hunner woningen.

ren Booth en van Reede behulpzaam; zij deden eene aankondiging drukken en aanslaan, waarvan een oorspronkelijk exemplaar in bezit van den schrijver dezes is, het was van den volgenden inhoud:

» ERVEN TE KOOP BINNEN UTRECHT.

Men doet te weten dat men uyt de hand van meeninghe is te verkoopen, verscheydene schoone ende groote Erven, om met Huysinghen betimmert te worden, ten weder-syden van de Booth-straat op 't St. Janskerck-Hof, ende inde selve straet, als mede 'teynden van dien aende Voorstraat.

Imant daer inne gadinge hebbende addressere sikh aenden Heere van Draeckensteyn ofte aende Heere Out-Burgemeester Booth."

Het gevolg hiervan was gunstig, de Heer Booth gaf wederom liet voorbeeld; hij liet op het erf naast zijne woning, twee nieuwe huizen zetten; de Heeren Burge-meester de Goijer, de Pellichi, de Leeuw, Martens en meer anderen kochten van de uitgeslagen gronden, en het is aan hen, dat wij de schoone heerenhuizen aan het St. Janskerkhof en omstreken te danken hebben.

Werd gedurende de Fransche overheersching in 1672—1673, de volbouwing der ledige erven belemmerd; onder de regering van Keizer Napoleon, 1810—1813, werd, onder de vele aanzienlijke huizen binnen deze stad, ook dat van den Heer van Reede van Drakesteijn geslecht; het behoorde toenmaals Mevrouw van Tuijll van Heeze en Leende, geboren Gravin van Randwijck. De plek gronds, waarop dit groote huis stond, maakt thans een deel uit van den tuin van Mevrouw de Weduwe van Mr. L. T. Nepveu van Ameide.

BIJLAGE I.

TWEE CHARTERS VAN DEN 17^{en} SEPTEMBER 1324, WAAR-
BIJ HET CAPITTEL VAN ST. JAN TE *UTRECHT* VOOR
ZICH EN ZIJNE ECCLESIE DEN EIGENDOM BEWEERT
VAN EEN GEDEELTE DER NIEUWE GRACHT.

In nomine Domini Amen. Anno nativitatis ejusdem 1324
indictione septima, 17mo die mensis Septembris hora imme-
diate post nonam in praesentia mei Notarii publici infra scripti
et testium subscriptorum constituti venerabiles viri Domini
Henricus de Lonreslote, Decanus, Hermannus Vincke,
Arnoldus Loef, Bertoldus de Davantria, Alber-
tus de Bastoma, Albertus de Julfays et Henricus
de Reno, Canonici capitulares ecclesiae Sancti Johannis Tra-
jectensis, totum capitulum ipsius Ecclesiae tunc temporis fa-
cientes, praefatus dominus decanus nomine suo et dicti sui
capituli ibidem praesentis et in hoc unanimiter consentientis
intimavit et verbotenus notificavit Johanni de Ways et aliis
operariis ibidem praesentibus et in opere existentibus et Ger-
laco magistro ipsius operis: dimidietatem fossati circueuntis
emunitatem ecclesiae Sancti Johannis Traject. versus partem
occidentalem ad ipsos et eorum ecclesiam praedictam perti-
nere et de jure spectare asseruit, etiam murum quem in di-
midietate dicti fossati de novo ponere et construere ex parte
civitatis Trajectensis inceperant et in altitudinem septem pedum
a fundo sive solo dicti fossati erexerant in solo sive fundo
eorum et ipsorum ecclesiae praedictae contra jus et justiciam
in grave ipsorum et eorum ecclesiae praedictae praejudicium
et gravamen fore edificatum et constructum propter quod dic-

tus dominus decanus, nomine quo supra, dictis operariis prohibuit ne de cetero in dimidietate dicti fossati et dicto eorum solo sive fundo undecim pedes in latitudine continente, ab extremitate muri ejusdem emunitatis Sancti Johannis exteriori computando prope portam dictae emunitatis sitam versus partem occidentalem, quidquam construerent foderent vel aedificarent, in cujus signum prohibitionis praedictus D^{ns}. Decanus nomine quo supra, operariis supra dictis in dicto opere existentibus, per jacturam lapilli, manu sua in dicto opere sive fundo projecti sive missi, novum opus nuntiavit. Acta sunt haec Trajecti in platea extra portam S. Johannis supra dictam ante dictum novum opus, praesentibus discretis viris Luberto dicto Splinter, Ghiselberto Correbyn, Jacobo Crumme, Petro dicto Col. Nicholao Cattenbroech et Coppardo de Jutfays clerico et pluribus aliis fide dignis testibus ad praemissa vocatis specialiter et rogatis, sub anno indictione mense die et hora suprascriptis.

Et ego Godefridus de Tule, Cler. dioc. Traj. Publicus Imperiali auctoritate Notarius, praemissis omnibus et singulis prout superius per me posita sunt et conscripta una cum dictis testibus praesens fui ea vidi et audivi et in hanc publicam formam redegi meoque signo solito et consueto signavi rogatus.

BIJLAGE II.

In nomine Domini Amen. Anno nativitatis ejusdem millesimo CCC^o vicesimo quarto, Indictione septima decimo septimo die mensis Septembris hora inter nonam et vespas in praesentia Venerabilium virorum Dominorum Henrici de Lonreslote Decani, Hermanni dicti Vincke, Arnoldi dicti Loef, Bertoldi de Davantria, Alberti de Bastoma, Alberti de Jutfays et Henrici de Reno, canonicorum capitularium ecclesie Sancti Johannis Trajectensis,

totum capitulum ipsius ecclesie tunc temporis facientium, meique notarii publici infra scripti et testium subscriptorum constitutus discretus vir magister Hugo dictus Wstine advocatus curie Trajectensis, nomine civitatis Trajectensis, de mandato a discretis viris Johanne filio quondam domini Rotardi et Arnolde filio Arnolde dicti Proys, magistris civium dicte civitatis Trajectensis ipsi facto petivit a decano et capitulo praedictis dicte civitati metam ad quam novum opus iniciaverunt assignari, et demonstrari, qui decanus nomine suo et dicti sui capituli respondit: quod ad dimidietatem fossati circueuntis emunitatem dicte ecclesiae Sancti Johannis Trajectensis, prope portam emunitatis ejusdem ecclesiae sitam versus partem occidentalem undecim pedes in latitudine continentem ab extremitate muri dicte emunitatis exteriori computando et in parte superiori ipsius prope murum fratrum minorum usque ad angulum ipsius muri videlicet usque ad pedem lapideum sive columpnam ipsi muro minorum appositam, cujus fossati dimidietatem idem decanus asseruit ad ipsos et eorum ecclesiam praedictam pertinere; praefato magistro Hugone ab ipso decano querente qua causa dicta novi operis nuntiatio facta fuit an causa naturali an causa imposita: praefato decano ad hoc respondente, quod de subtilitatibus juris ad praesens non curaret, sed asseruit dimidietatem dicti fossati ad ipsos et eorum ecclesiam praedictam de jure spectare. Quo peracto praefatus magister Hugo optulit dictis decano et capitulo ex parte civitatis trajectensis supra dictae praestare cautionem fidejussoriam vel pignoratitiam de opere emoliendo sumptibus ipsius civitatis trajectensis et expensis et de dampno refundendo, si postea inventum fuerit dictam civitatem minus juste et contra justiciam edificasse, quam dominus decanus praenominatus recipere recusavit, dicens, eam de jure acceptare non debere, cum ipse et suum capitulum praedictum parati essent incontinenti vel infra tres menses dimidietatem fossati supradictam spectare. Ad ipsos et eorum ecclesiam praedictam probare et docere cum effectu. Acta sunt haec Trajecti in platea extra portam Sta

Johannis emunitatis supra dictam ante dictum novum opus, praesentibus discretis viris Domino Wilhelmo de Brokelen perpetuo vicario dictae ecclesiae St. Johannis, Johanne Zoudebalch, Gerardo de Colonia et Arnolde de Bommel clericis et pluribus aliis fide dignis testibus ad praemissa vocatis specialiter et rogatis.

Et ego Godefridus de Tule clericus dioceseos Trajectinae publicus imperiali auctoritate notarius petitioni responsioni cautionis oblationi et recusationi praedictis et omnibus aliis supra scriptis una cum dictis testibus praesens fui eam vidi et audivi et in hanc publicam formam redegei meoque signo solito et consueto signavi rogatus.

VERTALING VAN DEN BOVENSTAANDEN BRIEF.

In den Naam des Heeren Amen. In het jaar na de geboorte onzes Heeren een duizend CCC vier en twintig, de zevende Indictie, den zeventienden September, tusschen 9 uren en den vesper in tegenwoordigheid der eerwaarde heeren Henricus Delonreslote (1), deken, Hermannus genaamd Vincke, Arnoldus genaamd Loef, Bertold de Davantria (2), Albertus de Bastoma, Albertus de Jutfays (3) en Henricus de Reno (4), Kapittelkanonniken van de Ecclesie van St. Jan te Utrecht, het geheel kapittel van dezelve kerk toen ter tijd uitmakende, en in tegenwoordigheid van mij ondergeteekenden, openbaar Notaris en ondergeteekende getuigen, is verschenen de eerbare Heer Meester Hugo genaamd Wstinc (5) Advocaat van het Hof van Utrecht, die uit naam van de

(1) Van Loenreslout.

(2) Van Deventer.

(3) Van Jutfaas.

(4) Van Renen.

(5) Vuijstineck.

stad Utrecht, volgens last, door de eerbare Heeren Johannes, zoon van wijlen den Heer Rotardus, en Arnoldus zoon van Arnoldus genaamd Proijs, Burgemeesters van gezegde stad Utrecht, op hem versterkt, van voorn. deken en kapittel heeft begeerd, dat de grens, waar zij tegen het nieuwe werk hebben geprotesteerd, aan gemelde stad zou worden aangezezen en getoond; welke deken zoo uit zijn als uit genoemd zijn capittel's naam heeft geantwoord, dat die grens was tot het midden van de gracht, die de vrijheid van gezegde Ecclesie van St. Jan te Utrecht omgeeft, bij de poort der vrijheid van gezegde ecclesie gelegen, naar de westzijde elf vosten breed van het einde van den buitenmuur van gezegde vrijheid te rekenen, en aan deszelfs boveinde bij den muur der minderbroeders tot den hoek van denzelfden muur, namelijk tot den steenen voet of kolom, die tegen den muur van de minderbroeders aankomt. De helft van welke gracht dezelfde deken beweerde, dat aan hen en hunne voorzegde ecclesie behoorde. Toen voorzegde Meester Hugo den deken vroeg uit welke oorzaak gemelde protestatie plaats had, of uit eene natuurlijke of noodzakelijke oorzaak, heeft genoemde deken hierop geantwoord, dat hij zich bij het onderhavig geval niet inliet op regtsgeleerde spitsvindigheden, maar hij heeft volgehouden, dat de helft van gemelde gracht regtens hun en hunne ecclesie toekwam. Waarna gezegde Meester Hugo aan genoemden deken en kapittel heeft opgedragen, om van wege voornoemde stad Utrecht cautie te stellen, hetzij door borg of pand, om het werk te doen vernietigen, voor rekening en kosten van de stad Utrecht, en schade te vergoeden, indien naderhand mogt bevonden worden, dat gezegde stad niet regtens en wederregtelijk heeft gebouwd, welke cautie de Heer Deken voorn. heeft geweigerd aan te nemen, zeggende dezelve niet te moeten aannemen, daar hij en zijn kapittel voorn. bereid waren, op staande voet of binnen drie maanden met goed gevolg te bewijzen en aan te toonen, dat voorn. helft der gracht tot hen en voorn. hunne ecclesie behoorden. Actum te Utrecht in de straat buiten de

poort der emuniteit van St. Jan bovengen. vóór het genoemde nieuwe werk in tegenwoordigheid van de eerbare Heeren Wilhelmus de Brokelen (1) permanent vicarius van gezegde eccles. van St. Jan, Johannes Zoudebaleh, Gerardus de Colonia (2), en Arnoldus Debomel (3), geestelijken (Clerici) en meer andere geloofwaardige getuigen tot het voorgaande speciaal verzocht.

En ik, Godefridus de Tule (4), Clericus van de kerk van Utrecht, openbaar Keizerlijk Notaris, ben, daartoe uitgenoodigd zijnde, bij voornoemden eisch, antwoord, aanbod en weigering van borgtogt en alle andere voorschreven handelingen met genoemde getuigen tegenwoordig geweest, heb dit gezien en gehoord, en hiervan deze openbare acte opgemaakt, en met mijn gewoon zegel gezegeld.

(De vertaling van den eersten brief laten wij achter, dewijl deze bijna denzelfden inhoud bevat, en daardoor slechts nuttelooze plaats zou bestaan).

BIJLAGE III.

Cornelis Booth woonde vroeger op het St. Janskerkhof, naast de Statenkamer, gelijk aangewezen wordt, op de » platte gront-teckeninge van verscheyden erven, gangen, straten, huysen ende hoven gelegen alhier binnen Utrecht, opgemeten, op last van Heer Johan van der Nypoort, oudt Burgemeester der voorsz. stadt, den 19 Juny 1645.”

Deze opmeting geschiedde met het doel eenen korteren weg

-
- (1) Breukelen.
 - (2) Van Keulen.
 - (3) Van Bommel.
 - (4) Van Tulle.

naar de Neude en Ganzenmarkt daar te stellen, door middel van den doorgang door de Statenkamer. Het huis van Booth in de straat van dien naam ging bij zijn sterven in eigendom over, aan zijn zoon den Raadsheer Booth, na wiens overlijden dit zijnen kleinzoon den Heer Baron van der Capellen van Mijdrecht ten deel viel. Van dezen ging het over aan den Vroedschap Baron d'Yvoij en van diens zoon op den tegenwoordigen bezitter den Heer C. Q. van der Goes, die het zeer modern heeft doen verbouwen. Het is thans nog een der fraaiste huizen dezer straat.

N A S C H R I F T.

Na het afdrukken werd ons, door den onvermoeiden naspoorder der Oudheden, den verdienstelijken Dodt van Flensburg, het alom te vergeefs gezochte Charter, wegens de jurisdictie van den Proost van St. Jan, ter hand gesteld. (Zie Bladz. 109). Hij vond dit in het Archief van de Oud-Roomsch Catholijke Geestelijkheid, in het Liber Ruber cul. S. Joannis Tit. I. recto.

Item, de jurisdictione prepositi in civitate Trajectensi.

Wy Johannes, bider ghenade Gods, bisscop t'Utrecht, maken cont allen den ghenen, die desen brief sellen sien of horen lesen, dat wy bekend hebben ende bekennen, de proesste van Sinte Johanne t'Utrecht, syn daghelicx gherechte in onser stadt van Utrecht te voeren, also wy ende in alsulken manieren, alse ridders ende knapen voeren in onsen lande, die daghelicxe gherechte hebben, sonder alrehande archeyt. Voirs verbyeden wy onsen scouten ende onsen rechter van Utrecht, dat hy niet aen en taste des proesst gherechte van Sinte Johanne voirsz.

In oircoude des briefs, bezeghelt met onser seghel. Ghegheven in 't jaer ons Heren dusent drehondert ende dertich, op palmedach.

A D E L B O L D,

Bisschop van Utrecht.

1008-1027.

(Overgenomen uit: *Lectures relatives des arts, des lettres, des mœurs et de la politique en Belgique*, par M. F. V. GOETHALS, Brux. 1857.)

Adelbold, 19^e Bisschop van Utrecht, een van de bloeiendste schrijvers der XIe eeuw, bekleedde tevens eene voorname plaats onder de oudste meetkundigen dezer landen. Hij wordt van Frieschen oorsprong opgegeven; door de uitgestrekte grenzen echter van dit land, zijn de schrijvers het niet eens over de juiste plaats waar hij het levenslicht aanschouwde. Dan eens wordt het land van Luik, dan wederom Holland als zijn geboortegrond aangegeven, welk laatste evenwel minder waarschijnlijk is (1).

Uit een edel geslacht gesproten, ontving hij eene luisterrijke opvoeding; in de beroemde scholen van Lobes legde hij de gronden zijner studie, hetwelk den nazaat heeft doen dwalen door de veronderstelling dat Adelbold van zijne jeugd af aan monnik van Lobes zou geweest zijn.

Hij ontving zijne geestelijke wijding in de ecclesiale school te St. Ursmar. Te Lobes studeerde hij onder den abt Folcuinus en bezocht daarna de andere, meest beroemde scholen van dien tijd, met name die van Luik, alwaar hij de lessen van den Bisschop Notgerus bijwoonde; in die

(1) Volgens sommigen zou hij uit de omstreken van Thiel afkomstig zijn, welke stad hij altijd zeer begunstigde. Zie Mr. H. M. A. J. van Asch van Wijck, *het oude handelsverkeer der stad Utrecht*, II. bl. 294.

van Rheims onderwees hem de beroemde Gerbertus in de meetkunde.

Zijne geboorte, zoowel als zijne talenten, gaven hem aanspraak op de hoogste eer aan het hof van Hendrik II, die later, (1003) de keizerlijke kroon verwierf.

Deze vorst liet hem in zijnen raad zitting nemen en droeg hem het bevel op over een gedeelte zijns legers. Het bejaard overleg aan den moed parende, toonde hij een even dapper hoofdman als bekwaam staatkundige te zijn.

Sedert het jaar 994 waren zijne geleerdheid en zijne talenten zoo beroemd, dat men hem gelijk stelde met de grootste letterkundigen, de diepzinnigste en oordeelkundigste geleerden van dien tijd; hij beoefende niet alleen de letteren, maar de wiskunstige wetenschappen benevens de sterrekunde, maakten zijne bijzondere studien en vermaak uit.

Het waren waarschijnlijk zijne meetkundige studiën die hem deden besluiten eene reis naar Rome te ondernemen, toen Silvester II, zijn oude meester in de meetkunde, den pausselijken zetel bekleedde. Echter verliet hij eensklaps het hof van Hendrik II. zonder iets van zijne achting te hebben verloren (1), en zonderde zich te Lobes af, waar hij het geestelijk gewaad van St. Benedictus aannam. Hij hield er zich hoofdzakelijk bezig met het onderrigt en de studie der fraaije letteren.

Het Bisdom van Utrecht in 1008, door den dood van St. Ansfrid, open zijnde, gaven de Kanonniken van St. Maarten door den invloed van Keizer Hendrik, hunne stemmen aan

(1) Mr. H. M. A. J. van Asch van Wijk zegt t. a. p. bl. 283: »Bisschop Adelbold, een inlander van Frieschen oorsprong, was een zijner vertrouwden: (van Hendrik II. namelijk): reeds door zijne kunde beroemd, stond hij hoog in 's keizers gunst. Tot Bisschop benoemd zijnde, vermeerderde hij den luister der Utrechtsche school zoodanig, dat hij zelve voor den stichter derzelve wordt gehouden.

den monnik van Lobes, van wien zij veel konden hopen, daar de Bisschoppelijke stoel van Utrecht zich destijds in nettelige verwickelingen bevond. De Bisschoppen, zijne voorgangers namelijk, hadden de onvoorzigtigheid gehad de uitgestrekte leengoederen die zij verkregen hadden, onder de groote leenmannen van het Keizerrijk te verdeelen. In plaats van vasallen te hebben, beefde weldra de hoofdkerk voor wan gunstige en najverige heeren, die niets dan het gunstig oogen blik afwachteten om datgene der Bisschoppelijke magt, wat nog was overgebleven, naar zich te trekken. Tot overmaat van ongeluk, begon de regering van Adelbold onder slechte voorteekenen. De verschrikkelijke Noormannen, wier zwer vend leven niets was dan een schakel van moorden en plun deringen, vielen op nieuw in het Sticht; de Bisschop was genoodzaakt de vlugt te nemen en kwam niet terug voor dat de laatste Noorman het Bisdom had verlaten (1).

De Graaf van Holland Dirk III, had van de verzwakking der bisschoppelijke regering gebruik gemaakt om de grenzen van zijne staten uit te breiden, en plaatste aan de Merwede eene sterkte die den handel veel nadeel toebrengt. Adelbold raadpleegde hierover met zijne getrouw gebleven vasallen; hunne belangen waren thans dezelfde, hem werd hulp

(1) De Noren deden wel is waar in 1009 eenen inval in deze landen en verwoestten de stad Thiel; zij herhaalden hunnen strooptogt het volgende jaar met 90 schepen; doch werden bij Duurstede genoodzaakt terug te keeren. Te Utrecht, alwaar men de voorsteden had afgebrand, verzochten zij binnengelaten te worden om hunne Godsdienst te verrigten en de kerken met geschenken te begiftigen; doch op de volstandige weigering trokken zij af zonder eenig leed te doen. Zie *Alpertus, de diversitate temporum*, bij *Eccard corpus hist. medii aevi*, I. p. 118 sqq. en van Bolhuis *de Noormannen in Nederland*, bl. 197; om welke reden zou nu Bisschop Adelbold hebben moeten vlugten? wij hebben bij geen schrijver van zijne verwijdering eenig spoor kunnen ontdekken.

toegezegd; en hij beval den Graaf van Bodegrave de vijandelijkheden te beginnen; hij zelf nam de wapenen op, en den 29 Julij 1018, werd die bloedige slag geleverd die te gelijk het lot van den Bisschoppelijken zetel van Utrecht en van den troon van Graaf Dirk besliste (1).

Sedert deze nederlaag wijdde zich Adelbold geheel aan de godsdienst, die hij in zijn Stift trachtte te doen bloeijen, en hield zich minder met zijne tijdelijke magt bezig, hoewel de schrijvers van de partij des Graven van Holland hem van eerezucht en trotschheid beschuldigen; de letteren en wetenschappen, die hij niet opgehouden had met den grootsten ijver en schoonsten uitslag te beoefenen (2), waren nog een voorwerp zijner meest geliefde bezigheden gedurende zijne Bisschoppelijke loopbaan. Hij stierf den 27 November 1027, na 48 jaar Bisschop te zijn geweest (3).

(1) De schrijver van het oorspronkelijke vermeldt niet duidelijk dat Bisschop Adelbold de nederlaag onderging, en zwijgt geheel dat de Bisschop zich herstelde en met een, zoo het schijnt, nog magtiger leger eenen tweeden slag waagde; waarin ook nu weder de overwinning zich voor Graaf Dirk III. verklaarde.

Op den rijksdag, welken Keizer Hendrik II. dat zelfde jaar te Nijmegen hield, werd besloten Graaf Dirk uit de onregtmatic genomen Stichtsche goederen te verjagen en de uitvoering den Bisschop opgedragen. Een heirvaart van alle Neder-Lotharingsche vorsten besloten zijnde, stelde Godfried, Hertog van Neder-Lotharingen zich aan de spits van dit talrijk leger, als de hoogste keizerlijke ambtenaar in dit gedeelte des rijks; doch ook deze veldtogt de belangrijkste in deze landen, viel ten nadeele van den Bisschop uit; Graaf Dirk bleef in het bezit der veroverde gewesten en het was eerst nu dat Adelbold zich geheel aan het kerkbestuur en onderwijs in zijn bisdom toewijdde. RED.

(2) Mr. H. M. A. J. van Asch van Wijck zegt t. a. p. Hij (Adelbold) muntte uit onder de schrijvers zijner eeuw, vooral in de pragmatische behandeling der geschiedenis, waarvan hij in de levensgeschiedenis van Keizer Hendrik II. een treffend bewijs gaf. RED.

(3) Hij deed de Domkerk, door Bisschop Balderic gebouwd,

Zie hier de lijst zijner schriften die tot ons zijn gekomen.

1°. *Vita S. Henrici Imperatoris*, in Leibnitz, *Scrip. Rerum Brunsv.* deel I. bl. 430; in Bolland., *Act. Sanct.*, Julij, deel III. bl. 744. Dit werk is het achtingswaardigste en het belangrijkste van al zijne geschriften; bij ongeluk bezitten wij er niets van dan het begin, hetwelk nauwelijks de geschiedenis der twee eerste jaren van dien vorst bevat. Dit verlies is daarom des te grooter daar wij niets over dat tijdperk bezitten om het te vervangen. Zijne stijl is helder, gemakkelijk, natuurlijk, ontdaan van dien overvloed van woorden, te veel eigen aan de schrijvers van hetzelfde tijdvak. — 2°. *Vita S. Walburgis*, in Bolland., *Act. Sanct.*, Februarij, deel III. bl. 542. De stijl van dit leven van St. Walburg, patronesse der hoofdkerk te Thiel, is ver beneden dat der annalen van Hendrik II.; men schrijft het hem echter toe op gezag van Willem Heda en op de natuurlijke gevolgtrekking dat die prelaat het zou moeten gemaakt hebben ten gebuike dier hoofdkerk, welke hij uit haar puin had doen verrijzen. Onmiddelijk na dit werk komen in dezelfde verzameling twee brieven voor van den Thesaurier der kerk te Tiel. Deze twee stukken, even als de geschriften van Adelbold, getuigen van den staat der letteren in het land, gedurende de 11de eeuw. — 3°. *Ad Sylvestrum II. P. M. Libellus de ratione inveniendi crassitudinem Sphaerae*, in Pez. *Thess. Anecd.* deel III. 2° stuk, bl. 86. De wiskunstige wetenschappen waren in eere bij de orde van St. Benedictus in de 10de en 11de eeuw, en aan de broeders dezer orde zijn Adelbold en Gerbert hunne kennis in dit studievak verschuldigd. Zie hier wat

afbreken en veel schooner weder opbouwen; hij herbouwde de kerk van St. Walburg te Thiel, in 1009 door de Noormannen verbrand, en vestigde het Bisschoppelijk bestuur op eenen vasteren voet.

Zijn wapen was een groen veld, beladen met twee liggende leeuwen van goud. Zie Bokkenberg, *leven der Utr. Bisschoppen*. MS. in het Archief der Stad Utrecht.

RED.

Montucla, in zijn *Hist. des Math.*, Jaarg. VII, deel I, bl. 502, over het werk van Adelbold zegt:

« Het voorbeeld van Gerbert vond eenige navolgers, hetzij
 « in de eeuw waarin hij leefde, hetzij in de volgende.
 « Wij vinden onder de eersten Adelbold, van de orde van
 « St. Benedictus, in het vervolg tot den Bisschoppelijken
 « zetel van Utrecht verheven. Men heeft van hem een klein
 « tractaat, *de modo inveniendi crassitiem (soliditatem sphae-*
 « *rae)*, hetwelk hij aan Gerbert, reeds Paus zijnde, op-
 « droeg. Hij neemt daar den eenvoudigen titel van scholasticus
 « of geestelijke aan, hetwelk toont dat hij veel jonger
 « dan Gerbert was en den Bisschoppelijken zetel van
 « Utrecht nog niet beklommen had. Dit tractaat is gedrukt
 « in de *Th. An. Nov.* deel III. aan het einde van Ger-
 « bert's meetkunde. Het bewijst dat Adelbold de ontdek-
 « kingen van Archimedes kende, zoo wel ten opzichte van
 « den cirkel als van den sfeer. Want, veronderstellende de
 « naderende overeenkomst van de middellijn tot den omtrek,
 « door Archimedes opgegeven, maakt hij die van de
 « sfeer tot den kubieken inhoud der middellijn van 11—22;
 « en dit volgt inderdaad uit de juiste overeenkomst van 2—5,
 « tusschen de sfeer en den omschreven cilinder met de
 « eerste verbonden. Maar de redenen die Adelbold er van
 « geeft zijn geheel onbepaald en onmeetkundig.”

Adelbold schreef nog andere meetkundige werken die in verschillende Vaderlandsche bibliotheken zijn verspreid. — 4°. *De Musicá* in Gerbert *Script. Eccl. de Musicá Sacrá*, deel I, bl. 305. De overige werken die de levensbeschrijvers van hem aanhalen, zijn of verloren of te onregte aan hem toegeschreven.

DOCTOR PUTIUS,

PESTMEESTER TE UTRECHT.

Toen ik onlangs *Vermiglioli's Biografia degli scrittori Perugini* (Perugia, 1829 4°.), doormonsterde, en aldaar, II. bldz. 248. vg. twee Geneeskundigen uit den beginne der XVI. eeuw ontmoette, met den naam Putio, van welke de zoon, Vincenzo, een *tractatus contra epidemiam* heeft in 't licht gegeven, kwam mij onwillekeurig voor den geest zekere Doctor Putio, van wien zich de stad Utrecht in 'tlaatst der gezegde eeuw in tijde van peste, zoo 'tschijnt met een bijzonder vertrouwen, heeft bediend; en van wien ik vinde, dat hij daarna mede door de Generale Staten is gebruikt geworden. Naam en beroep doen het mij waarschijnlijk voorkomen, dat deze Putio een afstammeling van de Perugini, Pietro en Vincenzo zal zijn geweest. Zie hier, hetgeen ik mij van onsen pestmeester had genoteerd:

Raetsdagel. Boek 1597. Sep. 26.

Omme mit Doctor Putio te spreken nopens d'aenneminghe van den dienst deser stadt, als Doctor jegens de pestilentie, ende syn gecommiteerd Schepen Drielenborch, Cameraer Stell, Verwoert ende H. Jansz raden.

— 1599. Mart 7.

Is belast by myn Heren Schoudt etc. ordon. te maken voor een jaer gaige voor Doctor Putio, verschenen den XV. Nov. Iestleden.

Resol. der. Generalit. 1603. Sep. 4.

Te schryven aen Dr. Putius, residerende tot Rotterdam, om hem in Diligentie alhier (Haag) te willen laten vinden, ende mit hem te consulteren opt stuk vande pest.

— Sept. 5.

Is gecommuniceert metten Doctor Putio, alhier beschreven van Rotterdam, op eenige remedien, by hem geinventeerd ende gepractiseert tegen de pest, om dezelve te gebruiken tot Ostende, ende is goetgevonden, dat hy een goede quantiteyt daarvan zou prepareren ende op iemand dispiceren, tzy Crayvanger of iemand anders, die willens zoude wesen, hem daarmede naer Ostende te transportereren ende die voorgeschreven remedien aen de geïnfecteerde aldaer te appliceren, op een redelijk tractement, etc.

— Sept. 11.

Gezien de lyste vande medicamenten, die Jan Christiaensz. etc., te stellen in handen vanden Burgerm. Kegelin (*) etc., ende daarna over te geven aan Dr. Putius, om de voorn. partijen mitte behoefstige kelders te kopen.

— Nov. 16.

Op de Remonstrantie van Dr. Putio, is geordonneert aen te zeggen, bij zoo verre de partijen, begrepen inde lijst, die hij gisteren heeft overgegeven tegen den voortgang vande contagieuse ziekte tot Ostende, niet zijn diegene, die hij als nu voorgeeft, dat hij bij specificatie

(*) Gelijk uit de notulen der generaliteit blijkt, werd deze Kegelin, Burgemeester van Gouda, zoo 'tschijnt, wegens bijzondere kunstkennis, dikwijls gecommiteerd. Bij Ronssaeus (*de Scorbuto*, p. 56) komt voor: Ger. Kegelinus, *Pharmacopoeus Goudanus*.

zou overgeven al sulke andere partijen, als hem goed-
dunkt, etc.

— Nov. 29.

Gezien de specificatie vande medicamenten, bij Dr. Putio aen de staten geleverd, om na Oostende gezonden te worden, etc., bedragende (daerin begrepen de vacature vande Apotheker Corn. Pietersz.) 139 guld., ende geordonneert die som te depecheren.

J. J. DODT VAN FLENSBURG.

BLIJKEN VAN MILDHEID DER UTRECHTSCHER REGERING TER AANMOEDIGING VAN KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN, ENZ.

» Reeds voor de oprigting der univertiteit had de regering van Utrecht door belangrijke geschenken de geleerdheid aangemoedigd. Zij behaalde daardoor welverdienden lof. Zij deed dat nog meer na de oprigting, door menigvuldige gratificatien, welke zij toekende, door de buitengewone geschenken, die zij gaf, door de ondersteuning, die zij tot de uitgave van belangrijke werken verleende; dit een en ander zou een opzettelijke uiteenzetting verdienen.»

Utrecht in hare betrekking tot de Hoogeschool etc. bladz. 52, noot 1.

Ik wil het ondernemen, om dit gezegde opzettelijk te betoogen, door tijdrekenkundig aan te wijzen, wat ik over dit onderwerp in de stad-boeken heb gevonden, en er cenige aantekeningen bijvoegen, voor zoo verre ik dezelve kan zamenstellen uit bouwstoffen, tot dus verre

reeds door mij vergaderd; want, ik zou geen' tijd kunnen vinden, om hierop eigene, zelfstandige nasporingen in te stellen, hoe zeer het mij daartoe aan lust niet zou ontbreken.

I. 1531. *JAN BERENTZ, BOEKPRINTER TE UTRECHT.*

De eerste blijk van onderstand, door de Regering van Utrecht gedaan, in de uitgave van een, door haar als nuttig beschouwd geschrift, dagteekent, naar mijn weten, van den jare 1531. In de Cameraars-Rekening van dat jaar, komt de volgende post voor:

» Den Pater van S. Hieronymus ende Jan Berentz, boecprynter, betaelt tsamen de somme van tien carolus gulden, wt sake, een latynsch boeksken, beruerende een goede ordinancie van onderhoudinge vande ermen menschen, te translateren in duytsche, ende daer boeksken off te printen, waarvan gegeven, den Pater voirsz. $\text{ii}\frac{1}{2}$ gl. ende Jan Berentsz, $\text{viii}\frac{1}{2}$ Ka. gl., blykende by beliefnisse, etc.»

Hier zou nu kunnen worden uitgewydt over drie punten, *den Pater*, Jan Berentsz ende *goede ordinancie*. Ik zal op myne wyze van ieder zeggen, dat ik daarvan weet of gisse. Van den Pater is dit zeer weinig, en bestaat alleen in de vermoeding, dat dit *Macropaedius* niet zal zyn geweest, wiens naam ik niet voor den jare 1550 in de stadboeken uitdrukkelyk heb vermeld gevonden. Van Jan Berentsz kan doch iets meer gezegt worden. Hy is de eerste boekprinter te Utrecht, waarvan ik in de gezegde stad-boeken eenig spoor heb mogen ontdekken. Want, van myne vlytigste nasporingen omtrent Ketelaer en de Leempt, in de hoedanigheid van boekprinters, is de uitkomst tot dus

verre *nul* gebleven; hoe zeer ik die lieden wel in andere betrekkingen te gezegder plaatse heb ontmoet. Van de pers van Jan Berentsz, kende ik, alvorens ik met de medegedeelde post uit de Cameraars-Rekening bekend werd, uit Panzer's *Annales* (IX. p. 63) etc., drie werken, die ik hier wil opgeven, opdat andere, die iets van die perse mogen ontdekken, en niet in de gelegenheid zijn, om het nog al kostbare werk van Panzer in te zien, het hunne hieraan zullen kunnen toetsen:

1. *De vita et obitu S. Martini per Severum Sulpicium. Trajecti, per Joannem Bernardi, 1514. 4°.*

2. *Epistolae quaedam Hieronymi Cardinalis. Trajecti, per Joannem Bernardi, 4°.*

3. *Het huys der Fortune (la maison de Fortune). Utrecht, Jan Berents, 1531. 4°.*

De eerste boekprinter, die daarna te Utrecht gewerkt heeft, is de meer bekende Herman van Borculo, van wien ik wel later gelegenheid zal hebben te spreken, en hier alleen de zonderlinge wijze wil aanstippen, waarop van hem in de stad-boeken van den jare 1542 melding geschiedt. In de Cameraars rekening van dat jaar lees ik naamlijk aldus:

» Herman van Borculo, boekprinter, betaelt x pont xv sc. wt sake hy omtrent *Petri ad Vincula*, doe Merten van Rossem mit ruterer ende knechten in Brabant was, ende alhier bynnen deser stadt tydinghe was, dat Meinert vanden Ham, oick grote vergaderinghe maecte van ruterer ende knechten; ende omme die waerheyt daervan te weten, gereyst is, wt bevel etc., secretelyck over die Veluwe, t' Aernhem, te Zutphen inden gestichte van Munster, ende daeromtrent, om autentycke besceyt mede te brengen, ende heeft hem

daaromme by grote Personagien gevoecht ende grote onkosten gehadt, etc.”

Wat eindelijk *de goede ordinnancie vande onderhoudinge vande erme Menschen etc.*, betreft, zoo bestaat bij mij geen de minste twijfel, of hiermede wordt bedoeld de *Formula subventionis pauperum etc.*, die te Yperen omstreeks dien tijd was ingevoerd, en in denzelfden jare 1531 in druk verscheen; dezelve *formula*, waarvan de Heer Ackersdijk, te *Rotterdam, in den Vriend des Vaderlands*, IV bldz. 416 en volgg., interessante berigten heeft gegeven, waarbij ik daarna in datzelfde Tijdschrift, VI. bldz. 183 en volgg. het mijne heb gevoegd. Ware ik toen ter tijd met de pogingen van den *Pater v. S. Hieronymus* en Jan Berentsz in deze bekend geweest, dan zou ik nog meer in 't voordeel der noordel. Gewesten hebben kunnen spreken, dan waartoe ik toenmaals, bij mijne onkennis van dien, aanleiding vond.

J. J. DODT VAN FLENSBURG.

DE GEK VAN UTRECHT EN DIE VAN DEN PRINS VAN ORANJE.

Matthaeus (de Nobilit. IV. 31. in fine, p. 1134) zegt: » *Morionem etiam alebat urbs, cui et capucium et toga gratuita,*” en bewijst dit met een raadsbesluit van den jare 1523; en eveneens wordt in dit Tijdschrift (III. 151.) naar aanleiding van datzelfde raadsbesluit gezegd: » de stad Utrecht had zelf ook eenen nar, die van wege dezelve werd gekleed.” Men zou hierna kunnen genegen zijn, om te geloven, dat de stad doorgaans

zulk een personage in soldij zou hebben gehouden; dat doch, naar ik meen, geenzins het geval is geweest. In tegendeel, ik geloof, dat Pierken de eenigste is geweest, die, in de XV. en XVI. eeuw, de stad in die hoedanigheid heeft gediend. Nergens vinde ik van een' anderen stad-gek de minste spoor. Het eenigste, dat hiertoe in betrekking zou kunnen worden gebragt, is deze post uit de Cameraars-Rek. van 1462: » *Dwase Arentsz. tot eenen tabbaert een R. Gulden,*” dat echter, als in eene geheele eeuw zoo *geïsoleerd* staende, wel gevoegelijker van elders verklaard wordt. Ik ben verder van gevoelen, dat men bij de beoordeeling van de aanstelling van den stad-gek, den toenmaligen Bisschop Philips van Bourgondie, dient in 't oog te houden, in de eerste plaats, omdat Pierken onder zijn bestuur, in 1522, voor 't eerst verschijnt, daarna, dewijl Philips eenig geld voor de kledagie van den nar had uitgezet, en eindelijk, omdat na Pierken, die voor 't laatst in 1525 vermeld wordt, geen opvolger verschijnt.

De posten, aangaande desen *legghen dienaar*, in de cameraars rekeningen voorkomende, zijn deze:

- 1522 Item, tegens S. Meerten heeft die raet belieft, dat men Pierken, der stad gek, eenen nyen *Palsrok ende Hosen* laten maken solde, *van roet ende wit, onderlinghe gedeylt*, gecost 't laken, sceren ende maken, ende S. Meerten *op te berdueren*, ts. XII guld.
- 1523 Item, soe heeft Peter Vocking, snyer, gemaect die cledinghe vanden stad gek Pierken etc.
- Item, gegeven Peter Bol, *van 't berduersel* te maken, voor Pierken, der stad gek, van twee jaren, alse XXII ende XXIII etc. III½ guld.

1524 Item, doe myn Gened. Heer inquam, heeft Pierken, der stad gek, ter eere vande stad Utrecht, myn Gen. Heer *te gemoed gereden met een sotternye*, beliest I guld. xv stuv.

— Item, tot de Bridse van Pierken is toegegaen, behalve dat gelt, dat bisschop Philips daertoe gegeven had, aen sulver vergult ende fatsoen, ts. III gl. VI st. III wit.

1525 Item, gegeven Corn. v. d. Goude, van 't berduerwerk te maken, voor Pierken, der stad gek, II guld. xv stuv.

Flögel (Geschichte der Hofnarren, *suo loco*) leert mij uit Weidner's *apophthegmata*, dat Prins Maurits eenen nar in zijn gevolg had, waarin hij groot behagen schepte. Van Prins Willem I. is mij, in dit opzigt, niets voorgekomen, zoo als zulks van deszelfs weldoender, René de Chalon, het geval is, tot wien wel moet betrokken worden deze post uit de Cam. Rek. v. 1541—42. »Bertelmeus van Wede, goutsmit, xiv ponden, wt sake hy gemaect heeft *een scakel van gout*, die gesconken is *die gek van myn heere die Prince van Oraengien*, als stadhouder, etc.»

J. J. DODT VAN FLENSBURG.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand JUNIJ 1841,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

DES RIJKS VEE-ARTSNIJSCHOOL
TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERBAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 3 MIDD. 12 UREN.	WEERSGESTELD. 3 MIDD. 12 UREN.
	9ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12 u.	3 ur.	9ur.		
1	766	767	768	767	19 ₄	21 ₁	19 ₇	17 ₄	N.t.W.	Helder.
2	770	769	769	770	19 ₅	21 ₆	22 ₁	20	idem.	Bewolkt.
3	770	770	770	769	15 ₈	17 ₆	18 ₆	16	N. W.	idem.
4	773	773	772	771	14 ₈	18 ₇	15 ₁	15 ₈	N.t.W.	idem.
5	767	766	766	764	16 ₆	16 ₇	14 ₆	11	idem.	idem.
6	763	763	760	758	15	12 ₂	12 ₃	9 ₆	W.t.N.	Betrokken.
7	756	757	757	758	9 ₃	10 ₉	13 ₂	9 ₂	N. O.	idem.
8	757	758	758	757	10	13 ₄	13 ₄	10 ₆	N.	idem.
9	757	757	757	760	11	11 ₁	13 ₆	10 ₁	O.	Sterk betrokken.
10	753	753	754	754	11 ₁	13 ₆	14	11 ₇	N. O.	Bewolkt.
11	752	755	753	754	14 ₁	14 ₆	15	11 ₄	idem.	Tamelijk helder.
12	757	758	758	757	15	15	15 ₅	14 ₉	O.	Helder.
13	761	762	762	761	12	13 ₁	13 ₈	11 ₅	O. N.	Bewolkt.
14	762	765	765	765	11 ₄	15 ₄	13 ₆	11	N. W.	Helder.
15	758	760	760	760	13 ₃	11 ₄	11 ₈	12 ₂	N.t.W.	Betrokken.
16	767	768	768	767	11 ₄	12 ₄	11 ₄	11	idem.	Tamelijk helder.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. 12 UR.	WEERSGESTELDHE. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
17	768	767	768	768	14	17	16	12	N. t. w.	Bewolkt.
18	764	764	760	760	16	19	19	16	N. w.	idem.
19	787	787	787	788	16	15	18	15	O. t. z.	Betrokken.
20	760	760	760	761	16	17	18	16	N. t. w.	Helder.
21	760	762	768	763	18	18	18	16	idem.	Helder.
22	767	767	767	768	18	18	18	17	idem.	idem.
23	768	768	764	768	16	18	18	17	N. o.	idem.
24	738	738	737	738	14	17	18	15	N.	idem.
25	737	738	738	737	16	19	19	16	O.	idem.
26	737	761	762	761	16	18	19	15	O. t. z.	Bewolkt.
27	761	761	762	761	18	19	18	18	w. t. z.	idem.
28	769	767	767	768	16	20	22	17	Z. w.	Betrokken.
29	763	761	761	761	16	16	16	16	N. w.	idem.
30	764	764	764	764	16	17	16	15	N. t. w.	Tamelijk helder.
1	7634	7625	7631	7628	1425	1839	1846	1314	GEMIDDELDE WAARNEMING	
2	7608	7614	7608	7608	1395	1490	1507	1521	Van den 1st. tot den 10e.	
3	7621	7622	7627	7626	1640	1832	1825	1633	— 10en. — 21e.	
									— 20st. — 30st.	
	76210	76203	76222	76207	1489	1620	1636	1423		

1. namiddag bewolkt.
4. wind.
6. regenachtig.
7. 's morgens regen.
9. regenachtig.
10. namiddags eenigzins regenachtig.
11. 's morgens regen.
15. winderig.
18. buijig.
19. regenachtig.
21. wind en 's morgens regen.
26. 's morgens regen.
27. buijig.
29. regenachtig.
30. namiddag donder, regen en hagel.

Algemeen gemiddeld, Barometer 762₁₀, Thermometer + 15₃₉.

Junij 1841.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN,
OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie
UTRECHT.

	GEBORENEN.										Over- LEDENEN.	
	Getal.		waaronder:						HUWELIJKEN. ECHTSCHIEDINGEN.			
			Onechte.		Tweel.		Doodgeb.					
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.		
UTRECHT.	61	72	7	3	2	4	1	25	»	58	44	
AMERSFOORT.	6	7	1	»	»	2	1	11	»	9	8	
RHENEN.	9	4	1	»	»	»	»	1	»	»	3	
WIJK BIJ DUURSTEDEN.	3	3	1	1	»	»	»	»	1	»	2	
MONTFOORT.	3	1	1	»	»	1	»	»	»	»	2	
IJSSELSTEIN.	4	6	»	1	»	2	»	»	»	8	5	

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

		onder Nulpeil.
1 Junij 1841.		4 el 64 dm.
15 — —		3 — 85 —
30 — —		3 — 74 —

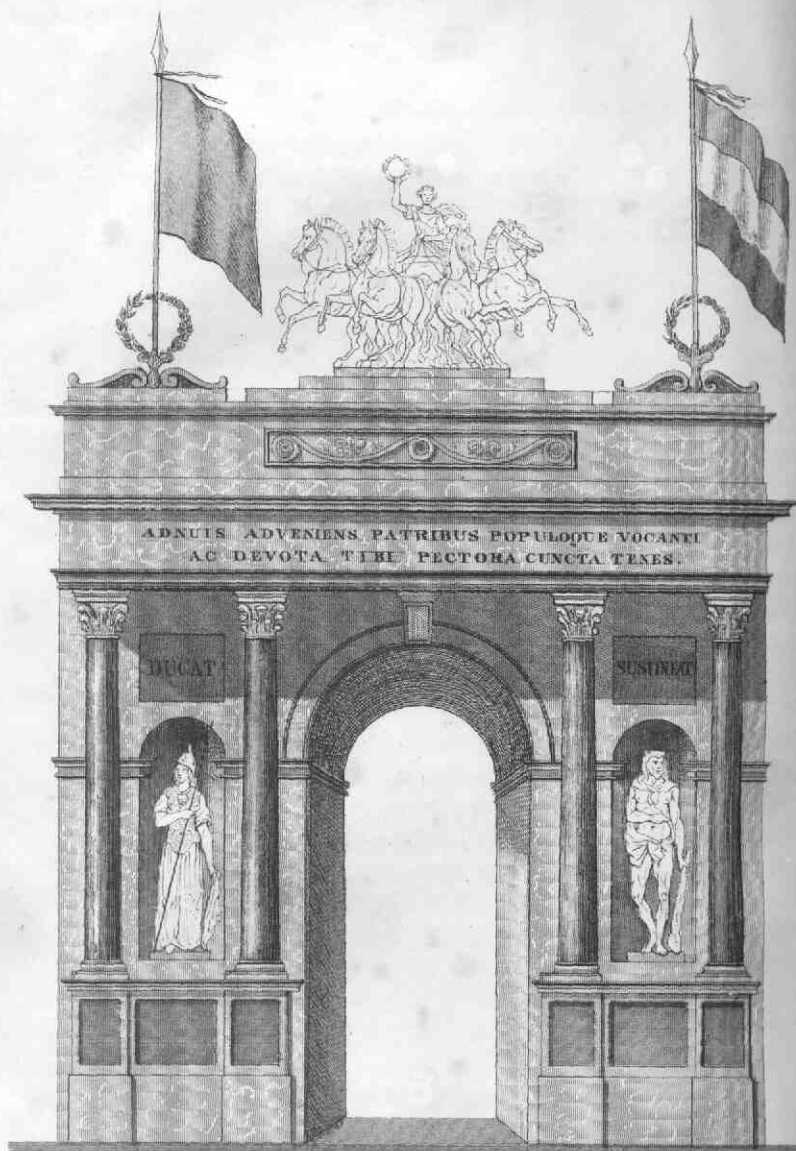
PLEGTIGE INTREDE VAN *WILLEM II*, ALS
KONING DER NEDERLANDEN, IN DE STAD
UTRECHT, DEN 18^{den} MEI 1841.

(Met Afbeelding).

Was in het afgelopen jaar de geschiedenis des Vaderlands rijk aan gewigtige gebeurtenissen, onvoorzien zijn zeker voor velen de gewigtigste van die allen geweest, diegene, welke aanleiding gaven tot de komst van Koning Willem II tot den troon van Zijnen doorluchtigen Vader. Weinig toch konde men voorzien, dat de Veldheer, wiens naam zulk eene voorname plaats bekleedt in de geschiedenis der Junij dagen van 1815, en van den tiendaagschen veldtogt van 1831, dat Hij, die toen zoo maumoedig aan het spits van Neêrlands dapperen streed, door vrijwilligen afstand van Koning Willem I reeds in datzelfde jaar aan het hoofd zou staan van Neêrlands volk en over hetzelfde als Koning den scepter voeren.

Bij het klimmen der jaren, gedrukt door de zorgen en moeilijkheden van de hooge Regering dezer landen, gevoelde Koning Willem I, dat eene vaste krachtige mannelijke hand van jeugdiger leeftijd voortaan tot het bestuur van het Koninkrijk en tot bevordering van deszelfs geluk en welzijn vereischt werd. Hij besloot derhalve Hoogstdeszelfs 27jarige regering te eindigen, en zijn Koninklijk, Groot-Hertoglijk en Hertoglijk gezag over te dragen aan Zijnen zoon, den Prins van Oranje, Zijnen grondwettigen opvolger.

Nadat Z. M. op het slot het Loo, den 7^{den} October 1840, afstand van den troon gedaan had, werd de nu nieuw op den etel verheven Koning den 28sten November 1840, te Amster-

EEREPOORT

(aan de Neude.)

Bij de komst van L. M. den Koning te Utrecht in 1811.

dam plegtstatig ingehuldigd door de Staten-Generaal, vertegenwoordigende het Nederlandsche volk. Even als dit bij eene soortgelijke gebeurtenis doorgaans gebruikelijk was in vroegere dagen, zoude Z. M. nu ook de onderscheidene Provinciën des Rijks met een bezoek vereeren, en in de hoofd- en voornaamste steden derzelve, bij die gelegenheid Hoogstdezelfs plegtstatige intrede doen.

De steden Delft en Rotterdam werden den 29sten Maart, de stad Amsterdam den 15^{en} April, die van Dordrecht den 29sten dier maand, door den Koning, bezocht. Na te Tilburg plegtstatig ontvangen te zijn, deed Hoogstdezelve den 1sten Mei in 's Hertogenbosch Zijne intrede. Van hier begaf Z. M. zich over Eindhoven en Tilburg naar Breda, en van daar naar Bergen op Zoom, in welke steden Z. M. insgelijks hulde werd toegebracht.

Ook deze onderscheiding zoude de stad Utrecht te beurt vallen. Met ongeduld verwachtte men de tijding van 's Konings komst. Reeds was den ingezetenen aangekondigd (1), dat dezelve in de laatste dagen van Mei zoude plaats hebben. Ofschoon het dus nog aanvankelijk in het onzekere was, in welke week en op welken dag de stad met dit Koninklijk bezoek zoude worden vereerd, werden er van toen af aan door de stedelijke Regering middelen beraamd en uitgedacht, en langzamerhand de noodige toebereidselen gemaakt, om den Koning met waardigheid en luister te ontvangen. Terwijl men zich hiermede met den meesten ijver onledig hield, en reeds de grondslagen werden gelegd der beide eerepoorten, volgens het ontwerp daarvan vastgesteld, kwam de blijde tijding te Utrecht aan, dat Z. M. Hoogstdezelfs afreize uit 's Hage den 18^{den} Mei (2) had bepaald, en dien dag bestemde voor Zijne plegtige intrede.

(1) Den 2^{den} Mei, door het Utrechtsch dagblad.

(2) De komst van Z. M. was eerstelijk bepaald op Woensdag den 13^{den} Mei, doch werd een dag vervroegd, hetwelk bij Publicatie van Burgemeester en Wethouders den 13^{den} Mei aan de ingezetenen werd bekend gemaakt.

Langzamerhand werden reeds de huizen met het frissche groen der lente getooid, en toen de gewenschte dag was aangebroken, verscheen de stad in een bevallig feestgewaad uitgedoscht.

Reeds vroeg in den morgen leverde zij een feestelijk en vrolijk aanzien op. Allerwege heerschte bedrijvigheid en een blij gewoel. Alles deed zien, dat Utrecht dien dag binnen hare oude vesten een Vorstelijk persoon zoude ontvangen. Reeds liet zich van den Domstoren het klokkenspel juichend hooren. Van alle openbare en vele bijzondere gebouwen ontrolden zich de Nederlandsche en Oranje vlaggen wapperend in bevallige golvingen, en verkondigden de vreugde van Utrechts burgers, die hunnen Koning, ieder naar zijn vermogen, blijken wenschten te geven van hunne eerbiedige hulde; want overal was de weg, dien Z. M. bij Hoogstdezelfs intogt nemen zou, met veelvuldig groen, festoenen, bloemen en guirlandes versierd. Sommige woningen muntten door smaak in deze versieringen uit. De geheele Voorstraat was op een kleinen afstand der huizen met afhangende guirlandes omzoomd, en leverde een bevallig gezigt op. Het stedelijk Bestuur vooral had zich beijverd, om aan de intrede den meesten luister bij te zetten, door het oprigten van twee schoone eerepoorten; waarvan de eene geplaatst was, aan het begin der Voorstraat, van de Neude komende, ter zelfder plaatse, waar ruim drie honderd jaren geleden eene triumfpoort, ter eere van Keizer Karel V, zich verhief; terwijl de andere, van een' kleiner vorm, prijkte buiten de Catharijnepoort, ter hoogte van den aangelegd wordenden spoorweg.

De eerepoort aan de Neude, boeide vooral het oog der aanschouwers, zoo wel door derzelver bouw, als door hare zinnebeeldige voorstellingen en zinspreuken:

Zij was in eenen sierlijken korinthischen stijl opgerigt en had, bij eene hoogte van $16\frac{1}{2}$ ellen, eene breedte van 15 ellen, in welke een doorgang was door eenen boog ter breedte van ruim 4 en ter hoogte van ruim 8 Nederl. ellen; aan wederzijden van dezen doorgang, zoowel aan den kant der Voorstraat als aan die der Neude bevonden zich twee kolommen,

tusschen welke waren geplaatst zinnebeelden, met de opschriften boven dezelve :

DE VREDE.

MANEAT.

DE KRACHT.

SUSTINEAT.

DE EENDRAGT.

JUNGAT.

DE WIJSHEID.

DUCAT.

Op de lijst, door de kolommen gedragen, stond een sierlijk attiek, op de hoeken versierd met kransen, aan welke de Nederlandsche en Oranjevlaggen verbonden waren, en in het midden verhief zich een prachtige triumfwagen, met 4 paarden bespannen. In het fries der kroonlijst stond de navolgende spreuk :

ADNUIS ADVENIENS PATRIBUS POPULOQUE VOCANTI
AC DEVOTA TIBI PECTORA CUNCTA TENES.

Dat is :

Gij voldoet door uwe komst, o Vorst! aan het verlangen van Utrechtsch bestuur en burgerij, wier aller harten zich innig aan U verbonden gevoelen.

Overigens waren de zijwanden met de nationale kleuren smaakvol gedrapeerd.

De eerepoort buiten de Catharijne-poort was in een gothischen stijl, en had bij eene hoogte van 11 ellen, eene breedte van 6 ellen; aan beide zijden van den doorgang droegen pilasters de lijst, in welke zich de volgende spreuk bevond:

URBS TRAJECTINA TRIUMPHAT,
QUOD CORAM LICEAT TE, GULIELME, FRUI.

Dat is :

De stad Utrecht zegeviert, dat zij, o Willem! uwe tegenwoordigheid binnen hare muren mag genieten.

Op de hoeken der lijst verhieven zich torens en in het midden een frontespies, van welke de Nederlandsche vlaggen wapperden.

Langzamerhand naderde nu de heugelijke stond. Verlangend verbeidde men het sein der aankomst. Duizende menschen van alle rangen en standen wemelden langs de versierde straten. Eene groote menigte ingezetenen en velen, uit

de omliggende plaatsen, welke nieuwsgierigheid en belangstelling naar de stad hadden gelokt, hielden reeds vroegtijdig de straten en pleinen bezet, welke de verwacht wordende stoet zoude doortrekken. Alle vensters der woningen op dien weg waren met eene aanzienlijke vrouwenschaar vervuld.

Reeds had de Staatsraad Gouverneur Mr. F. van de Poll, door het eskadron Lanciers begeleid, in een open rijtuig gezeten, de stad verlaten, om Z. M. bij de herberg den Hommel het eerst in deze Provincie te verwelkomen. Reeds trokken de schutterij en de bezetting naar de hun aangewezen plaatsen. Het eerste bataljon, onder bevel van den Heer Major Mr. P. J. J. Ram schaarde zich in slagorde buiten de Catharijne-poort, steunende met deszelfs regtervleugel aan de oostzijde der eerepoort, terwijl het 2de bataljon onder bevel van den Heer Major W. Baron Six van Oterleek, met de muziek van het 9de regiment infanterie aan het hoofd, op het Vreeburg post vatte. Op de Neude schaarde zich de bataljons der 9de en 10de regimenten, terwijl een eskadron van het regiment Lanciers op het St. Janskerkhof had post gevat; zoo wel de schutterij als de bezetting zouden, zoodra Z. M. dezelve voorbij was gelogen, opvolgend zich in beweging stellen, en aan den trein aansluiten. Weldra verliet het geheele ligchaam der stedelijke Regering het Raadhuis, en begaf zich, in koetsen gezeten, buiten de Catharijne-poort, om aan die eerepoort Z. M. op te wachten, en Hoogstdenzelven plegtstatig te begroeten. Maar hetgeen vooral aan de wijze van ontvangst, in vergelijking van die in andere steden, iets eigenaardigs treffends en belangwekkends zoude geven, was de begroeting, welke de Koning buiten de muren der stad van het geheele korps Studenten zoude ontvangen. Met geestdrift was het voorstel deswege door het *Collegium Praesidiale* gedaan, aangehoord en met toejuiching ontvangen geworden. Voorafgegaan van de groote banier en van de overige faculteits-banieren der Hoogeschool, hun door jonkvrouwelijke handen, op het gedenkwaardig feest der 200jarige viering van dezelve geschonken, zag men in grooten getalle deze uitgelezene jon-

gelingschap, in het zwart gekleed, met de faculteitsstrikken op den linkerarm versierd, heentrekken, om zich mede buiten de Catharijne-poort, op den Leidschen straatweg te plaatsen, ten einde aldaar hunnen Vorst plegtstatig binnen de stad, waarin hunne Hoogeschool gevestigd was, te begeleiden (1). Ook hadden zich verscheidene studenten aan eenige ingezetenen der stad aangesloten, tot het vormen van eene eerewacht te paard. Dezelve bestond uit twee afdeelingen, waarvan de eerste afdeeling aangevoerd werd door den Heer F. H. C. Baron van Heeckeren van Brandsenburg en door den Heer F. G. S. Baron van Brakell, die onder hem het bevel voerde; terwijl eenige studenten, mede te paard de tweede afdeeling van deze eerewacht uitmaakten, en den Heer E. Baron de Wendt van Sytzama tot hun hoofdaanvoerder en den Heer G. C. Verenet, tot medeaanvoerder verkozen hadden. De eerste afdeeling was gekleed in zwarten rok en pantalon, zwarte satijnen das, wit vest, witte lederen handschoenen, klakhoeden, versierd met oranje kokarden; voorts omhangen met een bandelier van rood en wit satijn, (de kleuren van het stadswapen) over den regterschouder afhangende met eene roset op de linkerzijde, en voorzien van zilveren franje. Het harnachement bestond uit wit lederen teugels en hoofdstellen met oranje frondeel en strikjes; witte schabrakken, opgelegd met eenen breeden rooden band; in de puntachtig uitlopende hoeken der schabrakken prijkte aan beide zijden het wapen der stad. De aanvoerders hadden daarenboven, ter onderscheiding, om den linkerarm eenen blaauwen zijden strik, met zilveren neêrhangende franje. De tweede afdeeling had de volgende kleederdragt gekozen; groene rokken, witte pantalons, zwarten das, op den linkerschouder eene kokarde met roode neêrhangende linten tot aan den elleboog, voorzien

(1) De gekostumeerde optocht der studenten, die op den 26 Maart 1841 zoude worden gehouden, werd den 2 Maart uitgesteld, tot de plegtige intrede des Konings. De vervroegde komst evenwel van Z. N. maakte dit echter ondoenlijk.

van het wapen der Hoogeschool, voorts ronde hoeden en witte handschoenen. Het harnachement bestond uit oranje-hoofdstellen en witte schabrakken, op welker hoeken de letters C. A. (*Civis Academicus*) geborduurd waren.

Deze eerewacht had zich insgelijks vroegtijdig naar den Hommel begeven, om Z. M. aldaar op te wachten.

Terwijl nu alles in de stad, vol gespannen ongeduld, het oogenblik te gemoet zag, waarop men den Vorst zoude aanschouwen, en op ieders gelaat vreugde te lezen stond, was inmiddels Z. M. aan den Hommel aangekomen; Hij werd aldaar door den Heer Staatsraad Gouverneur der Provincie plegtstatig begroet en welkom geheeten in dit gewest, met eene aanspraak, welke hoofdzakelijk in de navolgende bewoordingen verrat was:

Sire!

„Vergun mij, Uwe Majesteit bij Hoogstdezelfs komst in dit belangrijk gewest, in naam van hetzelfde, den eersten welkomstgroot toe te brengen en aan Uwe Majesteit de verzekering te geven, dat Utrechts Ingezetenen zich in die vereerende komst van harte verheugen, als daarin op nieuw een bewijs ontwarende van het belang, hetwelk Uwe Majesteit stelt in het welzijn van dit klein, maar rein gedeelte van Uw Koninkrijk. Moge de bevordering van dat welzijn de vrucht zijn van Uwer Majesteits verblijf in ons midden, en Uwe Majesteit daardoor in die komst, al die zelfvoldoening smaken, waarop Uwer Majesteits vaderlijke gevoelens en onvermoeide pogingen tot heil Uws volks, zulk een onbetwistbaar regt geven.”

Minzaam werd deze rede door den Vorst beantwoord. Hoogstdezelve betuigde in de Provincie Utrecht een zeer hoog belang te stellen, en dat ook hare bestendige welvaart Hem zeer ter harte ging. Te paard gestegen, vervolgde de Koning, kort daarop, nadat de Heer Staatsraad Gouverneur Z. M. was vooruitgereden, Hoogstdezelfs optogt, onder begeleiding der eerewacht, hebbende aan Hoogstdezelfs rechterzijde den aanvoerder van de eerste afdeeling, en aan deszelfs linkerzijde

dien der tweede afdeeling der eerewacht. Vóór de eerste afdeeling, welke Z. M. onmiddellijk vooraf ging, werd de standaard of banier, door den Heer Staatsraad Gouverneur aan dezelve vereerd, gedragen door den Heer F. C. van Barneveld. Dezelve bestond uit het wapen der stad Utrecht van rood en wit salijn, omzoomd met zilveren franje, en bekroond met een zilveren laurierkrans (1). Reeds kondigde nu ten 9 ure het geluid der klokken aan Utrechts ingezetenen het gewenschte tijdstip aan, toen Z. M., ten 9 ure, aan de eerepoort op den Leidschen straatweg genaderd, aldaar op eene allezins plegtstatige en waardige wijze door den Heer Burgemeester Mr. N. P. J. Kien, aan het hoofd der Stedelijke Regering van Utrecht werd ontvangen; en door denzelfden, onder eerbiedige aanbieding van de scutelen der stad, op een blaauw fluweelen kussen, voorzien van het geborduurde wapen der stad, met de navolgende aanspraak hartelijk verwelkomd werd binnen Utrechts vesten:

Sire!

» Omringd door Utrechts¹⁴ Ingezetenen en Academieburgers, heeft de Regering van deze Stad de eer Uwe Majesteit bij Hoogstdezelfs aankomst te begroeten, en hare eerbiedige hulde toe te brengen.

Zij verheugt zich tevens aan Uwe Majesteit de betuiging te mogen aanbieden der algemeene belangstelling en blijdschap van Utrechts¹⁴ burgerij, nu zij het voorregt mag genieten den heldhaftigen Vorst, dien zij reeds lang beminde, voor de eerste maal als Neerland's Koning te mogen aanschouwen.

Onze oude stad, Sire! heeft zich voor dezen blijden feestdag opgetooid, en wacht Uwe Majesteit op, in het gewaad van

(1) Deze standaard is plegtstatig den 25sten Mei naar het stedelijk archief overgebracht, en ten geschenke gegeven. Des morgens zijn de Leden door den Heer Burgemeester ontvangen, en aan ieder hunner een exemplaar van den bronzen gedenkpenning, ter herinnering aan 's Konings intrede, aangeboden.

vreugde! Uwe Majesteit gelieve, met eenig welgevallen aan te nemen die uiterlijke vreugde-~~teekenen~~, zij zijn de blijken van de innige verknochtheid en trouw aan onzen Koning en het Koninklijk huis, van de welgemeende toegenegenheid en liefde van Utrechts burgerij; dat Oranje ten naauwste vereenigd zij met onze Nederlandsche kleuren, is onzer aller leus! het zinnebeeld van onze wenschen voor het heil van Koning en Vaderland!

Ook de Kweekelingen van onze Hoogeschool, staan met Utrechts burgerij, niet meer onder de wapenen aan de grenzen, zoo als zij voor tien jaren daar stonden; maar thans als vlijtige beoefenaars der wetenschappen onder hunne banieren geschaard, om in deze gelukkige dagen van vrede en rust, eensgezind met onze burgerij deel te nemen aan de algemeene vreugde, Uwe Majesteit te verwelkomen en feestvierend binnen onze bloeiende stad te begeleiden.

De Regering der Stad heeft de eer met de meeste onderdanigheid de sleutels van dezelve aan Uwe Majesteit aan te bieden, en daarbij Stad, en Hoogeschool, zoo innig aan haar welzijn verbonden, in de hooge gunstbescherming van Uwe Majesteit aan te bevelen."

Met dezelfde minzaamheid werd ook deze aanspraak door Z. M. beantwoord, en onder vleijende betuigingen werden aan den Burgemeester de sleutels weder overhandigd.

Hierop begon de stoet zich te vormen, welke Z. M. bij Hoogstdezelfs plegtige intrede binnen de stad zoude begeleiden. De optocht was bij het Programma bepaald, op de volgende wijze, namelijk: door de Catharijne-poort, langs het plein Vredenburg, door de Viesteeg, langs de Oude gracht zuidzijde tot aan de Bakkerbrug, door de Vinkenburgsteeg, over de Neude, Voorstraat, Drift, Keistraat, Achter St. Pieter tot aan Paushuizen, het Hôtel van den Heer Staatsraad Gouverneur.

De trompetters der Lanciers openden nu den trein; daarna volgde een detachement van datzelfde wapen, vervolgens de

Heer Staatsraad Gouverneur in deszelfs rijtuig, hetwelk werd opgevolgd, door een detachement Lanciers; na hetzelfde trok het studentenkorps op, voorafgegaan door de groote banier der Hoogeschool, welke gedragen werd, door den Heer J. Homoet, *Praeses* van het *Collegium Praesidiale*, in de navolgende orde:

De Wijsgeerige en Letterkundige faculteit.

De Wis- en Natuurkundige faculteit.

De Godgeleerde faculteit.

De Regtsgeleerde faculteit.

De Geneeskundige faculteit.

Ieder derzelve voorafgegaan door hare banieren, welke door de oudste studenten van iedere faculteit werden gedragen.

Hierop volgde het korps muzikanten der stedelijke schutterij en eene keurkompagnie van dezelve als eerewacht, gekommandeerd door den Kapitein A. Deerns. Deze werd onmiddellijk opgevolgd, door de eerste afdeeling der eerewacht te paard.

Nu verscheen Z. M. Willem II Koning der Nederlanden, Groot-Hertog van Luxemburg enz. enz. op een wit paard gezeten, in generaals uniform, vergezeld van de Heeren Girard de Miellet van Coehoorn en J. G. W. Merkes, Adjudanten van Z. M., en voorts omgeven van den Luitenant-Generaal H. F. D. de Favauge en den Generaal-Majoor H. A. de Hart, alsmede van den Luitenant-Kolonel der Stedelijke Schutterij F. G. Graaf van Limburg Stirum, mitsgaders van hunne Adjudanten.

Daarna volgde de tweede afdeeling der eerewacht te paard.

Nu schaarde zich in den trein de Stedelijke Regering in acht koetsen gezeten.

Zij werd opgevolgd, door het eerste bataljon der Stedelijke Schutterij, terwijl de trein door een detachement Lanciers werd besloten.

Deze plechtige intrede des Konings maakte op Utrechts ingezetenen eenen diepen en onuitwischbaren indruk, en de herinnering zal daarvan nog lang bij hen levendig blijven. Inderdaad was het op het gelaat der tallooze aanschouwers

blijkbaar, dat zij doordrongen waren van het vereerende van dit Koninklijk bezoek, en met opgetogenheid den echt Ridderlijken Vorst aanstaarden, aan wiens persoon zich zoo vele, voor den Nederlander, dierbare herinneringen bechtten. Immers Hij was het, die voor de onafhankelijkheid van datzelfde streed en zijnen roem verwierf, toen het Vaderland het felste werd bedreigd en aangerand.

Als zoodanig werd hij dan in deze stad ook toegejuicht, en met de kennelijkste blijken van eerbied, gehechtheid en trouw ontvangen; als zoodanig werd Hij hier en daar op zijnen weg door de kinderen der aanzienlijkste ingezetenen met bloemen bestrooid; en alle deze huldebetuigingen werden welgevallig aangenomen, en met de Hem zoo geheel eigene minzaamheid beantwoord.

Eindelijk bereikte Z. M. het Hôtel van den Staatsraad, Gouverneur, hetwelk tot Hoogstdezelfs verblijf was ingerigt geworden, waar op het oogenblik Zijner aankomst de Rijksvlag ontrold werd. Hier werd Z. M. door Z. E. den Minister van Staat, President Curator der Hoogeschool, G. A. G. P. Baron van der Capellen van Berkenwoude, plegtig ontvangen. Weinige oogenblikken hierna begaf Z. M. zich op het balkon, en vertoonde zich aan de van alle zijden toegestroomde volksmenigte, welke hunnen Vorst met het vreugdegejuich van: *Leve de Koning!* begroette. Het Studentencorps had zich op den Pausdam tegen over hetzelfde geschaard; de groote banier omringd van de overige faculteits-banieren stond voor de rijen der studenten. Hierop defileerde de bataljons Schutterij en het garnizoen voor Z. M., en trokken van daar naar het Munsterkerkhof, om nadere orders af te wachten, terwijl de Studenten naar het Auditorium terugkeerden. De eerewacht der Schutterij vatte inmiddels post voor het Hôtel, terwijl de eerewacht te paard zich op den Pausdam schaarde, ten einde Z. M. na de afloop der audientie, naar de verschillende Academische en stedelijke inrigtingen te vergezellen, welke door Hem zouden worden bezigtigd.

Kort daarop verleende Z. M. gehoor aan de autoriteiten,

burgerlijke en militaire ambtenaren, kollegiën, kommissiën van onderscheidene godsdienstige gezindheden, mitsgaders aan vele bijzondere personen. De eerste echter, die tot het gehoor werd toegelaten, was de kommissie door de Staten van de Provincie, in derzelve buitengewone Vergadering, den 15 Mei, benoemd, bestaande uit de Heeren G. C. C. J. Baron van Lijnden van Sandenburg, uit den Stand der Edelen; Mr. A. van Beusechem van Harmelen, uit den Stand der Landeigenaren, en Mr. N. P. J. Kien, uit den stedelijken Stand. Deze kommissie bragt de akte van Inhuudiging, bij artikel 34 der Grondwet voorgeschreven, en door alle de op die bijeenkomst tegenwoordig zijnde leden der Steden geteekend, aan den Koning over. De Heer G. C. C. J. Baron van Lijnden van Sandenburg hield bij deze plegtige gelegenheid eene op de omstandigheid toepasselijke rede.

Deze kommissie mogt hierna de verzekering ontvangen van Hoogstdezelfs belangstelling in alles wat kon dienen tot bevordering van het welzijn en het bestaan dezer Provincie en ingezetenen; bepaaldelijk ook met opzigt tot de aldaar gevestigde instellingen van verschillenden aard (1).

Ook verdienen vooral hier te worden vermeld de merkwaardige woorden, welke door Z. M. zijn gesproken, betreffende de instandhouding der Hoogeschool, toen de Curatoren en het geheele Academisch ligchaam tot het gehoor bij Z. M. werden toegelaten. Hier gaf Hij onbewimpeld Zijne bevreemding te kennen over de vrees, die men gevoed had, dat de Hoogeschool uit de stad zoude worden weggenomen, en het behaagde tevens Hoogstdenzelven, in de duidelijkste bewoordingen, nogmaals de stellige en herhaalde verzekering te geven, dat, integendeel, derzelve instelling onder Hoogstdezelfs Regering gehandhaafd en derzelve bloei zoude worden vermeerderd.

Nadat de audientie, omstreeks half vier ure, geëindigd was, verliet Z. M. het Hôtel, om gezeten in het rijtuig van den

(1) Zie het Verslag van de Gedeputeerde Staten der Provincie Utrecht uitgebragt, 6 Julij 1841.

Staatsraad Gouverneur, de voornaamste inrigtingen der stad te bezigtigen.

Het Auditorium der Hoogeschool werd het eerst door Hem bezocht. Verzeld van den Heer Staatsraad Gouverneur, alsmede door de overige Heeren, welke zich tijdens 's Konings intrede in Zijn gevolg bevonden, werd Z. M. door Heeren Curatoren de senaatkamer binnengeleid, en door alle de Heeren Professoren ontvangen, uit welke naam de Rector Magnificus de Hoogleraar Dr. J. C. Swijghuisen Groenewoud, in korten doch waardige bewoordingen, innigen dank betuigde voor de verzekering, die Hoogstdenzelve dezen morgen aan den Heer President, Curator G. A. G. P. Baron van der Capellen van Berkenwoude had gelieven te geven, van zijne hooge belangstelling in de instandhouding en bloei der Hoogeschool. Thans herhaalde Z. M. ook hier, hetgeen Hij weinige oogenblikken te voren op de audientie gezegd had. Naar het groote Auditorium geleid, werd Hij aldaar aangenaam verrast door een, op die gelegenheid toepasselijk, en door den Heer Professor Dr. L. G. Visscher vervaardigd lied; hetwelk, op muziek gebragt door den Stads Muzijk-Bestuurder J. H. Kufferath, door een koor van jeugdige beoefenaars der Zangkunst, waaronder zich eenige Studenten bevonden, met gevoel en juistheid werd aangeheven. Zigtbaar was Z. M. getroffen door het aandoenlijke van deze eer- en huldebetuiging, vooral toen de juichtoonen in een gebed wegsmolten, waarin de zegen des Allerhoogste over den Vorst werd afgesmeekt. Het geheele Studentencorps had zich in het Auditorum verzameld, en deed, nadat het lied was geëindigd, de gewelven luide weërgalmen van het uitbundig gejuich van *Leve de Koning!*

Hierna bezocht Z. M., verzeld van Z. Ex. G. A. G. P. Baron van der Capellen van Berkenwoude het gebouw van 's Rijksmunt. Het Kollegie van Raden en Generaalmeesteren der Munt en verdere Ambtenaren bij dezelve, wachtte Hoogstdenzelven bij den hoofdingang op, en leidde Hem het gebouw binnen. De muntslag was in volle werking. De gulden van Nederlandsch Indie, voor rekening der Handel-

maatschappij, werd op dit tijdstip geslagen. De Koning scheen deze bedrijvigheid met de meeste belangstelling gade te slaan; niet minder werd Hoogstdezelfs opmerkzaamheid opgewekt, toen Hoogstdezelve in Zijne tegenwoordigheid de eerste proefstukken (1) zag munten, welke het eerst met Zijne beeldtenis werden bestempeld, en waarvan de penning door den tijdelijken voorzitter van het Kollegie, den Heer F. J. B. Baron van der Capellen aan Hem werd overhandigd. Dan ook hier werd Z. M. op eene vernuftig uitgedachte wijze verrast, door eene geheel eigenaardige en vleijende huldebetuiging. Op eene der andere groote muntschroeven werd in Hoogstdezelfs bijzijn de gedenkpenning (2) geslagen, welker stempel van stadswege opzettelijk was vervaardigd, tot herinnering van Zijne plegtstatige intrede. Eerbiedig werden Hem eenige exemplaren in goud en zilver door den Burgemeester aangeboden, welke Hoogstdenzelven bij deze gelegenheid opmerkzaam maakte, dat deze inrigting reeds sedert 1000 jaren in de stad Utrecht was gevestigd geweest; zoodat hij ook deze instelling bijzonder in de hooge bescherming des Konings aanbeval, en thans bijzonder de wensch voor derzelve duurzame vestiging in deze stad aan Z. M. meende te mogen uiten; daar zich eenigen tijd geleden, het welligt geheel ongegrond gerucht eener vermoedelijke verplaatsing van 's Rijksmunt naar de Hoofdstad had verspreid. Ook hier behaagde het Z. M. in de geruststellendste bewoordingen, de verzekering te geven, dat daarvoor geene de minste vrees gekoesterd behoorde te worden.

(1) Zijnde een zilveren standpenning aan 2½ gulden.

(2) Op de voorzijde van dezen gedenkpenning bevindt zich de beeldtenis van Z. M. met het omschrift: *Willem II, Koning der Nederlanden*. De keerzijde bevat in eenen krans van eikenloof, de Koninklijke kroon, met het wapen van de stad Utrecht, verbindende de woorden: *Hulde van het dankbare Utrecht aan Z. M. Willem II, om den krans: Bij gelegenheid, dat Z. M. 's Rijksmunt binnen Utrecht gevestigd met een bezoek vereert, onder het stedelijk wapen, Mei 1841.*

Vervolgens bezigtigde Z. M. nog eenige stempels der merkwaardigste geschiedkundige gedenkpenningen van den laatsten tijd en het volledig zamenstel der stempels, en verliet, na eene toast op den bloei der belangrijke instelling te hebben gebracht, hoogst gevoelig aan de wijze, waarop Hij alhier was ontvangen, het gebouw, om zich naar de Academische Bibliotheek te begeven.

Alhier werd Hij door den Bibliothecaris, den Bibliotheekraad en verder daarbij geplaatste Ambtenaren ontvangen, de aan Hoogstdenzelven aldaar vertoonde zeldzame en merkwaardige gescheidkundige handschriften en boekwerken wekten Zijne bijzondere belangstelling op. Bekend met Hoogstdeszelfs voorliefde voor dit bijzonder gedeelte der wetenschappen, had men hierop bepaaldelijk Hoogstdeszelfs aandacht meenen te vestigen.

Vervolgens reed Z. M. steeds door de eewacht begeleid naar den Zoologischen tuin. Door eene kommissie uit het bestuur en der leden opgewacht, werd Z. M. in de daartoe met smaak ingerigte en met bloemen versierde zaal binnengeleid, en door den Heer Professor Dr. Th. G. van Lith de Jeude, Directeur dier stichting ontvangen, en door het strooijen van bloemen en het aanbieden van een oranje en lauriertak door deszelfs beide dochters verwelkomd. Ook hier werden aan Hem even als in het gebouw van 's Rijks Munt eenige ververschingen aangeboden, en uit eenen zilveren beker, Hoogstdenzelven door de echtgenote van Professor Dr. Th. G. van Lith de Jeude overhandigd, en door den Heer Jonkheer G. J. Beeldsnijder van Voshol daartoe bereidwillig afgestaan, eene toast op den bestendigen bloei van dit gesticht ingesteld. Niet minder oplettend werd het Kabinet der Natuurlijke Historie alsmede de verdere tot de inrigting behoorende tuinen bezigtigd.

Nadat nu Z. M. deze inrigtingen beschouwd had, reed Hoogstdezelve naar het Raadhuis, om het middagmaal te gebruiken, Hem door de stedelijke Regering aangeboden. De vestibule was tot dezen koninklijken disch ingerigt. Alles had hier een vorstelijk en feestelijk aanzien. Men stelle zich deze

schoone en hoog gewelfde vestibule voor, als in eene zaal herschapeu, waarvan de wanden met vele soorten van plantgewassen omgeven waren, terwijl in de hoeken de veelvuldige oranjeboomen, met hunne vruchten beladen, bevallig zich verhieven boven de met smaak aangebrachte draperijen, waarmede de zaal bekleed was.

Weldra kondigde dan ook de muziek der stedelijke schutterij Hoogstdeszelfs aankomst aan. Plegtstatig werd Hij nu door den Burgemeester, de Wethouderen en Raden ontvangen, en naar de raadzaal geleid, welke insgelijks met de fijnste en geurigste bloemen versierd was, en alwaar Hem tevens eenige ververschingen werden aangeboden. Hier werden alle de leden der Regering ieder afzonderlijk aan Z. M. door den Burgemeester voorgesteld. Hierop verzocht men Z. M., het stedelijk Archief met een bezoek te willen vereeren. Aldaar gekomen zijnde, werd hem door den Burgemeester eerbiedig aangeboden, een boekdeel gebonden in een rood maroquin band, verguld op snede. Hetzelve bevatte eene naauwkeurige, door den Heer W. A. Boers, vervaardigde inventaris der charters op hetzelve aanwezig. Onder de verzameling van oud schilder- en beeldhouwwerk wekte vooral de schoone schilderij eener heilige familie, door den vermaarden Kunstschilder Jan Schorel vervaardigd, nadat hij in de Italiaansche school zich had geoefend, en het portraiu van dezen schilder, Zijne bijzondere oplettendheid.

Hierop werd Z. M. verzocht, zich te begeven naar de groote zaal voor de maaltijd ingerigt; zeven en zestig personen namen plaats aan den Vorstelijken disch, welke in alle opzigten uitmuntte, in luister en pracht; zoo wel wegens de uitgelezendheid der spijsen en keur der wijnen, als door de fraaiheid der met smaak aangebrachte versieringen; maar iets hetgeen onder dit alles ook, wegens deszelfs geschiedkundige merkwaardigheid, bijzonder de aandacht van Z. M. trok, waren de borden met het wapen van het huis van Oranje beschilderd, van een prachtig saksisch tafelservies. Dit servies (1),

(1) Dit servies is afkomstig van den toenmaligen Heer Burge-

namelijk had gediend, bij gelegenheid, dat Willem V, Prins van Oranje, op het Duitsche Huis, door de Staten 's Lands van Utrecht werd onthaald, toen Hij meerderjarig geworden zijnde, in 1766, voor het eerst als Erfstadhouder, de vergadering der Staten had voorgezeten. Gedurende den maaltijd voerde de muziek van het 9de regement, bij afwisseling, vaderlandsche liederen en schoone muziekstukken uit. Op het nageregt stelde de Burgemeester, na daartoe de vergunning te hebben verzocht, eenen feestdrank in, ter eere van Z. M. Willem II, die door de aanwezigen staande werd gedronken. Met geestdrift werd dezelve toegebracht door alle de dischgenooten, zoodat het ruim gewelfsel der vestibule met hun herhaald vreugdegejuich vervuld werd. Onmiddellijk hierna stond Z. M. op, en beantwoordde dien toast, door eenen drank in te stellen, op de welvaart der stad Utrecht, en op den bloei en voorspoed van hare burgerij. Hoogstdenzelven behaagde het tevens op eene vleijende wijze Zijne hooge tevredenheid te betuigen, over de hartelijke ontvangst en het gulle onthaal, dat Z. M. alhier ondervond, alsmede over de bijzondere bewijzen van eerbied en gehechtheid, die Hij hier zoo klaarblijkelijk mogt ontwaren. Dadelijk hierop werden, namens den Burgemeester, aan elk der aanwezige gasten een exemplaar van den huldepenning aangeboden, ter herinnering aan dien heugelijken dag.

Na dezen maaltijd zoude Z. M. naar het Hôtel van den Heer Staatsraad Gouverneur terugkeeren. Er was tijdig aan de aanzienlijken der stad bekend gemaakt, dat hun gelegenheid zoude worden gegeven, om des avonds aldaar hunne opwachting bij Z. M. te maken. Het verlangen, om den Vorst te aanschouwen, Hoogstdeszelfs tegenwoordigheid te genieten, en Hem tevens blijken te geven van de goede gezindheden, die Utrechts ingezetenen blijvend bezielen voor het Huis van Oranje, had het grootste gedeelte der aanzienlijke bevolking dezer

meester Cijpriaan Berger, en is thans de eigendom van Mevrouw de Douairière van Hengst, en werd bij gelegenheid van 's Konings komst aan de Regering ten gebuike aangeboden.

stad, naar deze receptie beengeleid (1), en zeker was er niemand, die niet hoogst ingenomen was, met de zoo minzame en ongedwongene wijze, waarmede Hij velen der aldaar vergaderden toesprak. Eenige oogenblikken, vóór dat Z. M., van het Raadhuis teruggekomen, in de zaal der receptie verschenen was, werd door den Heer Staatsraad Gouverneur aan de daar aanwezige Heeren, die door den Koning tot ridders van den Nederlandschen Leeuw waren verheven, van het besluit hunner benoeming, even te voren door Z. M. genomen, kennis gegeven, en zij met die ridderorde op de receptie zelve versierd. Wij laten de namen dier Heeren, alphabetisch geplaatst, hier volgen:

M. A. van der Bank, Predikant der Waalsche gemeente; Mr. P. A. Beelaerts van Oosterwijk, Lid der Gedeputeerde Staten; C. J. van der Muelen van Maarssenbroek, Raad der Stad; Mr. P. J. J. Ram, Raadsheer; Dr. R. van Rees, Professor in de Wis- en Natuurkunde; Dr. H. J. Roijaards, Professor in de Godgeleerdheid; F. G. Graaf van Limburg Stirum, Luitenant-Kolonel der Stedelijke Schutterij; G. A. Vermeulen, R. C. Aarts priester; Mr. R. van der Voort, Wethouder. Ook deze eer viel daarna den Heer Mr. A. van Goudoever, Professor in de Letterkunde, te beurt. De beide Hoofdaanvoerders der eerewacht waren reeds te voren, uit naam des Konings, vereerd geworden, ieder hunner met een prachtigen ring met brillanten *à jour* omzet, in welken de gekroonde naamcijfer van Z. M. van diamanten prijkt. 'sAvonds bood de stad een niet minder vrolijk en aange-

(1) Van hier de reden, dat de schouwburg weinig bezocht bleef, en Z. M. denzelven niet met Zijne tegenwoordigheid vereerde. Dezelve was tot Hoogstdezelfs ontvangstingerigt en met smaak versierd. De Regering had de Koninklijke Nederduitsche Tooneellisten van Zuid-Holland, onder het bestuur van Hoedt en Binglij ontboden. Dezelfen zouden bij gelegenheid der komst van Z. M. eene zinnebeeldige voorstelling ten tooneele voeren, daartoe opzettelijk vervaardigd door den Heer A. van der Hoop, Jr.

naam doch ook tevens fraai schouwspel aan. De stad was voor het grootst gedeelte verlicht; hierdoor beijverden zich de ingezetenen, hunne deelneming aan het feest van den dag kenbaar te maken. Hier en daar prijken aan de vensters en deuren eerebogen, en op vele plaatsen zag men den naameijfer van onzen geëerbiedigden Koning. Daarenboven hadden zich verscheidene ingezetenen vereenigd, om aan de zijde der grachten eene gelijkvormige verlichting daar te stellen. Zoo waren b. v. op de Nieuwe gracht verlichte guirlandes langs de balustraden aangebragt, terwijl op de bruggen, pijramiden prijken met de opschriften *Waterloo*, *Quatre-Bras*, *Hasselt* en *Leuven*. Dit verlevendigde bij de aanschouwers de herinnering aan 's Vorsten roemvolle wapenfeiten. Zoo waren ook de versierselen van groen langs de Voorstraat des avonds verlicht geworden. Ook muntte bijzonder de Drift en de Plompetoren-gracht uit, door verlichte festons van standaards afhangende, welke een bevallig schouwspel opleverden. Het St. Janskerkhof was omringd met lampions, insgelijks guirlandes gewijze aangebragt: vooral boeide op de Plompetoren gracht de smaakvol verlichte tempel, in perspectief, met 's Konings naameijfer in het midden, aller oog. Niet minder bekoorde de verlichting der steenen brug, buiten de Waardpoort, door de bewoners aldaar opgerigt. In het chaschinet, waarin een oranjeboom was geschilderd, las men het eenvoudig, doch zoo veel waarheid behelzend tweeregelig versje:

Lang groeije en bloeije d' Oranjestam

Waaruit 's Lands heil zijn oorsprong nam,

Op vele plaatsen werd men bij de algemeene verlichting opschriften gewaar, als zoo vele uitboezemingen der gevoelens van gehechtheid en der goede gezindheid van Utrechts ingezetenen. Ook de verlichting der openbare gebouwen, zoo als het Hôtel van het Gouvernement, het Paleis van Justitie, onderscheidene societeitsgebouwen enz. behaagde eveneens door derzelve bevallige en sierlijke verlichting; ook was dit met

het Raadhuis voornamelijk het geval; de lijst der gevel en alle de ramen waren met lampions omgeven, zoodat dit schoone gebouw hierdoor op eene luisterrijke wijze zich in al zijne eenvoudige statigheid vertoonde.

Tot laat in den nacht waren de straten vervuld met aanschouwers, die zonder gedrang en zonder verwarring rondwandelden, terwijl vele rijtuigen de stad in alle rigtingen doorkruisten, om deze prachtige verlichting te aanschouwen. Door doelmatige, door de Overheden genomene maatregelen, was trouwens ieder in staat gesteld, om alles op eene geleidelijke wijze te kunnen bezichtigen. Een vrolijk gewemel werd dan ook overal waargenomen, terwijl eene gepaste vreugde en eene volmaakte orde ook weder dit volksfeest kenschetste.

Algemeen was de vreugde, toen Z. M. te paard gezeten zich aan de talrijke menigte vertoonde, en begeleid van Zijnen staf en de eerwacht de stad doorreed, om de verlichtingen te bezichtigen. Aan de van Wijcks-kade werd Z. M., toen Hoogstdezelve bij de drukkerij der Heeren Schultze en Voermans was gekomen, 's Konings beeldtenis in *hautrelief* in zilver op een' bronzen grond afgedrukt, in eene sierlijke portefeuille eerbiedig aangeboden. Zigtbaar was Zijner Majesteits welgevallen wegens dit nieuwe zoo eigenaardig bewijs van achting en hulde, en Hij verliet, na de minzaamste groete, de Z. M. omringende en in geestdrift opgetogene volksmenigte.

Reeds hadden de Heeren Schultze en Voermans, op den dag van 's Konings statigen intogt, door middel van aanplakbiljetten doen aankondigen, dat *gratis* bij hen het afbeeldsel van Z. M. in *hautrelief* afgedrukt, te bekomen was. Talloos was de menigte, die nu toevloede rondom de geheel met vlaggen en bloemkransen versierde drukpers, welke op een stellaadje voor hunne drukkerij op de van Wijckskade geplaatst, onophoudelijk bewogen werd door de drukkersgezellen, die, hoezeer zij ook reeds 's nachts vóór 's Konings intrede een goeden voorraad ter ronddeling hadden afgedrukt, echter met onvermoeiden ijver bezig waren, om de verheugde

menigte te voldoen, zoodat men niet voor middernacht eindigde, na bijna 1400 portretten te hebben verspreid. Op het laatst werd het gedrang der steeds aangroeiende menigte zoo sterk, dat men niet dan met vele moeite de orde kon handhaven.

Dit drukken in het openbaar, hetwelk de herinnering van het feest te Haarlem in 1824 verlevendigde, was daarom te eigenaardiger, omdat het drukken in *hautrelief* hier te lande eene weinig geoeffende tak van drukkunst is. Juist was de gieterij in gereedheid gebragt, en men hield zich reeds onledig met het vervaardigen van eenige reliefplaten, toen de blijde mare van 's Konings komst zich bevestigde. Men kwam derhalve op den zoo gelukkigen inval, om, als eerste proefstuk van deze nieuw ingevoerde wijze van drukken, 's Konings beeldtenis in het licht te doen verschijnen, en dezelve alzoo met het welgelijkend afbeeldsel *en profil* (1) van Z. M. den Koning Willem II in te wijden, ten einde hierdoor aan de algemeene viering van het heugelijke feest van den dag eenen nieuwen luister bij te zetten.

Zoo eindigde dan deze algemeene feestdag, zonder dat aan iemand eenig letsel of leed werd toegebracht, en de verordeningen, ter handhaving van rust en goede orde, werden gehandhaafd, zonder dat eenig ongeval of kwetsing de algemeene vreugde stoorde.

Den volgenden dag bezocht Z. M. reeds vroegtijdig de forten en versterkingen buiten de stad, verzeld van den Kolonel der Genie van de Polder. Van daar terugkomende, bezigtigde Hij 's Rijks Veeartsenijschool, alsmede de inrigting der Zijde-wormenteelt aan de Maliebaan, onder opzigt van den Heer R. Dufour, wiens dochters zijn pad met bloemen bestrooiden. Voorts het gesticht voor krankzinnigen, alwaar de Heer W. Barou Six van Oterleek, Voorzitter van het bestuur, alsmede de Leden van hetzelfde, Z. M. ontvingen. Ten laatste ver-

(1) Moeijelijk was het dit portret gelijkend te treffen, daar er behalve op den gedenkpenning, dien zelfden dag in de Rijksmunt geslagen, tot nog toe geen afbeeldsel van Z. M. *en profil* bestond.

eerde Z. M. met zijn bezoek het gesticht der Vrijvrouwe van Renswoude, alwaar Hij insgelijks door Heeren Regenten ontvangen, op het plat van dit gebouw zichtbaar getroffen werd, door het schoone panorama, hetwelk de stad van dit gezigtspunt oplevert.

Aan de Veeartsenijschool werd Z. M. door den Heer Staatsraad Gouverneur, Z. E. den Minister van Staat den Heer Baron van der Capellen van Berkenwoude, de Heeren Burgemeester en Secretaris der Stad, de Heeren Generaals de Fauvauge en de Hart en verdere Hoofdofficieren, benevens door den Heer Bestuurder en de Heeren Hoogleeraren en verdere Ambtenaren der School opgewacht, terwijl de geheele eerewacht te paard alsmede een detachement van het Regiment Lanciers voor het gebouw geschaard stonden. — Het Schoolgebouw binnentredende, werd Z. M. door de kweekelingen aan den hoofdingang met de levendigste toejuiching verwelkomd. De zaal, waarin Hoogstdezelve werd binnengeleid, was op eene eenvoudige, doch bevallige wijze versierd. In dezelve prijken de versierde borstbeelden van Z. M., alsmede die van Z. M. Frederik Willem, Graaf van Nassau (1), en Z. K. II. Prins Frederik der Nederlanden. Ook hier werd Z. M. door de dochters van Professor Dr. P. J. I. de Fremery met bloemen bestrooid, terwijl zij den Koning eenige coupletten, ter zijner eere, toezongen, welke zangtoonen met het volkslied afgewisseld werden, hetwelk de dochter van den Heer A. Deerns, Oeconomus der school, op de pianoforte hooren liet. Hierna werd Z. M. door den Hoogleeraar A. Numan, Bestuurder der inrigting toegesproken, waarbij dezelve bij de herinnering, dat deze leerschool hare grondlegging aan Hoogstdezelfs doorluchtigen Vader verschuldigd was, den wensch te kennen gaf, dat het Z. M. mogt beha-

(1) Z. M. de Koning Willem I vereerde de Veeartsenijschool kort na derzelver oprigting, den 9 October 1822, met Hoogstdezelfs tegenwoordigheid. Het behaagde toen Hoogstdezelven aldaar het middagmaal en verder het nachtverblijf te houden.

gen, aan haar dezelfde bescherming als zij steeds mogt genieten, te verleenen. De geheele inrigting en al wat daartoe in betrekking staat, werd nu door Z. M., begeleid door de Hoogleraren Dr. Th. G. van Lith de Jeude, Dr. A. Numan en Dr. P. J. I. de Fremerij, met de meeste nauwkeurigheid beschouwd. Van het hoofdgebouw naar de stallen geleid zijnde, werd, op Hoogstdeszelfs verlangen, door een der kweekelingen, met vaardigheid eene handige kunstbewerking, als een bewijs van praktische oefening, ten uitvoer gebragt. Na de Leicesterschappen, de hoefsmederij, alsmede den plantentuin, met geene mindere oplettendheid bezigtigd te hebben, verliet Z. M. met kennelijke blijken van Hoogstdeszelfs tevredenheid, onder herhaald vreugdebetoon, deze zoo belangrijke inrigting.

Bijzonder werd de Koning, bij de bezigtiging van het Gesticht, voor krankzinnigen ingerigt, getroffen, zoowel door de groote zindelijkheid, die deze inrigting kenmerkt, als door de goede orde die in hetzelfde heerscht, alsmede door de doelmatigheid van deszelfs geheele inrigting, welke sedert den jare 1828 zoo zeer uitgebreid, geheel geschoeid is op een ruimen en vrijgevigen voet, volgens de, buitenlands, in dit vak gemaakte vorderingen. — Daar de zorg der Hooge Regering zich thans zoo bijzonder bepaalt tot verbetering niet alleen van die soort van inrigtingen, maar ook in het algemeen van den toestand der krankzinnigen, getuige hiervan de wetgeving dezelfde betreffende, zoo trök dit zoo hoogst nuttig gesticht Hoogstdeszelfs bijzondere oplettendheid en wekte de bezigtiging daarvan Zijne hooge belangstelling in de ruimste mate op.

In het Hôtel van den Heer Staatsraad Gouverneur teruggekeerd, werd Z. M. aldaar een luisterrijk dejeuner aangeboden. Vele Hooge Ambtenaren waren daarbij uitgenoodigd geworden. In den tuin voerde inmiddels het korps muzikanten der 9de en 10de regementen, onder het bestuur van de kapelmeesters Mordach en Beaufort, beurtelings, verscheidene fraaije muzijkstukken uit.

Eindelijk was het tijdstip, hetwelk Z. M. voor Hoogstdes-

zels vertrek bepaald had, genaderd. Toen alles in gereedheid tot Hoogstdeszelfs afreize gebragt was, wendde de Heer Staatsraad Gouverneur zich tot zijnen doorluchtigen Gast, Hem in eerbiedige bewoordingen dank zeggende, voor de hooge eer, welke dit gewest had mogen genieten, door Zijne tegenwoordigheid. Tevens betuigde hij Hoogstdenzelven zijne erkentelijkheid voor de zoo vereerende onderscheiding, welke hem was te beurt gevallen van Z. M. in zijn Hôtel te hebben mogen ontvangen. Z. M. nam deze betuigingen met welgevallen aan, en gaf in niet ondubbelzinnige woorden Zijne hooge tevredenheid te kennen, over de wijze, waarop Hij door Utrechts ingezetenen was ontvangen geworden. Hij voegde daarbij het verzoek, om aan dezelve de verzekering te geven, van Hoogstdeszelfs blijvende toegenegenheid.

Hierna verliet de Koning des namiddags ten 3 ure de stad Utrecht. Z. M. werd uitgeleide gedaan, door den Heer Staatsraad Gouverneur, de Heeren Burgemeester en Wethouderen, de Heeren Generaals de Favauge en de Hart, door den Graaf van Limburg Stirum en den Baron Six van Oterleek, alsmede door de eerewacht. Aan de eerepoort, buiten de Catharijne-poort, nam de Regering afscheid van Z. M., onder dankbetuigingen voor het vereerend bezoek. Ook hier behaagde het Z. M. in vleijende bewoordingen Zijne erkentelijkheid te betuigen voor derzelve ontvangst. Aan de herberg den Hommel namen de Heer Staatsraad Gouverneur en de aanvoorders der eerewacht, alsmede de overige Heeren, die Z. M. tot hertoe begeleid hadden, een eerbiedig afscheid.

De Heeren Officieren der stedelijke schutterij, waarvan velen in de jaren 1850 en 1851, onder Zijne aanvoering, hunnen geboortegrond hadden verdedigd, verlangende, om Z. M. de bewijzen hunner trouw en gehechtheid te herhalen, stonden aan den Hommel geschaard, om Hoogstdenzelven een hartelijk vaarwel toe te zeggen.

Dien zelfden avond vereenigde zich dit korps, om de blijde inkomst des Konings te vieren. De Zoölogische tuin, welke zoo wel dien avond, even als den vorigen, verlicht werd, was

daartoe bereidwillig door den Bestuurder afgestaan, terwijl de muziek van het 10de regiment deze vrolijke bijeenkomst veraangenaamde.

In een ander gedeelte der stad werd de komst des Konings evenzeer dien avond nog dankbaar herdacht. Zoo was de steenen brug, buiten de Waardpoort ook toen verlicht, terwijl eenige muzikanten in eene volksschuit gezeten, al varende, volksliederen en andere muziekstukken uitvoerden.

De blijde inkomst des Konings was alzoo in Utrecht een ware vreugdedag, een dag, die in het geheugen van Utrechts ingezetenen levendig gegrift zal blijven, als een dag, waarin eene zoo kennelijke vereeniging van gevoelens van gehechtheid en liefde van eene geheele bevolking zich met de algemeene vreugde verbond, wegens het genieten van de tegenwoordigheid van haren geëerbiedigden Koning, die het welzijn zijns volks tracht te bevorderen. Want Willem II, — dit vertrouwen staat ook bij Utrechts burgerij onwankelbaar vast, — zal omringd door een getrouw volk, bedaard, doch tevens met den vereischten klem deszelfs belangen doorgrondende, en deszelfs behoeften beseffende, geluk verspreiden over Nederland, het goede door Hoogstdeszelfs Vader gesticht, bevestigen, de reeds verkregen waarborgen voor 's Lands zedelijke en stoffelijke belangen versterken, verder die ordenen en in overeenstemming brengen. Aldus zal Z. M. eene taak vervullen, groot en edel, eene taak eenen Koning waardig, die toch het hoogste doel zijner Regering stelt, de vriend en weldoener zijns volks te wezen.

**PRINS MAURITS, TE PAARD, VAN ZILVER,
EN NOG IETS ANDERS.**

Protocoll. capituli ecclesiae S. Jo. Traj.

1626. Jun. 9. die Veneris: Is geresolveert by den capittel, sich conform te maken met de andere capittelen, van wegen de schenkagie, die de capittelen sullen doen, aen den Prins van Oraengien, als stadhouder van Utrecht.

— Jul. 21. die Veneris: Is geordonneert den Secretaris, te doen tellen aen 't capittel vd. Dom, de 200 gl., van wegen ons aenpaert vd. schenkagie, aen den *Prins Henrick*, als stadh. v. Utrecht.

— Nov. 30. die Veneris: Is gecommitteert den Deken Hessels, om beneffens de Gedeputeerden vd. andere capittelen, te presenteren, aen den *Prins Henrik de Nassou, Prince van Oraengien*, het present, by de vyff capittelen gecofft, wesende den *Prins Maurits, synen broeder, sittende te paert, wegende omtrent aen silver 100 Spaensche matten, ende is wt een stuck gesmeet, sonder eenigh soudeersel.*

De plaats, waar, en de tijd, waarin deze vereering is geschiedt, roept mij in 't geheugen, de, in dit kunstvak, zoo zeer uitgemunt hebbende, Utrechters, van

Viane, Paul en deszelfs broeder Adam, met diens gelijknamigen zoon, van welke bij van Eijnden en van der Willigen, eenige nadere berigten te vinden zijn, wier verdiensten echter wel opzettelijk mogten worden opgeluisterd. Adam van Viane, het bleef mij twijfelachtig, of de vader dan of de zoon, heeft ten dienste zijner kunstgenooten zeker plaatwerk in 't licht gegeven, dat ik op den *Catalogus Musei Britannici*, aldus vinde opgegeven:

Viane, Adam de, *Models or Patterns of vases for silversmiths works. Utrecht, Fol.*,

en het is voornaamlijk de uitgave van dit werk, die het mij zonderling doet voorkomen, dat onze van Viane's zoo geheel hebben kunnen worden voorbij gezien door de vlijtigste uitheemsche Geleerden in 't vak der kunstgeschiedenis, als onder anderen door Poppe, van wien wij anders zoo menige belangrijke bijzonderheid te weten komen, die er toe dienen kan, de verdiensten der Nederlanders *om het buitenland*, in het vorderen van kunsten en handwerken, juister de doen waarderen; van wien (Poppe II. 100), wij, om er maar een, de onderhavige stoffe betreffend, voorbeeld van bij te brengen, leeren, hoe dat vele in Duitschland, nog bloeiende goud- en zilverfabrieken, aan Nederlandsche bekwaamheid, hunnen oorspronk zijn verschuldigd, dat onder deze, tot die te Leipzig, door Nederlanders, die om het geloof uit hun vaderland verhuisden, in 1588 de eerste goede grond werd gelegd. Doch ik stap van dit onderwerp hiermede af, geene behoefte gevoelende, om in de geschiedenis van dit kunstvak, zoo zijdelings in te sluipen, zonder verder plan te hebben, om er iets bepaaldelijk in af te doen, een vak, dat zoo groo-

telijks verdient opzettelijk onderzocht en geregeld be-
arbeid te worden.

Nog wordt omstreeks denzelfden tijd, als een zeer bekwaam Utrechtsch *landmeter* vaak vermeld, Daniel van Viane, van wiens hand mij onderseheidene opmetingen, ten dienste van Utrechtsche kloosters vervaardigd, zijn voorgekomen, en die wel geen ander is, dan van welke zich mede de Staten van Holland in 1612 hebben bediend, *om een kaerte van Werkendam ende jurisdictie te maken.* Zie de Holl. Resol. van dat jaar, Jul. 10. Op dezen *landmeter* zal ik bij gelegenheid nader terugkomen.

Gijsb. Teunisz van Vianen, zeggen de H. H. v. Eijnden en v. d. Willigen, door Hoevenaer te zijn voorgesteld, als bouwmeester van de Wittevrouwenpoort, daar men anders den kunstschilder Paul Moreelse voor opgeeft *etc.*; misschien dat zij er zamen over gewerkt hebben; ja, maar, naar mijn inzien, in verscheidene betrekking. Denkelijk, heeft van Viane bij dat werk tot Moreelse in de verhouding gestaan, als omstreeks het midden der xvi eeuw, Ev. Wijersz tot Willem v. Noort, of in onze dagen, (bij het bouwen van het Prov. Hof,) de Leur tot Kram. Gijsbert Teunisz v. Viane was *stadsmetselaar*, gelijk zulks blijkt uit de Resolutie der Vroedschap van date 1671 Nov. 20.

J. J. DODT VAN FLENSBURG.

MERULA OVER FLORIS VAN DER HAER.

Gelijk aan andere geschiedschrijvers, heeft het aan

van der Haer moeten te beurt vallen, tweederlei beoordeelaars te vinden, maar van weinige andere mag gezegd worden, dat de oordeelvellingen van beide partijen over hen zoo overeenstemmende zijn geweest; dat, hoezeer men het omtrent deszelfs onpartijdigheid natuurlijk niet geheel heeft kunnen eens worden, er, ten opzichte van zijne bekwaamheid, tusschen beide genoegzaam geen verschil bestaat. Zelfs *gelijktijdige* protestantsche schrijvers wijden uit in den lof zijner treffelijke hoedanigheden als geschiedschrijver, al is 't, dat zij, als zelve in den drang der omstandigheden verkeerende, wel partij kiezen, en hem eene partijdigheid wijten, voor die zij zich zelve niet genoeg hoeden, en van welke Haraeus zich, naar het oordeel van *latere* onroomsche Geleerden, niet *kon* vrijwaren.

Onder deszelfs tijdgenooten komt mij vrij opmerkenswaardig voor het oordeel, hetwelk over v. d. Haer geveld werd door den, zonderling genoeg, zoo weinig gekenden, Leidschen Hoogleraar en Bibliothekaris, en Geschiedschrijver der Generaliteit, den Dortenaar Paulus Merula, die naar v. Balen en *Prof. Siegenbeek* te Rostok, naar Paquot en *Hollands Roem*, te Leiden moet zijn overleden. In een' ongedrukten brief aan Mart. Lydius, gedagt. Leijd., Jul. 14, 1600, hoort men Merula aldus spreken:

» tibi que gratias ago de transmissa mihi, in dierum aliquot usum, Florentii Verharii historia Belgica. Autorem aliquando novi, quum, nescio, quid rerum ageret hic in Hollandia ante biennium aut circiter. Foetus ejus nunquam videram, quem ab eo scriptum ordinibusque provinciarum, quae regem Hispaniae principem agnoscebant, oblatum, intelligo, ab iisdem valde

fuisse diminutum, exturbatis inde, quae, secretiora, vulgo nondum nota esse debebant. Opus non possum non laudare; displicet solum illud, quod alteri parti sit additior suisque plus aequo tribuit adfectibus. Vir doctus est, in republica bene versatus et, quem pauca latuerunt. Stilus ejus tersus est et bene politus. . . .”

Van der Haer is daarna weer in Holland geweest, gelijk mij uit de Generaliteits-Resolutien is gebleken. Twee malen vind ik aldaar van hem gewaagd:

1603. Febr. 18. » Te mogen naer der vyanden landen passeren, Floris van der Haer, wonnende tot Ryssel, met 14 à 15 stukken geroockt vleesch, 12 's Gravesantsche kassen, enighe andere kleine kassen, ende een witte doose met Porcellanen, die hem geschonken zijn.”

Febr. 25. » De Kanonik, Floris van der Haer zal geordonneert worden na Brabant te vertrekken door de vloote ofte over Breda ofte Sevenberghen, sonder elders te diverteren.”

En zelfs nog hierin mag, tijd en omstandigheden in aanmerking genomen, eene buitengewone vergunning gevonden worden, die welligt kan worden toegeschreven aan betrekkingen van van der Haer tot hoogere personen; waarin des te minder onwaarschijnlijk ligt, naar men weet, dat die van der Haer's van te voren veelvuldige en aanzienlijke posten te Utrecht bekleedden; dat hier echter niet nader kan worden uitgeplozen.

J. J. DODT VAN FLENSBURG.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, ECHTSCHIEDINGEN EN OVERLEDENEN IN DE PROVINCIE UTRECHT.

IN 1838.

GEBORENEN.

In de Provincie Utrecht zijn in 1838 geboren 5553 kinderen, als 5243 wettige, 310 onechte; 2851 van het mannelijk en 2722 van het vrouwelijk geslacht.

De geboorten hebben plaats gehad als volgt:

	ECHTE.	ONECH.	TOT.		ECHTE.	ONECH.	TOT.
Januarij.....	486	27	513.	Augustus.....	473	22	495.
Februarij....	519	27	546.	September...	403	22	425.
Maart.....	491	30	521.	October.....	401	23	424.
April.....	481	24	505.	November...	425	26	451.
Mei.....	372	24	396.	December....	423	26	449.
Junij.....	365	28	393.				
Julij.....	404	31	435.		2125	119	2244.
	5118	191	5309.	Transport....	3118	191	3309.
				Totaal.....	5243	310	5553.

OVERLEDENEN.

In de Provincie zijn overleden 1841 Mannen en 1841 Vrouwen; de sterfgevallen hebben plaats gehad als volgt:

Januarij.....	493.	Augustus.....	268.
Februarij.....	379.	September.....	267.
Maart.....	352.	October.....	253.
April.....	329.	November.....	236.
Mei.....	303.	December.....	290.
Junij.....	254.		
Julij.....	256.		1514.
	2568.	Transport.....	2368.
		Totaal.....	3682.

Het getal Geborenen heeft dat der Overledenen overtroffen met 1874.

Doodgeboren.	Steden.....	145.	} Deze zijn in bovenstaande opgaaf niet begrepen.
	Platte Land.	142.	
	Totaal.....	287.	

HUWELIJKEN.

ECHTSCHIEDINGEN.

In de Steden.....	566.	In de Steden.....	3.
Ten Platten Lande.....	526.	Ten Platten Lande.....	«
Totaal.....	4092.	Totaal.....	3.

Uit de Provincie vertrokken.....
 5498. |

In ————— ingekomen.....
 5067. |

Meerder vertrokken.....
 431. |

IN 1839.

GEBORENEN.

In de Provincie Utrecht zijn in 1839 geboren 5188 kinderen, als 4915 wettige, 273 onechte, 2630 van het mannelijke en 2558 van het vrouwelijke geslacht.

De geboorten hebben plaats gehad als volgt :

	MAN.	VR.	TOT.		MAN.	VR.	TOT.
Januarij.....	247	231	478.	Augustus...	178	201	379.
Februarij...	222	219	441.	September.	194	192	386.
Maart.....	259	245	504.	October....	240	207	447.
April.....	206	214	420.	November..	207	227	434.
Mei.....	228	203	431.	December..	224	252	476.
Junij.....	211	191	402.		1045	1079	2122.
Julij.....	214	176	390.	Transport..	1587	1479	5066.
	4587	4479	5066.	Totaal.....	2630	2558	5188.

OVERLEDENEN.

In de Provincie zijn overleden 3540 personen, 1854 Mannen en 1686 Vrouwen ; de sterfgevallen hebben plaats gehad als volgt :

	MAN.	VR.	TOT.		MAN.	VR.	TOT.
Januarij....	169	145	314.	Augustus...	149	149	298.
Februarij...	158	128	286.	September.	150	123	273.
Maart.....	182	169	351.	October....	154	106	260.
April.....	186	145	331.	November..	151	128	279.
Mei.....	181	166	347.	December..	147	150	297.
Junij.....	154	149	303.		691	656	1347.
Julij.....	153	130	283.	Transport... 1163	1030	2193.	
	1163	1030	2193.	Totaal.....	1854	1686	3540.

Het getal Geborenen heeft dat der Overleden overtroffen met 1684.

Doodgeboren.	Steden.....	110.	}	Deze zijn in bovenstaande
	Platte Land.	115.	}	opgaaf niet begrepen.
	Totaal.....	225.		

HUWELIJKEN.

In de Steden.....	522.
Ten Platten Lande.....	498.
Totaal.....	1020.

ECHSCHEIDINGEN.

In de Steden.....	3.
Ten Platten Lande.....	0.
Totaal.....	3.

In de Provincie ingekomen.....	3757.
Uit ————— vertrokken.....	2812.
Meerder ingekomen.....	945.

GEBORENEN.

In de Provincie Utrecht zijn in 1840 geboren 5052 kinderen, als 4780 wettige en 272 onechte, 2599 van het mannelijke en 2453 van het vrouwelijke geslacht.

De geboorten hebben plaats gehad als volgt:

	MAN.	VR.	TOT.		MAN.	VR.	TOT.
Januarij.....	235	205	440.	Augustus...	220	184	304.
Februarij...	207	202	409.	September.	210	228	438.
Maart.....	245	241	486.	October....	216	215	429.
April.....	232	244	476.	November..	254	242	476.
Mei.....	203	167	370.	December..	220	197	417.
Junij.....	187	164	351.		1100	1064	2164.
Julij.....	190	166	356.	Transport..	1499	1589	2888.
	1409	1389	2888.	Totaal.....	2599	2453	5052.

OVERLEDENEN.

In de Provincie zijn overleden 5982 personen, als 1999 Mannen en 4983 Vrouwen; de sterfgevallen hebben plaats gehad als volgt:

	MAN.	VR.	TOT.		MAN.	VR.	TOT.
Januarij.....	185	202	387.	Augustus...	125	144	267.
Februarij...	181	179	360.	September.	178	155	333.
Maart.....	206	225	431.	October.....	148	135	303.
April.....	179	197	376.	November..	112	133	245.
Mei.....	185	159	324.	December..	190	193	383.
Junij.....	150	140	290.		751	780	1531.
Julij.....	162	121	285.	Transport..	1248	1503	2851.
	1248	1503	2851.	Totaal.....	1999	4983	5982.

Het getal Geborenen heeft dat der Overledenen overtroffen met 1070.

Doodgeboren.	Steden.....	140.	} Deze zijn in bovenstaande opgaaf niet begrepen.
	Platte Land.	126.	
	Totaal.....	266:	

HUWELIJKEN. ECHTSCHIEDINGEN.

In de Steden.....	553.	In de Steden.....	4.
Ten Platte Lande.....	520.	Ten Platte Lande.....	«.
Totaal.....	1074.	Totaal.....	4.

Uit de Provincie vertrokken.....	3652.
In ————— ingekomen.....	3479.
Meerder vertrokken.....	173.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand JULIJ 1841,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

DES RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOI

TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEREER

P. J. J. DE FREMERIJ.

N.B. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 'S MIDD. te 12 UR.	WEERSGESTELD. 'S MIDD. 12UREN.
	9ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12 u.	3ur.	9ur.		
1	766	767	767	765	164	184	14	14 ₂	N. W.	Regenachtig.
2	766	766	767	767	163	167	18	168	N.t.W.	Betrokken.
3	768	770	767	768	167	178	17 ₅	18	idem.	Helder.
4	765	768	764	765	19	21	22 ₄	20	N. W.	idem.
5	766	766	765	760	20	16	14 ₆	15	idem.	idem.
6	758	754	754	756	15	15 ₁	15 ₈	15 ₂	W.t.N.	Betrokken.
7	758	760	759	757	16 ₂	15 ₃	14 ₀	15 ₁	N.t.W.	Bewolkt.
8	756	756	760	753	15 ₁	15 ₅	16 ₁	14 ₇	N. W.	idem.
9	762	763	764	764	15 ₄	16 ₂	16 ₃	15	idem.	Helder.
10	767	764	764	765	14 ₈	16	16 ₆	14 ₂	idem.	Bewolkt.
11	765	764	765	765	15	16 ₀	16 ₃	15 ₄	idem.	Regenachtig.
12	764	763	765	764	13 ₆	17	17 ₁	15 ₈	W.	Betrokken.
13	752	755	754	752	13 ₅	15 ₂	15 ₈	14	W.t.N.	idem.
14	753	753	758	753	16 ₄	16 ₈	16 ₃	12	W.	Helder.
15	755	755	757	756	15 ₄	15 ₈	17 ₂	15 ₈	N. W.	Betrokken.
16	762	762	768	762	15 ₉	16 ₄	16 ₉	15 ₄	idem.	Regen.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETRES.				THERMOMETER IN 100c.				WINDSTREEK 's MIDD. 12 UR.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
17	768	768	764	764	16	17 ₅	18	168	N. w.	Helder.
18	756	757	757	757	15 ₅	16	156	148	w.	Regen.
19	763	762	761	760	17 ₅	17 ₁	17 ₂	142	N. t. w.	Helder.
20	759	758	757	757	146	158	154	138	w. n. w.	Regenachtig.
21	756	757	757	758	15 ₅	15 ₉	16 ₂	13	w.	idem.
22	757	757	758	757	15 ₂	17 ₁	16 ₃	13	idem.	Bewolkt.
23	759	759	760	761	14	14 ₅	156	13 ₁	idem.	Regen.
24	763	764	764	765	15 ₂	144	144	13 ₂	N.	Betrokken.
25	766	766	766	766	158	148	146	128	N. o.	idem.
26	767	767	766	766	148	16	157	114	idem.	idem.
27	764	765	763	762	17 ₅	176	17 ₅	14	N. w.	idem.
28	759	758	758	758	156	18	158	128	w. n. w.	idem.
29	756	755	755	754	157	143	148	10 ₂	N. w.	Buijig.
30	754	755	756	755	128	142	15	116	N. k. w.	Zwaar bewolkt.
31	755	755	755	755	153	146	149	112	N. w.	Betrokken.
GEMIDDELDE WAARNEMING										
1	7629	7633	7631	7623	1649	1651	1662	1322	Vanden 1st. tot den 10e.	
2	7595	7597	7597	7584	1534	1640	1686	1432	— 10en. — 21e.	
3	7596	7585	7595	7595	1530	1558	1530	1277	— 20st. — 30st.	
	7606	7605	7607	760	1577	1616	1625	1427		

1. warme regen.
2. namiddag helder.
7. namiddags regen.
10. regenachtig.
13. namiddag donder.
14. 's avonds regen.
16. 's morgens een weinig donder.
18. onafgebroken regen.
20. 's avonds regen.
21. idem idem.
22. 's morgens en 's avonds regenachtig.
24. geheel den dag regen, 's avonds helder.
28. 's namiddags en 's avonds regen.
29. idem hagel, regen en wind en 's avonds donder en regen.
30. 's morgen regen.

Algemeen gemiddeld, Barometer 7604, Thermometer † 15,61.

Julij 1841.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN,
OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie
UTRECHT.

	GEBORENEN.								HUWELIJKEN.		OVERLEDENEN.	
	Getal.		waaronder:						ECHTSCHIEDINGEN.			
			Onechte.		Tweel.		Doodgeb.					
M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	
UTRECHT.	60	71	6	8	2	5	4	19	0	52	44	
AMERSFOORT.	14	23	0	0	0	1	0	6	0	14	8	
RHENEN.	1	8	0	1	0	0	0	1	1	3	2	
WIJK BIJ DUURSTEDEN.	5	3	1	0	0	2	0	0	0	4	1	
MONTFOORT.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
IJSSELSTEIN.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	

NB. De opgave van Montfoort en IJsselstein te laat ingekomen, zullen in het volgende no. vermeld worden.

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

	onder Nulpeil.
1 Julij 1841.	3 el 66 dm.
15 — — —	3 — 84 —
31 — — —	3 — 67 —

DE TOGT DER KLEEFSCHE HULPBENDEN NAAR HET STICHT,
TER ONDERSTEUNING DER HOEKSCHEEN, IN BETREKKING BE-
SCHOUWD, MET DEN INVAL VAN *WILLEM VAN AREM-*
BERG, GRAAF VAN DER MARCK, IN HET BISKDOM
LUIK, DEN 30 AUGUSTUS 1482.

Op eene dagvaard, den 26sten Junij 1482 te Woerden gehouden, tusschen de in strijd zijnde partijen Maximiliaan en de stad Utrecht was bepaald, dat men in het midden der maand Julij de onderhandelingen zoude voortzetten. Deze bijeenkomst had dan ook, den 16^{den} Julij te 's Hage plaats. Op dezelve waren, behalve de afgevaardigden van de beide zijden, de Raden des Bisschops, die de vorige dagvaard niet hadden bijgewoond, tegenwoordig. Het eind-verbond konde echter ook ditmaal niet worden getroffen. De wederaanneming van David, als wereldlijk Heer werd thans weder, als volstreckte voorwaarde van vrede, door Maximiliaan vooruitgezet, doch, zoo als dit na de bijeenkomst met den Hertog van Kleef wel te verwachten was, gaven de lastbrieven den Utrechtsche afgevaardigden geene vrijheid, dit punt in nadere overweging te nemen. Er konde dus slechts over het sluiten van een bestand

worden gehandeld. Men kwam derhalve in de eerste plaats overeen, dat met uitzondering van zekere, door den Hertog en den Bisschop te maken bepalingen, de zaken in denzelfden toestand zouden verblijven (1), terwijl men tevens vaststelde, dat gedurende den wapenstilstand, den 10^{den} Augustus in te gaan en met Paschen van het volgende jaar te eindigen, de partijen wederzijds onverhinderd met hunne goederen en koopwaren de rivier den IJssel zouden mogen bevaren en langs de gemeene wegen over ieders respectievelijk grondgebied reizen en trekken; met dien verstande echter, dat men zich wederkeerig zoude hebben te onthouden van, zonder vergunning, in steden, sloten of vesten, door krijgsvolk bezet, te overnachten. Voorts werd nog bepaald, dat beide partijen, elk van hare zijde, vier personen ter eindregeling van het verdrag zouden kiezen. Deze personen konden, indien zij dit noodzakelijk oordeelden, een uit hun midden tot *overman* benoemen. Van wege de stad Utrecht werden de Aartsbisschop van Keulen, de Hertog van Gulick, de Heer van Ravestein en aangewezen (2). Echter liet men het aan de keuze des Hertogs, om, indien hij met dit viertal geen genoegen nam, anderen in derzelve plaatsen, tot dat einde voor te stellen. Met dit ontwerp keerden de afgevaardigden terug, zich verbindende hetzelfde onmiddellijk aan hunne respectieve hoofdheeren, ter overweging voor te leggen en den 10 Augustus terug te komen, ten

(1) Waarin die bijzondere bepalingen hebben bestaan, wordt niet vermeld. Matthaeus, l. I 481.

(2) Deze vierde persoon wordt bij Matthaeus niet genoemd, l. I. 482.

einde het bestand, na onderlinge regeling der verdere punten, te sluiten. Daar nu in den benarden toestand, waarin het Sticht zich bevond, en omgeven met zulke magtige vijanden, een wapenstilstand niet anders dan hoogst wenschelijk voor hetzelfde te beschouwen was, zoo konde men van de zijde van Maximiliaan geen twijfel voeden, of de voorwaarden zouden, zoo als zij ter tafel waren gebragt, verre van bezwaren te ontmoeten, door de Utrechtschen gereedelijk worden aangenomen. Doch men zag zich, buiten alle verwachting, hierin geheel te leurgesteld; want, toen de Raden van den Hertog en van David zich te 's Hage weder hadden vereenigd, verscheen er niemand van wege Utrecht, Amersfoort en den Ruwaard. Hoogst bevreemdend moet dit den Raden van Maximiliaan vooral zijn voorgekomen, na de vele pogingen door de Utrechtschen aangewend, tot wederaanknooping der zoo menigmaal afgebroken onderhandelingen. Deze onverklaarbare en tevens schijnbaar onstaatkundige handelwijze was toch weinig bevorderlijk tot de vroeger gewenschte verzoening met den Aartshertog. Hunne opzettelijke afwezigheid op eene dagvaard, waar de eerste stap van toenadering zoude bezegeld worden, hoe dit toch overeen te brengen, met hunne vroegere betuigingen van vredesgezindheid, en met de uit eigen beweging gedane aanzoeken tot bemiddeling. Niet verschijnende gaven zij immers stilzwijgend te kennen, dat zij van denkwijze waren veranderd, en den oorlog, die zij tot hiertoe van hunnen bodem trachtten af te keeren, thans zelve stoutmoedig wenschten. Hoewel velen welligt zich in gissingen zullen hebben verdiept, omtrent de vermoedelijke oorzaak dezer onverwachte omkeering, heeft welligt toen

reeds het scherpziend oog van Maximiliaan deze vreemde houding der Utrechtschen uit het ware oogpunt beschouwd, als in betrekking staande met de woelingen, die in verscheidene zijner Staten, voornamelijk in het Bisdóm Luik heerschten. Dat hij zich hierin niet bedroog, bewezen de in die zelfde maand plaats vindende, belangrijke gebeurtenissen, welke door eene buitenland-sche magt werden bestuurd met doel, om de grondvesten van zijnen zetel te ondermijnen. Bij Matthaeus wordt gezegd, dat het hoofdzakelijk de Burggraaf van Montfoort was, die het keerde, dat *daer niet geschikt en wert* (1). Het was derhalve door zijnen invloed, dat hij het sluiten van het bestand wist te verijdelen. Van waar toch ontleende hij deze stoutheid? Werd hij daartoe gedreven door innerlijk krachtgevoel, door trotsche geringschatting van een veel magtiger vijand, of is dezelve te zoeken, in eene angstig vasthoudende gehechtheid van vroegere onafhankelijkheid en in eene fiere vreeze tegen elke dwingelandij. Dezelfde gehechtheid en dezelfde vrees bezielde niet minder de meeste Regeeringspersonen, en toch hadden zij rusteloos geijverd, tot verkrijging van den vrede. De oorzaak van dit verschil in denkwijze en inzigten moet derhalve worden gezocht, in den meer verzienden blik van Montfoort, die zoo wel door zijne staatkundige betrekkingen, als door de geheime verstandhoudingen, waarin hij stond, ingewijd was met de geheimenissen der toenmalige staatkunde en in den oorlog met den Hertog alleenlijk het middel meende te zien, om het doel van zijn streven te bereiken, de algeheele afschudding namelijk van de

(1) Matthaeus, l. I. 482.

heerschappij van het huis van Bourgondien. Reeds verzekerd van den bijstand van den Hertog van Kleef, en bovendien bekend, met het voornemen van Willem van Aremberg, ten opzichte van Luik, steunende tevens op de geheime medewerking van Frankrijk, welks wel toegeruste legers de fakkel des oorlogs, in de zuidelijke gewesten dreigden te ontsteken, zoude een bestand met Maximiliaan hem krachteloos de handen hebben gebonden, op een tijdstip, wanneer hij met deze vereenigde krachten handelende, zijne zaak zoude kunnen doen zegevieren en een vrede-verbond sluiten, zoodanig, als hij het, in het belang van het Sticht meende te moeten aangaan. Om dit hooge doel te bereiken, moest vooreerst zijn gezag in het Sticht gevestigd en zijne partij de heerschende zijn. Met welk eene veerkracht hij dit gezag handhaafde, hoe hij alle moeilijkheden, hem aanhoudend door de naar den vrede overhellende en behoudende partij in den weg gelegd, wist te overwinnen, hoe hij de driften der zijnen aan zijne zaak dienstbaar maakte, waren wij reeds meermalen in de gelegenheid op te merken, en zullen ons de verdere gebeurtenissen, gedurende dien driejarigen strijd nog sterker aantoonen. Alvorens echter het voorgevallene in dit belangrijk tijdstip te beschouwen, komt het ons, tot duidelijk begrip der zaak, eenigzins noodzakelijk voor eenen blik te werpen, op den staatkundigen toestand en de bedoelingen der naburige magten, vermits dezelve een' zoo beduidenden invloed uitoefenden op, en in een onmiddellijk verband stonden, met de gebeurtenissen in het Sticht.

Lodewijk XI had het afsterven van Maria van Bourgondië vernomen. De vreugde, welke deze tij-

ding hem schonk, scheen zijne verdoofde levenskrachten op te wekken, en werd nog verhoogd, toen hij vernam, dat hare kinderen zich in de magt der Gentschen bevonden. Zijn seherpziend oog doorgrondde terstond de groote voordeelen, die hem den thans neteligen toestand van Maximiliaan zouden kunnen opleveren. Reeds stond hij in levendige verstandhouding met Vlaanderen. Philippe de Crevecoeur, Heer van Esquerdes, Meester Olivier, maar voornamelijk Willem van Cluni, pausselijke oppergeheimschrijver (1) bestierden zijne geheime onderhandelingen. Een zijner grootste vertrouwelingen, Herman Wliestedte, werd gedurig door hem naar Gend afgezonden, om de verstandhouding levendig te houden, tusschen de hoofden der gemeente en tusschen de voornaamste en invloedrijkste burgers, welke allen voor de zaak van Lodewijk gewonnen waren. Willem Rijn, Raad der stad en Capenole, Deken van den Gilde der kousenmakers, warme ijveraars voor Frankrijks belangen, werden als zoodanig door hetzelfde bezoldigd. De tijding van Maria's dood was niet zoodra in Gend bekend geworden, of zijne partij-gangers haastten zich aan Lodewijk te doen weten, dat men zulk eene schoone gelegenheid, om op voordeelige voorwaarden vrede met Maximiliaan te maken, en tevens de verbindtenis te bewerken, van den Dauphin met de jeugdige Margaretha, Maria's dochter, niet moest laten ontglippen. Het volk, zeide men, wenschte vuriglijk deze verbindtenis. Verkoos echter Frankrijk,

(1) Deze was gedurende een' zeer geruimen tijd de raadsmann van Karel den Stouten, en was daarna door Lodewijk XI tot Bisschop van Portiers benoemd.

van dit gunstig oogenblik geen gebruik te maken, zoo waren de Gentschen besloten zich in de armen van Engeland, hetwelk door zijne partij vele pogingen aanwendde, om een verbond met Gend te sluiten, te werpen, en Frankrijk den oorlog aan te doen. Op deze ongunstige berigten zond de Koning onmiddellijk Wlicstedte naar Vlaanderen, doch ongelukkig werd deze te Grevelingen, door den Heer van St. Aldegonde aangehouden, zoodat hij eerst in het begin der maand Junij te Gend aankwam. In weerwil nochtans van dit oponthoud namen de zaken van Lodewijk in Vlaanderen eene gunstige wending, daar de Staten aan Maximiliaan de voogdijschap over zijne kinderen weigerden, hem eenen raad van voogdijschap toevoegende, bestaande in Lodewijk van Bourbon, Bisschop van Luik, Wolfert van Borstelen, Heer van Veere, Philips van Bourgondië, Heer van Beveren, en Philips van Kleef, zoon van Adolf, Heer van Ravestein. Intusschen knoopte Lodewijk met Maximiliaan, door tusschenkomst der Staten van Vlaanderen, onderhandelingen aan, over het sluiten van een eindverbond. In weerwil echter hiervan ging deze looze Vorst voort, met den Aartshertog heimelijk te verontrusten. Zijn leger, onder bevel van Philippe de Crevecoeur, Heer van Esquesdes (!) bezette Normandië met 28,000 man

(1) Deze veldheer stond in hooge gunst bij Lodewijk XI; op zijnen raad was geheel het leger, op een' verbeterden voet, ingerigt; de zoogenaamde *franc-archers* waren afgeschafte, en door Zwitsersche regimenten vervangen, welke de voornaamste kracht van dit leger uitmaakten. Hetzelve was grootendeels geregeld, volgens de vermaarde ordonnantien van den Hertog van Bourgondië Karel den Stouten.

voorzien van eene uitmuntende artillerie. De grenzen van Vlaanderen daarentegen, aan de zijde van Frankrijk, waren slecht bewaakt, daar Maximiliaan zijne beste veldheeren en een groot gedeelte zijner geoefende krijgsbenden, op aandringen der Kabeljaauwschen, naar de Noordelijke Provinciën had gezonden, ter in toom houding der Hoekschen. Daarbij waren de geldmiddelen van dien Vorst in een' treurigen toestand, terwijl hij door zijn vader Keizer Frederik, een gierig, vadsig en krachteloos Vorst, zonder hulpmiddelen, in deze moeilijkheden, werd gelaten, terwijl Eduard IV. in den oorlog met Schotland gewikkeld, hem geene hulp konde doen toekomen. Daarbij had het ongunstige jaargetijde den oogst geheel doen mislukken, waardoor de duurte der levensmiddelen, tot eene buitengewone hoogte was opgevoerd.

Hoewel Lodewijk derhalve met hoop op goed geluk zijne uitmuntend toegeruste legers tegen den Hertog van Oostenrijk zoude hebben kunnen aanvoeren, verkoos hij echter, getrouw aan zijn eenmaal aangenomen stelsel, yerraad en kuiperijen, boven het ridderlijk voeren der wapenen tegen zijnen vijand. Niemand was dit beter toevertrouwd, dan Esquesdes. De stad d'Aire en andere plaatsen vielen, door yerraad, in Frankrijks magt. Ook trachtte men van Beveren, die St. Omer verdedigde, door goud afvallig te maken. Zoo stonden de zaken tusschen Lodewijk en Maximiliaan, toen er twee gebeurtenissen voorvielen, welke meer bepaaldelijk, ten opzichte van de Utrechtsche geschiedenis, in dat tijdvak, de meeste opmerkzaamheid verdienen. De inval, namelijk van Willem van Aremberg, Graaf van der Marck, in Luik en de togt der Kleefsche hulpbenden naar Utrecht. Den zelfden dag (den 30ten Augustus 1482),

dat Willem, met eigen hand den dolk stootte in het hart van den Bisschop van Luik, betrad een leger van 2000 man den Stichtschen bodem. Beide deze gebeurtenissen toch geschieden, onder den veelvermogenden invloed van Frankrijk. Willem van Aremberg bijgenaamd *le sanglier des Ardennes* (1) was, toen hij wegens den moord, door hem aan den geheimschrijver en zegelbewaarder des Bisschops gepleegd, uit Luik werd verbannen, naar Frankrijk geweken en had door wraak gedreven, aan Lodewijk zijn arm aangeboden, om hem in het bemagtigen van Luik behulpzaam te zijn. Lodewijk had wegens de aan hem gedane belofte, om aan de Fransche legerbenden den vrijen doortogt van Luik te bezorgen, ten einde Namen aan te vallen, dezen woesten man reeds vroeger begunstigd. Daarenboven droeg de Koning den Bisschop van het magtige Luik een vijandig hart toe, omdat het hem niet had mogen gelukken, dezen voor zijne zaak te winnen. Wat de Luikschen zelve betreft, zij waren ongunstig gestemd tegen hunnen Bisschop, omdat hij hen onder de Bourgondische regering had gebragt, en deswege aan hem toeschreven alle de daaruit ontspruitende rampen. In hetzelfde konde Lodewijk van Bourbon zijn gezag naauwelijks handhaven, zonder den krachtigen arm van den bij de Luikschen in aanzien staande Willem van Aremberg, dien hij om die rede tot de hoogste be-

(1) Deze bijnaam ontleende haren oorsprong van het zwijnshoofd, waarin gewoonlijk het misvormd hoofd van van der Mark gehuld was. Bovendien bereed hij een ongetemd paard, geheel met ijzer omtogen. Zijne bende was geheel in het rood gekleed, en had op de mouwen der wapenrokken een zwijnshoofd geborduurd.

dieningen verhief, hem tevens met de heerlijkheden van Franchemont begiftigende.

Alle deze omstandigheden waren Lodewijk XI volkomen bekend, en zeker konde hij geen geschikter werktuig vinden, om Maximiliaan aan die zijde, op eene ernstige en doeltreffende wijze te verontrusten. Heimelijk werd dan ook van Aremberg door den Koning, niet alleen met eenige beproefde krijgslieden en wapenen, maar ook met geld ondersteund, waarmede hij allerlei schuim van volk in zijnen dienst aannam, zoodat hij met een leger van 3000 man sterk den inval in Luik volvoerde. Wat nu de Hertog van Kleef betreft, wij hebben opgemerkt, hoe de staatkundige belangen van dien Vorst het medebragten, dat het gezag van Maximiliaan, niet in het Sticht werd gevestigd, want David van Bourgondië weder als Bisschop op den zetel hersteld zijnde, zou de hoop verdwijnen, om op denzelfden zijnen jeugdigen broeder Engelbert gevestigd te zien. Men houde ook buitendien in het oog, dat Willem van Aremberg van moederszijde aan de Hertogen van Kleef naauw vermaagschapt was. Zoodat ook van dien kant de tijdelijke verheffing van diens zoon tot de Bisschoppelijke waardigheid, met de staatkundige inzichten van Hertog Jan van Kleef strookte, ter uitbreiding van zijn gezag en ter bekorting van dat van den Aarts-hertog. Vermoedelijk heeft de Hertog van Kleef zijne hulptroepen tot ondersteuning der Hoekschen, naar het Sticht zendende, op aanmoediging en in overeenstemming met Frankrijk gehandeld. Opmerkelijk toch blijft het, dat zoowel de inval van Luik, als de aantogt der Kleefsche hulpbende op hetzelfde tijdstip, als met gemeen overleg en volgens een te voren ontworpen plan van ge-

lijktijdige aanranding plaats hadden. Dit alles nu geschiedde, van de zijde van Frankrijk alleenlijk met de bedoeling, om Maximiliaan tot de toestemming van het huwelijk van den Dauphin met Margaretha, alsmede tot de aanneming te noodzaken, dier bezwarende voorwaarden van vrede, waardoor Lodewijk de rijke bezittingen, welke Maria aan het huis van Oostenrijk had aangebragt, aan Frankrijk wilde verzekeren. Lodewijk toch langzamerhand het tijdstip zijner ontbinding voelende naderen, wenschte niets vuriger, dan vóór zijnen dood, met een gedeelte der schoone en rijke parelen, de kroon zijns wettigen opvolger te versieren.

Vestigen wij nu, na deze beschouwing, het oog terug op de hevigheid, waarmede Montfoort, aan het hoofd der Hoeksche partij, en gerugsteund door den Hertog van Kleef, zich verzetten bleef tegen elke beproefde toenadering, dan komt men als van zelve tot het besluit, dat even als Willem van Aremberg handelde onder den onmiddellijken invloed van Frankrijk, even eens de Burggraaf van Montfoort het middellijk werktuig is geweest, hetwelk Lodewijk, door den haat tegen David van Bourgondië en de zucht naar onafhankelijkheid aan dit huis, door zijne beloften en aanmoedigingen, tot zulke hoogte, als dit de geschiedenis dier tijden ons toont, op te voeren, zoo meesterlijk wist dienstbaar te maken, aan de bereiking van het doelwit zijner heerschzuchtige staatkunde. Maar op welke wijze Montfoort en de zijnen, in verstandhouding met Frankrijk hebben gestaan, daarvan zijn slechts flauwe sporen in de geschiedenis te ontdekken. Opmerkelijk toch zijn de korte, hier en daar verspreide aantekeningen, welke in de Kameraars-Rekeningen van dat jaar worden

aangetroffen, van eene zeer levendig gevoerde briefwisseling, in de maand Mei vooral, tusschen de stad Utrecht en sommige steden der Zuidelijke gewesten, onder anderen met Mechelen, Brugge en Gend. Onder deze verschillende opgaven is evenwel diegene de belangrijkste, welke vermeldt, dat de stadsbode den 27sten Junij van dat jaar (Herman Wliestede was in het begin dier maand te Gend aangekomen), met 5 brieven door Utrecht werd afgezonden naar den Heer van Montfoort, dien hij te Mechelen aantrof, van waar hij door den Bruggraaf met 2 brieven werd gezonden naar Gent. Dit althans is zeker, dat Lodewijk XI grondig de lieden kende, die onderscheiding in hunne landen genoten, zoo wel door hunne begaafdheden van staatsman of veldheer, als door den invloed, dien zij op hunne landgenooten uitoefenden. Met dezulken stelde hij zich in betrekking, en hij bezat het goed verstand van niets te sparen, om hen aan zijne zaak te verbinden. In de vijftiende eeuw was deze staatkunde nauwelijks, dan welligt in Italie bekend. De Vorsten van Europa gebruikten in hunne twisten de wapenen, somtijds list, maar nimmer namen zij zulke aaneengeschakelde ingewikkelde kuiperijen, als hunne staatkundige stelregels aan. Lodewijk XI kan in dit inzicht beschouwd worden, zoo al niet als de ontwerper, ten minste als de meest ervarenste uitvoerder van die looze staatkunde, die men daarna tot zulke eenen hoogten trap van volmaaktheid gebragt heeft.

A. M. G. VAN ASCH VAN WIJCK.

Nijverheid.

OVER DE

KALKBRANDERIJEN

EN HET

C E M E N T.

Onder de inrigtingen tot wezenlijk nut, waardoor ons Vaderland den roem, die deszelfs naburen het in vele opzichten nog toekennen, verworven heeft, behooren ook de Kalkbranderijen. Meer dan een buitenlandsch onderzoeker van onze nijverheid, heeft met lof daarvan gewaagd. Sommigen zelfs noemen dezelve onverbeterlijk.

De nabijheid der zee, voor verre weg het grootste gedeelte van ons Koningrijk, maakt het bekomen der grondstof voor de kalk, namelijk de schelpen die in eene onnoemelijke hoeveelheid op het strand der Noordzee gevonden worden, vrij gemakkelijk.

De ovens, waarin de kalk gebrand wordt, zijn van eene trechtersvormige gedaante, en van zwaar muurwerk opgetrokken. Van boven zijn dezelve open, en van onderen met monden of togtgaten voorzien. De schelpen worden er laagsgewijze ingestort, met tusschen ingeplaatste lagen turf, welke men, als de oven vol is, aansteekt.

Het is eene bekende daadzaak, dat men bij ons minder brandstoffen bezigt, dan in de meeste buitenlandsche ovens; waarin men, door hunne afgelegenheid van de zee, verplicht is, in plaats van schelpen en schalen van zeewormen, steenkalk uit de gebergten, en gegraven kalk te gebruiken. De ovens wisselen derhalve ook in gedaante, naar mate de stof zulks vereischt. In sommige landen bereidt men kalk uit marmer of krijt, vermengd met talkaarde en gips, hetwelk eene uitmuntende metspecie oplevert. In *Luik* en *Namen* brandt men dezelfde van leiachtige arduinsteen. Elders neemt men tufsteen.

De oorsprong der Kalkbranderijen in onze Provincie, ligt, even als van zoo vele andere fabriekinrigtingen in het duister. De Archiven melden niets van eenen eersten aanleg, van vergunningen of van iets dergelijks, waardoor men op het spoor van de oudheid zoude kunnen geraken; hier en daar vonden wij slechts van kalkputten gewag gemaakt. Deze dienden echter alleen om de reeds gemaakte kalk te bewaren, en daaruit met water aangemengd of gebluscht tot bouwen gebruikt te worden. Ook is er gesproken dat er veel kalk voor stads rekening gekocht werd te *Opschulpen*, ongeveer ter plaatse gelegen waar zich thans nog de Kruidmolen, even voorbij de Roodebrug bevindt, doch het blijkt niet of zij aldaar gebrand werd.

Intusschen is het eene waarheid die zich dagelijks meer door de ervaring bevestigt, dat onze schelpkalk van ouds af reeds dezelfde deugdzzaamheid bezeten heeft, als de steenkalk van onze naburen; hoezeer ook voor beter gehouden. Vele muren en gebouwen, zoowel in deze Stad, als op een aantal andere plaatsen van ons

Vaderland, die reeds een goed getal eeuwen verduurd hebben, bewijzen nog aanhoudend dat de hoedanigheid van de vroegere specie, die van latere dagen verre overtreft. Wanneer er oude gestichten gesloopt worden, bevindt men de kalk tot eene zoo vaste en harde kleiachtige zelfstandigheid overgegaan, dat er onder het slaan met breekijsers vonken uitspatten. Worden daarentegen gebouwen van jongere dagteekening afgebroken, ontwaart men weldra dat de kalk, waarmede men gebouwd heeft, nimmer tot zulk eene vastheid zoude gekomen zijn.

Er zijn onder de bouwkundigen, en ook onder de scheikundigen, welke dit verschil toeschrijven aan de meerdere zorg, die men toenmaals aanwendde, om geene andere dan versch gebrande kalk te gebruiken, en dezelve eerst behoorlijk van alle vreemde bestanddeelen te zuiveren. Doch als men nagaat, hoe aanmerkelijk meer dan vroeger, men thans bouwt, (hetgeen blijkbaar is aan de uitbreiding die de kalkbranderijen in ons Koninkrijk, sedert het eerste vierde dezer eeuw ontvangen hebben), dan heeft de opgenoemde oorzaak geen den minsten grond. Is het niet dadelijk reeds zeer onwaarschijnlijk, dat toen men veel minder kalk noodig had, dezelve verscher zoude gebruikt zijn? Integendeel zoo zij naar dien regel zoude beoordeeld worden, dan moest de hedendaagsche kalk alleruitnemendst wezen; want niet zelden gebeurt het, dat er naauwelijks genoegzame hoeveelheid te bekomen is.

Het zal der waarheid nader bij komen, wanneer wij het volgende, als de mogelijke of ten minste waarschijnlijke redenen, der mindere deugdzaamheid van de tegenwoordige, in vergelijking met de vroegere kalk aan-

voeren. Voorheen lagen de schelpen eenen geruimen tijd aan de lucht blootgesteld, terwijl men minder brandde. Het zeezout dat in de schelpen en zeegewassen voorhanden is, werd van lieverlede door wind en regen ontbonden. Thans integendeel, zijn de schelpen nauwelijks aangebragt, of men werpt dezelve in de ovens. Al de zand- en ziltige deelen blijven er dus in, en de kalk is natuurlijk langer vochtig; ja gaat moeilijk of geheel niet tot de noodige versteening over. Derhalve is zij ook bij wintervorst weldra mul en los. Eene andere oorzaak van de steenwording der kalk in vroeger tijd, in vergelijking van het zachter blijven der tegenwoordige, ligt in de verandering, welke in het gebruik der steenen heeft plaats gegrepen. Vroeger namen zeer zware welgebrande tigchelsteenen, die ten gevolge van het inzuigen des overtolligen waters, zich spoedig met de kalk tot een vast ligchaam begonnen te vormen, hetgeen eenmaal daartoe overgegaan, niet meer aan verandering onderhevig was. Nu echter worden, behalve nog dat men met slechte kalk metselt, meest kleine steenen gebruikt, welke niet in staat zijn het water der kalk in te slurpen; komt hier nu vorst over, dan raakt hetzelfde weldra bevroren. De kalk neemt daardoor eenen sponsachtigen aard aan, en de steenen schilferen spoedig af. In één woord, men bekomt een bedorven werk, dat vochtigheid doorlaat, en binnen weinige jaren in zich zelve verteert.

Tot volmaking van de kalkbranderijen zoude het zeer nuttig zijn, dat men eenen bepaalden graad van hitte tot het branden konde aanwenden. Zoo wij ons niet bedriegen gaat men hierbij nog steeds volgens de oudvaderlijke gewoonte te werk, namelijk op de gis, naar

de meerdere of mindere ondervinding van den persoon waaraan het opzigt over het stoken is toevertrouwd. De eenige bepaaldelijk in het oog loopende kenmerken zijn, het verschijnen eener ligte vlam, met ophouden van rook en reuk. Den juisten graad van hitte te kennen, is des te noodzakelijker, dewijl noch de te sterke, noch de niet genoeg gebrande kalk iets deugen. De eerstgenoemde is vooral onherstelbaar bedorven. De laatste soort kan door eene vernieuwde branding nog verbeterd worden.

In onze Stad bestaat slechts ééne kalkbranderij. Dezelve is gelegen buiten de Weerdpoort, bijna aan de Roodebrug, toebehoorende aan de Wed. P. van Vlissingen & Zoon. Zij is in volle werking, en schijnt met voordeel gedreven te worden.

Daar wij hier van kalk handelen komt ons terstond de tras of het cement (1) voor de aandacht.

Men bekomt dezelve uit eenen aschgrauwen in het geelbruine vallenden steen, die aardachtig van breuk, meestal zeer sponsieus is. Het blijkt daaruit dat zij eenen Vulcanischen oorsprong heeft. Wanneer men nu in aanmerking neemt, dat de alleroudste in *Vriesland* en *Groningen* gebouwde kerken, meestal uit puim of duifsteen hebben bestaan, moet men besluiten, dat voor tien eeuwen, bij de invoering des Christendoms, deze steenen in overvloed, de tichelsteen integendeel schaars aanwezig waren. Van tijd tot tijd deze kerken vernieuwd, en van gebakken steen opgetrokken zijnde, heeft men de afbraak derzelve, voor goede prijzen aan de cementmolenaars kunnen verkoopen (2).

(1) Deze woorden zijn volkomen *Synonym*, en drukken steeds dezelfde soort van specie uit.

(2) De gemalen tras, zoo als de Metselaars dezelve gebruiken, VII Dl. II St.

De zuivere onvervalschte duifsteen komt uit het koningrijk Pruissen, en wel uit dat gedeelte hetwelk vroeger de keurvorstendommen *Trier* en den *Paltz* hebben uitgemaakt.

Ruim eene eeuw geleden, was de handel in deze steenen een monopolie van de stad *Dordrecht*. De kooplieden aldaar stonden met de eigenaars van de steengroeven in contract, zoodat de laatsten, zich hier te lande met geene andere handelaars wilden noch konden inlaten. Al onze trasmolens, zoo wel in de steden als in sommige dorpen, moesten derzelve duifsteen uit gemelde stad bekomen. Van de echtheid dezer grondstof kon men zich door de navolgende reden verzekerd houden. Onze landsvaders, destijds naauwlettend op de voornaamste zaken die tot des volks zekerheid konden dienen, waren van de zeer juiste meening, dat de goede opbouw en het behoorlijk onderhouden der sluizen met deugdzame specie, ten allernaauwsten met het aanwezen van ons dierbaar Vaderland verbonden was. Zij lieten alle mogelijke behoedmiddelen aanwenden, en hadden daartoe onder anderen ook goedgevonden keurmeesters aan te stellen, opdat alle misbruiken en vervalschingen bij de cement zouden geweerd worden. Daar nu *Dordrecht* alleen de plaats der aanvoeren was, behoefde dit door niet vele personen te geschieden. Derzelve last, waarop zij beëdigd werden, bestond in het naauwkeurig nazien van alle vaartuigen

is eene, op het gevoel eenigzins scherpe stof, van eene donkerbruine of in het gele vallende kleur. Bij twee deelen kalk voegt men gewoonlijk een deel cement, en alsdan verkrijgt het mengsel, behoorlijk bewerkt zijnde, de eigenschap *in den grond* en ook *onder het water*, tusschen de daarmede gelegde steenen tot eene harde en vaste zelfstandigheid over te gaan.

die met duifsteen geladen uit Duitschland aankwamen. Geen steen mogt gelost en geen cement opgeslagen worden, dan nadat de zuiverheid overtuigend gebleken was. De genoemde omstandigheid, waardoor *Dordrecht* de stapelplaats van duifsteen en cement geworden is, gaf ook eene gereede aanleiding om aan de cement den naam van *Dortsche Tras* te geven, welke benaming daaraan nog steeds gegeven wordt.

De strenge door onze regering genomene maatregelen, waren aan de Duitschers natuurlijk niet zeer welkom. Menige lading duifsteen in *Dordrecht* afgekeurd, kwam weder bij hen terug en vele onkosten kwamen ten hunnen laste. Vele afzenders werden nu wel huiverig duifsteen af te zenden, waarvan de afkeuring eenigzins konde gevreesd worden, en deden hun uiterste best echten duifsteen te bekomen; doch anderen wilden zich aan de Dortsche keur geheel niet meer onderwerpen. Om in al deze moeilijkheden te voorzien, verkozen zij een middel, waarbij wij in een tweeledig opzigt de lijdende partij zoude worden. Zij lieten voor eigen rekening trasmolens bouwen en daarop goeden en slechten duifsteen malen, en dezelve zuiver en onzuiver naar Nederland vervoeren.

Nu lagen onze trasmolens; velen werden van bestemming veranderd, anderen gesloopt en daardoor aan de binnenlandsche welvaart geen gering nadeel toegebracht. Dan het ergste was het voor onze waterwerken, die nu aan het gevaar waren blootgesteld, met slechte specie gemaakt en hersteld te worden. Want al de wetten en bepalingen welke men gemaakt had, tot zekeren waarborg voor de deugdzaamheid, waren meerendeels krachteloos of ondoelmatig geworden. De gemalen tras van Duitsch-

land komende toch was voor geene beslissende en behoorlijke keuring vatbaar. De regering kwam thans in eenen moeilijken toestand. Het was noodig den invoer van gemalen tras te verbieden; doch de Keurvorsten konden alsdan ook den uitvoer van ongemalen duifsteen niet meer toelaten, waardoor wij van een onmisbaar artikel geheel zouden beroofd worden.

Men koos den middelweg, het tarief voor de in- en uitgaande regten van den jare 1725, dit meesterstuk van staatkunde, handelsvrijheid en fabrieken, voor te staan, werd omtrent dien tijd gemaakt. De gemalen tras belastte men bij hetzelfde met 12 stuivers per Dordsche ton op den invoer; terwijl de ongemalen duifsteen nagenoeg geheel werd vrijgesteld.

Doch ook deze maatregel werd met geen gunstig gevolg bekroond. De oprigting van molens in Duitschland vermeerderde, en de tras die de Duitschers leverden werd hoe langer hoe slechter. Terwijl te gelijkertijd alhier het getal der trasmolens nog gestadig verminderde. De eigenaars derzelve wendden zich in deze ongelegenheid aan hunne Hoog Mogenden de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden, en verzochten om vermeerdering der regten tot op 24 stuivers de ton, of wel een geheel verbod. Hierin werd echter niet getreden.

De Duitschers zaten intusschen niet ledig. De Keurvorst van de *Paltz* nam terstond, even of hij met ons eenen oorlog wilde aanvangen, al de schepen met duifsteen in beslag die gereed lagen naar de Nederlanden af te varen. De Keurvorst van *Trier* ging nog verder, hij legde zelfs arrest op al de ongemalen duifsteen welke door eenen Amsterdamschen traskooper van den

Burgemeester van *Andernach* was gekocht en betaald; terwijl beide eene belasting op den uitvoer van de ongemalen nieuwen duifsteen legden van niet minder dan eenen halven Duitschen rijksdaalder, (ongeveer 18 stuivers per ton).

Nu was goede raad duur. De Staten bleven wel bij hun vroeger genomen besluit volharden, maar verboden alleen den uitvoer van de bovenlandschen gemalen duifsteen naar de kolonien van den Staat en de West-Indiën, welk besluit door een decreet van den Koning Lodewijk, dato 9 December 1809 nog is vernieuwd.

Al deze zwarigheden en de hooge belasting tot het bekomen van ongemalen duifsteen, welke jaarlijks eene aanzienlijke som beliep, deed den regtmatigen wensch ontstaan, om in ons land eene specie te kunnen vinden, waarmede men den duifsteen konde vervangen, waardoor wij dus niet slechts eene zekerheid bekwamen niet verplicht te zijn het bouwen en onderhouden onzer sluizen en waterwerken van de willekeur der gemelde Keurvorsten afhankelijk te maken, maar ook onze inlandsche Nijverheid eenen verloren tak, hetzij geheel of gedeeltelijk weder terug te geven. Dit oogmerk te bereiken werd des te noodzakelijker, daar de onrustige jaren 1795 en 1796 werkelijk het gevreesde onheil deden ontstaan. De Keurvorsten verboden den uitvoer, en de prijs des Duitschen Cements steeg van *f* 3 tot *f* 14 per ton.

Nu bleek de nuttigheid van hetgeen een dozijn jaren vroeger door Adriaan de Boojs een kundig Cement-handelaar te *Amsterdam*, gedaan was. Deze had namelijk uitgevonden eene metselspecie te vervaardigen uit opgebaggerde klei uit het Y, voorbij *Amsterdam* vloeijen-

de. Na dezelve tot eene behoorlijke stevigheid te hebben laten opdroogen, en tot platte koeken gevormd te zijn, werd ze in den oven gebrand en vervolgens tot fijne cementpoeder gemalen.

In 1789 is deze de Booij's, die in den jare 1790 met Mr. Gijsbert Aschenberg van de regering der Stad *Amsterdam* een octrooi verkreeg, met de vervaardiging van dit Cement voortgegaan tot den jare 1810.

In 1792 hadden de Wed. Cazius & Zonen van de voormalige Staten van *Utrecht* mede een octrooi bekomen, om cement uit eene door hen uitgevondene kleispecie te vervaardigen, waarvoor zij, na veel tegenstand ontmoet te hebben, eindelijk door het na 1813 hersteld Staatsbestuur onder de firma van de Booij's, Aschenberg en de Wed. Cazius & Zonen uitsluitend geöctroieerd zijn.

De geschiedenis van het cement eindigt hier, en wij hebben onze taak met het voorstellen van een gedeelte der Nijverheid in *Utrecht* volbragt. Het lust ons geenszins een voor- of nadeelig oordeel over het cement, waarvan wij nu melding gemaakt hebben, uit te brengen. De drukpers heeft in het jaar 1824 een tijd lang over dit onderwerp gezweet, waartoe het verbouwen van het Stadhuis van *Utrecht* de aanleiding gegeven heeft. Vooroordeel en eigenbelang hebben in deze zaak, gelijk steeds in alle andere de grootste rol gespeeld, en de voortdurende ondervinding zal de beste getuigenis moeten afleggen.

P. W. L.

TROOSTSCHRIJVEN

VAN

WILLEM VANDER EYCKEN,

DOCTOR THEOLOGIAE, PRIOR DER PREDIKHEEREN TE *UTRECHT*,

AEN

BARBARA BAECK,

BIJ HET VERLIES VAN HAREN GADE,

ANTO. VAN GRYSPEERE,

RAET 'S KONINGS *ETC.*

1583.

Jesus, den troester van allen mistroestighen ende besonder van allen weduwen, zy U gescreven voor een salighe guetenisse, beminde Joncfrouw, ja beminde moeder, want ghy my om die liefde Gods vier maenden gespyst hebt, waerof ick uwer Liefden noch hertelycke bedancke. Ende my is zeer leet u groete droeffnisse int verliesen van uwen lieven man, wyens ziele Godt den Heere ghenadich zy, ende ick hope, dat ick hem niet en zal vergeten, besonder in myn missen, waerin dat die heylighe Moder van Sint Augustyn begeerde, dat die priesters haers souden willen ghedencken, want daer in God, den Hemelschen Vader wordt of gheoffert den prys van onser verlossinghen, dat is: dat selfste lichaem, vlees ende bloet van synen enighen beminden Sone, Jhesu Christi, hetwelcke hy op den Goeden Vrydach eens bloedich ende smertelich heeft voor onse verlossinghe, God, zynen vader offgeoffert, waerin ick weet, dat uwer Liefden niet en twyfelt. Dan die oersake van dese missive aen Ul. te schryven, is, omdat ic Ul. niet en can teghenwoordich troosten met woorden, soo beghere ic nochtans tselfste te doen absent zynde, metter penne ende met brieven. Ick bidde Ul., datse wilt te vreden syn ende aenmercken 's menschens leven, dat sterfelick is. Ja, tot sterven worden wy geboren; ende vander eerster ure, dat van ons gesproken ende geseyt was, daer is een mensche geboren, soe waren wy die doot besculdich; ende dat die scult niet terstont van ons ghemaent en is gheweest, dat

is alleen gesciet door die diepe ende onsprekelyke ghenadicheyt Gods, waerom, oft wy jonck oft out zyn, wy binnen altyt in die scult, tot dat wy sterven. Zalich is den mensche, die zyn scult wel betaelt heeft; ende die heeft zyn scult wel betaelt, die in den heer gestorven is, dat is, in een goet duechdelick christen leven, waervan ick van uwen lieven man niet en twyfel, want hy een goed catholyck man was ende voor die catholyke religie gestreden ende gheleden heeft, waerom ick voor hem niet en twyfele, hy en is wel in den Heere gestorven. Waerom weest tevreden, myn alderliefste Joncfrou, want al hebt ghy uwen lieven man hier verloren, den Heere, hoop ick, heeft hem inder eeuwicheyt gevonden, daer hy nu van sterfelyck is onsterfelyck geworden, van erm zeer ryck, of van ryck noch veel rycker, van edel veel eedler, van een arm ballinck opter eerden een ryck erfghenaem ende besitter van dat eeuwich rycke Gods. Och, wy isser, die synen vrunt, sulck een salich sterven niet en soude wenschen ende begheren? Wy isser, die hem niet en behoort te verblyden, dat synen vrunt soe salich inden Heere gestorven is, ende is geworden erfghenaem ende besitter van dat salich, ewich rycke Gods, ende van die onsprekelyke blyscap ende glorie, die God hemluyden van 't begin des werelts bereyt heeft; die hier Gods den Heere vresen ende beminnen ende dienen tot inder doot toe? Waerom, lieve Joncfrou, ist, dat ghy uwen lieven man oprechtelyk bemint, als ick niet en twyfele, ghy sult U met hem verblyden, want hy is U voorgegaen, sonder twyfel, in die glorie Gods, daer hy nu niet bidden voor U oock een plaetse voor U bereyt, omdat ghy daer met hem oock inder eeuwicheyt zoudt leven ende U verblyden. Daer is een waerachtich leven, waervan wy hier maer een scinset en hebben. Denckt, myn allerliefste, dat God den Heer U uwen man hier maer geleendt en hadde, ende heeft hem nu weder ghenomen eenen corten tyt, tot dat hy duer zyn ghenade, uwer Liefden, door de doot, daer by roepen sal. Dat vertrooste den heylighen Vader Job in 't verlies van allen zyn goet ende van allen zyn tien kinderen, dat vertrooste den Cueninck David in de doot van syn kindeken, geboren van Bersabee, voor hetwelcke kinde-

ken, twylen dattet leefde, hy hemselfen zeer benauwde met vasten ende bidden; maer als hy hoerde, dattet doot was, soe is hy opgestaen vander eerden ende heeft hem gewasschen, ende als hy zyn cleederen verandert hadde, is int huys Gods gegaen, ende heeft zyn gebet gestort, ende daarna heeft hy spyse begcort, ende heeft ghegeten ende gedroncken, ende doen spraken tot hem zyn dienaers: Ghenadighe Cueninck, als u kintken noch leefde, ghy vaste ende weende, ende nu, alst doot is, ghy eet ende drinckt? Hy antwoordde, als 't kintken noch leefde, soe vaste ick ende ick weende, want ick seyde, wy weet, of by aventueren den heere my hem noch laten ende geven sal; maer nu, alst doot is, waerom sal ick vasten, ende weenen? Can ick hem wederom geroepen? Ick zal meer ende eer tot hem gaen, ende hy en sal niet meer tot my comen. Dat denck, myn alderliefste, dat ghy sult tot uwen lieven man gaen, daer die eeuwich vrucht ende blyscap is; ende uw man en sal niet meer tot uwer Liefden comen, hier in dit elendich leven, ende ghy sult troost by u selven vinden. Maer ghy moghet my seggen: het zyn al mannen gheweest, wyens exempelen ghy my voor ooghen lecht ende stelt. Neempt dan ende aenmerckt dat schoon exempel vandie gloriose ende pryselyke vrouw ende oock weduwe, int tweede boeck Machebeen aent sevenste cap., die daer op eenen daeh voor haer ooghen aensach met goeder herten ende vast betrouwen, haer seven soonen dooden vanden tyran Antiochus, ende selve alle haer luyden sterckte tot inder doot toe. Ja, suldie segghen, die storven voort ghelove, voor den wet Gods. Het is waer, ende uwen lieven man is oock int ghelove gestorven, in den dienst van zynen Godt ende oock van synen Prince ende Cueninck, waervoren hy oock heeft moeten lyden ende verjaecht zyn. Och, salich syn se, na Christi leeringhe, die om die gerechticheyt oft om die rechtveerdicheyt vervolginghe lyden, want haerluy comt toe dat ryke der hemelen. Daer in verblyet U, myn alderliefste, want, wat meerder loon soude ghy uwen lieven man euenen of mueghen begeren, dan dat ryke der hemelen. Aenmerckt noch een ander ende zeer schoon exempel, van eender edele, seer gepresen Romeynsche vrouw, genaempt Me-

lania, van dewelcke schryft S. Jeronymus, dat haren man gestorven was, ende zyn ligchaem was noch warm ende noch niet cout, daer storven haer noch twee soonen af, ende doen, als men soude ghemeent hebben, dat zy van misbaer, zoude haer selvens haer uytgetrocken hebben ende haer clederen gescuert hebben, ja, haer selven willen het leven nemen hebben, doen, segge ick noch eens, en heeft zy niet een traenken ghelaten, maer met rypicheyt van sinnen ende gestadicheyt van herten int ghelove, viel zy Christo Jhesu te voeten ende danc-ten, hem segghende: O Heere, ick danck U, dat ghy my van allen mynen last ontslaghen hebt, nu sal ick U te geruster ende bequamer ghaen dienen, als ghy my ghevriet ende ontlast hebt vanden dienst vande menschen. Die vrouw dachte op dat waerachtich leven van eender weduwe, wyens leven is, hemselven alleen met God te becommeren, alleen met Godt te dienen, na Sint Paulus leeringhe: die een waerachtighe weduwe is ende verlaten, die betrou, op ende in Godt ende becommer haer selven met smeecken ende bidden, by nacht ende by daghe. Soo dede de weduwe Anna by Sinte Lucas in 't tweede cap., die maer seven jaren haren man en hadde, ende voort bleef zy weduwe tot haeren vier en tachtentich jaren, den Heere dienende met vasten ende bidden, by daghe ende by nachte, dat is, op behoorlyke tyden, als men behoort te bidden ende Godt te dienen. Ende die weduwen, die Godt alsoo ghedient hebben, heeft Godt oock altyts besonderlyk getroost ende vereert, hier ende hiernamaels, als dat blyckt by Judith ende die voirgenoemde Anna, die weerdich ghevonden is geweest dat kindeken Jhesum te sien, ende van hem getueghenisse te geven voor allen, die verwachten die verlossinghe van Israel. Want Godt, den Heere is een besonder trooster ende bescermer van weesen ende weduwen. Waerom, myn alderliefste Joncfrou ende moeder, syt tevreden, betrou op God onsen Heere ende dient hem. Gods en wert U oock niet verlaten, maer hy wert U altyt troosten, nu door d'een nu door d'andere, tot dat hy U zal troosten met zyn eeuwighe troostinghe ende Consolacye, Amen.

Dese cleene vertroostinghe ende vermaninghe zal uwer

Liefden in 't goet nemen, my vergevende, dat se niet beter geschreven en is, noch geleerder, want ick se metter loopende hand geschreven hebbe, omdat ick myn studien die ick daghelycx moet doen, om mynen cost te verdienen, niet en soude behinderen. Dan ick hope, dat uwer Liefde zal aenzien myn herte ende affectie, den wil, als men seyt, meer dan de daet. My was leet, dat ick uwer Liefden niet eens en groete, als zy in onse stadt was; maer ontwetentheynt moet myn ontscult doen, want ickt doen niet en wist, maer namaels ghehoort hebbe. Ick begeer myn recommandacie ghedaen te worden aen allen, die my kennen, als Beerken Geritsz ende meer andere. Met haesten uyt Collen dezen 15^{den} van Ougst, 1583. naden ouden calengier.

By my, uwer liefden goetdienstighen
B. Willem vander eycken,
doctor onwerdich.

Aende eersame, wyse ende discrete
Joncfrouw Barbara Baecx, weduwe
wylen den Heer Anthuenis Grysperre,
raetshr. vande Konykly. Majestaet. Tot Namen.

Op den rug van deze brief, voorhanden in 't Archief der Oud-Roomsch Catholijken, heeft Gijlsb. Lap v. Waveren (Paquot, I. p. 178 seqq.) geschreven:

» Epistola Patris Wilhelmi vander Eycken, S. Theologiae doctoris, scripta amitae meae majori, viduae Dni Consilarii, Anto. Grysperii v. n.

2. Jun. 1579. Ultrajecti interdictum Praedicatoribus concionari."

Dat is zoo. Een raet-besluit van dien dag, luidt aldus:

» Alsoe den rade deser stad Utrecht verscheyden elachten gedaen zyn, van dat den doctor ende andere vande prediker oerde in hore predikatie verscheiden pro-posten gebruyckt hebben, daer deur geschapen waren, enige inconuenienten te rysen, soe ist, dat den raet voorsz., om daerinne te verzien, geresolveert heeft, dat men denzelve doctor ende andere vander Predikeroerde verbieden sall hore predikatie, ter tyt toe, dat anders by den rade verordonneert sal syn. Ende om dit te doen, zyn gecommitteert, de substituyt schout, Jan v. Leemput, Bernt v. Jaersvelt, Louwrens v. Ny-

hof, scep., Jan Pyll, Corn. Wynter, ende Jan Tonisz, raden (*).”

Of dit besluit hun nog ten zelve daghe is geinsinueert geworden, durf ik niet zeggen. Lap v. Waveren gaat aldus voort:

» Quum circa initium Junii 1579 d. doctor W. vander Eycken, Prior Praedicatorum coactus fuisset se subducere a civitate Ultrajectina, in habitu laicali, tertia feria Pentecostes, per probos quosdam catholicos, nimirum, Burgimagistrum Vecht, Rynevelt, Waddenoy, Schonenburch pro eo supplicatum esset apud magistratum, a quo benigne dimissi, et spei pleni, quum exirent, a quibusdam seditiosis male accepti sunt (!).”

Aangaande de hier bedoelde gebeurtenis, zegt Matthaeus, (*Fundd.* p. 259):

» Historiam discas non certius, quam ex urbis actis X (et XI.) 1579.”

en geeft daarna letterlijk den inhoud dier vroetschaps resolutien, voor zoo verre zij deze gebeurtenis betreffen; waarbij mag opgemerkt worden, dat men er het besluit van den 2 Junij niet vindt medegedeeld, hoezeer dat van den 10 Junij er uitdrukkelijk op terugwijst. Maar Matthaeus was reeds te Leijden gevestigd, toen hij, uit eenen, te Utrecht gezamenlen, *apparatus*, zijne *Foundationes* etc. schreef, of althans, in 't licht zond, waarmede hij zich dan ook zelf verontschuldigde, als Gijsb. Cuperus hem op de leemten en gebreken van het gezegde werk oplettend maakte, dat Matthaeus voor 't overige zelf voor een van zijne beste werken hielt.

Roomschen, wier godsdienstige overtuigingen meer *relief* hadden, dan die van Lap van Waveren, waren met het gedrag der predikheeren niet zeer ingenomen. Zeker gelijktijdige schrijver, van de minderbroeders sprekende, die, den, in 1578 hun voorgelegden, eed weigerende af te leggen, reeds toen de stad uit moesten, sluit in deze bewoordingen:

(*) Reeds in 1578 den 10 July » begerde de raet, opten Prior vande Predikaren, dat hy den Doctor, synen medebroeder, alsoe onderrigten wilde, dat hy voor een corten tyd ophoude van te prediken, ende dit om sekere inconvenienten te schuwen ende vermyden.” Zie s' Raets-dagel. boek van dien dag.

» Ubi notandum est, Minoritas hoc anno cum honorifico catholicorum elogio, quod jurare noluissent, pulsos, Dominicanos vero, qui juramentum praestiterunt, anno sequenti aequae et cum ignominia pulsos esse, quo docemur, frustra hereticis in aliquo condescendi, et praestare, ut ipsis ab initio obvietur.»

Over Anto. v. Gyspere, en hoe hij, gelijk het Buurspraecboek (1581. Jan. 11) zich uitdrukt, » met Gerit v. Ratingen *uyt de stadt geset wert, als hebbende met den vyant handelinghe ende correspondentie gehouden ende voorts gepractiseert ofte helpen practiseren 't verraet ende innemen van 'thuijs te Hattum,*» etc., bij eene andere gelegenheid nader.

J. J. DODT VAN FLENSBURG.

BLIJKEN VAN MILDHEID DER UTRECHTSCHER REGERING ETC.

(VERGEL. DIT TIJDSCHRIFT, BOVEN, BLADZ. 208).

II. 'T KLEIN SEMINARIUM, OF DE JESUS-SCHOOL T'UTRECHT, OMSTREEKS HET MIDDEN DER XVI EEUW.

De zeven en veertigste *epistola medicinalis* van den, zoo geleerden als bijgelovigen, Gouda'schen Geneesheer, Balduinus Ronsseus (*) is gerigt *ad doctorem* Bal-

(*) Opuscula. L. B., 1618. 8vo. p. 171. sqq. Reeds eens, boven, toen ik van Kegel in sprak, heb ik Ronsseus, en toen ook enkel hem, aangehaald, maar daar niet, omdat er van dien Gouda'schen burgermeester, niet nog elders iets zou te vinden zijn geweest, maar, omdat ik aldus eene gelegenheid bekwam, in hem, Ronsseus, op wien reeds voor vele jaren van Wijn door M. Tijdeman, als op eene niet te veronachtzame bron voor de letterk. geschiedenis zijns tijds oplettend gemaakt werd, de aandacht der geschiedkundige, eens vooral, te vestigen op eene klasse van geschriften, die niet zonder nadeel bij de beoefening dezer wetenschap, tot dus verre, genoegzaam geheel onbeacht zijn blijven liggen. Ik bedoel zekere soort van geschriften der *Medici*, die namelijk, waarin zij van de gevallen hunner practijk, die hun merkwaardig genoeg voorkwamen, om voor de nakomelingschap bewaard te blijven, meer of minder

thasarem a Bleyenborch, zonder dat deze aldaar door eenig verder toevoegsel nader wordt gekenmerkt; wiens naam en beroep ik echter herinner mede in de registers der Stichtsche leenen, uit de eerste helft der XVI eeuw, te hebben ontmoet, op eenen tijd, waar ik niet voorzag, dat die man mij daarna eenig andere belangstelling zou inboezemen, en waar ik derhalve verzuimde, om hem destijds nader in 't oog te vatten, en welke belangstelling nog niet zoo groot is, dat ik alleen deswege die registers op nieuw zou nagaan. Het schijnt niet, dat hij over onderwerpen van zijn vak iets heeft in 't licht gegeven, en in de *Bibliotheken van Andreas sequentium*

breedvoerig verslag deden, welke verslagen zij dan, veelal in briefvorm aan een' of ander' kunstgenoot, of ook aan anderen, die zij daarmede dachten te gerieven of te eeren, gerigt, het licht hebben doen zien. Onder het getal van soortgelijke geschriften van Nederlandsche artsen, verdienen voornamelijk, en wel om redenen, die hier niet kunnen worden uiteen gezet, die uit de XVI eeuw onze bijzondere oplettendheid, en onder deze weer, de, hoezeer niet in briefvorm ingekleede, talrijke *observationes medicae et chirurg.* van Pieter Foreest van Alcaaar, die ik hier ook de ste liever noeme, omdat ik uit deze *observationes*, de waarheid van mijn gezegde het sprekendst kan doen blijken. Onder de groote menigte van merkwaardige letterkundige bijzonderheden, in deze *observatt.* verspreid liggende, zullen vooral twee (*Obs. med. V. 7. et XXIX. 29.*) van dezelve de aandacht van den geschiedkundige tot zich trekken, als loopende over *themata*, die zijne belangstelling wel moeten gaande maken, de ziekte (1574) en de behandeling van het lijk van Prins Willelm I. Het verslag omtrent den eersten, van Foreest, als den arts, die den Prins onder behandeling had, is natuurlijk van het hoogste gewigt, voor allen, die in de zaak zelve belang stellen, en wel als eene bron, waaruit men, ten minste tot en met Bilderdijk, niet heeft geput, al moet men dan ook, bij eene vergelijking, bekennen, dat men door Bor in deze niet kwalijk was ingelicht. De tweede der bedoelde *observatt.* van Foreest, behelst, als gezegd, eene mededeeling over de balseming van het vorstelijk lijk, welke wel verdient gelezen te worden, naast het, door denzelven Foreest en Busenius uitgebragt, rapport over de lijkschouw, dat van Wijn op Wagenaar, niet ad IX, maar met eene *captatio benevolentiae*, eerst ad X, heeft medegedeeld, op eene wijze, waaruit men mede mag opmaken, dat van Wijn de *Generaliteits-Notulen* las en excerpeerde op eenen tijd, toen hij nog niet genoeg voorzag, waaraan hij bij zulke Nalezingen later behoefte zou gevoelen. Men veroordeele mij wegens dit gezegde over den, om goede redenen, gevierden man, voor als nog, niet. Ik zal later gelegenheid nemen, om hiertoe betrekkelijke daadzaken aan te brengen, die, dunkt mij, dit duidelijk genoeg zullen bewijzen.

heeft zijn naam dus geene plaats kunnen vinden. *Of*, en zoo ja, *hoe* hij met het bekende geslacht der Bleyenburgh's vermaagschaapt is, daarover heb ik de, mij ten dienste staande, letterkundige hulpmiddelen te vergeefs geraadpleegd, en daarover zou men wel het eerst van den Heer Schotel eenige opheldering mogen verwachten.

Zoo omtrent, zou ik geantwoordt hebben, indien mij iemand, nog onlangs, hadde gevraagd: wat weet gij van *doctor* Balthasar van Bleyenborch te vertellen? want zeer kort is het geleden, dat ik dien man nog op eene plaats en onder omstandigheden ontmoette, waar en waaronder ik hem voorzeker niet zou hebben gezocht, te weten, in de stads-cameraars-rekeningen, van welke mij treffelijke *Excerpten* ten dienste staan, behelzende eenen onwaardbaren, tot dus verre, althans in zijn geheel, onbekend gebleven' schat van bijzonderheden, aangaande de geschiedenis, vooral die der beschaving in hare ruimste beteekenis, eenen schat, waarvan ik een rond gedeelte, te weten, dat uit de XVI eeuw, in het derde deel van mijn geschiedkundig Archief thans doe afdrukken. In deze aantekeningen staat op het Cameraars-jaar van 1566—67, de volgende post:

» Doctor Balthasar van Bleyenborch, medicus, betaelt de somme van twyntich ponden, wt sake de raet deser stat belieft ende desen (tweeden) cameraar geordonneert heeft, te betalen de voorn. 20 ponden, ende dat tot subventie van de boegens, *catechismi* genaempt, die nye geprent syn, die men in Jesus-school, den armen kynderen sel doen leren, om Gods wil.”

Als van zelve doen zich hier de vragen op, van welke school is hier de rede? in welke betrekking stond de *medicus* van Bleyenborch tot dezelve, dat hij zich met het onderwijs in dezelve moeide? welke *catechismi* worden hier bedoeld? Weinig weet ik op de eerste, en niets op de beide laatste dezer vragen te antwoorden.

Nog een paar malen wordt in de stad-boeken van deze weldadige instelling gewag gemaakt. In de gemelde rekeningen ontmoette ik diesaangaande nog de volgende twee posten:

1567—68. » Agneta betaelt de somme van 8 ponden, wt sake zy inden jare verleden, ende oeck

tyde deser rekeninghe, makende te samen twe jaren, die banken voor den schoolkinderen in *Jesus-schole*, des heilighen daghes, voortgeset ende daerna weder opgheemelt ende opgesloten heeft, daertoe de raet der stadt jaerlix laet reyken vier ponden."

1574—75.

» Heer Cornelis Wely, priester, betaelt de somme van twyntich ponden, ende dat tot onderhoudt van 't *cleyne Seminarium*, anders genoemt *Jesus-schole*, te weten omme geemployeert te wordene, tot copinge van boecgens voor de arme jonge kynderen, die in 't selve school om Gods wil geleert worden."

Genoegzaam in dezelfde bewoordingen komt deze laatste bepaling voor, in het raets-dagelyksboek van den 3. Junij 1575, terwijl men twijfelachtig blijft, in deze, ten aanzien der voorgaande jaren, daar dit boek, voor zoo verre het over deze loopende was, niet meer gevonden wordt. Wie die priester Corn. Wely verder is geweest, of hij zich voor het overige onder zijne geestelijke broeders voordeelig heeft onderscheiden, is mij weer onbekend en evenwel zal het vooral daarvan afhangen, of ik hopen mag, hem nog elders te ontmoeten. Niet meer weet ik te zeggen over den tijd, waarin deze instelling van lager onderwijs te Utrecht haren aanvang heeft genomen, en of dezelve reeds bestond, toen men, naar de besluiten van de kerkvergadering te Trente, er te Utrecht aan denken moest, om een *Seminarium* op te rigten, hetwelk, hoe zeer nooit tot stand gekomen, nogtans oorzaak geweest is, dat de reeds dalende zaken der Hieronymus-school, nog meer in verval geraakten, iets, dat door degenen, die over deze school en derzelve geschiedenis gedurende dat tijdperk, hebben geschreven, genoegzaam onopgemerkt is gebleven. Viglius, die door Jan van Bruhesen, toenmaligen Dom-the-saurier, namaligen Dom-Deken enz., naar zijne houding, in deze zaak vooral eene rol spelende, over de wijze, hoe men bij de oprigting van zoodanig een Seminarium het gevoegelijkst mogt te werk gaan, was geraadpleegd, schijnt in zeker antwoord, in den jare 1569 hieromtrent aan

van Bruhesen (dien ik elders Brouwersz genoemd vind) geschreven, mede het oog te hebben op onze *Jesus-school*, wanneer hij zich aldaar in dezer voege doet hooren:

» *Controversiae capitulorum vestrorum cum R^{mo} archi-
praesule circa seminarii institutionem non lubenter sum
arbiter; et, si quid ego apud utramque partem auctori-
tatis haberem, potius consulerem (quod in nonnullis ec-
clesiis fieri video), ut et Jesuitarum institutum promovea-
tur, et seminarium quoque, de quo concilii Tridentini
decreta disponunt, instituatur. Utrique enim rei collegio-
rum vestrorum opes sufficere arbitror. Jesuitae enim non
ita multis indigebunt neque in illos id fortassis impe-
rium erit, quod in aliud collegium ex auctoritate prae-
fati concilii ad seminarii usum a vobis erectum vos habere
convenit etc. (*)*»

Waaruit dan blijkt, dat men er te Utrecht niet zeer op gesteld was, om zich met deze nieuwe instelling van onderwijs in te laten, en, waaruit tevens te zien is, hoe Viglius, van wien men ook van elders weet, dat hij de Jesuiten, althans hunne pogingen in het onderwijs der Jeugd, in het geheel niet ongenegen was, ook in de onderhavige zaak in hun voordeel dacht en sprak.

De tijd van den verval dezer inrigting, is, zoo niet stiptelijk naar dag en datum, toch, uit de tijdsomstandigheden, zeker genoeg te bepalen. Bij den keer, dien de zaken te Utrecht tusschen de jaren 70 en 80 namen, was deze school eene van die instellingen, die het eerst moesten verdwijnen. Na den jare 1575 vinde ik er geen spoor, hoegenaamd, meer van.

J. J. DODT VAN FLENSBURG.

P A A R D E N M A R K T.

Gemarkt op den 9^{den} Augustus 1841.

Kantoor	Waardpoort.	5 Stuks.
»	Wittevrouwenpoort.	64 »
»	Catharijnepoort.	149 »
»	Tolsteegpoort.	53 »
»	Roodebrug.	55 »
»	Vaartschen Rijn.	49 »
»	Ridderschapsvaart.	92 »

te zamen 445 Stuks.

(*) Zie mijn: *Geschiedk. Archief*, I. p. 316.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand AUGUSTUS 1841,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL TE UTRECHT,

ONDER TOEZICHT VAN DEN HOOGLEERHAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des mid-
dags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 u.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12 u.	3 ur.	9ur.		
1	754	756	757	760	126	156	149	118	N.N.W.	Bewolkt.
2	762	762	762	762	148	185	185	126	idem.	Betrokken.
3	756	758	756	755	18	177	174	146	W.	idem.
4	748	748	750	758	158	186	18	144	N.N.W.	idem.
5	762	761	760	759	168	208	202	158	Z. W.	Bewolkt.
6	756	757	758	760	153	16	162	148	W.	Regenachtig.
7	761	762	762	762	158	18	185	156	N. W.	Betrokken.
8	759	758	757	755	186	215	228	168	W.	Bewolkt.
9	755	754	755	758	167	168	149	118	N.N.O.	Regenachtig.
10	761	762	763	763	158	174	166	126	W.	Bewolkt.
11	758	757	755	753	142	167	19	15	Z.Z.O.	Betrokken.
12	758	759	761	762	144	156	144	114	N.N.W.	Bewolkt.
13	762	762	762	762	146	156	176	154	W.	Regenachtig.
14	758	757	758	760	168	202	19	152	Z.Z.W.	Bewolkt.
15	759	759	759	760	172	197	197	147	W.	idem.
16	761	762	762	763	152	18	176	14	N. W.	Betrokken.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100c.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UAEN.
	9 ur.	12u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
17	765	766	767	767	156	18 ₂	176	156	N. W.	Regenachtig.
18	767	768	768	767	17 ₂	194	206	17 ₂	W.	Betrokken.
19	768	768	768	768	18 ₂	22	228	17 ₂	Z. W.	Bewolkt.
20	766	765	765	762	195	226	24 ₂	176	Z. O.	Helder.
21	753	757	757	758	206	228	215	168	Z. W.	idem.
22	764	765	765	765	16 ₂	175	188	128	N. W.	Bewolkt.
23	763	763	763	763	157	166	176	138	Z.	Betrokken.
24	764	763	766	768	143	158	148	116	W.	idem.
25	763	763	769	770	156	167	16 ₂	124	Z. W.	idem.
26	771	771	772	772	156	175	186	145	idem.	idem.
27	772	772	771	771	18 ₂	20 ₂	214	17	idem.	Bewolkt.
28	769	769	768	769	18 ₂	20 ₂	208	146	W.	idem.
29	770	768	768	767	17	20	21	16 ₂	N.	idem.
30	763	764	765	762	19 ₂	218	216	136	N. O.	idem.
31	760	760	758	758	208	258	24	18 ₂	N.N.O.	idem.
GEMIDDELDE WAARNEMING										
1	7574	7575	758	759 ₂	1874	1779	1745	1408	Van den 1st. tot den 10e.	
2	762 ₂	7623	7623	7626	1629	1830	1925	1513	— 10en. — 21e.	
3	7658	7635	7655	7657	1722	1917	1966	1514	— 20st. — 31st.	
	7618	7618	7619	7625	164 ₂	1859	1879	1478		

- 1 's morgens en 's namiddags regen.
- 3 's morgens vroeg regen.
- 4 idem regen.
- 6 's morgens regenachtig en winderig.
- 7 idem vroeg regen.
- 8 's avonds zwaar onweder en regen.
- 9 's namiddags sterke regen.
- 10 's morgens en 's namiddags tusschen beide regen.
- 11 's avonds regen.
- 12 's namiddags regen en wind.
- 13 's namiddags stil en helder.
- 16 's morgens vroeg sterke regen.
- 17 's avonds regen.
- 22 's morgens vroeg regen.
- 23 's namiddags een weinig regen.
- 24 's morgens vroeg en 's namiddags regen.
- 29 's morgens vroeg mistig.
- 30 idem, idem, idem.
- 31 's avonds onweder en regen.

Algemeen gemiddeld, Barometer 762, Thermometer 17,14.

Augustus 1841.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie UTRECHT.

	GEBORENEN.								HUWELIJKEN ECHTSCHIEDINGEN.	OVER- LEDENEN	
	Getal.		waaronder:								
			Onechte.		Tweel.		Doodgeb.				
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.			
UTRECHT.	84	54	12	1	2	5	11	36	45	64	
AMERSFOORT.	20	14	2	0	1	1	1	8	5	10	
RHENEN.	1	5	0	0	0	0	0	1	2	5	
WIJK BIJ DUURSTEDEN.	7	4	0	0	0	0	0	0	3	0	
MONTFOORT.	4	5	0	1	0	0	0	0	3	1	
IJSSELSTEIN.	4	4	0	0	0	0	0	2	4	9	

NB. In de maand Julij zijn te *Montfoort* Geboren 2 van het Mannelijk en 2 van het Vrouwelijk geslacht; Huwelijken 1; Overleden 1 van het Mannelijk en 1 van het Vrouwelijk geslacht. Te *Ijsselstein* zijn Geboren 2 van het Mannelijk en 2 van het Vrouwelijk geslacht; 1 Levenloos geboren van het Mannelijk geslacht; Huwelijken 1; Overleden 11 van het Mannelijk en 4 van het Vrouwelijk geslacht.

Behalve de hierboven vermelden zijn te *Utrecht* nog aangegeven een tweeling doodgeboren. Onder de doodgeborenen bevinden zich 1 onechte zoon en 3 dochters.

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

	onder Nulpeil.
1 Augustus 1841.	3 el 75 dm.
15 —————	4 — 08 —
31 —————	2 — 25 —

**OVERZIGT VAN DE STRENGE WIJZE,
WAAROP DE BURGGRAAF VAN MONT-
FOORT ZIJN GEZAG IN HET STICHT
IN DE MAANDEN JULIJ EN AUGUS-
TUS 1482 HANDHAAFDE.**

De verradelijke wijze, van welke Bisschop David van Bourgondiën zich had bediend om het slot Gerestein te bemagtigen en zich van de personen der Heeren van Zuylen van Nyevelt, die hetzelfde verdedigden, te verzekeren (1); de smaad en vernedering, die hij deze fiere edellieden deed ondergaan, door hen als misdadigers in zware ketenen te kluisteren; zijne laaghartige wraakoefening, door al hetgeen hij niet van het slot naar Wijk liet wegvoeren, den vlammen ter prooi te geven, voerde de verbittering der Montfoortschen en van den adel ten top, en verwekte tevens bij de Utrechtschen algemeene verontwaardiging. Bij de herdenking hunner vorige grieven, werd hierdoor op nieuw de herinnering verlevendigd aan de listige, willekeurige, tegen alle regt aandruischende wijze, waarop David, twaalf jaren te voren, zich van de personen van Reinoud en Gijsbrecht van Brederode, en kort

(1) Zie dit Tijdschrift, jaargang 1841, pag. 161.

daarna van Jan van Amerongen had verzekerd, en de vele folteringen welke zij tijdens deze wederregtelijke gevangenschap hadden moeten ondergaan (1).

De Burggraaf vooral, zoo naauw met de Zuylen van Nyevelts vermaagschapt, zag in deze vijandelijkheid eene nieuwe belediging, die nieuw voedsel gaf aan zijn' ingewortelden wrok tegen het huis van Bourgondiën, welke terugwerkte op allen, die bij hem in verdenking lagen, de zaak des Bisschops aan te kleven of te begunstigen. Wettigden staatkundige beweegreden, zijne rustelooze vervolging van den bisschoppelijken aanhang, gedeeltelijk is echter aan dien bitteren haat de gestrengte maatregel toe te schrijven, die, kort na de bemagtiging van Gerestein, door Montfoort genomen werd. Bereids hield hij zich van de medewerking van Engelbert en den Hertog van Kleef verzekerd om de aanhangelingen van David in derzelve geheimste schuilhoeken te bestrijden. Zijn voorstel, om verscheidene der zich nog in de stad bevindende personen, die hij wegens verschillende redenen verdacht hield de vorige orde van zaken en den Bisschop te zijn toegedaan, uit de stad te verwijderen, vond derhalve bij den Ruwaard gereedelijken ingang. Zelfs verlangde de Burggraaf dat aan de vrouwen der verbannen en aan sommige anderen, die van verstandhouding verdacht werden, de stad zoude worden ontzegd. Het was derhalve op den 27sten Julij dat Engelbert en Montfoort, verzeld met hunne gewapende krijgsknechten, zich naar het Raadhuis begaven, zich in deze dreigende houding voor het

(1) Zie de gruwzame handelwijze des Bisschops jegens deze Edelen bij Burman III, 1-20.

vergaderd ligchaam des Raads vertoonden en een geschrift overgaven, waarop de namen dier personen stonden opgeteekend. Deze uitzetting, zeiden zij, oordeelden zij gebiedend noodzakelijk voor het welzijn der Stad Utrecht. De Raad voldeed aan hunne begeerte en nam dienzelfden dag een besluit, waarbij de aangeduide personen werden bevolen voor zonsondergang de stad te verlaten (1).

De houding zeker, door Engelbert en Montfoort ten opzichte van den Raad aangenomen, was aanmatigend en bedreigend; het besluit, waartoe de Regering, welke reeds menig blijk van bezadigde gematigdheid had gegeven, waarschijnlijk niet zoude gekomen zijn, werd haar als 't ware afgeperst. In Montfoort,

(1) Des Saterdage na Jacobi.

Want deze, nabescreven personen, sonderlinge sprake geuert ende gesproken gehadt hebben, daer groote twyst ende verdriet van gekomen mochten hebben binnen onse Stadt ende Statvryheyde, daerom verbiet, enz.

Dit syn die personen:

Roeloff van Nyevelt, Jan van Gheer, Goert Sticker, Claes Helminck, Dyrck Heer Glasemaker, Jan Vos die Snyder, Jacop Nenninck, Willem Peter Boijensz, Meyster Jan Falck, Jan Buess, Jacop van Oy Ketelboeter.

Voert verbiet die Raet ons ballingen wyven hyrna bescreven ende sommige ander wyven onse Stadt, enz.

Dit syn die personen:

Dyrck Borre wyf van Amerongen, Jans wyf van Veen, Henrick wyf van Ghent, Floris wyf van Pallaes, Loef wyf van Jutfass, Heymen die Gruters wyf, Jacops wyf van Amerongen, Jan Hermansz wyf, Aelbert die Gans des Backers wyf, Busers wyf, Bertoldus wyf, Stijn in den Scoetel, Kueure Jan Dyrcksz. Meecht Styn in de Gelre gehieten die Nanne. Zie Buurspraakboek 1482, p. 43.

— want de jeugdige en onbedrevene Ruwaard handelde slechts onder zijn invloed — was deze handelwijze niet alleenlijk een uitvloeisel van de hevigheid van zijn karakter en van den wrok die hem bezielde, zijne onstuimige en gewapende verschijning op dat tijdstip voor den Raad moet eerder worden toegeschreven aan den drang der omstandigheden; want wilde hij door den Raad volvoerd zien, hetgeen hij noodzakelijk oordeelde, zoo wel tot handhaving van zijn gezag, als tot bereiking zijner bedoelingen, konde hij dit in den waggelenden inwendigen staat van zaken niet anders verkrijgen dan door het bezigen van dwangmiddelen, daar hij den zedelijken invloed, dien hij te voren zoo onbepaald op het stedelijk bestuur uitoefende en het onbeperkt vertrouwen hetwelk men op hem stelde, door het noodwendig gevolg der omstandigheden, grootendeels verloren had. — Velen toch zijner vrienden, op welker onwankelbare trouw en gehechtheid aan zijnen persoon hij in deze moeilijke oogenblikken had kunnen rekenen, waren hem ontvallen of hadden bij opvolgende verkiezingen in den Raad plaats gemaakt voor mannen der gematigde Hoeksche en der behoudende partij. In het bloedig gevecht te Westbroek hadden Berent van Everdingen, Arnt Ruijsch, Steven van Zuylen van Nyevelt en Jacob Sloeijer het leven verloren. Jan van Lantscroen, Gerrit van Zoudenbalch, Adriaen Rijn en Adriaen van Einspeck hadden dit jaar geene zitting in den Raad. Wel telde hij onder deszelfs leden den Burgemeester Jan de Coninck, Jacob van Zuylen van Nyevelt en Cornelis Foeck, terwijl in den Schepenbank Jan Over de Vecht, Jan van Damas en Zweder

van Zuylen van Nyevelt zich nog bevonden, en deze allen zijne zaak met warmte toegedaan bleven. Doch zij maakten de minderheid uit en vonden zich telkens, in weerwil hunner pogingen om Montfoort te ondersteunen, genoodzaakt te bukken voor eene meerderheid, die, met wantrouwen vervuld, omtrent de geheime drijfveer van deszelfs handelingen, zijne vasthoudendheid en oorlogsgezindheid hoogelijk afkeurde, daar zij den weg van bemiddeling wilde inslaan. Velen welligt die te voren éénstemmig met hem dachten, hebben uit vrees voor eene te groote uitbreiding van Montfoorts gezag in het Sticht, zich aan deze meerderheid aangesloten.

Maar, vraagt men zich misschien, bezat de Raad dan zoo weinig zelfstandigheid, dat hij zich niet met moed en waardigheid, in weerwil van gevreesd geweld, tegen den wil des Burggraafs wist te verzetten? — Dan niet alleen de dreigende houding, maar andere zwaarwigtige bedenkingen beslisten hier. Men beefde terug voor de treurige gevolgen, die eene openbare scheuring met Montfoort onvermijdelijk zoude hebben voor de inwendige rust der Burgers. De hevige beweging uit eene dergelijke tegenkating in Augustus 1481 ontstaan, was hun nog levendig voor den geest, en thans meer dan op dat tijdstip zoude hij, hieraan was geen twijfel, zijnen wil met het zwaard in de hand doen eerbiedigen. Eene weigering om de personen, welke als verdacht van verstandhouding met David, en derhalve als hoogstgevaarlijk werden aangewezen, uit de Stad te verwijderen, zoude, ook dit vreesde men, door de gemeente worden aangemerkt als eene oogluikende begunstiging van de zaak des verdrevenen Bisschops. Het ware derhalve beter aan het verlangen des Burggraafs toe te geven, dan door eene

ontijdige wederstreving tot de ergelijke tooneelen van den 18^{den} April aanleiding te geven. Zoo althans oordeelde de meerderheid der leden des Raads, die in die moeilijke en kammervolle dagen, de veege hulk des bestaurs met hooge wijsheid en onovertreffbaar beleid bestuurden.

Intusschen naderde de 10de Augustus, de dag, bestemd om in 's Hage het halfjarig bestand te sluiten. De Utrechtschen echter waren, zoo als reeds is opgemerkt, van andere gezindheden geworden, of liever, de staatkunde van Montfoort had gezegevierd, en men besloot de onderhandelingen met Maximiliaan af te breken.

Naauwelijks had Bisschop David dit vernomen of hij schreef onmiddellijk aan de drie steden van het Oversticht, hen verzoekende onverwijld hunne ijverigste pogingen aan te wenden, om de Utrechtschen nogmaals tot eene verzoening met Hem te bewegen. Werkelijk begaven zich de afgevaardigden van Overijssel, na den 6^{den} Augustus te Wijk aangekomen te zijn, naar Utrecht, en traden met de hoofden der Montfoortsche partij in mondgesprek, waarin zij tot het houden van eene dagvaard te Oostbroek werden bewogen. Verscheidene bijeenkomsten, zoo te Oostbroek als te Wijk hadden er nu plaats, en het scheem dat de zaken tot eene vereffening zouden geraken. Men werd zelfs onderrigt, dat in de laatste dagvaard, die den 24sten Augustus was vastgesteld, de verzoening plegtig zoude worden bezegeld. Doch plotselings werd op die bijeenkomst zelve alle hoop van vrede afgesneden, en nogmaals gingen de partijen onverrigter zake uiteen. Er werd namelijk, toen men reeds was bijeengekomen, om de laatste hand aan de verzoening te leggen, aan die van Utrecht een brief van

wege den Hertog van Kleef overhandigd, die alles omverre stiet. In denzelfen werden aan den Bisschop zulke onaannemelijke voorwaarden voorgeschreven, dat de Raden van David de gedane eischen als te groot en te onbetamelijk weigerden aan te nemen. Waarschijnlijk is de Hertog door Montfoort van de pogingen, die door den Bisschop aangewend, en van de geneigdheid der Utrechtschen om aan zijne voorstellen een gunstig oor te leenen, onderrigt geworden, en heeft deze, met overeenstemming van den Burggraaf, door het doen van overdrevene vorderingen, de verzoening doen mislukken. Openlijk toch durfde de Burggraaf die pogingen tot vrede niet tegenwerken, om bij de gemeente die hij moest ontzien, geen wantrouwen op te wekken. Van daar, dat hij den schijn aannam van zich daartegen niet te verzetten, en lijdzaam de onderhandelingen liet voortgaan, tot op het oogenblik dat de zoen zoude worden gesloten, toen trad hij nogmaals tusschen beiden en vernietigde hetgeen met zoo veel zorg en moeite verkregen was.

De Regering zag zich thans weder in hare verwachting te leur gesteld. De lichtstraal van hoop op verademing was, na een oogenblik flikkerens, reeds weder aan den donkeren gezigteinder verdwenen, terwijl weldra nieuwe onweêrswolken boven hun hoofd zich zamenpaktten.

David van Bourgondiën niet te vreden van de Utrechtschen met tijdelijke wapenen te bestrijden, voegde bij dezelve zijne geestelijke. Hij had van Paus Sixtus IV eene bulle (1) weten te verwerven, waarbij En-

(1) De krachtige betuiging van den Paus, dat hij die bulle uit eigen beweging had uitgevaardigd, zonder daartoe door David

gelbert, Utrecht en Amersfoort werden in den ban gedaan. Deze bulle werd voorafgegaan door een' vermaanbrief (1) waarbij ieder in het bijzonder werd gewaarschuwd tot de teruggave van de aangeslagene goederen des Bisschops en tot de terugkeering van gehoorzaamheid aan hunnen geestelijken en wereldlijken Heer. Dezelve ging met de bedreiging gepaard van de uitspraak des kerkelijken bans over allen, welke na verloop van eenige dagen aan die waarschuwing geen gehoor hadden gegeven. De aanzegging daarvan verspreidde in Utrecht algemeenen schrik en ontstentenis. In den beginne verklaarde Engelbert aan deze vermaning te willen gehoorzamen en het Bisschoppelijk paleis te zullen ontruimen, met teruggave van al de meubelen en huisraad David toebehoorende en door hem wederregtelijk bezeten, zelfs den Bisschop schadeloos te stellen voor de verbruikte of te loor gegane goederen. Maar deze eerste gemoedelijke opwelling was slechts van korten duur; geheel aan den leidraad gaande van zijnen broeder en van Montfoort, kwam hij weldra tot andere gedachten, leende het oor aan de inblazingen der hevige Hoekschgezinden, die hem beduidden om gezamenlijk met hem in hooger beroep van die Pauselijke uitspraak te komen, en zich aan dezelve niet te onderwerpen, bewerende, dat door het aantekenen van dit beroep, zij genoegzaam beveiligd werden tegen dien kerkelijken ban. Dit ook werd door de Montfoortschen, die openlijk

of iemand anders te zijn aangespoord, is in strijd met hetgeen *Basinus*, (*Matthaeus*, p. 562.) vermeldt, namelijk, dat *David* den Paus hiertoe had weten te bewegen.

(1) Zie dezen brief in het oorspronkelijke bij *Buchel ad Hedam*, p. 297—303.

den spot dreven met de banbliksems van den Paus, aan de gemeente alomme bekend gemaakt. Sommigen der hevigsten hadden de stoutmoedigheid het gestoelte in de kerken te beklimmen en openlijk aan de verzamelde menigte te verkondigen, dat men reeds in hooger beroep was gekomen, en opdat dit gereedelijker ingang zoude vinden, beroemden zij zich tot kettermeesters te zijn aangesteld. De Geestelijkheid echter besloot, zoodra zij van dien vermaanbrief kennis droegen, aan de pauselijke bevelen te gehoorzamen, en werkelijk werd door hen de kerkdienst op den avond van St. Laurentius niet verrigt.

Naauwelijks hadden de hoofden der Montfoortsche partij dit vernomen, of zij verzamelden hunne partijgangers, en begaven zich met hunne gewapende manschappen, welke, zoo als verhaald werd, meer dan 300 man sterk was, naar het kapittel van den Dom, alwaar het geheele ligchaam der Geestelijkheid vergaderd was, »vielen, zegt Basinus (1), als brieschende leeuwen en woedende dieren op hen aan, met bedreiging, dat, indien zij niet op staanden voet de gewone kerkdiensten verrigtte, zij allen door het zwaard zouden omkomen, en hunne huizen en bezittingen ter plundering worden overgeleverd aan de krijgslieden, welke, met hunne zwaarden omgord en met werpspiesen gewapend, reeds toetraden, gereed om op het eerste bevel, aan die bedreigingen te voldoen.” Montfoort en de zijnen vreesden namelijk, en met allen grond, dat de volksmenigte, welke reeds in de waan gebragt werd, dat zij aanleiding tot het interdict hadden gegeven, tegen hem

(1) Matthaeus, p. 568.

eenen opstand zoude bewerken, indien de godsdienst-oefeningen gestaakt werden. Zulk een volksofstand toch moest, meende hij, met alle kracht worden voorgekomen, wilde hij den krachtigen steun behouden, die hij in de goede gezindheden der gemeente vond.

De met schrik vervulde Geestelijkheid, werd derhalve door geweld gedwongen de gestaakte diensten eenen geruimen tijd weder te hervatten; dan hoewel velen hiermede voortgingen en zich onthielden van de eeredienst te verrigten, lieten zij dit echter oogluikend toe aan de mindere geestelijkheid. Toen echter de eerste verwoedheid der hoofden eenigzins tot bedaren was gekomen, weigerde zij voort te gaan met het vieren der godsdiensten en werden in den Dom en St. Janskerk op nieuw de kerkdiensten zoo goed als gestaakt, hetzij uit vrees voor het ongenoegen van den Paus, hetzij om andere redenen. Hoe het daarmede gelegen ware, voor de regte oorzaak dier staking durfde zij althans niet uitkomen, maar gaven voor door hunne proosten te zijn beledigd en geene voldoening te hebben bekomen. Onder dien dekmantel hielden de kanunniken hunne kerken gesloten. In de conventen der bedelmunniken en in de overige kerken echter, werden de diensten onafgebroken voortgezet. De Stedelijke Regering, welke ten aanzien van dit beroep, eenstemmig met Montfoort scheen te denken, trachtte insgelijks de Geestelijkheid te beduiden om hare goedkeuring aan hetzelfde te hechten. Doch zij bleef bij haar eens genomen besluit, bewerende dat zoodanig een beroep regtens niet bestaanbaar was, daar hetzelfde vele slechte en schandelijke zaken behelsde, die door de vijanden van David valschelijk waren verdicht.

Wat nu betreft deze openlijke en krachtdadige verzet-

ting tegen de bevelen van den Paus, zoo had de kerkelijke scheuring in het Bisdom Utrecht, gedurende de jaren 1423—1457 bij het meer en meer ontkiemen der vrijheidszucht, het tooverwaas van het Pauselijk gezag doen verdwijnen, zoodra men had opgehouden blindelings te gelooven aan de onfeilbaarheid der uitspraken van den stoel van Rome.

In plaats toch dat Sixtus IV een gunstig oordeel leende aan de regtmatige klagten die zij tegen hunnen Bisschop hadden ingebracht, werd hun thans onder bedreiging van den kerkelijken ban onvoorwaardelijk bevolen onder zijne gehoorzaamheid terug te keeren. Niet meer door de begoochelingen van de Pauselijke magt verblind, werd het gevoel van de regtvaardigheid hunner zaak ten hevigste door deze uitspraak geschokt, en zij gevoelden geen eerbied meer voor het hoofd der kerk, hetwelk zoo openlijk de partij trok van den gehaten en heerschzuchtigen Bisschop. Tegen dit onregt hun aangedaan kwamen zij op en meenden hunne laatste toevlugt te nemen tot een anderen regter, op wiens onpartijdig oordeel zij meer vertrouwen stelden.

Het gedrag derhalve der Montfoortschen is deels toe te schrijven aan den zedelijken invloed dien de gedurige kerkelijke scheuringen op de gemoederen hadden uitgeoefend; deels aan de zucht tot vrijheid, die zoo wel in het godsdienstige als in het burgerlijke uit eene lange sluimering was ontwaakt, eene vrijheid die zich krachtiger ontwikkelde, naarmate de onderdrukking meer gevoeld werd en die de eerste kiem legde der hervorming. Daarbij houde men in het oog, dat de Montfoortschen de afschudding van de Bourgondische regering bedoelden en voor de verheffing van Engelbert op den

Bisschoppelijken zetel ijverden, hierin krachtdadig door den Hertog van Kleef gerugsteund, zoodat zij, toen de vermaanbrief aan hen bekend werd, om deze redenen zich weinig bekreunden aan den banbliksem over hunne hoofden uitgesproken.

Gedurende de verscheidene, in de maanden Julij en Augustus gevoerde onderhandelingen, waarvan reeds gewag is gemaakt, werden, terwijl inwendig de Stad Utrecht het tooneel was van onrust en beroering, in-middels de vijandelijkheden voortgezet.

Onder de vele ontmoetingen, die vooral tusschen de IJsselsteinschen en Utrechtschen plaats hadden, verdient die van den 29sten Julij bijzondere melding; eene bende van ongeveer 700 man Utrechtsche burgers en krijgslie-den begeleiden eenige vaartuigen naar Jutphaas, bestemd tot vervoer van koren naar Utrecht. Aldaar ontmoetten zij 40 à 50 IJsselsteinschen die tot hetzelfde doel waren uitgetogen. Na een kort gevecht werden deze naar Ysselstein terug gedreven. Naauwelijks was dit in deze stad ruchtbaar of de geheele bezetting rukt uit, valt op hunne beurt de Utrechtschen aan, die, waarschijnlijk in de hitte der vervolging zich te ver wagende, na een hevig treffen genoodzaakt werden, de terugtogt naar Utrecht te nemen, met achterlating van het koorn en van verscheidene paarden en eenige dooden, waaronder zich een kwartiermeester Hendrik Gijsbertsz. genaamd bevond, terwijl zij 10 ruiters en vele burgers en krijgsknechten onder de gewonden telden. Van de zijde van Ysselstein werden er slechts 4 gevangen gemaakt.

Tot hiertoe had Engelbert zelve, zich weinig met deze strooptogten ingelaten en zich onthoudende van dadelijke vijandelijkheden, scheen deze jeugdige Ruwaard

het bestier der zaken geheel aan den Burggraaf over te laten, en zich slechts te vergenoegen met den schijn des gezags. Op het bisschoppelijk paleis, omgeven van den bisschoppelijken stoet en eerbetuigingen, bragt hij zijne dagen zorgeloos in de genietingen door, die aan zijnen staat verbonden waren. Nogtans liet hij, om niet het voorkomen te hebben van geheel doelloos in het Sticht te zijn gekomen, zonder in hetzelfde het minste gezag uit te oefenen, op zijn naam gouden en zilveren munten slaan. In het eerst waren die geldspecien gangbaar tegen de waarde die zij moesten vertegenwoordigen, doch kort daarna werden er zoo vele van eene mindere gehalte geslagen (1), dat zoowel binnen als buiten de stad niemand dezelve in betaling wilde ontvangen, zoodat zij eindelijk geheel in onbruik geraakten. Deze werkeloosheid echter, schijnt ten laatsten den jeugdigen Vorst te hebben verdrotten, zelve toch wenschte hij nu aan de krijgsverrigtingen deel te nemen. Hij rukte derhalve den 12^{den} Augustus aan het hoofd der Utrechtschen uit, toog naar het dorp Amerongen en brandde daarvan een groot gedeelte af, zich weinig aan het verding storende, door de dorpbewoners met de stad Utrecht aangegaan. Den brief, dien zij daarvan toonden, werd door zijne woeste krijgsknechten verscheurd. Tot deze daad was Engelbert door eenigen zijner trawanten aangezet, die hem hadden overreed dat een verding, hetwelk niet met hem maar met de stad was aangegaan, voor hem in geen deele konde verplichtend zijn." Dit was dan,

(1) Zij bezaten, volgens het verhaal van *Basinus*, slechts het derde gedeelte der waarde, die zij moesten vertegenwoordigen. *Matthaeus*, p. 557.

zoo als Basinus zegt (1), de eerste veldtogt uit welke hij de schoone tropheën binnenbragt in eene Stad, welke aan de ongelukkige dorpbewoners hare bescherming met geld verkocht had." Kort hierna, denzelfden dag dat de laatste dagvaard te Oostbroek den 21sten Augustus plaats had, bevond zich Engelbert met de Utrechtschen in de omstreken der stad Naarden en roofde aldaar vele paarden en koeijen, ongeveer ten getalle van 300 stuks, en bragt dezelve in zegenpraal binnen de muren der Stad.

(1) Matthaeus, p. 558.

A. M. C. van Asch van Wijck.

OVER
DE ELZEVIER'S,
LODEWIJK, DEN VADER, EN LODEWIJK,
DEN ZOON,
EN
JOOST ELZEVIER, BOEKVERKOOPER TE
UTRECHT,
OMSTREEKS 1600.

Onder de Nederlanders, welke, en wel door geheel Europa heen, zich eenen onvergankelijken roem hebben verworven, mag wel genoemd worden de drukkers-familie der Elzeviers; en het baart in der daad bevreemding, dat men zich hier te lande niet meer heeft laten aangelegen zijn, om vollediger, de levensbijzonderheden der leden van dat vermaard geslacht meer in het licht stellende berigten op te sporen, dan zulks, in het algemeen, mijns wetens, het geval is geweest. Dankbaar moet men, dunkt mij, dan ook erkennen den wil en de daad van hem, die nu onlangs, en zeer gepast, in het sierlijke jaarboekje voor den koophandel (1), onderscheidene, hetgene men hieromtrent wist, vollediger makende berigten heeft medegedeeld, waardoor hij, eensdeels, de wetenschap, op zich zelve, aan zich heeft verplicht, anderendeels, de beoefenaren der letterkundige geschiedenis zal hebben uitgelokt, het hunne te doen, om den *apparatus* te helpen verrijken, waaruit daarna een goed geheel over deze, Nederland tot zulk een sieraad verstrekkende, mannen (2), zal kunnen worden opgewerkt. Ik althans heb

(1) 1841, bldz. 68—95 en vergel. 1839, bldz. 139—46.

(2) Ik vergeet hierbij niet te denken aan het aandeel van den roem der Elzeviers, dat zou beschouwd kunnen worden, als van

mij daardoor aangedreven gevoeld, de stappen van den bedoelden schrijver te volgen, en bij hetgene door hem is geleverd, eenige opmerkingen of aantekeningen te voegen, die zullen kunnen dienen, het bekende aan te vullen, en het verdere onderzoek hieromtrent te helpen regelen. Want groot komen mij voor te zijn de verwarringen, die, vooral omtrent de eerste bekende leden van de schakel dezer familie, nog heerschende zijn, welke verwarringen mij toeschijnen voornamelijk te zijn ontstaan of blijven bestaan, omdat ook hier weer latere schrijvers, of hunne voorgangeren, zonder eigen onderzoek, hebben uitgeschreven, of niet in de gelegenheid zijn geweest en den lust hebben gehad, dezelve te raadplegen, en dezelve berigten te bevestigen, te verwerpen of te verbeteren. In deze overtuiging moest het mij dan ook spijten, niet zelf te kunnen inzien de werken van Adry, Bérard en Nodier, tot welke de schrijver der twee stukjes in het jaarboekje heeft teruggewezen. Want, hoe zeer hij, door zijn berigt omtrent Lod. Elzevier bij voorkeur uit den *Plutarque des Pays-Bas* te ontleenen, middelijk te kennen geeft, dat er in de genoemde werkjes van Adry, enz., hieromtrent wel

de omstandigheden te hebben afgehangen, en ik besef wel, hoe, moeilijk het zou vallen, te bepalen, hoe het met den roem der Elzeviers, zonder het bestaan der Leidsche Hoogschool, zou hebben uitgezien. Mij zijn ook niet onbekend de klagten, die door Gracvius (Syllog. II. 360 en III. 70), Grönovius (Ib. IV. 90) Heinsius (V. 248 en 811), en anderen, over de *Sordes Elseviriorum* zijn ingebracht. Ja, ik zou het hun, uit hunne eigene, nog onbekende woorden, moeilijk kunnen maken, om zich van dien opspraak te zuiveren. Maar waartoe dat? Zulke redeneringen zouden op zijn hoogst tot niet anders dienen, dan te bewijzen, dat hier zoo als elders de verdiensten betrekkelijk zijn.

niets anders wetenswaardigs te vinden is, zoo blijft het mij toch van den anderen kant twijfelachtig, hoe veel Beuchot, van hetgene hij van Lod. Elzevier wist te melden, aan den eerstgenoemden dier schrijveren, dien hij, naar den tijd, alleen kon raadplegen, en ook werkelijk geraadpleegd heeft, hoe veel hij daarvan, zeg ik, aan Adry heeft ontleend, wanneer hij zich in de *Bibliothèque universelle* (1815), over Lod. Elzevier, aldus doet hooren :

» Louis, le premier de son nom, qui soit connu, paraît n'avoir été que libraire. C'est chez lui, que se vendait l'Eutropius, Leyden, 1592. in-8vo. Son nom se trouve sur des livres de 1637. Sur quelques-uns il est annoncé comme associé de Maire (Jean); et sur quelques autres son nom est uni à celui d'Isaac Elzevir, son petit-fils. Cette année 1637 fut la date de la mort, ou tout au moins de la retraite de Louis, dont la devise était, dit M. Adry: » concordia res parvae crescunt, » et qui laissa quatre fils: Matthieu ou Matthys, Gilles, Arnoust et Joost ou Just; ces deux derniers ne suivirent pas la profession de leur père.»

Zes jaren daarna, in 1821, schreef Nieuwenhuijs in zijn *Algemeen Woordenboek* hieromtrent het volgende :

» Onder hare (der familie der Elzeviers) leden vindt men twee, Lodewijk geheeten, waarvan de oudste de eerste boekdrukker was, die de medeklinker V van den klinker U onderscheidde. . . Izaak had voor zijn devies eenen adelaar, met eenen bundel pijlen, en het onderschrift: Concordia res parvae crescunt, hetwelk hij echter spoedig met een ander verwisselde, bestaande in eenen boom en regt opstaande man met het

opschrift: non solus. Dit devies is ook in de familie der Elzeviers bewaard gebleven (1)."

Van latere dagteekening zijn weer de woorden bij Ebert. B. L. II. bldz. 1111:

(1) Aangaande deze *Devisen* wil ik nog het volgende aanmerken: Op den *Catalogus libb. illustris biblioth., quae fuit Theodori Canteri Ultrajectini, quorum auctio habebitur in officina Elseviriana, Loyd. Batar., die 17 Oct. et seqq. anno 1617. L. B. typis Isaaci Elzeviri, anno 1617. (4to)* staat die adelaar met de pijlen, maar niet met het onderschrift, maar omschrift, *Concordia, etc.*, welk omschrift, aan de linkerzijde begint met de opgave van het jaargetal: A. 1595. Datzelfde teeken staat op: *Catalogus libb., N. V. D. Joannis a Wittenhorst, Dni in Sonsvelt, Drongelen, etc., quorum auct. hab. in officina Elseviriana ad diem VIII Maji anno 1619. L. B., ex offic. Elseviriana, 1619. (4to)*, en op: *Catalogus biblioth. N. et A. viri Jani Rutgersii Dordraceni, S. P. ac Invict. Suecorum etc. Regis Gustavi II., consiliarii et oratoris, quae in aedibus Elsevirianis dividetur, mensis Junii die XII. L. B., ex offic. Elseviriana, 1630. (4to)*; terwijl hetzelfde, maar omtrent half zoo groot en zonder het genoemde jaargetal 1595 verschijnt op: *Catalog. libb. miscell., partim ex C. et E. V. Reineri Bontii, med. doct. ac. in acad. L. B. profess. J. Araus. Principis medici, nuper defuncti, partim ex alterius Docti viri cujusd. biblioth., quorum venditio fiet, etc. XII Martii et seqq. diebus in bibliopolio Elseviriano, L. B., ex off. Elzev., 1625*. Het andere devies, waarvan bij Nieuwenhuijs de rede is, en waarbij wel had moeten worden aangemerkt, dat om dien boom een wijngaert met druiven is omheen geslingerd, waarop het: *non solus* wel juist is toespelende, vinde ik onder anderen op: *Catalogus libb. Biblioth. D. Ja. Lettingii J. U. D. prof. et postmodum scholae trivialis apud Leydenses rectoris, quorum auct. hab. in bibliop. Elseviriano, die 27 mensis Maji, anno 1626. L. B., typis Bonav. et Abra. Elzeviri, acad. typogr., 1626. (4to)*, en op: *Catalog. variorum libb. e bibliothecis Fra. Raphelengii, hebr. ling. quond. prof. et acad. Leid. typographi ejusque filiorum. Item, Isaaci Swaneburgii, urb. Leid. quond. Secret. Nec non Petri Moseii, verbi*

» Ludwig, der ältere, in Leiden, war bloss Buchhändler, verwaltete zugleich das Amt eines Universitäts Pedells und kommt vor von 1592 (Eutropius) bis 1637...»

Terwijl eindelijk de steller van de meergemelde *Genealogie* een berigt hieromtrent, als gezegd, uit den *Plutarchus*, ontleent, dat, ten aanzien van Lodewijk, aldus luidt:

» De eerste der Elzeviers, waarvan wij melding vinden, heette Lodewijk, en oefende het vak uit van boekverkooper; zijn naam treffen wij het eerst aan op den titel eener uitgave van 1592 van Eutropius en de laatste maal op de werken, die van 1637 dagteekenen. Men veronderstelt, dat hij omstreeks dit jaar overleden zal zijn. Hij liet vier zonen na, waarvan twee hunningen vader in het vak opvolgden...»

Ik wil wel bekennen, dat ik mij met zulk een begin, eenigzins heb te leurgesteld gevonden, in hetgene ik verwachtte te vinden, in een' arbeid, die zich, althans in zekeren zin, als zelfstandig over dat onderwerp aankondigde; te meer, daar het mij uit het tweede dier opstellen was gebleken, dat ook de *Geslachtslijst* was medegedeeld geworden door iemand, dien ik, niet lang geleden voor 't eerst persoonlijk heb leeren kennen, en bij die gelegenheid als een' kundigen en volijverigen man heb leeren schatten.

Zou er dan, om iets te noemen, in de *Acta* der Leidsche Academie niets omtrent Lodewijk Elzevier te vinden zijn? niets omtrent hem, in de hoedanigheid van *boekverkooper*, van *uitgever*, of dan van

divini Minister, quorum auct. hab. in bibliop. Elzev., die 5 Oct. L. B., typis Bonav. et Abra. Elzevir, acad. typogr., 1626, (4to.)

pedel? Het vermoeden is er tegen. De laatste schrijver der geschiedenis der Hoogeschool heeft hieromtrent niets berigt, hoezeer hij (II. bldz. 13) van Izaeck Elzevier, als Academiedrukker (1) gewag makende, daartoe als het

(1) De eerste, die, althans in zekeren zin, gezegd mag worden drukker der Leijdsche Academie te zijn geweest, was de, aan niet geheel onbedrevene in 's lands letterkundige geschiedenis, voorzeker bekende, *typographus regius juratus*, Willem Silvius, residerende te Antwerpen, die zelfs door den roem van Christoffel Plantijn, dat puik der drukkers en uitgevers van zijnen tijd, bij de nakomelingschap niet geheel heeft kunnen worden in het duister gesteld. Kort na de oprigting der Academie hield men zich met die zaak bezig, en werden er door de Staten van Holland enz. (25 Mei 1577) eenige gecommiteerd: » *omme met den boeckdrukker Silvium te communiceren op de gagie ende profyte, die hy zoude willen genieten, omme eenen generalen druk hinnen Leyden voor de Universiteyt aldaer te mogen houden, ende insgelyks met meester Jan van Zuren, die Mathematice aldaer zou willen doceren.* » Zonder vele moeite schijnt men het met Silvius te zijn eens geworden, want reeds op den zevenden der volgende maand werd tot zijne aanstelling geresolveerd, en werd hij door de Staten voorn. aangenomen, » *tot vorderinge van de Universiteyt ende gerief ende commoditeyt van de professorem ende studenten aldaer,* » als » *ordinaris typographus ende boeckdrukker,* » op voorwaarden, te breed, om hier te vermelden; waarbij tevens werd goedgevonden, dat na deszels overlijden zijn zoon in de genoemde hoedanigheid zou worden geemploijeerd, dien (Charles) dan ook, naar eene Resolutie van den 28 October 1580, in die hoedanigheid de behoorlijke eed als gezworen drukker, in de plaats van zijnen vader, werd afgenomen. Of Willem Silvius toen reeds was overleden, kan ik, streng genomen, niet bepalen. Denkelijk wel. Het mag hierbij worden opgemerkt, dat hij, Willem, nog in dat jaar, naar eene Resolutie van den 11 Aug. van de Staten octrooi verwierf op de » *Acten van den vreedehandel, geschied tot Ceulen in de tegenwoordigheid van de Commissarissen der Keiserl. Majesteit tusschen de Ambassadeurs en gesanten van den Koning van Spaygne en de Ertshert. Mathias met de Staaten der Nederlanden, vereiert met noodelyke en seer vrugtbare annotien (!) ende verklarungen, dienende tot naderende ende volkomen onderregtinge van de saaken en beleid des vreed-*

ware, uitgelokt is geworden. Nogthans blijft het, mijns inziens, wenschelijk, dat een nieuw, opzettelijk en naauwgezet onderzoek ons de overtuiging geve, dat er in die *Acta* diesaangaande niets gevonden wordt, niets vermeld wordt, hetgene er toe zou kunnen dienen, om de verwarringen te helpen wegnemen, die uit de boven bijgebrachte berigten maar al te duidelijk blijken. Terwijl ik zoodanig een onderzoek aan anderen moet overlaten, wil ik er thans toe overgaan, om de aantekeningen mede te deelen, van dewelke ik boven gezegd heb, dat zij in deze welligt niet als geheel nutteloos mogten beschouwd worden.

De oudste druk, die, als bij Lod. Elzevier verschenen, tot hiertoe, als gezegd, bekend stond, was de Eutropius van 1592. Zelfs Ebert kende geen en ouderen. Zijne woorden in: Eutropius, zijn:

» *Erster Elzevierischer Druck oder Verlag.*»

Ik mag derhalve wel van geluk zeggen, dat het mij heeft mogen gebeuren, als bij toeval, eenen Elzevierischen *Verlag* te ontdekken, die tien jaren hooger terug dateert, te weten van 1583. Ik vond dat werkje op den *Franckfurtschen Mess-catalog.* van datzelfde jaar. Aan vergissing is hierbij dus niet wel te denken. De titel is woordelijk deze:

handet;” terwijl aan Charles, kragtens een besluit derzelfde Staten van eene maand jonger, van den 13 Sept., dus alvorens hij in eed was genomen, octrooi werd verleend op het bekende geschrift, geintituleerd: *Vindictae contra Tirannos, sulks hetzelfde in 't Nederlandsch duytsch is getranslateerd.* Bij eene Resol. der Staten van 11 Junij 1583 werden de Curatoren aangeschreven, om aan de weduwe van Willem Silvius, zekere achterwezen wegens haren man en zoon, te laten volgen uit de goederen, gedestineerd ten behoeve der Universiteit; en naar eene andere van den 30 Sept. deszelfden jaars werd Plantijn gerecompenseerd, wegens het overbrengen van zijne *drukkerye ende de appendicien van dien in de Universiteit te Leiden.*

Jo. Drusii quaestt. et respons. liber, in quo varia scripturae loca explicantur et emendantur. Lugd., apud Ludovicum Elzevirium, 1583. (8vo.) (1).

Met eenig grond kan wel niet worden betwijfeld, of deze Lodewijk, was de *Pedel* Elzevier, die eenen zoon had, die mede Lodewijk heette, gelijk dit laatste blijkt uit eenen, voor mij liggenden, nog niet gedrukten latijnschen brief van Paulus Merula (2), aan Maximilianus de Hornes, *arci Heusdanae praefectus*, gedagt. van den 5 May 1601, waarin onder andere deze woorden voorkomen:

» Ik was met Fra. Junius, Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, door den Academischen Senaat afgevaardigd aan de Ed. Mo. Heeren Staten van Holland. enz. In het paleis zijnde, trof ik aldaar den zoon van onzen *Pedel*, Lodewijk Elzevier, (*incidi in filium Pedelli nostri, Ludovicum Elsevirium*), die daar met boeken uitstalt.»

Als herhaald worden deze woorden, voor zoo verre zij Elzevier betreffen, in de Resolutie der genoemde Staten, de dato 1603, Aug. 18:

» Is gehandelt,» wordt daar gezegd, » en overkoomen met Louis Elsevier, staande op de groote Zaaie van het hof alhier in den Hage, dat hy onder syne Receptisse sal ligten, ende hem volgen sullen alle de kro-

(1) De Leijdsche Bibliotheek bezit dien druk. Naar den Catalogus (1716): *Theol. Octav. no. 291.*

(2) Dczelfde Merula, die den Eutropius van 1592 bezorgde, en die in 1604 bij Lodewijk Elzevier, het volgende, niet alle dagen voorkomende, werk uitgaf:

Fidelis etc. rerum adv. Angel. Merulam tragicoe etc. gestarum commemoratio, auct. Paulo... Merula etc. L. B., apud Ludovicum Elsevirium bibliopolam et academiae Lugdunensis Pedellum, typis Joannis Nicolaï F. Dorp I, 1604. (Quart.)

*nyken van Jo. Fra. le Petit, jeegenwoordig in bewa-
ringe onder den Ontfanger Adr. Jansz. tot Dortrecht...*"

en weer van den 2 Febr. 1606 nog duidelijker aldus :

» *Is gehandelt met Louis Elsevier den ouden tot
Leyden, ende synen zoon, meede genaemt Louis El-
sevier, den jongen, in den Hage, dat se uit handen...*"

Het zijn enkel deze opmerkingen, die ik van de Lo-
dewijk's Elzevier heb kunnen mededeelen, zonder te
dien behoeve een eigen' opzettelijk en omslagtig onderzoek
in te stellen, maar die, hoe gering zij dan ook mogen
schijnen te zijn, evenwel zullen waar maken, hetgene
ik boven omtrent den staat dezer *quaestie*, en de ver-
warringen daaromtrent heerschende, heb gezegd. Ik zou
juist niet op de gedachte zijn gekomen, om daarvan in
een Tijdschrift voor Utrechtsche zaken gebruik te ma-
ken, ware ik niet onlangs bekend geworden met eene
omstandigheid, die mij daartoe, zoo het mij voorkomt,
eenige aanleiding heeft mogen geven.

In de boven aangehaalde woorden van Beuchot wordt
mede melding gemaakt van een' Joost of Just, die een
zoon van Lodewijk, den oudsten van dien naam, zou zijn
geweest, en zijnen vader in deszelfs beroep van boekverkoo-
per *niet* zou hebben opgevolgd. Men vergelijke nu hiermede
de volgende posten uit de Stadskameraars-rekeningen (1):
*1603—1604. Item, Joost Elzevier, boekverkoper,
deser stad borger, in betalinghe van ver-
scheidene boeken ende Opera, die hy in
de stad-bibliotheek aen de opzigters ge-
levert heeft, 128 L. 14 sc.*

(1) Die mij door Jonkheer Mr. A. M. C. van Asch van Wijk,
zijn medegeced, hetwelk te verzwijgen ik geene behoefte gevoel.
Ik ben dezen Heer meer aanteekeningen van dien aard verschul-
digd. Hij ontvang voor dat al in deze mijnen besten dank.

1604—1605. *Item, Joost Elzevier, boekvercoper, vande Opera Senecae by de Gecommitteerden ende Scholarchen der stadt, ten behoeve derselver stadt, van hem gecoft, 10 L. 10 sc.*

1606—1607. *Item, Joost Elzevier, vande Opera Bellarmini, van hem gecoft ende inde Bibliothek S. Jans geleverd, 8 L. 6 sc.,*

en men zal, zonder verdere herinnering van mijne zijde, ook hieruit zien, dat de berigten omtrent de eerste Elzeviers, tot hiertoe bekend staande, wijzigingen dienen te ondergaan, alvorens men aan eene verdere neerschakeling der leden van dit geslacht zal mogen denken, en dat er nog onbekende daadzaken zullen moeten worden opgespoord, om daarmede in deze eenen zekeren grond te helpen leggen. Onder de bestaande omstandigheden, kan ik hierin verder niets doen, en meen in dat opzigt met het gezegde te kunnen volstaan.

Nog staat bekend in de geschiedenis van Utrecht een Pieter Elzevier, die mede boekverkooper was, daarbenevens aanzienlijke ambten, als dat van Raad, Schepen en Thesaurier, heeft bekleed, en in 1684 uit de regering is verlaten. Maar, wat van hem zou kunnen gezegd worden, is van een te speciaal belang, dan dat ik zulks geschikt achte, om hier breeder te worden uiteengezet.

J. J. DODT VAN FLENSBURG.

REKENINGEN

VAN

KERKELIJKE EN WERELDELIJKE BESTUREN.

Rekeningen van kerkelijke en wereldelijke besturen,

bezitten uit den aard der zaak, als historische bewijsmiddelen, hoedanigheden, die hun, in zekeren zin, zelfs eenen voorrang geven boven charters, resolutien en andere bescheiden van dien aard. Niet, dat zij de zaken, die zij behelzen, sekerder of stelliger zouden bewijzen, maar omdat zij de *res factae* meer in derzelve wording daarstellen, en, als het ware, doen zien ontstaan. Derzelve belang is dan ook genoegzaam gebleken, eensdeels uit den ijver, waarmede mannen, wier doen in zulke dingen wel mag in aanmerking komen, zich veronledigd hebben, om zoodanige rekeningen op te sporen, uit te pluizen, en voor de beoefenaars der geschiedenis beschikbaar te stellen, anderen deels, uit de uitkomsten, die door deze pogingen in der daad zijn verkregen. Welken schat van zaken, om maar iets als voorbeeld te noemen, bevatten niet in deze de *Arnhemse Oudheden* en soortgelijke werken van van Hasselt, voor de geschiedenis der beschaving van den tijd en de plaats, waarover zij loopen!

Maar, jammer genoeg, en men kan het niet zonder innig verdriet gewaar worden, dat in onze dagen zoo menig werk in het licht verschijnt, dat zich het aanzien geeft van eene geschiedenis der beschaving, der kunsten, der handwerken, of iets diergelijks te behelzen, en hetwelk, door eene ergerlijke verwaarloozing der uitkomsten van reeds gedane en door den druk gemeen gemaakte nasporingen, soms dingen voor goede waar uitvent, die door een' enkelen blik te werpen, in werken, eene halve eeuw te voren, in hetzelfde land uitgekomen, als geheel ondeugdzaam zouden moeten worden aangemerkt. Wat baat al het opsporen, indien er van het opgespoorde zulk een gebruik wordt gemaakt.

Door Zijn WelEerw., den Heer Pastoor Werkhoven, die mij met telkens nieuwe hartelijkheid blijft bejegenen, ben ik in de gelegenheid gesteld, eene reeks van kerkelijke rekeningen, *computus ecclesiastici*, gelijk men die, althans in de vijftiende en zestiende eeuw noemde, te kunnen lezen en uitpluizen. Sommige van dezelve behelzen zulk eene massa van belangrijke, nog onbekende daadzaken, dat ik niet aarzel, noch gearzeld heb, om dezelve in haar geheel te doen afdrukken, als zijnde, mijns oordeels, de vorm, als zoodanig, ook bij deze als bij andere historische oorkonden, vaak een goed, geheel niet te veronachtzamen bewijsmiddel, iets, hetgeen, in onzen tijd, alweer te weinig wordt behartigd. Met andere van deze rekeningen is het aldus niet gelegen. De massa der daarin besloten, voor geschiedenis belangrijke daadzaken, staat tot den omvang van dezelve in eene minder gunstige verhouding, en van deze heeft het mij doelmatig toegeschenen, er het belangrijke uit te *excerperen*, en dezelve aldus en voor zoo verre, tot kennis van desbelanghebbende te brengen.

Voor een en ander heb ik, tot mijne meeste voldoening, eene gelegenheid ter mededeeling gevonden. Terwijl ik namelijk de eerstgenoemde *computus* in mijn *Archief* kan nederleggen, biedt zich door dit Tijdschrift eene geschikte, ook voor mij gemakkelijke, gelegenheid aan, om de bedoelde excerpten uit de vergetelheid te brengen; waarbij ik tevens het voordeel heb, om nu en dan, hier en daar, eene aantekening te kunnen bijvoegen, eene opmerking te kunnen maken, die men voor de hoofdzaak mag aanzien, waar en wanneer, hetgeen zij betreffen, mogt bevonden worden, al te onbeduidend, of deszelfs waarde te betrekkelijk te zijn.

I. UIT DE REKENINGHE VAN *TAEKO VAN MONTZIMA*, ALS
 BAILLIU VAN DEN PROEST, VAN ST. JAN TE UTRECHT,
BUCHO VAN MONTZIMA (1), ZIJNEN BROEDER, 1569
 EN VOLG. JAREN.

- 1568—1569. Item, die *crealen* (choralen) v. S. Jan van wegen des voorn. proost, voordat zy een bisschop alle jaar maken tot Sint Nicolaas, 14 st.
- Item, die sangers, die het nye jaer singen byde straet, 18 st.
- Item, Petyt Jan, sangmeester vande Buurkerk voor zyn nywe jaer, 1 gl. 1 st.
- Item, die roermaker, van dat hy mynsheren roeren schoongemaect heeft, met vier dobbele haecken, 4 gl.
- Item, betaelt van een glas met het wapen daerin, tot den Domdekens, voor mynhere den proost, 50 st.
- Item, van een glas (2) mettet wapen daerin tot Karel den cleermaker, 50 st.
- Item, betaelt Pieter Costers, van dat

(1) *Bucho*, Folcard, Tako van Montzima, gebroeders, neven van Viglius, stonden alle drie, vooral de beide eerste, te Utrecht, in aanzienelijke kerkelijke betrekkingen, allen door den invloed van hunnen oom, *Bucho* als Proost van St. Jan, Folcard als Deken van S. Salvator en Tako als Bailliu van zijnen broeder den Proost. Men wist, hoe Viglius over het algemeen zijnen invloed, dien hij maar al te goed kende, in deze gebruikte, hetwelk nu mede uit zijne brieven aan Jo. v. Bruhesen, door mij in het eerste en tweede deel van mijn *Archief* uitgegeven, ook bepaaldelijk met betrekking tot Utrecht regt duidelijk kan worden gezien. Tako was getrouwd met eene dochter van Ghilain Scrijvers, Griffier van 't Hof van Utrecht. Men vindt in mijn genoemd *Archief*, II p. 51. sq., medegedeeld het testament van de moeder van dien Ghilain Scrijvers, waarin men bijzonderheden deze familie betreffende zal ontmoeten, die tot daartoe niet bekend waren.

(2) Vele bijzonderheden, nopens Utrechtche glasschilders, uit

- hy die aflaetbrieven heeft gedragen tot Thamen, Cudelstert, Sevenhoven ende Wilnis, 10 st.
- 1568—1569. Item, vande Justicie, gedaen tot Myert aenden Persoen, ghe-naempt Peter Joostensz, soe aen den biechtvader ende scherprechter, met de dienaren voor montkosten, gedaen ten huize vanden schout, 48 gl. 9 st.
- 1569—1570. Item, aen spaede, daer men sandt of maect, om medalien te gieten, 1 gl. 10 st.
- Item, Reyer Cornelisz Haghen, erfhuysmr., voor 6 ysere Bassen, die in 't erffhuis vd. Schout v. Aemsfoert gecoft is, 35 gl. 5 st.
- Item, gegeven in handen van Jan Calvo, om te bestellen in Spaengien voor ons broeder Folckert, op het comptoir van Spaengien te moghen lichten, 105 gl. 9 st.
- Item, in den Haghe gereyst, den 7 July, met ons Nichten A yta, costen 8 gl. 14 st.
- Item, een stuck servet lynwaet, van 45 ellen, 16 gl. 19 st.
- Item, een stuck damaestwerck tot servetten, 18 gl. 15 st.
- 1570—1571. Item, Mr. Peter, die Orgelist (1), van dat hy gespeelt op de blyde incompste van achtthien hoeven, 6 gl. 8 st.

de XVI eeuw, en door hen vervaardigde geschilderde en gebaken glazen, zal men ontmoeten in mijn *Archief*, III, p. 203 en volgg.

(1) Van ter zijde, en tevens opzettelijk, is in onze dagen meer dan ééns behandeld over de geschiedenis der *Orgels* hier te lande. Maar de uitkomsten der pogingen in deze aangewend, konden er niet veel toe bijdragen, om de zaak der waarheid nader te brengen, daar men, zonder naar nieuwe, nog niet gebruikte bronnen te zoeken, zich er mede vergenoegde, om te verzamelen en zamenstellen de berigten, die, in de reeds door den druk meer toegaa-

1570—1571. Item, die geburen van het oudekerkhof, tot hore Coninckfeest vande kermisse van Magdalene M., 3 gl. 2 st.

Item, tot Antwerpen gecoft, een half aem Spaensche wyn, 12 gl. Item, twe riemen papier, 8 gl. Item, twe broot sueckers, 7 gl. Item, een malle met haerenleer becleet, 4 gl. 12.

1571—1572. Item, Her Lochorst, vicaris van S. Jan, die voor den proest dit jaer die passie gesongen heeft, 10 st.

1572—1573. Item, Hr. Will. v. Amerongen, Vicaris St. Jans, die die passie gesongen heeft dit jaer voor den proest, 10 st.

Item, in de reys van Vrieslandt, ende ick gevangen wierdt (1), soe aen verteerde costen tot Amersfoort, ende my benomen wierdt etc., 6 gl.

kelijk gemaakte bescheiden desaangaande verspreid lagen, zonder nogthans ook van deze zoo partij te trekken, als wel had kunnen geschieden. Wat althans Utrecht aangaat, zoo laat zich oorkondelijk bewijzen, dat alle collegiale zoo wel als parochiale kerken in de veertiende en vroeg in de vijftiende eeuw, hare orgels hebben gehad, ja zelfs, dat genoegzaam elk gesticht van de mindere geestelijkheid, althans in de eerste helft der volgende eeuw, met een orgel, van welken omvang dan ook, is voorzien geweest.

(1) Viglius spreekt van deze gebeurtenis op meer dan eene plaats. In eenen brief aan Hopper, gedagt. Brux, 18 Aug. 1573. (Bij Hoyneck v. P. I. bldz. 757) schrijft hij:

„*Tako, nepos meus in Frisiam proficisci volens, in praedones quosdam incidit, nimisque magna pro ejus redemptione, quam commode praestare possimus, exigitur summa.*”

En in eenen anderen, van 1575, Sept. 15, (Hoyneck v. P. ib. bldz. 847) aan denzelfden Hopper, klaagt hij over het rantsoen, waartoe hij had moeten de hand reiken, in dezer voege:

„*Takonem quoque meum, qui infeliciter in hostium manus incidit, aliquot millibus redemisse coactus sum, vix ut amplius, quo collegium meum apud Loconiam et hospitale in Zwlichem, quod superioribus annis fundavi, sustinere queam, suppetat.*”

Zie verder Hoyneck v. P. I. l. I. bldz. 363, nota 29.

J. J. DODT VAN FLENSBURG.

DE PRINSEN JOAN WILLEM FRISO EN DESZELFS
ZOON WILLEM KAREL HENDRIK FRISO, IN 1701
EN 1727, STUDENTEN AAN DE UTRECHTSCH
HOOGESCHOOL.

Geextraheert uit de Vroedschaps resolutien.

Lunae, 22 Augustus 1701.

Op het geproponeerde, door den Heere Borgermeester Haak de Jong, dat den Heere Prince van Nassau (*), Erfstadthouder van Vrieslandt en Stadt ende Landen in deze stadt was gekomen, van intentie om ter oorzake van de studien als andersints enigen tydt alhier te verblyven. Heeft de Vroedschap na delibereatie eenparig goedtgevonden ende verstaan, dat Hooggemelte Heere Prince van Nassau etc. door de Heere Borgermeesteren ende twee Raiden, met den Secretaris van de Politie, wegens Borgermⁿ. ende Vroedschap deser stadt zal worden gecomplimenteert ende verwellekomt.

Lunae, 29 Augustus.

Rapporteerde de Heer Eerste Borgermeester Haak de Jong, dat Zyn Ed. (de Heer Borgerm^r. Lidt de Jeude uit de stadt zynde) ingevolge van de resolutie commissoriael van den xxii^{en} deses met de Heeren Oudt Borgermeesteren Zypesteyn ende van der Nypoort, Casembroot Heere van Ter Moere ende den Secretaris Harscamp, zig begeven hadden naa het logiment van den Heere Prince van Nassau Erfstadthouder van Vrieslandt ende Stadt ende Lande etc., ende Zyne Hoogheydt uyt den naam van Burgermeesteren ende Vroedschap deser stadt hadden gecomplimenteert, ende verwellekomt, ende naadat by Hoogstgemelte zyne Hoogheydt met alle beleefdtheydt ende vriendelykheydt waren ontfangen, ende bejegendt, wederom met alle tekenen van affectie ende vriendschap zyn gedimiteert ende uytgebragt. Waarop gedelibereert zynde, heeft de Vroedschap welgemelte Heeren Borgermeesteren ende Gecom^{den}. voor derzelve genome moeite bedankt.

Lunae, den 29 January 1703.

Op het geproponeerde door de Heeren Burgemeeste-

(*) Joan Willem Friso.

ren, heeft de Vroedschap goedgevonden ende verstaen, dat vermits Zyn Hoogheid den Heere Prince van Nassau Erfstadthouder van Vrieslandt op huyden van hier staat te vertrekken, welgem^{te}. Zyne Hoogheid door de Heeren Burge^{ren}, twee oudste Raden ende den Secretaris van de Politie, wegens de Vroetschap zal werden gevaldiceert, ende alle heyl en voorspoedt toegewenst.

15 September 1727.

Is ontvangen en gelezen eene Missive van Haere Hoogheit Mevrouw de Princesse Douariere van Oranje, aan Haer Ed. Achtb. geschreven Zoestdyk den xi September 1727, daerby aen Haer Ed. Achtb. in zeer beleefde en vriendelyke termen kennisse gevende, dat Haer Hoogheits zoon (*), den Prince van Oranje en Nassau, Stathouder van Gelderland, Erfstathouder van Vrieslandt, Stadt en Lande, etc. met haere bewillighingh, tot voortzettinge van zyne studien, geresolveert was de academie alhier te bezoeken en te frequenteren, en nu met het einde van deze academische vacantie, daertoe, herwaerts te vertrekken, hopende dat de komste van Hooggedachten Prince, en deszelfs verblyf binnen deze stadt, met het voorsz. oogmerk, aen Haer Ed. Achtb. niet onaengenaem zal wezen, en denzelven wel zullen willen begunstigen met haere protectie: waerop gedelibereert zynde, heeft de Vroetschap voorsz. Missive en deszelfs inhoudt gehouden voor aengenaem, en verstaen, dat dezelve in officieuse en beleefde termen zal worden beantwoort en gerescribeert.

Vervolgens door de Heeren Burgem^{ren}. ter vergaderinge voorgebragt zynde dat Zyne Hoogheit den Prince van Oranje en Nassau etc. deze weeke alhier stonde te arriveren, en daerop gelezen zynde de retroacta van den jaere 1701, 1702 en 1703 geobserveert in gelyken gevallen omtrent zyn Hoogheits Heer Vader, heeft de Vroedschap, na deliberatie, eenparigh goetgevonden en verstaen, dat Hooggemelte Heer Prince van Oranje en Nassau etc. door de Heeren Burgemeesteren en twee oudste Raden met den Secretaris van de Politie, wegens

(*) Willem Karel Hendrik Friso, geboren te Leeuwarden den 1 September 1711.

Burgem^{ten}. en Vroedschap dezer stadt, zal worden gecomplimenteert en verwelkomt.

Op de vrage dezen aengaende gedaen, wegens den Heer Brigadier Jonkheer, Commandeur van 't garnisoen alhier, is goetgevonden dat aen den Heere Prince van Oranje en Nassau, by deszelfs komste alhier zullen worden gegeven twee schiltwachten voor deszelfs logement zoo als voor dezen aen zyn Heer vader is geschiedt.

29 September 1727.

Rapporteerden de Heeren Burgemeesteren, dat Haer Ed. ingevolge de Resolutie commissoriael van den 15^{en} Septemb. 1727 met de Heeren Oudt Burgem^r. van Hattingh en de Milan Visconti oudste Raden, en den Secretaris Harscamp, haer op voorleden Vrydagh den 26^{en} dezer begeben hadden naer het logement van den Heere Prince van Oranje en Nassau, stathouder van Gelderlandt, van Vrieslandt en Stadt en Lande, etc. etc. en zyne Hoogheit uit den naem van Burgemeesteren en Vroedschap dezer stadt, hadden gecomplimenteert en verwelkomt, ook nadat by Hoogstgem^{te}. zyne Hoogheit met alle beleeftheit en vriendelykheit waren ontfangen, beantwoort en bejegt, en ook ter middaghmael waren onthaelt, vervolgens weder met alle tekenen van eere en vriendschap waren uitgeleide gedaen. Waerop gedelibereert zynde, heeft de Vroedschap de welgem^{te}. Heeren Burgemeesteren en Gecommitteerden voor derzelve genomen moeite en gedane Rapport bedankt.

26 July 1729.

De Heer Burgemeester van Voorst heeft ter vergaderingh bekendt gemaakt, dat de Heer van Lynden tot de Park, Gouverneur van Zyn Hoogheit den Heere Prince van Orange en Nassau, Stadthouder van Gelderlandt, van Vrieslandt en Stadt en Lande etc. etc. aan Zyn Ed. hadde genotificeert, dat Hoogstgemelde Zyn Hoogheit zyne studien op de Academie alhier voltrokken hebbende, na een verblyff van by de twee jaeren, op aenstaende zondagh van hier stondt te vertrekken: waerop de Vroedschap heeft goetgevonden te verzoeken en committeren de Heeren Burgemeester van Voorst, en (vermits de Heer Burgemeester van Zoestdyk absent uit de stadt is) de drie oudste presente Raeden, de Hee-

ren de Milan Visconti, van Bronkhorst en Ormea, met den Secretaris Harscamp, omme Hoogst-gemelte zyn Hoogheidt wegens de Vroedschap te gaen valediceren en alle heil en voorspoedt toe te wenschen.

1 Augustus 1729.

Rapporteerde de Heer Burgemeester van Voorst, dat Zyn Ed. ingevolge van de Resolutie commissorael van den 26^{en} July 1729, met de Heeren de Milan Visconti, van Bronkhorst en Ormea, met den Secretaris Harscamp, op Woensdag den 27^{en} dito, Haer hadden begeven naer het Logement van den Heere Prince van Orange en Nassau, Stadthouder van Gelderlandt, van Vrieslandt en van Stadt en Landen etc. etc. ende welgemelte zyn Hoogheidt uit den naem van Haer Ed. Achtb. met de complimenten daertoe passende, hadden gevaldicieert, en alle geluk en voorspoedt aen Zyn Hoogheidt, ook op de reize hadden toegewenscht, dat zy Heeren Gecomm^{dens}. door Hoogstgemelte Zyn Hoogheidt met alle beleeftheid en vrendelykheid tot voor de deur waeren gerecipeert, in de Audientiezaal geleidt, op armstoelen hadden gezeten: dat ook Haer Ed. compliment door Zyn Hoogheidt met alle beleeftheid en veele expressien van toegenegentheid was beantwoordt: en zy Heeren Gecomm^{dens}. vervolgens ook weder met alle tekenen van Eer waren gedimiteert en uitgeleide gedaen. Al 't welke de Vroedschap voor aengenaem Haer heeft lateu welgevallen. En Zyn de Heer Burgemeester en Gecomm^{dens}. voorgemeldt, voor derzelve genomen moeite en gedaen Rapport bedankt.

P A A R D E N M A R K T.

Gemarkt op den 27sten September 1841.

Kantoor	Waardpoort.	9 Stuks.
"	Wittevrouwenpoort.	89 "
"	Catharijnepoort.	206 "
"	Tolsteegpoort.	52 "
"	Roodebrug.	65 "
"	Vaartschen Rijn.	45 "
"	Ridderschapsvaart.	90 "
		<hr/>
	te zamen	498 Stuks.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand SEPTEMBER 1841,

GEDAAN AAN HET

.CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL
TE UTRECHT,

ONDER TOEZICHT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 'S MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDH. 'S MIDD. 12UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u	3 ur	9 ur		
1	763	764	763	766	167	17	17 ₂	12	Z.	Bewolkt.
2	764	763	762	762	16 ₂	19 ₅	20	158	Z. O.	idem.
3	760	759	758	756	17 ₄	218	22 ₅	184	Z.	Helder.
4	756	757	757	758	17 ₂	184	17	12	Z. W.	Eenigz. betrokken.
5	761	761	761	760	116	146	134	10 ₂	W.	Bewolkt.
6	758	758	757	758	128	14	144	10	N. W.	idem.
7	760	760	759	757	129	148	16 ₂	12 ₂	idem.	idem.
8	758	759	761	761	16 ₂	179	184	156	W.	idem.
9	767	768	768	768	16	184	184	166	idem.	idem.
10	767	767	766	767	196	214	215	166	idem.	idem.
11	767	768	768	768	198	236	26	184	Z. O.	fets bewolkt.
12	768	767	766	766	21	254	23	17 ₂	O.	Helder.
13	767	766	763	766	185	216	218	164	Z. O.	idem.
14	763	764	763	764	186	21	226	166	O.	idem.
15	763	763	762	762	19 ₂	214	215	185	Z. O.	idem.
16	762	762	761	762	173	21 ₂	21	188	idem	Bewolkt.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 'S MIDD. te 12 UR.	WEERSGESTELDH. 'S MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
17	763	762	762	762	17 ₃	19 ₄	18 ₄	16 ₄	N.N.O.	Bewolkt.
18	763	761	763	763	18 ₂	20	19 ₄	13 ₂	N. O.	idem.
19	766	766	766	767	167	16 ₄	19	14 ₃	idem.	Betrokken.
20	769	769	769	769	12 ₅	137	166	108	O.	Helder.
21	767	766	764	763	11 ₀	16	17 ₃	11	idem.	idem.
22	753	753	753	753	12	167	16 ₂	126	Z.Z.W.	Betrokken.
23	768	757	757	757	14	17 ₃	16	12 ₂	idem.	idem.
24	756	750	750	757	128	13 ₂	16 ₃	11	idem.	idem.
25	754	753	753	756	14 ₅	16 ₂	16 ₅	126	idem.	idem.
26	753	754	754	753	14 ₃	16	16 ₄	11 ₃	Z. W.	Bewolkt.
27	753	754	754	757	14 ₄	13 ₅	136	11 ₄	idem.	idem.
28	753	753	752	751	13 ₂	139	13 ₄	146	Z.	Betrokken.
29	749	750	752	754	17	18 ₆	186	14 ₄	Z. W.	Bewolkt.
30	748	748	749	750	137	196	197	138	idem.	idem.
GEMIDDELDE WAARNEMING										
1	761 ₄	761 ₆	761 ₄	761 ₆	13 ₅	17 ₈	17 ₀	138 ₄	Van den 1st. tot den 10e.	
2	763 ₂	764 ₈	764 ₄	764 ₉	17 ₉	20 ₃₇	20 ₉	160 ₁	— — 10en. — — 21e.	
3	753 ₅	753 ₁	753 ₁	753 ₈	139 ₃	16 ₄₀	167 ₁	1269	— — 20st. — — 30st.	
	760 ₇	760 ₅	760 ₃	760 ₃	138 ₀	18 ₁₈	18 ₅	14 ₁₈		

3 's morgens, 's middags en 's avonds regen.

6 's morgens regen.

7 's avonds regen.

16 's nachts onweder, 's morgens en 's avonds regen.

18 's morgens mistig.

19 idem, idem.

22 's namiddags regen.

23 idem, idem.

24 's morgens idem.

25 's morgens en 's namiddags regen.

27 's namiddags wind en regen.

28 regen en wind.

Algemeen gemiddeld, Barometer 7606, Thermometer 16,47.

September 1841.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN,
OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie
UTRECHT.

	GEBORENEN.							HUWELIJKEN. ECHTSCHIFINGEN.	OVERLEDENEN.	
	Getal.		waaronder:						M.	V.
	M.	V.	Onechte.	Tweel.	Doodgeb.					
UTRECHT.	72	73	6	7	1	2	3	27	46	47
AMERSFOORT.	13	17	2	1	0	1	1	11	19	20
RHENEN.	11	4	0	0	0	2	0	1	1	1
WIJK BIJ DUURSTEDEN.	6	2	0	0	0	0	0	2	3	1
MONTFOORT.	2	1	0	0	0	0	0	0	3	2
IJSSELSTEIN.	3	9	0	0	0	2	0	0	2	3

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

		onder Nulpeil.
1	September 1841.	4 el 18 dm.
15	—————	4 — 54 —
30	—————	4 — 59 —

**DE STAD IJSSELSTEIN DOOR HET UTRECHT-
SCH-KLEEFSCHE LEGER BELEGERD, IN
DE MAAND AUGUSTUS 1482.**

In weerwil van den tegenstand, dien de hevige Hoeksche partij in het ligchaam des Raads vond, had echter, zoo als reeds is opgemerkt, de staatkunde van Montfoort gezegevierd. Door zijnen invloed waren de onderhandelingen met Maximiliaan en den Bisschop afgebroken, zoodat de Utrechtschen nu zelve den handschoen in het strijdperk hadden geworpen, en hun thans niets overig bleef dan de gevolgen af te wachten, van den ongelijken strijd, die nu weldra met hevige bitterheid van de zijde hunner vijanden werd aangevangen. Voor den Burggraaf en de zijnen was het zoo vurig gewenscht oogenblik aangebroken, waarop zij aan de behoeften van hunne moedige en vaderlandslievende harten zoo wel als aan hunne eigene driften van wraakoefening en ingewortelden haat ruimschoots zouden kunnen voldoen.

Hadden tot hiertoe hunne krijgsvirrigtingen, uit gebrek van genoegzame ondersteuning, zich slechts kunnen bepalen tot het doen van strooptogten en tot het behalen van geringe voordeelen op een' veel magtiger vijand; thans zouden zij een meer geregelden en beslissenden veldtocht openen. Met vertrouwen op de regtvaardigheid hunner zaak, verzekerd van den krachtigen bijstand van den Hertog van Kleef, steunende op de medewerking en heimelijke onderstand van Lodewijk XI, vol hoop op het wél slagen van de onderneming van Willem van Aremberg in Luik, rustten Montfoort en Engelbert zich thans ten oorlog uit, en maakten de noodige toebereidselen, om aan de vijandelikheden het *initiatief* te geven. Het krijgsvolk, dat thans in dienst der stad

Utrecht lag, was omtrent 600 voetknechten en 274 ruiters sterk. Over het voetvolk waren als kapiteinen gesteld, Pieter van Nus, Jan Penez, Jan de Wit en Jan Roeijenborch, terwijl Herman van Dungenen, Dirk van den Reeck, Jan van Raesvelt en Bernt Scheel, als ritmeesters over de ruiters het bevel voerden (1). In hun krijgskundig plan bekleedde de bemagtiging der stad IJsselstein eene eerste en voorname plaats. Niet alleen de wrok, die van de vroegste tijden af de Burggraven van Montfoort en de Heeren van IJsselstein bezielde, was thans de drijfveer dezer belegering geweest. Het bezit van deze stad was voor de Utrechtschen in den strijd tegen Holland van een beslissend belang. Men voorzag, namelijk, dat Holland het eerst zijne legerbenden tegen het blokhuis aan de Vaart zoude aanvoeren, om, even als zij dit in het vorige jaar beproefde, zich van deze gewigtige stelling meester te maken. In deszelfs bestendige zucht naar het voeren eener onbepaalde heerschappij op de stroommen, vond gelukkig dit najverig gewest thans weder in

(1) In de Kameraars Rekeningen van 1481, 1482, 1483 en 1484 zijn naauwkeurig opgeteekend, niet alleen de namen der onderscheidene kapiteinen en ritmeesters, met het getal hunner manschappen, welke de stad Utrecht, gedurende deze jaren, in hare dienst heeft aangenomen, maar ook de dag hunner indienstneming en afdanking, het juiste bedrag hunner dagelijksche soldij, alsmede de sommen, welke hun opvolgelyk zijn uitbetaald geworden. Wegens het hoog belang, hetwelk deze naauwkeurige opgaven bezitten, voor de kennis van den staat en van de inrigting van het krijgswezen ter dier tijde, meenen wij, deze rekeningen, voor zoo verre zij het krijgswezen betreffen, in hun geheel als bijlagen aan deze proeve te moeten hechten. Zij doen ons tevens zien, hoe aanzienlijk het bedrag was van de buitengewone uitgaven aan soldijgeld, waartoe de Utrechtschen in dien oorlog verplicht werden. In 1482 werden vooral aanzienlijke sommen aan soldijgeld uitbetaald.

den opstand van het Sticht tegen David een geschikt voorwendsel, ter bestraffing van het stoutmoedig bestaan, om zich op de Lek in handelverkeer als mededingster op te werpen (1). Deze sterkte dus tegen elken onverhoedschen aanval van Holland te beveiligen, door den vijand, het Sticht van die zijde aanvallende, tegenstand te bieden, was derhalve de eerste zorg, welke de doelmatige verdediging van het Sticht vorderde. Met ijver werd nu alles, tot de belegering van IJsselstein, in gereedheid gebragt, terwijl tevens de tot dien krijgstogt noodige maatregelen van voorzorg, door den Raad genomen werden. Vooreerst schafte men de bestaande ordonnantie, die bij het doen van togten de wijze van oproeping der burgers bepaalde, af, en herstelde de oude gewoonte, dat in de plaats van den klokslag, de oudermannen elk in zijnen gilde, het tot den togt benoodigd getal burgers hadden te ontbieden, alsmede, dat ingeval van uittocht ook de schutten met een hunner homans aan het hoofd dienden op te komen. Bij hetzelfde raadsbesluit (2) werd tevens bepaald, het gereed houden van de noo-

(1) Nadat in 1148 het water uit de Lek naar de stad Utrecht was geleid, vreesde men, dat vroeg of laat Holland trachten zoude de sluizen aan de rivier onbruikbaar te maken, zoodat men in 1373 aldaar eene sterkte opwierp, welke Gildenburg genaamd werd. Reeds in 1374 sloeg Hertog Albrecht van Beieren, bijgestaan door den Graaf van Kleef, met eene aanzienlijke zee- en landmagt, het beleg voor dit kasteel, onder voorwendsel, dat hetzelfde op Hollandsch grondgebied stond. Moedig verdedigden zich de Stichtschen, doch moesten eindelijk voor de overmagt bukken, en gaven hetzelfde den 1 Junij van dat jaar over. Zij vermeesterden het echter weder kort daarop. Toen evenwel de vrede met Bisschop Arnold van Hoorn, in 1375 gesloten werd, was de slechting van Gildenbrug, eene der voornaamste voorwaarden, welke de Bisschop echter onder allerlei uitvlugten uitstelde.

(2) Raads-digelijksch-boek, p. 56. recto.

dige voertuigen voor de schutten; doch, indien de wegen het gebruik daarvan niet toelieten, zouden zij te voet hunne homans moeten volgen (1). De landlieden echter zoude men met klokslag blijven oproepen. Voorts verbond zich de helft van de leden des Raads mede te velde te trekken, als homans de burgers aan te voeren, terwijl aan de andere helft de stedelijke belangen werd toevertrouwd. Vervolgens werd er eene commissie benoemd, bestaande uit de Raden Jan van Schadijck, Henrick van Masch, Wouter Geritsz en Dirk Braem, aan welken het toeverzigt en het beheer over het buskruid (2) en de

(1) Derhalve werd aan ieder binnen en buiten de stad op eene keur van 50 pond bevolen, de wagens tot dat einde in gereedheid te houden, ten einde terstond, des benoodigd van dezelve te kunnen gebruik maken. Buurspraakboek, p. 44. recto.

(2) Zie Raads-dagelijksch-boek, l. l. Het kruid werd in de stad zelve op de St. Katrijnepoort vervaardigd, in eene daartoe bestemde plaats de *kruidkamer* genaamd en bewaard. De gewone bestanddeelen waren salpeter, zwavel, houtskolen (van wilgenhout) en van zekeren wijnazijn *wijn-edik* genaamd. De voorraad salpeter bevond zich op de Wittevrouwepoort. In 1482 kocht men dezelve te Deventer van Claes de Quade. Het vervaardigde kruid bestond uit twee soorten *knipkruid*, hetwelk voor de knipbussen werd gebruikt, en *grof kruid*, hetwelk voor het geschut bestemd was. De navolgende aantekeningen uit de Schutmeesters en Kameraars Rekeningen leverden van het een en ander het bewijs op.

Schutm. Rek. 1439.

Jan Teerning van dat hi *crut hulp maken* op St. Katrijnepoort, 1 g., 18 wit.

Item. Denzelven voordat hi den *salpeter van Wittevrouwepoort*, op St. Katrijnepoort *droech*, 12 wit.

Schutm. Rek. 1440.

Lambert de Beer, van twe nieuwe glazen te maken, op der *crutkamer* op St. Katrijnepoort, 2 g., 15 wit.

Schutm. 1461.

pijlen (1) in het leger werd opgedragen. Ten einde te voorkomen, dat de leveranciers bij deze gelegenheid

Victorz, gewrocht met hem anderen 6 dagen, in St. Gelis wijk, en maakte een ton *grof crut*, elk mandaags, 1 pond.

Item. Victorz, gewrocht met hem derden 4 dagen doe men die *wilgentakken* hiew, en cloefde om kolen te barnen ende die kolca bernden, 6 g.

Item. Van 2 pond *kniperut*, dat hy mede nam, in de voskuil, 1 g. 8 wit.

Schutm. Rek. 1462.

Item. Aen 18 kannen *wyn eex*, dat Victorz gebezigt heeft, tot kniperut, 2 g., 4 cromst.

Item. Victorz, mit zyn knechten van buscrut, kniperut, kolen te leveren, ende van *syn loen en reescap*, die hy duertoe bezigde, ende van zyn daghueren, mit zyn knechten, 92 g., 7 cr., 4 wit.

(1) Kam. R. 1482.

Item. Peter Victorz, van cruut, dat hy geleverd had, 25 g. 8 st.

De pijlen toenmaals in gebruik bestonden uit twee soorten, *gewone pijlen* en *vuurpijlen*.

Schutm. Rek. 1461.

Item. IJzeren met die een en 12 vuijzelen an de groote *vuurpijlen*.

Item. 5 IJzeren en 5 vuijzelen tot *vuurpijlen*, 7 cr., 3 wit.

Kam. R. Egbert Rutgersz, 1482.

12800 pijlschoften.

10000 pijlijzers.

3000 dop.

400 vuurpijlen.

400 vuurpijlschoften.

Gelis van dat hy wt beveel der oversten tot Deventer reysden om den salpeter, dien hy van Claes de Quade gecoft hadden, 7 tonnen salpeter, xxx ponden. Ook vind ik in die rekening deze opgave:

1122 pont salpeter, 100 ponden à 9 R. G.

2068 —————, te Deventer gekocht, 16 R. G.

375 —————, 100 ponden à 17 R. G.

142 pond houtskolen, het pond à 2 st.

60 pond zwevelen $\frac{1}{2}$ R. G.

58 kannen wijn edik, de kan 2 st. 1 oort.

223 pond knip kruid, 6 st. het pond.

den prijs der mondbehoefden voor het leger niet zouden doen rijzen, werd door den Raad de prijs van het bier, de kaas en de boter vastgesteld (1). In een woord, men droeg voor alles bij tijds zorg; de bus-sen werden in behoorlijke orde gebragt, terwijl tevens bij eene keur van 10 pond aan elk die schuppen, spa-den en breekbijlen bezat, gelast werd, die te brengen op de Neude, in handen van den Kameraar Egbert Rutgersz (2). Eindelijk nam de Raad nog eenen zeer heilzamen maatregel van voorzorg. Hij beval namelijk aan allen zoo binnen als buiten de stad, die voorraad van koorn of hooi in bergen of in hunne huizen bezaten, een waker 's nachts daarbij te stellen, voorzien met een vat water, een ladder en een lang koord, op de boete van 10 pond, ten einde bij het ontstaan van brand, denzelfen dadelijk te kunnen blusschen, met aanzeg-ging, dat men streng zoude onderzoeken, of dit bevel door allen wel stiptelijk werd ten uitvoer gebragt (3). Alles bood dus binnen de stad eene oorlogszuchtige ver-tooning aan, en de Montfoortschen maakten allen spoed, om met een goed toegerust leger naar IJsselstein te trek-ken. Reeds had Reinier van Broeckhuisen zich op weg naar Kleef begeven, om zich aan het hoofd te stellen der hulpbenden, welke de Hertog van Kleef voor de Utrechtschen bestemd had. Bijna gelijktijdig dat Reinier met dit leger, ruim 2000 voetknechten

436 pond grof kruid, 6 st. het pond.

K. R. Egbert Rutgersz, 1482—1483.

(1) 1 kwart bier, $\frac{1}{2}$ st., een pont kaas, 8 witgens, een pond boter, 16 witgens. Raads-dagelijksch-boek, p. 56. recto.

(2) Buurspraakboek, 44 verso, of daer enige van verloeren wor-den, die sal de stadt weder oprichten ende betalen.

(3) Buurspraakboek. 44 verso.

sterk, optrok naar de Stichtsche grenzen, verliet Engelbert, Montfoort en de Burgemeester Jan de Coninck (1), met een heer van omtrent 4000 man, bestaande uit het vreemde krijgsvolk, de burgers en schutten, de stad Utrecht met de groote en kleine stads- en andere bussen, terwijl derzelver toestellen en materiaal, op zeventien schouwen te water vervoerd werden (2), en vertoonden zich in den namiddag ten 4 ure, van den 27sten Augustus, voor de wallen der stad IJsselstein, in afwachting van Reinier van Broeckhuijsen, ten einde vereenigd met de Kleefsche hulpbenden deze stad stormenderhand te bemagtigen. Onmiddellijk maakte men de noodige toebeidselen, om de stad met geweld aan te vallen. De legerhoofden splitsten hunne magt in drie heeren. Het eerste legerde zich achter langs den IJsseldijk, het tweede bezette den kruisweg, die naar Lopik leidde, terwijl het derde in en omtrent het klooster St. Cijsterien post vatte. Bij dit klooster plantte men nog dienzelfden nacht het grof belegerings geschut (groote bussen), om de stad van die zijde te bestoken. Weldra begon men dan ook vuurkogels in de stad te werpen, doch de schade hierdoor toegebracht, was weinig beduidend; slechts weinige huizen geraakten in den brand, en ettelijke menschen verloren daarbij het leven. De IJsselsteinschen lieten dit schieten in hunne stad niet onbeantwoord,

(1) *Item.* Aelbert de Ganscoper, van II vogell en IIII talmen, die Jan de Coninc, borgerm. mede int heer nam, I pond, xv st., x d. Zie K. R. Egbert Rutgersz, 1482—1483.

(2) *Item.* IIII pynres van xvII scouwen te helpen laden, mitter stat reescap van bussen, cloten ende paell, doe men voer Ysselsteyn tooch, IIII st. Zie K. R., Egbert Rutgersz.

maar deden een heftigen uitval, terwijl zij hun geschut, op de wallen geplaatst, geweldig op de Utrechtschen lieten spelen. Hevig werd er van beiden zijden gevochten, en in dit gevecht telde men aan den kant der Utrechtschen verscheidene dooden en gewonden. De Kleefsche hulpbenden hadden zich nu weldra met het leger voor de stad vereenigd. Reinier van Broeckhuisen, had na Roosendaal, door de Bisschoppelijken bezet, belegerd en kort daarna ingenomen te hebben, den 30sten Augustus den Stichtschen bodem betreden, en trok, na het houden van nachtkwartier te Doorn, naar de vlakten, tusschen Zeist en de Bilt (1), en nam van daar den 31sten dier maand, zijnen togt, door de stad Utrecht (2), naar IJsselstein, nadat het leger overvloedig van levensmiddelen, door de zorg der Utrechtsche regering, was voorzien geworden. Men had den ingezetenen die mondbehoefden verkochten, bevolen, dezelve naar het leger op de daartoe gepreste wagens te voeren, en hetzelfde te volgen (3). Opdat deze toevoer geen overlast zoude ondervinden, werd de moedwillige schade aan

(1) Des Saterdag, na Johannis decollatio. *Alsoe tusschen Zeyst ende die Bilt een heer mit volck is* enz. Buurspraakboek, p. 45. recto.

(2) *Ilem*. Des Hertogen van Cleef syn secretarius tot beveell van de oversten soc die Cleefse hoefluden ende ruters hierdoer togen na Ysselsteyn, 775o R. G. Zie K. R., Claes Jansz, 1482—83. Dit is eenigzins in strijd met de woorden: *mer die hoop en quam niet in Utrecht*. Het kan echter zijn, dat toen het leger tusschen Zeist en de Bilt deszelfs legerplaats had opgeslagen, Reinier van Broeckhuisen en zijne kwartiermeesters in de stad zijn geweest, om voor de proviandering van het leger zorg te dragen, en dat de aan den secretaris van den Hertog ter hand gestelde 775o R. G. daartoe hebben gestrekt.

(3) Men sal hem die provianden ende vitalyen afcopen, ende mit goeden geryden gelde betalen. Buurspraakboek, p. 44. recto.

dezelve toegebracht, met de straffe des doods bedreigd (1). Zoodra nu de Utrechtschen deze aanzienlijke ondersteuning hadden bekomen, verlangden zij de bestorming der stad IJsselstein. Dan de Kleefsche krijgslieden waren hiertoe niet te bewegen. Zij beweerden, dat hier in het land hun bijstand was ingeroepen, om strooptogten in Holland te maken, en geenszins om steden te bestormen. Had welligt Montfoort zijn plan, om met deze benden IJsselstein te belegeren, niet aan den Hertog geopenbaard, uit vrees, alsdan de gewenschte hulp niet te verkrijgen, en hadden derhalve de Kleefsche hoofdlieden bepaalde lastbrieven van hunnen Vorst, buiten welken zij niet konden gaan? Of wel had hoop alleen op een' rijken buit op de Hollandschen, deze bende gewillig gemaakt tot dien togt, zoodat zij, toen men hunne wapenen hiertoe vorderde, weigerden hunne armen te leenen, tot eene hagchelijke en bloedige onderneming, als in die tijden de bestorming van steden was? Hoe dit ook zij, de Kleefschen waren niet tot dit stoutmoedig feit te bewegen. Zoo zag dan Montfoort zijn geheel plan, welks uitvoering hem zoo vele gewigtige voordeelen kon verzekeren, door den onwil zijner hulptroepen, en door den noodlottigen tweedragt, die daaruit geboren werd, in duigen vallen, en het zoo geschikt oogenblik van handelen werkeloos voorbij gaan. Alles scheen zamen te spannen, om dezen togt geheel te doen mislukken; niet alleen, dat de hoofden onder elkander verdeeld waren, maar onder de burgers begon zich moedeloosheid te openbaren, grootendeels veroorzaakt door het gebrek aan levensmiddelen, en door de ongemakken,

(1) *Dat aen de brockigen corrigieren will mitten zweerde oft linnen aen hoeren liven.* Buurspraakboek, 44, recto.

die zij hadden door te staan, daar zij reeds verscheidene dagen op de door gedurige najaarsregens doorweekte landen en velden verspreid lagen, zonder dat hunne legerplaats behoorlijk omweld, en volgens de vereischten der krijgskunde ingerigt was. Van daar, dat velen heimelijk het leger verlieten, en naar hunne haardsteden terugkeerden, zoodat de Raad reeds den 1sten September verplicht was, aan de in de stad gekomene burgers te bevelen, om op de boete van 10 pond naar het leger terug te keeren, en hetzelfde niet te verlaten, dan bij uitdrukkelijk verlot van den burgemeester, welk bevel den 5^{den} September herhaald werd, met bedreiging van 10 jaar ballingschap en 100 pond boete (1).

Heigeen de doorzigtige Burggraaf had voorzien, geschiedde. Frederik van Egmond lag reeds met een vrij aanzienlijk heer van Hollandschen te Schoonhoven, en verzamelde daar met den meesten spoed alle weerbare mannen, om IJsselstein te ontzetten. De Utrechtsche legerhoofden zagen zich dus genoodzaakt, het beleg den 6^{den} September (2) des avonds ten 9 ure op te breken: dit geschiedde met overhaasting, en met achterlating van veel materialen en schermen (3). De IJsselstein-

(1) Reeds bij de oproeping van te velde te trekken, hadden zich verscheidene burgers schuil gehouden, zoodat dit de weinige bereidwilligheid in dien togt aantoonde. B. 45. recto en Raadsdagelijksch boek, 56. verso.

(2) Dien zelfden dag ontstond er in de Weert een groote brand, waardoor verscheidene huizen en 470 molens in de asch werden gelegd. Zie Matthaeus, p. 485.

(3) Willem Kryer van III buerde ende schouwen, die de stat van hem gehuert hadde, en alle afterbleven voer Ysselsteyn after telocster mittet stat reesschap, die daerin geladen was. Zie Kam. R., Egbert Rutgersz, 1482—1483.

De vrijwillige gifte van Evert van Zoudenbalch bedragende

schen, van de aantogt der Hollandschen, ter hunner ontzetting onderrigt, en ziende de aanstalten, die de Utrechtschen maakten tot den aftogt, begonnen op nieuw hevig uit hunne stad te schieten, hetwelk met niet minder hevigheid in het opbreken werd beantwoord. Zoodra het Utrechtsch-Kleefsch leger zijne legerplaats had verlaten, rukten de IJsselsteinschen uit, maakten zich van het achtergelaten materieel meester, staken het klooster in den brand, verwoestten hetzelve met de kerk en verdere aanhoorigheden, opdat de vijand zich daarin niet meer zoude nestelen. Het verlies der Utrechtschen bij dit korstondig beleg bedroeg meer dan 150 man, zoo voetknechten, als burgers, terwijl vele gewonden binnen Utrecht gevoerd werden (1), maar de Kleefschen vooral telden een groot getal gesneuvelden.

200 R. G. werd besteed, door Reinier van Broeckhuisen, om de bussen van voor IJsselstein weder naar Utrecht te voeren. Zie K. R., Claes Jansz.

De schade aan harnassen, bussen, bogen en ander tuig beliep 104 R. G. Zie ibidem.

(1) Onder dezelve bevond zich een Geldersch edelman Gerrit van Hasselt. K. R., Egbert Rutgers, 1482-83.

Verscheidene Geldersche edellieden, de Hoeksche partij toegedaan hadden zich in dienst van de Utrechtschen begeven.

Geryt van Hasselt. *Also als hem dat toegesloten is van den Rade, omdat hy gesloten was voor Yselstein, daer hy tam ombleef,* 20 R. G.

Item. Evert van Lintello, wt bevell van den oversten, 250 R. G.

Onder den Ritmeester Bernt Scheel dienden Jacob van Heeckeren, met 3 paarden; Claes Groethuis, met 2 paarden; Adolf van Remen, met 5 paarden; Bernt van Rechteren, met een paard; Willem Spaen, welke 19 maanden lang in dienst der stad was; zijn broeder Thonis werd te IJsselstein in den aftogt gevangen genomen. K. R. van Egbert Rutgers, 1482.

In de K. R. van Peter Trinde, 1481 treft men aan Jorden

Naauwelijks hadden de Hollandschen de vijandelijkheden in het Sticht vernomen, of zij maakten van alle zijden toebereidselen tot den krijg. Terwijl te land Lalaing en Frederik van Egmond een talrijk leger op de been bragten, besloot de stad Amsterdam een togt te water tegen Utrecht te ondernemen. Reeds in het begin van Augustus waren tot dien zeetogt een genoegzaam aantal vaartuigen in gereedheid gebragt, waarmede de schutten den 6^{den} September werden ingescheept, om *wt te vaeren ter heirvaart*. Allen waren den vorigen dag bevolen, de stadsbanier, op straf van verbeurte van lijf en goed te volgen. Het doel van den togt was, om de gemeenschap van Utrecht met het Oversticht af te snijden. De Amsterdamsche vloot zeilde derhalve de Zuyderzee in, en kruiste bij de monding der rivier de Eem. Weldra werden dan ook twee Utrechtsche vaartuigen, welke van Overijssel komende, den stroom opzeilden, door die van Amsterdam bemagtigd. Gevoelig was het nadeel hierdoor aan de Utrechtschen toegebragt, daar het eene schip een toevoer koorn, en het andere salpeter, buskruid, steenen kanon (bussen) kogels, pijlen en ander geschut materieel, ter waarde van 2000 R. G. in lading had. Ook te land zocht men de gemeenschap, vooral tusschen de stad Utrecht en Amersfoort af te snijden, en allen toevoer van levensmiddelen te beletten. Gedurig werden het vee en de voertuigen met mondbehoefden, met derzelver begeleiding, op de heidevelden overvallen, door de stroopende Hollandsche en Bisschoppelijke krijgslieden. Zoo werden, tijdens de

van Heeckeren in dienst der stad met 30 man, Jan van Voorst, met 40 man, Dirk Spaen, welke eene maand met 5 gezellen op Vroncstein lag.

Utrechtschen voor IJsselstein lagen, opvolgelyk 60 ossen en 66 wagens met proviand, bier en boter beladen, den Utrechtschen ontnomen. Wat zij niet konden medevoeren, werd door deze woeste benden onbruikbaar gemaakt (1).

Middeleryl had Holland zijne krijgsbenden te Gouda, Schoonhoven en Oudewater zamengetrokken. Alle kapiteinen en kwartiermeesters waren in deze steden ontboden, om zich aan het hoofd der manschappen te stellen. Er was geene stad of dorp in geheel Holland, hetwelk niet onder eigen vaandel en eigene kleedingdragt een zeker getal strijdbare mannen, door een burgemeester of overste aangevoerd, ten velde zond. Deze gewapende magt van burgers en landlieden maakte een aanzienlijk leger van 8000 manschappen uit. Hierbij voegden zich alle de in Holland zich bevindende gehuurde krijgslieden, in dienst der Kabeljauwschen, en door Maximiliaan hun afgestaan. Dit in den oorlog geoeffend leger, was alleen 4000 voetknechten en 300 ruiters sterk. Voor het grootst gedeelte had de vreemde krijgsmagt, onder bevel van Petit Salazar, te Naarden, Muiden en de omstreken in bezetting gelegen, terwijl het overig gedeelte in de andere Hollandsche steden verspreid lag. De krijgsbenden van dien veldheer waren reeds vroegtijdig, door de vaartuigen der Rijschippers, die zich te Amsterdam bevonden, op last der Regering van die stad, uit Muiden naar Spaarndam overgevoerd (2),

(1) Ende dese ruter traden die botter int sant, ende licent coorn in die heyde stroyen, ende daer was veel oesters bier mede dat sy oock den bodem insloegen. Mitten korsten sy verderfident al Matthaeus, p. 486.

(2) Den 2 September werd dit aan alle Rijschippers, zoo

en hadden zich, over Haarlem den togt naast het Zuidelijk gedeelte van Holland aannemende, bij de Holland-schen gevoegd. Vijf voorname veldoversten stelden zich aan het hoofd van dit vereenigd leger. De Graaf van Schoerle voerde het bevel over de Duitsche krijgsbenden. Joost van Lalaing, de stadhouder van Holland had, met Jan van Egmond en Frederik van Egmond, zijn zoon Heer van IJsselstein, de Holland-schen onder zijne bevelen, terwijl de Gasconjers en Wahlen, door den veldheer Petit Salazar werden aangevoerd. Niettegenstaande alle deze krijgstoerusting en plaats hadden, en een oorlog tusschen Maximiliaan en Utrecht onvermijdelijk bleef, werd er nogtans, door den Heer van Ravestein, eene bemiddeling tusschen David, Engelbert en de Utrechtschen beproefd. De dagvaard deswege tusschen de gevolmagtigden van Ravestein en van David, mitsgaders van Engelbert, Utrecht en Amersfoort, te 's Hertogenbosch gehouden, schijnt te hebben plaats gehad, tijdens het beleg van IJsselstein. Het is derhalve mogelijk, dat de wederzijdsche afgevaardigden destijds onkundig waren, van de plotselinge uitbarsting der vijandelijkheden, en er bij hen nog hoop bestond, om den dreigenden oorlog voor te komen, door de instandbrenging van een verbond met David, Engelbert en de Utrechtschen, welke verzoening aan Maximiliaan en aan Holland alle voorwendsel zoude hebben ontnomen, om den zoo zeer verlangden inval in het Sticht te volvoeren, en de Utrechtschen met overmagt te beoorlogen. Hoewel de geschiedenis slechts vermeldt, dat die bijeenkomst door den Heer van Ravestein, uit eigene

vremden, als poortiers belast. Zie keurbrief A, p. 137, bij Wagenaar, Amst. Gesch. II., IV. b. p. 185

beweging, werd bewerkt, dewijl die Heer, uit hoofde zijner naauwe vermaagschapping met David en den Ruwaart (1), *geern goet tusschen den Bisscop ende Joncker Engelbert gedaen had* (2), is het nogtans zeer vermoedelijk, dat, na den ongelukkigen afloop der onderhandelingen in Augustus te Oostbroek, David zijne toevlugt tot zijn neef, den Heer van Ravestein, heeft genomen, ten einde door zijne tusschenkomst, den zoon met Engelbert en de Utrechtschen te kunnen bewerken. Hij wilde zich zelve, zonder toedoen van Holland en Maximiliaan, in zijn verloren gezag herstellen. Hij wantrouwde de driftige bereidwilligheid van de eersten, wegens den naijver van dit gewest jegens Utrecht, terwijl hij tevens de heerszuchtige inzigten van den Hertog, omtrent het Bisdom als staatkundige doorgrondde. Even als in de bijeenkomsten, in Augustus met de Utrechtschen, door medewerking van Overijssel gehouden, waren ook op de dagvaard te 's Hertogenbosch geene gevolmagtigden van Holland en Maximiliaan tegenwoordig, en werd daar insgelijks buiten hun medeweten en voorkennis onderhandeld. Toen nu de partijen vergaderd waren, *deed een ygelick syn beclach op int lange* (3). Ook thans weder waren de vorderingen, die Engelbert deed, voor den Bisschop onaannemelijk. Hij eischte voor zich de stad Utrecht, Amersfoort en

(1) Jan I., Hertog van Kleef, vader van Engelbert en Adolf van Kleef, Heer van Ravestein waren zonen van Adolf VII., eersten Hertog van Kleef, Graaf van der Marck, Heer van Ravestein. Maria, de zuster van Philips den Goeden, die David tot natuurlijken zoon had, huwde eerst met Jan I., en vervolgens met Adolf.

(2) Matthaeus, p. 487.

(3) Matthaeus, ibidem.

Rhemen met de maarschalksambten, terwijl de Bisschop op deze zijde van den IJssel, niet anders zoude behouden, dan Wijk en de goederen, die de Heer van Gaesbeeck plegen toe te behooren. De Raden des Bisschops weigerden volstrektelijk in eenige dier voorwaarden te treden. Zij verzochten, dat eenigen der gevolmagtigden van den Heer van Ravestein deze eischen persoonlijk aan David zouden overbrengen. Zij togen derhalve met de Bisschoppelijke Raden naar Wijk, en deelden, toen zij in tegenwoordigheid van David verscheenen, het verhandelde op die dagvaard omstandig mede. De kerkvoogd betuigde hun zijne hooge verwondering, *want*, antwoordde hij, *hadden zy hem gevanghen het waer genoeg geverghet* (1), verklarende, dat al ware hij gezind in die eischen toe te geven, hij hiertoe geene bevoegdheid had, buiten de goedkeuring van de drie Staten van Utrecht. De Raden van Ravestein vertrokken met dit antwoord, de onderhandelingen werden afgebroken, zonder dat er daarna weder pogingen van de zijde des Bisschops tot weder aanknooping van dezelve zijn in het werk gesteld geworden.

Woensdag den 18^{den} September brak het vereenigd Hollandsch leger op, rukte het Sticht binnen, en sloeg zijne legerplaats te Jutphaas op. Het was blijkbaar, dat men het op het blokhuis aan de Vaart gemunt had, en men in de eerste plaats zich van dit sterk en belangrijk punt wilde meester maken.

(1) Matthaeus, p. 487.

Nijverheid.

OVER DE

O L I E N,

DIE IN ONS LAND GESLAGEN WORDEN,

EN DEN

O L I E H A N D E L.

Het rijk der planten levert vele gewassen op, die vetstof bevatten, en meestal bevindt zich deze zelfstandigheid in de zaadlobben: dat is, in het celachtige weefsel derzelven; gelijk dit mede bij de olijven en andere boomvruchten, waaruit men olie perst, het geval is. Het gebruik van de olie van den olijfboom tot het bereiden van spijzen, klimt op tot de grijze oudheid, verheezende aldaar zijnen oorsprong. Olijfboomen waren reeds menigvuldig in Kanaän, welk land, een land van olierijke olijfboomen, genoemd wordt.

De kennis van dezen boom, en van deszelfs heerlijke vrucht moest voorzeker, op eene eenigzins overeenkomende wijze, tot de bereiding van olie opleiden, als de kennis der granen aanleiding gaf, tot het malen van meel en bakken van brood; ofschoon het eerste veel gemakkelijker was. Eenen olijf te kneuzen en uit te drukken vordert geen onderzoek, geen nadenken, geen werktuigelijk zamenstel, gelijk dit bij het zoo even genoemde voedsel in eene nog al ruime mate vereischt wordt.

In het algemeen bedienden zich de ouden, tot de bereiding hunner spijzen van olie, en wel het meest van die der olijven; de boter vervaardiging is van lateren oorsprong. Waar geene olijfboomen groeiden, bouwde men sesam, (*sesamum orientale*) of men perste olie uit noten, of uit het zaad van den terpentijnboom.

Portugal, Spanje, Italie en Frankrijk brengen de meeste olijf- of boomolie, (gelijk ze bij ons doorgaans genoemd wordt), voort. *Provence*, een Fransch departement, is ten dezen aanzien bijzonder beroemd, en de *Provence*-olie wordt ons menigvuldig toegezonden. De aanplanting der olijfboomen aldaar, is men aan de Romeinen verschuldigd. Honderd en twintig jaren voor onze tijdrekening, toen zij Galliën innamen, hebben zij *Provence* met olijfboomen beplant. Deze boomen tieren er zoo wél, dat deze teelt thans nog een voorname tak van het volksbestaan uitmaakt.

In de jongst verloopene 50 jaren, waarin de duurte van vele benoodigdheden voor het leven het noodzakelijk gemaakt heeft, een aantal plaats vervangende producten uit te vinden, is de *Boeknoot-* of *oeillet* olie, voor de olijfolie opgetreden. Te *Rijssel*, in het noordelijk Frankrijk gelegen, werd zij voor ruim 30 jaren met groote hoeveelheden geslagen, en had ten gevolge van het ophouden der zeevaart, waardoor men uit de Middellandsche zee geene olie konde bekomen, in een groot gedeelte van Frankrijk, Belgie, Duitschland en in ons Koningrijk een zeer ruim debiet. Ook thans is er nog handel mede, hoewel in eenen kleineren omvang.

Geene olie echter, wordt in het Noordelijk Europa en voornamelijk in ons vaderland menigvuldiger geslagen en gebruikt, dan de koolzaad- of raapolie, de lijnolie en

de hennipolie. Deze soorten, hoewel geenszins te rangschikken onder de fijne oliën, die zonder smaak, reuk of kleur te hebben, slechts vet kunnen zijn, dienen uit haren aard alleen tot branden, tot de bereiding van zeep, tot schilderen en tot eenige dienst in de geneeskunde.

Gelijk wij gezegd hebben, was het geene moeilijke uitvinding, de vetstof te ontnemen aan eene weeke vrucht, welker celachtig weefsel *zichtbaar* of *voelbaar* met olie opgevuld is; maar de olie te ontwringen aan het veel hardere en vastere zaad, of aan de kern der vruchten, in welke dikwijls het olievocht diep verborgen en in slijm en meelstof gehuld ligt, vorderde meer overleg en was moeilijker uit te voeren. Enkel persen zou voor deze hardere lichamen zeer onvoldoende zijn; iets hetwelk de ouden mede reeds inzagen. Zij vingen daarom reeds vroeg aan, deze vruchten en zaden te stampen, om dezelve door verplettering en onder elkander werking voor een volgend uitpersen geschikt te maken. Aanvankelijk geschiedde het stampen met de hand, en het uitpersen werd door een bijzonder werktuig volbragt. Een behoorlijk werktuigelijk perswerk te vervaardigen, vereischte nogtans eenen hoogen graad van scherpzinnigheid, zoodat het daardoor niet onwaarschijnlijk is, dat men, ook in dezen van handmolens tot rosmolens, en vervolgens van rosmolens tot water- en windmolens is opgeklommen.

In lateren tijd hebben ook weder de Nederlanders, niet alleen den roem op alle andere volkeren weggedragen, in de uitvinding van de oliemolens; maar voornamelijk in de wijze van het zaad te breken of te verpletteren; hetwelk door eenen loodregt omloopenden molen-

steen geschiedt. In het begin der zeventiende eeuw had men deze steenen nog niet ingevoerd. Lief Adriaanszoon van Moerbeek, een Vlaming, rigtte het eerst te *Alkmaar* eenen vierkanten oliemolen op. De door verscheidene vernuftige uitvindingen met grooter roem bekende Jan Adriaansse Leeghwater (*), wiens naam in dezen tijd nog al genoemd is geworden, deed in 1604, tusschen *Rijp* en *Graft*, eenen achtkantigen molen voor zich bouwen; en, naar dit model werden er, nog bij den leeftijd van Leeghwater vele anderen in de *Rijp*, te *Wormer*, te *Jisp*, te *Wormerveer*, te *Zaandijk* en voornamelijk te *Zaandam* opgerigt. Al deze molens werkten met stampers; terwijl men eerst naderhand, om het zaad te verpletteren, tot het denkbeeld gekomen is, op den toestel van de zoo even genoemde steenen.

Het getal der oliemolens in ons vaderland is voorzeker zeer groot. En niet minder kostbaar is derzelve groot-sche bouw en toestel. Doch het meest aanzienlijk is nog de uitgaaf voor den inkoop van het zaad, hetwelk de molenaars jaarlijks noodig hebben. Men kan aannemen, dat iedere molen het eene jaar door het andere 150 lasten slaat. In *Oost- en Westzaandam*, *Westzaan*, *Koog*, *Zaandijk* en *Wormerveer* waren omtrent het midden van de vorige eeuw 100 oliemolens, waaraan reeds in 1794 een goed gedeelte ontbrak. Thans, omtrent honderd jaren later, is dit getal zeer afgenomen. Met 1 Januarij van het jaar 1840 telde men aan de oostzijde van *Zaandam* 50, en aan de westzijde 10 oliemolens (†). Voorts zijn, behalve in de hoofdstad

(*) Leeghwater is in den jare 1650 overleden, den ouderdom van 75 jaren bereikt hebbende.

(†) Op het genoemde tijdstip, waren in de stad *Zaandam* en

des Rijks, welke door de nabijheid van de overzijde van het Y, alwaar de genoemde Zaan stad en dorpen gelegen zijn, er volstrekt geen behoefte aan heeft, in de meeste steden van ons vaderland oliemolens aanwezig.

derzelver jurisdictie, bovendien de navolgende molens en fabrieken: 34 pelmolens, 74 houtzaagmolens, (waarvan 54 paltrokken, en 20 bovenkruijers), 9 verfmolens, 1 wit papiermolen, 3 meelmolens en 2 snuifmolens, dus te zamen 192 windmolens. Voorts 2 lijnbanen, 5 stijfselfabrieken, 1 lijmfabriek, 1 oliekokerij en 2 patentoliefabrieken. — Deze verbazende nijverheid in 2 dorpen *Oost- en Westzaandam*, (door den voormaligen Koning van Holland Lodewijk Napoleon in 1807 tot eene stad verheven), is mogelijk eenig in hare soort, en strekt tot roem van het geheele Koninkrijk. De oorspronkelijke naam van het eerstgenoemde dezer dorpen is *Saanerдам*, dezelve is ontleent van de rivier de *Zaan* of *Suan*, welke midden door het dorp loopt, en den *Dam*, die er in het jaar 1496 tegen gelegd; en met twee sluizen voorzien is. De ondergang van *oudt Suanden*, door oorlog en overstromingen, heeft *Zaandam* zoodanig doen aangroeijen. De genoemde *Leeghwater* intusschen heeft aangeteekend, dat het hem nog heugde, dat in het geheele dorp niet meer dan drie houtkoopers waren, en er geen groote schepen gemaakt konden worden, of men moest een' timmermansbaas van *Haarlem* doen komen; welke alsdan 3½ stuiver per dag verdiende. De zaagmolens zijn door Cornelis Cornelissen van *Uijtgeest*, in het jaar 1592 uitgevonden. Hij rigtte den eersten op te *Zaandam*, in het jaar 1596; om zijne nette en sierlijke gedaante noemde men dien het *juffertje*. De plaats, waar deze molen gestaan heeft, is nog langen tijd aan vreemdelingen aangewezen. De pelmolens worden voor eene Duitsche uitvinding gehouden; *Koog aan de Zaan* komt den roem toe, dat aldaar in het midden der 17de eeuw de eerste is opgericht, waaraan men den naam van de *Pellikaan* gaf. Vele jaren is dezelve alleen gebleven, en het verdient opmerking, dat één huisgezin er toen nauwelijks de kost mede kon winnen; terwijl 100 jaren daarna, in 1764, volgens de *beschrijving van de Zaanlandsehe dorpen*, door A. Loosjes, 60 pelmolens, alleen in *Oost- en Westzaandam*, aan derzelver eigenaren groote voordeelen aanbragten.

Dordrecht heeft er zelfs vele. In onze stad bevindt er zich een op het bolwerk bij de Katrijnepoort, boven de onderaardsche holen en kluizen van het Vreeburg. Dezelve zal echter waarschijnlijk afgebroken worden.

In eenen zeer beknopten omvang bevindt zich in onze oliemolens alles bij elkanderen, wat noodig is, om aan het raap-, lijn- en hennipzaad, derzelve oliedeelen te ontnemen. Op eenen grooten vlak liggenden harden steen, loopen of rollen twee andere zeer zware harde steenen rond, ten einde het op den vlakken steen geworpene zaad te verpletteren, en als tot meel te brengen. Deze steenen moeten geheel ondoordringbaar voor de olie, en daarom van graniet, of van de allerhardste soort zijn (*). Elk van de op hunnen omtrek rondloopende steenen of loopers hebben een gewigt van 10,000 Ned. t. Zij zijn tegenover elkanderen, aan eene dwars-as verbonden, doch zoo, dat zij niet denzelfden loop over den vlakliggenden steen kunnen nemen, maar de een zijnen weg binnen den anderen houden moet. Ter verbrijzeling van het zaad, werkt dus ieder op zich zelve. Eene eenvoudige, doch schoone inrigting van strijkborden, die aan de steenen verbonden zijn, en mede rondloopen, maakt voorts, dat het zaad slechts onder de steenen blijft, en dezelve noch ontwijken, noch zich daaraan hechten kan. Wanneer het zaad nu fijn gemalen is, wordt het in eene vlakke ijzeren pan gedaan, die op eenen oven geplaatst is, en zoo heet geroosterd, dat men er naauwelijks de hand kan inhouden, terwijl weder eene werktuigelijke inrigting des molens, het meel in de

(*) In Rusland gebruikt men gegoten ijzer, zoo wel voor de loopers, als tot den vlakken legger.

pan roert. Dit heete meel doet men in eenen zak, *buillaken* genoemd, en legt dien in de zoo genoemde *haren* (*). Om deze slaat men nog eenen dikken lederen omslag, opdat ze het vermogen der persing kunnen uitstaan. Deze zakken worden vervolgens tusschen persplaten, in de olieladen gezet, waarboven twee stampers zijn aangebragt. De een dient voor een heiblok, welke een kiel aandrijft, tusschen de twee regtstandig geplaatste zakken of buillakens ter uitpersing van de olie; terwijl de andere stamper een omgekeerden kiel (†) inslaat. Nadat de perskiel zoo ver mogelijk door de hei is ingedreven, neemt men de buillakens met de uitgeslagen koeken weg, en brengt men op nieuw twee andere gevulde zakken of buillakens in. De tweede stamper dient dus alleen, om door het voortstuwen van den omgekeerden kiel, den perskiel wederom los te maken, welken de hei of eerste stamper, ter uitpersing van de olie, er het eerst ingedreven had. Op de deugd van dezen stamper en den kiel, komt zeer veel aan; zij zijn meestal van beukenhout gemaakt, en moeten zonder te scheuren of te splinteren, voor die stampende werking berekend zijn.

Deze eerste uitpersing wordt de *voorslag* genoemd, daar de olie-deelen nog op verre na niet uit het zaad zijn geperst, zoodat er eene nadere werking vereischt wordt. Men neemt de koeken dus, nadat dezelve fijn gestampt zijn, en het meel geroosterd is, voor de tweede maal, om uit te persen. De stampers, welke dit ver-

(*) Zeer kostbare dikke, geribde, van paardehaar zamengestelde omslagen, welke meestal aan de *Zaan* gemaakt worden.

(†) Deze zijn van boven dunder, dan van onderen, en worden tusschen de persplaten opgehangen.

rigten, zijn van onderen met ijzer beslagen, en vallen in ijzeren potten, waarvan de gedaante wiskundig bepaald wordt, dat de in deze potten fijn te stampene koeken den stamper niet kunnen ontwijken, maar het meel aan de zijden van den pot zich omwerpe, en alzoo gestadig wederom in het midden neervalle. Voor de tweede maal roostert men dit meel echter minder sterk, dan de eerste reis; doet het in zakken of buillakens kleiner, dan de vorigen, en handelt op dezelfde wijze bij dit tweede stampwerk, hetwelk de *naslag* geheeten wordt, als bij den *voorslag* is opgegeven. Zoodra de kiel door acht en veertig slagen met de hei ingedreven is, wordt dit door een schelletje aangekondigd, ten teeken dat het meel genoegzaam uitgeperst is. Men neemt de zaadschillen vervolgens uit de buillakens, om dezelve als raap-, lijn- of hennipkoeken tot beestenvoeder te verkoopen.

Alles wat tot het olieslaan behoort, moet handig en geregeld afloopen, waardoor al de toestel, ter verbrijzeling van het zaad, roostering, persing en stamping noodig, zich in een kort bestek nabij elkander bevindt, en het getal der ovens, persheijen en stampers, in eene vaste betrekking tot elkanderen staat. Er is één oven en pan bij den voorslag, en één bij den naslag; terwijl er zes stampers met potten, ter verbrijzeling van de eens geslagene koeken, bij een enkel slagwerk, en twaalf bij een dubbel slagwerk vereischt worden. De middelknecht is bij den voorslag; zijne kunst bestaat, voornamelijk het zaad op zijn pas te roosteren; de meesterknecht is bij den naslag. Nadat de olie onder de persladen in koperen bekkens is opgevangen, brengt men dezelve in gemetselde oliebakken. Iedere molen heeft

meestal vier; in elk derzelven kunnen 125 à 130 Nederlandsche vaten geborgen worden.

In onzen leeftijd heeft de raapolie, doordien men dezelve tot een artikel van spel gemaakt heeft, eene vermaardheid bekomen, welke aan de geschiedschrijvers over het begin der negentiende eeuw alle regt tot gispens ontnemt, die zij soms genegen zijn te doen, aan hen, die in het begin der zeventiende eeuw geleefd hebben, ten aanzien van den tulpenhandel (*). Die dwaasheid toch heeft slechts 4 jaren geduurd; terwijl de handel in olie op contract of in den wind, reeds 30 jaren blijft voortgaan, en niet spoedig schijnt te zullen eindigen.

Hoedanig het dobbelspel met raapolie plaats heeft, is genoegzaam bekend. Voor hen echter, die daarmede geheel vreemd zijn, dient deze kleine aanwijzing. A geeft in de maand Junij aan zijnen makelaar de opdracht 100 vaten olie op September tot *f* 45 per vat te verkoopen. De makelaar vindt eenen koper, en geeft denzelfden op; of wel zoo daartoe redenen bestaan, laat den post over zijnen naam loopen. De koper, die wij B zullen noemen, contracteert nu met A, of met den makelaar dezen gedanen handel. In Augustus ziet A, dat de prijs van de olie, in plaats van terug te gaan, hooger, en reeds tot op *f* 43 geklommen is. Hij verliest nu al *f* 3 per vat, en vreest voor verdere rijzing. Hij geeft daarom den makelaar weder order, om de 100 vaten, waarmede hij in den wind, of gelijk het onder de olie handelaars heet, in de contramine is, te dekken; dat is in te koopen: hetwelk

(*) In het tijdschrift voor April 1840 hebben wij over de Bloemen en bloemenhandel een stuk geleverd, waarin wij eenige staaltjes van de tulpenwoede, die in 1634 à 1637 geheerscht heeft, hebben medegedeeld.

door den makelaar geschiedt; hetzij van B, van eenen derden persoon C, of van hemzelve, tot den prijs van *f* 48; waarover op nieuw een contract gemaakt wordt. Met primo September, als den in de contracten bepaalden termijn, heeft de afrekening plaats, en A weet nu reeds dadelijk bij het sluiten van zijnen post, wat hij verliest; namelijk *f* 300, die hij alsdan aan B, den man, waaraan hij verkocht, en van wien hij weder ingekocht had, voldoet; ten ware het twee verschillende menschen zijn, waarmede hij te doen heeft. In dit laatste geval rescontreert of vereffent hij op den 1 September, of den eersten marktdag daarna, zoo die dag op geen en maandag, woensdag of vrijdag invalt; en gesteld, dat de prijs alsdan *f* 50 is, past hij aan B *f* 500 bij; doch ontvangt daartegen van C *f* 200. — Had A het nu echter gewaagd zijnen verkoop af te laten loopen, en was hij niet door het weder inkoopen in de liefhebberij (gelijk de opposite handeling van de contraminnie), overgegaan, dan had hij de gansche *f* 500 moeten bijpassen.

De minkundigste ziet uit dit voorstel, dat deze geheele handel louter spel of weddenschap is. Om eene gedurige levendigheid in denzelve te onderhouden, heeft men daartoe voorzeker het artikel van raapolie gekozen. De vele tegenspoeden, die het koolzaad, eene plant het geheele jaar te veld staande, kunnen treffen, maakt, dat waarheid en leugen eenen gestadigen invloed op de geoederen uitoefenen. Deze handel is wel is waar ongeoorloofd voor de wet, intusschen worden de regtbanken er niet zelden mede lastig gevallen; waarom de handelaars in het jaar 1828 eene onderlinge verbindtenis in eenen legalen vorm gesloten hebben. Zij zeggen in de

inleiding van dit stuk, in overweging genomen te hebben, dat de voorgezegde handel sedert eenen geruimen tijd door onderscheidene lieden op eenen onzekeren en verschillenden voet gedreven is, en daardoor oorzaken ontstaan zijn, dat de soliditeit van dien handel in zeer vele gevallen uit het oog verloren zijnde, van tijd tot tijd tot vele kwestien en geschillen voert, welke tot kostbare proceduren en dikwerf zeer uiteenlopende beslissingen aanleiding gegeven hebben. Ten einde dit een en ander te vermijden, was deze overeenkomst gemaakt, om als een vast reglement in den oliehandel gebruikt en nageleefd te worden (*).

Bij aldien de handel in olie door een ieder ter goeder trouw gedreven wordt, en elk, of meerdere handelaars te zamen hunne ondernemingen op misgewas, op overvloed, of andere meerdere of mindere waarschijnlijkheden voor rijzing of daling grondeden, was dezelve voor menig een zoo gevaarlijk nog niet; ten minste niet verder dan hun eigen ondernemings geest hen heendreef; maar de intriguen, die er bij plaats hebben, maken dien handel geheel tot eene loterij. Het is overvloedig genoeg bekend, dat sommige olieslagers aan de Zaan afspraken met elkander maken, om de markt juist te drijven, naar hunnen zin. Op een oogenblik, wanneer zij den prijs te hoog vinden, verkoopen bij voorbeeld eenigen tegen alle reden en opinie in, zoo veel als zij onderling hebben bepaald, om den prijs dusdanig te doen worden, dat zij eenige marktdagen daarna, weder het dubbelde tot lagen prijs inkoopen. Op die wijze

(*) Ook voor den handel in koolzaad op de proef is den 11 Februarij 1839 eene dergelijke overeenkomst aangegaan.

bereiken zij hun oogmerk, tot schade van velen, die zich onvoorzigtig met dit dobbelspel inlieten. Wij zijn over den oliehandel eenigzins uitvoerig geweest, ten einde eenige onkundigen het gevaar te doen kennen, hetwelk daarin ligt; trouwens de gevolgen zijn overvloedig bekend, en van tijd tot tijd herhalen zich de voorbeelden, waarin zij, die gewaarschuwd willen zijn, zich kunnen spiegelen. Zoo ergens, dan is het hierbij, dat het spreekwoord: » een speler wordt zelden rijk, » deszelfs volkomen bevestiging vindt.

Ten slotte voegen wij, en wel voor oudheid en geschiedenis hier eene opgave bij, van de prijzen der raapolie gedurende een tijdvak van 171 jaren; namelijk van het jaar 1669 af, tot en met het laatst geëindigde jaar 1840.

JAREN.	PRIJS.		MAAKT MIDDEL PRIJS.	HETWELK PER NED. VAT IS.
	PERAAMVAN 120 MENG.			
	laagste	hoogste		
1669	f 30	f 31	f 30 ¹ / ₂	f 21
1670	« 30	« 31	« 30 ¹ / ₂	« 21
1671	« 28 ¹ / ₂	« 30	« 29 ¹ / ₅	« 20 ¹ / ₈
1672	« 28 ¹ / ₂	« 29	« 28 ³ / ₄	« 19 ³ / ₄
1673	« 32 ¹ / ₂	« 35	« 33 ³ / ₄	« 23 ¹ / ₅
1674	« 41	« 43 ¹ / ₂	« 42 ¹ / ₄	« 29
1675	« 40 ¹ / ₂	« 43	« 41 ³ / ₄	« 28 ³ / ₄
1676	« 33 ¹ / ₂	« 36	« 34 ³ / ₄	« 23 ⁷ / ₈
1679	« 33 ¹ / ₂	« 33 ³ / ₄	« 33 ⁵ / ₈	« 23 ¹ / ₈
1677	« 33	« 34	« 33 ¹ / ₂	« 23
1678	« 34 ¹ / ₂	« 35 ¹ / ₂	« 35	« 24
1680	« 32	« 33	« 32 ¹ / ₂	« 22 ¹ / ₄
1681	« 34 ¹ / ₂	« 35 ¹ / ₂	« 35	« 24
1682	« 32	« 33	« 32 ¹ / ₂	« 22 ¹ / ₄
1683	« 29	« 30	« 29 ¹ / ₂	« 20 ¹ / ₄
1684	« 30	« 45	« 31 ¹ / ₂	« 25 ³ / ₄
1685	« 38	« 39	« 38 ¹ / ₂	« 26 ¹ / ₂

JAREN.	PRIJS. PER AAM VAN 120 MENG.		MAAKT MIDDEL	HETWELK PER NED.
	laagste	hoogste	PRIJS.	VAT IS.
1686	f 31	f 32	f 31 ¹ / ₂	f 21 ⁵ / ₈
1687	" 37	" 38	" 37 ¹ / ₂	" 25 ³ / ₄
1688	" 31 ¹ / ₂	" 37	" 34 ¹ / ₄	" 23 ¹ / ₂
1689	" 33 ¹ / ₂	" 45	" 39 ¹ / ₄	" 27
1690	" 32	" 48	" 40	" 27 ³ / ₈
1691	" 33 ¹ / ₂	" 41	" 37 ¹ / ₄	" 25 ⁵ / ₈
1692	" 34	" 47 ³ / ₄	" 40 ⁷ / ₈	" 28
1693	" 37 ³ / ₄	" 44	" 40 ⁷ / ₈	" 28
1694	" 42	" 45	" 43 ¹ / ₂	" 30
1695	" 45	" 52	" 48 ¹ / ₂	" 33 ³ / ₈
1696	" 46 ¹ / ₂	" 48	" 47 ¹ / ₄	" 32 ¹ / ₂
1697	" 37	" 38	" 37 ¹ / ₂	" 25 ³ / ₂
1698	" 36	" 40	" 38	" 26 ¹ / ₂
1699	" 40	" 41	" 40 ¹ / ₂	" 28
1700	" 36	" 37	" 36 ¹ / ₂	" 25 ¹ / ₄
1701	" 36	" 37	" 36 ¹ / ₂	" 25 ¹ / ₄
1702	" 30	" 92	" 61	" 42
1703	" 30	" 31	" 30 ¹ / ₂	" 21
1704	" 31	" 32	" 31 ¹ / ₂	" 21 ⁵ / ₈
1705	" 27	" 29	" 28	" 19 ³ / ₈
1706	" 28	" 29	" 28 ¹ / ₂	" 19 ³ / ₈
1707	" 32	" 34	" 33	" 22 ³ / ₄
1708	" 40	" 50	" 45	" 31
1709	" 50	" 83	" 66 ¹ / ₂	" 45 ¹ / ₂
1710	" 30	" 66	" 48	" 33 ¹ / ₈
1711	" 30 ¹ / ₄	" 33	" 31 ⁵ / ₈	" 21 ³ / ₄
1712	" 28	" 31	" 29 ¹ / ₂	" 20 ¹ / ₄
1713	" 30 ¹ / ₂	" 45 ¹ / ₂	" 38	" 26 ¹ / ₂
1714	" 40	" 50	" 45	" 31
1715	" 34	" 50	" 42	" 29
1716	" 36	" 40	" 38	" 26 ¹ / ₂
1717	" 39	" 31	" 30	" 20 ³ / ₄
1718	" 31	" 32	" 31 ¹ / ₂	" 21 ⁵ / ₈
1719	" 30	" 31	" 30 ¹ / ₂	" 21
1720	" 29	" 30	" 29 ¹ / ₃	" 20 ² / ₈
1721	" 32	" 83	" 32 ¹ / ₂	" 22 ³ / ₈

JAREN.	PRIJS.		MAAKT MIDDEL	HETWELK PER NED.
	PER AAM VAN 120 MENG.			
	laagste	hoogste	PRIJS.	VAT IS.
1722	f 30	f 31	f 30 ¹ / ₂	f 21
1723	" 25	" 36	" 35 ¹ / ₂	" 23 ³ / ₄
1724	" 25	" 26	" 25 ¹ / ₂	" 17 ¹ / ₂
1725	" 32	" 33	" 32 ¹ / ₂	" 23
1726	" 27 ¹ / ₂	" 29 ¹ / ₂	" 28 ¹ / ₂	" 19 ⁵ / ₈
1727	" 27 ¹ / ₂	" 34	" 30 ³ / ₄	" 21 ¹ / ₄
1728	" 30 ¹ / ₄	" 34 ¹ / ₂	" 32 ³ / ₈	" 22 ¹ / ₄
1729	" 29 ¹ / ₂	" 34 ¹ / ₄	" 31 ⁷ / ₈	" 22
1730	" 25	" 32 ³ / ₄	" 28 ⁷ / ₈	" 20
1731	" 26 ¹ / ₂	" 27	" 26 ³ / ₄	" 18 ³ / ₈
1732	" 23	" 25	" 24	" 16 ¹ / ₂
1733	" 24	" 26 ¹ / ₂	" 25 ¹ / ₄	" 16
1734	" 22	" 24	" 23	" 15 ¹ / ₄
1735	" 23 ¹ / ₂	" 25	" 24 ¹ / ₄	" 16 ³ / ₄
1736	" 28	" 37	" 32 ¹ / ₂	" 22 ¹ / ₄
1737	" 31 ¹ / ₄	" 36	" 33 ⁵ / ₈	" 23 ¹ / ₈
1738	" 34	" 36	" 35	" 24 ¹ / ₁₆
1739	" 34 ¹ / ₄	" 35	" 34 ⁵ / ₈	" 23 ⁷ / ₈
1740	" 50	" 51	" 50 ¹ / ₂	" 35
1741	" 43	" 44	" 43 ¹ / ₂	" 30
1742	" 36	" 37	" 36 ¹ / ₂	" 25 ¹ / ₄
1743	" 32	" 33	" 32 ¹ / ₈	" 22 ¹ / ₄
1744	" 29	" 31	" 30	" 20 ³ / ₄
1745	" 35	" 37	" 36	" 24 ⁷ / ₈
1746	" 32 ¹ / ₂	" 33 ¹ / ₂	" 33	" 22 ³ / ₄
1747	" 31 ¹ / ₂	" 32 ¹ / ₂	" 32	" 22
1748	" 43	" 48	" 45 ¹ / ₂	" 31 ³ / ₈
1749	" 34	" 41	" 37 ¹ / ₂	" 25 ³ / ₄
1750	" 27	" 27 ³ / ₄	" 27 ³ / ₈	" 19
1751	" 28	" 29	" 28 ¹ / ₂	" 19 ⁵ / ₈
1752	" 30	" 35 ¹ / ₂	" 32 ³ / ₄	" 22 ⁵ / ₈
1753	" 29 ¹ / ₂	" 30	" 29 ³ / ₄	" 21 ¹ / ₂
1754	" 32	" 37 ³ / ₄	" 34 ⁷ / ₈	" 24
1755	" 28	" 30 ¹ / ₂	" 29 ¹ / ₄	" 20 ¹ / ₈
1756	" 30 ¹ / ₂	" 31 ¹ / ₂	" 30	" 20 ³ / ₄

JAREN.	PRIJS.		MAAKT MIDDEL PRIJS.	HETWELK PER NED. VAT IS.
	PER AAM VAN 120 MENG.			
	laagste	hoogste		
1757	f 31 ¹ / ₂	f 35 ¹ / ₂	f 33 ¹ / ₂	f 23
1758	« 32 ¹ / ₂	« 37	« 34 ³ / ₄	« 23 ⁷ / ₈
1759	« 36	« 38	« 37	« 25 ¹ / ₂
1760	« 35	« 38	« 36 ¹ / ₂	« 25 ¹ / ₄
1761	« 31	« 36	« 33 ¹ / ₂	« 23
1762	« 28 ³ / ₄	« 34	» 31 ³ / ₈	« 21 ⁵ / ₈
1763	« 36	« 45	« 40 ¹ / ₂	« 27 ³ / ₈
1764	« 33	« 45	« 39	« 26 ⁷ / ₈
1765	« 32	« 33	« 32 ¹ / ₂	« 22 ³ / ₈
1766	« 31 ¹ / ₂	« 36 ¹ / ₄	« 33 ⁷ / ₈	« 23 ³ / ₈
1767	« 34	« 36	« 35	« 24
1768	« 39	« 46	« 42 ¹ / ₂	« 29 ³ / ₈
1769	« 32	« 43	« 37 ¹ / ₂	« 25 ³ / ₄
1770	« 32 ¹ / ₂	« 38 ¹ / ₂	« 35 ¹ / ₂	« 23 ³ / ₄
1771	« 38	« 47 ¹ / ₂	» 42 ³ / ₄	« 29 ³ / ₈
1772	« 42	« 60	« 51	« 35 ¹ / ₄
1773	« 50	« 57	« 53 ¹ / ₂	« 36 ⁷ / ₈
1774	« 38	« 45	« 41 ¹ / ₂	« 28 ³ / ₄
1775	« 40	« 45	« 42 ¹ / ₄	« 29 ¹ / ₈
1776	« 40	« 42 ¹ / ₂	« 41 ¹ / ₄	« 28 ¹ / ₂
1777	« 35	« 37	« 36	« 24 ⁷ / ₈
1778	« 33	« 35	« 34	« 23
1779	« 33	« 35	« 34	« 23
1780	« 34	« 40	« 37	« 25 ¹ / ₂
1781	« 36	« 40	« 38	« 26 ¹ / ₂
1782	« 39	« 42	« 40 ¹ / ₂	« 28
1783	« 40	« 60	« 50	« 34 ¹ / ₂
1784	« 55	« 70	« 62 ¹ / ₂	« 43 ¹ / ₈
1785	« 46	« 69	« 57 ¹ / ₂	« 39 ⁵ / ₈
1786	« 41	« 66	« 55 ¹ / ₂	« 38 ¹ / ₄
1787	« 44	« 60	« 52	« 35 ⁷ / ₈
1788	« 40	« 48	« 44	« 30 ³ / ₈
1789	« 44	« 68	» 56	« 38 ⁵ / ₈
1790	« 35	« 53	« 44	« 30 ³ / ₈
1791	« 33	« 39	« 36	« 24 ⁷ / ₈

JAREN.	PRIJS. PER AAM VAN 120 MENG.		MAAKT MIDDEL	HETWELK PER NED.
	laagste	hoogste	PRIJS.	VAT IS.
1792	f 36	f 42	f 39	f 26 ⁷ / ₈
1793	« 40	« 50	« 45	« 31
1794	« 46	« 59	« 52 ¹ / ₂	« 36 ¹ / ₈
1795	« 70	« 96	« 83	« 57 ¹ / ₄
1796	« 58	« 92	« 75	« 51 ³ / ₈
1797	« 43	« 60	« 51 ¹ / ₂	« 35 ¹ / ₂
1798	« 43	« 56	« 49 ¹ / ₂	« 34 ¹ / ₂
1799	« 60	« 86	« 73	« 50 ³ / ₈
1800	« 76	« 83	« 79 ¹ / ₂	« 54 ⁷ / ₈
1801	« 70 ¹ / ₂	« 85	« 77 ³ / ₄	« 53 ⁵ / ₈
1802	« 58 ¹ / ₂	« 74 ¹ / ₂	« 66 ¹ / ₂	« 45 ⁷ / ₈
1803	« 72 ¹ / ₂	« 80 ¹ / ₂	« 76 ¹ / ₂	« 52 ³ / ₈
1804	« 78 ¹ / ₂	« 100	« 89 ¹ / ₄	« 61 ¹ / ₂
1805	« 82 ¹ / ₂	« 98	« 90 ¹ / ₄	« 62 ¹ / ₄
1806	« 54 ¹ / ₂	« 71	« 62 ³ / ₄	« 43 ¹ / ₄
1807	« 44	« 61 ¹ / ₄	« 52 ⁷ / ₈	« 36 ¹ / ₂
1808	« 56 ¹ / ₂	« 92	« 74 ¹ / ₄	« 51 ¹ / ₄
1809	« 70	« 85 ¹ / ₂	« 77 ³ / ₄	« 53 ⁵ / ₈
1810	« 81	« 92	« 86 ¹ / ₂	« 59 ⁵ / ₈
1811	« 58	« 87	« 72 ¹ / ₂	« 50
1812	« 44 ¹ / ₂	« 66 ¹ / ₂	« 55 ¹ / ₂	« 38 ¹ / ₄
1813	« 46	« 58	« 52	« 35 ⁷ / ₈
1814	« 45	« 57	« 51	« 35 ¹ / ₄
1815	« 44	« 62	« 53	« 36 ¹ / ₂
1816	« 54	« 105 ¹ / ₂	« 79 ³ / ₄	« 55
1817	« 73	« 94	« 83 ¹ / ₂	« 57 ⁵ / ₈
1818	« 67 ¹ / ₄	« 82	« 74 ⁷ / ₈	« 51 ¹ / ₂
1819	« 55	« 73 ¹ / ₂	« 64 ¹ / ₄	« 44 ¹ / ₄
1820	« 57 ¹ / ₂	« 89	« 75 ¹ / ₄	« 50 ¹ / ₂
1821	« 53 ¹ / ₄	« 88	« 70 ³ / ₄	« 48 ³ / ₄
1822	« 30	« 56 ¹ / ₂	« 43 ¹ / ₄	« 30
1823	« 37	« 53 ¹ / ₂	« 45 ¹ / ₄	« 31 ¹ / ₄
1824	« 24	« 35	« 29 ¹ / ₂	« 20 ¹ / ₄
1825	« 26	« 35 ³ / ₁₈	« 30 ¹ / ₂	« 21
1826	« 26 ¹ / ₄	« 38 ³ / ₄	« 32 ¹ / ₂	« 23

JAREN.	PRIJS. PER AAM VAN 120 MENG.		MAAKT MIDDEL	HETWELK PER NED.
	laagste	hoogste	PRIJS.	VAT IS.
1827	f 35 ¹ / ₂	f 50	f 42 ¹ / ₂	f 29 ¹ / ₂
1828	« 44	« 64	« 64	« 37 ¹ / ₂
1829	« 54	« 65	« 59 ¹ / ₂	« 41
1830	« 59	« 77	« 68	« 46 ⁷ / ₈
1831	« 41	« 75 ¹ / ₂	« 58 ¹ / ₂	« 40 ¹ / ₂
1832	« 43 ¹ / ₂	« 51 ¹ / ₂	« 47 ¹ / ₂	« 32 ¹ / ₂

Met 1833 is men aangevangen, den prijs te stellen,
per Ned. Vat.

1833	f 30 ¹ / ₂	f 40 ³ / ₄	is	f 35 ⁵ / ₈
1834	« 36 ¹ / ₂	« 50 ¹ / ₂	-	« 43 ¹ / ₂
1835	« 38 ¹ / ₄	« 51 ³ / ₄	-	« 45
1836	« 42	« 49	-	« 45 ¹ / ₂
1837	« 31	« 47	-	« 39
1838	« 31 ¹ / ₂	» 46 ³ / ₄	-	« 34
1839	« 29 ¹ / ₂	« 41	-	« 35 ¹ / ₄
1840	« 34	« 44 ¹ / ₂	-	« 39 ¹ / ₂

PER NED. VAT.

PER NED. VAT.

MIDDELPRIJS.

P. W. L.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand OCTOBER 1841,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOLO TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 'S MIDD. te 12UR.	WEERSGESTELDH. 'S MIDD. 12UREN.
	9ur.	12u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u	3ur.	9ur.		
1	753	755	754	755	135	176	164	152	Z. W.	Betrokken.
2	759	759	760	760	134	164	156	128	N. W.	Bewolkt.
3	759	759	759	758	138	144	14	12	N. O.	Betrokken.
4	754	753	752	749	123	122	126	12	idem.	idem.
5	745	744	743	742	12	14	135	78	idem.	Helder.
6	735	736	737	738	104	12	116	102	idem.	Betrokken.
7	742	743	744	745	113	135	136	10	W.	idem.
8	745	746	747	749	116	136	132	112	Z. W.	idem.
9	736	737	738	760	11	126	128	104	N.	idem.
10	762	763	762	761	108	13	136	108	W.	Bewolkt.
11	756	756	756	755	112	15	135	98	Z. W.	Betrokken.
12	751	750	749	748	116	136	132	10	N. O.	Bewolkt.
13	755	758	759	765	108	119	127	93	N.	idem.
14	760	760	760	759	135	14	128	15	N.t.W.	Betrokken.
15	751	750	751	755	129	144	113	112	W.	Bewolkt.
16	735	735	746	744	9	74	9	114	Z. W.	Betrokken.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
17	752	752	748	749	98	11	15	11	N. W.	Bewolkt.
18	747	750	756	761	104	10 ₂	108	7	Z. W.	Betrokken.
19	754	752	752	760	84	96	10	78	idem.	Bewolkt.
20	765	763	762	759	74	104	10	65	W.	Helder.
21	756	758	762	766	74	8 ₂	66	6	N. W.	Bewolkt.
22	769	769	769	766	64	86	8 ₂	58	idem.	idem.
23	756	755	752	747	64	9	103	114	N. O.	idem.
24	741	740	740	740	108	118	11 ₂	10 ₂	W.	idem.
25	742	744	744	747	83	103	108	76	O.	idem.
26	748	748	749	749	54	8 ₂	8 ₃	76	Z. O.	idem.
27	747	747	746	747	86	9	93	9	O. t. Z.	idem.
28	752	754	755	757	88	8	74	67	Z. O.	Betrokken.
29	759	760	758	756	7	78	8	68	O.	Bewolkt.
30	755	756	756	757	8 ₂	97	98	98	idem.	idem.
31	760	761	762	763	96	116	11	91	idem.	idem.
GEMIDDELTE WAARNEMING										
1	751	7513	7516	7517	124	1593	1569	1104	Van den 1st. tot den 10e.	
2	7544	7544	7559	7551	105	1155	1177	97	— 10en. — 20e.	
3	7532	7539	754	7541	79	934	917	818	— 20st. — 31st.	
75286	7552	75316	75363	985	4166	1154	943			

- 1 's middags en 's avonds regen.
 5 's avonds regen.
 6 's namiddags en 's avonds wind en regen.
 8 's avonds regen.
 9 's morgens en 's avonds regen.
 11 's morgens regenachtig.
 12 's avonds regen en wind.
 13 's morgens vroeg regen.
 15 's morgens regen en wind, 's avonds hevige wind.
 17 's morgens helder 's middags regen.
 18 's nachts storm uit het z. w.
 21 's morgens regen en hagel.
 24 's namiddags regen.
 28 den geheelen dag geregend.
 29 's morgens mistig 's avonds storm.
 30 's avonds regenachtig.
 31 's morgens mistig.

Algemeen gemiddeld, Barometer 753167, Thermometer 10,6a.

October 1841.

**STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN
OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie
UTRECHT.**

	GEBORENEN.								HUWELIJKEN. ECHTSCHIEDINGEN.	OVER-	
	Getal.		waaronder:							LEDENEN.	
	M.	V.	Onechte.		Tweel.		Doodgeb.			M.	V.
UTRECHT.....	60	74	5	4	2	5	2	18	"	50	43
AMERSFOORT.	12	20	1	1	"	1	4	4	"	19	14
RHENEN.....	4	7	1	"	"	"	1	2	"	"	2
WIJK BIJ DUURSTED.	3	4	"	"	"	"	"	"	"	2	"
MONTFOORT.....	3	2	"	"	1	"	"	1	"	1	2
IJSSELSTEIN.....	4	4	"	1	"	"	"	"	"	1	1

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

		onder Nulpeil.
1	October 1841.	4 el 47 dm.
15	— — — — —	3 — 16 —
31	— — — — —	3 — 09 —

BELEGERING EN VERNIELING VAN HET BLOKHUIS GIL-
DENBURG, AAN DE VAART, DOOR HET HOLLANDSCH
LEGER, ONDER AANVOERING VAN LALAING, STAD-
HOUDER, IN DE MAAND SEPTEMBER 1482.

*(De afbeelding van dit blokhuis is genomen, uit eene ter ar-
chieve dezer stad berustende verzameling van teekeningen van
Stichtsche sloten en kasteelen).*

De Utrechtschen hadden geene kosten gespaard, om dit gewichtig punt in een' behoorlijken staat van verdediging te stellen (1), en het aldaar opgerigte blokhuis overvloedig met kriegsbehoefden en levensmiddelen te voorzien. Behalve eenen genoegzamen voorraad van buskruid bevonden zich op hetzelfde 40 haakbussen, 9 ijzeren slagen, ééne metalen slang en 3 groote steenbussen, en ééne kleine bus (2). Men vertrouwde, dat de moedige bezetting alzoo in staat zoude zijn, deze sterkte tegen den vijand met vrucht te verdedigen. Nogtans wekte de tijding van den aantogt der Hollandschen in de, reeds door de mislukking van het beleg der stad IJsselstein, verslagene gemoederen der Utrechtschen, een voorgevoel van nieuwe tegenspoeden, te meer daar men de zoo zeer gewenschte hulp van buiten vruchteloos inwachtte.

(1) De onkosten daarvan beliepen in dat jaar. 5935 R. G., 12 st 6 d., blijkens de Kam. Rek. over 1482.

(2) Matthaeus, Analecta T. I pag. 490. In een der volgende nummers van dit Tijdschrift is de schrijver dezer proeve van voornemen eene beschrijving met naauwkeurige afteekening te geven van de onderscheidene soorten van het toeamalig in gebruik zijnde geschut en schietgeweer.

Intusschen ging men onafgebroken voort, de stad, vooral aan de zijde der Tolsteegpoort, behoorlijk te versterken, en plaatste men aldaar op de wallen, het grootste gedeelte der stadsbussen (1). Aan deze zijde toch zoude waarschijnlijk de stad, den eersten schok van de vijandelijke aanranding ontvangen.

Naauwelijks was nu het Hollandsch leger op den Stichtschen bodem aangekomen, en had deszelfs legerplaats in de omstreken van Jutphaas opgeslagen, of men maakte toebereidselen, om het versterkte huis van Vronestein te bemagtigen. Het daar vóór geplante geschut beschoot de bezetting zoo heviglijk, dat Lodewijk de Wael, die het met 10 à 12 man verdedigde, genoodzaakt werd, reeds in den morgen van den volgenden dag (den 19^{den} September) zich met de zijnen op lijfsgenade over te geven, waarna het slot geplunderd, en geheel aan de vlammen werd ter prooi gegeven.

Den 21sten September brak het Hollandsch leger op, en toog naar de Vaart. Op de aannadering des vijands, brandde de bezetting, eenen in de nabijheid staande sluistoren af, om de bestoking uit denzelfen te voorkomen. Zoodra het leger van Lalaiug voor het blokhuis was genaderd, legerde hij zijne benden langs den weg, zich uitbreidende van het huis van Wessel van Everdingen tot aan het Gein, terwijl Jan van Egmond, die de voorhoede aanvoerde, met een gedeelte van dezelve tot aan de haven lag, achter de batterijen, welke onmiddellijk tegen het blokhuis werden opgeworpen. Het geheele leger had deszelfs tenten en *paveljoe-nen* opgeslagen, en legerde zich op de hun aangewezen

(1) Kam. Rck. van Egbert Rutgersz, 1482—1483.

plaatsen, *in goeder ordenancyen ende in goeter huede*, terwijl iedere stad hare respective burgeren van het noodige proviand voorzag. Zoodra nu de bussen, *cartouwen* genaamd, en de slangen behoorlijk gerigt waren, begon men hevig en zonder ophouden het geschut op de bolwerken van de sterkte te laten spelen; doch weldra begreep men, dat dit geschut niet genoegzaam was, om eene bres in het blokhuis te schieten. Dit bemerkende, werd men bedacht om den Bisschop, die zich den 16^{den} September naar het leger had begeven, en aldaar bleef tot aan de overgave van het blokhuis, te verzoeken, zijne twee groote stukken geschut, *mortieren* genaamd, welke waarschijnlijk de dienst gedaan hebben van de hedendaagsche bomketels (1), naar het leger te laten vervoeren. Doch ook deze bussen deden de gewenschte uitwerking niet, waarschijnlijk uit gebrek van genoegzame kunde, om dezelve behoorlijk te bedienen, daar zij, zoo als bij Matthaeus, gezegd werd, wel werden afgeschoten, *mer zy niet raekten*. Het ongeduld van Lalaing over de weinige vorderingen in deze belegering deed hem besluiten, aan de stad Gorinchem de overvoering te verzoeken van eene zekere bus (2), welke met inbegrip van derzelver toestel *cameren* genaamd, eene lengte van 17 voet bezat, en iets minder, dan een half schepel vat buskruid Utrechtsche

(1) Zoo als dit genoegzaam blijkt uit de woorden bij Matthaeus, 489. Doe sende die Bisschop van Utrecht voert op den xxx dach in September twee groote bussen, die men mortieren heet, ende die schiet men in de lucht, ende vallen van boven neder.

(2) Dit stuk geschut werd, door Karel van Bourgondien, aan de stad Zutphen, tijdens de bemagtiging van Gelderland ontnomen.

maat, bevatten kon. Den 5ten October 's morgens ten 7 ure loste men dan ook uit dit vervaarlijk stuk het eerste schot. Reeds het tweede schot maakte eene bres in de borstwering, terwijl een volgend, op dezelve gerigt, zoo hevig was, *dattet al daverde dat aen 't blochhuys was* (1). Na iedere losbranding uit dezen monster-mortier openden te gelijker tijd de andere batterijen haar vuur. De belegerden zelve echter ondervonden weinig nadeel van deze beschieting, daar zij, zoodra zij het scherm of overdeksel, waaronder deze mortier verborgen lag, zagen opligten, uit het blokhuis zich verwijderden, en tijdens de losbranding op de plaats voor hetzelfde vertoefden, zonder dat dit door de belegeraars te bemerken was. De belegerden echter gevoelden, dat, zoodra de grootte der bres dit zoude toelaten, de vijand onmiddellijk eene bestorming zoude ondernemen. Alle hoop van ontzet was reeds door hen opgegeven, zoodat, na de vierde losbarsting uit den grooten mortier, de bevelhebbers Jan van Alphen en Ewout Rutgersz verklaarden, in onderhandeling over de overgave te willen treden, en gaven zich, op lijfsгенade, dienzelfden dag des avonds met hunne manschappen, ruim 52 man gevangen. Zij hadden slechts een verlies van 4 man geleden, terwijl van de zijde der Hollandschen 7 waren gesneuveld. Toen nu de Hollandschen en David deze sterkte in hunne magt hadden, ging men met elkander te rade, of men haar ten gronde toe slechten, dan of men ze bezetten, en voor Holland bewaren zoude. De vrees dat de Utrechtschen vroeg of laat eene kans zouden wagen, om hetzelfde weder te bemagtigen, en daartoe gene

(1) Zie Mattheus, 1 l.

pogingen onbeproefd laten, wegens het hooge gewigt van dit punt, deed tot het eerste besluiten. Alle handen werden nu aan het werk geslagen, niet alleen om deze sterkte te slechten, maar ook om de overige sluiswerken aan dien Vaart onbruikbaar te maken. Al het bruikbare hout, dat van het blokhuis kwam, werd ingescheept, en naar Holland vervoerd. De beide sluistorens werden insgelijks geslecht, en de steen in de kolk, en voor de sluitdeuren geworpen; en daar dit tot de demping niet toereikend was, hebben zij al de molensteenen, die aldaar aanwezig waren, alsmede de steenen der afgebrande huizen, daartoe gebezigd, en die kolk toegedamd, zoodat men daarover gaan konde; voorts de bruggen en bogen der spuijen ingeslagen en vernield, het houtwerk aan het hoofd verbrand, na hetzelfde met pik te hebben besmeerd: »ghenen arbeyt,» zegt de schrijver bij Matthaeus, »verdroot hem, wat quaet » te doen ende te verderven (1).» Nadat deze vernieling voltooid was, toog Bisschop David, Dingsdag den

(1) Groot was de schade, die hierdoor aan de stad Utrecht veroorzaakt werd. Het hoofd aan de Vaart werd gemaakt in 1450 van het hout van het toenmaals gesloopte huis Reinauwen, hetwelk aan Frederik van Renesse toekwam, en op last van Bisschop Rudolph van Diephold en den Raad der stad vernield werd, wegens het verbreken eener oirvede. Zie Kam. Rek. van dat jaar. Burman II. 181 en 182. Matthaeus, Analecta II. p. 242. In 1458 werd de haven op stads kosten gegraven. Burman II. 373. In 1472 werd de Vaartsche Rijn uitgediept en verbreed. Dit werk kostte aan de stad 60439 ponden, 2 st. en 11 duiten. Zie Kam. R. van dat jaar. In 1476 werd de haven verdiept, en nieuwe spocijen en sluisdeuren gemaakt. Dit werk kostte aan de stad 27,788 ponden en 8 stuivers, hetwelk gedeeltelijk werd gevonden, uit de opbrengst van eenige verkochte stads ambten. Zie Kam. R. van dat jaar.

2^{den} October weder naar Wijk terug. Eenige dagen daarna, op Zaterdag den 6^{den} October, brak het Hollandsch leger op naar Oudewater, alwaar hetzelfde zijn hoofdkwartier vestigde, terwijl een gedeelte in de omstreken werd ingelegerd. De burgervendelen echter keerden kort daarna naar hunne haardsteden terug. Gaarne hadden de legerhoofden hunne wapenfeiten verder uitgestrekt, welligt eene kans op Utrecht gewaagd, doch zij moesten deze voornemens opgeven, wegens het ongunstige weder, daar de vele regens de wegen geheel onbruikbaar gemaakt hadden.

Wat de Utrechtschen betreft, zij hadden, zoo als reeds is opgemerkt, op het vernemen van den aantogt van het Hollandsch leger in de stad Utrecht, nadat de Kleefsche hulptroepen, het Sticht onverrichter zake hadden verlaten (1), zich teruggetrokken, en zich bepaald tot de versterking der stad. Den 27sten September werd, van wege den Raad bevolen, bolwerken rondom de stad op te werpen, waarvan de uitvoering aan eenige leden des Raads werd opgedragen (2). Zij zagen in, dat zij zonder

(1) Het schijnt, dat het spoedig vertrek der Kleefschen is toe te schrijven, deels aan het niet ontvangen van bezoldiging van wege Utrecht, en deels aan den weinigen toevoer van levensmiddelen uit de stad Utrecht. Zie Matthaeus, p. 558. Welligt waren zij op deze voorwaarden, door den Hertog van Kleef naar het Sticht gezonden. Gebrek aan geld en de verdeeldheid tusschen Montfoort en de stad waren de oorzaken, dat aan deze voorwaarden niet werden voldaan.

(2) Des Vrydages op Sinte Cosinas ende Damascusdach, xxvii Septembris. Alfar van Roidenborch, Jan van Loenen, Thomas Jansz ende Jan Crom syn geschiet, om bolwreken te maken, buten voer den Tollestege ende Roide torne poert, die ganse poert en die uterste Tollestegepoerte.

vreemden bijstand, met hunne in vergelijking van het vijandelijk leger geringe magt, niet tegen dezelve konden te velde trekken, en tegen de geoefende en wel aangevoerde krijgsbenden der Hollandschen zouden te kort schieten. Zij vergenoegden zich met eenig krijgsvolk tusschen Utrecht en Wijk te kruisen, hetwelk aanleiding tot een vrij hevig gevecht gaf, waarin de Utrechtschen de Waalsche knechten op de vlugt dreven, en verscheidene gevangenen maakten, waaronder hun aanvoerder Pantsier genaamd, die kort daarna aan zijne bekomene wonde overleed. Onder de redenen, welke de Utrechtschen bewogen hadden, zich niet in het veld te wagen, en een ontzet van het blokhuis te beproeven, mogen wij rangschikken, het vertrouwen, dat zij stelden zoo wel in den moed der bezetting, als in den goeden staat van verdediging, waarin die sterkte gebragt was. Althans, men nam het zeer euvel op, dat de bevelhebbers zoo spoedig dit kasteel hadden overgegeven: aan allen, die een gedeelte van die bezetting hadden uitgemaakt, zoo wel Utrechtsche burgers, als onderzaten, werd bij hunne terugkomst bevolen, zich in hechtenis te begeven (1), terwijl van Alphen en de overigen, die vreemdelingen waren, eeuwigdurend op verbeurte huns lijfs, uit de stad

Adriaen Sloyer ende Bertout Pauwe syn geschiet te bolwercken buten Sante Katrynen poerte.

Ghysbert die Craen ende Gysbert Zas syn geschiet te bolwercken buten die Weertpoerte.

Claes Lambertz ende Henrick van der A syn geschiet te bolwercken buten Wittevrouwen poerte. Raads-dagelijksch boek, p. 57. verso.

(1) Zie Buurspraakboek, p. 47. recto. De afkondiging geschiedde den 17 November, Zondag na St. Lebuinus (12 November).

verbannen verklaard werden (1). Jan van Alphen zuchtte voor deze lafhartige daad, gedurende een jaar in kluisters.

Twaalf dagen lang bleef het Hollandsch leger in Oudewater en in de omstreken liggen. In dien tusschen-tijd eischte Jan van Egmond den Burggraaf van Montfoort, tot een tweegevecht uit te paard. De gene, die het strijdperk behield, en den anderen gevangen maakte, zoude 1000 kroonen voor losprijs ontvangen. Doch de Heer van Montfoort weigerde deze uitdaging aan te nemen.

Naauwelijks hadden de Hollandschen zich van den Stichtschen bodem verwijderd, of de Utrechtschen trokken uit 300 man sterk, rukten Holland (2) in, en hervatten hunne strooptogten. Groote verwoestingen werden onder anderen, door hen in het dorp Arreveen aangerigt.

(1) Des Vrydages na Elysabeth, xxii Novembris. Want Dyrek van Alphen, die onse borger niet en is, opt blochus medegelegen heeft, opten dach ende tyt dattet gewonnen wort, daerom zell hy ewelick wter stadt wesen, en enen mile van der stadt bliven op syn lyff. Raads-dagelyksch boek, p. 62. verso.

(2) In het begin van September, had men, om gelden voor de stad te verkrijgen, in Holland weder *verdingen* met de dorpen aangeaan. Raads-dagelyksch boek, p. 57. recto.

LAURENS VAN NIJENDALE.

Een geacht Latijnsch dichter, te Utrecht geboren en
aldaar hebbende gewoond.

Vreemd is het, dat de geachte C. Burman dezen zijnen stadgenoot in zijn Trajectum eruditum, in 1738 in het licht gegeven, niet vermeld heeft, daar de Deensche Hoogleraar Olaus Borrichius reeds in 1583 te Koppenhagen hem kende en aanduide (1), en de Luiksche schrijver J. N. Paquot in 1765 verslag van hem geeft (2), terwijl geen Noord-Nederlandsche schrijver hem schijnt te hebben gekend, immers genoemd heeft, voordat de nauwkeurige geleerde S. H. Hoefufft hem in 1819 plaatste in zijnen » Parnassus Belgicus (3),” zoo dan ook de Hoogleraar P. Hofman Peerlkamp, in zijne, door de Brusselsche Akademie bekroonde, verhandeling, in 1822 hem niet vergeten heeft; waarbij hij echter twijfeling te kennen geeft, of van Nijendale een Utrechtenaar geweest zij, omdat Burmau hem niet neemt (4), hetgeen toch uit 's mans eigen werk volkomen blijkt.

Het zal niet ongepast zijn enig verslag omtrent dien man in dit Tijdschrift mede te deelen (5), zonder ech-

(1) Dissertation: de poëtis Latin. I. § 184. pag. 141.

(2) Mémoires Tom. III. pag. 580.

(3) Pag. 172.

(4) Pag. 288.

(5) Zoo vindt men ook in dit Tijdschrift II. d., 1836, bl. 285 Herinneringen aan oude Utrechtsche (Nederduitsche) dichters, door L. P. C. v. d. B. medegedeeld.

ter te herhalen alles, wat men van hem in de aangeduide schriften vinden kan; maar al hetgeen bij dezen niet of min opzettelijk en naauwkeurig voorgedragen is; — het is alleen uit hetgeen van zijn werk in druk verschenen is, dat men zoodanig verslag kan opmaken.

Paquot kende van die gedrukte werken geen andere, dan zijn » Scaldis devictus" en zijn » Scazon ad Anselmum Boll van Hamersfelt" beiden in folio te Utrecht, bij H. Borculo, het eene in 1631, het andere in 1632 gedrukt, welke beide stukken vervat zijn, in de latere uitgaaf van alle zijne gedichten; de eenige, die daarvan, zoo ik meen, bestaat, is onder dezen titel.

» Laurentii Nyendalii, Poëmata, Ultrajecti 1645 » in 12°. (1)."

Na de opdracht van het werkje gaat vooraf een vereerend lofdicht van den vermaarden Kasper van Baerle (Casparus Barlaeus).

De opdracht is aan de Staten der Provincie en de Rering der Stad Utrecht (2); — de schrijver beroemt

(1) De vroedschap der stad Utrecht betoonde den Dichter met daden hare genegenheid, blijkens het volgende besluit:

Laurentio Nyendalio is voor de dedicatie en presentatie van 50 exemplaren van syne Poëmata goetgevonden te vereeren vier hondert gulden te betalen by de vier Rentmeesters der Bagynen Conventen yder hondert guldens. Resol. van de Vroedschap 1645, 15 July:

(2) Voor de opdracht van zijn werk werd hem eene vereering toegelegd, luidende het besluit bij de stad goedgekeurd, aldus:

De Vroetschap conformeert haer met d'opinie van de Heeren der twee voorstemmende Leden den 20 September lestleden ter Beschryvinge geopent waer by Laurentio Nyendalio voor de dedicatie van syn Poëmata toegestaan wordt een vereering van dry hondert guldens. Resol. van de Vroetschap, 27 Dec. 1645.

zich daarbij als uit bekende voorouders in hunne hoofdstad en provincie gesproken. — Het is alzoo buiten bedenking, al heeft Burman hem niet vermeld, dat hij een Utrechenaar was, zoo als ook uit verscheidene plaatsen van het boek blijkt. — In het Utrechtsch plakkaatboek vindt men tevens velen van het geslacht van Nijendale; als Raden en Schepenen der stad in de veertiende, vijftiende en zestiende eeuw aangeduid. Zijn eerste en voornaamste werk is: » Scaldis devictus, » — het onderwerp is bekend, als: » de overwinning op het Slaak, » opzettelijk beschreven door Antonius Thijsius (1), voorts door J. Wagenaar (2); en door onderscheidene schrijvers over de vaderlandsche geschiedenis; — daarop volgen gedichten van onderscheiden inhoud, meestal elegiaca. Men heeft in de plaatsing der stukken, mijns inziens, de orde weinig in acht genomen, en er is geen de minste register of lijst derzelve voor of achter geplaatst; het zou te omslachtig zijn, en hier weinig voegen dien geheelen inhoud te vermelden, alleen zij het volgende daarvan hier medegedeeld.

Aan den regtsgeleerden en raad in den hove van Utrecht Joannes Stratenus draagt de dichter in October 1629 eene ode op (3), waarbij hij denzelve erkent, als zijne belangen, na doode van zijnen vader, behartigende, noemende hem: » alter ab amisso genitore

(1) *Historia Navalis*, Lugd. Batav. 1657, cap. 62, pag. 257—261. Onder den titel: » praelium navale inter hostes et foederatos ad » scaldin fluvium, anno 1631. »

(2) *Vaderlandsche Historia*, XI deel, bl. 136 en 137, onder den naam van » Overwinning op 't Slaak. »

(3) Pag. 71—77.

» superstes.» — Burman noemt dien (1), zoo hij dezelfde is, als den vader van Guilelmus Stratenus, of van der Straten, in 1593, toen deze geboren werd; — in het Utrechtsch plakkaatboek (2) komt hij voor als kameraar. Anders schijnt het geslacht van Stratenus of van der Straten in Zeeland thuis te hooren, immers Petrus Stratenus, die door zijn gedichten (3) bekend is, was van Goes in Zeeland. Uit de zoo evengemelde Ode schijnt wel te blijken, dat de dichter zeer vroeg zijne ouders verloren heeft, — hij begaf zich naar Frankrijk, en bezocht de Akademie te Orleans, en wijdde een gedicht (4) aan den edelen Ulpianus Aijlva bij het Driekoningenfeest in den jare 1636, toen het aldaar onder voorzitting van denzelven gevierd werd. Aan den hiervoor vermelden Guilelmus Stratenus of van der Straten, Hoogleraar en Archiater te Utrecht, dien hij zijn aanverwant (cognatus) noemt, geeft hij in een gedicht (5) verslag van eene overstroming, die 1638 in den omtrek der stad Utrecht en de naburige landstreek plaats had. Uit het reeds aangeduide lofdicht blijkt van zijne bekendheid met Kasper van Baerle (Barlaeus); aan dezen vermaarden dichter betuigt hij voorts zijne erkentelijk-

(1) In Trajec o erudito, pag. 363.

(2) III deel, bl. 180.

(3) » Petri Strateni, Venus Zeelandica et alia poemata collecta legit et edidit, C. Boys, Hagae com. 1641." Zie P. de La Rue geletterd Zeeland, bl. 171 en 172, door J. H. Hoeffft vermeld in zjn Parnassus Belgic. p. 175, doch door P. Hoffmann Peerkamp geheel overgeslagen; een keurig portret is bij zijn Venus Zeelandica gevoegd.

(4) Poematum, pag. 87.

(5) Pag. 98.

heid voor deszelfs aanprijzing zijner gedichten (1). Hoe hij met vele voorname en geachte mannen in betrekking stond, kan uit zijn werkje opgemaakt worden, te veel om hier mede te deelen; — alleen zij nog vermeld Anna Maria a Schurman, aan welke hij een vierregeling versje rigtte (2): waaruit blijkt, dat hij Nederduitsche versen vervaardigd heeft, die hij daarbij aan haar toezendt (3); en welke hij noemt: » meditationem » de Christo in cruce pendente; Belgicis rythmis con- » scriptam, » die welligt, schoon mij onbekend, in druk verschenen zijn.

Welke posten van Nijendale bekleed heeft, en wanneer hij overleden is, heb ik niet kunnen ontdekken. — Genoeg, zoo ik vertrouw, zal hierbij zijn aangevoerd, dat hij blijkbaar onder de verdienstelijke mannen van Utrecht, bijzonder als Letterkundige, mag worden opgemerkt en in gedachtenis bewaard.

ROTTERDAM,

den 9 September 1841.

W. G. ACKERSDIJCK.

(1) Pag. 124.

(2) Pag. 163.

(3) Pag. 163 en seq.

**Hoofdschouten in de Steden der Provincie Utrecht,
onder Keizer Karel V. en Phillips II. met
den zakelijken inhoud hunner instructien.**

(Naar een HS. geschreven omstreeks 1630.)

SCHOUTEN VAN UTRECHT.

Jan van Culenburch werdt gecommiteert byden Keyser den 19 Marty 1529. Zijn commissie contineert onder anderen:

Dat den K. van wegen Jan van Culenburch te kennen gegeven is geweest, dat de hooft ende tresaurier-generaell van den Domeinen ende finantien met hem overcomen ende geappointeert hebben, dat hij 't Schout ampt der Stede van Utrecht houden ende bedienen zal mitten toebehoren onder sekere conditionen, versoekende vanden Keyser behoort. brieve van commissie.

Sall geen composition van Dootslagen of diergelyke misdaden moghen maken, noch enich geleyde geven sonder advys ende consent van den Stathouder ende van den Rade t' Utrecht.

Sal rekening doen, sowel van civil als criminele boeten wtgesondert van cleyne civile boeten onder drie gulden, die hy voor Emolumenten behouden sall.

Sall voor wedden hebben, soo voor syn Dienaers, als andere oncosten, die hy in 't bedienen van syn officie sal moeten doen de helft van alle andere civile ende criminele boeten ende verbeurde penen, die int selfde officie vallen ende verschynen sullen; ende d'ander helft tot behoef vanden Keyser, van welke helft gecort is ende in rekeninghe gepasseert sullen werden de maelyden, die men gewoon is te geven den gerechte, daer hy voor reecken sal zes car. gulden.

All tot wederseggen des Keysers.

Sall eede doen in handen vanden Stathouder ende Rade t' Utrecht.

Goort van Rede werdt by den K. gecommiteert den 25 Nov. 1555, mette clause soo langhe het den Keyser gelieven sall.

Dirck van Zuylen, werdt by den Coninck gecommiteert den 19 Apr. 1564 opte selve conditie ende clause als de voorsz.

Claes van Zuylen, werdt by provisie gecommiteert by den Stadthouder, praesident ende Raden t' Utrecht den 28 Aug. 1572.

Claes van Zuylen, werdt absoluteliken by den Coninck gecommiteert den 19 Juny 1574 uts.

Johan van Zuylen, werdt by de Staten aengesteld.

SCHOUDEN VAN AMERSFOORT.

Oth van Diepholt, werdt by den Keyser gecommiteert tot oversten ende bevelhebber 9 Nov. 1552. De commissie contineert onder anderen :

Dat den Keyser also sint de reductie der stat, steden ende landen van Utrecht onder syne subjectie ende gehoorsaemheydt tusschen den Maerschalck van Amersfort ende Eemlandt diversche questien ende deferentien geresen waren, dat hy nade pacificatie van dien door advis vanden Stadthouder nutst ende goedgevonden hadde te stellen enen Oversten ende bevelhebber.

Werdt gestelt tot bevelhebber van wegen den Keyser binnen Amersfoort onder ende in absentie van den Stadthouder Generaell, opde instructie hem gegeven ofte byden Stadthouder den Rade gegeven sall worden.

Opte wedde van ii^o philippgulden 's jaers.

Jan de Visscher, werdt by den Keyser gecommiteert tot Schoudt 28 Apr. 1544 opte wedde van ii^o L. van xl groten 't pondt.

Sal t' zynder hulpe ende assistentie hebben twee vanden voetknechten, geweest zynde binnen de Stadt Rhenen, elc tot vier philippus gulden ter maendt ende voorts tot eeren, rechten, vryheyden, profyten ende vervallen daertoc staende, mette clause elc so langhe het ons gelieven sall, behoudelicken dat

by vande exploieten ende breucken die aldaer vallen ende innecomen sullen, so civile, als criminele, jaerlicx gehouder wert den Keyser te responderen, reekeninge, bewys ende reliqua te doen, mits genietende t' zynen profyte ende behoudende de helft van 't gene den Keyser daer off comen sall boven de costen. Alles gedurende tot wederroepen des Keyser.

Moet eedt doen ende borgtochten stellen.

Vincent van der Hoeve, werdt by den K. gecommiteert 11 Jan. 1552. De commissie contineert de conditien ende clause, ut supra.

Joost van Hardevelt, werdt by den Coninck gecommiteert den 15 Nov. 1569. Opte wedde etc., als van der Hoeve ende mitte selfde clause.

Mr. Corn. van Deuveren, werdt by den Coninck gecommiteert den 28 Apr. 1579. In alles uts.

SCHOUTEN VAN RHENEN.

Geerloff van Neck, werdt by den Keyser gecommiteert tot het Schoutambt der stadt Rhenen mitten Schoutambochte ende dykgraefschap inder Mersche mit heuren toebehoren 9 Nov. 1552.

Zal voor wedden behouden de twe delen vande boeten, of criminele executien gebeuren, daeran sullen wy de costen alleen dragen.

Opte vordere conditien verclaert ende appoint. gedaen by den Grave van Hoochstraten.

Moet eedt doen ende borgtochten stellen soo langhe het den Keyser gelieven sall.

De voorn. Schout wordt by acte apart by den Keyser toegeleyt 160 gl. jaerlicx, omdat hy te meer genegen soude syn sorge te dragen tot bewaernisse vande Stadt Rhenen ende 't sluyten ende openen van de poorten, 9 Nov. 1552.

Johan de Visscher, werdt by den Keyser gecommiteert ende bevolen het Scholtamt van Rhenen, het Scholtamt ende dykgraefschap inde mersche mitter woninghe opter veltpoorte tot Rhenen ende de bewaringe vande bosschen ende

wouden op Heymerberch, tot Elst ende daeromtrent, den 12 Oct. 1540.

Is gehouden toesichte te nemen opte veltpoerte, deselve op ende toe te sluyten, de sleutelen daeroff te bewaren, de knechten daerop geordonneert ende in dienste des Keyzers leggende in goeden regemente ende obediencie te houden.

Te bewaren ende goet toesicht te dragen opte bosschen ende waranden, deselve te vryden, ende den genegen die er enige excessen in committeren, te vervolgen ende te corrigeren ende voorts alles te doen, als een goet getrouw Schout ende boschbewaerder schuldich is ende behoort te doen.

Tot de wedde, eeren, rechten, vryheden, profyten, vervallen daertoe staende ende behorende ende op al sulke lasten ende conditien als van Neck dieselve officien bedient heeft.

So lange als het den Keyser believen sall.

Jan van Roy, werdt by den Keyser gecommiteert uts. 25 May 1552.

Opte wedde, conditien etc., als voorsz. behoudelicken, dat hy twee peerden ende een knecht sall onderhouden tot bewaer- nis vande bosschen ende waranden.

Item werdt by den Coninck op geleyke conditien op nieuws gecommiteert, overmits de cessie by den Keyser op syn soon vande Nederlanden gedaen 17 Maart 1556.

Laurens van Nyhoff, werdt by den Prince van Oran- gien als Stadthouder gecommiteert, den 20 Maart 1570.

Ghysb. van Barck, werdt den 18 Oct. 1585 gestelt int Schoutampt van Rhenen by de H. H. Gedeputeerden ende dat deur last vande Grave van Meurs, als Stadthouder by mis- sive vanden (?) gedaen.

Contineert, dat syl. volghende 't versoeck van syn voorsz. G. als Stadthouder, ende dewelke voorsz. Schoutampt toe- staet te geven, geauthoriseert hebben, voor soo veel in hem is, den voorsz. Barck, als by provisie, ende tot dat syn G. hem behoorlyke commissie sall hebben verleent, het schoutampt der stede Rhenen, te exerceren, etc.

SCHOUTEN VAN WILK.

Antho. van Coevelens enigen tyt op experende jaren be-
dient hebbende het Schoutampt tot Wyck, werdt daertoe by
den Keyser gecommitteert voor den tyt van zes jaren, den 22
Dec. 1552.

Sall jaerlicx te pacht hebben thyen gouden Car. gulden.
Totter eeren, rechten, profyten ende exemptien van outs
daertoe staende ende behorende.

Bonifaes van Hollandt werdt by den Keyser aengesteld.

Item werdt syn pacht gecontinueert voor 6 jaren, den 22
Nov. 1548 om xii. gl. 's jaers.

Dirck van Oostrum, werdt by den Keyser gecommitt-
teert den 13 July 1555 voor 6 jaren om xv ponden jaerlicx.

Totte wedden, eeren etc., daertoe van outs staende.

Item werdt by den Coninck gecontinueert voor ses jaren,
den 5 Nov. 1559 om 15 gl. 's jaers.

Item by den Coninck voor nog ses jaren, den 22 Dec. 1573.

Sall jaerlicx reekening doen vande civile ende criminele
boeten ende breuken, daer aff hy de helft genieten sall, als
d'officieren van Amersfoert ende Rhenen genietende zyn.

Werden hem quytgescholden de 16 ponden, die hy voor den
pacht van't leech scholtampt jaerlicx betaelt heeft.

Werden hem toegeleyt tot onderhoudt vande Dienaers ende
Assistenten vander Justitie, daertoe notelick wesende, jaerlicx
150 guld.

BLIJKEN VAN MILDHEID DER UTRECHTSCHER REGERING ETC.

(VERGEL. DIT TIJDSCHRIFT, BOVEN, BLADZ. 208).

III. WILLEM SILVIUS EN CHRISTOFFEL PLANTIJN, DRUKKERS, IN BETREKKING TOT DE UTRECHT- SCHE ZAKEN.

Als ik, in het voorlaatste stuk van dit Tijdschrift, eene en andere bijzonderheid, aangaande eenige der eerste bekende leden van de familie der Elzeviers mededeelde (*), nam ik eene, zich mij daarbij aanbiedende,

(*) Men heeft mij daarna oplettend gemaakt op een, uit het Fransch vertaald, opstel, aangaande de Elzeviers, voorkomende in: de K. en L. Bode van 1807. Ik heb dat opstel gelezen, maar er, ten aanzien der punten, waarover ik het had, geen baat, eer het tegendeel, bij gevonden. Ik zeg het nog eens, en thans met drooge woorden, hetgeen men, dunkt mij, ook zonder mijne uitdrukkelijke herinnering had kunnen waarnemen, dat ik niet over de Elzeviers in 't algemeen wilde bijbrengen, wat ik meende, dat hierover, na hetgene gezegd was, noch diende, en, als dusdanig, door mij konde gezegd worden, maar, dat ik enkel wilde doen blijken, dat de berigten, omtrent de eerste voorkomende leden dezer familie, tot daartoe bekend geworden zijnde, in meer dan één opzigt mogten gezegd worden *vals*ch te zijn. Ik heb mij daarbij van alle gissingen onthouden, waartoe anders de Ludovicus *Bibliopola*, die in de brieven der Leidsche Geleerden van 1580 en volgg. jaren onder zoo menigvuldige en verscheidene omstandigheden vermeld wordt, stoffe in overvloed zou hebben opgeleverd. Men hoore slechts, als proeve, dit begin van een', door Arn. v. Bucchel uit het autographon overgeschrevenen, en zoo ik meen, nog niet gedrukten, echter ongedateerden brief van Lipsius aan Jan van der Does, toen bibliothecaris der Leijdsche hoogeschool:

» Mi Dousa, Ludovici filius nunc mecum, si Deus volet, *Francfurtum* iturus est. Si videtur ex usu esse, peto, uti de libris cogites, quos in usum bibliothecae possit adferre. Nam hac aestate serio (ex Hauteno ita intellexi) aedificium struetur. Vir bonus (Ludovicum dico) juvandus est";

gelegenheid te baat, om er in eene noot, eenige aantekeningen bij te voegen omtrent Willem Silvius, voor zoo verre hij, zeide ik, in zekeren zin, mogt gezegd worden, drukker der Leijdsche Hoogeschool te zijn geweest, van wien, Silvius, reeds voor vele jaren,

welke woorden, voor zoo verre zij de Leijdsche boekerij aangaan, weer schijnen te kunnen worden toegelicht, door hetgene diesaangaande vermeld wordt in de *Beschrijving der Hoogeschool* II. bladz. 6 en volgg. In een' anderen, mede ongedateerden brief van Lipsius aan Dousa, door denzelfden van Buccchel uit het oorspronkelijk overgeschreven, komen deze woorden voor:

• Heri Busius me rogavit aurem tibi vellerem de capsis sive plateis (quid enim sint, nescio), qui Hagae adservantur, et facere possint nostrae bibliothecae. Fac, sodes, et cura”;

van dewelke ik niet weet, in hoe verre zij in eenig verband zouden kunnen worden gebracht, met hetgeen de Resol. der Stat. v. Holl. van 13 Aug. 1594, (Lipsius bedankte te Leijden reeds in 1591), de genoemde bibliotheek betreffende, bevelzen, en dat aldus luidt:

• De gecommiteerde raaden vd. Stat. v. Holl. etc. hebben op het verzoek van de Curateurs vd. Universiteit der stad Leyden, verklaart en geaccordeert, etc., dat de boeken, die voor den oorlog in de librarye op het hof alhier geweest zyn, en jegenwoordig booven de raadkamer van deselve ongebruikt staan, doordien uit den Inventaris, daaraf gemaakt, bevonden is, dat daaronder seer veele boeken syn in de *theologiae*, en daaraf de Auteurs geschreven hebben in de Hebreuwsche, Caldeesche en Arabische talen, en dat door deselve boeken het *studium theologiae* en andere faculteiten in de Universiteit grootelijks zal mogen gevordert worden, by de voorn. Curateurs by provisie geligt, en in de bibliotheque tot Leyden getransporteert zullen mogen worden, onder *recepisse* van deselve Curateurs, gestelt achter den voorn. Inventaris, inhoudende beloften, dat ten allen tyden ter vermaninge vd. Heren Stat., den hove v. Holland of gecommiteerde raden vd. Staaten, de Curateurs van deselve Universiteit, gehouden zullen zyn, de boeken onder de voorn. Inventaris, of alsulke daaruit goet gevonden sal worden, te restitueeren, sonder enighe swarigheid. Gedaan, ut supra.”

Bondam, uit dezelfde bron, als ik, evenwel in een ander opzigt, en, ik beken het, op eene geschiktere wijze, dan ik, loffelijke melding had gemaakt. Toen ik de gezegde bijzonderheden neder schreef, kon ik nog niet gissen, dat ik zoo spoedig, als zulks geschied is, zou bekend raken met een eigenhandig schrijven van dien Willem Silvius, waarnaar hem nu, ook zonder dat het noodig is, om er de gelegenheid toe van elders te ontleenen, in het Tijdschrift voor Utrechtsche zaken, regtstreeks eene plaats mag worden gegund, en wel om eene dubbele reden, gelijk uit den genoemden brief, dien ik hier, uit het oorspronkelijk, in zijn geheel mededeel, het best zal blijken:

» In Leyden desen 4^{en} September 1579.”

» Eersame, gunstighe, seer discrete Heer. Le S^r., M^r.
 » Paulus Buys heeft my vander Staten wegen doen
 » drucken de *Sommere Verclaringhe*, by myn Heeren
 » aldaer gepubliceert den 24^{en} Augusti, ende gheseyt, dat
 » tghene, daer hem dese voorn. verclaringhe toe refereert,
 » by UE. hier gebrocht soude worden, om met francois
 » ende andersins met diversiteyt van schriften gedruckt te
 » worden. Ick hebbe in 't Noorder Quartier te doen,
 » ende retardere myn reyse, om niet te failgeren in
 » mynen dienst; maer, om nochtans d'een of d'ander te
 » moghen weten, bidde ick UE., my met dry woorden te
 » willen adverteren, of ick UE. hier met tselve sal ver-
 » wachten, of niet; want de voorn. S^r. Buys sterckelyck
 » affirmeerde, dat UE. binnen 2 off 3 daghen inden
 » Haghe zout comen, ende dat is nu vier daghen geleden.”
 » De Requeste, van dewelcke ick UE. gesprocken heb,
 » beroerende 't *contrefeytsel vande stadt Utrecht*, hope

» ick UE., indien ghy hier compt, selven te gheven.
 » Blyft den Heere bevolen, ende isser iet, daerin ick
 » UE. enichsins can dienen, en spaert my niet; want ick
 » een weldaet soude achten, cont ick UE. iet te gheval
 » doen, dat's den Heere almachtich bekennt, die ons allen
 » gonne, dat zelich is."

» Met sonderlinghe haest."

» Ick verwacht drye woirden antwoirdts."

» Ne heream, nihil miserius quam pendere."

» Uwer E. dienstwillighe, wat"

» Ick goets vermach Will. Silvius."

Erentfesten, vromen ende seer gheleerden Heere,
 Mr. Floris Tyn, Raedt ende Pensionaris
 der stadt van

Utrecht.

De bode eenen stuver.

Het lijkt mij voor het oogenblik niet, om over de *Sommere Verklaring*, in den brief geroerd, breeder uit te wijden. Maar van 't bedoelde *contrefeytsel der stad* wil ik toch aanmerken, dat daarvan ook in de stadsboeken melding geschiedt, onder anderen, in dezer voege:

1579—1580. Item, M^r. Will. Silvius, toegevoecht tot behulp ende onderstande van syn costen, gehadt ende noch te doen, om in druk uyt te geven *de beschryvinge der ganser Nederlanden ende voort contrefeytselen der steden ende sonderlinge mede van deser stadt*, 30 L.

De *Beschrijving*, waarvan in dezen post de rede is, zal wel geene andere zijn geweest, dan de Fransche Tekst van Lodovico Guicciardini's bekende *Descrizione*,

met welke zich Plantijn een jaar daarna in gelijke be-
doeling aan den magistraat wendde, gelijk zulks in de
gezegde stadsboeken mede in deze bewoordingen wordt
vermeld:

1580—1581. Item, Christophorus Plantyn, *ar-
chitypographus regius*, tot een vereeringhe
ende subventie vande kosten, die hy
doende is tot een boeck, geintituleert: *Dec-
cryptyon du Pays-Bas, par Guychar-
dyn Florentyn*, in de welke dese stad
*Utrecht mede in een chaerte gedelinieert
ende de gelegenheit van dier gedescr-
beert is, 30 L.*

Plantijn was toen, in gezelschap van Lipsius,
persoonlijk naar Utrecht gekomen, welke laatste als een
boezemvriend van Canter (zoo als bekend is, en ik bij
eene andere gelegenheid nog nader zal doen blijken), in
faveur van Plantijn, van zijn' invloed kon gebruik ma-
ken. Zij, Lipsius en Plantijn, werden bij die ge-
legenheid door de Regeerders der stad op 12 quaart wyns
onthaald, gelijk dit gezegd wordt, op het genoemde ca-
meraars-jaar:

1580—1581. Jun. 22. »D^r. Lipsio ende Plantyn, ge-
sworen drukker vd. Stat. Gen., 12 quaert''

Wat de kaarten van Utrecht, stad en sticht, gedu-
rende de XVI eeuw, aangaat, zoo meen ik te mogen en
moeten oplettend maken op de bescheiden, die men daar-
omtrent zal vinden geboekt in het *Derde deel van mijn
geschiedk. Archief*, naar welke bescheiden, zoo het mij
voorkomt, grootelijks zal kunnen worden aangevuld en
gewijzigd, hetgeen tot dus verre dien aangaande is in
't licht gebragt.

J. J. DODT VAN FLENSBURG.

BERIGTEN

AANGAANDE HET MOLEN-WEZEN,

HIER TE LANDE.

IN DE XVI EN DE EERSTE HELFT DER XVII EEUW.

1575. **N**icol. van Valkesteyn versoekt van de Staten van Holland octroy op *zekere molens, dienende tot loosinge van den waatere*, op poene van hondert Angelotten en confiscatie van 't werk etc. De Staten voorn. bevindende het verzoek te zyn van grooter inzigte en importantie, lasten dyckgrave en heemraden van Delflant op de nieuwe inventie van de molens en konste van waterlossinge metten Remonstrant te handelen, en de gelegenheit van de saak ondersocht hebbende, aan de Staten te rapporteren. *Resol. der Stat. v. Holl. 1575, Jan. 8.*

Wat het gevolg hiervan geweest is, weet ik niet. Nic. v. Valkesteyn ontmoeten wij zoo aanstonds weer met eene uitvinding.

1577. De Staten van Holland approberen het octroy, by syne Princelyke Excellentie verleent van Lion de Fereytere, op *het stellen en repareren van alle watermolens*, op conditien, in 't octroy voorn. begrepen. *Resol. der Stat. v. Holland, 1577, Jan. 11.*

Deze de Fereytere, is wel geen ander, dan die in eene Resol. van den 6 Jul. h. a. genoemd wordt, de Feytere, en in eene andere v. 1584 Febr. 18 gespeld is de Feitere. In de gedrukte Holl. Stat. Notulen zijn zulke *varianten* niets bijzonders. De oorspronkel. Mss. Resolutien zijn denkelyk in deze *constanter*.

1580. De Staten van Holland octroyeren de ingelanden van

het Nieuwland en Noordland, gelegen buiten Gravesande te mogen erigeren een *achtkante watermolen*, ter plaetse, daar dit het bequaemst sal geacht worden te geschieden, en bepalen, dat tot het opmaken van deselve sullen contribuieren de landen, die by de uitwatering deselver molen sullen profiteren. *Resol. der Stat. v. Holl. 1580, Jun. 16.*

1582. De Staten van Hollant, aanmerkende de inventie en het aangeven van Nic. van Valkesteyn *in den Hage*, die met een *klein instrument, in forme van een schyve, breed omtrent drie voeten in zyn kruis, van kleine kosten, als van 8 of 9 Caroli guldens, hetwelk aan alle watermolens zou mogen werden geappropriert, bequaemlyk sal mogen werden gewrocht, soo in de vorst als daar buiten, ook sonder enige swigten van molens op groote doorgaande winden, of stilstaun, als het weinig soude mogen wayen, hopende, dat die tot orber van den lande zou mogen strecken, verleenen hem daerop octroy voor 25 jaren, op poene van 100 Angeloten en verbeurte van het werk etc. Resol. der Stat. v. Holl. 1582, Febr. 9.*

1584. Verzoekt Simon Stevin van de Staten van Hollant octroy voor 20 jaren, om te mogen practiseren drie (!?) inventien; de eerste, *omme over de ondiepe wateren, allerhande schepen te brengen*; de tweede, *omme het water te verheffen en op te trekken, door andere middelen, als in der tyd gebruikt worden, dienende niet alleen, omme de wateren uit de platte landen te trekken, maer ook, als het water buyten dycx hooger is dan binnen, hetzelfde niet te min in groote quantiteyt te doen loosen, ja ook, om in korten tyt een geheel haven drooch te maken.* Waarop de Staten hem octroyeren, zijne inventie, kunsten en instrumenten voor de genen, die met hem deswegen souden begeren te accorderen, tot dienste van de lande, voor 15 jaren, op verbeurte van de instrumenten en poene van 2000 guld. etc. *Resol. der Stat. v. Holl. 1584, Febr. 17.*

1584. Simon Franz. van der Merve, *burger der stadt Leyden*, Corstiaen Antonisz en Cornelis Ewoutsz Proot, *burgers der stadt Delft*, verzoeken van de Staten van

Hollant octroy voor 50 jaren op *de inventie van sekere pompmolens en waterpypen of waterfonteynen*, waarin de Staten consenteren, op hope, dat alsulke pompmolens sullen mogen opgerecht en gebruikt worden, tot dienst van de lande, en deselve te mogen stellen, allomme dit versocht synde, binnen den tyt van 20 jaren, op verbeurte van het werk *etc.*, waertoe de supplianten gehouden sullen syn in den octroye de forme van de pompmolens voorn. te doen conterfeyten, sulks die de Staten voorn. is vertoont. *Resol. der Stat. v. Holl. 1584, Apr. 10.*

Deze Simon Fransz. van der Merve, is toch wel geen ander, dan van welken in de *Beschr. der Leydsche Hoogeschool, II. 85* gezegd wordt: Mr. Simon Fransz. van Merven, schepen der stad Leijden, werd gelijktijdig met van Keulen, door de curatoren gemagtigd tot het geven van onderwijs in de wiskunde, volgens eene instelling van Prins Maurits, dat in de Nederl. taal, die deelen der wiskunde zouden worden onderwezen, welke meer bijzonder ter vorming van ingenieurs geschikt waren.

Aangaande Corn. Ewoutsz. Proot, en zijn zoon Ewout Cornelisz, is door v. Wijn, (*ad Wagenaar VIII, bladz. 40*), uit de *Resol. der Holl. Stat. aangewezen*, dat zij het waren, die zich als vuurwerkers, bij gelegenheid van het beleg van Antwerpen, verdienstelijk hebben gemaakt. Want, dat het dezelfde Corn. Ewoutsz. (Proot) is geweest, als die, waarvan in dit octroy de rede is, mag toch wel niet in twijfel getrokken worden. In eene der genoemde *Resol. 1595, Apr. 17* en *Oct. 21* komt hij voor als ammunitie-meester binnen Geertruijdenberg, in eene andere van 1603, *Jun. 9* aldus, en beneden op het jaar 1604 zullen wij hem weer ontmoeten met eene inventie van eene nieuwe watermolen.

1585. Naar eene Resolutie der Stat. van Hollant, zou aan den bailliu van Boschop geschreven worden, dat hy demoliere den *oly-moolen* aldaer, en de wage aldaer zou doen cesserer, *nisi causam*, binnen acht dagen te rescriberen aan de gecommiteerde raden. *Resol. der Stat. van Holl. 1585, Maart 15.*

1587. Robbert, Graaf v. Leicester, ontvangen hebbende de supplicatie, overgegeven by Frederico Genebelli, hoe dat hy, gesien hebbende, *de watermoolens, dienende om het water uit den velde binnen dese landen te trekken*, bevind, dat, mits by hem daartoe voegende seekere syne inventie, men daardoor *tweemaal meer waters sal kunnen uit-trekken, dan men tegenwoordig doet, sulks dat eene molen meer soude kunnen doen, dan twee*, heeft hem daarop octroy gegunt voor den tyt van 6 jaren, syne voorn. inventie en werk te mogen stellen alomme in dese landen. *Resol. der Stat. v. Holl. 1587, Febr. 6.*

1587. Werd deselve Frederico Genebelli, door de Staten van Hollant geoctroyeerd voor vyf jaren, *syne kunst in het maken van Fonteynen in Hollant te mogen gebruiken*, op poene als die van den Rade v. State sullen ordonneren, etc. *Resol. der Stat. v. Hol. 1587, Maart 25.*

Ik wil, aangaande dezen Genebelli, niet herhalen, wat door de geschiedschrijvers, als bij overlevering, van hem wordt verteld, en laatstelijk weer in: *Neerlands Heldendaden* etc. I. 268 is vermeld.

Genebelli schijnt zich met zijne inventien ook naar Engeland te hebben gewend. Bij de Burghley-papers onder de Lansdowne Manuscripts, in het *British Museum*, bevinden zich eenige stukken daartoe betrekkelijk, als Cl. 14: *A letter to Lord Burghley, written by Frederic Genebelli, an Italian, concerning his water-works for the use of London, May 11, 1591 (Italian)*; voorts, CX. 9: *Frederic Genebelli, in Italian, to the Lord Treasurer, with two proposals, in English, for draining marshes in Kent end Sussex*, en CX. 11: *The inhabitants of Wittresham in the isle of Oxney in Kent, to the Lord Treasurer to enable Mr. Genebelli to finish draining the fens*. In Cl. komt nog voor onder n°. 15. Gorgen Freysh, *a Dutchman of Utrecht's account to lord Burghley of a very servicable mill he has brought into England, 1594*. Mij is van dezen Utrechtenaar anders niets voorgekomen.

1588. Op het verzoek van Jan Paulisz, omme te hebben octroy, om syn *kunst* te moogen gebruiken *van te diepen sonder dammen*, syn gecommitteert Tho. Vranck en Adriaen Antonisz, om den Suppl. te hooren, en in gevalle van eenige apprehensie tot voordeel van den lande ende republyque, daervan te doen rapport, en dat andersints hetzelfde sal worden afgeslagen. *Resol. der Stat. v. Holl. 1588, Jan. 25.*

Over Adriaen Anthonisz, den laatstgenoemden der gecommitteerden, is na Scheltema, *ten minste*, nog driemaal opzettelijk gesproken, te weten in: *Hollands Roem*, etc., *Neerlands Heldendaden*, etc., en door *Prof. Moll, over de Verrekijkers*. Door deze schrijvers allen is echter voorbij gezien, of hun is onbekend gebleven de bron, die verre weg het meeste oplevert, van hetgene er toe dienen kan, de groote verdiensten van dezen man in 't licht te stellen. Deze bron zijn de Resolutiën der Staten van Hollant. De commissie, hem, in de hoedanigheid als Superintendent van de Fortificatiën, in den jare 1584, door zijne Princelijke Excellentie verleend, luidde mede op Utrecht, en van dit punt uitgaande, zal ik trachten de genoemde ongebruikte bouwstoffen, tot een geheel zamen te zetten, en dit in eenig volgend stuk van dit Tijdschrift mede te deelen.

1589. De Staten van Holl. verstaan hebbende, dat Corn. Dircksz. Muys sekere nieuwe goede inventie en kunst *tot Delfshaven* met consent ende ten coste van de Staten in 't werk besteld hebbende, bevonden is, dat de instrumenten, die daer toe gebruikt syn en noch sullen mogen worden, seer dienstig syn voor de voorn. landen, *om de binnen wateren, havenen ende grachten te mogen reinigen ende diepen*, octroyeren den Suppl. op de voorn. kunst ende instrumenten, voor 12 jaren, op verbeurte, etc., sonder nochtans, dat op dit octroy, de Suppl. in 't werk sal moghen treden, alear hy met de gecommitteerden geaccordeert sal wesen, voor wat somme binnen elke plaatse die kunst of instrumenten gebruikt sullen mogen worden, ende dat dit accoord door desen getransfixeert sal worden, is den Suppl. verleent ordon. volg. belofte v. 200 L., voor het maken van

de instrumenten op Lodestein. *Resol. der Stat. v. Holl. 1589, Mart 9.*

1589. Is door de Gen. Staten octroy geaccordeerd voor *sekere moolens tot het maken van wit papier, grauw, blaauw ende bortpapier voor 5 jaren.* *Mss. Excerpta uit de Notul. der Gen. Stat. 1589, Mey 2;* want alleen uit zoodanige *Excerpten* kan ik over den inhoud dezer Resolutien beschikken. Evenwel, wij zullen dit octroy beneden (op 1594) in een verzoek om continuatie daarvan, nader leeren kennen.

Wanneer men, hetgene in deze *Berigten* uit de *Resolutien der algemeene Staten*, wordt medegedeeld, aangaande de *papiermolens*, vergelijkt met hetgene van Wijn, (*Huiszitt. Leven, I. 2., Voorrede, bldz. IX.*) daarvan gezegd heeft, dan zal men het niet onbillijk vinden, wanneer ik hieruit mede een bewijs ontleen voor de waarheid, van hetgene ik in dit Tijdschrift, boven bladz. 282 heb gezegd nopens de wijze, waarop de genoemde Geleerde van deze Resolutien heeft gebruikt gemaakt; en houdt men daarnaast, wat hier uit de gedrukte *Holl. Stat. Resolutien*, dit onderwerp betreffende, is geput, dan kan men er, naar het mij voorkomt, ook niets tegen hebben, wanneer ik mijn gezegde mede tot deze uitstrekke.

1589. Otto Barentsz. uit den *Haghe*, langen tyd gepraetiseert hebbende in de waterkunst, en meenende gevonden te hebben, *sekere maniere, omme het water bequamelyker uit de landen te doen loosen, dan by de oude of alle andere nieuwe manieren tot nog toe in het licht gebracht, is geschiet, daerby mede met de wind soude mogen gewrocht worden, sonder eenige kram-raderen of schyfloopen daar aen te besigen, soo men wil; dat hy mede gevonden heeft een maniere van een Assche, daar mede alle molens, soo water als wintmolens, bequamer sullen dragen, en met minder kosten, dan die jegenwoordige asschen doen, ontvangt van de Staten van Holl. octroy op deze nieuwe maniere en inventie van waterloosinge, daaraf de figure den Staten is vertoont, op poene van 100 Realen en de geheel of gedeeltelyk gecontrefeyte instrumenten, etc.* *Resol. der Stat. v. Holl. 1589. Mey 25.*

1589. Van dezelfde dagteekening is het octroy door de genoemde Staten verleend aan Corn. Dircksz. Muys, *steede-timmerman der stadt Delft*, op sekere door hem geïnventeerde en bedagte *maniere van waterwerkinge, tot groote dienst van de landen, bysonder voor degenen, die haer water in de hoogte van 5, 6, 8, 10 of minder of meerder voeten moeten loosen*, volgens de figure vertoont, voor den tyd van 12 jaren, op verbeurte van 100 goudse Realen, ende de, geheel of gedeeltelyk, gecontrefeyte instrumenten etc. *Resol. der Staten v. Holl. 1589, Mey 25.*

1589. Alsoo die van den Geregte der stadt Leyden den Staten hebben doen vertoon, seeckere *nieuwe inventie en maniere van een scheprad van binnen Sleggewys*, gemaect by Mr. Simon Fransz. v. Merwen, *tresorier extraordinaris der voorn. stadt, en gecommiteerde tot de opsigt van der stads getimmerte aldaer, dienende (het rad), om het water met quantiteyt in de hoogte te brengen, en onder en boven hebbende syn centrum, of het aspunt, om uit te loopen*, hetwelk v. Merwen tsyne kosten in 't Leprooshuis tot Leyden voorn., tot een preuve hadde doen opstellen in de sloote aldaer, en door *werkinge van drie personen het water in groote menigte en overvloedig uit syn centre doen lossen ter hogte van vyf of sestehalf voet*, daaraf het instrument vanden geregt is geloofst, gepresen ende overdankelyk aangenomen, als ten gemeenen beste aangewend, ende ten eynde v. Merven de eer en vrugt van syne inventie alleen souden mogen genieten, hebben die van den geregt octroy daerop voor hem versogt, en hebben de Staten, op dese inventie, daaraf de figure aan deselve was vertoont, octroy verleent voor 12 jaren, etc. *Resol. der Stat. v. Holl., 1589, Mey 51.*

1589. Cornelis Dircksz Muys, *steede timmerman der stadt Delft*, vertoont aan de Staten van Hollant, geïnventeerd te hebben, seeckere andere *maniere van een watermolen, daarmede met seer kleine kosten het werk van een achtkante molen of vierkante molen gedaan sal mogen worden, het sy in de hoogte of menigte van het water op te dragen en uit te*

malen, en ontvangt daarop octroy voor den tyd van 15 jaren, op verbeurte 100 goude Realen, en de, geheel of gedeeltelyk, in 't klein of groot, gecontrefeyte instrumenten, etc. *Resol. der Stat. v. Holl.*, 1589, Oct. 31.

1589. Is door de Generale Staten octroy geaccordeert voor 20 jaren aan Simon Stevin van *watermolens, die malkanderen kunnen toemalen, twee, drie off meer hoog, ten tweede, dat de molens, die water uit de polders malen, hetselve er ook in kunnen malen*, enz. *Resol. der Stat. Gen.* 1589, Nov. 28.

1590. Op het versoeck van Simon Stevin, ingenieur, ten einde syne *inventie van vertragende proportie der gaande werken*, niet soude worden gecontrefeyt, volgende syn octroy *de anno 1586*, gesien hebbende het versoeck van Corn. Dirksz Muys, *stadstimmerman tot Delft*, hebben de Staten gecommitteert, de requeste van beide parthyen te visiteren, en, soe doenlyk, te vereenigen, indien niet, rapport te doen, om voorts gedaan te worden na behooren. *Resol. der Stat. v. Holl.*, 1590, Jan. 18.

Van het in desen geroerde octroy van 1586 is mij tot dus verre niets gebleken. Evenwel, het zou mij in dat lijvig werk kunnen zijn ontglipt. Mogt er mij nog iets van voorkomen, zal ik niet nalaten, om deze *Berigten* daarmede vollediger te maken. Men gelieve deze woorden indachtig te wezen, overal, waar zulks bij deze lijst toepasselijk zal zijn.

1590. Werd Pieter Silverer, *gebooren van Triest*, toegestaan, syne konste, die hy zeyde te syn, *om in alle plaatsen, steden en dorpen te doen komen en brengen versch, schoon water, en soet water, dienende niet alleen tot beneficio van alle brouwers, maar ook van andere burgers, in hare huysen, speel-huysen en anders*, binnen den landen te gebruiken op syn hazard en profyt, als hy met de ingesetenen sal kunnen accorderen, sonder dat de Staten accorderen het octroy door hem voor hondert jaren versocht. *Resol. der Stat. v. Holl.*, 1590, Maart 12.

1591. Pieter Jansz, Adr. Harcksz en Ger. Dircksz, *burgers van Alkmaar*, versoecken de Staten van Hollant, om

binnen of buiten Alcaaar of andere plaatsen, daar het goetduncken sal, te mogen stellen een of twee molens, om wit en grauw papier ende anders te maken, ende soo verre de Staten souden verstaan, dat binnen den tyd van 6 jaren, dat eenen Jan Henriksz en Jan Jacobsz, daartoe octroy is verleent, dat de supplianten middeler tyd, wit papier souden moghen maken, ende na d'expiratie van de voorn. 6 jaren, soo wel wit als grauw papier by octroy, etc., hebben de Staten geordonneert, om te schryven aan de voorn. Ja. Henriksz en Jan Jacobsz, dat sy voor de gecommiteerde van de Staten verklaren, of syluyden wit papier van meninghe syn te maken, gedurende hare octroy, ende soo verre deselve sulks aannemen souden, dat haerl. daertoe een prefixen tyd van 3 of 4 maanden soude worden geprefigeert, ende middeler tyd op 't versoek van den Suppl., niet en soude werden gedisponeert, indien niet, de Staten te doen daaraf rapport, omme voorts op het versoek van de Suppl., alsdan gedisponeert te mogen worden na behoren. Resol. der Stat. v. Holl. 1591, Jan. 28.

1591. Octroy tot het maken van een nieuw slag van watermolens, die gebruikt kunnen worden, sonder wint, mette hand van een mensch, ofte in form van een kraen. Resol. der Stat. Gen. 1591, Febr. 21.

1591. Octroy, geaccordeert tot het maken van kopermolens ende smelten van koper. Resol. der Stat. Gen. 1591, Sept. 4.

1591. Henr. Jansz Clock van Alcaaar vertoond hebbende aen de Staten van Utrecht, dat hy, om te continueren syne neringe, in meninghe soude syn, binnen de provincie van Utrecht aan den Hinderdam of daerontrent te erigeren een pampiermolen, om daerop te maecken allerhande soorten van wit ende grauw pampier, alsoo tot Alcaaar twee gelyke molens souden wesen geconsenteert, den eenen binnen die stede aldaer, die gemalen wordt met peerden ende een ander buyten de voorsz. stede, gemalen metten wynde, als hy seyde, ende versoekende daarop octroy, wordt hem deselve verleend by de genoemde Staten, voor den tyd van zes

jaren, etc. 1591, Sept. 16. *Ms. Registers v. Instruct. en Commiss. der Stat. van Utrecht, N°. 2, fol. 190 en volg.*

1594. Alsoo Franck Willemsz van Muylwyck en Corn. Adriaensz, als parteniers voor een parthye, Jac. Anthonisz voor de helft met Claes Themertsz en Jasp. Troyens als parteniers voor de wederhelft, henl. aengecoemen vande weduwe van Jan Lupert voor de tweede parthye, Klaes Jansz Kruidenier, met Antho. Anthonisz Elinck als parteniers en regt verkregen hebbende van de wed. van Adr. Brante, voor de derde parthye, alle burgers der stadt Dortrecht, en Jan Jacobsz en Aelb. Nanningh, poorters binnen Almaer voor de vierde parthye, te kennen gegeven hebben, dat sy, oft haerl. autheurs, etlycke jaren geleden, drie moolens binnen Dortrecht en eene binnen Almaer, tot haerl. kosten, hebben doen erigeren, om daarmede te maken graauw, blaauw, wit en andere papier, tot gerief van de vereenigde provincien, wesende gesepareert van de landen en provincien, alwaer diergelycke papieren byde stroomen t'anderen tyden pleegen gemaakt te worden, ende ten einde dat haerl. inventie, kosten en moeyten, henl. eenigsins gerecompenseert souden mogen worden, versogt hadden, eerst van den Grave van Leycester, ende daarna versogt ende geoblineert den 2 May 1589 van de H. H. Staten Generael, octroy met verbot erz., voor 5 jaren, binnen welke tyt sy geene of seer kleine profyten daaraf souden hebben genoten, so ten respecte van de erectie der moolens, als van onkosten en arbeidsloon, mitsgaders het stoff van de papieren, dat sy hebben moeten expendieren, des te meer, overmits de voorn. neringe in deze landen is onbekend en qualyke bequame arbeiders daartoe souden syn te bekomen; ende alsoo het octroy voorsz. in Mey toecomende soude expireren, versogten gelyk octroy voor noch tien of twalf jaren, hebben de Staten voorn. het gebruik van de moolens by hen gesteld en nog te stellen, tottet maken v. witte, witgrauwe, graauwe, blaauwe en bordpapieren geoctroyeerd als vooren, voor 5 eerstkomende jaren, op poene etc. *Resol. der Stat. v. Holl. 1594, Maart 5.*

(Het vervolg hierna). J. J. DOBT VAN FLENSBURG.
VII Dl. II St. 33

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand NOVEMBER 1841,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOLO TE UTRECHT,

ONDER TOEZICHT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 'S MIDD. 12 UR.	WEERSGESTELDH. 'S MIDD. 12 UREN.
	9ur.	12 u.	3 ur.	9 ur	9ur.	12 u	3ur	9ur.		
1	764	764	764	766	66	104	108	9	o.	Vveinig bewolkt.
2	769	770	770	771	84	112	11	74	z.	idem.
3	774	774	774	778	8	6	83	84	o.	Betrokken.
4	774	774	774	774	82	98	84	82	idem.	Bewolkt.
5	774	778	778	776	68	98	9	7	idem.	idem.
6	777	777	776	778	42	9	96	34	z.	Helder.
7	778	778	778	774	24	88	86	6	n.	Bewolkt.
8	778	772	772	772	36	74	68	86	n.t.w.	idem.
9	771	770	770	770	46	76	9	7	idem.	idem.
10	766	766	766	768	94	104	94	82	w.	Betrokken.
11	762	762	762	763	98	11	98	66	idem.	Bewolkt.
12	756	751	749	748	86	68	96	72	o.	Betrokken.
13	748	747	747	747	8	68	66	58	w.	Bewolkt.
14	758	756	756	759	8	82	46	56	n. w.	Regenachtig.
15	747	747	748	747	48	89	42	46	idem.	Bewolkt.
16	747	747	748	749	16	4	26	18	idem.	idem.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTERKE 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDHD. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12 u.	3 ur.	9ur.		
17	754	756	757	756	24	49	43	16	W.t.N.	Bewolkt.
18	749	746	745	753	09	0	0	0	o.	idem.
19	760	758	754	758	28	0a	1	2	idem.	idem.
20	750	750	750	747	43	6a	74	7	N.	idem.
21	752	753	751	750	63	3a	36	106	idem.	idem.
22	748	747	747	748	124	14	136	12a	idem.	Betrokken.
23	767	758	759	759	31	74	7	27	N.t.W.	Helder.
24	760	760	761	761	15	4a	4a	3	N.	Bewolkt.
25	759	758	758	760	1	26	27	0a	N.t.W.	idem.
26	761	762	762	765	28	5a	34	0a	N. W.	idem.
27	761	760	758	756	06	19	16	4	Z.t.O.	idem.
28	758	758	755	755	8	9a	36	77	W.t.N.	Betrokken.
29	750	748	747	744	104	11	116	121	Z. W.	idem.
30	742	743	743	746	134	147	139	12	N.t.W.	Bewolkt.
1	7717	7717	7716	7718	59a	874	879	68	GEMIDDELDE WAARNEMING Vanden 1st. tot den 1fe.	
2	7309	750	7496	7507	377	31	301	317	— — 1ten. — — 21e.	
3	7545	7544	7541	7542	615	784	752	75	— — 21st. — — 30st.	
	75903	7587	75843	7589	328	7196	7106	543		

- 9 's avonds sterke wind.
 10 winderig.
 11 regenachtig.
 12 's morgens regenachtig.
 13 regen, wind en hagel.
 14 's avonds sterke wind en regen.
 16 's middags hagel en sneeuw.
 17 's nachts donder en hagel.
 18 hevige wind en sneeuwjagt.
 19 's avonds regen.
 21 's namiddags regenachtig.
 22 's avonds regenachtig.
 25 's morgens mistig.
 27 's middags regenachtig.
 28 's morgens mistig, 's avonds weinig regen.
 29 windrig, 's avonds storm.
 30 wind, 's avonds sterke wind.

Algemeen gemiddeld, Barometer 758,405, Thermometer 6,993.

November 1841.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN
OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie
UTRECHT.

	GEBORENEN.							HUWELIJKEN.	ECHTSCHIEDINGEN.	OVERLEDENEN.	
	Getal.		waaronder:							M.	V.
	M.	V.	Onechte.		Tweel.	Doodgeb.					
UTRECHT.	66	75	6	6	2	8	7	48	»	64	46
AMERSFOORT.	20	11	1	1	»	2	»	8	»	9	14
RHENEN.	4	4	»	»	»	»	»	1	»	3	2
WIJK BIJ DUURSTEDEN.	5	4	»	»	»	1	»	1	»	2	2
MONTFOORT.	4	2	»	»	»	»	»	1	1	»	3
IJSSELSTEIN.	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

		onder Nulpeil.
1 November 1841.		3 el 25 dm.
15 —————		4 — 03 —
30 —————		2 — 73 —

St. Nicolaus-Convent (*).

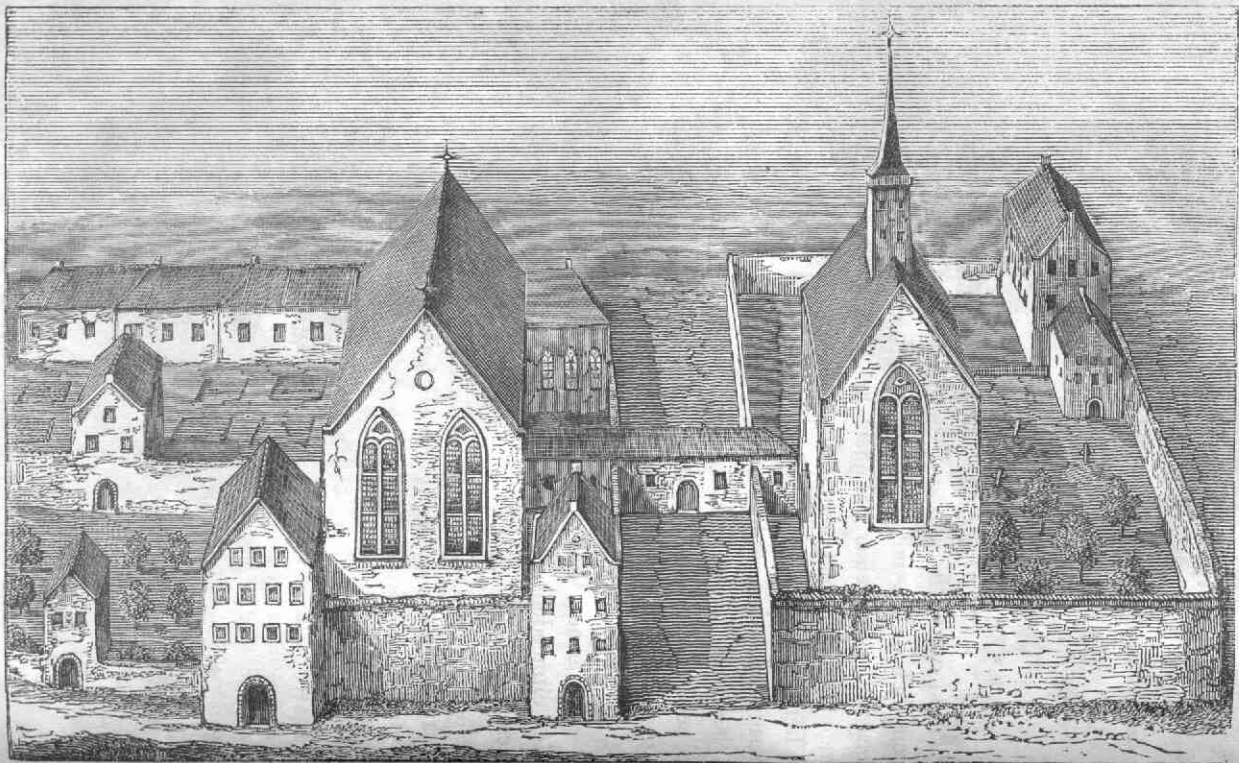
Later Tuchtuis, thans algemeen Arrest- en Provoosthuis.

Met Afbeelding.

Dit klooster, hetwelk tot de Beggijn- of Zusterenhuizen behoorde, ontleende zijnen naam aan de St. Nicolaaskerk, in welker nabijheid het gesticht was. Eene geringe hofstede met een stuk grond, aan de westzijde van het kerkhof, slechts vijf en eene halve roede lang en naauwelijks vier roeden breed, was de grondslag van dit, later zoo uitgebreid, convent. Het was in 1337, toen zeker Priester Heijnrick van der Stove (†), het toenmalige huis, » om Godswil vermaakte, tot het herbergen van goede arme Joffrouwen die Gode dienen ende den armen behulpeliken waren, en den zieken dienden oitmoedeliken sonder wtwendighe besittinghe van tyliken goede.”

(*) Zie de legende van St. Nicolaas aan het slot dezes.

(†) Het is opmerkelijk, dat de stichter, volgens den giftbrief, na bekomen toestemming van Schout en Schepenen, deze hofstede eerst vermaakte aan Aleijden van Dortmund, onder bepaling dat zij na zijnen dood het huis, als dan daarop staande, tot gemeld doel zou instellen. Ten onregte dus stelt men het in werking brengen dezer making op Dingsdag na Sinte Lambrechtsdag 1337, den datum van den giftbrief; dewijl men moet veronderstellen, dat zoo lang hij leefde, zij deze hofstede zal bewoond, immers het vruchtgebruik van dezelve zal getrokken hebben; de tijd zijns verscheidens is niet gebleken.

HET SINT NICOLAAS KLOOSTER, OMSTREEKS 1370.

Wij vonden geene bepaling in den giftbrief, zoo als dit anders gewoonlijk geschiedde, van eenige regelen van orde, waaraan de » goedwillighe meecheden" onderworpen waren, hetwelk al spoedig aanleiding tot wanorde moest geven, ten gevolge waarvan de Raad der stad in 1390 zich de zaken van dit gesticht aantrok, en » die eerbare heren Herman van Wulven Ridder, en Dirck Williamssoen, om seker saken ghesciect heeft, om toesien te hebben op dese steden ende personen." Deze Heeren voerden een reglement van orde in, waaraan de bewoonsters zich moesten onderwerpen; doch konden niet voorzien in hare geestelijke bediening, waarom zekere Heer Wermhout, waarschijnlijk Priester, en de moeder van het St. Cecilia-klooster het geestelijk bestuur op zich namen, immers de zusteren als raadgevers dienden. Na het overlijden dezer laatste werd eene moeder verkozen, uit het Abraham Dole convent, Gijsberta genaamd, die het gesticht aanmerkelijk verbeterde, door het timmeren van een goed steenen huis, een reventer of eetzaal en een dormpter of slaapzaal, waardoor het getal maagden, onder haar bestuur merkelyk vermeerderde.

Tot dien tijd behoorden deze zusteren tot geene geestelijke orde; doch toen in 1399 de beggijnen van de Ceciliën- en Abraham Dole conventen, de derde orde van de penitentie van den H. Franciscus aannamen en besloten zusters werden (*), nam men ook dit gesticht

(*) De bevestiging hiervan heeft niet vóór 1422 plaats gehad; zij geschiedde door Bisschop Frederik van Blankenheim; in dat jaar eerst werden de zusters plegtstatig gewijd, in de St. Nicolaaskerk; doch door een bijzonder privilegie stond hij haar toe voortaan in de conventskapel besloten (gewijd) te worden.

in die orde op. Zoo lang deze Gijsberta aan het hoofd van het klooster stond, nam hetzelfde in bloei toe; doch in 1403 overleden en opgevolgd door zekere Sijborch, ging het dermate terug, dat zij wegens haar slecht bestuur werd afgezet. Het was echter aan zekere Nanna Johans dochter van Ackoijen voorbehouden, het convent eene grootere uitgebreidheid te geven. Zij werd in 1407, nog zeer jong zijnde, doch met tijdelijke middelen ruim gezegend, tot moeder verkozen. Groote sommen besteedde zij aan de uitbreiding van het klooster, zoo door het aankopen van aangrenzende woningen en kameren, als tot het bouwen van een geheel nieuw convent, waaraan zij toevoegde eene kapel en bidkameren aan de zuidzijde. Later nog kocht zij een huis in de steeg, destijds St. Nicolaaskerkweg, (thans tuchthuissteeg), waarvan zij een reventer deed maken, dewelke sedert in den keuken veranderd werd (*).

Er verliep echter nog een geruime tijd, eer deze kapel gewijd werd; dit had eerst plaats in 1448, op St. Stevensdag, 7 Kal. (†) December, door Johan

(*) Op het laatst van haar leven deed zij met den biechtvader Heer Jan van Berghe een » goet sterck huus tymmeren tot een reventer, » terwijl toen de oude reventer in den keuken veranderd werd. Deze Priester, een zeer braaf man, die de kloosterbelangen regt ter harte nam, stierf in 1453 in den ouderdom van omtrent 94 jaren. Nanna de mater, overleefde hem slechts 70 dagen. Wij ontleenen deze bijzonderheid uit zeker geschreven chronijkje van het St. Nicolaas convent, waaruit wij veel geschiedkundigs geput hebben. De schrijvers van het Utrechtsche Bisdom hebben hiervan mede gebruik gemaakt. Het is bewaard in de Akadem. Bibliotheek, Codd. Mss.

(†) De herinnering aan de wijding van kerken en kapellen werd ieder jaar herdacht, door het vieren van eene plegtige mis, van waar de kermissen (kerkmissen) haren oorsprong ontleenen.

van Corckaengen, Wijbisschop van den Kerkvoogd van het Sticht Frederik van Blankenheim, die vele aflaten aan deze kapel verzekerde. Zes jaren vroeger was den kloosterlingen vergund, de kapel van een toren te voorzien, en eene klok *buitens daks* te hangen.

Hoewel in het bezit van een eigen kerkgebouw, waren de zusters nog altijd parochianten van de St. Nicolaaskerk; door magtige voorspraak echter en tegen jaarlijksche betaling van een oud schild (*) aan die Parochiekerk, verkregen zij in 1422 het regt, om haren eigen biechtvader te mogen kiezen, een gewijd altaar te bezitten, en het H. Sacrament aldaar te mogen ontvangen; doch het laatste olie-sel moest door een der Priesters van de St. Nicolaaskerk worden toegediend, op welker kerkhof de conventualen verplicht waren, hare dooden te doen begraven; maar ook van deze verplichting kochten zij zich in 1440 vrij. Tegen betaling van een' gouden rijschen gulden jaarlijks,

De kermis, welke men op de octaaf van Pinksteren vierde, werd bij de wijding dezer kapel, in het jaar 1448, gesteld, op den dag der wijding, zijnde 7 Kal. mensis Decembris. De groote kapel, welke deze verving, werd met het kerkhof gewijd op St. Ambrosiusdag 1476; doch onder goedkeuring van Bisschop Rudolph van Diepholt werd daarbij tevens vastgesteld, dat het wijfeest alle jaren, Dingsdag na het feest van Pinksteren gevierd zou worden. Deze kermis heeft voortgeduurd tot op onzen tijd; voor een stuiver had dien dag ieder den vrijen toegang tot bezigtiging van het tuchthuis, toenmaals in de gebouwen van dat convent geplaatst.

(*) Dit oud eigen is jaarlijks betaald tot in 1536; in de rekening van welk jaar wij vinden, dat het heeft opgehouden, in deze bewoordingen:

» Die Pastoor van St. Nicolaeskerk sjaers drie gulden tien stuyvers ter cause van de separatie, maer alsoe voersz. convent by desen tyt tgebruyck van dyen nyet en heeft. laeten haer duncken voorts meer ongehouden te zyn d voersz. separatie te betaelen.⁷²

mogten zij in hare eigen kapel begraven, en het laatste oliesel toedienen. Toen in 1471 echter eene zware pestziekte binnen de stad woedde, en hare vernielende kracht zich ook tot dit klooster uitstreckte, stierven er 19 zusters, die allen in de kleine kapel begraven werden, zoodat met de reeds vroeger aldaar ter aarde bestelde kloosterlingen de geringe grafruimte gevuld was. De zusters gevoelden dus eene dringende behoefte aan een grooter bedehuis en kerkhof; doch de ruimte daartoe ontbrekende, werd er eene hofstede aangekocht, waarop men in 1474 eene kerk begon te bouwen, welke twee jaren later, onder Bisschop David van Bourgondiën gewijd, en van drie altaren voorzien werd. Op dit ruime kerkhof werd haar in 1477 ook toegestaan, lijken van anderen, buiten het convent overleden, te mogen begraven.

De afbeelding, welke wij van dit convent mededeelen, stelt de kloostergebouwen voor, zoo als zij zich in welstand vóór de hervorming nog bevonden; wij ontleenen dezelve aan den platten grond der stad van Braunius, omstreeks den jare 1570 uitgegeven, in overeenstemming met andere oude plans daarvan bestaande. Een belangrijk Raadsbesluit van XII September 1543, ons door den overmoeiden opspoorder van Utrechtsche oudheden, de Heer J. J. Dodt van Flensburg medegedeeld, stelt ons de topographie van dit klooster in een vroeger tijdperk gedeeltelijk voor. Op des convents erven aan de zuid- of walzijde, stond toen het bouwhuis, bergen, schuur, hoenderhuis enz., tot welke de toegang door eene hecht gemetselde poort onderhouden werd. Toen echter bij de versterking der stad in 1543 ook het vak walmuur van de Tolsteegpoort naar den St. Servaastoren werd vernieuwd, en men tot oprijden van

geschut en ammunitie eenen rijweg aldaar behoefde, stond het convent een gedeelte zijner erven aan die zijde tot dat einde af, in vergoeding van hetwelk de Raad der stad haar onder anderen in ruiling gaf den kerkweg van St. Nicolaas, beginnende in de Twijstraat, tusschen het coavent doorlopende en eindigende aan den rooster van St. Nicolaaskerk, benevens de plek gronds strekkende aan de oostzijde van het klooster tot aan de genoemde kerk. Van dezen tijd dagteekent de poort, waarmede de St. Nicolaassteeg op de afbeelding is afgesloten. Doch om de belangrijkheid van het medegedeelde stuk zullen wij het hier in deszelfs geheel laten volgen.

» Raads-dagel. Boek, XII September 1543.

Belieft by den Rade alsoe t convent van Sincter Nicolaes eensdeels van hoir erve, bouhuys, twe bergen, scuere, hoenrehuys, den poort van vier steen dicke, ende voirts die alinge convents heynmuer, die in kalek geleyt was van ander halff steen dick overmits t leggen van der nyer wallen, gelegen after t convent voirscreve omtrent Tollestegher poirte, offgebroken ende tot deser stadtsbehouff offgenomen, geerbeert, ende gemeten is, omme een wech te behouden voor der nywen wallen, tot commoditeyt van dese stadt, omme die mit wagen ende peerden te bereyden ende te gebruycken, alsoe dat 't convent voirscreve in recompensie van dien voirtaen hebben ende gebruycken sell, tot convents orber ende proffyt, die stede ende kerkwech, gelegen wesende tusschen hoir convente voir hoir kercke ende van de rooster van Sincter Nicolaeskerkhoff off, de leggende omtrent after die kercktoirn van Sincter Nicolaeskercke, voirts strekkende aen Twystraat toe; des soe zell t convent voirscreve 't houckhuys mitten twee cameran ende poirt-

wech, dair aen die gelegen zyn aen de zuytzyde van de voirscreve strate huere uytganck laten hebben ende gebruycken, duer die voirscreve straet nae Twystraet toe ende nyet nae Sincter Nicolaes prochie toe, ofte ander hoir gemoete dair of hebben, ende oick by hoir wille aen hoir convents erve coopen moegen die poirtwech mitte twe cameran voirgeruert. Ende voirt soe sel t convent voirscreve, wederomme tot convents coste, een nyeuwe heindmuur, mit poorte ende poortwech, ende anders tot convents voorscr. oirber ende commoditeyt bynnen t besteck, dat van stadswegen tusschen deser stadt walle ende des convents erve voirsz. ende dair op gestecken sel werden opmetsellen, ende tymmeren. Ende daer voir sell dese stadt boven t ontberen van de stege ende de kerckwech voorgenoemt, noch 't convent voorscr. vytreycken eens die somme van xxxv carolus gulden ende mede soe sell dese stadt een nyeuwe strate leggen tusschen dese stat walle ende des convents voirsz. heyndmuur gaende nae Tollesteghpourte voorscr. toe, tot deser stadts coste, welcke straet daernaer voertaen, by deser stads ende convent voorscr. onderhouden sel worden t hoirer beider costen, ende die rooster die leggende is, tusschen t convents voersc. erve aen Sincter Claes kerckhoff sell van stadts wegen mitten toebehoiren verleyt werden teynden aen den hoeck van t convents voirsz. erve en Sincter Nicolaeskerckhoff naer der stadts wallen toe."

Na het verlaten van de stad Utrecht door de Spanjaarden in 1578, brak de hervorming met kracht door. De Staten van dit gewest werden toen bedacht, eene zekere orde te stellen, op de administratie der geestelijke goederen. Ook de » Joffrouwen conventen, » waarvan de

Beggijnhuizen een deel uitmaakten, ondergingen groote wijzigingen, zoo door het verbod van de uitoefening der Roomsche kerkleer en het dragen der geestelijke kleding (*), als door het doen van rekening en verantwoording der convents goederen aan de Staten, waartoe gedeputeerden, hunnent wegen, gesteld werden. Deze administratie werd in 1587, onder het oppertoezicht van Schout en Burgemeesteren van Utrecht gesteld (†). De mater van het convent was met het houden derzelve belast, bijgestaan van een' rentmeester.

De onrustige tijden waarin de stad Utrecht toen ruimschoots deelde, deden zich binnen de muren van het convent mede gevoelen. In 1586 werden de stille beggijnen verplicht een gedeelte van het klooster af te staan, tot inlegering van eenig Engelsch krijgsvolk van den Graaf van Leicester. De Kapitein van hetzelfde

(*) Resolutie der Staten 's Lands van Utrecht vaststellende de administratie der geestelijke goederen, 6 Junij 1580, Art. XXI luidt dus: » Item dat die Bagyne Conventen sullen blyven soo die nu syn, wtgesondert t'exercitie van de Roomsche religie ende thabyt, mits dat men die sall reduceren tot competenten getall en dit all ten waeren naemaels anders by den Staten naer gelegenheyt van den tyt ende saecke geordonneert worde.»

(†) De Rekeningen van dit convent zijn in het Stads Archief aanwezig, beginnende met 1586 tot 1676. Uit de oudste welke voorhanden is, blijkt, dat deze en de vorige gesloten en goedgekeurd is, door Gedeputeerden der Staten tot directie der geestelijke goederen, de volgende door Schout en Burgemeesteren. De reden dezer verandering is ons niet gebleken, doch dat de Raad der stad op de Beggijnhuizen met meer regt gezag uitoefende, dan op andere conventen, zou kunnen betsoegd worden, uit het jaarlijks benoemen bij loting, van Beggijnmeesters uit den Raad. Zie o. a. de ordonnantie op den Sparen (Financie) 1449, bij v. d. Water, Utr. Placaatboek III. f. 73, 80.

betrok een gedeelte van het convent, terwijl zijne manschappen zich mede in de kerk behielpen, waarin de altaren en andere versierselen werden afgebroken, en het huis Gods in een paardenstal herschapen. De last dezer inlegering was het echter niet alleen, welke den kloosterlingen drukte, neen, ook zij moesten hare gasten van al het noodige voorzien, hunne zieken verzorgen, ja zelfs bij overlijden hen doen ter aarde bestellen, alle welke buitengewone onkosten uit des convents goederen moesten betaald, en door de mater in rekening gebracht worden. Het was dus niet te verwonderen, dat de beggijnen zeer bekrompen moesten huishouden; in plaats van gezamenlijk te spijzen, zoo als sedert onheuchelijke jaren plaats had, werden haar uitdeelingen in geld gedaan, dewelke in het jaar 1586 de helft minder bedroegen dan gewoonlijk. Toen zij in dat jaar nog van die lastige gasten verlost werden, haastte men zich de kerk en het convent te reinigen, waarna de vreedzame bewoonsters het rustig bezit harer woning dachten te hernemen; doch de tijdswisselingen wilden dit anders; op nieuw werd haar klooster in eene kazerne hervormd, voor dit maal echter voor zieke soldaten; immers in 1587, leert ons de rekening, werden vele posten van geleverde medicamenten; » melk, schoonbrood (*), keersen, vleys, oly en andere verkwikkingen voor die soldaten sieck wesende”, gevonden. De kapitein schijnt omtrent dien tijd plaats gemaakt te hebben voor een' Predikant, want in dat zelfde jaar werd een gedeelte van het convent voor zijne huishouding ingerigt. Brandstoffen, aardewerk, linnen lakens tot circus-

(*) Wittebrood.

sen enz. moesten wederom door de Mater, voor convent-rekening, geleverd worden.

Deze tijden van onrust voor de conventualen hielden afwisselend aan, tot het jaar 1593. Toen eerst keerden de zusters tot hare vorige levenswijze terug; in de maand Julij van dat jaar werd de eerste zamenkomst plegtig gevierd, met eenen maaltijd, waarop de wijn niet vergeten werd (*): dit was in der daad eene zeldzaamheid, waaruit men besluiten kan, hoedanig zij zich verheugden wederom in het ongestoord genot harer vorige vrijheid te zijn teruggekeerd. Van dien tijd af leefden en spijsden zij weder te zamen; de opvolgende Maters bestierden des convents goederen en huishouding onder toezigt van haren rentmeester Antonis van Nijkerken, tot genoegen van hare principalen, den Schout en Burgemeesteren der stad. Twintig jaren genoten de zusteren het vreedzame kloosterleven, toen zich in 1613 eenige donkere wolken boven hare hoofden zamenpakten, die weldra in een hevig onweder losbarsten, en hare geheele zelfstandigheid schenen te zullen vernietigen. De Raad der Stad namelijk, vond, onder approbatie van de Staten goed, eene hervorming in de Jufvrouwen conventen daartestellen (†). De tot heden gehouden administratiën werd den Maters ontnomen en aan rentmeesters, van wege den Raad aangesteld, opgedragen. De misvaten en andere

(*) Uit hoofde van de geringere inkomsten, dan de adellijke Jufvrouwen conventen, werd den kloosterzusteren zeer zelden wijn geschonken; in de rekeningen wordt mede van geen wijngeld melding gemaakt, hetwelk de rijkere conventualen ten deel viel. Slechts in de noodigste levensbehoefden werd voorzien. Op refectie dagen werd tot haar onthaal *dik bier* geschonken.

(†) Ordonnantie, 9 Augustus 1613, Raads-dagelijksch boek.

geestelijke sieraden, thans ondoelmatig beschouwd, werden tot geld gemaakt (*), een vast getal provens werd voor ieder klooster bepaald; dat voor St. Nicolaas werd op acht vastgesteld, waarvan slechts 5 volle of binnen proven, ieder van *f* 150, en 3 buiten proven ieder van *f* 60 jaarlijks werden uitbetaald (†).

Voorts werd van de meubelen in alle de conventen inventaris gemaakt, en naar behoefte van ieder gesticht verdeeld.

Ieder werd de vrijheid verleend zich in den echt te begeven, doch in dat geval met verlies der prove; hiervan echter waren uitgezonderd, zij, die voor het jaar 1582 gebeneficeerd waren geworden; deze huwende, behielden hare volle proven, zoo lang zij leefden.

Ten slotte werd bij deze verordening den oudere zusters verboden het zingen van choorzangen, doch hen vrijgelaten het bijwonen van de predicatiën der Gereformeerde religie en het zingen van Psalmen, hetwelk beide door de later aangenomene zusters als eene belofte werd afgevorderd, welke tevens moesten beloven »neerstelyk te zullen bidden voor den welstand vant vaderland, van de overheid, voor de burgers en ingezetenen enz.”

(*) De misvaten en ornamenten, bij besluit van den Rade verkocht aan Adriana Cornelis dr. Wtdraegster voor xxxvi pond, xvi sch. 3 gr. Rekening 1613.

(†) In 1613 bedroeg de volle prove slechts *f* 100, doch de kloosterzusters wendden zich bij rekwest aan den Raad der Stad, die dezelve het volgende jaar met *f* 50 vermeerderde. Rekg. van den nieuwen rentmr. Lambert Strick, als zoodanig aangesteld, 20 September 1613. Hij was tevens met het bestuur van het St. Cecilia-klooster belast.

Hoewel deze nieuwe orde eene groote verandering in de huishouding der kloosterzusteren te weeg bragt, bleven zij echter nog ieder in haar eigen convent wonen: dit voorregt mogten de beggijnen van St. Nicolaas niet lang genieten; het volgende jaar reeds moesten zij een ander loaal betrekken, dewijl de Staten in overeenstemming met den Magistraat hadden goedgevonden, haar klooster tot een tuchthuis te verbouwen, aan welk laatste zich in de stad eene dringende behoefte deed gevoelen.

In het jaar 1615 sloeg men reeds handen aan het werk, tot de bouwing van het tuchthuis. De plaats, waar het eigenlijke klooster stond, werd daartoe bestemd; het kerkje echter bleef tot in het jaar 1632 in wezen: in dit jaar werd hetzelfde tot afbraak verkocht (*), terwijl gelijktijdig drie kameren (†), aan hetzelfde grenzende, mede ten verkoop werden aangeslagen. Van tijd tot tijd werden de overige huizen en landerijen, het convent toebehoorende, in het openbaar van stadswegen verkocht. Het Arkel klooster (§) op de Nieuwe gracht, op den hoek van de Kleine Eligensteeg, zich uitstrekkende tot aan de Lange Nieuwstraat, werd aan de kloosterzuste-

(*) Zie Raads-dagelijksch boek, 25, 30 Julij 1632.

(†) Deze kameren droegen de namen van de son, maan en sterre, waarschijnlijk naar de drie bolwerken in deze nabuurschap gebouwd.

(§) Dit klooster was aldus genaamd naar het convent Marien-Hage, uit het dorp Arkel bij Gorinchem in 1558 naar Utrecht overgebracht. In 1572, door armoede dit huis verlatende, werd het gebouw door de Nonnen van het St. Annaklooster in het Gein, die door den Spaanschen oorlog uit haar klooster vluchtten, betrokken. Op de oude platte gronden van de Stad komt het voor, onder de benaming van St. Anna klooster, terwijl de oude benaming nog lang in zwang is gebleven. Zie v. H e u s s e n en v. R i j n, Utr. Bisdoma.

ren tot toekomstig verblijf aangewezen. Dit convent, van veel kleiner omvang dan hare vorige woning, werd, na behoorlijk te zijn vertimmerd, in het jaar 1614 door haar betrokken.

Van de vijf zusters, die in dit convent gehuisvest werden, leefden in 1636 nog twee, waarvan de oudste toen *f* 200, en de andere de bepaalde *f* 150 trok (*); daarentegen werden vele kleine proven aan burgerdochters in de stad wonende, uitgedeeld, welke in 1630 het getal van 46 bedroeg, waaronder verscheidene dochters voorkomen met kwalen bezocht, welke haar den handenarbeid verboden of zeer bemoeijelijkte; zelfs wordt er van eene melding gemaakt, die eene prove ontving, tot onderstand van haren zieken vader.

In 1634, bij de oprigting der Illustre school, besloot de Raad, dat de kosten tot haar onderhoud gedeeltelijk zoude gevonden worden, uit de inkomsten der geestelijke goederen; in 1635 droeg dit convent 150 fl hier-toe bij, terwijl het volgende jaar deze school tot eene akademie verheven, hare meerdere behoefte eene verhoogde bijdrage noodzakelijk maakte; het St. Nicolaas klooster werd toen geschat op *f* 1000 jaarlijks, hetwelk

(*) In 1624 telde dit convent 23 *buiten Conventualen*. Deze werden aldus genaamd, omdat zij buiten het kloostergebouw woonden; hen werd slechts eene bepaalde toelage in geld (prove) toegeedeeld van *f* 100 tot *f* 10. Deze proven bedroegen in dat jaar *f* 1028, en werden tot aan de oprigting der illustre school nog hooger opgevoerd; dit echter schijnt het tijdstip geweest te zijn, dat de Raad het geheel of gedeeltelijk uitsterven, immers het verminderen der proven besloten heeft. Na dien tijd brengt den rentmeester ieder jaar minder provens in rekening; zoo in 1641, één binnen- en 24 buitenproven, in 1651 slechts 14 buitenproven, en in 1668, vier, ten bedrage van *f* 275.

in 1658 tot *f* 1580, en in eenige volgende jaren tot nog hoogere som opgevoerd werd. Toen echter in 1647 de laatste conventuale overleed (*), en de buiten conventualen van tijd tot tijd uitstierven, disponeerde de Raad der Stad over de inkomsten tot onderscheidene nuttige doeleinden (†). Des convents goederen werden van tijd tot tijd verkocht, en de gelden, op lands- of stadskantoren tegen den penning twintig belegd.

De rekeningen van 1672—1674 zwijgen voor het eerst van alimentatie of provengeld; de inval van de Franschen en het bezetten dezer stad door die troepen, schijnt hiervan de oorzaak te zijn geweest, even als van de aanzienlijke vermindering des onderstands, welke de Hoogeschool genoot. In deze drie jaren bedroeg dit slechts de geringe som van *f* 275. Het is echter opmerkelijk, dat na het verlaten van Utrecht door de Franschen, de vorige orde van zaken niet weder is hersteld: immers in de volgende rekeningen 1675--1678

(*) Van dit tijdstip kan men de geheele opheffing van deze klooster-inrigting dagteekenen; het gebouw had reeds in 1614 opgehouden haar ten verblijf te verstrekken. Na 1645 werd er in de rekeningen geen verder gewag gemaakt van reparatien aan de conventen, waaruit wij moeten besluiten, dat hare laatste verblijfplaats, het Arkel convent, niet lang daarna door haar bewoond is geworden. De gebouwen en kerk werden verkocht in 1658.

(†) In 1647 b. v. werden *f* 1050 aan de Aalmoesnierskamer uitgereikt, onverminderd de jaarlijksche subsidie, welke deze armen-inrigting jaarlijks uit convents goederen genoot. In 1651 werd de Raad op authorisatie van de Staten den 21 November, *f* 2000 uit dezelfde goederen toegestaan, tot het maken van den doorgebroken Grebbendijk. In 1616 disponeerde de Raad, ten behoeve van den kerkmeester der Geertekerk over *f* 2000, en ten behoeve van den eersten Kameraar over *f* 1566, 10 eaz.

wordt de uitgave voor de Hoogeschool als memorie gesteld, en van gelduitdeelingen of provens in het geheel geen gewag gemaakt.

Hier eindigen onze nasporingen, door het gemis der rekeningen na 1678.

In de Beschrijving van het Utrechtsche Bisdom, door van Heussen en van Rijn vindt men de lijst der Regenten en Biechtvaders, alsmede der Maters van het convent.

Wij zijn echter in staat gesteld eene meer uitvoerige opgaaft der landerijen, het klooster toebehoorende, te geven. Volgens gemelde schrijvers zoude dezelve uit omstreeks 40 morgen hebben bestaan. Het volgende extract uit de rekening van Geertruid van den Berge, mater van het convent van St. Nicolaas, in 1586, zal doen zien, dat het gesticht destijds eene grootere hoeveelheid landerijen bezat.

Eene hoeve lands, min vyfthalf hond liggende in de *Wyers*.

Een huis met elf hout land in *Abstede*. Toepachten een ton appelen, 20 mud hoppen, acht pachthoenderen en een daalder in de keuken.

4 morgen land genaamd *Cranenborch* by *Covelaarsbrug*, 's jaars om 14 mudden weit en een mud groene erwten, al hetwelk den conventualen tot hun nooddrift omgedeeld wordt.

5 morgen land gelegen in *Galecop*.

5 $\frac{1}{2}$ morgen land in de *Hoge Weide*.

6 morgen land in *Galecop*.

Voor toepachten van deze 4 perceelen (aan een en denzelfden bruiker verpacht) eenen vetten hamel, of twee gulden daarvoor.

8 morgen land gelegen te einde van *Wulven* (Wolven),

benevens eenen vetten hamel of twee gulden daarvoor, met tien capoenen of vyf stuivers voor ieder capoen.

5 morgen land gelegen in *Galecop*.

ONDER JUTPHAAS.

26 morgen land met een boomgaard. Voor toepacht een vetten hamel of f 2 daarvoor en 25 hoenders of drie stuivers voor ieder.

8 morgen land, acht capoenen of 5 stuivers voor ieder.

12 morgen land, 16 hoenders of $2\frac{1}{2}$ stuiver voor het stuk en 50 eyeren.

6 morgen land en 6 eendvogels.

8 morgen land, 4 capoenen of 5 stuiv. voor ieder.

LOPIK.

5 morgen land; 3 capoenen of 5 stuiv. voor ieder.

4 morgen land, 5 capoenen of 5 stuiv. voor ieder.

4 morgen land en $1\frac{1}{2}$ hond, strekkende van de heerlykheid van *Jaarsveld* tot de landscheidinge van *Benschop*.

$7\frac{1}{2}$ hond land, en een kaas.

HOOGHE WEIDE.

$5\frac{1}{2}$ morgen weiland genaamd den Omloop.

Een huis met een boomgaard en eenig bouwland te zamen 8 morgen land.

Het voorschr. land bruikt de huurder van het huis, ten halve, waarvan het convent voor hare helft gemaakt heeft van erwten f 12.

OOSTVEEN.

$\frac{1}{4}$ weiland en 3 pachthoenderen.

5 morgen land, 8 pachthoenderen of 5 st. voor ieder en 20 ponden boter.

WESTROEK.

18 morgen land en 6 smaelhoenderen.

TER A BOSCH.

19 morgen land.

WERKHOVEN.

5 morgen bouwland, waarvoor tot huur gegeven word 3 mudden weit, welke onder den armen gedeeld worden.

MIJDBRECHT.

8 morgen land.

HARMELEN.

6 morgen land gelegen in *Haanwyk*.

BUITEN TOLSTEEG.

2 morgen en 2 hond genaamd den *Rynacker*.

WOERDEN.

8 morgen land gelegen in *Cromwyk*, aan de *Linschoten*.

6 morgen weiland gelegen in *Wiersche broek*.

TIENDEN.

In het *Waal*, *Lynpad* en *Schalkwyk*.

HUIZEN.

Een huis staande op St. Nicolaaskerkhof.

Een huis van Melchior de Goudsmit in de Twystraat.

Een huis staande in de Twijstraat.

Drie huizen in de St. Nicolaassteeg.

Het Paterhuis.

OUDEIGENS EN LOSRENTEN.

Uit een huis staande by de Regulierbrug, hetwelk Hendrick van Noort bewoont heeft.

Uit een huis in de Twystraat.

Uit een huis staande in St. Janssteeg genaamd de Clock.

Van het convent Bethlehem losrenten benevens diverse lyfrenten enz.

N.—M.

Legende van Sint Nicolaas.

Nicolaas was poorter van de stad Patria. Uit vrome rijke ouders gesproten was het kind van zijne geboorte reeds met een waas van heiligheid overtoegen; want den eersten dag, toen hij gedoopt zoude worden, stond hij al regt op in het bekken, en boven dit zoog hij slechts tweemaal 's weeks aan den borsten zijner moeder des Woensdags en Vrijdags. In de kindsche jaren ontweek hij zorgvuldig het gezelschap der kinderen, doch in plaats van te spelen, ging hij altijd ter kerk. Na den dood zijner ouderen in het bezit van groote rijkdommen gekomen, peinsde hij op welke wijze dezelve het best tot Gods eere en niet voor de wereld te besteden. Vernomen hebbende, dat een zijner bureu zijne drie dochters dwong, in een bordeel te gaan, ten einde in zijne armoede te voorzien, nam hij een klomp goud, en wierp die bij nacht door een venster in zijn huis. De man, die des morgens dit goud vond, huwlijkte daarmede eene zijner dochters uit.

Weinig tijd daarna wierp Nicolaas nog een klomp goud in zijn huis, waarvoor de schamele man God opregt dankte, doch hij was bedacht in het vervolg op te passen, den man te leeren kennen, die aldus in zijne armoede voorzag. Na weinige dagen wierp Nicolaas op nieuw een klomp goud in dat huis, welke echter tweemalen meer waarde had, dan de vorigen. Ditmaal

merkte de man den dader, dien hij, niettegenstaande zijne vlugt inhaalde, en op zijne kniën dank zegde voor zijne weldaden.

Nicolaas deed hem beloven, zoo lang hij leefde, dit voorval niemand te verhalen.

Als de Bisschop van Mirea gestorven was, vergaderden in die stad verscheidene hooge Prelaten, om een nieuwen Bisschop te verkiezen. Aan het hoofd van hen stond een Bisschop van groote magt, van wien de keus het meest afhing; en als hij hen allen had vermaand, dat zij bidden en vasten zouden, zoo hoorde hij in den nacht eene stemme, welke hem zeide, dat hij met de metten voor de kerkdeur staan zoude, en die hij het eerst zag ter kerke komen, en die Nicolaas heette, dien persoon zoude hij zalven tot Bisschop. Dit waarschuwde hij de andere Bisschoppen, die allen zich ter aangewezen plaatse bevonden.

Zie het wonder! Nicolaas stond vroeger op, dan al de inwoners, en als van God gezonden, trad hij kerkwaarts. De Bisschop vroeg hem zijnen naam, denwelke gezegd hebbende, leidde hem de Bisschop in de kerk, zette hem op den Bisschoppelijken zetel, niettegenstaande zijne nederigheid dit niet gedoogde. Hij hield zich ootmoedig, en bleef rein van zeden, hij waakte, bad en vastte, hij schuwde het gezelschap van vrouwen, was nederig in het ontvangen van alle menschen, naarstig in het spreken, snel in het beraden en streng in het berispen. Men leest in eene chronijk dat Nicolaas was » ten rade van Nijcea.»

Hij stierf in December 343; toen hij begraven was, in eene tombe, zoo vloede aan het hoofdeinde eene fontein van olie en aan het voeteneinde eene fontein van

water, en tot heden vloeit uit zijne leden olie, welke de kracht heeft vele ziekten te genezen.

Na verloop van vele jaren verwoestten de Turken de stad van Mirea, doch de 48 Ridders van Barrea voeren derwaarts en vier monniken togen met hen, en wezen hun de tombe van St. Nicolaas; zij openden dezelve en vonden zijn gebeente liggende in den olie, en voerden ze naar Barrea over in het jaar 1077.

Onderscheidene voorbeelden der wonderen in zijn leven, zoo wel als na zijnen dood verrigt, zijn te vinden in Ja. de Voragine, Gulden Legendes, Nederd. Utr. bij Jan Veldenaer, 1480, 4°. (Akad. Bibl. Hist. Eccl. 4°. N°. 22).

Iets over het geschiedkundig werk van EMANUEL VAN METEREN, ook met betrekking tot de Utrechtsche zaken.

Na zijnen gezamen den geschiedkundigen *apparatus* verscheidene geleerde, bekwame mannen te hebben aangeboden, tot welken einde hij verscheidene afschriften daarvan gegeven had, zonder dat er, gelijk hij had gehoopt, iets van uitkwam, dan eenige particuliere Memorien, bestond van Meteren denzelven te resumeren, en fraai te doen afschrijven, en zond er, *ten verzoeke van eenige vrienden*, mede een afschrift van naar Duitschland, aan eenen zijner kennissen, *die daar wat mede wilde tot gemeyne beste wtrape*n, wiens erfgenamen echter na deszelfs overlijden deze Memorien vindende, dezelve *in 't hoochduitsch* overstelden en in druck uitgaven (*), zonder zijne vordering, en dezelve

(*) Deze Hoogduitsche tekst is mede in de Academische Bibliotheek voorhanden. De titel is deze:

Historia oder eigentliche, etc. Beschreibung aller Kriegshändel etc., so sich in Niederdeutschland zugetragen haben etc. unter Regierung Keisers Caroli V und Philippi II Königs in Hispanien bis auff diese, etc. zeit. Alles mit sonderm Fleiss und guter Trew, etc., beschrieben, und in 17 Bücher abgetheilt etc., durch Emanuel Meteranum, sampt einer General der Nederlanden charten, und aller Gubernatorn bildnissen, auff's künstlichste in kupffer aussgestochen und geschnitten. Getruckt im Jar 1596. (Folio).

Dezelve is geheel zonder vóór-werk. De platen zijn beter, dan die in den Nederd. tekst van 1599, en mogen, voor Duitschland in dien tijd, gezegd worden wèl te zijn uitgevoerd. Het zijn 14 *effigies*, te weten, die van Karel V, Philips II, Margaretha, Alba, Requesens, Don Jan, Willem I, Matthias, Parma, Alençon, Leycester, Maurits en Er-

namaals nog in 't latijn translateerden, met eenige bijvoegsels, niet van zijn werk zijnde. Van Meteren, herwaarts gekomen zijnde, en verstaande, dat diversche drukkers die wederom in 't Nederduitsch wilden uitgeven, hetwelk hij bij geene middelen konde verhinderen, zag zich gedwongen, zijn werk, dat hij niet konde loogchenen of verzaken, om zijne eere voor te staan, van de vreemde aanhangselen te zuiveren, hetzelve te overzien, verbeteren, vermeederen, tot aan den dood van den Koning van Spanje te vervolgen; en hetzelve aldus den drukker te behandigen, die het werk onbedachtelijk begonnen had, en hem zoo overhaastte, dat er nog vele verscheidene notabele dingen, verbreidingen en beteringen nagelaten werden.

Aldus verhaalt van Meteren zelf den toegang der zaak, in de voorrede voor zijn werk in de Folio-uitgave in 1599 te Delft verschenen. Deze uitgave schijnt zeldzaam te zijn, zoo, dat zelfs Geleerden, die opzettelijk over van Meteren hebben gehandeld, blijkbaar niet in de gelegenheid geweest zijn, om dezelve te kunnen raadplegen. Zij is in de *Academische Bibliotheek* alhier voorhanden. De titel is deze:

Belgische ofte Nederlantsche Historie van onse tyden, etc. Verciert met een caerte van alle de Nederlanden, ende aller Regeerders affbeeldinghe in coper ghesneden. Beschreven door Emanuel van Meteren. Eensdeels in 't latyn ende hoochduitsch stuckwys in druck wtgheghaen, maer nu

nestus. Aan 't einde van 't — staat: *Gedruckt zu Hamburgk, in Verlegung Francois van Dor. Anno 1596.* — De latijnschen Text ken ik alleen bij aanhaling.

deur den autheur selve oversien, verbeterd ende vermeerderd wtghegheven. Toegheschreven den staten, steden ende ingheseten der Nederlanden. Tot Delf, ghedr. by Jacob Cornelisz Vennecool, woonende by de Vis-marct in 't Schryfboeck, 1599 met privilegie voor acht jaren.

Het vóór-werk is dit:

1. *In fastos Im. Demetrii, Caroli Vtenhovii octostichon*, gedagt.: *In Vbis*, 1597, cal. Sept. 2. Extract vande privilegie, gedagt. 's G. Haghe, 23 Aug., 1597. Hetzelve luidt op: *sekere Nederlantsche Historie van onsen tyden in Nederl. Tale, door Em. de Metere beschreven in neghentien boeken v. 1555 totten wtgaenden jare 1598. (Deze beide in dorso tituli).* 3. De gemelde voorrede, gedagt.: IV Dec., 1598, die veel meer belangrijks behelst, dan hetwelk ik er, als voor mijn oogmerk toerijkende, uit heb overgenomen. 4. Sonnet in 't Nederd. door J. Jorisz. 5. Lat. gedicht. van P. H. Horn. 6. Nederd. Sonnet van T. V. Hoorn. 7. Lat. gedicht van denz. 8. Nederl. ode van C. Taemsson van Hoorn. 9. Nederl. ode, van J. Jorisz van Swene. 10. De op den titel vermelde kaart der Nederlanden, met derzelve beschrijving *in dorso*. Aan 't einde van den text, fol. 443 v., staat een Nederd. gedicht *Tot den Lezer*, get.: *R. F. van Fr.*

Wat kort na het uitkomen van dit werk, in de maand Februarij van 1599, in de vergadering der Generale Staten, over hetzelve met van Meteren voorviel, is door van Wijn (ad Wagenaar IX) bladz. 23 en 3, uit derzelve Resolutien aangewezen, terwijl weer latere Besluiten van dezelve, dezen aangaande, door van Wijn onopgemerkt zijn gebleven, die er toe hadden kunnen dienen, om hem zijn oordeel nopens den afloop van die

zaak te doen wijzigen. Een Besluit der Algemeene Staten van den 26 Nov. 1603 is van dezen inhoud:

» *Resolveerden de Staten den Boekdrukker Vennekool tot Delft te belasten van de historie van Em. van Meteren, niet te drukken, vermogens het oetroy hem geaccordeert, als tgene by den authour selve sal wesen gecorrigeert, ende voornamelyk niets te drukken, Engelant, Schottlant of Yerland aengaende, voor ende aeer, dat hetselve alhier ter vergaderinge sal wesen gevisiteert, ende verstaen, dat hy den auteur voor syne correctie ende versochte boeken sal hebben te betalen,*” zoo veel, als de Heeren Staten zullen arbitreeren.

't Is nu hier, dat met nut kan worden vergeleken, wat in de: *Biblioth. der Nederl. Geschiedschrijvers*, bldz. 260, noot 74, en: *Kerkel. Dortrecht*, bldz. 407, noot 2 (*), uit goede bronnen, als hiertoe betrekkelijk, is bijgebracht.

Onder een aanzienlijk getal van oorspronkelijke brieven uit de correspondentie der Huijgenssen, welke ik in gelegenheid ben, om aan de opheldering der geschiedenis dienstbaar te maken, en als zoodanig, in derzelve geheel, in het *vierde Deel van mijn geschiedkundig Archief*, zullen worden afgedrukt, komt mede voor eene uitvoerige Missive van van Meteren, gedagt. 3 Spt. 1605, vol van belangrijke berigten, vooral mede zijne eigene zaken en betrekkingen aangaande, en waarvan ik hier het slot wil mededeelen, als met de onderhavige zaak in onmiddelijk verband staande:

» . . . *terwylc ick noch doende ben, zegt van Meteren, in 't verbeteren, vermeerderen van myn commentarien der Nederlandsche Geschiedenisse, oock die te brengen tot desen jare; dan ben niet gesint, die te remitteren totte censure van myn heeren de Staten Gen.,*

als eerst gedaen hebbe, die geconsenteert hebben, ende my nochtans niet wtdroegen ofte verantwoordten, maer hielden my een half jaer aldaer, by arresteren van Druckers boecken, dat ick niet een copy, om te verschencken, dan eenige int eerste, noch geen geld van den Drucker conde becomen, noch antwoorde op alle myn versoecken. Ende met haer censure ende druckers privilegie hebbe ick myn werck partiael gemaect ende niet neutrael, also ick nu tracht, met dat buyten lande te laten drucken, sonder privilegie; daertoe myn Heere by wyle wel wat stoffe mochte behandigen, die de weyrelt mochte ofte diende geweten. Dies soude UE. wel willen bidden, mynder te gedenken, dat den landen tot dienste ende eer ende godes loff mochte dienen ofte strecken, mede te deylen, al waert tot myn coste, als acten, contracten, discoursen ende verhalen, by Ulieden obsoleta ende veracht, ende dat so UE. officie ofte ampt vermocht, ende niet ander, ten ware met orlove van myn ghen. Heere. My ontbreken geschiedenis van Vlaenderen, negotiatien met Vranckryck. Al, wat er tusschen Engellant ende onse landen gepasseert is, hebbe ick al doormoddel alhier, door vrienden van deser syde, dat noch niemant van onse landen gesien hebben, tot verwonderens toe. Als van Leychesters handelinghe; ick hebbe wel gesien, dat Gilpin, Bodley, Norisch, den lande ende hare prinsesse de beste dienste gedaen hebben, ende veel andere grooten ondienst. Hebbe alle de scriften doorsien; men vint ende seyt nu wel, dat Leycester hem soghte (onder syn absolute autoriteyt versocht) Souveryn te maecken ende metten Parma te deelen ofte buyten, ende so de Coninghinne hadde comen te sterven, hem absolut daer ende hier te maecken. Wat

UE. hierin conde doen, eere ende eedtory, achte ick, soude de landen dienste ende de posteriteyt goet doen, die wt myn Commentarien sullen moeten stoff halen, om haer historie te beschryven. . .”

Das *buiten lande, zonder privilegie*, wilde nu van Meteren zijne Historie doen drukken, welk voornemen, hoe gemeend ook, dan vermoedelijk verwezenlijkt is geworden in de uitgave van 1608 (of 1609) in Folio, de tweede, door van Meteren zelve bezorgd, hoezeer ik mij, mede wegens hetgene in een voorafpraakje voor het Register geplaatst, voorkomt, niet kan overtuigen, dat deze uitgave, buiten lands zou zijn gedrukt. Een exemplaar daarvan is in bezit van den Heer N. van der Monde, Uitgever van *dit Tijdschrift*. Het is hierdoor, dat ik in staat ben gesteld er verslag van te kunnen doen, waartoe ik dan ook genoopt ben door redenen, die den lezer van zelf zullen duidelijk worden.

De titel is deze:

Commentarien ofte Memorien van-den Nederlandtschen Staet, Handel, Oorloghen ende Gheschiedenissen van onsen tyden, etc. Beschreuen door Emanuel van Meteren. Ende by hem voor de tweede ende leste reyse over-sien, verbeterd ende vermeerderd. Oock soo verre ghebrocht totten afstandt van Wapenen ende Vrede, in 't Jare 1608. Ghedruckt op Schotlandt buyten Danswyck, by Hermes van Loven. Voor den Autheur.

Vóór-werk: 1. Verklaring van de allegorische titelprent in Nederd. versen. 2. Lat. opdracht van van Meteren aan Ja. Cool, zijnen bloedverwant: Ex musaeo, ipso D. Jacobi Die, anno XVI. VIII. 3. De voorrede aan den lezer van van Meteren, gedagt. 1 Jan. 1608. Van Meteren verhaalt hier de geschiedenis van zijn

eigen werk voor de tweedemaal, en, mij dunkt, eenigzins anders, dan in de voorrede van 1598, weshalve ik meene dezelve hiermede nog eens, uit dit tweede voorberigt, te moeten laten volgen, zoo woordelijk, als dit mij toeschijnt noodig te zijn.

Van Meteren had zijne Memorien, op aaraden van Ortelius, in orde geschikt, ten gerieve van eenigen bekwamen en geleerden historie-schrijver, om een historie daaruit inne te stellen, zonder evenwel zoodanig eenen Geleerde te vinden. Want, hadde hij kunnen denken, dat zijne *slechte beschrijving* aldus zou in 't licht zijn gekomen, dan zou hij getracht hebben, *synen corten loopenden coopmans styl* te verbeteren, en duidelijker duitsch hebben geschreven. *Maer door synen bloetverwant* Ortelius versocht, om een copy van syn Memorien aan eenen synen vriend in Duitsch-landt te senden, om de principaelste gheschiedenissen in copereplaten te doen snyden, hadden des voorn. vrients erffgenamen, na deszelfs overlijden, dezelve in 't Hoochduitsch en Latijn overgezet, met aanhangselen op zijnen naam gesteld, en met meenige onwaarachtigheden doen drukken. Om nu te toonen, dat dit *syn werk niet eigenlyk* en *geheel* was, had hij den drukker Vennekool toegelaten (niet gesocht), die al reeds eenige privilegie had verkregen, om een *copy wyten voorn. hoochduitsch overgeset* te drukken, de Memorien ter persse te leggen, naar zijne copij in den jaer 1599, die hij dan voor zijn werk zou houden, en geen andere, indien dezelve daarbij ware gebleven, en geene veranderingen, zonder zijne kennis, daarin hadde laten geschieden. Maar daarom was het nu, dat hij zijne memorien, andermaal hadde overzien en verbeterd, en van nieuws geconsenteerd te drukken, houdende zulks *simpelyk* en *purelyk* voor zijn werk,

deze zijne tweede en laatste editie, bestaande in 28 boeken, begrijpende het jaar 1607; waarbij van Meteren te kennen geeft, dat hij niet dacht hetzelfde te hervatten, maar wel zijne aantekeningen te vervolgen. Het is hier, dat hij van zijne bronnen sprekende, bij name aanhaalt, Pontus Heuterus en Pieter Borre Christiaensz, dewelke Borre, zegt hij, zoo voortgaende, *sou een Tresoor ende eeuwigh Monument wesen der Nederlandscher gheschiedenissen dier tyden.*

Na deze voorrede volgt: 4. eene verklaring van de in 't werk voorkomende vreemde *crychsche vocabulen*, die nog wel voor ons nuttig kan zijn. 5. Nederd. clinkdicht. 6. De geplaatdrukte effigies van van Meteren, daaronder: aetatis 73. 1607; R. D. Boud. sculps. 7. Lat. epigramma van Janus Gruterus. 8. Lat. gedicht van Augerius T. F. Clutius, Med. D. 9. Het Lat. carm. van T. V. Horn. 10. Nederd. clinckdicht, get. S. R. 11. Eer-dicht, get. D. Marien. 12. Nederd. Sonnet van Anth. Smyters. 13. Het Nederd. gedicht van C. Taemsson van Hoorn. 14. Nederd. eer-dicht van Jac. Viverius, medecyn. 15. De op den tijtel gemelde kaart der Nederlanden met de beschrijving *in dorso*. Het jaar 1608 volgt achter de 28 boeken, bij wijze van appendix, met afzonderlijke *paginatie*. In een kleine voorafpraakje voor dezen appendix, zegt van Meteren, dat men hieruit niet moge besluiten, als of het zijne meninge zou wezen, nieuwe boeken te willen beginnen, of een vervolg op zijne Memorien te maken, waartoe hij geenzins zou genegen zijn. Aan 't einde van den appendix, of op 't laatste blad van het geheel, staat: *Tot London, voor Emanuel van Meteren, 1609.*

(Het vervolg hierna).

J. J. DODT VAN FLENSBURG.

BERIGTEN

AANGAANDE HET MOLEN-WEZEN,

HIER TE LANDE.

IN DE XVI EN DE EERSTE HELFT DER XVII EEUW.

(*Vervolg van bladz. 393.*) (1)

1594. **A**lsoo Nicol. Gerritsz, poorter tot Haerlem, in 't klein geinventeert hebbende twee vormen van nieuwe watermolens, het eene op onse octroye in 't groot opgemaect, en het water daarmede ter presentie van verscheide personen tot een proef van dien, neghentien voeten uit den gelyken watere gemalen na land, waarvan attestatie by hem geexhibeert, maar alsoo hy in 't opmaecken en werken der voorn. molens, nog een derde ligter vorm hadde bedagt, die met nog minder moeite en kosten, soo veel dienst in alles soude kunnen doen, als enige van de andere, versoecht daartoe mede geoctroyeerd te zyn. De Staten, gesien hebbende de form van de voorscr. laatste inventie, octroyeren hem daerop naar het getransfixeerde project en de voorz. octroye. *Resol. der Stat. v. Holl. 1594, Maart 3.*

1594. Frans van Bouckelwaert, houtkooper tot Dortrecht, de Staten van Hollant, te kennen gegeven hebbende, dat hy by syn selfs konste ende industrie had geinventeert een nieuw werk en fatsoen van een moolen, die omgetoogen worden met paarden, ende daarmede alrehande hout, regt en

(1) De lezer gelieve boven bladz. 385 regel 15 van onderen, na de woorden: *de tweede*, in te voegen: *omme deselve schepen over dammen te voeren*, en de derde; waardoor de teekenen (!?) regel 17 staande zullen moeten vervallen.

*krom, in grooter menichvuldigheid, en in verscheide parthyen, als een, twee, drie, vier, tot achthien of meer stucken houts toe teffens, soude mogen worden gesneden ofte gesaagt, ja oock uit een scheef of slim wageshot geleverd worden spreysel door verscheide instrumenten van rylen in het voornoemde werk wesende, die het hout tegens de zagen konden dwingen, sulks men die houten begeert gesneden te hebben, sonder dat men aan deselve houten, op de moolen gesteld wesende, om gesneden te worden, derf tasten, tellen, kloppen, of daarna sien, dan na dat elk stuk hout volkomentlyk sal syn gesneden, sulks dat nooit gelyk kostelyk ende profytelyk werk in dese, nogte in enige andere landen gesien nogte gebruikt soude syn, volgende het patroon in het hout daarvan gemaakt, ende schriftelyk pourtrait daaraf vertoont, ende door desen getransfisceert, gemaect na syn wesen in drie kanten, als van voorn., van achteren ende van ter syden; en hebbende daaraan groote kosten ende moeiten gedaen, soo in 't inventeren en practiseren van 't genoemde kostelyk werk, als in 't maken van de voorn. patroonen, ende willende gaarne oprichten een groote moolen naar het voorn. patroon, binnen de stadt Dordrecht, etc., verzoekt van de Staten brieve van octroy, die hem voor den tyd van 10 jaren, op poene, etc., worden verleent. *Resol. der Stat. v. Holl. 1594 Dec. 15.**

1595. Op het verzoek van Ja. Cornelisz., *Burger tot Dordrecht*, om te hebben continuatie van den voorgaande octroye, verleent op het *maken van het papier ende het stellen van de papiermolen*, die eerst in den jare 1599 expireren soude, nog voor den tyt van 10 jaren, is het versoek afgeslagen. *Resol. der Stat. v. Holl. 1595 Maart 10.*

1595. Alsoo Will. Nys, *Burger tot Dordrecht*, te kennen gegeven heeft, dat hy over vele jaren in het eerste van dese troublen seer gepractiseert heeft in het doorsteeken van eenige dyken over *sekere waatermolen, omme te malen met paarden tot allen tyden, insonderheid in stil weder, waardoor sommige landen dikwyls droog souden liggen, die nu moeten wagten na de wind*, en hadde tot dien eynde niet kunnen

malaten, overmits de groote waterfloeden, die nu in korte jaren herwaerts syn gevallen, deselve inventie te voorschyn te brengen, welke meulen van onder syn water was scheppende, met vier, ses of meer langworpige bakken, welke bakken werden opgeheven, en hangende syn twee en twee elks aen een opgaende geklampte Heide, hangende in een balance, en met het eene eynde syn leggende op de kaye, daer men het water begeert over te hebben, al ware het, dat deselve waren twee, vier ofte ses roeten hoog, of hooger, als eenige Windmolens in den lande van Holland syn staende, te brengen, dat mede soo groote quantiteyt van water daarmede geschept wordt, en over de kaye gegooten soude kunnen worden, als met andere molens ergens in eenige quartieren staende met de wind, verhopende wel tusschen nacht en dag te doen uitmalen over de hondert duisent smaltonnen waters, eer meer als min; verzoekt hy van de Staten van Holland op dese honorabele ende practicable kunst octroy voor 20 jaer, hetwelk hem by deselve, naar het patroon, voor den tyt van 15 jaer wordt verleent, op poene etc. *Resol. d. Stat. v. Holl. 1595 Jul. 8.*

1595. Alsoo Franck Jansz., v. Hoorn te kennen gegeven heeft, dat hy met groote koste, moeite ende arbeid geinventcert heeft sekere nicuwe manieren van een molen, waarmede namelyk door kragt des winds sonder eenige arbeid hout wordt gesaagt op eene andere maniere als de andere, daarvan te vooren is octroy verleent, en verzoekende octroy, voor den tyt van 20 jaren, wordt hem sulks, achtervolgende het patroon ende ontwerp, voor zoo verre dit eene nieuwe kunst is, verleent voor den tyt van 10 jaren. *Resol. der Stat. van Hollant, 1595 Jul. 10.*

1595. Alsoo Jan Simonsz. van der Goude te kennen gegeven heeft, dat hy verscheide landen doorreist hebbende onder andere werken en inventien, gearbeid en behartigt heeft om tot verdiepinge van de rivieren ende wauteren, eenen harden grond onder het water op te nemen met seker instrument, wesende van de groote van een oxhoofst, daaraf het patroon by hem is vertoont, hetwelk hy onlangs in de Yssel

voor de voorn. stede vander Goude ter presentie van de Burgern en den Thesaurier aldaar met bevindinge van de vrugten in het werk gesteld hadde, etc., en hebbende octroy versogt voor 20 jaren, wordt hem hetselve verleent voor den tyd van 12 jaren, op verbeurte, etc. *Resol. der Stat. van Holl. 1595 Jul. 11.*

1595. Alsoo Maerten Pietersz. van der Ameyde, *certyts stads timmerman tot Alcmaar ende jegenwoordig houtcoper*, vertoont heeft, dat hy hem van joncheid op geemploeyert heeft in het maken van moolens, en onder anderen geinventeert hadde *een nieuw maaksel van wintmolens, die nu soo in het vierkant als agtkant, niet alleen tot Laken-collerye, maar ook om koper te smeeden, seer nut en profytelyk ware*, daerof patroon vertoont, en verzoekende octroy daarop, als eene nieuwe inventie, voor 15 jaren, wordt hem sulks by de Staten vergunt. *Resol. der Stat. v. Holl. 1595 Sept. 8.*

Op dezelfde inventie heeft hy eenigen tyd daarna mede octroy voor 15 jaren verworven by de Staten van Utrecht. *Mss. Registr. van Instructt. en commiss. der genoemde Staten. 1595 Maart 3.*

1595. Alsoo Jan Simonsz. van der Goude, vertoont heeft, dat hy veel landen versogt en doorreist hebbende, met groote practycqen en naarstigheit, en door experientie te wege soude kunnen brengen, dat met *de watermolens, by hem van nieuws geinventeert, en sulks die jegenwoordig staen, meer waters uitgemalen en hooger uitgeworpen sal worden, en met minder moeyte als de molens hier te voren hebben kunnen doen, en dat, mits alleenlyk veranderende een schep-rad, daarvan de suppliant syn waterwerk sal stellen*; en op dat men daarvan souffisante preuve soude mogen hebben, hy te vreden was, het nieuwe werk op syne kosten te doen maken in al sulken polder, en voor den genen, die hy daartoe soude goetvinden, de voorn. preuve te effectueren, mits ook stellende goede borge van de molens, die hy daartoe sal gebruiken, wederom soo goed te maken als die waren van te voren, en verzoekende octroy voor 25 jaren, wordt hem sulks

by de Staten verleend voor den tyd van 15 jaren, op poene, etc. *Resol. der Stat. v. Holl. 1595 Sept. 13.*

1595. Alsoo Frans Jansz. Pieck, *burger tot Dortrecht*, te kennen gegeven heeft, dat hy met lankheidt van tyden, arbeid en diligentie geïnventeerd hadde, een *nieuwe koorn-moolen*, daarmede hy met een paard soo veel sou kunnen malen, als drie paarden met een *Ros-moolen* souden kunnen doen, ende sulks een half last Rogge binnen 24 uren; ende gemerkt het koorn niet gevoegelyk kan gebrooken worden sonder merkelyke swaarte, hadde hy genomen tot dese proeve een paar queern steenen, soo dat de voorn. proeve soo groot was, gemerkt daarmede gestadelyck 500 menschen souden kunnen gespeyst worden, dat deselve proeve niet gevoegelyk by den *Suppl.* kan getransporteert worden, refererende hem totten patrone by hem geexhibeert, en verzoekende octroy voor 20 jaren, wordt hem hetselve by de Staten voor den tyd van 15 jaren verleent, op poene etc. *Resol. der Stat. v. Holl. 1595 Sept. 16.*

1596. De Gecommitteerde Raden van de Staten van Hollant etc., gesien de acte van de Heeren Raden van State, daer by versogt wordt, dat volgende de begeerte van Syn Excell. door Mr. Corn. Proot gemaakt ende geleverd soude werden aan den Commiss. der ammucitien, Hugo v. 's Gravesande, twee *watermoolens*, in sulker forme, als deselve Proot voor die stad Breda heeft gemaakt etc., hebben Proot belast in 't werk te treden, etc. *Resol. der Stat. v. Holl. 1596 Jun. 11.*

1596. De Gecommitteerde Raden der Staten van Holland etc., gesien het schryvens van de Raden van State, ten einde volg. de begeerte van Syn Excell., Corn. Ewoutz. Proot aenbesteed soude worden een *watermoolen met een paard te malen*, hebbende daarop de voorn. Proot doen maken een bestek van de moolen, ende alsoo hy voor de voorn. moolen geeyscht heeft 550 ponden etc., is geresolveerd, hem te betalen, als in redelykheid, sal bevonden worden, te behoren. *Resol. der Stat. v. Holl. 1596 Nov. 14.*

(Het vervolg hierna).

J. J. DODT VAN FLENSBERG.

TAFEL

VAN WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand DECEMBER 1841,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL
TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 'S MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDH. 'S MIDD. 12UREN.
	9ur.	12u.	3ur.	9ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
1	752	752	751	749	8 ₀	10 ₄	9 ₅	10 ₅	N. O.	Bewolkt.
2	755	755	753	754	8 ₄	9 ₉	9 ₈	6 ₃	idem.	Idem weinig.
3	746	745	745	748	9 ₂	10 ₄	11	9	O.	Betrokken.
4	750	751	751	751	8 ₂	7 ₆	7 ₅	7 ₃	N.t.O.	Bewolkt.
5	756	760	760	762	8 ₁	8 ₆	8 ₁	7 ₉	W.	Betrokken.
6	763	762	764	764	7 ₁	7 ₈	7 ₄	7 ₃	Z. W.	idem.
7	759	759	760	761	7 ₂	8	6 ₄	5 ₅	w.t.N.	Vweinig bewolkt.
8	750	748	746	745	7	7 ₈	9 ₂	7 ₄	N.	Betrokken.
9	755	757	753	753	8 ₈	6 ₆	5	4	idem.	Bewolkt.
10	748	746	742	746	6 ₈	8	7	5 ₉	idem.	Betrokken.
11	736	736	737	739	6 ₆	5 ₂	5 ₃	6 ₄	N. W.	Bewolkt.
12	738	735	732	731	6 ₁	6	7	9	N.	Betrokken.
13	731	731	749	747	9 ₄	10	9 ₆	8 ₂	idem.	Bewolkt.
14	749	749	752	760	5 ₆	7 ₄	7 ₃	5 ₅	N.t.W.	idem.
15	764	764	762	757	5 ₃	4 ₃	5	4 ₆	Z. W.	idem.
16	751	750	749	749	5 ₅	6	6 ₂	5 ₃	N.	idem.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur	WEERSGRSTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ar.	12a.	3 ar.	9 ar.	9 ar.	12a.	3 ar.	9 ar.		
17	749	750	751	752	34	46	4	1	N.	Wenig bewolkt.
18	754	754	754	751	-2	1	08	0a	W.	idem.
19	744	743	745	744	04	22	12	0	O.	Betrokken.
20	744	746	748	750	-03	1	12	1	idem.	idem.
21	755	755	754	753	-02	24	25	23	Z. O.	Helder.
22	753	753	753	753	06	26	28	36	W.N.W.	idem.
23	761	761	761	758	02	18	38	49	N.	Betrokken.
24	763	764	764	763	6	66	6	38	N.t.W.	idem.
25	759	757	756	755	7	74	38	32	N.	idem.
26	755	756	758	761	34	4	44	27	idem.	Helder.
27	764	764	765	766	0	34	44	22	W.t.N.	idem.
28	764	763	763	762	26	34	43	4	W.	Bewolkt.
29	765	764	764	764	42	45	4	14	N.	idem.
30	767	767	768	770	1	15	21	12	N. O.	Betrokken.
31	771	771	771	771	-08	0	0	0	O.	idem.
GEMIDDELDE WAARNEMING										
1	7554	7555	7552	7558	736	357	309	716	Van den 1st. tot den 11e	
2	752	7518	7517	752	380	477	481	408	11en. — — 21e.	
3	7611	7611	7615	7619	218	341	369	280	— — 21st. — — 31st.	
	7555	7554	7552	7559	444	553	553	468		

- 1 's namiddags regen.
- 3 regenachtig.
- 6 de gansche dag regen.
- 8 de gansche dag regen.
- 9 's morgens winderig.
- 10 's morgens regen, 's nachts storm en hagel.
- 11 regen, hagel en wind.
- 12 regen en wind.
- 13 's morgens winderig, 's middags regen.
- 19 's morgens Sneeuw.
- 22 's avonds regen.
- 23 's avonds regen.
- 28 regenachtig.
- 28 's avonds regenachtig.

Algemeen gemiddeld, Barometer 755,55, Thermometer 5,06.

Algemeen gemiddeld voor het geheele Jaar 1841.

Barometer 760,386, Thermometer 10,14.

December 1841.

**STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN,
OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie
UTRECHT.**

	GEBORENEN.						HUWELIJKEN.		OVERLEDENEN.		
	Getal.		waaronder:				ECHTSCHIJNINGEN.				
	M.	V.	Onechte.		Twcecl.					Doodgeb.	
M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.				
UTRECHT.	87	64	12	9	1	5	3	24	„	56	67
AMERSFOORT.	18	17	2	2	„	1	1	3	„	9	14
RHENEN.	3	8	„	„	„	„	„	2	„	3	3
WIJK BIJ DUURSTEDE.	6	2	1	„	„	1	„	„	„	5	1
MONTFOORT.	4	1	„	„	„	„	„	„	„	„	3
IJSSELSTEIN.	5	8	2	„	„	„	1	3	„	3	8

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

	onder Nulpeil.	
1 December 1841.	2	el 66 dm.
15 ——— ———	1	— 95 —
31 ——— ———	2	— 80 —

**STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, ENZ.,
IN DE STAD UTRECHT, OVER DEN JARE 1841.**

Maanden.	GESLACHT.		TOTAAL.	Tweelingen.	ONRECHTE.		Getal Paren.	GESLACHT.		Doodgeboren. M. V.	TOTAAL.	
	Mannelijk.	Vrouwelijk.			Zonen.	Dochteren.		Mannelijk.	Vrouwelijk.			
	ONDER WELK GETAL BEGREPEN ZIJN.											
JANUARIJ.....	86	69	155	2	6	4	15	79	69	6	2	148
FEBRUARIJ..	77	74	151	α	4	9	28	57	69	9	4	126
MAART.....	73	67	140	5	10	6	11	63	64	3	2	127
APRIL.....	89	77	166	3	5	3	35	72	76	3	3	148
M EI.....	77	71	148	α	14	3	77	63	58	6	2	123
JUNI.....	61	72	133	2	7	3	23	58	44	4	1	102
JULIJ.....	60	71	131	α	6	8	19	52	44	5	4	96
AUGUSTUS...	84	54	138	2	12	1	36	45	64	5	11	109
SEPTEMBER.	72	73	145	1	6	7	27	46	47	2	3	95
OCTOBER....	60	74	134	2	5	4	18	50	43	5	2	95
NOVEMBER..	66	73	141	2	6	6	48	64	46	8	7	110
DECEMBER..	87	64	151	1	12	9	24	56	67	5	3	123
TOTAAL.....	892	841	1733	20	63	63	363	707	691	61	44	1398

Februarij 1 Echtscheiding.

Het getal Militairen, in 's Rijks Hospitaal Overleden, bedraagt . . . 28.

Ingekomenen Certificaten van personen te Utrecht woonachtig, elders

overleden, en alhier ingeschreven. 25.

Het getal der Geborenen is meerder geweest dan in het vorige jaar. . . 108.

Dat der Overledenen is minder geweest. 198.

Het getal der Huwelijken is minder geweest. 33.

Van de Kinderen, in 1841 geboren, waren op den 31 December van dat jaar reeds wederom Overleden :

Jongens. 116.

Meisjes. 89.

Te zamen. 205.

Godsdienstige gezindheden van de :

GEBORENEN.

OVERLEDENEN.

Hervormden. 972.	Hervormden. 756.
Roomsch Katholijken. 656.	Roomsch Katholijken. 470.
Lutherschen. 43.	Lutherschen. 33.
Remonstranten. 4.	Remonstranten. α.
Doopsgezinden. 7.	Doopsgezinden. 8.
Oud Roomsch Katholijken. 53.	Oud-Roomsch Katholijken. 15.
Israëlitcn. 19.	Israëlitcn. 11.

Totaal. 1733. Totaal na aftrek der Doodgebor. 1233.

GETAL DER JAREN VAN OVERLIJDEN 1841.

MAANDEN.	Doodgeboren.		Onder het Jaar.		Van 1 tot 10.		Van 10 tot 20.		Van 20 tot 30.		Van 30 tot 40.		Van 40 tot 50.		Van 50 tot 60.		Van 60 tot 70.		Van 70 tot 80.		Van 80 tot 90.		Van 90 tot 100.		TOTAAL.		TOTAAL GENERAAL	
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.		
JANUARIJ.	6	2	23	17	16	19	1	1	2	2	2	4	4	4	4	7	8	3	7	3	7	3	8	1	1	79	69	148
FEBRUARIJ.	9	4	11	7	13	20	4	4	5	2	2	4	3	1	2	8	6	4	6	4	7	6	1	1	57	69	126	
MAART.	8	2	13	11	20	18	4	4	5	4	2	4	2	4	4	6	4	1	4	1	4	1	1	1	63	64	127	
APRIL.	3	3	23	21	17	21	2	3	4	3	1	3	4	3	3	5	4	2	7	5	2	2	1	1	72	76	148	
MEL.	6	2	15	13	9	16	4	6	8	3	1	3	4	3	4	6	3	1	4	2	2	1	1	1	65	58	123	
JUNIJ.	4	1	11	9	11	11	9	8	5	3	3	4	5	2	3	1	5	2	4	6	3	3	1	1	53	44	102	
JULIJ.	5	4	10	9	13	8	2	2	7	1	4	5	1	1	2	3	3	1	5	7	3	1	2	2	52	44	96	
AUGUSTUS.	5	11	16	18	8	8	2	1	6	9	1	4	2	3	3	3	1	3	3	1	6	1	4	1	45	64	109	
SEPTEMBER.	2	3	11	13	11	9	3	3	5	3	2	4	4	2	4	3	2	1	3	4	2	2	2	1	2	46	47	93
OCTOBER.	5	2	21	8	17	4	4	2	4	4	1	1	5	1	2	3	6	2	6	1	6	2	1	1	50	43	93	
NOVEMBER.	8	8	11	8	18	2	2	4	5	3	2	5	2	4	1	4	7	2	4	1	3	7	2	5	64	46	110	
DECEMBER.	5	3	13	16	8	8	1	3	1	3	4	7	6	7	3	3	2	3	3	8	9	2	6	2	56	67	123	
	61	45	178	150	151	144	35	35	55	33	26	56	39	37	34	35	42	48	56	64	28	40	2	4	707	691	1398	

Ziekten of Toeballen

DER

O V E R L E D E N E N ,

over het jaar 1841.

BENAMING DER ZIEKTE.	Januarij.	Februarij.	Maart.	April.	Mei.	Junij.	Julij.	Augustus.	September.	October.	November.	December.	TOTAAL.
Dodgeborenen.....	8	13	5	6	8	5	9	16	5	7	15	8	105
Tering.....	31	29	39	41	55	25	21	29	24	25	29	26	354
Stuipen.....	23	9	8	29	22	17	10	16	18	16	12	21	204
Janhoudende koortsen.	9	8	6	7	10	4	5	7	9	5	10	6	84
Verval van krachten....	19	24	16	15	11	16	13	13	9	10	15	20	179
Sinkhoest.....	5	«	4	«	«	«	1	«	2	«	«	«	9
Kinderziekte.....	8	10	20	18	6	18	11	5	5	1	1	1	102
Ontst.d.borst-ingewand.	2	1	5	3	1	«	5	7	«	3	3	2	50
Roodvonk.....	2	1	2	«	«	«	«	«	«	«	«	«	5
Beroerte.....	1	8	2	3	2	1	1	«	3	3	3	6	35
Ontst. der ingewanden.	3	«	2	2	2	1	1	1	4	«	«	3	19
Verwonding.....	1	«	«	«	«	«	1	«	1	1	«	1	5
Waterzucht.....	13	7	3	5	5	6	3	4	3	5	5	9	66
Gevolgen van 't zuur...	5	1	3	3	2	2	5	5	3	4	3	3	41
Verdronken.....	1	«	«	«	«	«	«	«	«	«	2	«	3
Gevolg. v. rheumatism.	2	«	«	«	«	«	«	«	«	«	1	«	4
Ontsteking der keel....	1	«	«	«	«	«	«	«	1	«	1	«	3
Bloedspuwing.....	1	2	«	«	3	1	5	«	«	1	2	«	15
Subiet... ..	1	1	«	«	«	1	«	1	2	1	«	1	8
Gevolg. v. tandenkrijg.	6	3	4	3	5	1	4	1	«	2	3	2	34
Borstwaterzucht.....	1	1	1	«	1	«	«	«	«	3	«	1	8
Gevolgen v. d. kraam..	1	«	«	«	«	«	«	1	2	2	1	4	11
Verlamming.....	1	«	«	«	«	1	«	«	«	«	«	«	2
Klierziekte.....	2	3	2	6	3	1	2	2	«	2	1	4	28
Waterpokken.....	«	1	«	«	«	«	«	«	1	«	«	«	2
Gebrand.....	«	1	«	«	«	«	«	«	«	«	«	«	1
Beenbederf.....	1	1	«	«	1	2	1	«	«	1	2	2	11
Maagziekte.....	«	1	1	«	«	«	1	1	«	«	«	«	4
Zelfmoord.....	«	1	«	«	1	«	«	«	«	«	1	«	3
Totaal.....	148	126	122	141	116	102	95	107	92	95	110	120	1570

BENAMING DER ZIEKTE.	Januarij.	Februarij.	Maart.	April.	Mei.	Junij.	Julij.	Augustus.	September.	October.	November.	December.	TOTAAL.
Transport.....	148	126	122	144	116	102	93	107	92	93	110	120	1370
Leverontsteking.....	«	«	2	2	2	«	«	«	«	«	«	«	6
Westindische Lepra....	«	«	1	«	«	«	«	«	«	«	«	«	1
Opstopping van 't water en blaasontsteking...	«	«	1	1	«	«	2	1	«	«	«	«	5
Hersenvliesontsteking...	«	«	1	2	1	«	«	«	1	«	«	«	5
Gevolgen van de spruw.	«	«	«	1	«	«	«	«	«	«	«	«	4
Gevolgen van een val...	«	«	«	1	«	«	«	«	«	«	«	«	4
Mazelen.....	«	«	«	«	1	«	«	«	«	«	«	«	1
Ruggegraatsontsteking..	«	«	«	«	1	«	«	«	«	«	«	«	1
Kanker.....	«	«	«	«	2	«	«	1	«	«	«	3	6
Vloeiing.....	«	«	«	«	«	«	1	«	«	«	«	«	1
Totaal.....	148	126	127	148	123	102	96	109	93	93	110	123	1598

**STAAT der GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN,
OVERLEDENEN enz., in de STEDEN der PROVINCIE,
over den jare 1841.**

STEDEN.	GEBORENEN.										Over- ledenen.			
	GETAL.			Waaronder										
	M.	V.	T.	Onechte.	M.	V.	Tweelingen.	M.	V.	Doodgeboren.	Huwelijken.	Echtscheiding.	M.	V.
AMERSFOORT.....	221	199	420	19	12	2	13	15	97	»	160	173	333	
WIJK BIJ DUURSTEDEN..	55	47	102	6	3	»	3	3	10	1	33	20	53	
RHENEN.....	53	78	131	3	2	»	2	2	23	»	25	27	52	
MONTFOORT.....	41	31	72	2	2	1	2	3	12	»	33	29	62	
IJSSELSTEIN	57	64	121	3	3	1	3	4	18	»	52	48	100	

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND JANUARIJ 1841.

GEBORENEN.

op den

den 1 Januarij.

Dirk, Z. van Kornelis Daniel de Haas.

Maria Johanna, D. van Antonius Fasse.

Anna Jacoba, D. van Johannes Robertus Peij.

Petronella Kornelia, D. van Pieter Bakker.

den 2 Januarij.

Kaatje, D. van Nathan Salomons.

Dirk Reinier, Z. van Abraham van Cuijlenburgh.

Martinus, Z. v. Maarten de Bruin.

Anna Wilhelmina, D. van Johannes Stein.

Theodora, D. van Martinus Bakker.

Petrus Johannes, Z. v. Wilhelmus Johannes Westerhoudt.

Gerardus Adrianus, Z. van Jacobus Hagen.

Jan, Z. van Jan van den Bender.

Willem Jelis, Z. van Cornelis Leeman.

Marie Johanne Margarethe, D. van Johann August Michael Bressler.

Sophia Everdina, D. van Cornelis Verloop.

den 3 Januarij.

Anna Hendrika, D. van Adrianus van Geelen.

Albertina, D. van Pieter Maarschalkerweerd.

Johannes, Z. van Johannes Gravendaal.

Edwin James, Z. van James Venning.

Maria Alida Diderica, D. van Johannes Paulus Schouten.

den 4 Januarij.

Evert, Z. van Thomas Westening.

Willelm, Z. van Johannes Brijdenbag Rigter, (overl. den 25 Augustus 1840.)

den 5 Januarij.

Gijsbertus Cornelis, Z. v. Johannes Cornelis Hampers.

Christina Willemina, D. van Johannes Telen Speelman.

den 6 Januarij.

Anthonia, D. van Cornelis Koot.

Anna Paulina, D. v. Balt Zwaarig.

Johanna Wilhelmina, D. van Wouter Ganseveurder.

Johannes Carel, Z. van Cornelis Johannes van Dijk.

Jan, Z. van Abram van Rossum.

den 7 Januarij.

Gijsbertus Leendert, Z. van Paulus Verweij.
Maria Petronella, D. van Johan Christiaan Bangard.

den 8 Januarij.

Johannes Pieter, Z. van Johannes Pieter van Hoorn.
Anthonie Bernardus, Z. van Hendrikus Carel van Asperen.
Johannes, Z. van Bernard Hendrich Hoffman.
Anna Maria Jacoba, D. van Jan Pieter van Brussel.

den 9 Januarij.

Willem Jacobus, Z. van Willem Jacobus Scherpenzeel.
Neeltje Cornelia, D. van Adrianus Schreutelkamp.
Carel Engelbertus, Z. v. Johannes Theodorus Brux.

den 10 Januarij.

Hendrika Johanna, D. van Jacob Lambertus Brouwer.
Lambertus Cornelis, Z. van Lambertus Cornelis Brom.
Johannes Augustinus, Z. v. Petrus De Co.
Gasparus Reginald Joannes, Z. v. Rudolph Eugene Charles de Quay.
Frederik Hendrik, Z. v. Willem Julius.
Geerlof, Z. van Johannes Hendrikus Wassink.
Cornelia Helena, D. van Joannes Ruijs.

den 11 Januarij.

Apollona Josephina Emilia, D. v. Jean Louis Leichtenberg.
Johannes, Z. van Johannes van Zijl.
Theodora, D. van Cornelis van Dalen.
Johannes Petrus, Z. van Coenraad Eijkman.
Pieter Franciscus, Z. van Jan Rouzel.
Izak en Wilhelmina Dirkje, Zoon en Dochter van Izak van den Hoorn.
Ferdinand Alexander, Z. v. Ernst Christiaan Klokke.

den 12 Januarij.

Maria Wilhelmina, D. van Johannes David Eijtinger.

den 13 Januarij.

Hendrikus, Z. van Dirk de Kruijff.
Dirkje, D. van Daniel Hofman.
Leendert, Z. van Petrus Dal.
Geertruida Clasina, D. van Christiaan Haaksman.
Johannes Anthonius, Z. van Hendrikus Coenen.
Maria Charlotta, D. v. Frans Ure.
Jacobus, Z. van Jacobus Lek.
Johannes Arnoldus Hendrikus, Z. van Arnoldus Wagenaar.
Wilhelmina Louisa, D. v. Willena de Brons.
Jannitje, D. van Willem Frederik van Ittersum.
Adriaan Bernard, Z. van Adriaara Cock.

den 14 Januarij.

Gijsje, D. van Gijsbertus Smit.
 Cornelia Petronella, D. van Leen-
 dert Nielsen Verspuij.
 Maria Christina, D. van Barend
 van Zijl.
 Alida, D. v. Willem Vollenhoven.
 Cornelis Bernardus Marinus, Z.
 van Gerardus Johannes van
 den Berg.

den 15 Januarij.

Johanna Hendrika, D. van Gijs-
 bert Gerrit van Ede.
 Anthonie Jacobus, Z. v. Bernard
 Wernard van Deventer.
 Johannes Hendrikus Cornelis, Z.
 van Willem Fredrik Plomp.

den 16 Januarij.

Wilhelmina Johanna, D. van
 Carolus Maarschalkerweerd.
 Maria Margaretha, D. van Jan
 Koelec.
 Johanna Maria, D. van Nicolaas
 van Luijn.
 Johan Wouter, Z. van Wouter
 Gezel.
 Johanna Jacoba, D. van Johan
 Adam Perlot.
 Johanna Alberta Elisabeth, D. v.
 Gerrit Hendrik Hehman.
 Maria Cornelia, D. v. Pieter Vos.

den 18 Januarij.

Catharina Susanna, D. van Fre-
 drich Wilhelm Roos.
 Anthonius Johannes, Z. van An-
 thonius Johannes Boekelman.

den 19 Januarij.

Clasina, D. v. Rutgerus v.d. Bedem.

Johan Nicolaas, Z. van Johan
 Hendrik Schaad.
 Albertus Hendrikus Jacobus, Z.
 van Hendrikus Stevens.
 Hendrik Jan, Z. van Johannes
 Stulting.

den 20 Januarij.

Cornelia, D. van Cornelis van
 Suijlen.
 David, Z. van Alexander Ham-
 burger.
 Hendrikus Josephus, Z. van Cor-
 nelis Mastink.

den 21 Januarij.

Johanna Maria, D. van Anton
 Thielke.
 Aletta, D. van Hermanus Lin-
 schoten.
 Johannes, Z. van Hannes Moo-
 lenbeek.
 Geertruida, D. van Johannes Gijs-
 bertus van Rooijen.
 Cornelis, Z. van Johannes Loffelt.
 Adrianus, Z. van Johannes van
 Doorn.
 Johannes, Z. van Otto Roetman
 Rovers.

den 22 Januarij.

Jan, Z. van Jan Geerts Weekena.
 Johannes Cornelis, Z. v. Hendrik
 Zwaak.
 Johanna, D. van Laurentius Serto.

den 23 Januarij.

Elisabeth, D. van Rijnier Vrees-
 wijk.
 Ernestus, Zoon en Maria, Doch-
 ter van Cornelis van Veendaal.

Catharina Josephine Antonia, D.
v. Eugenius Joannes Baptist van
Vught.

den 24 Januarij.

Willem Constantinus, Z. van
Abraham Bernardus Ockeloen.

Petrus, Z. van Hermanus van
den Brink.

Markus, Z. v. Bernardus Kuijper.

Annetta Louisa, D. van Johannes
Bitter.

Johannes, Z. van Petrus van der
Steen.

den 25 Januarij.

Geertje, D. van Pieter Beugelaar.

Maria Frederika, D. v. Josephus
van Montfoort.

Johannes Hermanus, Z. van Hen-
drik Servaas.

Hendrijntje, D. van Gijsbert van
Asch.

Geertrui, D. van Gerrit van Kui-
lenburg.

Johannes Wilhelmus, Z. van Ja-
cobus Johannes Cornelis Kruls.

Jan, Z. van Jan van Waveren.

Adriaan Willem, Z. v. Cornelis
van Beem.

Abraham Hendrik Jacobus Johan-
nes, Z. v. Jean Louis Bernhardi.

den 26 Januarij.

Johanna Maria, D. van Hendrik
de Kok.

Geertruij Elisabeth, D. v. Klaas
van der Werff.

Christina Charlotta, D. van Abra-
ham van der Wal.

Abraham Theodorus, Z. v. Abraham
Theodorus Lankhout.

Jacobus Johannes, Z. v. Jacobus
Schouten.

Jelle, Z. van Jelle v. d. Heide.

Adrianus Pieter, Z. van Melis
Hermanus van Baalen.

Nicolaas, Z. v. Johannes Huijser.

den 27 Januarij.

Antje Hendrika, D. van Hendrik
Engelberts.

Hendrikus, Z. van Pieter van
Lemmen.

Hendrikus Adrianus, Z. van Ste-
phanus van de Bilt.

Gerardus, Z. v. Gerardus Kubne.

Johannes, Z. v. Hendrik Hoeyers.

Elisabeth Carolina Cornelia, D.
v. Johannes Warnardus Bilders.

Everdina Christina, D. van Jara
Willem van Ingen.

Hendrik, Z. van Johannes van
Schaik.

Gerrit Cornelis, Z. van Gerrit
Nagtegaal.

den 28 Januarij.

Johannes Hendrikus, Z. v. Pieter
Henricus Everaars.

Johannes Gerardus, Z. van Joan-
nes Antonius Willemsen.

Beatrix, D. van Jan Hendrik
Oliekan.

den 30 Januarij.

Hendrik, Z. van Willem Schols.

Wilhelmina, D. v. Janus Schre-
telkamp.

Frederika Glasina, D. v. Frederik
Tegeler.

Martina Francina, D. v. Lambertus
Goedhart.

den 31 Januarij.

Franciscus , Z. v. Isak v. Sandwijk.
 Johannes , Z. van Marinus Cruijs.

Gijsbertus , Z. v. Gerardus Vroomans.
 Arnoldus Leonardus, Z. v. Willem
 Arnoldus van Veen,

GEBORENEN 155 , waaronder 10 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.*den 2 Januarij.*

Johan Leendert Elsinger, wed. en
 Geertruij Westrik , weduwe.

den 6 Januarij.

Cornelis Verhoef en Elisabeth
 Hogendoorn.

den 13 Januarij.

Wilhelmus Leonardus Veereschild
 en Cornelia van den Tempel.
 Ulrich Foks en Rijtje Jansen.
 Adrianus Makke en Willemina
 de Marie.

Hubertus Adrianus van Schaik
 en Johanna Harting.

Theodorus Jansen en Wilhelmina
 van Zijl.

Jacob Hulsman en Antonia Tom.

den 20 Januarij.

Johannes Cornelis Verhoeff en
 Cornelia Maria van Reijssen.

Jacobus Didericus van Blaricum
 en Elisabeth van Kuijk.

Jan Hendrik Beringen en Fran-
 coise de Groot.

den 27 Januarij.

Gerardus van Rossum en Adriana
 Bosch.

Willem Hardenberg en Gijsje
 Jongerius.

Carl Wilhelm Eduard Kleist en
 Jannigje Havelaar.

Theodorus Wilhelmus Jansen en
 Maria Joanna Schoonhoven ,
 wed.

TE ZAMEN 15 PAREN.

OVERLEDENEN.

op den

den 1 Januarij.

Cornelia van der Teems, 4 m.,
buiten de Tolsteegpoort.
Engelbert Lodewijk Westerhout,
2 j. en 4 m., Nicolai kerkhof.
Claartje van Weede, 2 j. en 10
m., Nicolaisteeg.
Christina Rietveld, wed. van Hen-
drik Zalm, 72 j., achter het
Vleeschhuis.
Anna Alida Doornebal, huisvr.
van Pieter Cornelis de Fuijk,
34 j., Breestraat.
Cornelia Christina Cronselaar, 9
w., Voor Clarenburg.
Petronella Adriana Swarts, 3 m.,
Stroosteeg.
Nicolaas van Putten, 49 j., bui-
ten de Weerd.

den 2 Januarij.

Anthonia de Bouter, 1 j., buiten
de Catharijnepoort.
Cornelis van Leeuwen, 54 j.,
Vreeburg.
Geertruida Ballegoijen, huisvr.
van Harmanus Daniel Deusse,
33 j., Hamsteeg.
Gerardus Johannes van Doorn,
1 j. en 11 m., buit. de Catharijnep.
Hendrikus Gerardus van Nimwe-
gen, 2 m., Korte Smeesteeg.
Anthonia Broekman, huisvr. van
Lambertus Bongers, 60 j.,
Catharijnestraat.
Jacoba Cousijuse, 7 m., Pauwt.

den 3 Januarij.

Johannes Kok, 9 m., Lollestraat.
Doodgeb. Zoon van Johannes van
Cleef, Jacobiekerkhof.
Henri Loup, 3 m., Boterstraat.
Frederik Christiaan Ericke, 3 m.,
Springweg.
Jacobus Hazendonk, 69 j., Bal-
lemakerstraat.
Roelof Smit, 4 j. en 10 m., Ni-
colaisteeg.
Maria Korf, wed. Nicolaas van
Gelder, 71 j., Oude Mannenh.
Adrianus Johannes van Agterberg,
50 j., Ridderhofstad.
Hendrikus Bouhuisen, 8 m., Lau-
wersteegje.
Doodgeb. Zoon van Jacobus Jo-
hannes Edelkoort, L. Nieuwstr.
Dibbet van Dorssen, 5 m., Smeeb-
brug.

den 4 Januarij.

Hendricus Duijveman, 9 j. en 5
m., Korte Koesstraat.
Egbert 't Hoen, 73 j., Nicolaist.
Johanna Frederika Mostert, 3 m.,
Korte Smeesteeg.

den 5 Januarij.

Willem Uitermark, 6 j. en 5 m.,
Watersteeg.
Geertruida Gille, 5 j., Groenest.

den 6 Januarij.

Petrus Johannes Hentenaar, 7 d.,
Hardebollestraat.

Anna Elizabeth Brevoort, ongeh.
66 j., achter 't Vleeschhuis.

Helena Margaretha Dompeling,
wed. Jan Fooij, 76 j., Bartho-
lomei gasthuis.

den 7 Januarij.

Cornelis Storm, 79 j., Nicolai
kerkhof.

Johannes Jacobus Trijsburg, 2 j.
en 5 m., Achterweg.

Maria van Drane, 4 w., Lijnmarkt.
François Cornelis Johannes van
Soest, 1 j., Zalestraat.

Theodorus de Ruijter, 75 j.,
Groote Eligensteeg.

Johannes Mulder, 4 w., Nicolai-
steeg.

den 8 Januarij.

Christina Toeteman, 3 j. en 7 m.,
Lange Nieuwstraat.

Christina Johanna Jansen, 4 j.
en 9 m., in de Twijestraat.

Sophia Anna Cohu, 1 j. en 2 m.,
Korte Minnebroederstraat.

Maria Petronella Bangard, 1 d.,
Lange Smeesteeg.

Jannigje van Wijngaarden, 9 j.
en 3 m., Kreupelstraat.

Jannetje Hekman, wed. Johannes
Jurrie de Wolf, 79 j., Wijde
Watersteeg.

Gerarda Helena van Tessel, 2
j. en 7 m., Varkenmarkt.

den 9 Januarij.

Maria Stravers, ongeh., 15 j. en
6 m., buiten de Weerd.

Johannes Elsendoorn, 24 j., Ma-
liebaan.

Gerrit ten Boom, 77 j., Maliebaan.

Jan Pels, 86 j., Tuchthuissteeg.

Johannes Leeman, 85 j., Koestr.
Doodgeb. Zoon van Adriaan Groe-
nendijk, Veenstraat.

den 10 Januarij.

Huberta Attevelt, circa 3 m.,
buiten de Weerd.

Hendrica Bouwman, wed. Alber-
tus Ladrak, 62 j., Jufferstraat.

Anna Christina van Hall, 9 m.,
buiten de Weerd.

den 11 Januarij.

Carolina Servaas, huisvr. van
Frans Jansen, 38 j., Stroosteeg.

Gerritje Willemse, huisvr. van
Philip Achenbach, 68 j., Lange
Nieuwstraat.

Doodgeb. Dochter van Carel Fre-
derik Dietze, Korte Jufferstraat.

Aletta van der Wurf, 6 j. en 3
m., Magdalenesteeg.

Pieter Penning, 83 j., buiten de
Wittevrouwepoort.

Doodgeb. Zoon van Bernardus
Filet, Elisabethstraat.

den 12 Januarij.

Aaltje van Wijk, ongeh., 76 j.,
Bartholomei Gasthuis.

Huberta Vosmar, 11 m., buiten
de Catharijnepoort.

Jan Lamie, 59 j., Jacobiebrug.

Doodgeb. Zoon van Adrianns
Stangenbergen, Achterweg.

den 13 Januarij.

Hartog Koch, 1 j. en 2 m.,
Brandsteeg.

Doodgeb. D.v. Jacobus Drie Bakkers.

Antonius Petrus van der Wurff, 38 j., buiten de Wittevrouwepoort.

Johanna Cornelia Staal, 11 m., buiten de Catharijnepoort.

Gerrit Gerritsen, 84 j., Visserst.

Joseph Gulikers, 5 j., Nicolai-kerkhof.

den 14 Januarij.

Adrianus van Niekerken, 65 j., buiten de Wittevrouwepoort.

Aaron Logger, 3 m., Steenweg.

Johannes de Wit, 4 j en 3 m., Hemdsmouwsteegje.

Anna Maria Geertruij van der Heijde, wed. Gerrit Moll, 70 j., in den Trans.

Jacoba van Vreeswijk, 3 j. en 2 m., Galekopsteeg.

den 15 Januarij.

Wilhelmina Tiesman, 6 w., Lange Nieuwstraat.

Elisabeth van Soest, 6 j. en 2 m., Achter Clarenburg.

Gijsbertus Leendert Verweij, 8 d., Korte Jansstraat.

Elizabeth Blok, wed. Johannes van de Wetering, 41 j., Springw.

Cornelia Laurentia Wesbeck, ong., 25 j., Geertebrug.

den 16 Januarij.

Hendrica Lantzaat, 2 j. en 2 m., Pelmolen.

Hermine Verbeek, huisvr. van Bernardus Filet, 37 j., Elisabethstraat.

Johan Henrich Kroese, 16 d., Korte Smeesteeg.

den 17 Januarij.

Hermann Henrich Kracht, 17 d., Lange Smeesteeg.

Maria Gerarda van Soest, 5 j. en 3 m., buiten de Weerd.

Everdina van Soest, 1 j. en 5 m., buiten de Weerd.

Agatha van Maren, ong., 36 j., in de Rijstraat.

den 18 Januarij.

Hendrik Jansen, 6 j. en 3 m., Kreupelstraat.

den 19 Januarij.

Cornelis de Bruijn, 53 j., Geertekerkhof.

Hendrica Janszen, 2 j. en 11 m., Pauwsteeg.

den 20 Januarij.

Louis de Bruin, 5 m., Vissersteeg.
Aletta Elizabeth Kol, ongeh., 23 j., Bregittestraat.

Maria Clasina de Kruijff, ongeh., 38 j., Jufferstraat.

Fredrica Charlotta van der Heide, 3 j. en 8 m., Groote Eligenst.

Dirk van den Broek, 87 j., Watersteeg.

Albertus Wielard, 66 j., Koestr.
Jacob Jan de Roos, circa 19 j., Alkmaar.

den 21 Januarij.

Hendrikus de Kruijff, 8 d., buiten de Weerd.

Martinus Ferras, 76 j., Korte Smeesteeg.

Maria van der Linden, huisvr. van Justus Wensing, 59 j., buiten de Wittevrouwepoort.

Nicolaas van Luijn, 48 j., Watersteeg.

Dirk van Dillen, 72 j., Geertekerkhof.

den 22 Januarij.

Dirkje Coenraads, wed. Jan Felix,
69 j., Oude Mannenhuis.

Annetje Hofman, wed. Jacobus
van Kesteren, 98 j., Schalkest.

Maaïke Maria van Woldorp, wed.
Florens Johannes Kraake, 72
j., Buurkerkhof.

George Adolph de Haart, 1 j.,
Bakkerbrug.

Johan Fredrik van den Heuvel,
74 j., in de Twijestraat.

Willem van der Kroon, 49 j.,
buiten de Tolsteegpoort.

Arend Klaase, 82 j., Haverstraat.

den 23 Januarij.

Geertruida Cornelia Hentenaar,
4 m., Masegast.

Jan Hendrik van Uitert, 3 m.,
buiten de Tolsteegpoort.

Elisabeth van Rockelen, 2 m.,
Ballemakerstraat.

Vrouwe Helena Margaretha van
Dielen, wed. van den WelEd.
Geb. Heer Mr. Otto van Romondt
circa 67 j., in de Keistraat.

Petrus Frans van Deijen, 21 j.,
Hospitaal.

Gerarda Wilhelmina Pisa, 1 j.
en 1 m., Zwaansteeg.

den 24 Januarij.

Doodgeb. Zoon van Petrus Saal-
man, Brandsteeg.

Hendrik Jan Willem van Emme-
rik, circa 3 m., Adeldorpsteeg.

Johannes Gerardus Arts, 5 j.,
Weesp.

Joseph Zwarts, 75 j., Kl. Elienst.

Antonius Lambertus Arnoldus Be-
rends, 2 j., Willemskazerne.

den 25 Januarij.

Jan Capelle, 60 j., Jufferstraat.

Anthoñius Baars, 7 m., buiten
de Catharijnepoort.

Dirk Janszen, 4 m., Pauwsteeg.

Johannes Veereschild, 41 j.,
Springweg.

den 26 Januarij.

Gesina Brouwer, 1 j. en 2 m.,
Voorstraat.

Wilhelmina Frederika Lapidoth,
11 w., Groenesteeg.

Catharina Scheffer, huisvr. van
Izaak van Dort, 38 j., Voorstr.

Maria Margaretha Cousijnse, 6
j. en 2 m., Stroosteeg.

Pieter Cornelis Tollenaar, 3 j.
en 5 m., Lange Nieuwstraat.

Johannes van der Steen, 2 d.,
buiten de Tolsteegpoort.

den 27 Januarij.

Hendrikus Theodorus van de Cool-
wijk, 7 m., achter de Twijestr.

Catharina Margaretha van Leek,
wed. Johannes van de Posthoorn,
85 j., Bartholomaci Gasthuis.

Ferdinandina Geertruida van
Maurik, 2 m., Jansbrug.

den 28 Januarij.

Anna Maria vanden Hoeven, wed.
Johannes Leeners, 65 j., Nieuwe
Kamp.

Elizabeth van Ettekoven, huisvr.
van Gerrit Eggink, 48 j., Malieb.

Jacoba Johanna Angelier, 1 j. en
6 m., Molensteeg.

den 29 Januarij.

Alida Ziddeman, wed. Jacobus
van Eck, 49 j., Pottestraat.

Jan van Maanen, 8 j., Jufferstr.

Fredrik Nieuwenhuijsen, 82 j.,
Nieuwe Gracht.

Cornelis Godart, 80 j., Stroost.

den 30 Januarij.

Albertus Hendrikus Jacobus Ste-
vens, 11 d., Wittevrouwstraat.

Reintje Jacoba van Harderwijk,

huisvr. van Gerrit Peterse, 43
j., Hooge Jacobijnestraat.

Frans Wensing, 38 j., te Houten.

den 31 Januarij.

Willem Jacobus Scherpenzeel, 22
d., buiten de Weerd.

Dirk van der Horst, 95 j. en 7
m., Zandbrug.

Hendrik van Schaik, 4 d., aan
't Zand.

OVERLEDENEN 134.

ZIEKTEN EN TOEVALLLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN
GESTORVEN ZIJN :

Doodgeboren.	8.	Transport.	110.
Tering.	16.	Waterzucht.	13.
Staipen.	23.	Etterzak.	1.
Zenuwkoortsen.	8.	Zuur.	5.
Verval van krachten.	19.	Verdronken.	1.
Slijmziekte.	1.	Rhumatiek.	2.
Koortsen.	1.	Kramp.	1.
Kinkhoest.	5.	Keelziekte.	1.
Kinderziekte.	8.	Bloedspuwing.	1.
Bezetting op de borst.	2.	Subiet.	1.
Roodvonk.	2.	Gevolgen van de Tandens.	6.
Beroerte.	1.	Water in de borst.	1.
Borstkwaal.	13.	Gevolgen van de kraam.	1.
Buikziekte.	1.	Verlamming.	1.
Ontstek. in de ingewanden.	1.	Klierziekte.	2.
Verwonding.	1.	Kwaad been.	1.
	<u>110.</u>		<u>148.</u>

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN
BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT :

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	6	2	8.	Transport. 54.	52.	106.	
Beneden het jaar.	23	17	40.	Van 50 tot 60 jaar.	4	1	5.
Van 1 tot 10 jaar.	16	19	35.	» 60 » 70 »	4	7	11.
» 10 » 20 »	1	1	2.	» 70 » 80 »	8	7	15.
» 20 » 30 »	2	2	4.	» 80 » 90 »	8	1	9.
» 30 » 40 »	2	7	9.	» 90 » 100 »	1	1	2.
» 40 » 50 »	4	4	8.				
			<u>54-52-106.</u>				<u>79-69-148.</u>

VERKOGTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 9 Januarij, door den Not. J. H. VAN SCHERMBEEK.

No. 1. Een Huis of Koffijhuis, van ouds genaamd het *Keizerlijke wapen*, met Erve en Grond, aan de O. Z. van het Domsplein te Utrecht, wijk F. no. 299. Verkocht voor f 9,800.

No. 2. Een Huis en Smederij, mitsgaders Tuin, Erve en Grond, onder Tolsteeg te Utrecht, wijk K. no. 105 en 106. Verkocht voor f 2,375.

Den 16 Januarij, door den Notaris

M. WIGMAN

No. 1. Vier Bunders, 40 Roeden, 70 Ellen Welig Bouwland, gelegen onder de Tolsteeg achter Zoestbergen, A. no. 354. Verkocht voor f 8,500.

No. 2. Een Bunder, 30 Ellen Boomgaard en Warmoesiersland, gelegen in Abstede, van den Achterdijk tot aan den Middenweg, A. no. 722—725. Verkocht voor f 2,100.

No. 3. De Reterschap en Huurweere van 39 Roeden 96 Ellen Warmoesiersland, van ouds genaamd *de Kikvorsch en de kleine markt*, gelegen in de Lauwerecht onder Pijlsweerd ten einde der Hooglandsche steeg, A. no. 67. Verkocht voor f 975.

No. 4. Eene Warmoesiers Huizinge, gelegen in de Lauwerecht op den Nieuwen Oord, wijk M. no. 567, met 27 roeden, 26 ellen Erf en Warmoesiersland, strekkende voor uit de Vecht tot achter in den Dorrestroom, A. no. 1133, 1139 en 1140. Verkocht voor f 1,825.

No. 5. Eene Warmoesiers Huizinge, gelegen als voren, wijk M. no. 568, met 9 roeden Erf en Warmoesiersland, A. no. 399 en 400. Verkocht voor f 1,300.

No. 6. Een bunder, 48 roeden Wei- en Hooiland, gelegen in de polder Heicop onder den Ouden Rijn, strekkende uit den Middenwetering Noordwaarts op tot aan de Bovenkade, D. no. 68. Verkocht voor f 470.

Den 23 Januarij, door den Notaris G. H. STEVENS.

No. 1. Een Huis, Erve en Grond, met afzonderlijken opgang tot het Bovenhuis, voorzien van ruimen Winkel en Koetshuis, Werkplaats, Kelder, Bovenkamers, Droogzolder enz. aan de N. Z. van de Lange St. Jansstraat binnen Utrecht, wijk G. no. 197 en 198.

No. 2. Een Huis, Erve en Grond, bestaande in eene ruime Werkplaats met Kamer, boven twee Kamers, Keuken en vele gemakken, aan de O. Z. van achter het Vleeschhuis, wijk G. no. 202. Met No. 1 te zamen verkocht voor f 7,200.

No. 3. Een Huis, Erve en Grond, bestaande in zes zoo boven- als beneden Kamers, Keuken, Kelder, Zolder enz. aan de W. Z. van de Lange Rietsteeg binnen Utrecht, wijk G. no. 450. Verkocht voor f 1,625.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN
BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND FEBRUARIJ 1841.

GEBORENEN.

op den

den 1 Februarij.

Christina, D. van Johannes Christiaan Jansen.

Rosette, D. van Joseph Salomon Abrahamson.

Wilhelmina Christina, D. van Willem Barreveld.

den 2 Februarij.

Johannes, Z. van Bernardus Papendorp.

Willem Johannes, Z. van Willem Johannes Valkestijn.

Gerardus Cornelis, Z. van Gerrit Nieuwersteeg.

Johannes, Z. van Daniel de Klerk.

Petrus, Z. van Petrus Straatman.

den 3 Februarij.

Hendrika Catharina, D. van Antonie Sakkers.

Jan Willem, Z. van Jacob Francois van Hoogstraten.

Jan Willem, Z. van Anthonie Grimmelikhuijsen.

Dirkje, D. van Jelis van der Pijl.

Theodora, D. van Willem Castrop.

Gerardus, Z. van Kors Degecamp.

Evert, Z. van Evert Takken.

Pieter, Z. van Aalbert de Kruijff.

den 4 Februarij.

Christina, D. van Johannes van Berkel.

Paulus Johannes Laurens, Z. van Fredericus Jacobus Grimmelikhuijsen.

Agnes Dorothea Maria, D. van Antonius Piket.

Johanna Maria, D. van Bastiaan Muijzert.

Johanna Anthonia, D. van Steven van den Brink.

Henrietta Benjamina Catharina, D. van Gijsbertus Morren.

Jacobus Johannes, Z. van Hendrik van den Akker.

Jacobus, Z. van Jacobus van Bennekom, (overleden den 23 Augustus 1840).

den 5 Februarij.

Elisabeth Jacoba, D. van Dirk Visser.

Helena Louisa, D. van Johannes Hendricus van der Vooren.

Tanetta Willemina, D. van Barent Johannes Vermeule.

den 6 Februarij.

Wilhelmina Johanna, D. van Jan Sorch.

Gerrit Hendrik, Z. van Joannes Huiskes.

David Johannes, Z. van Hubertus Adrianus van Schrik.

Cornelia, D. van Cornelis Sniijders.

den 7 Februarij.

Cornelis, Z. van Johannes Ignatius de Bie.

Pieter Arnold, Z. van Pieter Arnold van Walsem.

Maria, D. van Jacobus van der Grift.

Theresia Gerardina Paulina Johanna, D. van Johannes Gabriel Franciscus Kock.

Jacobus Willem, Z. van Willem van Stokkum.

Antonie Leonard Henricus, Z. van Ernst Frederik Antonie Johannes Herminghuijsen.

Agnes, D. van Joann Christian Elliges.

den 8 Februarij.

Frans, Z. v. Jacob van Veenendaal.

Maria Margaretha, D. van Wilhelmus Arnoldus van Harderwijk.

Hendrica Johanna, D. van Andries van der Horst.

Dirk Willem Gerbrand, Z. van Roelof Cornelis Groot.

Johannes Franciscus, Z. van Johannes Franciscus de Kerf.

Theodora, D. van Jan Seldenrath.

den 9 Februarij.

Cornelis Jacobus, Z. van Jacobus van den Bosch.

Dina Johanna, D. van Henricus van Lier.

den 10 Februarij.

Johanna Eduardina Aletta, D. van Cornelis Wernard van Voorst van Beest.

Cornelis Arnoldus, Z. van Cornelis Terbruggen.

den 11 Februarij.

Jacomina Susanna, D. van Hendrik Hol.

Nicolaas, Z. van Nicolaas Verheern. Wouter Johannes, Z. van Cornelius van Meegeen.

Hendrik, Z. van Willem Weijburg. Dirkje, D. van Cornelis Agterberg. Gerritje, D. van Jacobus van Amersfoort.

den 12 Februarij.

Johannes Henricus, Z. van Josephus Voogd.

Sara Cornelia, D. van Antonie Patist.

Johannes, Z. van Cornelis Konijnenburg.

Johanna Christina Hendrika, D. van Cornelis Hermanus de Haart.

den 13 Februarij.

Eva, D. van Alexander Koch.

Franciscus, Z. van Johannes Eijzenbach.

Jacobus Hendrik, Z. van Johannes Valentijn Heijsser.

Johannes Petrus, Z. van Johannes Bernardus Bosman.

Elisabeth, D. van Johannes Meijerhoeven.

den 14 Februarij.

Hendrik, Z. van Hendrik Lagerweij.

Anna Elisabeth, D. van Ferdinand Jacob Domela Nicuwenhuis.

Amelia, D. van Johan Hora Sicrama.

Theodora Johanna, D. van Theodorus Franciscus Kleijn.

Jan, Z. van Hubertus Vink.

Gerarda Hendrika, D. van Dirk van Eck.

den 15 Februarij.

Johannes, Z. van Pieter van Muijden.

William, Z. van Thomas Ollis.

Jean Baptist, Z. van Dirk van Zijdveld.

Bernardus Wilhelmus, Z. van Cornelis Jacobus Leen.

Johanna Cornelia, D. van Johannes van Brink.

den 16 Februarij.

Jacoba, D. van Gerrit Huntelaar.

Everardus Adrianus, Z. van Barend Willem van der Velden.

Pauline Johanna Petronella, D. van Willem Iman Cornelis Rammelman Elsevier.

Wilhelmina Alberta, D. van Wilhelmus Albertus Lebbing.

den 17 Februarij.

Susanna Aletta, D. van Wouter Boomer.

Gijsbertus, Z. van Henricus van 't Schip.

Gerrit, Z. van Gerrit van Rijn.

Hermanus, Z. van Willem van de Hagt.

den 18 Februarij.

Christiaan Leendert, Z. van Adrianus van Pesch.

Gerrit Hendrik, Z. van Gerrit Hendrik van Deventer.

Gerritje, D. van Willem Storm.

Anthonie Gerrit, Z. van Pieter de Groot.

den 19 Februarij.

Helena, D. van Cornelius Leonardus Horemans.

Anna Catharina Maria, D. van Arres van Bakkenes.

Geertruij, D. van Jan Scheepmaker.

Dina, D. van Fredrik Hendrik Wassenberg.

den 20 Februarij.

Maria Magdalena, D. van Johannes van Beek.

Hendrica, D. van Abraham van Veenendaal.

Abraham Johannes, Z. van Johannes Giezen.

Thomas, Z. v. Johannes Nahuijsen.

Johanna Christina, D. van Jan van Eijk.

Hendrika, D. van Joannes Reule.

Theresia Anna Maria, D. van Johannes Hermanus Stephanus Dubuf.

den 21 Februarij.

George Gilles, Z. van Carolus Antonius van Dommelen.

Willem, Z. van Johannes Fredrik Vries.

Carolina, D. v. Hermanus Kuijten.

Willem Karel Marie, Z. van Agnites Vrolik.

Willem Carel, Z. van Jule Eduard Pestere.

den 22 Februarij.

Dirk, Z. v. Johannes van der Kuip.

Cornelis Dirk, Z. van Charles Jacobus van Asperen.

Albertus Jacobus, Z. van Jakobus
Branswijk.

Petrus Jacobus, Z. van Anthonie
Johannes Vrijdag.

François Arnoult Jules, Z. van
Adolphus Pieter Boellaard van
Tuijl.

den 23 Februarij.

Maria Susanna, D. van Lambertus
Dibbits.

Maria Susanna, D. van Pieter
George Scheffer.

Christiaan, Z. van Paulus Koele.

Hendrika, D. v. Reijnerus Kuijltjes.

den 24 Februarij.

Petronella Johanna Geertruida,
D. van Joannes Theodorus van
Nickerken.

Jacobus, Z. van Jacobus van Es-
senberg.

Roelof Jan, Z. van Geurt van Kuijk.

den 25 Februarij.

Hendrik, Z. v. Hendrik van Soest.

Gijsbert Hendrik, Z. van Jan
Capoen.

Thomas Gerardus, Z. van Adriaan
Brood.

Wilhelmina Cornelia, D. van Jo-
hannes Schottel, (overleden den
19 October 1840).

Gerrit Jan, Z. van Johannes Her-
manus Visser.

Petronella, D. van Joannes Rijken.

Wilhelmus Gijsbertus, Z. van
Willem Eugbers.

den 26 Februarij.

Anthonie Wilhelmus Frederik, Z.
van Gerrit Frans van Rheenen.

Adriana Petronella, D. van Fre-
dricus Theodorus Ashof.

Anthonia Alexandrina, D. van
Hendrik Cornelis Knops.

Helena Johanna, D. van Jacobus
van Nieuwkasteel.

Catharina, D. v. Hendrik Heijster.

den 27 Februarij.

Maria Angenita, D. van George
Willem Iiera.

Elisabeth, D. van Deodorus Etmans.

Cornelis, Z. van Wilhelmus Oost-
veen.

Abraham Anthonius, Z. van Al-
bertus Johannes van Vogelpoel.

Aart, Z. van Stephanus van Gend.

den 28 Februarij.

Petrus Antonius Franciscus, Z. van
Petrus Joseph Cijprianus Fochetti.

Johannes Pieter, Z. van Johannes
Roos.

Clasina, D. van Jan van Luijn.

Dirk, Z. van Hendrik Jacobus de
Visser.

Kornelis Hendrikus, Z. van Kor-
nelis Vroon.

Cornelia Petronella, D. van An-
thonij Roclofs.

Petrus Arnoldus Franciscus, Z.
van Jacobus Franciscus Johannes
van Oost.

GEBORENEN 151, waaronder 10 Onachten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

op den

den 3 Februarij.

Nicolaas van Leeuwen en Cornelia Hoogland.

Adrianus Giesen, weduwnaar en Hendrica Petersen.

Willem Prins en Neeltje van Genderen.

Leendert Raasveld, weduwnaar en Sarah de Kloet.

Gautier van ter Haterd en Ursula Antonia de Bruijn.

Dirk van Leusden en Petronella Tukker.

Jan van der Rijst en Elisabeth Aartsen.

Anselmus Wouters en Helena Maria Bloedbergen.

Antonius Terlingen en Joanna Wilhelmina Langlee.

Johannes Verdonk en Aaltje Ram.

den 10 Februarij.

Willem van Capelle en Cornelia Gijsberta Grondijs.

Christoffel Cino en Adriana Kooij.

Arie van Dort en Mijntje Voorhout.

Jan Dirkse Lindzaat, weduwnaar en Sara Lamie, weduwe.

Johannes Georg Forger en Elizabeth Maria Rijgert.

Adrianus de Cruijff en Antonia van den Oosten.

den 16 Februarij.

Thomas Eugène Chauchet en Jeanne Jacqueline Josephine Grijseels.

den 17 Februarij.

Hendrik Franken en Gerarda Cousijnse.

Jacobus de Rijk en Anna Bakker. Carolus van Rossum en Aaltje Cornelis.

Andreas Rentiers, weduwnaar en Aaltje van Schaik.

Joannes Henricus Hessing, weduwnaar en Jannetje van der Linden, weduwe.

Willem Gustaaf Vincent van Suchtelen van de Haare en Johanna Maria Raasveld.

Wilhelmus Johannes van Wijk en Jaantje Berendze.

den 18 Februarij.

Johannes Antonie Barbas en Niesje Aletta Maria Mensinga.

den 24 Februarij.

Willem Paak en Hendrina Tesselhoff.

Dirk Hendrikus Borgers en Francijntje Smaling.

Hendrik Nicolaas Dekker en Marie Constantine Elisabeth Frederice Sommers.

TE ZAMEN 28 PAREN.

OVERLEDENEN.

op den

den 1 Februarij.

Adriana Louisa Meloen, 5 m.,
Vischmarkt.

Anthonie Eggink, 18 j., Maliebaan.

Cornelia van der Horst, weduwe
Christoffel Giesen, 81 j., Lau-
wersteeg.

den 2 Februarij.

Wilhelmina Maria Gielen, 4 j. en
10 m., Bergstraat.

Gerrit van Manrik, 61 j., buiten
de Catharijnepoort.

den 3 Februarij.

Leendert Sakkers, 38 j., Water-
steeg.

Gerarda Broeder, wed. Gerrit de
Vries, 83 j. en 9 m., Volderbrug.

den 4 Februarij.

Petrus Schreijnders, 2 m., Vin-
kenburgsteeg.

Machilia Jonkers, 6 m., te Andel.
Johanna Catharina de Vos, 8 j.,
Catharijnestraat.

Hendricus Johannes Gocs, 1 j. en
9 m., buiten de Wittevrouwenp.
Doodgeb. Dochter van Anthonie
van Oostrum, Viebrug.

den 5 Februarij.

Catharina Elisabeth Stuten, 4 m.,
buiten de Catharijnepoort.

Gerritje van Bunnik, 5 j. en 7 m.,
aan de Zilversteeg.

Gijsberta van Zutphen, 5 j. en 6
m., buiten de Catharijnepoort.

Catharina Wilhelmina Leebecke,
3 j. en 10 m., Haverstraat.

Gerritje Sophia Cortua, 2 j. en 3
m., Molensteeg.

den 6 Februarij.

Frans Hombart, 75 j., Stroosteeg.
Cornelis Bernardus van Baren,
7 m., Groenesteeg.

Maria van der Kuip, 2 j. en 11
m., Nicolaikerkhof.

Margaretha Spierenburg, huisvr.
van Aalbert van Dijk, 69 j.,
buiten de Catharijnepoort.

den 7 Februarij.

Hendrika Johanna Versteeg, on-
geh., 35 j., Lange Nieuwstraat.
Belia Navis, ongeh., 33 j., te
Amerongen.

Erris Arnoldus van Doorn, 73 j.,
Steenweg.

Alida Johanna Hendrica van Luijn,
1 j. en 10 m., Vreeburg.

Pieter van Duuren, 88 j., Oude
Mannen en vrouwenhuis.

Johan Coenraad Graauw, 19 j. en
8 m., Lange Smeesteeg.

Wilhelmina van Schaik, ongeh.,
24 j., buiten de Wittevrouwenp.

Hermanus van Rossum, 2 m.,
Abstede.

Gijsbertje Langerak, huisvr. van
Peter Stekelenburg, 37 j., te
Jutphaas.

Catharina Haasenbeek, wed. Jan

van der Wolk, 82 j., achter de
Twijestraat.

den 8 Februarij.

Doodgeb. Zoon van Gerardus Wou-
ters, buiten de Weerd.

Catharina van Pelt, huisvr. van
Stephanus de Kruijff, 82 j.,
Geertebrug.

Wilhelmina Coenradina Meijer,
ongeh., 45 j., Zalestraat.

Hendrica van Oorschot, huisvrouw
van Johannes Hendricus van den
Heuvel, 47 j., Nieuwe gracht.

Willem Muizert, 81 j., Lange
Hamsteeg.

Geertruida Schoonhoven, huisvr.
van Gerrit Groen, 67 j., buiten
de Tolsteegpoort.

den 9 Februarij.

Cornelis de Zwart, 1 j. en 4 m.,
Kalverstraat.

Doodgeb. Zoon van Arend Nusman
Hagenbeek, Voorstraat.

Henriette Heine, huisvr. van Carl
Haberland, 62 j., Donkerstraat.

Anna Judith Ernou, ongeh., 71 j.,
Heerestraat.

den 10 Februarij.

Gerrit Isak Godart, 1 j. en 6 m.,
Steenweg.

Cornelis van der Kaaij, 10 m.,
Stroosteeg.

Gerardus Johannes Emmelot, 10
w., Kort Ademstraat.

Johanna Elisabeth Willemina Swel-
lengrebel, ongeh., 35 j., Nieu-
we gracht.

Doodgeboren Zoon van Jan Bras,
Nieuwe gracht.

den 11 Februarij.

Cornelis Broekhuizen, 2 j., Nieu-
we Kade.

Johannes Mica, 84 j., Ballema-
kerstraat.

Doodgeb. Zoon van Arie van der
Tol, buiten de Tolsteegpoort.

Hendrica Frishart, 10 j. en 4 m.,
Achterweg.

Antonius Martinus Overwijn, 83
j., in de Twijestraat.

Gerardus Klingen, 23 j., buiten
de Tolsteegpoort.

Johanna Goverdina Aletta van
Doorn, ongeh., circa 64 j.,
Oudkerkhof.

Alida Cornelia Nieuwenhuijzen,
3 j. en 6 m., Korte Smcesteeg.

Geertruida Hulsboom, wed. Hen-
dricus van Wijngaarden, 96 j.,
Springweg.

Robertine Pauline Theodore Bee-
laerts van Blokland, 1 j. en
circa 2 m., te Maarssen.

den 12 Februarij.

Hermina Meijer, wed. Philippus
Wick, 78 j., Oude Mannenhuis.

Barendina Veldhuijsen, huisvr.
van Jacobus Bleu, 75 j., aan
de Schalkesteeg.

Hendricus Johannes Josephus Kop-
pes, 2 j., Pottestraat.

Helena Vullings, 4 j., buiten de
Weerd.

den 13 Februarij.

Johannes Pieter Duiveman, 9 m.,
Watersteeg.

Maria Johanna Gravendaal, 13 j.
en 11 m., Mariestraat.

Johannes Jacobus Verzue, 1 j. en
8 m., Watersteeg.

Louis Laermans, 21 j., Hospitaal.

Henrietta Hillegonda Klee van
Cleeff, ongeh., 20 j., Volderbr.

den 14 Februarij.

Neeltje Haagsman, weduwe Carel
Ellestijn, 77 j., Vissersteeg

Maria Jansen, 12 j. en 6 m.,
achter Clarenburg.

den 15 Februarij.

Maria van Heert, ongeh., 61 j.,
Mijlpoort.

Gerrit Joseph Swarts, 4 j., Stroo-
steeg.

Nicolaas van Woudenberg, 1 j. en
8 m., Lange Nieuwstraat.

den 16 Februarij.

Joannes Marinus Cornelis Bettink,
26 j., in de Twijestraat.

Maria Dompeling, weduwe Gerrit
van der Star, 48 j., Voorstraat.

Doodgeb. Zoon van Johannes El-
sen, Nicolaikerkhof.

den 17 Februarij.

Gerritje Put, ongeh., 40 j., Steen-
weg.

Twce doodgeb. Zonen van Hen-
drik Heijn, Predikheerenstraat.

Bernardina van Eijk, 3 m., Oud-
kerkhof.

Stephanus Hart, 4 j., Nieuwe
Kade.

Gerrit Eggink, 49 j., Maliebaan.

den 18 Februarij.

Wilhelmus Everardus van der
Horst, 4 j. en 4 m., Heerestraat.

Jansje Franken, 3 w., Dierhuizen.

Johann Casper Nopto, 27 j.,
Lange Nieuwstraat.

Lucas Odélius Reijerkerk, 34 j.,
buiten de Weerd.

Dirk Molenkamp, 56 j., Lange
Nieuwstraat.

Tieleman Bongarts, 82 j., Weesbr.

Johannes van Riezen, 18 j. en 4
m., Marieplaats.

Anthonia Rovers, 1 j. en 2 m.,
Lange Smeesteeg.

Petrus Johannes Berends, 3 m.,
Nicolaikazerne.

Elisabeth van Slingerland, huisvr.
van Johannes Spierenburg, 68
j., buiten de Weerd.

Hermanse Dufour, 14 j., Breestr.

den 19 Februarij.

Wilhelm Philippus Hart, 7 j. en
3 m., Nieuwe Kade.

Petronella Maria van den Berg,
wed. Hendrik van Monsjou, 76
j., Lange Nieuwstraat.

den 20 Februarij.

Leman Furth, 80 j., Massegast.

Veronica Walters, huisvr. van
Nicolaas van Nues, 81 j., Oude
Mannen en vrouwenhuis.

Hendrik van der Linden, 74 j.,
buiten de Weerd.

Doodgeb. Dochter van Anthonie
Verbeek, buiten de Tolsteegp.

den 21 Februarij.

Antonia Schöeneman, ongeh.,
25 j., Magdalenesteeg.

Johanna Pieterella Stangenber-
ger, 1 j. en 10 m., Achterweg.

den 22 Februarij.

Doodgeb. Zoon van Hendrik Bersc,
Nicolaisteeg.

Hendrik Jacobus Schainck, 29 j.,
Amsterdam.

Doodgeb. Zoon van Gerrit Maar-
schalkerweerd, buiten de Tol-
steegpoort.

den 23 Februarij.

Dorothea Eyerdina de Groot, 1 j.
en 11 m., Catharijnestraat.

Philip Gerardus Welsch, 2 j. en
6 m., Bakkersteeg.

Dirk van der Vliet, 4 j. en 4 m.,
St. Janskerkhof.

Fredrik Gobel, 75 j., Zilversteeg.

den 24 Februarij.

Gerardus Johannes Mönlich, 5 m.,
Zalestraat.

Geertruida Theodora Camue, 1 j.
en 3 m., Bregittestraat.

Alida de Jong, huisvr. van Hen-
dricus Jorissen, 30 j., buiten
de Weerd.

Catharina Margaretha Nagel, wed.
Nicolaas Nieuwenhuizen, 65 j.,
Vuileslot.

den 25 Februarij.

Susanna Maria Vink, huisvr. van
Zacharias Stoppels, 67 j., Zui-
lesteeg.

Sophia van der Karst, 3 j. en 3 m.,
Lange Smeesteeg.

Aletta Kraamwinkel, ong., 81 j.,
Oude Mannen en vrouwenhuis.

Naatje van den Heuvel, 1 j. en 10
m., buiten de Weerd.

den 27 Februarij.

Barend Schipper, 6 m., Rijnstraat.

Hendrica Nahuizen, 2 j., aan
't Zand.

Hendrika de Jongh, 4 m., Te-
lingstraat.

Alida Pisa, 4 j. en 6 m., Stroosteeg.

Elisabeth Susanna Hoovers, 6 m.,
Groote Eligensteeg.

Maria van Ter Meij, wed. Abra-
ham Rogge, 75 j., Vreeburg.

den 28 Februarij.

Doodgeboren Dochter onecht.

Doodgeb. Dochter van Gijsbertus
Vermeulen, Vinkenburgsteeg.

Johanna Margaretha Dekker, huis-
vr. van Albertus van den Brand,
23 j., Springweg.

Hendrik Lagerweij, 13 d., buiten
de Wittevrouwenpoort.

Catharina van Luijn, wed. Hen-
drik Beze, 88 j., aan 't Zand.

Johannes de Lang, 8 m., buiten
de Catharijnepoort.

Jacobus Bionda, 64 j., Watersteeg.

**ZIEKTEN EN TOEVALLLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN
GESTORVEN ZIJN :**

Dodgeboren.	13.	Transport.	110.
Tering.	22.	Zuur.	1.
Stuipen.	9.	Bloedspuwing.	2.
Zenuwkoortsen.	4.	Subiet.	1.
Verval van krachten.	24.	Gevolgen van de Tandens.	3.
Koortsen.	4.	Water in de borst.	1.
Kinderziekte.	10.	Klierziekte.	3.
Bezetting op de borst.	1.	Waterpokken.	1.
Roodvonk.	1.	Gebrand.	1.
Beroerte.	8.	Beenbederf.	1.
Borstkwaal.	7.	Maagziekte.	1.
Waterzucht.	7.	Zelfmoord.	1.
	110.		126.

**HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN
BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT :**

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Dodgeboren.	9	4	13.	Transport.	44.	47.	91.
Beneden het jaar.	11	7	18.	Van 50 tot 60 jaar.	1	0	1.
Van 1 tot 10 jaar.	13	20	33.	» 60 » 70 »	2	8	10.
» 10 » 20 »	3	4	7.	» 70 » 80 »	4	6	10.
» 20 » 30 »	5	3	8.	» 80 » 90 »	6	7	13.
» 30 » 40 »	2	6	8.	» 90 » 100 »	»	1	1.
» 40 » 50 »	1	3	4.				
	44-47-91.				57-69-126.		

VERKOCHE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 13 Februarij 1841, door den Notaris

J. H. VAN SCHERMBEEK.

Eene hechte en sterke Huizinge tot twee Woningen, met Erf en Grond, mitsgaders Kelders en Kluizen, staande en gelegen te Utrecht, aan de Oostzijde van de Nieuwe Gracht, op den Noordhoek van de Heerenstraat, wijk F, N°. 409 en 410. Verkocht voor *f* 4,700.

Den 27 Februarij 1841, door den Notaris

M. WIGMAN.

N°. 1. Eene weldoortimmerde Huizinge, Erf en Grond, gelegen binnen Utrecht, aan de Oostzijde van de Oude Gracht, tusschen de Gaard- en Romerburgerbruggen, wijk F, N°. 177. Verkocht voor *f* 5,540.

N°. 2. Eene Huizinge, Erve en Grond, gelegen te Utrecht, aan de Teelingstraat, wijk G, N°. 155, met Boven- en Benedenkamers, Keuken en Zolder. Verkocht voor *f* 3,075.

N°. 3. Een Huis, ingerigt tot een Slagthuis mede te Utrecht, aan de Teelingstraat, wijk G, N°. 145, over voorgaand Perceel N°. 2 en 3. Verkocht voor *f* 875.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND MAART 1841.

GEBORENEN.

op den

den 1 Maart.

Fannij Elisabeth, D. van Joseph van Lier.

Silvester Philippus, Z. van Gerrit Frederik Lebbe.

Carel, Z. van Dirk Pereboom.

Adrianus Anthonius, Z. van Adrianus Emmelot.

den 2 Maart.

Johannes, Z. van Jan Tobias van Groot-Battavé.

Cornelis Johannes, Z. van Petrus Verbon.

Geertruida Hendrika, D. van Johannes Franciscus Mulder.

Josina Louisa, D. van Johan Jacob Hoffmann.

den 3 Maart.

Gerrit Rijk, Z. van Rijk Schock.

Christophelina Anthonia en Johannes Cornelis, D. en Z. van Gerrit Geijsen.

Elisabeth Christina, D. van Wilibrordus Gijsbertus de Rijk.

den 4 Maart.

Alberta Adriana Cornelia, D. van Theodorus van der Kieft.

den 5 Maart.

Albertus, Z. van Jan Donselaar.

Johanna Hendrika, D. van Cornelis Otto.

den 6 Maart.

Nceltje, D. van Johannes Broekhuijsen.

Gustava Maria Jacoba Aldegonde Charitas, D. van Johan Christiaan Mügge.

Martinus, Z. van Hermanus Ruijs.

Johanna, D. van Willem van der Lingen.

Johannes Wilhelmus, Z. van Pieter Brouwer.

Hendrik, Z. van Hendrik Stomp.

Lijsje, D. van Cornelis Blonk.

den 7 Maart.

Sophia Louisa, D. van Hendrik Hermanus Welsch.

Anthonia, D. van Arnoldus van der Horst.

Johannes Nicolaas, Z. van Wilhelmus de Bruijn.

den 8 Maart.

Clara Elisabeth, D. van Johannes Haas.

Lambertus Jacobus, Z. van Arie Antonie Krommert.

Anna Petronella, D. van Jan Alexander van Viegen.

Reinier en Wilhelmina, Z. en D.
van Gerardus Tollenaar.

Gerardus Lambertus, Z. van Jan
Andries Mulder.

Maria Wilhelmina, D. van Corne-
lis van Offeren.

den 9 Maart.

Johannes Wilhelmus Anthonius,
Z. van Wilhelmus Zoestbergen.

Maria Theresia, D. van Jan Lode-
wijk Broskij.

Johanna, D. van Cornelis van der
Linden.

den 10 Maart.

Geertuij, D. van Wouter Noppe.

Johanna, D. van Johannes Schut.

Hubertus Carolus Wilhelmus, Z.
van Hendrik Willem Sohl.

Hermine, D. van Dirk Glissenaar.

Helena en Jacoba, Dochters van
Jan Ouwejan.

Hendrikus, Z. van Fredrik Fre-
driks van den Enk.

Arres Johannes, Z. van Arres Jo-
hannes Heetveld.

den 11 Maart.

Hendrik Jan, Z. van Cornelis Jo-
hannes van Maanen.

Geertuida Catharina, D. van Ja-
cobus van der Linden.

Catharina Lucretia, D. van Jaco-
bus Schroet Bettink.

Hendrikus, Z. van Pieter Eikelen-
boom.

Johanna Catharina, D. van Joan-
nes Cornelius van den Braak.

Maria, D. van Hermanus Iseger.

den 12 Maart.

Jacob Hendrik, Z. van Jacobus
Wijnandus Heijl.

Johannes, Z. van Johannes van
Lent.

Cornelis, Z. van Hendrik Gou-
driaan.

den 13 Maart.

Alberta Theodora, D. van Antonius
Pothuijsen.

Clementia, D. van Cornelis van
Dam.

Hendrik Jacobus, Z. van Roelof
Kiers.

Josephus Hendrik, Z. van Hendrik
van den Hoven.

den 14 Maart.

Johanna Aletta, D. van Jan Bap-
tist Robbers.

Willem, Z. van Willem van Geelen.

den 15 Maart.

Jacoba Johanna, D. van Louis Jo-
seph Verhoeff.

Willem, Z. van Joannes Samuel
D'Ancona.

Helena Maria, D. van Martinus
van Doorn.

den 16 Maart.

Theodorus Michiel, Z. van Wil-
helmus Johannes van Wijk.

Susanna, D. van Johannes Godee.

Wilhelmina, D. van Isak Jong-
bloed.

den 17 Maart.

Willem Frederik, Z. van Jacobus
van Rossum.

Maria Wilhelmina, D. van Kors
Brcij.

Marretje Elisabeth, D. van Arie
van Dijk.

Josephus, Z. van Eugenius Lam-
bertus Josephus Lambotte, over-
leden den 27 October 1840.

den 18 Maart.

Johan Jacob, Z. van Otto Bakkenis.

Christiaan Jacobus, Z. van Giel
Verhoeks.

Wilhelmus Martinus, Z. van Pe-
trus Plieger.

den 20 Maart.

Dirk Theodorus, Z. van Jacobus
van Leur.

Aart, Z. van Jan Hendrik van
Zanten de Hoog.

Johannes Hendrikus, Z. van Abra-
ham Vreeswijk.

Gerardus Nicolaas, Z. van Gerar-
dus Verweij.

den 21 Maart.

Anthonia Petronella Wilhelmina,
D. van Gerrit Hessel.

Adrianus Johannes, Z. van Adria-
nus Rijke.

Bartholomea, D. van Gerardus
Vollmuller.

Mattheus Jan Daniel, Z. van Mat-
theus Jan Daniel Ensie.

den 22 Maart.

Elisabeth Anthonia, D. van Jose-
phus Wilhelmus Eerkens.

Angenieta, D. van Geurt Brockman.

Gerardus Johannes Aloisius, Z. van
Bernardus Willebrordus Berend-
sen.

Francina Johanna, D. van Leonar-
dus Neerings.

Anthonia en Johanna, Dochters
van Arie van Veldhuizen.

Anthonia, D. van Jean Rovers.

den 24 Maart.

Jacoba Maria, D. van Jacobus Kok.

Andries Gijsbert, Z. van Andries
Gijsbert van Batenburg.

den 25 Maart.

Carolina Johanna, D. van Johan-
nes Carel Bakker.

Jacobus, Z. van Johannes Herfkens.

Johanna Maria, D. van Petrus Ja-
cobus de Bruijn.

Anthonius Johannes, Z. van Fre-
dericus Christiaan de Kruijff.

Adriana Juditha, D. van Johannes
Verkerk.

Clasina, D. van Hendrikus van
Rooijen.

Franciscus, Z. van Hendrik Wis-
man.

den 26 Maart.

Johannes Jacobus, Z. van Jacobus
Verzue.

Johan Jurrien Hermanus, Z. v. Je-
saias Dirk Lammerts van Bueren.

den 27 Maart.

Johannes, Z. van Johannes Na-
huijsen.

Elisabeth Adriana, D. van Willem
Anthonij van Oort.

Arnoldus Gerhardus, Z. van Ar-
noldus Gerhardus Brusse.

den 28 Maart.

Maria Elisabeth, D. van Theodoor
Sträter.

Marinus, Z. van Gerrit de Groot.
Clasina, D. van Cornelis Oostveen.
Wilhelmus Roelandus, Z. van Wilhelmus Vermeulen.

Johanna Wilhelmina, D. van Henricus van Dam.

Jan, Z. van Jan van den Bol.

Thomas Johannes, Z. van Willem Balfort.

Aaltje Antonia, D. van Henricus van Helsdingen.

Johannes Gijsbertus Hendrikus, Z. van Johannes Gijsbertus van Luijn.

Wilhelmina Theodora Huberta, D. van Johannes Duppen.

Petrus Cornelis Hendrikus, Z. van Stephanus Henricus Larive.

den 29 Maart.

Heiltje Francina, D. van Cornelis Hendrik van Mill.

Johannes, Albertus, Z. van Jan Willekes.

Johannes, Z. van Jan Kaldenhoven.
den 30 Maart.

Johanna Margaretha, D. van Henricus Antonius Tiegés.

Cornelia Anna, D. van Mr. Pieter de Beaufort.

Theodorus, Z. van Cornelis de Rijk.

Willem Johannes en Christiaan, Zonen van Jacob Bresser.

Jacob, Z. van Jacob Groenhuijse.
den 31 Maart.

Johannes, Z. van Willem Versijde.

Alberdina Maria, D. van Adolph Julius Robert Natan.

Jan, Z. van Gerrit van den Bijlaard.

Hendrika Catharina, D. van Johannes Rietvelt.

GEBORENEN 140, waaronder 16 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

op den

den 3 Maart.

Johannes Wilhelmus Wagenvoord,
weduwnaar en Geertruida Zij-
ollema.

Johannes Malet en Wilhelmina
Perkin.

den 10 Maart.

Marcus Joseph Sanders, weduwe-
naar en Grietje van Krevel.

den 17 Maart.

Jasper Slemmer, weduwnaar en
Elisabeth Geertruij van den
Brink.

Adrianus van Velsen, weduwnaar
en Catharina van Elk, weduwe.

Pieter Marcus Luca, weduwnaar
en Hendrika van Loenen, wed.

den 24 Maart.

Petrus Arts, weduwnaar en Mech-
telt van de Bilt.

Christoporos Martinus Reinboud
en Agatha Mostert.

den 25 Maart.

Hendrik Jacobus Bijstra en Wille-
mina Antonia Adriana van Os.

den 31 Maart.

Leendert Harmsen en Hermina
van Duuren.

Jan Schalkwijk en Gijsberta van
Ijk.

TE ZAMEN 11 PAREN.

OVERLEDENEN.

op den

den 1 Maart.

Sara Elisabeth de Waal, 6 j. en 5 m., Kreupelstraat.

Hendrikus Mattern, 5 j. en 4 m., buiten de Wittevrouwepoort.

den 2 Maart.

Maria Kinnegin, 2 j., buiten de Weerd.

Johanna Maria Clara Jongbloed, 3 m., aan de Tolsteegpoort.

den 3 Maart.

Catrina Koning, ongeh., 70 j., Nieuwe gracht.

Johanna Catharina Isegard, 3 j. en 7 m., Kreupelstraat.

Alida Verheem, 2 j. en 8 m., Zandstraat.

Maria Willemsen, huisvr. van Johannes Koeles, 47 j., Marieplaats.

den 4 Maart.

Adrianus Cornelis Lammerse, 6 m., Lijnmarkt.

Johanna Adriana Eijkman, ongeh., 27 j., Steenweg.

Gerrit Jan Visser, 8 d., buiten de Wittevrouwenpoort.

Henricus Vos, ongeh., 26 j., buiten de Catharijnepoort.

Hendrina ten Pierik, 10 j., buiten de Weerd.

Wilhelmina Toeteman, 6 m., Lange Nieuwstraat.

den 5 Maart.

Coenraad Hendrik Bilgen, ongeh., 42 j., Hospitaal.

Jacobus Daalhuijsen, ongeh., 42 j., buiten de Catharijnepoort.

Pieter Rijksen, 7 j., Nicolaikerkh.
Marinus Huntelaar, 3 j. en 4 m., Lange Lauwerstraat.

Paulus Laurens Hessing, 5 j., Springweg.

Johannes Boerkoel, 76 j., Lange Jansstraat.

den 6 Maart.

Louisa Koelen, ongeh., 60 j., aara 't Vreeburg.

Elisabeth Vreeswijk, 6 w., buiten de Weerd.

Helenardus Hendricus van Dam, 17 j., Maliebaan.

den 7 Maart.

Cornelia Hooreman, 3 j. en 11 m., buiten de Weerd.

Pieter Cornelis Hovenier, 7 j., buiten de Tolsteegpoort.

Otto Johannes de Haart, 64 j., in de Twijestraat.

den 8 Maart.

Antje Eggink, wed. Anthonij Hofman, 53 j., Lange Jansstraat.

Doodgeb. Zoon van Gerrit Westerman, Engendoelen.

den 9 Maart.

Anna Hendrika van Geelen, 2 m., ABCstraat.

Wilhelmina de Graaf, 14 j., buiten de Weerd.

den 10 Maart.

- Dirk Reinier van Cuijlenburgh, 2 m., Korte Nieuwstraat.
 Jannigje van de Bilt, 1 j., buiten de Tolsteegpoort.
 Johannes Coenradus Wintershove, 1 j. en 1 m., Maliebaan.
 Francina Mientjes, 1 j. en 7 m., Boterstraat.
 Jannigje Valkenburg, 9 j. en 8 m., Zandbrug.
 Doodgeb. Dochter van Cornelis de Rijk, buiten de Weerd.
 Josepha Cornelia Helwegen, 8 j. en 10 m., buiten de Weerd.
 Johannes Hendricus van den Berkhof, 3 j. en 5 m., Rozenstraat.

den 11 Maart.

- Willem Broekman, 6 m., buiten de Weerd.
 Gustaaf Alphons Adolph Boellaard van Tuijl, 1 j. en 2 m., Maliebaan.
 Doodgeb. Zoon van Johannes Frederik Kerst, Mariëplaats.
 Johanna Petronella Cino, 3 j., Walsteeg.

den 12 Maart.

- Gijsje Smit, 2 m., buiten de Weerd.
 Hermanus Johannes Andries, 3 j., Lange Smeesteeg.

den 13 Maart.

- Margaretha Johanna Hovenier, 2 j., buiten de Tolsteegpoort.
 Joanna Stokhof, huisvr. van Adrianus Vivien, 33 j., aan 't Zand.

Cornelis Loffelt, 7 w., Wijd doelen.

Abraham Glazer, 60 j., Geertebrug.
 Wilhelmina Rasgi, huisvr. van Gerrit van Stralen, 55 j., Catharijnestraat.

den 14 Maart.

- Neeltje Broekhuijsen, 8 d., Molensteeg.
 Clara Petronella Baars, 1 j. en 5 m., buiten de Wittevrouwepoort.
 Nicolaas van Tessel, 25 j., Roze-straat.
 Johanna Maria Catharina Weeschenpoel, huisvr. van Anthonius Johannes Gandorff, 30 j., Nicolaikazerne.
 Maria Schuurs, ongeh., 70 j., Tuchthuissteeg.

den 15 Maart.

- Maria Louisa Sandhövel, 13 j. en 8 m., Lijnmarkt.
 Wilhelmina Louisa de Brons, 2 m., Steenweg.
 Johannes Baptista van Wintershoven, 3 m. en 21 d., Twijestraat.
 Dionisius Reijnen, 12 j. en 3 m., Steenweg.
 Johannes Gijsbertus van der Burg, 3 j. en 11 m., achter Clarenburg.

den 16 Maart.

Cornelis Smits, 3 j. en 6 m., Springweg.

Lijntje van Ek, huisvr. van Cornelis Molenbeek, 28 j., Koestr.

den 17 Maart.

Wilhelmina Brakkee, wed. Leendert van Putten, 41 j., Putsteeg.

Wilhelmina van Rooij, ongeh.,
42 j., Tweede Achterstraat.

Evert van der Weerd, 67 j., Zak-
kendragersteeg.

den 18 Maart.

Adriana Anthonia Rijnders, 2 j.
en 6 m., Jufferstraat.

Johannes van Wijk, 76 j., Bergstr.

Johannes de Vink, ongeh., 79 j.,
buiten de Weerd.

den 19 Maart.

Jan Vermeulen, 26 j., buiten de
Weerd.

Jacoba van Voorbergen, wed. A-
braham Glazer, 73 j., Weesbrug.

Jan Josias Westenberg, 76 j.,
Hieronijmusplein.

den 20 Maart.

Hillegonda Spaens, ongeh., 83 j.,
Abram d'Olijsteeg.

Jacobus Vollenhoven, ongeh., 27
j., Rosendaal.

Eleonora Gijsberta Christophora de
Rijck, wed. Joannes Nuijs, 82
j. en 11 m., Kleine Eliensteeg.

den 21 Maart.

Hermanus Lek, 4 j. en 6 m.,
Springweg.

Alberta van Rossum, ruim 3 m.,
Vischmarkt.

den 22 Maart.

Wilhelmina Schimmel, 1 j. en 8
m., Willemskazerne.

Wesselina Hooreman, 1 j. en 4 m.,
buiten de Weerd.

Helena Postel, weduwe Johannes
Kamper, 56 j., aan de Neude.

Cornelia van Bekbergen, weduwe

Dirk Carel Reijers, 59 j., Zon-
straat.

Frederik van Galen, 72 j., buiten
de Weerd.

den 23 Maart.

Magdalena van Dalen, ongeh., 35
j., Vissersteeg.

Johanna van den Ende, wed. Fran-
ciscus Johannes de Lang, 73 j.,
Zuilesteeg.

Anthonie Hendricus de Koff, 1 j.
en 3 m., Catharijnesteeg.

Hermanus Gabriel Cino, 11 m.,
Walsteeg.

Johan Nicolaas Schaad, 2 m.,
Wijde Bagijnesteeg.

Pieter Wagevoort, 4 m., Vreeburg.
Doodgeb. Dochter van Theodorus
van Oort, buiten de Weerd.

Clasina Jacoba Bor, 1 j. en 4 m.,
Korte Lauwerstraat.

Theresia Lindeman, huisvr. van
Anthonie van Beck, 37 j., bui-
ten de Tolsteegpoort.

den 24 Maart.

Corstiaan Arnoldus van Veen, 5 j.,
St. Annastraat.

Trijntje Oudt, huisvr. van Johan-
nes Valentijn Heijsser, 37 j.,
St. Annastraat.

Antonetta Wilhelm, 3 j. en 7 m.,
Lijnmarkt.

Helena Ouwejan, 14 d., Pelmolen.
Carel Cornelis Helenus Alberti,
6 m., Lange Viesteeg.

Christina van Berkel, 6 w., Vis-
sersteeg.

Hendricus Bruinen, 2 j. en 5 m.,
aan 't Zand.

Ingena de Bruijn, huisvr. van Johannes Eckker Porton, 46 j., Magdalenesteeg.

den 25 Maart.

Dirk Jansen, 6 j., Pottenstraat.
Johannes Dons, 26 j., St. Jacobs Gasthuissteeg.

Anthonic Vredendaal, circa 10 j., buiten de Weerdpoort.

Berend Melgert Post, 58 j., Minnebroederstraat.

Benoit Louis van Hems, 68 j., Groote Eliensteeg.

Wilhelmina Bakker, wed. Jelis van der Lugt, 76 j., Catharijnestraat.

den 26 Maart.

Petrus Ivo, 5 j. en 4 m., Mariestraat.

Francina Sophia van Maarschalkerveerd, 1 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

den 27 Maart.

Adrianus Oostveen, 1 j. en 11 m., aan de Walsteeg.

Maria Kuijt, wed. Hendrik Banning, 81 j., Boterstraat.

Willemina Snellenburg, wed. Cornelis Willekes, 81 j., Oude Mannen en Vrouwenhuis.

den 28 Maart.

Johannes Pieter Roos, 4 w., achter Clarenburg.

Geurt Willem Voist, 30 j., Zonstraat.

Johan Jacob Flenter, 1 j. en 6 m., Zakkedragerssteeg.

Maria Klazina Monné, 2 j., Oudkerkhof.

Wilhelmina Louisa van Setten, 6 w., achter 't Vleeschhuis.

Pieter van der Weert, 16 j. en 6 m., Zakkedragerssteeg.

Johanna Catharina Maes, wed. Johannes Hendricus van Laer, 77 j., Choorstraat.

Gerrit Rietveld, 62 j., Voorstraat.

Sophia van Beurden, huisvr. van Gerrit Eijndhoven, 34 j., buiten de Tolsteegpoort.

den 29 Maart.

Wilhelmina Johanna Halin, 12 j., ABCstraat.

Johannes Macee, 58 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

den 30 Maart.

Eduardus Bartholomeus, 36 j., Hospitaal.

Johannes Schouten, 86 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

Jacobus Bel, 93 j., Nicolaikerkhof.
Doodgeb. Zoon van Petrus Ivo, Mariestraat.

den 31 Maart.

Hendrik Weijburg, 7 w., Lange Smeesteeg.

Anton Gerard Cornelis Dodt, 11 m., Korte Nieuwstraat.

Willem Gregorius van Schaik, 2 j. 3 m., aan 't Zand.

Johanna Geertrui Mijders, ongeh., 20 j., Boterstraat.

ZIEKTEN EN TOEVALLLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN

GESTORVEN ZIJN:

Doodgeboren.	5.	Transport.	110.
Tering.	12.	Kramp.	1.
Stuipen.	8.	Slijmziekte.	3.
Gevolgen van de Tandn.	4.	Leverziekte.	1.
Zenuwkoortsen.	3.	Borstontsteking.	1.
Verval van krachten.	16.	Longtering.	2.
Koortsen.	3.	Westindische lepra.	1.
Kinderziekte.	20.	Maagziekte.	1.
Bezetting op de borst.	4.	Kinkhoest.	1.
Roodvonk.	2.	Bezetting op het water.	1.
Beroerte.	2.	Geelzucht.	1.
Borstkwaal.	20.	Keeltering.	1.
Waterzucht.	3.	Verstopping in de buik.	1.
Zuur.	5.	Etterborst.	1.
Water in de borst.	1.	Ontsteking in 't hoofd.	1.
Klierziekte.	2.		
	110.		127.

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN
BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	3	2	5.	Transport.	49.	49.	98.
Beneden het jaar.	13	11	24.	Van 50 tot 60 jaar.	2	4	6.
Van 1 tot 10 jaar.	20	18	38.	» 60 » 70 »	5	1	6.
» 10 » 20 »	4	4	8.	» 70 » 80 »	5	6	11.
» 20 » 30 »	5	4	9.	» 80 » 90 »	1	4	5.
» 30 » 40 »	2	6	8.	» 90 » 100 »	1	»	1.
» 40 » 50 »	2	4	6.				
	49	49	98.				63-64-127.

VERKOCHE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 6 Maart 1841, door den Notaris
M. WIGMAN.

Eene Hofstede, bestaande in eene Huizinge, Berg, twee Schuren, met 9 Bunders, 12 Roeden en 24 Ellen Bouw- en Weiland, gelegen in de Gemeente Utrecht, in de Lageweide, L. 123. Verkocht voor f 6,095.

Den 13 Maart 1841, door den Notaris
N. DE GRAAF.

N°. 1. Een Huis, Erf en Bleekveld, staande en gelegen te Utrecht, aan de Zuidzijde van de Groenesteeg, wijk A, N°. 686. Verkocht voor f 1,015.

N°. 2. Een Huis en Erf, staande en gelegen te Utrecht, aan de Westzijde van de Lange Nieuwstraat, wijk A, N°. 315. Verkocht voor f 745.

Den 20 Maart 1841, door denzelfden
Notaris.

N°. 1. Een zeer ruim Huis, met Erve, Grond, annexe Stalling en Bergplaats voor Rijtuigen, staande

en gelegen te Utrecht, in de Catharijnestraat, op den Zuidhoek der Varkenmarkt, wijk C, N°. 880. Verkocht voor *f* 1,850.

N°. 2. Een Huis en Erve, naast het eerste Perceel, wijk C, N°. 879. Verkocht voor *f* 550.

N°. 3. Een Huis en Erve, naast het tweede Perceel, wijk C, N°. 878. Verkocht voor *f* 500.

N°. 4. Eene ruime Stalling of Bergplaats voor Rijtuigen met afzonderlijke Woning daarboven, staande te Utrecht, aan de Noordzijde van de Varkenmarkt, wijk C, N°. 685. Verkocht voor *f* 1,120.

Den 27 Maart 1841, door den Notaris
M. WIGMAN.

Eene kapitale welbetimmerde Heeren huizinge, Erf, Grond, Plaats en Tuin, met Kelders en Kluizen, gelegen binnen Utrecht, aan de Kromme Nieuwe Gracht bij de Jerusalemsteeg, met eenen uitgang in dezelve steeg, wijk F, N°. 382. Verkocht voor *f* 9,000.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN
BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND APRIL 1841.

GEBORENEN.

OP

den 1 April.

Theodorus, Z. van Machiel Kersten.

Maurits, Z. van Salomon van Lier.

Hermina Francina, D. van Gerardus van Piekeren.

Catharina Maria, D. van Joannes Henricus Terlingen.

Gijsberta, D. van Abraham Gerrit Hendrik Kuijper.

den 2 April.

Bernardina Helena, D. van Annie de Groot.

Cornelia Elisabeth, D. van Adrianus Vermeulen.

Arnoldus, Z. van Frederik Willem Ket.

Fredrika, D. van Petrus Boon.

Jacoba Johanna Maria, D. van Nicolaas Clement Osti.

den 3 April.

Helena Hendrika, D. van Petrus Staal.

Everarda, D. van Franciscus van Helsdingen.

Jan, Z. van Hendrik de Braak.

Johannes, Z. van Johannes Schreijer.

Anna Gertruida Petronella, D. van Roekus van der Star.

den 4 April.

Zara Wilhelmina, D. van Willem Parree.

Willem, Z. van Pieter Lens.

den 5 April.

Anthonia Maria, D. van Hendrik Cornelis Goosens.

Maria Johanna, D. van Joannes Jacobus Elling.

Cornelia, D. van Arnoldus van Lingen.

Johanna Lamberta, D. van Antonij Catharinus Vierbergen.

Alida, D. van Johannes Hendricus van Dalen.

Cornelis Hendrikus, Z. van Johannes Henricus Schutter.

Pieter Johannes, Z. van Pieter Voermans.

Gijsbertus, Z. van Gijsbertus de Kruijf.

Willem Lodewijk, Z. van Ludovicus Poessenou.

den 6 April.

Theodorus Marinus, Z. van Gijsbertus Leonardus de Meij.

Geertruida Hendrika Maria, D. van Herman Arnoldussen.

Johannes Adrianus Pieter, Z. van Johannes van Ingen.

Maria Magdalena, D. van Frederik Marinus Drijver.

Ida Anthonia, D. van Jan Hendrik Ruisch van Dugteren.

den 7 April.

Willem, Z. van Paulus Stolten-
kamp.

Josephus Hendrikus Johannes, Z.
van Franciscus Hermanus Neu-
huijs.

Philippus Jacobus Hendrikus, Z.
van Casper Melchior Scheepens.

Catharinus Gijsbertus, Z. van
Rijnier van der Rijst.

den 8 April.

Maria Megteld, D. van Hermanus
Johannes Meessen.

Jan Hendrik, Z. van Johannes
Petrus van de Wijngaart.

Maria, D. van Jan Oostveen.

den 9 April.

Johanna Wilhelmina, D. van
Theodorus Thijssen.

Jan, Z. van Jacobus Johannes
Vermeulen.

den 10 April.

Jacobus, Z. van Jacobus Mansveld.

Isaak, Z. van Hendrik Suijendorp.

Tijmen, Z. van Tijmen Hamoen.

Willem Dirk, Z. van Willem
Smaling.

Johanna Huberta, D. van Dirk
Cornelis Wassink.

George Adolph, Z. van Johannes
Isaak de Haart.

Alida, D. van Bartholomeus Carels

Paulina Adriana, D. van Hermanus
Wennekes.

den 11 April.

Jan Cornelis, Z. van Jan van
Luijn.

Cornelia en Gijsberta, Dochters
van Ysbrandus de Vreede.

Willem Anthonie, Z. van Johan-
nes Muizert.

Martinus, Z. van Johannes Over-
beek.

Isaak, Z. van Benjamin Samuel
van Lier.

den 12 April.

Margaretha, D. van Joseph Jäger.

Cornelia, D. van Christiaan
Wiesman.

Hendrik Johannes, Z. van Jan
Koeleman.

Maria, D. van Arie van Dort.

Johannes, Z. van Jacobus van
Vliet.

Hendrikus Anthonius, Z. van
Willem Scheer.

Alida Catharina, D. van Jozeph
Gerrit Broeder.

den 13 April.

Johannes, Z. van Johannes
Broodkoorn.

Maria Johanna Jacoba, D. van
Dirk Bon.

Gerardus, Z. van Jan van Wierst.

Petrus, Z. van Hendricus Smit.

den 14 April.

Johanna, D. van Johannes Zam-
beek.

Johannes, Z. van Adrianus van
Dort.

Johanna Maria, D. van Johannes
Koff.

den 15 April.

Anthonia Petronelle, D. van Ger-
rit Hulsman.

Jacobus Cornelis, Z. van Cristoffel
de Haas.

Leonard, Z. van Bartholomeus
Villevoeye.

Theodorus, Z. van Theodorus de Ruijter.

Hendrik Bart, Z. van Jan Hendrik Slangen.

Antonie Cornelis, Z. van Antonie Cornelis Loffelt.

Johanna, D. van Jacobus Jacobs.

den 16 April.

Adriaan Jacob, Z. van Bernardus Ouwejan.

Johannes Gabriel, Z. van Christoffel Cino.

Joseph, Z. van Johannes van de Graaff.

Maria, D. van Pieter van Zwol.

den 17 April.

Stijtje Johanna en Johanna Petronella, Dochters van Willem Cornelis van Gorkum.

Petronella Hendrika, D. van Hendricus Haarts.

Fredericus Johannes, Z. van Nicolaas Wetter.

Johannes, Z. van Johannes Spierenburg,

den 18 April.

Johanna Aletta, D. van Jacobus Beijrends.

Ernestine Marie Louise, D. van François Louis Mollinger.

den 19 April.

Nicolaas, Z. van Jacobus La Maitre.

Cornelia, D. van Johannes Antonius Kottee.

Isaak, Z. van Isaak Achterberg.

Godefridus, Z. van Johannes Bakker.

Theodorus, Z. van Lammert van de Bilt.

Cornelis, Z. van Christiaan Hendrik Jenner.

den 20 April.

Geertruida Maria Josephina, D. van Johannes Friedericus Sabinus van Sorgen.

Gesina Catharina, D. van Hendrik Gies.

Johannes Lambertus, Z. van Lambertus van den Brink.

Jacobus Cornelis, Z. van Coenraad Johannes van Senus.

Hilletje Christina, D. van Willem Hogeweg.

Theodorus, Z. van Anthonius van Maurik.

Jan Hendrik Cornelis, Z. van Johannis Cornelis van Stenis.

Anthonie, Z. van Johannes Sakers.

den 21 April.

Hendrik, Z. van Maximiliaan Hanjoel.

Maria, D. van Jacobus Philippus Elsing.

Anna, D. van Leendert Gijbels.

Gerarda, D. van Johannes Jacobus Arnoud.

den 22 April.

Willem Cornelis, Z. van Hendrik de Groot.

Pieter Augustinus, Z. van Pierre Augustin de Munck.

Cornelis, Z. van Johannes Vischer.

Naatje Anthonia, D. van Cornelius Rezier.

Christianus Johannes Anthonius,
Z. van Cornelius de Groot.

Cornelia, D. van Laurentius Heijman.

den 23 April.

Elisabeth, D. van Johannes van Veen.

Wilhelm, Z. van Hendrikus van Tienhoven.

Johanna Margaretha, D. van Louwerens Roelevelt.

Stephanus, Z. van Johannes van Amersfoort.

Anna Hendrika, D. van Arie Romijn.

Wijnand, Z. van Wijnand Daamen.

Johanna Maria, D. van Gerrit van Termeij.

Geertruida, D. van Antonie Woerst.

Wilhelmina, D. van Hendrik Willem van Hoorn.

den 24 April.

Johanna, D. van Abraham Kippersluis.

Petrus Johannes Theodorus, Z. van Petrus Theodorus van Nimwegen.

Johannes Theodorus, Z. van Everd van Soest.

Antonius, Z. van Antonius van Putten.

Willem Petrus, Z. van Willem van der Horst.

Petronella Jacoba, D. van Johannes van den Berkhof.

Arie, Z. van Jan Quakernaat.

den 25 April.

Johannes, Z. van Gerardus Glisenaar.

Bernardus, Z. van Wilhelmus van der Steen.

Johannes, Z. van Antonius Cornelius van Heijkamp.

Hendrik Wilhelm, Z. van Christiaan van Ochten.

den 26 April.

Johannes Cornelis, Z. van Cornelis Clous.

Geertruida, D. van Franciscus Offerman.

Cornelis Anthonius, Z. van Johannes Jacobus Augustinus.

Elisabeth en Dirkje, Dochters van Petrus Mock.

Jacobus Johannes, Z. van Johannes Jacobus Pauw.

Clasina, D. van Johannes van der Lingen.

den 27 April.

Ludovicus Jacobus, Z. van Gerardus Theodorus Hunck.

Johanna Anthonia, D. van Joannes Simens.

Hendrikus Johannes, Z. van Dirk van der Stroom.

Jacobus Johannes, Z. van Leendert Hendricus Redeman.

den 28 April.

Aletta Gerarda, D. van Anthonie van Liefland.

Johannes, Z. van Gerrit Kats.

Anna Maria, D. van Johannes Hendrik van Overklift.

Baltus, Z. van Hendrik van Driehl.

Petronella, D. van Teunis van de Bunt.

Maria Anna, D. van Johannes Adrianus Vermeij.

Adrienne Catharine Henriette
Wilhelmine, D. van Adrianus
Vervooren, overleden 14 Sep-
tember 1840.

den 29 April.

Martina, D. van Johannes Godee.
Marinus, Z. van Willem Barend
Brouwer.
Hendrick Jacobus, Z. van Philip
Ernst Thueré.
Barendina Cornelia, D. van Jan
Lamfers.

den 30 April.

Helena, D. van Johannes Corne-
lis van der Heijden.
Gijsbertus, Z. van Jan van Schaik.
Clasina Petronella, D. van Jan
Oijen.
Henricus, Z. van Henricus Joane-
nes Blom.
Jan, Z. van Frans van Ammers
van Arkel.

GEBORENEN 166, waaronder 8 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

o p

den 3 April.

Jacobus van Vliet en Elisabeth
Hellinx.
Hendrik van Rijn en Johanna
Hendrika de Bie.
Johannes Lambertus van Nier en
Johanna Sluijter.
Wilhelmus Roep, weduenaar en
Hendrina Jurjens.
François Vincent Guyot Engelbert
van Bevervoorden en Maria
Margaretha Stoop.
Hendrikus van Bunnik en Neeltje
de Bont.

den 8 April.

Martin Fredrik Onnen en Diena
van Doorn.

den 14 April.

Hendrikus Werts en Anna Maria
Elisabet Rowaan.
Arend van Maastricht en Dirkje
van Koesant.
Keinpe Rienks en Anna Christina
van Spier.
Pieter Kreugel en Wilhelmina
Brijne.
Mathijs Ampts en Johanna van
Doonen.
Emanuel Hijman Barnstein en
Branco Tobias Mendelson.
Jan Cornelis van Brussel en Aaltje
Bendervoet.
Eliazer Levie Pach en Betje
Marcus Polak.

Antonie van Nooij en Gijsje van
Wolfswinkel.

den 16 April.

Jan Gerrit Holleman en Alida
de Wit.

den 21 April.

Henricus Miltenburg en Gerrigje
van der Manden, weduwe.

Willem Fredrik Stramrood en
Johanna Louisa Hartman.

Franciscus van Langendonck en
Anna Bruns.

Thomas Cornelis van de Mast en
Eva van Olderen.

Johannes Smit en Jacoba van
Vulpen.

Gijsbert Flier, weduwenaar en
Jannigje Koedam.

Jacobus Hermanus Luca, wedu-
wenaar en Anna Elizabeth Roels.

Anthony Gerrit Ulm en Gerrigje
van Piggelen, weduwe.

Jan Prijs en Catharina Aleide
Schiebner.

den 22 April.

Jonkheer Carolus Theodorus Jo-
annes Bosch van Drakestein en
Jonkvr. Barbera Annetta Cor-
nelia Christine Octavie Volk-
hemer.

den 28 April.

Johannes Wilhelmus Rosenberg
en Berendina de Mildt.

Leendert Zieleman, weduwenaar
en Willemina Grondijs.

Arnoldus Swillens en Petronella
Compier.

Johannes Attevelt en Johanna
Raasveld.

Pieter Pouw en Adriana Lidt,
weduwe.

Gerardus Johannes Clutz en
Elisabeth Cornelia Gijsberta
Tasking.

Jan Everhardus Dompot en Anna
Hermine de Bruin.

Jcannes Henricus Serton en Adria-
ana Matthijssen, weduwe.

TE ZAMEN 35 PAREN.

OVERLEDENEN.

op den

den 1 April.

Johannes Geezing, ongeh., 58 j.,
Groenesteeg.

Levenloze Dochter van Hermanus
Polder, kort Ademstraat.

den 2 April.

Antonius Christophorus Hendricus
Schikhoff, 61 j., Springweg.

Elisabeth Meijerhoeven, 2 m.,
Rijnstraat.

den 3 April.

Adriana Johanna Niesen, huisvr.
van Petrus Ivo, 31 j., Mariestr.

Reinier Fabritius, ongeh. 29 j.,
Willemskazerne.

Willem Rietveld, 9 m., buiten
de Catharijnepoort.

Maria Wilhelmina Breij, 3 w.,
Predikheerestraat.

Andries Melis, 5 m., Achterweg.

den 4 April.

Aaltje Straks, ongeh. 33 j., Geer-
te kerkhof.

Wilhelmina Frederika de Man,
5 m., Stroosteeg.

Anthonia Peters, huisvr. van Ja-
cobus van der Gulden, 64 j.,
korte Lauwerstraat.

Johannes Cornelis Geijzen, 4 w.,
Groenesteeg.

Johannes Wagenaar, 51 j., korte
Viesteeg.

Catharina Margaretha Storjohann,
1 j. en 6 m., Twijnstraat.

den 5 April.

Willem Boës, 3 m., Jerusalems-
Adriana van der Linden, weduwe

Hendrik Bruijnink, 67 j.,
Varkenmarkt.

Anna Petronella de Graaf, 2 j.,
Groenesteeg.

Albertus de Kok, 65 j., Gaal-
kopsteeg.

Johanna de Groot, 8 w., Pelmolen.

Martinus Schoonhein, 41 j.,
Rijnstraat.

Catharina Sophia Tetsken Bouri-
cius van Idema, huisvr. van
Mr. Jan Carel Delbeek, circa
40 j., op Oog in Al.

Anna van Rossum, 2 j. en 8 m.,
Abstede.

den 6 April.

Jacobus Waanders, 6 j. en 7 m.,
aan 't Zand.

Theodorus Michiel van Wijk, 3
w., Nieuwe Gracht.

Maria de Ruiters, 1 j. en 10 m.,
buiten de Tolsteegpoort.

Leendert Bonzert, 60 j., Magda-
lenensteeg.

Cornelis Johannes Verkerk, 42 j.,
Vinkenburgsteeg.

den 7 April.

Hendrika Meijer, wed. Pieter
Bakker, 83 j., Diakonie Armhuis

Christophelina Anthonia Geijsens,
4 w., A. B. C. Straat.

Alexander Wijnstok, 7 j., Springw.

Pieterella Maria Cornelia van
Haarlem, 8 j., Vreeburg.

Elisabeth Lorentz, ongeh., 56 j.,
Sint Janskerkhof.

den 8 April.

Abraham Zweers, 13 d., Rietsteeg.
 Jan van den Bol, 12 d., Koestraat.
 Angenitha Molijn, circa 5 j.,
 Ambachtstraat.

den 9 April.

Elisabeth Sanders, 8 j. en 8 m.,
 Elisabethstraat.
 Levenloze Dochter van Arie Kon-
 ning, buiten de Weerd.
 Cornelia Adriana Niewenhuis, 5
 m., buiten de Weerd.
 Catharina Visscher, 2 j. en 4
 m., korte Lauwerstraat.
 Dirk de Kruif Hijdelaar, ongeh.,
 27 j., Molensteeg.
 Levenloze Dochter, Onecht.

den 10 April.

Cornelia Messeman, wed. Roelof
 Zijderveld, 73 j., Groensteeg.

den 11 April.

Jacoba Ouwejan, 4 w., Pelmolen.
 Laurens Johannes Schadee, 5 m.,
 Slagtsteeg.
 Hendricus Wilhelmus Gerardus
 Arnoldussen, 4 j. en 3 m.,
 buiten de Tolsteegpoort.
 Gerrit Jan van Zijl, ongeh., 21
 j., buiten de Weerd.
 Elisa Sophia Juliane Storjohann,
 6 j., Vroujuttestraat.
 Levenloze Zoon van Cornelis At-
 terveld, buiten de Weerdpoort.

den 12 April.

Marinus Filet, 38 j., Steenweg.
 Catharina Talen, wed. van Jan
 van Enter, 69 j., buit. de Weerd.
 Adrianus Hendricus Scheepes, 3
 j. en 7 m., ABCStraat.

Petronella Hendrica Schultz, 6
 j. en 6 m., Zilversteeg.
 Johannes Linker, 41 j., buiten
 de Weerd.

den 13 April.

Maria Hendrina Maas, 4 j.,
 achter Clarenburg.
 Christiaan Fox, 5 w., Haverstraat.
 Heinderijntje Mica, ongeh., 44
 j., Bagijnestraat.

den 14 April.

Hendrik Knops, 88 j., Oude
 Mannen en Vrouwenhuis.
 Anna Hendriksen, 5 j. en 4 m.,
 Donkerstraat.
 Hendrik Stomp, 6 w., Bagijnestr.
 Helena Maria van Doorn, 4 w.,
 buiten de Tolsteegpoort.

den 15 April.

Cornelia Helena Ruijs, 6 w.,
 Varkenmarkt.
 Louis Machiels, ongeh. 45 j.,
 Buurkerksteeg.
 Cornelia de Jong, ongeh., 22 j.,
 Nicolaïkerkhof.
 Magdalena van Oost, 5 j. en 6
 m., Vreeburg.
 Johanna Magdalena Schoeman, 1
 j. en 3 m., Hartsteeg.
 Maria Christina Wilhelmina Staff-
 horst, 9 m., Groensteeg.
 Geertruida Peck, huisvr. van Jo-
 hannes van Niekerken, 78 j.,
 Geertesteeg.
 Gerritje van Kesteren, huisvr. van
 Johannes Adrianus Scheepes,
 36 j., ABCStraat.
den 16 April.
 Joseph van Wensen, 8 j. en 6
 m., aan 't Zand.

Cornelia de Vreede, 5 d., buiten
de Tolsteegpoort.

Johannes Couwenberg, 21 j.,
Hospitaal.

Johannes van Dort, 1 j., buiten
de Tolsteegpoort.

Johanna Adriana Cornegge, 4 m.,
buiten de Weerd.

den 17 April.

Gijsberta de Vreede, 6 d., buiten
de Tolsteegpoort.

Theodorus van Tienhoven, 1 j. en
4 m., Vischmarkt.

Hendrica Helena Mulens, 7 w.,
Boterstraat.

Johanna Barbas, huisvr. van
Christoffel van der Horst, 54
j., Gortsteeg.

Bartje Smit, ongeh., 76 j., aan
de Heerestraat.

Maria Torino, ongeh., 25 j.,
Hamsteeg.

Johannes Versteeg, 7 j. en 7 m.,
Achterweg.

Jan Abraham van der Paardt, 55
j., Bregittestraat.

den 18 April.

Christina Hendrica Siebelink, 1
j. en 9 m., Springweg.

Lambertus Jacobus Krommert, 6
w., Wijde Doelen.

Klaas van der Wal, 81 j., Oude
Mannen en Vrouwenhuis.

Hendrik Jan van Demmeltraadt,
ongeh., 40 j., Onder de Linden.

Helena Johanna van Nicuwkasteel,
7 w., Minnebroederstraat.

Marinus van der Horst, 4 m.,
buiten de Catharijnepoort.

Levenloze Zoon van Gerardus Oude-
dendammer, korte Lauwerstr

den 19 April.

Cornelia de Haas, weduwe Willem
Duivenhuis, 68 j., Oude Kamp.

Christiaan van Tuijl, 5 m.,
Kloksteeg.

Jacobus Schuurman, 5 m., Pel-
molen.

Jacobus Johannes Houtman, 3 j.
en 3 m., Molensteeg.

den 20 April.

Elisabeth Kleeuwens, huisvr. van
Leviticus van Leeuwen, 62 j.,
Dorstigehartsteeg.

Johanna de Ruiters, 7 m., buiten
de Tolsteegpoort.

Margaretha Groosaard, wed. George
Klanck, 64 j., van Wijckskade.

Johanna Dorothea Bätz, ongeh.
59 j., Bezembrug.

Jacoba den Daas, huisvr. van
Nicolaas Verheem, 63 j., Vis-
sersteeg.

den 21 April.

Hendrik Kroesen, 5 j., Waterst.

Hendrijntje van Asch, 3 m.,
Hooge Jacobijnestraat.

Anna Brosius, 1 j., aan 't Zand.

Willem Hendrik Kievid, ongeh.
20 j., Vissersteeg.

den 22 April.

Geertruida Johanna Esser, ongeh.
17 j., Geertebrug.

Alida Catharina Broeder, 10 d.,
Volderbrug.

Maria Dirkje Thieme, 5 j. en 3
m., St. Annastraat.

Levenloze Zoon van Christophorus
Wintershove, Maliebaan.

den 23 April.

Abraham Theodorus Lankhout, 3 m., Lauwersteeg.
 Steven Verbruch, 81 j. en 7 m., Vreeburg.
 Jacobus Sander Suijendorp, 3 j., Zandstraat.
 Jacobus Tieland, 1 j. en 4 m., Zandstraat.
 Maria van Deudekom, 13 j., Achterweg.

den 24 April.

Pieter Johannes Krijnders, 1 j., Kreupelstraat.
 Sara van Lier, 3 j. en 9 m., Zalestraat.
 Henri Vasse, 2 j. en 4 m., Nicolai kerkhof.
 Johannes George Pheiffer, 77 j., Onder de Linden.
 Johanna van Pappelendaam, wed. Laurens Gerardus Pracht, 50 j., Bartholomeus-Gasthuis.
 Hendrikus Jacobus de Beus, 17 j., Walsteeg.
 Helena Jacoba Rijnbout, ongeh., 39 j., Minnebroederstraat.
 Coenraad Hendriks, 7 m., Bergstr.
 Christoffel Jansen, 49 j., buiten de Weerd.

den 25 April.

Sara Molhelm, 1 j. en 11 m., Vuilesl.
 Wilhelmina Wilderbeek, ongeh., 18 j. en 9 m., Maliebaan.
 Johann Kratz, 68 j., Springweg.
 Meintje Lagerweij, 3 j., Rijnstr.

den 26 April.

Gijsbertus Johaenes van Klinkenberg, 72 j., Wittevrouwenstraat.

Johannes du Pree, 72 j., buiten de Weerd.

Geertruij de Jong, huisvr. van Abraham Storm, 32 j., Springw.
 Cornelis van Hocven, circa 11 j., buiten de Catharijnepoort.

den 27 April.

Hendricus Johannes Aarsen, 4 m., lange Nieuwstraat.
 Johanna Lamberta Vierbergen, 3 w., korte Smeesteeg.
 Franciscus, Josephus Schultheis, 78 j., Jufferstraat.
 Pieter Augustinus de Munck, 5 j., kort Ademstraat.
 Maria Wilhelmina Swikkers, 9 j., Lauwersteeg.
 Johanna van Veldhuizen, 5 w., buiten de Tolsteegpoort.

den 28 April.

Johannes Henricus Voogd, 10 w., buiten de Weerd.
 Jan Willem Eggink, 87 j., lange Jansstraat.
 Johannes Anthonius Hattink, 2 j. en 3 m., Jacobiekerksteeg.
 Eduard Bakvis, 1 j. en 7 m., Walsteeg.
 Theodorus Rudolphus van Beek, 41 j., Hospitaal.
 Andries Gijsbert van Batenburg, 4 w., buiten de Weerd.
 Cornelis Marinus Lagas, 4 m., Nicolaisteeg.

den 29 April.

Johannes Wanders Spiering, 79 j., Oude Mannen en Vrouwenh.
 Anthonie Sakkers, 9 d., Florast.

den 30 April.

Johannes Cubus, 5 w., Zilverst.
 Johanna Maria Catharina Duijsters, 18 d., Molensteeg.
 Adriana Rosina Maurer, weduwe Jacob Andel, 71 j., Vroujuttestr.
 Jacobus Kimmel, 1 j. en 3 m., Groenesteeg.
 Johanna Rietveld, huisvr. van Wilhelmus Brands, 76 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

ZIEKTEN EN TOEVALLLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN

GESTORVEN ZIJN :

Levenlozen.	6.	Transport.	129.
Verval van krachten	15.	Krampkoliek.	1.
Kinderziekte.	18.	Verzwering in het hoofd.	1.
Tering.	25.	Slijmziekte.	5.
Stuipen.	29.	Slijmhoest.	1.
Zuur.	3.	Zenuwtoeval.	1.
Borstkwaal.	10.	Leverziekte.	1.
Tanden.	3.	Bezetting op de borst.	3.
Beroerte.	1.	Ontsteking in de ingewanden.	1.
Klierziekte.	6.	Koorts.	1.
Waterzucht.	5.	Reuhmatische koortsen.	1.
Zenuwkoortsen.	5.	Ontsteking in de blaas.	1.
Spruw.	1.	Hersenontsteking.	1.
Zenuwberoerte.	1.	Geelzucht.	1.
Gevolgen van een Val.	1.		
	129.		148.

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN
BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Levenlozen.	3	3	6.	Transport.	56.	59.	115.
Beneden het jaar.	23	21	44.	Van 50 tot 60 jaar.	3	4	7.
Van 1 tot 10 jaar.	17	21	38.	» 60 » 70 »	4	7	11.
» 10 » 20 »	2	3	5.	» 70 » 80 »	5	5	10.
» 20 » 30 »	4	3	7.	» 80 » 90 »	4	1	5.
» 30 » 40 »	1	5	6.	» 90 » 100 »	»	»	».
» 40 » 50 »	6	3	9.				
	56	59	115.		72	76	148.

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 3 April 1841, door den Notaris J. H. VAN SCHERMBEEK.

No. 1. Een kapitaal, hecht, sterk en wel doortimmerd Huis, Erf en Grond, Kelders en Kluizen, staande en gelegen te Utrecht aan de Oostzijde van de Oude Gracht op den Zuidhoek van de Lange Lauwerstraat, wijk C. No. 87. Verkocht voor f 5500.

No. 2. Een Huis, Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht aan de Zuidzijde van de Lange Lauwerstraat, wijk H. No. 72. Verkocht voor 1120.

No. 3. Een Huis, Erf en Grond, daarnaast, wijk H. No. 71. Verkocht voor f 925.

No. 4. Een Huis, Erf en Grond, staande en gelegen als voren, bij het Predikheerenkerkhof, wijk H. No. 57. Verkocht voor f 820.

No. 5. Een Stal of Werkplaats, Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht ten Oosten van de gewezené Waardpoort in de eerste Achterstraat, wijk H. No. 95. Verkocht voor *f* 440.

No. 6. Twee Huizen onder één dak, Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht aan de Noordzijde van de Varkenmarkt op den hoek van de lange Hamsteeg, wijk C. No. 633 en 634. Verkocht voor *f* 1,200.

Door den Notaris H. VAN OMMEREN.

No. 1. De Buitenplaats Rozendaal, gelegen onder de Gemeente Achtienhoven aan de Zuidzijde van de rivier de Vecht, met Tuinmanswoning, Koetshuis en Stalling, alsmede Tuin- en Moeslanden, Bosschen, enz., te zamen groot 13 Bunders, 56 Roeden en 57 ellen. Verkocht voor *f* 21,700.

Den 10 April door den Notaris N. DE GRAAFF.

No. 1. De Buitenplaats Zorgvliet, gelegen te Achtienhoven aan de Vecht met Heerenhuizing en Koetshuis, benevens een hecht en sterk Gebouw achter het Heerenhuis met Paardenstal, alsmede Tuin en een perceel Weiland, te zamen groot 4 Bunders, 87 Roeden 10 Ellen. Verkocht voor *f* 7,840.

No. 2. Eene Hofstede, staande en gelegen in de Gemeente Maartensdijk aan de Noordzijde van de Nieuwe Wetering, No. 156, met Stalling voor Koeijen en verder aanbehooren, mitsgaders 4 Bunders, 63 Roeden, 42 ellen goed Bouwland. Verkocht voor *f* 750.

Door den Notaris H. VAN OMMEREN.

No. 1. Een Winkelhuis, Erf en Grond, staande en gelegen binnen Utrecht in de Predikheerenstraat, wijk H. No. 417. Verkocht voor *f* 1125.

No. 2. Een Huis, Erf en Grond, staande en gelegen binnen Utrecht aan de Oostzijde van de Wijdesteeg aan het Bagijnhof, wijk H. No. 341. Verkocht voor *f* 2,020.

No. 3. Een Huizinge en Erf, staande en gelegen als boven in het Hekelsteegje, wijk D. No. 334. Verkocht voor *f* 630.

Door den Notaris G. H. STEVENS.

No. 1. Eene Huizinge tot eene Affaire ingerigt, binnen Utrecht aan de Zuidzijde van de Zalestraat, wijk E. No. 366. Verkocht voor *f* 3,250

No. 2. Eene Huizinge, Erve, Grond en Plaats, te Utrecht buiten de Tolsteegpoort, aan de Noordzijde van de Ganssteeg, wijk K. No. 273. Verkocht voor *f* 1,450.

Den 17 April 1841, door denzelfden Notaris.

No. 1. Eene Heerenhuizinge, Erf en Grond, met Kelders en Kluisen, staande en gelegen binnen Utrecht aan de Oude Gracht nabij de Romerburgerbrug, wijk B. No. 4. Verkocht voor *f* 7000.

No. 2. Een Koetshuis met Stalling voor vijf Paarden, gelegen in de nabijheid van voorgaand perceel, wijk B. No. 378. Verkocht voor *f* 1,600.

No. 3 en 4. Twee Woningen achter voormeld Koetshuis en Stalling, wijk B. No. 374 en 375. Verkocht voor *f* 760 en *f* 700.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND MEI 1841.

GEBORENEN.

op

den 1 Mei.

Elizabeth, D. van Casper Bös-
schenstijn.

Hendrika, D. van Anthonius van
den Brink.

Jan Willem, Z. van Willem van
de Veen.

Cornelia Wilhelmina, D. van Jo-
hannes Antoni Baist.

den 2 Mei.

Dirk, Z. van Wilhelmus van Wijk.
Hendrikus Petrus, Z. van Servatius
Giesen.

Cornelis, Z. van Christiaan de
Zwart.

Cornelius, Z. van Cornelius Gee-
bing.

den 3 Mei.

Neeltje, D. van Pieter Lettinck.

Elisabeth, D. van Cornelis Mari-
nus.

den 4 Mei.

Johan Paul Constantinus, Z.
van Johan Petrus Grolman.

Maria Elisabeth, D. van Hendri-
cus Wilhelmus van Soest.

Adrianus, Z. van Adrianus Ode-
rom.

den 5 Mei.

Johanna, D. van Hendrik van
Meeverden.

Johannes, Z. van Johannes Kers-
sen.

Jan Hendrikus, Z. van Hendrikus
van Bunnik.

Johanna Josina, D. van Jan
Willem de Hoog.

den 6 Mei.

Maria Wilhelmina, D. van Hen-
drik Nieuwenhoven.

Willem Frederik Bernard, Z. van
Pieter Jacob Kelfkens.

den 8 Mei.

Jeannette, D. van Jan Willem
Bernhardi.

Christina Hendrika Maria, D.
van Petrus van der Sanden.

Willem, Z. van Willem van
Muijen.

Willem, Z. van Willem Horst.

Gerrit, Z. van Cornelis Spieren-
burg.

den 9 Mei.

Theodora Francisca, D. van Lau-
rentius van Laere.

Katharina Elizabeth, D. van
Lambertus van der Wurff.

Cornelia Maria, D. van Wille-
bordus van de Bilt.

Gerrit, Z. van Gerrit van Stralen.

den 10 Mei.

Johannes Lambertus, Z. van
Joannes Theodorus van Elten.

Theodorus Cornelis Johannes, Z.
van Henricus Etmans.

den 11 Mei.

Johan Joseph, Z. van Adamus
Jacobus Stein.

Alida, D. van Dirk Vernooij.

Pieter Johannes Ludovicus, Z.
van Philippus Adrianus Pieter
Raadgeep.

Joannes Hendricus Remigius, Z.
van Hendricus Remigius Jansen.

Gijsberta Arnolda, D. van Gijs-
bertus Arnoldus van Dreven.

Magdalena Sophia, D. van Carolus
Wilhelmus Hoegen.

Pieter Cornelis, Z. van Gerrit
Plaizier.

den 12 Mei.

Diderika Margaretha Neletta, D.
van Jochem Ultee.

Jacoba, D. van Johannes Matthijs
Weijers.

Cornelia, D. van Petrus Joannes
van 't Hoff.

Helena Geertruida Louisa, D. van
Dirk Lamie.

Elisabeth, D. van Derk de Lang.

Wilhelmina Maria, D. van Fre-
dericus Wilhelmus Le Blanc.

Geertruida, D. van Joannes de
Wit.

Carolus, Z. van Mathijs Zingel.

den 13 Mei.

Theodorus Jan Machiel, Z. van
Gerardus Johannes van der
Schroeff.

Christiaan, Z. van Hendrik de
Haan.

Johannes, Z. van Jacobus de
Winter.

Maria Wilhelmina, D. van Anto-
nie van Schaik.

den 14 Mei.

Gerardus Ludovicus, Z. van Ger-
ardus Ludovicus Keultjes.

Wilhelmina Johanna, D. van Jo-
hannes Wilhelmus Gommich.

Sophia, D. van Johan Benjamin
Muller.

Wilhelmina Elisabeth, D. van
Jacobus Hasselman.

den 15 Mei.

Gerrit Willem, Z. van Arend van
Maastricht.

den 16 Mei.

Theodorus, Z. van Albertus van
Beusekom.

Henderik Johannes, Z. van Kris-
tiaan de Ruiter.

Jan, Z. van Jan Verbrugh.

Gijsbertus, Z. van Gijsbertus van
Maren.

den 17 Mei.

Simon Theodorus Johannes, Z.
van Theodorus Johannes van
Everdingen.

Hendrik, Z. van Jan van der
Hoeven.

Marie Madelaine, D. van Hendrik
Johan Rose.

Gerrit, Z. van Arie Galesloot.

den 18 Mei.

Petronella, D. van Hendrik van
Geelen.

Willem Giliam, Z. van Willem
Giliam van Rooij.

Stephana, D. van Joannes van
Lint.

Agatha, D. van Pieter Anthonie
van Veen.

den 19 Mei.

Hendrikus Willebrordus, Z. van
Wilhelmus Hildebrand.
Theodora Elisabeth, D. van Dirk
Ferdinand van Tergouw.
Joseph, Z. van Rijk Schoonheim.
Anthonie Nicolaas, Z. van Antho-
nie Nicolaas Lammerts van
Bueren.

den 20 Mei.

Johanna Alida, D. van Karel
Zwaneveld.
Gijsbertus, Z. van Johannes van
Veenendaal.
Maria Wilhelmina, D. van Petrus
Johannes van Tuijl.
Theodora, D. van Joannes van
Lent.
Engelina, D. van Gillis Josephus
Lauwers.
Johanna Alida, D. van Nicolaas
Schoonheim.
Maria, D. van Cornelis Hofman.
Ferdinand, Z. van Willem Pontier.
Mechtilda Johanna, D. van Cor-
nelis Buijen.

den 21 Mei.

Gerard Jan, Z. van Bernardus
Koolhaas.
Jannetje Christina, D. van Thomas
Diks.
Jan Hendrik, Z. van Hendrik
Jan Koopman.
Johanna, D. van Zacharias de
Nijs.
Johanna Christina Cornelia, D.
van Johannes de Winter.
den 22 Mei.
Jeannette Charlotte, D. van Gerrit
Anthonie Reijne.

Petronella Johanna Maria, D.
van Jacobus Lambooij.
Dirk, Z. van Johan Christiaan
Frijlink.
Barbara, D. van Gijsbert Cla-
renbeek.
Gerarda Maria, D. van Jan Aret.
Reinera, D. van Johannes Saur-
walt.
Hendrikus Gijsbertus, Z. van An-
tonie van Nooij.
Carolina Elisabeth, D. van Jonkh.
Jan Everard Pestere van Cat-
tenbroek.

den 23 Mei.

Geertruida Cornelia, D. van Cor-
nelis van den Brink.
Alida, D. van Anthonie Grijff.
Cornelia Maria Susanna, D. van
Willem Richel.
Marinus Catharinus, Z. van Ge-
rardus Adrianus de Bruijn.
Judina Maria, D. van Cornelis
Arie van Stenis.
Johannes, Z. van Machiel van der
Burg.

den 24 Mei.

Nicolaas, Z. van Albertus Koos.
Geertruida Hendrika, D. van
Hendrik Blom.
Jacobus Johannes, Z. van Wil-
helmus Maarsseveen.
Louisa, D. van Ludowicus Swe-
serijn.

den 25 Mei.

Bernardus, Z. van Everardus
Bongenaar.
Elisabeth, D. van Johan Adam
Jenner.

Willem Petrus, Z. van Rochus
Simonis.

Elisabeth Maria, D. van Leonardus
Ockhuijsen.

den 26 Mei.

Elisabeth Antoinetta, D. van Pieter
Marcus Luca.

den 27 Mei.

Cornelis, Z. van Gerrit Mulders.

Johanna, D. van Johannes Lancee.

Alida, D. van Jan Hackmann.

Hendrica Johanna, D. van Volkers
Johannes Anthonie Harmsen.

Anna Petronella, D. van Gijsbert
Donselaar.

Christina, D. van Hendrik Godart.

Hendrik Johannes, Z. van Johan-
nes van Geelkerken.

Johannes Jacobus, Z. van Hen-
drik Bettink.

den 28 Mei.

Petrus Wilhelmus, Z. van Arnol-
dus de Morie.

Geertruida, D. van Johannes
Goedhert.

Hillegonda, D. van Stephanus
Alter.

Gijsbertus Christiaan, Z. van
Hendrik Coenraad van Setten.

den 29 Mei.

Hubertina Johanna, D. van Hu-
bertus Johannes Buskes.

Jan, Z. van Weerdenaar Lith.

Johanna Wilhelmina, D. van
Johannes Lambertus van Nier.

Henri, Z. van Joannes Hartmann.

Cornelis, Z. van Hermanus de
Rijk,

Jan, Z. van Gerrit Jacobus
Schouten.

den 30 Mei.

Cornelis, Z. van Peter Werdek-
ker.

Johannes, Z. van Hubertus Hesen.

Elisabeth, D. van Hendrik Dui-
verman.

Melchior Hendrikus Johannes, Z.
Melchior Makkee.

den 31 Mei.

Gerardus, Z. van Arie Monné.

Bernardus Laurens, Z. van Jo-
hannes van der Klugt.

GEBORENEN 148, waaronder 17 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

o p

den 5 Mei.

Johannes de Bruijn en Catharina
Cornelia Koen.

Pieter Jacobus Stijfs en Jeanne
Maria Cloodt.

Willem Verhaack en Gertruda
Bekman.

Antonij Koolemans en Sophia
Jacoba van de Kamp.

Cornelis de Rooij en Jacoba Ver-
woerd.

Augustinus Jansse Rowaan en
Arnolda Johanna Kerkhoff.

Frans van de Vaart en Hendrika
van den Berg.

Jacobus van Dillen en Maria
Hendrika van Rossum.

Willem Eernst, weduwe en
Magretha Dam.

Engelbertus van As en Adriana
van Daalen.

Hermanus Schuddeboom en Cor-
nelia Bakker.

Johannes Miltenburg en Grada
van Wingerden.

Willem van Doorn en Janneke
Honcoop.

Fredrik Carel Picard en Adriana
Johanna Greever.

Thomas Blom en Carolina Greever.

Jan Hendrikse en Frederica Ma-
ria Nisen.

Jacobus van de Bilt en Maartje
Herman.

Hendrikus Levelger en Hanna
Huisman.

Jan de Jongh en Johanna Bakker.

Johannes Broere en Alberta Straat-
man.

Cornelius Schoonhoven en The-
odora de Mari.

Johan Henrich Georg Kölker en
Maria Meijer, weduwe.

Antonie Oosterhout en Maria
Elisabeth van Soest.

Albertus Gerardus Luca, en Gar-
dina Olthof.

Gerrit Eliza van Liefland en Be-
rendina van den Brink.

den 6 Mei.

Pieter Justinus van Schermbeek
en Maria Anna Sara de Kock.

den 10 Mei.

Justus Heinrich Koch, weduwen.

en Joanna Henrica Dorothea
Muller.

den 12 Mei.

Arie de Bruijn en Marie Therese
Montijn.

Philippus Lambres, weduenaar
en Sara Maria Walragen.

Gerardus Jacobs en Neeltjen Ver-
weij.

Hermanus Iseger en Uiltje Weenk.

Nicolaas Vernooij en Joanna van
Leersum.

Dirk Vlak en Francisca Putter.

Arien Florisse en Elizabeth Chris-
tina Stroothenke.

Hendrikus de Graaff en Christina
Dianora Stegeman.

Willem Smits en Hendrika de
Meijer.

Alexander Hendricus van Genderen
en Henderika Cornelia Lentz.

Gerrit Jan van Leeven en Anna
Petronella Bosman.

Hendrik van der Steen en Maria
van Eeperen.

Johannes Cornelis Everaars en
Charlotta Louisa Bernhardi.

Jan Jacobs en Jannetje Vlak.

Jacobus de Winter en Maria An-
netta Versteeg.

Marcelis Tieland, weduenaar en
Gerarda Sigmans, weduwe.

Johannes Goris en Maria Catha-
rina Valentijn.

Geurt van Beck en Aartje Meurs.

Joannes Rijnders, weduenaar en
Joanna Sweserijn.

Timotheus de Jongh en Petronella
van der Steen.

Hieronimus van der Vlis en
Cornelia Berrie.

Antonius van Maarsseveen en
Johanna van Husen.

Hermanus van der Gulden en
Hendrina Maria van Hall.

den 13 Mei.

Arie Gerardus Kamperdijk en
Catharina Elisabeth Gleenewinkel.

Wilhelm Antonius Carré en Theodora Henrietta Maria Keetell.

Philip Gerhardus Heijtz en Catharina Camichel.

den 19 Mei.

Cors Jansen en Jacoba van Os.

Jacobus Lith, weduenaar en
Catharina Busgert.

Gerrit Jan Eggink, en Hendrika
Johanna de Blaauw.

David Broekman, weduenaar en
Fransiena Kemp.

Joannes van Dam, weduenaar
en Fransiena Kemp.

Wessel ten Boom en Helena
Doeser.

Jan Hendrik van Putten en Fransina van Hoorn.

Walterus Gruijthuijsen en Cornelia van Horsen.

Johannes Hensbrock, weduenaar
en Willamina Gerding, wed.

Alexander Houdijk en Elisabeth
Blom.

Theodorus Ernestus Kuijper en
Maria Theresia Verschragen.

Nicolaas van Driesten en Margaretha Tannetje van Steenbergem, weduwe.

Willem Hendrik van der Star en Berendina Catharina van Rooijen.

Jan Schouten en Anthonia Westervoord.

Christiaan Alexander Vocht en Cornelia van Basten.

Christiaan Vugts en Anna Margaritha de Jong.

den 26 Mei.

Jan Johannes van Lecuwen en Petronella Anderé.

Harmanus Berkhout en Elisabeth Eevers.

Adrianus Bik en Gertrudis Willemse.

Pieter Theodorus Fischer, wedn. en Jacoba Maria de Groot.

Hendrik Huisman en Berendina Beumken.

Fredrik Johannes Schaefer en Adriana Juditha van Pesch, wed.

Cornelis Schoonheim en Gerardina Zwaanswijk.

Cornelis Loevesijn en Petronella Hoogelucht.

TE ZAMEN 77 PAREN.

OVERLEDENEN.

op

den 1 Mei.

Maria van Es, 3 m., aan 't Zand.
Jacob de Zeeuw, 6 j., Magdale-
nensteeg.
Melchior Dekker, 53 j., Geertebr.
Hendrikus Emmelot, 29 j., Zil-
versteeg.

den 2 Mei.

Leendert Albertus Mulhoff, ongeh.
43 j., Bergstraat.

den 3 Mei.

Catharina Voerman, huisvr. van
Johannes de Koff, 30 j., Ca-
tharijnesteeg.
Evertje Ras, huisvr. van Dirk
Monrooij, 81 j., buiten de
Wittevrouwenpoort.
Johanna van den Berg, 1 j. en 7
m., Hekelsteeg.
Pieter Johannes Everaars, 2 j. en
4 m., eerste Achterstraat.
Levenloos aangegeven Zoon van
Mr. Willem Matthias Jan van
Dielen, Domtrans.
Gerarda den Duijzen, ongeh. 54
j., Beggijnhof.

den 4 Mei.

Sara Beijer, huisvr. van Hendrik
van Driel, 28 j., achter 't Stad-
huis.

den 5 Mei.

Willemina Uijhoff, ongeh., 18
j., buiten de Catharijnepoort.
Geertruij Vermeulen, 1 j. en 7
m., buiten de Catharijnepoort.

den 6 Mei.

Baltus van Driel, 8 d., Achter
't Stadhuis.
Evert Evertsen, 40 j., Vrouw-
juttestraat.
Pieter Smit, 77 j., Mijlpoort.

den 7 Mei.

Johanna Petronella van Gorkum,
3 w., Groote Eliensteeg.
Hendrik Mulders, 52 j., Amerzo-
den.
Leendert van Soest, 1 j. en 6
m., Groenesteeg.
Dirk van Wijk, 5 d., Zandstraat.
Hendrikus Johannes van Antwer-
pen, 22 j., Hospitaal.

den 8 Mei.

Johannes Jacobus Verzue, 6 w.,
Watersteeg.
Josephus de Koning, 37 j., buiten
de Catharijnepoort.
Maria van Zeventer, ongeh., 4
j., Joderijtje.
Carel Engelbertus Brux, 4 m.,
Jerusalemsteeg.
Johanna Cornelia Snijders, 2 j.
en 9 m., eerste Achterstraat.

den 9 Mei.

Dirk van Drie, 46 j., Donkerstr.
Willem Vries, 3 m., b. d. Weerd.
Clara Dutijn, ongeh., 16 j.,
Pelmolen.
Hendrikus Johannes Thijssen, 8
m., Jufferstraat.
Clasina Dorresteyn, huisvr. van

- Anthonic Staal, 52 j., Predik-
 heerenstraat.
 Hendrikus Linnenbank, 62 j.,
 Nicolaïkerkhof.
 Theodorus Blanken, 22 j., Hospit.
den 10 Mei.
 Albertus Tienhoven, 1 j. en 3
 m., aan 't Zand.
 Cornelis van Kesteren, 76 j., op
 Lepenburg.
 Maria Petronella Hendrika Schu-
 bart, 1 j. en 6 m., buiten de
 Wittevrouwenpoort.
 Pieter Spaan, 4 j., Watersteeg.
 Pieter van Veen, 45 j., Groenest.
den 11 Mei.
 Willem Horst, 3 d., b. d. Weerd,
 Johannes Spierenburg, 20 d.,
 idem.
den 12 Mei.
 Johanna Pouw, wed. Jan van
 Dijk, 66 j., buiten de Catha-
 rijnepoort.
 Johanna van Gorkum, 6 m., aan
 't Zand.
 Cornelis van Zijl, 65 j., Lollestr.
den 13 Mei.
 Dirkje Barbara Swikker, 1 j. en
 6 m., Lauwersteeg.
 Hendrik van der Schaft, 79 j.,
 Springweg.
 Daniel van Piggelen, 66 j., idem.
 Gerrit Baas, 19 j., Hospitaal.
den 14 Mei.
 Levenloos aangegeven Zoon van
 Johannes van Gent, buiten de
 Tolsteegpoort.
 Aletta Gerarda van Liefland, 16
 d., Zandbrug.
- Jacomina van de Groenekan, wed.
 Coenraad Muller, 74 j., Springw.
den 15 Mei.
 Elisabeth de Lang, 3 d., buiten
 de Tolsteegpoort.
 Levenloos aangegeven Dochter van
 Theodorus Bell, Mariestraat.
 Pieterrella van der Vorst, 1 j.,
 Walsteeg.
den 16 Mei.
 Dorothea de Bie, 6 m., Predik-
 heerestraat.
 Richardus Bartels, 2 j. en 6 m.,
 Vissersteeg.
 Johanna van Kuijk, ongeh., 62
 j., Vreeburg.
 Emanuel van der Vlis, 2 m.,
 Lange Smeesteeg.
den 17 Mei.
 Katharina Elizabeth van der
 Wurff, 8 d., b. d. Wittevrouwenp-
den 18 Mei.
 Hendrik Johannes Koeleman, 5
 w., Vrouwjuttestraat.
 Catharina Mulder, 1 j. en 2 m.,
 Zandstraat.
den 19 Mei.
 Cornelia Kellerman, huisv. van Jan
 van Doorn, 53 j., aan de Zonstr.
 Anne Elisabeth Vernede, 2 j.,
 Breestraat.
 Gijsbertus Gerardus Antonius Gla-
 ser, 8 m., Vreeburg.
 Geertruida Maria Maarschalker-
 weerd, ongeh., 18 j. en 5 m.,
 buiten de Tolsteegpoort.
den 20 Mei.
 Hendrik Christoffel Strackke, 68
 j., aan de Neude.

Pieter Lington, 53 j., Loefberg-
makerstraat.

Angenies Melger, huisvr. van
Johannes Hanse, 55 j., Stroost.

Maria Rietveld, 1 j., buiten de
Tolsteegpoort.

den 21 Mei.

Cornelis Stout, 23 j., Hospitaal.

Willemina Liefink, wed. Gerrit
van Eck, 70 j., Vissersteeg.

den 22 Mei.

Hendrica Wijnstok, 7 j. en 6 m.,
Zakkendragerssteeg.

Jacobus Johannes Barneveld, 5
j. en 2 m., Zandstraat.

Jelle van der Heide, 4 m., groote
Eliensteeg.

Johanna Alberta Hooglander, 1
j., Gortsteeg.

Anna Christina Maria van Rijn,
1 j. en 2 m., Breestraat.

Elisabeth Hemken, huisvr. van
Johannes Put, 45 j., Donkerstr.

Regina Habits, ongeh. 53 j.,
Marieplaats.

den 23 Mei.

Hermanus Pel, 59 j., Strootsteeg.

den 24 Mei.

Petronella Debrali, 2 j. en 6
m., Nicolaikerkhof.

Josephine Pouwels, circa 10 j.,
lange Lauwerstraat.

Hendrika Maria van den Broek,
2 j. en 9 m., buiten de Weerd.

Helewa van der Heijden, 3 w.,
Vreeburg.

Levenloos aangegeven Zoon van
Laurens Nuis, groote Eliensteeg.

den 25 Mei.

Rosalina Johanna Francina Wout,
3 j., Donkerstraat.

Gerrit van Westrienen, circa 10
j., Weesbrug.

Dirk de Haan, 72 j., Diakonieh.

Gerarda Harmsen, huisvr. van Jan
Baptiste Miché, 48 j., Zalestr.

Martinus van der Vlerk, 65 j.,
Vissersteeg.

Johanna Rietveld, 3 j. en 5 m.,
buiten de Tolsteegpoort.

Maria Iseger, 10 w., Geertekerkhof.

den 26 Mei.

Levenloos aangegeven Zoon van
Johannes Lodewijk van Hasselt,
Breestraat.

Adrianus Vermeulen, ongeh., 61
j., Walsteeg.

Petronella Johanna Geertruida van
Nickerken, 3 m., Weesbrug.

Johanna Maria Jansen, wed. Ger-
rit Meijer, 56 j., Kloksteeg.

Jacobus Willem van Stokkum, 3
m., Ambachtstraat.

Frederika de Brons, 8 m.,
Loefbergmakerstraat.

Willem Voogd, 19 j., Hospitaal.

den 27 Mei.

Hendrik Stomp, 66 j., buiten de
Wittevrouwenpoort.

Cornelis Rooze, 21 j., Hospitaal.

Catharina Boogaard, ongeh., 25
j., buiten de Catharijnepoort.

Maatje Put, ruim 13 j., Donkerstr.

Jacob Simon Wendelaar Bonga ,
22 j., Hospitaal.

den 28 Mei.

Maria Meijer , wed. Jacob Foks,
84 j., Oude Mannenhuis.

Hendrika Kok , ongeh. 20 j.,
lange Lauwerstraat.

den 29 Mei.

Hendrikus Rictveld, 7 j., buiten
de Mariawaterpoort.

Cornelis de Groot, 71 j., achter
't Vleeschhuis.

Levenloos aangegeven Zoon van
Mr. Pieter Maria de la Court,
Bregittestraat.

Adriana Zandkuil, ongeh., 19 j.,
Koestraat.

Levenloos aangegeven Zoon van
Marinus Manks, b. de Catharp.

den 30 Mei.

Wilhelmina Jacoba Godijn, 6 m.,
Watersteeg.

Antonius Hermanus van Hern,
ongeh., circa 26 j., Bezembrug.

Judina Maria van Stenis, 7 d.,
buiten de Weerd.

Bernardus Booije, 1 j. en 5 m.,
Panwsteeg.

Pieter Edelkoort, 2 j. en 8 m.,
Jufferstraat.

Bernardus Brakkee, ongeh., 26
j., Koestraat.

den 31 Mei.

Cornelia Andriessen, wed. Jan de
Groot, 91 j., Jacobiebrug.

Hendrik Keultjes, 9 m., Abstede.

Bernardus Bongenaar, 6 d., kort
Ademstraat.

Arie van Eijk, 64 j., Weesbrug.

Clasina van Loon, ongeh., 36 j.,
Nicolaikerkhof.

Jacobus Bleu, 76 j., aan de
Bregittestraat.

ZIEKTEN EN TOEVALLLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN
GESTORVEN ZIJN :

Levenloozen.	8.	Transport.	97.
Stuipen.	22.	Bloedspuwing.	3.
Verzwakking.	11.	Kinderziekte.	6.
Koortsen.	2.	Kanker.	2.
Tering.	23.	Longziekte.	2.
Mazelen.	1.	Beroerte.	2.
Waterzucht.	3.	Kramppijnen.	1.
Ontsteking in de ruggegraat.	1.	Buikloop.	1.
Tanden.	5.	Ziekte in het hoofd.	1.
Borstkwaal.	9.	Klierziekte.	3.
Rheumatische zenuwziekte.	2.	Leverziekte.	1.
Keeltering.	1.	Bezetting op de borst.	1.
Leverontsteking.	1.	Beenbederf.	1.
Zenuwkoortsen.	6.	Water in de borst.	1.
Zuur.	2.	Zelfmoord.	1.
	<hr/>		<hr/>
	97.		123.

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN
BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT :

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Levenloozen.	6	2	8.	Transport.	47.	46.	93.
Beneden het jaar.	15	13	28.	Van 50 tot 60 jaar.	4	5	9.
Van 1 tot 10 jaar.	9	16	25.	» 60 » 70 »	8	2	10.
» 10 » 20 »	4	6	10.	» 70 » 80 »	6	2	8.
» 20 » 30 »	8	3	11.	» 80 » 90 »	»	2	2.
» 30 » 40 »	1	3	4.	» 90 » 100 »	»	1	1.
» 40 » 50 »	4	3	7.				
	<hr/>		<hr/>				<hr/>
	47-	46-	93.		65-	58-	123.

VERKOGTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 1 Mei 1841 door den Notaris
J. H. VAN SCHERMBEEK.

Een Huis, Erf, Grond en Tuin, staande en gelegen te Utrecht, aan de Westzijde van den Springweg over de Brandsteeg, Wijk B, No. 792. Verkocht voor *f* 4010.

Door den Notaris J. PABST.

Eene Huizinge, Erf, Grond en Tuintje binnen Utrecht aan de Nieuwe Gracht onder de Linden, Wijk A, No. 800. Verkocht voor *f* 2250.

Den 8 Mei door den Notaris J. H. VAN SCHERMBEEK.

No. 1. Een weldoortimmerd Huis, Erf, Grond en Tuin, staande en gelegen te Utrecht buiten de Waardpoort in de Lauwenrecht, aan de Westzijde der Straat op den hoek van het Zwarte Water, Wijk M, No. 253 en 254; en

No. 2. Een Huis of Woning, Erf en Grond, staande en gelegen naast het voorgaande perceel, Wijk M, No. 255. Te zamen verkocht voor *f* 2600.

No. 3. Eene kapitale dubbele Houtschuur of Loots, Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht, buiten de Waardpoort aan de Westzijde der Vecht op den Zeedijk, Wijk M, No. 526. Verkocht voor *f* 1025.

No. 4. Een Huis, Erf, Grond en Tuintje, staande en gelegen te Utrecht, aan de Oostzijde van de Lange Nieuwstraat nabij de Teelingsteeg, Wijk A, No. 748. Verkocht voor *f* 1850.

No. 5. Een Huis, Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht aan de Oostzijde van de Nieuwe Gracht op den hoek van de Keukenstraat, Wijk A, No. 916; en

No. 6. Een Huis, Erf en Grond, staande en gelegen naast het voorgaande perceel, Wijk A, No. 915. Te zamen verkocht voor *f* 3530.

Den 22 Mei door den Notaris H. VAN OMMEREN.

Een Winkelhuis, van ouds genaamd de *Roode Koe*, met Erf, Grond en Tuin, staande en gelegen te Utrecht buiten de Weerd, over de Steenenbrug, Wijk M, No. 98. Verkocht voor *f* 2825.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND JUNIJ 1841.

GEBORENEN.

op

den 1 Junij.

Justus Karel Ludwig Theodorus,
Z. van Justus Heinrich Koch.
Jan Carel, Z. van Willem Schal-
ken van Arkel.
Cornelia, D. van Cornelis Lam-
bertus Raams.
Clara Elisabeth, D. van Johannes
van Oorschot.
Geertruida Jacoba, D. van Arie
van der Plaats.

den 2 Junij.

Josephus Arnoldus, Z. van Fran-
ciscus Johannes Okhuijsen.
Judika Helena, D. van Urs Joseph
Jöggij.
Petronella, D. van Hubertus van
Dongen.

den 3 Junij.

Jacoba Hendrica, D. van Jan van
Groot-Battavé.
Thomas Johannes, Z. van Johannes
Cornelis Moot.
Dirk Christiaan, Z. van Dirk
Brederode.

den 4 Junij.

Frederik Hendrik, Z. van Jo-
hannes Matheus van Kempen.
Alida Paulina, D. van Johannes
van Piggelen.

den 5 Junij.

Matthijs, Z. van Anthonie van
Dijl.
Theresia, D. van Jacobus van den
Elsken.
Albertus Christiaan, Z. van Jo-
hannes Rijsbaarman.
Gijsbertus, Z. van Pieter Gabriel
Sabee.
Geertje, D. van Jacob Hulsman.

den 6 Junij.

Johannes, Z. van Jan Hendrik
Makkink.
Cornelis Wilhelmus, Z. van
Franciscus Vermeulen.

den 7 Junij.

Cornelia, D. van Jan Hollart.
Anthonie, Z. van Pieter van der
Meijden.

den 8 Junij.

Catharina, D. van Johannes
Hendrik Saveur.
Dirk, Z. van Bernard Jacques
Cornelis Rijnders.
Hermína, D. van Joannes van
der Steen.
Wilhelmina, D. van Johannes
Berck.

den 9 Junij.

Willem, Z. van Eduard van
Batenburg.

Gerardus Lambertus, Z. van
Johannes Lamaire.

Julius Heinrich, Z. van Julius
Heinrich Hisgen.

Anthonie Adriana, D. van Albertus
Vlaanderen.

den 10 Junij.

Maria, D. van Adrianus de
Bouter.

Jelis, Z. van Hendrik Franken.

Carolina Wilhelmina, D. van Jan
Hendrik van Helsdingen.

den 11 Junij.

Willem Adriaan, Z. van Cornelis
van der Meulen.

Johanna, D. van Joannes van
Wijk.

Cornelia Maria Hendrika, D.
van Antonius de Groot.

den 12 Junij.

Cornelis, Z. van Cornelis Har-
debol.

Johanna Adriana en Hermina,
Dochters van Johannes Carolus
Uijlenberg.

Maria, D. van Huijbertus Weij-
burg.

Willem Adrianus, Z. van Dirk
van Wijk.

Petrus, Z. van Gerardus van
Dooren.

Johanna Maria, D. van Dirk
Johannes Waanders.

Hendrik Cornelis, Z. van Cornelis
van Uiter.

Philippus, Z. van Jan Bieger.
Gegarda Dina Maria, D. van
Lambert van der Wurf.

Maria Gijsberta, D. van Gijsbert
Elier.

den 13 Junij.

Ida Cornelia, D. van Willem
Gerardus van Tessel.

Anthonia Everdina, D. van Hen-
drik van Veenendaal.

Maria Josephina Fransschiska Wil-
helmina, D. van Anton Scholz.

Anthonia, D. van Gijsbertus Smaak.
Gerrit Hendrikus, Z. van Lamber-
tus Tragter.

Alberta, D. van Henricus Fre-
dericus Heijman.

Geertruij, D. van Johannes van
Emmerik.

den 14 Junij.

Aletta, D. van Abraham Gladbeek.
Willem Martinus, Z. van Johannes
Jurje Wolf.

Zusanna, D. van Adrianus Froom.
Geertruida Maria, D. van Wilhel-
mus van Helsdingen.

Wilhelmus Johannes, Z. van Ge-
rardus Johannes van Soest.

Mechteld, D. van Hendrik Wouda.
Albertus, Z. van Albertus Loch-
mans.

Anna Frederica, D. van Cornelis
Oomens.

den 15 Junij.

Martinus Johannes, Z. van Wil-
lem Jan Baas.

Cornelis, Z. Cornelis van der
Hooven.

Augustinus Cornelis Jacobus, Z.
van Jan van der Kieft.

den 16 Junij.

Anthוניus, Z. van Henricus Hoon-
akker.

Wilhelmina Hendrika, D. van
Willem Hendricus van Benthum.

Hendrika, D. van Hendrikus van
Ingen.

Petronella Wilhelmina, D. van
Cornelius van der Kaaij.

den 17 Junij.

Hendrika Geertruida, D. van
Johannes Bernardus Wilbrink.

Theoderus, Z. van Antonie de
Wilde.

den 18 Junij.

Neeltje, D. van Teunis Heetveld.
Nicolaas, Z. van Gerrit Agterberg.

Maria Catharina, D. van Johannes
van Eijsden.

Antje, D. van Cornelis Oostveen.
Antje, D. van Liebmann Hofman.

den 19 Junij.

Gijsbert Jan, Z. van Gijsbert van
Arkel.

Christiaan Leonardus, Z. van
Leonardus Ummels.

den 20 Junij.

Maria Christina, D. van Johannes
van der Sluis.

Jacobus Nicolaas, Z. van Willem
Mulder.

den 21 Junij.

Jacobus, Z. van Jacobus Coenraad
Waal.

Leendert, Z. van Jacobus Hen-
dricus de Nas.

Johannes Jacobus, Z. van Jacobus
Balledux.

Hendrika Catharina Christina, D.
van Johan Gerhard Hendrik
Boeddé.

Maria Helena, D. van Johannes
Kalkhooven.

Gijsbertus Aloysius, Z. van Petrus
Johannes Clemens.

Wilhelmina Mechtelina, D. van
Glaudi Vreeswijk.

Hermina, D. van Gerard Willem
Dekking.

den 22 Junij.

Johannes, Z. van Hendricus
Schuurman.

Jacoba Maria, D. van Johannes
Anthוניus Brouwer.

Jacobus Cornelis, Z. van Gerardus
Broekman.

Evert, Z. en Wilhelmina, D. van
Melis Wallenburg.

Andries, Z. van Adrianus Makkee.

den 23 Junij.

Margaretha, D. van Hendrik van
Rijn.

Carel, Z. van Albert van Dijk.
Cornelis, Z. van Christiaan van
Vreeswijk.

Wilhelmina, D. van Henricus
Harderwijk.

den 24 Junij.

Dirk Cornelis, Z. van Cornelis
Spierenburg.

Johannes Theodorus Jacobus, Z.

van Gerardus Wilhelmus van
Rossum.

Geertruida, D. van Willem Ar-
noldus Sniijders.

Johanna, D. van Jan Gerd Jon-
geling.

den 25 Junij.

Sophia Anna Catharina, D. van
Stephanus Cohu.

Wilhelmus Albertus, Z. van Geurt
Janssen van der Gant.

den 26 Junij.

Margaretha Cornelia, D. van
Johannes Gerdus Zur Haar.

Lisette, D. van Johann Nicolaus
Ebert.

Hermanus Arnoldus, Z. van Jo-
annes Michael Lanclé.

den 27 Junij.

Johannes Franciscus, Z. van
Johannes van Munster.

Rijntje, D. van Juda Mozes Le-
venstein.

den 28 Junij.

Aletta, D. van Gerrit Isaak Godart.

Hendrik Cornelis, Z. van Frederik
Bogaart.

Hermína Jakobina, D. van Jo-
hannes Fredrik Franciscus La-
gerweij.

Henri Guillaume Antoine, Z, van
Guillaume Leignes Bakhoven.

den 29 Junij.

Bartha Johanna, D. van Cornelis
Bernardus Tienhooven.

Anna Maria, D. van Willem Baron
Six van Oterleek.

Roelanda Johanna Paulina, D.
van Everardus van Koot.

den 30 Junij.

Theodorus Johannes, Z. van Ja-
cobus de Groot.

Catharina, D. van Lambertus van
der Wurff.

Hendrica Christina, D. van Gerrit
Wassink.

Anna Sophia, D. van Theodoer
Soeterik.

Wijnanda, D. van Gerardus Legue.

GEBORENEN 133, waaronder 10 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

o p

den 2 Junij.

Gerrit Meerveld en Elizabeth de Breen, wed.

Willem Kornelis Loran en Adriana de Heus.

Hermanus Beijer en Pieterrella Geertruij Schaaff.

Peter Tekelenburg, wed. en Willemina Maaswinkel.

Bernardus Filet, wed. en Suzanna Pieterrella Loran.

Willem Jacobus Broekhuijsen en Johanna Everaars.

Johannes Werkmeester en Hendrika Ockeloen.

den 3 Junij.

Jonkh. Mr. David George Pesters en Jonkv. Dina Johanna Catharina van der Houven van Ankeren.

den 9 Junij.

Nicolaas Smit en Maria Johanna Lievelingen.

Jan Miltenburg en Adriana van Peer.

Antonie Peters en Maria van der Teems.

Jan Sampetro en Theodora Adriana Jansen.

Gerrit van Hoorn en Johanna Clasina van Bentum.

den 16 Junij.

Pieter Smit en Catharina Donderdag.

Johannis Verkroost en Cornelia van Dijk.

den 23 Junij.

Daniel de Ru, wed. en Grada Elisabeth Nellen, wed.

Hermanus Masman en Alijda van der Meiden.

den 24 Junij.

Johannes Spruit, wed. en Geertruijda Viveen.

den 30 Junij.

Bart van Ommeren en Hendrica Aletta van der Biezen.

Jacobus van Maarsseveen en Jannetje Nieuwendijk.

Pieter Renes en Fredrica Soeten.

Hendrik de Groot en Geertruij Bosch.

Nicolaas Visser en Jacoba van Geelen.

Johannes van den Heuvel, wed. en Hendrika van Bern.

Joannes Suijkers en Machtildis Kippersluis.

TE ZAMEN 25 PAREN.

OVERLEDENEN

op

den 2 Junij.

Elisabeth Maria Okhuijsen, 8 d.,
buiten de Wittevrouwepoort.
Francina Noest, wed. Johannes
Neerings, 61 j., buiten de
Catharijnepoort.
Everarda van Helsdingen, 2 m.,
Bergstraat.

den 3 Junij.

George de Vink, ongeh., 18 j.,
Lange Lauwerstraat.
Geertruida Hendrika Blom, 10
d., buiten de Catharijnepoort.
Johanna Zuidendorp, 4 j., Zand-
straat.

den 4 Junij.

Antje Versteeg, circa 1 j., Lange
Nieuwstraat.
Maria Flantua, 1 j. en 6 m.,
buiten de Weerd.
Wilhelmina Johanna Gommich,
3 w., Vischmarkt.
Petrus van Gorselen, 73 j.,
Koestraat.
Coenraad Mulder, 1 j. en 4 m.,
Molensteeg.
Anna Christina Oehl, wed. Johan
Valentijn de Lang, 69 j.,
onder de Linden.

den 5 Junij.

Gerard Zuidendorp, 1 j. en 7 m.,
Zandstraat.
Maria Stangenberger, 1 m., Mijl-
poort.

Wilhelmina de Wit, 7 j., Geer-
testeeg.

Wijnand Berlijn, 73 j., Oude
Mannenhuis.

Wilhelmina Antoinette Henriette
Bakhoven, 2 j. en 10 m.,
Kromme Nieuwe Gracht.

den 6 Junij.

Theodora van Lent, 16 d., Rijn-
straat.

Jacobus van der Gulden, 70 j.,
Korte Ademstraat.

Cornelia Rijnders, 3 j. en 6 m.,
Stroosteeg.

Dirk Laurens de Leur, 1 j.,
Vischmarkt.

den 7 Junij.

Geurtje Tomassen, 1 j., Zandstraat.

Johanna Hendriks, gehuwd met
Johan Wilhelm Terstapen, 47
j., te Driel.

Hendricus Johannes van Franken-
huijzen, 19 j. en 6 m., Haver-
straat.

den 8 Junij.

Gijsbertus van Schaik, 5 w., buiten
de Catharijnepoort.

Bernardus de Bruin, 24 j., Hos-
pitaal.

Gerrit van Amerongen, 76 j.,
Koestraat.

Johanna Blom, wed. Geurt van
der Vlerk, 86 j., Ridderhofstad.

den 9 Junij.

- Dirk Hazekamp, 4 j. en 10 m.,
buiten de Wittevrouwenpoort.
Theodorus Ysendoorn, 1 j. en 9
m., buiten de Weerd.
Willem van Doorn, 15 j. en 4
m., idem.
Hendrica Clasina Heetveld, 2 j.
en 10 m., aan 't Zand

den 10 Junij.

- Jan van Geest, 8 d., Wijde Wa-
tersteeg.
Cornelis de Winter, 52 j., Koe-
straat.
Hendrik Marsman, 3 j. en 4 m.,
Groenesteeg.
Anthonie Jacobus van Deventer,
circa 5 m., buiten de Weerd.

den 11 Junij.

- Johannes Selbach, 3 j. en 2 m.,
buiten de Tolsteegpoort.
Maria Lienas, wed. Hermanus de
Koning, 65 j., buiten de Wit-
tevrouwenpoort.

den 12 Junij.

- Aletta van der Werf, 6 m., Berg-
straat.
Albertus Gerardus Bilders, ongeh.,
25 j., Weesbrug.
Petronella Bochteijna, 3 j. en 8
m., buiten de Tolsteegpoort.

den 13 Junij.

- Gijsbertus Verheul, ongeh., 26 j.,
Maliëbaan.
Albert Willem Stegeman, 21 j.,
Hospitaal.
Johannes van Zutphen, ongeh.,
33 j., Wijde Doelen.

den 14 Junij.

- Catharina Sophia van Dijk, wed.
Jacob Hufferman, 50 j., Zalc-
straat.
Willem van Manen, ongeh., 24
j., buiten de Catharijnepoort.
Willem Adriaan van der Meulen,
3 d., Kr. Nieuwe Gracht.
Levenloos aangegeven Zoon van
Albertus Lochmans, stroosteeg.

den 15 Junij.

- Jacobus Johannes van Hardeveld,
2 j. en 10 m., Florasteeg.
Frederica Otto, 2 j. en 7 m.,
Dorstigehartsteeg.

den 17 Junij.

- Johannes Vastrick, 52 j., Spring-
weg.
Levenloos aangegeven Dochter van
Jacobus van Herdeveld, Flo-
rasteeg.
Petronella Demmers, wed. Lam-
bertus Hermanus Gueding, 51 j.,
Rotterdam.
Ida Schouten, ongeh., 27 j.,
buiten de Wittevrouwenpoort.
Wijnand van Veen, 2 j. en 5
m., Groenesteeg.
Twee Levenloos aangegevene Zoons
van Arnoldus Jacobus Suther-
land, Vinckenburgsteeg.

den 18 Junij.

- Hendrik Cornelis Kenneman, 4
j. en 9 m., Nicolai-kazerne.
Wilhelmina Kronenburg, huisvr.
van Luit Rietveld, 36 j., bui-
ten de Catharijnepoort.

den 19 Junij.

Rutger Brouwer, 42 j., Ganzenmarkt.
 Johanna Elisabeth van Erpel, huisvr. van Adrianus van Es, 43 j., Choorstraat.

den 20 Junij.

Johanna van Hoorn, huisvr. van Evert Stijman, 59 j., Geertekerkhof.
 Wilhelmus Hazenbos, 10 j., lange Nieuwstraat.

den 21 Junij.

Elizabeth van Dijk, ongeh., 24 j., Achter Clarenburg.
 Hendrik Mensinga, 13 j., Oudkerkhof.
 Johannes van Erp, ongeh., 64 j., buiten de Tolsteegpoort.

den 22 Junij.

Jansje Gouverneur, ongeh., 37 Vissersteeg.
 Adriana vermaak, huisvr. van Johannes van Leeuwen, 38 j., buiten de Catharijnepoort.

den 23 Junij.

Dirk Hovenier, 76 j., buiten de Tolsteegpoort.

den 24 Junij.

Wilhelmina van Nooij, wed. Nicolaas Jongerius, 86 j., Abstede.
 Gijsbertus Rietveld, 89 j., Oude Mannenhuis.
 Jan Willem Ferdinand, 3 j. en 2 m., aan 't Zand.
 Albertus Lochmans, 8 d., Stroosteeg.

den 25 Junij.

Willempje Moen, wed. Evert Bronswijk, 80 j., Oude Mannenhuis.
 Gerritje Stam, ongeh., 20 j., Geertebrug.
 Jacobus van Dijk, 4 m., buiten de Tolsteegpoort.
 Johannes Stephanus de Wilde, 43 j., Mariestraat.

den 26 Junij.

Aletta van Dorsten, wed. Gerrit van Wijk, 84 j., achter St. Pieter.
 Petrus Colmbijn, 17 j., Predikheerestraat.
 Bernardus Schreur, 36 j., buiten de Weerd.

den 27 Junij.

Maria Boksteijn, 6 m., buiten de Tolsteegpoort.
 Louis Willem Bosman, 16 j., Korte Slagsteeg.
 Cornelia Jacoba Brunings, huisvr. van Cornelis Haans, 32 j., Veenstraat.
 Arend Jan Bloemendal, 74 j., achter St. Pieter.

den 28 Junij.

Adriana Wilhelmina Petronella van der Hoeve, huisvr. van Joan Paul Hendrik de Vree, 73 j., Gaardbrug.
 Coenraad Kersten, ongeh., 34 j., Lange Lauwerstraat.
 Dirk de Haas, circa 6 m., Choorstraat.

Cornelia Spierenburg, wed. Johannes Woudenberg, 84 j., buiten de Catharijnepoort.

Evert Wallenburg, 6 d., buiten de Tolsteegpoort.

Levenloos aangegeven Zoon van Franciscus Landzaat, Molensteeg.

Johannes Boers, 12 j. en 7 m., Steenweg.

Anna Maria van Westing, huisvr. van Lambertus van Meeningen, 69 j., aan de Heerestraat.

Willem Zonderman, ongeh., 76 j., Kreupelstraat.

den 29 Junij.

Gijsberta Hogelander, 10 m., buiten de Tolsteegpoort.

Cornelis van der Kieft, ongeh., 43 j., aan 't Vreeburg.

Jan Carel van Arkel, 4 w. 3 buiten de Catharijnepoort.

Leendert de Nas, 8 d., aan 't Zand.

den 30 Junij.

Willem Kenting, circa 40 j., aan de Hoogt.

Cornelia Helena Gravendaal, 3 j. en 3 m., Mijlpoort.

Cornelis Anthonius Augustinus, 2 m., buiten de Tolsteegpoort.

Elisabeth Maria van Everdingen, wed. Philippus Christiaan Gruter, 72 j., Groote Hoek.

Lodewijk Joseph Nicolaas Johannes de Greeff, 17 j. en 10 m., buiten de Weerd.

ZIEKTEN EN TOEVALLLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN
GESTORVEN ZIJN :

Dodgeboren.	5.	Transport.	61.
Stuipen.	17.	Bloedspuwing.	1.
Tering.	18.	Kinderziekte.	18.
Waterzucht.	6.	Klierziekte.	1.
Ontsteking aan 't kakebeen.	1.	Beroerte.	1.
Tanden.	1.	Verval van krachten.	16.
Borstziekte.	6.	Verstopping.	1.
Longtering.	1.	Beenbederf.	1.
Zenuwkoorts.	4.	Verlamming.	1.
Zuur.	2.	Sabiet.	1.
	61.		102.

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN
BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT :

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Dodgeboren.	4	1	5.	Transport.	48.	29.	77.
Beneden het jaar.	11	9	20.	Van 50 tot 60 jaar.	2	3	5.
Van 1 tot 10 jaar.	11	11	22.	» 60 » 70 »	1	4	5.
» 10 » 20 »	9	»	9.	» 70 » 80 »	6	3	9.
» 20 » 30 »	5	3	8.	» 80 » 90 »	1	5	6.
» 30 » 40 »	3	4	7.	» 90 » 100 »	»	»	».
» 40 » 50 »	5	1	6.				
	48-29-77.				58-44-102.		

VERKOGTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 19 Junij, door den Notaris G. H. STEVENS.

Een Huis, Erf en Grond, staande en gele gen aan den Springweg bij de Marieplaats, Wijk E, No. 468. Verkocht voor *f* 2,640.

Denzelfden datum, door de Notarissen J. H. VAN GROOTVELD en F. HEKMEIJER, JR.

Eene Huizinge met aanhoorig gebouw Erf en Grond, staande en gelegen binnen Utrecht, aan de Westzijde van de Korte Viesteeg, Wijk C, No. 716. Verkocht voor *f* 2,390.

Den 26 Junij, door den Notaris KLAAS JANZE SLAGT.

No. 1. Een Huis, Erf en Grond, met Kelders en Kluis, staande en gelegen binnen Utrecht, aan de Westzijde van de Oude Gracht op den hoek van de Jacobi-Kerksteeg, Wijk C, No. 48. Verkocht voor *f* 4,350.

No. 2. Een Huis, Erf en Grond, staande en gelegen als voren aan de Breestraat, Wijk H, No. 363. Verkocht voor *f* 1,940.

No. 3. Eene Kamer of Woning, staande en gelegen als voren, aan de Noordzijde van de Keukenstraat, Wijk A, No. 1055. Verkocht voor *f* 620.

No. 4. Een Groote Kelder aan de Oude Gracht bij de Jacobiebrug, onder de Huizinge genaamd de Galissen op den hoek van de Jacobiekerksteeg, Wijk C, No. 49. Verkocht voor *f* 780.

No. 5. Een Huis met anexe Koepel, Schuur enz., op het Bagijnen-Bolwerk, Wijk H, No. 321. Verkocht voor *f* 3,525.

Denzelfden datum, door de Notarissen J. H. VAN
GROOTVELD en F. HEKMEIJER, JR.

Eene Huizinge met Erf en Grond, staande en gelegen aan de Noordzijde van de Korte Minnebroederstraat, ook genaamd achter het Stadhuis, Wijk F, No. 12. Verkocht voor *f* 2,700.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND JULIJ 1841.

GEBORENEN.

op

den 1 Julij.

Daniel Gerhard Pieter, Z. van
Otto Adrianus Francke.

Geertruida, D. van Jan Kaspers.
Albertus Franciscus, Z. van Jo-
hannes Heijl.

Christiana Frederica, D. van
Casper Deirkauf.

den 2 Julij.

Elisabeth, D. van Wilhelmus
Jansen.

den 3 Julij.

Agatha Petronella, D. van Johannes
Stoobs.

Petronella, D. van Daniel Eijke-
lekamp.

Jacoba Hendrina, D. van Reinier
Wesselo.

Alida Sophia, D. van Constantijn
Hendrik Schumacher.

Hendrika Margaretha, D. van
Johannes Willekes.

den 4 Julij.

Hendrik, Z. van Cornelis de
Bruijn.

Maria Johanna, D. van Gijsbert
Slagmolen.

Leonardus Jacobus, Z. van Jaco-
bus Hermanus Lammerts van
Bueren.

Johannes Hendrikus, Z. van
Cornelis van den Broek.

Johanna, D. van Johannes de
Lange.

den 5 Julij.

Pieter, Z. van Willem van der
Roest.

Daniel, Z. van François Daniel
Dekkers.

Wilhelmina, D. van Jacobus
Christianus Langlois.

Coenraad Albertus, Z. van Cornelis
van Dijk.

Evert Frans, Z. van Karel Frans
Kleian.

Helena, D. van Jacobus de Graaff.

Maria, D. van Henricus van Dijk.

den 6 Julij.

Johannes, Z. van Jacobus Johan-
nes Cornelis Mastwijk.

Gijsbertus, Z. van Gijsbertus van
der Steen.

Johannes, Z. van Johannes Steur.

Geertruida, D. van Bartholomeus
Stephanus van der Steen.

Cornelia, D. van Johannes Klaaren.

den 7 Julij.

Hendrina Catharina Elisabeth, D. v.
Bartholomeus van de Weijer.

Willem, Z. van Hendrikus Cornelis van der Flier.

Bregitta, D. van Theodorus van Dillen.

den 8 Julij.

Wilhelmina Johanna Martina, D. van Maurits Johanna Martens Morren.

Johan Hendrik, Z. van Frederik Wilhelm Schuler.

Theodora, D. van Hendrik Bitter.

Bartha Johanna, D. van Jan Vissee.

den 9 Julij.

Johanna Catharina, D. van Johannes Abraham Dideriks Molster.

Johannes, Z. van Thonis van den Dorpe.

Johannes, Z. van Dirk Johannes Vreeswijk.

den 10 Julij.

Pieter Carel, Z. van Ernst Idel Jobst Nandorff.

Johannes Hendrikus, Z. van Jan Veerman.

Louis Wilhelm, Z. van Cloudi Vreeswijk.

Hendrika Maria, D. van Theodorus Laureijn.

den 11 Julij.

Hendrika Christina, D. van Paulus van Maanen.

Helena, D. van Frans Landsaat.

Johanna, D. van Jacobus Wijbergen.

Willem, Z. van Willem van Hattem.

Petronella Everdina, D. van Cornelis Simon Dekker.

den 12 Julij.

Hermanus Jacobus, Z. Johannes Bernardus Sutherland.

Matje, D. van Jan Driehuijs.

den 13 Julij.

Gijsberta Cornelia, D. van Gerrit Spierenburg.

Johannes, Z. van Garhardus Giesen.

Petronella, D. van Aart Borreman.

Elisabeth, D. van Jan Linschoten.

Geertruida Adriana, D. van Cornelis Pieter Kerper.

den 14 Julij.

Wilhelmina Hendrika Helena, D. van Izaak van Zandwijk.

Johannes, Z. van Pieter Seelen.

den 15 Julij.

Lamberta, D. van Arnoldus van de Bilt.

Geertruida, D. van Johan Georg Jorg.

Maria Magdalena Cornelia Adriana, D. van Johannes Cornelis Wou denberg.

den 16 Julij.

Jacob, Z. van Cornelis van Hardeveld.

Engelina Elisabeth, D. van Elbert van Maarschalkerweerd.

Mechteld, D. van Martinus Dievenbach.

Johanna Josephina, D. van Hendrik van der Straaten.

den 17 Julij.

Cornelis, Z. van Cornelis Miltenburg.

Jacoba Johanna Willemina, D.
van Wilhelmus Johannes Lebbe.
Cornelia, D. van Cornelis van
de Liefde.
Leonardus, Z. van Leonardus
Bosch.

den 18 Julij.

Theodorus, Z. van Johannes
Broekman.
Aäron, Z. van Samuel de Vries.
Jacobus, Z. van Jacobus van
Beest.
Jakob Daniel Cornelis, Z. van
Mr. Jan Ignatius Daniel Nepveu.
Christoffel Jan Jacobus, Z. van
Abraham Jacobus Vernee.

den 19 Julij.

Gerardus, Z. van Hendrik van
Anraad.
Cornelia Hendrika, D. van Fran-
ciscus Hendrikus van Capelle.
Pieter, Z. van Hendrik de Goeij.
Petrus Adrianus, Z. van Petrus
van der Pluijm.
Huijbert Gerardus, Z. van Huij-
bert Schouten.

den 20 Julij.

Jacobus, Z. van Daniel van Mid-
deldijk.
Petronella Wilhelmina, D. van
Barend Willem Ridders.
Willem, Z. van Willem van
Hoorn.
Maria Jeannetta Leonarda, D. van
Johannes Hendrik Leine.
Johanna, D. van Jacobus Vismans.

den 21 Julij.

Arie, Z. van Leendert Gijbels.

Anna Maria, D. van Hendrikus
Josephus van Thoor.

Marianne Adriana, D. van Fre-
drik Carel Picard.

Maria Emerentia Magdalena, D.
van Gijsbertus Joannes Wijnands.

Hendrika Maria, D. van Henri-
cus Bernardus Dolmans.

den 22 Julij.

Andries, Z. van Jan Lamair.

den 24 Julij.

Agatha Hendrika, D. van Johan-
nes Preij.

Maria Hendrika, D. van Cornelis
Jannis Baptist Kuijper.

Adrianus, Z. van Pieter Johannes
van Groot-Batavé.

Francina, D. van Hozeas Lemmes.

den 25 Julij.

Johannes, Z. van Joannes Wen-
ting.

Willemina Helena, D. van Johan-
nes Albertus Hagen.

Christiaan Jacobus, Z. van Adrianus
Johannes Haarmans.

Gerardina, D. van Zacharias van
Schoouhoven.

Hendrika Johanna, D. van Arnel-
dus Stomp.

den 26 Julij.

Joanna, D. van Adrianus Anthonius
Camue.

Willem Frederik, Z. van David
van der Kellen.

Rachel, D. van Samuel Sutro.

den 27 Julij.

Anna, D. van Anthonie van der
Rijst.

Helena Maria, D. van Pieter
Sakkers.

den 28 Julij.

Manus, Z. van Nathan Manus
Salomon.

Thomas Dirk, Z. van Thomas
van Loeve.

Christina, D. van Dirk Heus.

den 29 Julij.

Jan Corstianus, Z. van Marinus
Holl.

Gijsbertus, Z. van Gerardus
Koppers.

Gerrit Johannes, Z. van Johannes
van Welbergen.

Jean Charles Louis, Z. van Jean
Daniel Sebastien Landré.

Hendrika, D. van Paulus Roe.
landschap.

den 30 Julij.

Petrus Wilbelmus, Z. van Gode-
fridus van Agthoven.

Johannes Leonardus, Z. van
Hendricus Versteegen.

Wander, Z. van Pieter Beekes.

den 31 Julij.

Cornelis Marinus, Z. v. Theodorus
Nieukerk.

Lammert, Z. van Hendrik An-
drinus Woestheer.

Geertruida Cornelia, D. van
Johannes Smit.

Johanna, D. van Cornelis Atte-
veld.

GEBORENEN 131, waaronder 14 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

op

den 7 Julij.

Anthonius Hendricus Mier en
Helena Angelier.

Melis Johannes Velthuis en Jacoba
Adriana Tollé.

den 8 Julij.

Folkert van Niekerken en Susanna
Adriana van Haagen.

den 14 Julij.

Johan Georg de Groot en Aagje
van Santen.

Johannes Monrooij en Francina
Barbara Borra.

Wilhelm Hensing en Elisabeth
Wildschut.

Hendrik van der Horst en Maria
van Wijndouw.

Johannes Zuidendorp en Wille-
mijntje Evertse.

Pieter Antoni Roeperbosch en
Sophia Gijsberta Honig.

Dirk van Maarschalkerweert en
Elizabeth Levölliger.

Leendert Rijnders en Maria Ger-
trudis van Kesteren, wed.

den 21 Julij.

Roelof Joannes Verhoeven en
Henrica Franssen.

Johannes Hensbroek en Johanna
Cats.

den 24 Julij.

Mr. Jacob van Dam van Isselt,
wed. en Jonkv. Wilhelmina
van Barneveld.

den 28 Julij.

Tijme Wagenveld en Maria Eli-
sabeth Caarls.

Hendrik Woortman en Magdalena
Jorg.

Arianus Terwogt en Teuntje Jansc.
Antonius Galesloot en Lidia Vrees-
wijk.

Hendrikus Johannes Engelbartus
Heijmans en Christina Joanna
Maria Comhaire.

TE ZAMEN 19 PAREN.

OVERLEDENEN

op

den 1 Julij.

Maria Jacoba Haus, 7 m., Geertruidabrug.

Bernardus Finjé, circa 72 j., Oudkerkhof.

Adrianus Vuijstingh, 10 m., Haverstraat.

Zacharias Cats, 1 j. en 6 m., Veenstraat.

Levenloos aangegeven Zoon van Hendrikus Franciscus Ebbing, Lange Lauwerstraat.

Levenloos aangegeven Zoon van Anthonie Rijsburg, Zandstraat.

Wilhelmina Elisabeth Maassen, huisvr. van Folkert van Eijck, circa 39 j., Neude.

Susanna Petronella Wouterina Serton, 1 j. en 6 m., Lichte Gaard.

Bastiana Berkien, huisvr. van Otto Grim, 45 j., buiten de Wittevrouwepoort.

den 2 Julij.

Johannes Anthonius Coenen, circa 6 j., Hekelsteeg.

den 3 Julij.

Petrus Snoek, 64 j., Vissersteeg.

Maria Lancee, wed. Jacobus Ramak, 60 j., Pelmolen.

den 4 Julij.

Johannes van Leersum, 2 j. en 7 m., Steenweg.

Johanna de Waal, wed. Bernardus Papendorp, 82 j., Magdalenesteeg.

Hendrika van Zuijlen, huisvr. van Pieter Kubes, 55 j., Watsteeg.

den 5 Julij.

Albertus van den Ham, 54 j., Loefbergmakerstraat.

August Otto Abbring, ongeh., 18 j., Achter 't Vleeschhuis.

Jacobus Weerdenburg, 5 m., buiten de Tolsteegpoort.

Petrus van der Brink, 5 m., Groote Eligensteeg.

Maria Christina van Zijl, 5 m., buiten de Tolsteegpoort.

den 6 Julij.

Johannes Versijde, 3 m., Achterstraat.

Clasina van Rooijen, 3 j. en 5 m., Watersteeg.

Ann Ollis, 2 j. en 3 m., Vreeburg.

Cornelis Theodorus Bouman, 1 j. en 10 m., achter de Twijnstraat.

Metje van Barneveld, ongeh., 86 j., Hamburgerstraat.

den 7 Julij.

Anna Christina Hendrika Holst, ongeh., 30 j., te Leiden.

Neeltje Heetveld, 3 w., aan 't Zand.

den 8 Julij.

Jan Casper Lunen, 70 j., buiten de Weerd.

Christiaan van der Ven, 15 j., Zwaansteeg.

Krijtje Hoogenhout, wed. Cor-

nelis van Dam, 63 j., Lange Hamsteeg.

den 9 Julij.

Christina Grobbie, ongeh., 55 j.,
Hooge Jacobijnestraat.

den 10 Julij.

Johanna Louisa Uijlenbroek, 5
j. en 9 m., Oude Kamp.

Maria Hille, wed. Guilielmus
Martinus Eiken, 65 j., aan de
Zilversteeg.

Jan Verweij, 56 j., te Harmelen.

den 11 Julij.

Clara van der Veen, 13 j.,
Zwaansteeg.

den 12 Julij.

Anna Maria van Laar, circa 11
m., Zandstraat.

Gerarda Gijsberta de Leur, 1 j.
en 1 m., Achter den Dom.

Franciscus Verbeek, 6 j. en 10
m., buiten de Weerd.

Dina van Loosdrecht, wed. Hen-
drik van Maurik, 67 j., in
Abstede.

Rudolph Frederik van Hoven,
ongeh., 23 j., Twijnstraat.

den 13 Julij.

Levenl. aangegev. Docht. v. George
Adolph de Haart, Weesbrug.

Francina Verhoeff, ongeh., 50 j.,
Volderbrug.

Hermanus Bosman, 74 j., Voorstr.

Johannes Theodorus Valkenstijn,
84 j., Jansbrug.

Bernardina Helena de Groot, 3
m., aan 't Vreeburg.

den 14 Julij.

't Lijk van een pas geboren Zoon,
des voormiddags tusschen de
Steenen- en Knollenbruggen uit
het water opgehaald.

den 15 Julij.

Franciscus Wilhelmus van Zonst
Zeldentijk, 21 j., Hospitaal.

Gerardus Johannes Muitevan,
circa 10 m., buiten de Tol-
steegpoort.

den 16 Julij.

Wouter Nieuwpoort, 39 j., buiten
de Tolsteegpoort.

Arend Jansen, 21 j., Hospitaal.
Arie van Veen, ongeh., 40 j.,
buiten de Weerd.

Gerrit de Groot, ongeh., 29 j.,
Zuilesteeg.

den 17 Julij.

William Seijmour, 1 j., Varken-
markt.

Johanna Odewald, 4 en 7 m.,
buiten de Tolsteegpoort.

Cornelis Hardebol, 5 w., buiten
de Catharijnepoort.

Carel Pereboom, 4 m., Lange
Smeeesteeg.

Cornelis Klarenbeek, 60 j., Kleine
Eliensteeg.

den 18 Julij.

Abraham Jenner, 70 j., Bagijne-
hof.

Jacobus Johannes Redeman, circa
3 m., Zakkendragersteeg.

Jacobus van Piggelen, 1 j. en 6
m., Zandstraat.

Cornelia Geertruida Gijbels, 2 j.
en 8 m., Zandstraat.

Hendrika Catharina Rietvelt, 3
j., aan de Wittevrouwenpoort.

Catharina Heijster, 4 m., Pre-
dikheerestraat.

den 19 Julij.

Samalia de Bruijn, ongeh., 35 j.,
Maliëbaan.

Willem Jacobus van Hoeven,
ongeh., 23 j., Smeebrug.

den 20 Julij.

Hermanus Starman, 3 j. en 9
m., Groenesteeg.

Geertruida Glansbeek, wed. Jo-
hannes Klingen, 57 j., buiten
de Tolsteegpoort.

Hendrika Mica, wed. Hendrik
Cousijnse, 78 j., Zuilestraat.

den 21 Julij.

Pieter Bakker, 22 j., Hospitaal.

den 23 Julij.

Anna Maria Jacoba van Brussel,
7 m., Kor'e Jufferstraat.

Willem Jacob Visser, 1 j. en 4
m., buiten de Catharijnepoort.

den 24 Julij.

Willem Hermanus Sniijders, 8 j.
en 6 m., eerste Achterstraat.

Levenloos aangegeven Zoon van
Frederikus Joannes Has, Zalc-
straat.

Antje Sladjk, ongeh., 63 j.,
Marieplaats.

den 25 Julij.

Hendrik Bart Slangen, 3 m.,
Kromme Nieuwe Gracht,

Hubertus Stokvis, 1 j. en 6 m.,
buiten de Catharijnepoort.

Belia Croll, wed. Hendrik Jan
van de Wal, 78 j., Springweg.

den 26 Julij.

Anthonia Smaak, 6 w., Spring-
weg.

Izaak Edelkoort, 71 j., Lange
Nieuwstraat.

den 27 Julij.

Roel Roelofs, 2 j. en 8 m.,
buiten de Weerd.

Levenloos aangegeven Zoon, On-
echt.

Levenloos aangegeven Dochter
van Johannes Petrus van den
Ende, buiten de Weerd.

den 28 Julij.

Willem Marinus Wolf, 6 w.,
Groenesteeg.

Dirk de Groot, 72 j., buiten de
Catharijnepoort.

Levenloos aangegeven Dochter van
Johan Hendrik Lauffer, Nieuwe
Gracht.

den 29 Julij.

Anthonie van Tessel, 65 j.,
Springweg.

Roelanda Johanna Paulina van
Koot, 1 m., Maliëbaan.

Hermanus Johannes Mareschal,
73 j., Elisabethstraat.

den 30 Julij.

Johanna Broekman, ongeh., 19
j. en 9 m., Varkenmarkt.

Lucretia van der Ven, ongeh.,
29 j., Volderbrug.

Maria Pegtel, wed. Cornelis Mac-
kaij, 37 j., aan 't Zand.

't Lijk van een voldragen pas-
geboren Dochter, des avonds
omstreeks tien uren op den
Cingel tusschen de gewezen
Weerdpoort en de Moordenaars-
steeg gevonden.

den 31 Julij.

Martinus van Kersten, ongeh.,
25 j., buiten de Weerd.

Hendrik Augustinus Jansen, 1 j.
en 11 m., buiten de Weerd.

Geertruij Christan, huisvr. v. Pieter
Johannes Andréé, 57 j., Groenest.

Maria Schouten, wed. Martinus van
Amersfoort, 74 j., Gr. Eliensteeg.

OVERLEDENEN 96.

ZIEKTEN EN TOEVALLLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN
GESTORVEN ZIJN :

Doodgeboren.	9.	Transport.	59.
Stuipen.	10.	Bloedspuwing.	3.
Tering.	13.	Kinderziekte.	11.
Water.	3.	Klierziekte.	2.
Gebrek aan de maag.	1.	Beroerte.	1.
Tanden.	4.	Verval van krachten.	13.
Borstkwaal.	6.	Verzwering.	1.
Longtering.	2.	Koorts.	1.
Zenuwkoorts.	2.	Verouderde doorloop.	1.
Zuur.	5.	Groep.	1.
Hoofdwond.	1.	Longoutsteking.	2.
Kinkhoest.	1.	Vloeiing.	1.
Bezetting op het water.	2.		
	<hr/>		<hr/>
	59.		96.

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN
BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT :

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	5	4	9.	Transport.	39.	29.	68.
Beneden het jaar.	10	9	19.	Van 50 tot 60 jaar.	2	5	7.
Van 1 tot 10 jaar.	13	8	21.	» 60 » 70 »	3	5	8.
» 10 » 20 »	2	2	4.	» 70 » 80 »	7	3	10.
» 20 » 30 »	7	1	8.	» 80 » 90 »	1	2	3.
» 30 » 40 »	1	4	5.	» 90 » 100 »	»	»	».
» 40 » 50 »	1	1	2.				
	<hr/>		<hr/>		<hr/>		<hr/>
	39	29	68.		52	44	96.

VERKOCHE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 17 Julij, door den Notaris J. H. VAN
SCHERMBEEK.

Eene groote hechte en sterke Houtloots, met daaraan en ingebouwde Huizinge, Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht, buiten de Weerdpoort in de Lauwerrecht aan de Westzijde der straat, Wijk M, No. 257. Verkocht voor *f* 2,750.

Den 24 Julij, door den Notaris G. H. STEVENS.

Eene Warmoeseniërs Hofstede, met goed betimmerde Huizinge, Erf en Moesland, te zamen groot 1 bunder, 69 roeden en 70 ellen, gelegen te Utrecht aan den Singel, tegen over het Bagijnen Bolwerk in de nabijheid van de voormalige Weerdpoort, Wijk K, No. 402, Verkocht voor *f* 11,000.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a header or title.

Second block of faint, illegible text in the middle of the page.

Third block of faint, illegible text at the bottom of the page.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND AUGUSTUS 1841.

GEBORENEN

OP

den 1 Augustus.

Cornelis Johannes, Z. van Albertus Hendrikus van Ekeris.
Hermannus Noclaas, Z. van Hermannus Noclaas Wismeier.
Jacoba Wilhelmina, D. van Cornelis Buijs.
Marinus, Z. van Joannes Dijkhorst.

den 2 Augustus.

Gerardus, Z. van Joannes van der Linden.
Cornelis Johannes, Z. van Willem Pietersen.
Petrus Leonardus, Z. van Aloisius Michael de Fiouw.
Maria Johanna Theresia, D. van Cornelis Johannes Verheul.
Caarel Jan, Z. van Caarel Jan van Deventer.

den 3 Augustus.

Alida, D. van Johan Jacob Kuffskij.
Johannes Gijsbertus, Z. van Joannis Gisbertus Elzendoorn.
Elisabeth, D. van Wilhelmus de Rijk.
Maria Joanna Jacquolina, D. van Petrus Verkerk.
Willem, Z. van Pieter Pouw.

den 4 Augustus.

Johannes Cornelis, Z. van Johannes Hoegee.
Elisabeth, D. van Jan Olivier.
Arie, Z. van Alexander van Doorn.
Meggelina Christina, D. van Hendrik Willem de Jongh.
Alberta Hendrika, D. van Gijsbertus Hol.
Jacoba Deliana, D. van Dirk Smaling.

den 5 Augustus.

Wilhelmina, D. v. Claudi Dekker.

den 6 Augustus.

Hendrik Anthonie, Z. van Hendrik Jan Meppelink.
Johannes Adrianus, Z. van Johannes Adrianus Lebbink.
Jan, Z. van Arie Gerrit van Velt-huijsen.
Wijaand, Z. van Arie Rijsdam.

den 7 Augustus.

Willem, Z. van Willem van Stenis.
Johanna Maria, D. van Johan Albert Luca.
Thomas, Z. van Jan Oosterom.
Anna Catharina Elisabeth, D. van Hendrik Wegerif.
Willem George Frederik, Z. van Gerrit van Rossum.

Sara, D. van Johannes Albertus Molhelm.

Anna Trijnira, D. van Hendrik van Geelkerken.

Jacoba, D. van Dirk de Ridder. Theodorus Hendrikus, Z. van Jan Antonij Rijntjes.

Carolina Johanna, D. van Hendrik Aderianus Zweede.

den 8 Augustus.

Coruelis, Z. van Willem van Kalken.

Alida Fredrika Charlotte, D. van Hendrik Jacob van Nouhuijs.

den 9 Augustus.

Hendrikus, Z. van Hendrikus de Vos.

Everardus Simon, Z. van Antonie de Korte.

Leendert Hermanus, Z. van Hermanus Schuddeboom.

Geertruida Gijsberta, D. van Rutgers Huijgens.

Cornelia, D. van Jan van Egmond.

Gerardus Hendrikus, Z. van Adrianus Hendrikus Borgers.

Jacob, Z. van Leonart Letschert.

den 10 Augustus.

Evert en Maria, Z. en D. van Jacobus Broekhuijsen.

Johannes, Z. van Evert de Vrindt.

Hendrik, Z. van Wilhelmus Kocleman.

den 11 Augustus.

Hermina Maria, D. van Josephus Hendricus Fischer.

Piaternella Cornelia Johanna, D. v. Johannes Petrus van der Veer.

den 12 Augustus.

Susanna, D. van Johannes Serton.

Rebecca, D. van Samuel Cohen.

Frederik Karel, Z. van Jan Willem Hendrik Bosch.

Maria, D. van Jan Jacobs.

den 13 Augustus.

Hermanus, Z. van Anthonij Jacob Betten.

Elizabeth Carolina Constance, D. van Jan Izaak Diemont.

den 14 Augustus.

Johanna Sara, D. van Pieter Soels.

Simon, Z. van Simon Honings.

den 15 Augustus.

Catharinus Marinus, Z. van Christophorus Tenstapper.

Pieter Johannes, Z. van Petrus van den Berg.

Johanna Maria, D. van Thomas van Basten.

Barendina Jacoba, D. van Louwerens Meulenbeek.

Johannes Frederik, Z. van Jacobus Jansen.

den 16 Augustus.

Petrus Johannes, Z. van Marcellus Moenisse.

Elisabeth, D. van Michiel van Zijl.

Theodorus, Z. van Nelis Gabriel van Assenbergh.

Sebastiaan Simon Amantus, Z. van Joseph Meier.

den 17 Augustus.

Nicolaas Jacobus, Z. van Martinus Uijtermerk.

Johanna en Louis, D. en Z. van Jan Koot.

Cornelis, Z. van Cornelis Jansen.
Franciscus Laurentius, Z. van Pierre Jean Haesselmans.

Gerardus, Z. van Pieter Noppen.
Helena, D. van Johann Henrich Raabe.

Johannes, Z. van Hendrikus Hulshos.

den 18 Augustus.

Leentje, D. van Soesman Levie Blaauw.

Elise Philippine Johanna Maria, D. van Michiel Adriaan van Koetsveld van Ankeren.

Hermanus Jacobus, Z. van Johannes van Beusekom.

Engelbertus Hendrik, Z. van Roelof Kobus.

Joseph, Z. van Johannes Setton.

Johannes, Z. van Joannes de Bruijn.

Johannes, Z. van Wilhelmus Overgoor.

den 19 Augustus.

Constant Jurianus, Z. van Jurrianus Grolman.

den 20 Augustus.

Elisabeth Johanna Ida Annette, D. van Gerardus Gijsbertus Hendrikus van Eijck.

Johannes Gerardus, Z. van Gerardus Leeman.

Clazina Helena, D. van Charles Chaspar Leonardus de Gee.

den 21 Augustus.

Stephanus, Z. van Johannes Miltenburg.

Cornelis Theodorus, Z. van Joannes Nicolaa.

den 22 Augustus.

Johann Peter, Z. van Johann Peter Fleck.

Johanna, D. van Wijnand Godart.

Maria Cecilia Cornelia, D. van Gideon Cornelis Beeker.

Cornelia, D. van Willem van Miltenburg.

Cornelis, Z. van Jacobus Koot.

den 23 Augustus.

Maria, D. van Joannes Jungerius.

Johan Hendrik, Z. van Henrich Anton Schakman.

Evert Johannes, Z. van Evert Jacob Bijleveld.

Johannes Bernardus, Z. van Klaas van den Broek.

den 24 Augustus.

Jacobus Johannes, Z. van Gerrit Houtman.

Abraham Bartholomeus, Z. van Cornelis Johannes Vermeer.

Hendrikus Hermanus, Z. van Johannes Dirk van Hoorn.

den 25 Augustus.

Franciscus Petrus, Z. van Franciscus Petrus van Rooijen.

den 26 Augustus.

Petronella, D. van Hendrik Brouwer.

den 27 Augustus.

Pierre François Henri, Z. van Antoine Le Gras.

Francina, D. van Johannes Milekamp.

Johannes Anthonius Gerardus, Z.
van Engelbart Wessels.
Rijnier, Z. van Jan van den Bol.
Everina Johanna Elisabeth, D. van
Willem van Asch.
Catharina, D. van Johann Was-
mann.

den 28 Augustus.

Adriana Maria, D. van Gerardus
Adrianus van der Wurf.
Johannes Franciscus, Z. van Fre-
derik Straus.
Jan, Z. van Jan van Dijk.
Johanna, D. van Pieter Boom.
Gerritje, D. van Arien Florisse.

den 29 Augustus.

Emerentia Gerarda, D. van Jo-
hannes Roelofse van Beusekom.
Susanna, D. van Joannes van
Doorn.

Johanna Barendina, D. van Dirk
van der Heiden.

Aaltje, D. van Hendrik Schoon-
hoven.

den 30 Augustus.

Jannetje, D. van Cornelis van
Schieveen.

Johannes Jacobus, Z. van Cornelis
Jacobus Johannes Willemsen.

Anthonius Cornelis, Z. van Hen-
ricus Wiesman.

Hendrika, D. van Frans de Groot.

Hendrik Willem, Z. van Willem
Bax.

den 31 Augustus.

Johannes Joachim, Z. van Cornelis
Gunderman.

Johannes Carel, Z. van Cornelis
Honings.

Gerrit, Z. van Gerrit van den
Hooven.

GEBORENEN 138, waaronder 13 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

o p

den 4 Augustus.

Johannes Koes, weduenaar en
Maria Hagen.

Thomas Johannes de Moor en Cor-
nelia Voortman.

Martinus Pardon en Riekien Borg-
man.

Gijsbertus van den Brink en Alida
Dekker.

Antonius van Beek, weduenaar
en Maria van Dam.

Matthijs van Baaten en Bastina
Johanna van den Ende.

den 11 Augustus.

Christiaan Jacobus Lebbe en Aga-
tha Rister.

Dirk van Ruijven en Nicola An-
drina Rouijer.

Joseph Philippus Smit en Wilhel-
mina Petronella Boerenboom.

Johannes Jacobus Minjon en Pe-
ronella Elisabeth Minjon.

Joseph Wijnen en Elisabeth Maria
Kof.

den 12 Augustus.

Daniel Peter Neu en Jannetta Al-
bertha van Dort.

den 18 Augustus.

Elbert van Straten en Willemina
de Bouter.

Cornelis van Naarde en Tanneke
de Koker.

Johannes Paulus Houtman, wedu-
wen. en Margaretha van Malsen.

Hendrik Lissenberg en Megtelina
Lancee.

Hermanus Baars en Clara Antonia
Maree.

Adrianus van der Meijden en
Christina Meester.

Albertus Raasveld en Gijsberta
Maria van Leeuwen.

Melgert Warrée en Aagje Regina
Hak.

Nicolaas Burman, weduenaar en
Joanna Bakker.

Hermanus Johannes Kelfkens en
Jacoba Haselaar.

Pieter Lancee en Willemina La
Maitre.

Joannes Hendricus Schuwer en
Johanna Ditmars.

Pieter Johannes Edikshoven en
Adriana Verweij.

Wouter Jacob van Seim en Baatje
Jacquelina Meere.

den 19 Augustus.

Joannes Lamboij en Maria Angelica
Joanna Francisca Lambotte, wed.

den 25 Augustus.

Pieter Jacobus Steffaan en Petro-
nella Kampers.

Antonij de Groot en Anna Catha-
rina Brands.

Jan Cornelis Godee en Antonia van
Sandtwijk.

Christoffel Lantzaat en Maria van
den Bol.

Cornelis Antonie Tocteman en
Johanna de Winter.

Pieter Westerman en Gerrigje de
Groot.

Cornelis van Rossum en Maria
Francina de Kieviet.

Pieter IJpe Bakker en Elisabetha
van Bellekom.

den 26 Augustus.

Mr. Jacob Pieter Pompejus Baron
van Zuijlen van Nijevelt en
Francina Willemina Maria Schas.

TE ZAMEN 36 PAREN.

OVERLEDENEN

op

den 1 Augustus.

Marrigje Steenbeek, 4 j., buiten de Catharijnepoort.

Cornelis Johannes van den Bosch, ongeh., 25 j., Vischmarkt.

Levenloos aangegeven Zoon van Anthonius Melcherius Verplak, buiten de Weerd.

Catharina Hansen, wed. Leendert Smit, 70 j., Bergstraat.

Carel de Rooij, 2 j. en 6 m., buiten de Weerd.

Gerritje van Dijk, 3 j. en 6 m., buiten de Tolsteegpoort.

Anton van der Wal, 6 j. en 5 m., te Achttienhoven.

Willem Boogers, 20 j., Hospitaal.

den 2 Augustus.

Hendrik Toeteman, 47 j., Lange Nieuwstraat.

Maria Emmelot, ongeh., 19 j., Catharijnestraat.

Anthonie Kippersluis, ongeh., 19 j., buiten de Weerd.

Cornelia Christina Dommelshuisen, 6 m., Vischmarkt.

Catharina Maria Anna de Bracn-
nier, wed. Mr. Willem Jacob
van Nes, 74 j., Lange Nieuwstr.

den 3 Augustus.

Willem Stoltenkamp, circa 4 m.,
Korte Viesteeg.

Elisabeth Smiths, circa 7 m.,
Tuchthuissteeg.

Cornelia Petronella Roelofs, 5 m.,
buiten de Weerd.

Clementia Elizabeth Maria Schaep,
60 j., Zuilestraat.

den 4 Augustus.

Rijk Kampes, ongeh., 19 j.,
Groenesteeg.

Twee levenloos aangegeven Doch-
ters van Dirk Keultjes, Abstede.
Johannes Wenting, 10 d., Pel-
molen.

Glasina Elisabeth van Dort, huis-
vr. van Johannes ter Bruggen,
73 j., Viebrug.

Johannes Michiel van den Wijn-
gaard, 2 j. en 4 m., buiten de
Tolsteegpoort.

Neeltje de Groot, huisvr. van Jo-
han Hendrik Lauffer, 36 j.,
Nieuwe gracht.

den 5 Augustus.

Krijn van Hazendonk, 20 j.,
Hospitaal.

den 6 Augustus.

Geertruij Eeftink, wed. Casper
Kramcr, 55 j., buiten de Tol-
steegpoort.

den 7 Augustus.

Levenloos aangegeven Dochter van
Paulus Gielebert, Watersteeg.
Elisabeth Mock, 3 m., buiten de
Catharijnepoort.

den 8 Augustus.

Hendrik Huisman, 24 j., Vissersteeg.

Levenloos aangegeven Zoon van Bernardus Jacobus van de Vegt, Springweg.

Grietje van Sticht, wed. Willem Spierenburg, 79 j., Oude Mannen en Vrouwenhuis.

Gerrit van Rijn, 5 m., Mijlpoort. Levenloos aangegeven Dochter van Andries van der Schagt, buiten de Catharijnepoort.

Cornelia de Groot, huisvr. van Hendrik Maarschalkerveerd, 53 j., Kreupelstraat.

den 9 Augustus.

Clasina Kampes, ongeh., 20 j., Groenesteeg.

Theodorus Jacobus Serree, 29 j., Lange Jansstraat.

Laurens Maaswinkel, 63 j., Kleine Eliensteeg.

Joanna Vivien, 2 j. en 7 m., aan 't Zand.

Aletta Rensina Borski, huisvr. van Johan Rudolph Abegg, 44 j., Vischmarkt.

den 10 Augustus.

Carolina Wilhelmina van Helsdingen, 2 m., Bergstraat.

Gerritje Smorenborg, 11 m., Predikhecrestraat.

Neeltje Jansen, 97 j. en 6 m., Janskerkhof.

Geertruida de Bruijn, ongeh., 40 j., Maliebaan.

Hendrik Wilhelm van Ochten, 3 m., Jufferstraat.

den 11 Augustus.

Maria Agterberg, 2 j. en 5 m., buiten de Weerd.

Hendricus de Groot, 4 j. en 7 m., Catharijnestraat.

Jacobus van Bennekom, 6 m., buiten de Weerd.

Jacoba Elisabeth van Velthuijsen, huisvr. van Andries Gijsbert van Batenburg, 37 j., buiten de Weerd.

den 12 Augustus.

Albert Lettinck, 2 j. en 5 m., Zilversteeg.

Maria Johanna van der Jagt, huisvr. van Cornelis van der Meulen, 38 j., Kromme Nieuwe gracht.

Clazina van Woerden, 8 m., Muntstraat.

Levenloos aangegeven Dochter van Johan Frederik van Reede, Nieuwe gracht.

den 13 Augustus.

Geertruida Elisabeth Peters, 8 m., Engen doelen.

Levenloos aangegeven Dochter van Adrianus Verhasselt, buiten de Catharijnepoort.

Johannes Hendrik Kuijlenburg, 85 j., ABCstraat.

den 14 Augustus.

Maria van Dort, 4 m., Springweg.

Hermanus Johannes Spekschoor, 5 m., Springweg.

Geertruida van Rooijen, 6 m., buiten de Tolsteegpoort.

Wilhelmina Gerhardina Bakker,
3 j., Ambachtstraat.

den 15 Augustus.

Philippus Jacobus Hendrikus Scheepens, 4 m., op Lepelenburg.
Antonius van Werkhoven, 69 j.,
buiten de Catharijnepoort.

den 16 Augustus.

Gerrit Lith, 69 j., aan 't Zand.

den 17 Augustus.

Helena de Graaff, 6 m., buiten
de Weerd.

Levenloos aangegeven Zoon onecht.

Johannes Servatius van Wijk, circa
72 j., Achter 't Vleeschhuis.

Theodora Maria Dikhoff, 1 j. en
10 m., Wijde Watersteeg.

Johannes Sloten, 1 j. en 6 m.,
Stroosteeg.

Levenloos aangegeven Zoon van
Abraham Nieuwenhuisen, Ach-
ter Clarenburg.

Jannetjen Doojenweerd, wed. Jan
Lodewijk Schmid, 64 j., Lange
Nieuwstraat.

den 18 Augustus.

Frederik Barend Meulenveld, 7
w., buiten de Catharijnepoort.

Dirk Cornelis Spierenburg, 7 w.,
buiten de Weerd.

Johannes Jacobus Boomhout, 4 m.,
Catharijnesteeg.

Gerritje Wanders, 2 j. en 9 m.,
aan 't Zand.

Bregitta van Dillen, 6 w., Malie-
baan.

Anthonia van Waarde, huisvr. van

Johannes Wigt, 64 j., Lange
Rozendaal.

den 19 Augustus.

Susanna Godee, 5 m., Jerusalem-
steeg.

den 20 Augustus.

Maria Hendrika Kuijper, 4 w.,
Rijnstraat.

Johanna Duifhuisen, wed. Jacobus
Ballendux, 80 j., Nicolaikerkh.

Gerardus van Veenendaal, 32 j.,
buiten de Weerd.

Geesje Krabbenbos, huisvr. van
Jacob van der Heij, 53 j.,
Steenweg.

den 21 Augustus.

Jan Heijn, 6 j. en 6 m., Predik-
heerestraat.

Lambertus van Ellenberg, 20 j.,
Hospitaal.

Levenloos aangegeven Zoon van
Willem Papendorp, Catharijne-
straat.

den 22 Augustus.

Naatje Pandro, wed. Jacob Rood,
85 j., Vrouwjuttestraat.

Levenloos aangegeven Dochter on-
echt.

Elisabeth Christina de Rijk, 5 m.,
buiten de Catharijnepoort.

den 23 Augustus.

Levenloos aangegeven Dochter van
Dirk Hendrikus Borgers, Schut-
tersteeg.

Helena Klarenbeek, huisvr. van
Gerrit Spekschoor, 53 j., Springs-
weg.

den 26 Augustus.

Daniel Manus, ongeh., 42 j.,
Steenweg.

Gerdina Cornelia van der Velden,
8 m., van Wijkstraat.

den 27 Augustus.

Anthonia van Gent, huisvr. van
Hendricus van Dijk, 75 j.,
buiten de Tolsteegpoort.

Adriana van Haastert, wed. Anto-
nius Kipp, 70 j. en 8 m., Ma-
riepplaats.

Levenloos aangegeven Dochter on-
echt.

Theodorus Broekman, 6 w., Eli-
sabethstraat.

den 28 Augustus.

Maria Helena Luca, wed. Dirk
Cornelis de Haart, 37 j., Geer-
truidabrug.

George Adolph de Haart, 3 m.,
Bakkerbrug.

Elisabeth van Es, huisvr. van Cor-
nelis van Megchelen, 83 j., aan
de Walsteeg.

Maria Magdalena Gerrits, 8 m.,
Korte Lauwerstraat.

Adriana Johanna van Wijk, circa
2 m., Achterstraat.

Cornelis Koot, 6 d., Jufferstraat.

Hendrikus Schippers, 3 w., Zand-
straat.

den 29 Augustus.

Albertus Bax, 2 d., Mariestraat.

Levenloos aangegeven Dochter van
Eliazer Meiër Hilsom, Buur-
kerkhof.

den 30 Augustus.

Jan Frederik Philippus van der
Horst, 1 j. en 10 m., buiten
de Weerd.

den 31 Augustus.

Mechtelina Rademaker, ongeh.,
46 j., Lijnmarkt.

Levenloos aangegeven Dochter on-
echt.

Simon Gerardus van der Slot, 11
m, Korte Viesteeg.

Maria Wilhelmina van Leek, on-
geh., 84 j., Lange Nieuwstraat.

Toontje Berk, 3 j. en 6 m., Veen-
straat.

**ZIEKTEN EN TOEVALLLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN
GESTORVEN ZIJN :**

Doodgeboren.	16.	Transport.	95.
Stuipen.	16.	Koortsen.	5.
Tering.	23.	Groep.	1.
Waterzucht.	4.	Kanker.	1.
Gebrek aan de maag.	1.	Graveel.	1.
Tanden.	1.	Ribbevliesontsteking.	2.
Borstkwaal.	5.	Gevolgen van de kraam.	1.
Zenuwkoorts.	4.	Keelting.	1.
Zuur.	5.	Diarrhé.	1.
Bezetting op de borst.	2.	Stikzinking.	1.
Kinderziekte.	3.	Gevolgen van zware koude.	1.
Klierziekte.	2.	Subiet.	1.
Verval van krachten.	13.		
	<u>95.</u>		<u>109.</u>

**HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN
BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT :**

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	5	11	16.	Transport.	40.	46.	86.
Beneden het jaar.	16	18	34.	Van 50 tot 60 jaar.	»	4	4.
Van 1 tot 10 jaar.	8	8	16.	» 60 » 70 »	»	3	3
» 10 » 20 »	2	1	3.	» 70 » 80 »	»	1	6
» 20 » 30 »	6	1	7.	» 80 » 90 »	»	1	4
» 30 » 40 »	1	4	5.	» 90 » 100 »	»	»	1
» 40 » 50 »	2	3	5.				
			<u>40—46—86.</u>				<u>45—64—109.</u>

VERKOGTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 2 Augustus 1841, door den Notaris H. VAN OMMEREN.

Het van ouds riddermatige goed Zuilenburg, gelegen in Overlangbroek, onder de Gemeente Langbroek, met de daartoe behorende Boomgaarden, Bosschen, Bouwen Weilanden, Tuin en Erven. Te zamen groot 29 Bunders, 92 Roeden en 10 Ellen. Verkocht voor *f* 24,000.

Denzelfden datum, door den Notaris B. BOERS.

De grove, smalle en krijtende tiend genaamd *de Sparrewouds Tiend*, gelegen in de Gemeente Ouden Rijn. Verkocht voor *f* 310.

Den 7 Augustus, door den Notaris J. H. VAN SCHERMBEEK.

N°. 1. Een hecht, sterk en wel doortimmerd Huis, met Erf, Grond en fraaijen Tuin, staande en gelegen te Utrecht, buiten de Wittevrouwenpoort, aan de Noordzijde van de Bildsche steenstraat, even voorbij de Kruipersteeg, wijk J, N°. 39. Verkocht voor *f* 320.

N°. 2. Een Huis of Woning, Erf en Grond, staande en gelegen als voren, in de Kruipersteeg, wijk J, N°. 31. Verkocht voor *f* 750.

N°. 3. Een Huis, Erve en Grond, staande en gelegen te Utrecht, aan de Westzijde van de Massegast, wijk D, N°. 399. Verkocht voor *f* 1,025.

Denzelfden datum, door de Notarissen C. LENS en K. J. SLAGT.

N°. 1. Negentien Kamers of Woningen, staande en gelegen te Utrecht, buiten de Wittevrouwenpoort, in de Gasthuissteeg, waarvan 12 met Bleekvelden voor de Woningen, wijk J, N°. 166. Deze eerste Woningen A, B, C, D, E en F te zamen verkocht voor *f* 2,000, de zes Woningen daarnaast G, H, I, K, L en M opgehouden, de Woning N verkocht voor *f* 420; O voor

f 375 , P voor *f* 350 , Q voor *f* 370 , R voor *f* 410 ,
S voor *f* 375.

N°. 2. Eene Woning aldaar, N°. 167. Verkocht voor
f 525.

N°. 3. Eene Kamer of Woning, staande en gelegen
te Utrecht, in de Molensteeg of Zeebeekstraat, beneden-
einde, wijk H, N°. 713. Verkocht voor *f* 960.

Den 14 Augustus, door den Notaris H. VAN OMMEREN.

N°. 1. Een hecht en wel doortimmerd Huis, Erf en
Grond, staande en gelegen binnen Utrecht, aan de Zuid-
zijde van het Oudkerkhof, wijk F, N°. 74. Verkocht
voor *f* 2,550.

N°. 2. Een hecht en wel doortimmerd Huis, Erf en
Grond, staande en gelegen binnen Utrecht, aan de
Zuidzijde van de Lange Smeesteeg, wijk B, N°. 606.
Verkocht voor *f* 3,020.

N°. 3. Een hecht en wel doortimmerd Huis, Erf en
Grond, geteekend wijk J, N°. 96, met Tuin en War-
moessiersland, te zamen groot 57 Roeden, 60 Ellen,
staande en gelegen te Utrecht, onder de Wittevrouwen-
en Waardpoorten, over de gewezen Lakmoesfabriek.
Verkocht voor *f* 3,050.

Denzelfden dat., door de Notar. J. PABST en K. J. SLAGT.

N°. 1. Eene kapitale weldoortimmerde Huizinge, Erf
en Grond en fraaije Tuin, staande binnen Utrecht, aan
de Westzijde der Oude Gracht, tusschen de Jans- en
Bakkerbruggen, wijk D, N°. 72. Verkocht voor *f* 3,750.

N°. 2. Eene weldoortimmerde Huizinge en Erve, bin-
nen Utrecht, naast het voorgaande, wijk D, N° 71.
Verkocht voor *f* 4,350.

N°. 3. Een Huis en Erve, binnen Utrecht, naast het
vorige Perceel, wijk D, N°. 70. Verkocht voor *f* 2,300.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND SEPTEMBER 1846.

GEBORENEN

op

den 1 September.

Hendrika Henrietta, D. van Ba-
rend Zonnenberg.

Petrus Adrianus, Z. van Johannes
Gerardus Wolff.

den 2 September.

Johanna Hendrika, D. van Mat-
thijs van der Pluijm.

Johann Gerhard, Z. van Theodor
Gerhard Reintjes.

Maria Sophia, D. van Gerardus
Johannes Soeterik.

Johannes Hendrikus, Z. van Hen-
drik Kolting.

Johannes, Z. van Daniel Stui-
venberg.

den 3 September.

Baltus Abraham, Z. van Baltus
Winterberg.

Gerardus, Z. van Gerrit de Groot.

Theresia, D. van Nicolaus Jans-
sens.

Jan, Z. van Antonius Uijterwaal.

Jan, Z. van Jan van der Grift.

Ludovicus Anthonius, Z. van Wil-
lem Vernooij.

den 4 September.

Dirkje Clasina, D. van Gijsbertus
Kampers.

Coenraad, Z. van Gerrit Jacob
Wernert.

Gerritje, D. van Dirk Mullhof.

Jannette, D. van Adrianus v. Becm.

Johanna Maria, D. van Arend van
Stijnvoort.

Marinus, Z. van Johannes van
der Linden.

Henriette Gijsbertina, D. van Hen-
drik Gijsbert Knoops.

den 5 September.

Hendrika Alida, D. van Jan Visser.

Gijsbert Christiaan, Z. van Abra-
ham Hermanus de Rooij.

Hendrik Jan Léonard, Z. van
Ernst Louis Glinderman.

Catharina Elisabeth, D. van Ja-
cobus van der Werf.

Christina Wilhelmina, D. van
Adrianus Jacobus Verhoeff.

Cornelis Bernardus, Z. van Hen-
drikus Antonius van Baren.

Jan, Z. van Jan Prijs.

den 6 September.

Anthonie, Z. van Anthonie van
Maanen.

Christina Everarda Elisabeth, D.
van Cornelis Quint.

Hendrik, Z. van Hendrik van
Straalen.

den 7 September.

Anthony, Z. van Hermanus Koot.
 Wilhelmina Johanna, D. van Wil-
 lem Sparenburg.
 Marringje, D. van Geurt Steenbeck.
 Johanna Elizabeth, D. van Ar-
 noldus van Broekhuizen.

den 8 September.

Johannes, Z. van Johannes van
 Maurik.
 Hermanus Jacobus, Z. van Lam-
 bertus Mandersloot.
 Jan, Z. van Hendrik Lucas.

den 9 September.

Johanna Christina, D. van Jaco-
 bus Christiaan Eijthoven.
 Johannes Lambertus, Z. van Ja-
 cobus Koster.
 Petronella, D. van Driekes Bos.

den 10 September.

Anthony, Z. van Anthonij Voer-
 man.
 Johanna Maria, D. van Jan An-
 tonij Wagenaar.
 Cornelis Richardus, Z. van Hen-
 drik van der Biezen.

den 11 September.

Dirk, Z. van Johannes Anselmus
 Eggelaar.
 Johannes, Z. v. Johannes Stroenk.

den 12 September.

Johannes Wilhelmus, Z. van Jan
 Drinkenburg.
 Neeltje Johanna, D. van Gerrit
 Hak.
 Johanna Paulina, D. van Anthonij
 Okhuijse.

Hendrik Abraham, Z. van Abra-
 ham Hendrik Winter.

Jannetje, D. van Bartholomeus
 Eijkelenstam.

Maria Elisabeth, D. van Johannes
 van der Lugt.

den 13 September.

Louisa Christina Sophia, D. van
 Johannes Christiaan Brinkman.
 Hendrik Johannes en Geertruida,
 Z. en D. van Anthony van
 Balgooi.
 Dirk, Z. van Johan Wilhelm
 Waltz.

den 14 September.

Frans, Z. van Pieter Brakke.
 Adrianus, Z. van Jacobus van de
 Bilt.

den 15 September.

Hendrikus, Z. van Joannes Wil-
 helmus de Mari.
 Elisabeth Maria, D. van Gijsbertus
 Ivo.
 Jan, Z. van Hendrikus van Eck.
 Petronella, D. van Cornelis van
 der Steen.
 Gerrigje, D. van Anthonij Gerrit
 Ullm.
 Johannes Hendrik, Z. van Hen-
 drik George Bijstra.
 Paulus Franciscus Stephanus Au-
 gustinus, Z. van Nicolaus Jo-
 annes Maassen.
 Duifje, D. van Willem Valk.
 Willem, Z. van Willem de Boer.
 Maria, D. van Hubertus Uswaldus
 van Munster.

den 16 September.

Jansje Hendrika, D. van Gerrit van Beusekom.
 Willem Martinus, Z. van Wilhelmus Jansen.
 Elisabeth Maria, D. van Adolf Adrianus van Leeuwen.

den 17 September.

Cornelis Bernardus, Z. van Jan Willem Tienhoven.
 Willem Johannes, Z. van Arnoldus Engel.

den 19 September.

Elisabeth Hendrika Maria, D. van Heinrich George Naumann.
 Jacobus, Z. van Jacobus Kuneken.
 Hendrik, Z. van Hendrik Diefenbach.
 Mairigje, D. van Theodorus van den Broek.

den 20 September.

Anthony, Z. van Godfridus van Dort.
 Johannes, Z. van Hermanus Kamperdijk.
 Cornelis Antonius, Z. van Cornelius Joannes Verbon.
 Margaretha Hendrika, D. van Hermanus Johannes Kelfkens.

den 21 September.

Johannes, Z. van Gerrit Paauw.
 Georgetta Louisa Sophia Secunda, D. v. Lodewijk Gerhard Visscher.
 Adrianus, Z. van Jan van Groeningen.
 Wilhelmus Johannes Nicolaus, Z. van Petrus Hendricus Haanebrink.

Elisabeth, D. van Wilhelmus Jacobs.

Gerardus, Z. van Pieter Alexis Coté.

den 22 September.

Johanna Christina Aletta Sophia, D. van Johannes Rijsenbach.
 Jacob Cornelis Wilhelm, Z. van Wilhelm Jungmann.
 Elisabeth Maria, D. van Casper Verhoef.
 Cornelis Willebrordus, Z. van Theodorus Leonardus van Rijn.
 Johannes, Z. van Gerrit Hageman.

den 23 September.

Margaretha, D. van Wilhelmus Kragten.
 Gijsbertus, Z. van Johannes van de Vooren.
 Johannes Theodorus, Z. van Petrus Etmans.
 Margaretha, D. van Abraham de Bruin.
 Harm, Z. van Jan Smit Tjabring.
 Agnes Catharina, D. van Bernardus Johannes Lautenslager.

den 24 September.

Catharina, D. van Wilhelm Schumacher.
 Maria, D. van Peter van der Steen.
 Jan, Z. van Gerrit de Kok.
 Johannes, Z. van Dirk van der Mars.
 Karel Ferdinand Gustaaf, Z. van Antonie Cornelis van Woerden.

den 25 September.

Elisabeth Antoinette, D. van Albertus Gerardus Luca.

Hendrik Arnoldus, Z. van Hendrik de Kievid.

Johannes Josephus Hermanus, Z. van Hermanus Beijer.

Geertruida, D. van Adrianus van den Ham.

Eleonora Cecilia, D. van Arnoud Gerard Joost Baron Taets van Amerongen.

den 26 September.

Elisabeth, D. van Pieter van Veenendaal.

Hendrika Maria, D. van Mathijs Ampts.

Anna Bernhardina, D. van Barthold Frans Johan Anne Baron van Verschaer.

Anthonia Johanna, D. van Gerardus Jacobs.

Dirk Abraham, Z. van Willem Jacob van der Burg.

den 27 September.

Willemina, D. van Anthonij Viergever.

Petronella, D. van Jacobus Bos.

Suzanna Maria Sophia, D. van Johannes Jacobus Verhoeff.

Michael Hermanus, Z. van Hermanus Maarschalkerweerd.

Adriana Maria, D. van Gerrit van der Sneij.

Petrus Johannes, Z. van Wouter van Leeuwen.

den 28 September.

Anna Wilhelmina, D. van Antonie Nahuijsen.

Agatha Sophia Cornelia, D. van Jan Sieleman.

Janetta Maria, D. van Coenraad Everardus Mulder.

den 29 September.

Theodorus Cornelis, Z. van Melchior van Rooijen.

Berendina Catharina Anna, D. van Johannes Jeekel.

den 30 September.

Johannes Jacobus, Z. van Hermanus van Beurden.

Helena Sophia, D. van Leendert van Casteel.

Wilhelmina, D. van Wouter van Buuren.

Geertruida Cornelia, D. van Jan Lambertus Sauman.

Johanna, D. van Gerardus Velt-huijsen.

Adriana Aardina, D. van Adrianus Wildschut.

Lidewina Verginie, D. van Jan Libosan.

Jacoba, D. van Christiaan van der Teems.

GEBORENEN 145, waaronder 13 Onschten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

o p

den 1 September.

Johannes Gerardus de Boer en
Susanna Sara Eversen.

Wilhelmus Kreuger en Utcken
Brosius.

Jean Bex en Willemina Johanna
Methorst.

den 8 September.

Willelm Carel Philip Schrijver en
Temmigje Buijen.

Antonie Straatman en Naatje van
Horsen.

Willem van Arnhem en Magdalena
Cornelia Maria van Dillen.

Evert Lagerweij en Jantje van
Eck.

Baltus Vermeulen en Neeltje van
Ingen.

den 15 September.

Jacob van Olpen en Petronella
Visser.

Johannes Gijsbertus Straatman en
Aalbertje Cornelissen.

Johannes van der Karst en Jo-
hanna de Swart.

Leendert van der Horst, weduwn.,
en Claasje van Hoorn.

Joannes van den Brink en Bar-
bera Zuidam.

den 16 September.

Theodorus Bussingh de Vries en
Anna Cornelia Regina Kuiperi.

den 23 September.

Theodorus van Hal en Adriana
van Eijck.

Hendrikus Schut en Johanna van
Oorschot.

Hermanus Daniel Deussen, we-
duwn. en Gerarda van Beek.

Wilhelm Anton Rudolph en Hen-
drikje van der Velden.

Hendrik Hermanus de Lacosine en
Antonia de Ruijter, weduwe.

Jacobus Franciscus Millecam, we-
duwn. en Zibilla Gielen.

den 29 September.

Hendrik Smit en Cornelia van
der Schaft.

Pieter de Bie en Anthonia Wille-
mina Heetveld.

Gijsbertus Tctenburg en Wille-
mijntje de Haan.

Johannes Faddegon, weduwn. en
Geertruij Hendriksen, wed.

Nicolaas Tromp en Katharina Pe-
perkamp.

Adriaan Eliza van Dam en An-
netta Constance Hofmann.

den 30 September.

Eduard Andreas Cornelis Seignette
en Cornelia Antonia 't Hoen.

OVERLEDENEN

op

den 2 September.

Wilhelmina Schreutelkamp, 7 m.,
Zuilsteeg.

den 3 September.

Jan Marinus, 6 j. en 8 m., bui-
ten de Weerd.

den 4 September.

Annetje Molenaar, huisvr. van
Hendrik Koolhouwer, 82 j.,
achter het Vleeschhuis.

Wilhelmus Roelandus Vermeulen,
5 m., Kortademstraat.

Johanna Verheul, 2 j. en 8 M.,
Zonstraat.

den 5 September.

Aaltje Jacobson, huisvr. van Elia-
zer Meier Hilsom, 35 j., Buur-
kerkhof.

Wichgärt ten Haven, 11 j. en 7 m.,
Cereformeerd burger weeshuis.

Elisabeth van Zijl, 3 w., Abstede.

den 6 September.

Anthonia Kok, ongeh., 80 j.,
Nieuwe Kamp.

Dirk van Rooijen, 52 j., Lange
Nieuwstraat.

Gerrit Anthonie Reijne, 32 j.,
Voorstraat.

den 7 September.

Johan Reinhard Seilberger, 75 j.,
Pieterstraat.

Johann van Bijleveld, 54 j., Za-
lestraat.

Johannes Preuniger, 73 j., Koc-
straat.

den 8 September.

Hendrik Koelman, 4 w., Rid-
derhofstad.

Johanna Hendrika van der Pluim,
6 d., buiten de Tolst. poort.

den 9 September.

Johanna van Tuuren, 1 j. en 4
m., Molensteeg.

den 10 September.

Marianne Adriana Picard, 7 w.,
achter het Vleeschhuis.

Catharina Servaas, 11 m., Zand-
straat.

Johanna Christina Eijnhoven,
1 d., aan de Wittevr. poort.

den 11 September.

Gerardus van Peer, circa 3 m.,
gem. den Ouden Rhijn.

Maria Brouwer, huisvr. van Jo-
hannes Franke, 77 j., Mijt-
poort.

Wouter Liberis, 26 j., Hospi-
taal.

den 12 September.

Levenloos aangegeven Dochter van
Johannes Kipp, Vuilesloot.

Hendrika Debbets, weduwe van
Hieronimus Lambertus Roetman,
74 j., Strootsteeg.

Jacob Pruijs, ongeh., 28 j., bui-
ten de Weerd.

den 13 September.

Janna van der Heij, huisvr. van
Dirk van Eeden, 78 j., Zalc-
straat.

Petronella Westerhout, huisvr. v.
Jan Wijnand Cornelis de Man,
39 j., Loefbergmakerstraat.

Vrouwe Ida Wilhelmina v. Erc-
kelens, wed. Mr. Willem Gerard
Joseph van Baerle, 76 j., N.
gracht.

den 14 September.

Dirk de Visser, 6 m., Neude.
Johannes Flantua, 1 j. en 6 m.,
Zandstraat.

Hubertus Jacobus Eijtinger, 1 j.
en 1 m., achter het Vleeschhuis.

Wilhelmina Harderwijk, 3 m.,
buiten de Weerd.

Levenloos aangegeven Zoon van
Johannes Monrooij, Korte Vie-
steeg.

Francina Barbara Borra, huisvr.
van Johannes Monrooij, 30 j.,
Korte Viesteeg.

den 16 September.

Alida Anthonia Houtzagers, 17 j.,
Veenstraat.

Wijnand Koster, 25 j., Hospi-
taal.

Cornelis van Vogelpoel, 5 j., Wa-
tersteeg.

Christina Franken, huisvr. van
Pieter Borra, 59 j., Vischmarkt.

den 17 September.

Hermanus Iseger, 21 j., achter
het Vleeschhuis.

Jacobus Pieter Massee, 5 j., Groe-
nesteeg, wijk C.

Christina van Breeveld, wed. Jan
Lamic, 42 j., Varkenmarkt.

Jacoba Moerbeek, ongeh., 19 j.,
Kocstraat.

den 18 September.

Elisabeth Groenewoud, 28 j.,
Brandsteeg.

Jan Post, Generaal Maj. der kava-
lerie, 63 j., buiten de Wittevr.
poort.

Johanna den Breën, 8 j. 6 m.,
Molensteeg, wijk H.

Gerrit Johannes van Welbergen,
7 w., Lijnmarkt.

den 19 September.

Louisa Johanna Larive, 4 j.,
Vreburg.

Johanna Cornelia van Brink, 7
m., Sint Annastraat.

Johanna Berck, 1 j. en 6 m., Veen-
straat.

Frederik Marce, 40 j., buiten de
Catharijnc poort.

den 20 September.

Maria van Munster, 5 d., buit.
de Wittevrouwe poort.

den 21 September.

Gerrit Morel, 63 j., Jansbrug.

Maria Geesing, 44 j., Sint Ja-
cobiesteeg.

Teunis Tellingen, 20 j., Hospi-
taal.

Glazina Helena de Gee, 4 w.,
Willemskazerne.

Franciscus Josephus Schip, 51 j.,
ABCstraat.

den 23 September.

Elisabeth Jansen, 11 w., Molen-
steeg, wijk II.

Hendrina Verweij, huisvr. van
Dirk van der Vooren, 59 j.,
buiten Tolsteeg.

Elisabeth de Rijk, 7 w., buiten
de Catharijncpoort.

Jacobus Waal, 3 m., Zakkendra-
gersteeg.

Catharina Coolen, 34 j., Ach-
terweg.

Anna Maria Ket, 11 j., Burger-
Weeshuis.

den 24 September.

Jansje van Dort, 1 j., buiten de
Wittevrouwepoort.

Christiaan de Heger, 40 j., bui-
ten de Weerd.

Gerarda Hendrika van Eck, 7 m.,
Molensteeg, wijk II.

Adrianus van Groot Batavé, 2 m.,
Paddemoesje.

den 25 September.

Pieter van den Heuvel, 5 d.,
Tull en 't Waal.

Cornelis Johannes van Fulpen,
1 j. en 3 m., Voorstraat.

Levenloos aangegeven Dochter van
Willem Kiel, aan de Zilver-
steeg.

Levenloos aangegeven Dochter van
Dirk Souge, Lange Rosendaal.

Geestruij Mulder, huisvr. van Dirk
Souge, 27 j., Lange Rosendaal.

den 26 September.

Alida de Wit, huisvr. van Jan Ger-
rit Hulleman, 27 j., Maastricht.

Karel Willew Frederik Sandber-
gen, 11 m., Predikheeren-
kerkhof,

Theodorus van Assenberg, 6 w.,
Schuttersteeg.

Hendrik Casper Koeh, 4 j., Bre-
gittestraat.

Shera Allen, 1 j., buiten de
Catharijncpoort.

Hermanus Johannes Boerema, 15
j., Vrouwjuttestraat.

den 27 September.

Willem Adrianus van Wijk, 8
m., buiten de Tolsteegpoort.

Cornelis van Piggelen, 1 j. en 6
m., Zwaansteeg.

Wilhelmina Clasina Pluijm, 1 j.
en 2 m., Hardebollestraat.

Johannes Teunissen, 72 j., Bei-
jerbrug.

Arie Cornelis Buijzerd, 1 j. en
1 m., buiten de Catharijncp.

Catharina de Klein, wed. Pieter
van Hilten, 51 j., Veenstraat.

Philippus Gebhart van Dam, 39 j.,
Westerkade.

Theodorus Johannes Burgemees-
ter, 1 j., Veenstraat.

den 28 September.

Grietje Pieterella van Eijdsen,
2 j. en 7 m., Willemskazerne.

Pieter Adolf de Kort, 56 j.,
buiten de Tolsteegpoort.

den 29 September.

Ijsbrand Wijnstok, 42 j., Zak-
kendragersteeg.

Levenloos aangegeven Zoon van
Cornelis van Rossum, Visser-
steeg.

Abraham Maaswinkel, 1 j. en 11
m., Kort Rozendaal.

Cornelia Gresnigt, huysvr. van
Johannes Martens, buiten de
Weerd.

Gerardus van Rooijen, 41 j., bui-
ten de Weerd.

OVERLEDENEN 93.

ZIEKTEN EN TOEVALLLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN
GESTORVEN ZIJN :

Dodgeboren.	5.	Transport.	78.
Stuipen.	18.	Subiet.	2.
Tering.	16.	Verwonding	1.
Waterzucht.	3.	Kramp.	2.
Borstkwaal.	6.	Wormen.	1.
Zenuwkoortsen.	7.	Krampk olijk.	1.
Zuur.	3.	Slijmziekte.	1.
Kinderziekte.	5.	Rhumatische koortsen.	1.
Beroerte	2.	Hersenontsteking.	1.
Verval van krachten.	9.	Zenuwtoevallen.	1.
Koortsen.	1.	Kinkhoest.	2.
Gevolgen van de kraam	2.	Keelziekte.	1.
Waterpokken	1.	Etterzak in de borst.	1.
	<u>78.</u>		<u>93.</u>

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN
BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT :

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Dodgeboren.	2	3	5.	Transport.	37.	37.	74.
Beneden het jaar.	11	13	24.	Van 50 tot 60 jaar.	4	3	7.
Van 1 tot 10 jaar.	11	9	20.	» 60 » 70 »	2	1	3.
» 10 » 20 »	2	3	5.	» 70 » 80 »	3	4	7.
» 20 » 30 »	5	3	8.	» 80 » 90 »	»	2	2.
» 30 » 40 »	2	4	6.	» 90 » 100 »	»	»	».
» 40 » 50 »	4	2	6.				
			<u>37-37-74.</u>				<u>46-47-93.</u>

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 4 September 1841, door den Notaris

H. VAN OMMEREN.

Een hecht, en wel doortimmerd Huis, Erf, Grond en Plaats, staande en gelegen binnen Utrecht, aan de Westzijde van den Springweg, wijk E, N°. 473. Verkocht voor *f* 3800.

Den 25 September 1841, door den Notaris

G. H. STEVENS.

N°. 1. Eene Heerenhuizinge, Erf, Grond en Tuin, binnen Utrecht, aan de Westzijde van de Nieuwe Gracht, nabij de Brigittenbrug, wijk A, N°. 872, benevens Koetshuis en Stalling, daarachter in de Catharijnesteeg, Verkocht voor *f* 9,900.

N°. 2. Een ruim Kerkgebouw, van ouds genaamd de *R. K. kerk in de Catharijnesteeg*, met annexe Pastoriehuizinge en Tuin, aan de Noordzijde van het vorige Perceel, wijk A, N°. 873 en 874.

N°. 3. Eene Kamer of Woning, zijnde het Kosters-
huis, achter voornoemd Kerkgebouw, behoorende tot
hetzelve, wijk A, N°. 361.

N°. 4. Eene Huizinge, Erf en Grond, aan de Noord-
zijde van het tweede Perceel, wijk A, N°. 875. N°. 2,
3 en 4 te zamen verkocht voor f 13,840.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND OCTOBER 1841.

GEBORENEN

op

den 1 October.

Eva, D. van Cornelis Loevesijn.
Johanna Catharina, D. van Josephus Stam.
Johanna Cornelia, D. van Willem Berg.
Emilia Mathilda Sophia, D. van Jacob Oldenhof.

den 2 October.

Johannes Adrianus, Z. van Adrianus van Nickerken, overl. 14 Januarij 1841.
Johanna Wilhelmina, D. van Cornelis Isaak Mostert.

den 3 October.

Cornelis, Z. van Henricus Antonius van der Horst.
Arnoldus, Z. van Christiaan Huisen.
Wilhelmina, D. van Cornelis Bakker.

den 4 October.

Nicolaas, Z. van Henricus Scholten.
Dina, D. van Wijnand Bijdevier.
Robbertina, D. van Gerrit de Borst.
Gerrit Jan, Z. van Renirus van Kuijk.

den 5 October.

Lambertus, Z. van Willem de Vos.
Barendina, D. van Aric Verbeek.
Johanna Maria Anthonia, D. van Joannes Landzee.

den 6 October.

Pieter, Z. van Cornelis de Fuijk.
Susanna, D. van Johannes Dussenbroek.
Adriana Anna, D. van Lambertus van Eijk.
Andries, Z. van Andries Makkee.

den 7 October.

Johanna Bertha, D. van Johannes Jacobus van der Valk.
Gerrit, Z. van Hermanus van Soest.
Aart Wilhelmus, Z. van Johannes Adrianus Kerkhoven.

den 8 October.

Johan Pieter, Z. van Hendricus Dirk Duiveman.
Aaltje Antonia, D. van Gerardus Boyard.

den 9 October.

Johanna Gijsbertina Elisabeth, D. van Mr. Hendrik Adriaan Reinier Vosmaer.

Albertus Aleidus, Z. van Govert Verheul.

Wilhelmina, D. van Willem Hendrik Versteeg.

den 10 October.

Hermanus, Z. van Hermanus van Dam.

Joannes Cornelis Theodorus, Z. van Theodorus Antonius Bouman.

Anthonia, D. van Pieter de Bie.

Henriette, D. van Hubert Logra.

den 11 October.

Johanna Petronella, D. van Hendrik Visser.

Aantje, D. van Gijsbert de Bruin.

Jan, Z. van Arie Lagerwei.

Jan Cornelis, Z. van Jan Cornelis Edema.

den 12 October.

Pieter Johannes, Z. van Pieter Johannes Ducro.

Johannes Nicolaas, Z. van Hermanus Ligteringen.

Theodora Wilhelmina, D. van Pieter Jacobus van Beusekom.

Cornelis, Z. van Antonij Koolmans.

Anna Maria, D. van Maas de Zwart.

den 13 October.

Maria, D. van Gerrit de Ruiter.

Jacob, Z. van Jan Richter Lotz.

Gerardina Johanna Monica, D. van Fredericus Leo van Blaricum.

den 14 October.

Alexis, Z. van Hendrik de Wit.

Annigje Teunica, D. van Albertus Lances.

Frederik, Z. van Johannes Straus.

Christina, D. van Theodorus Jansen.

Hendrika, D. van Hendrik Deurhof.

den 15 October.

Maria Antoinetta Theresia, D. van Wilhelmus Leonardus Vreeschild.

Jan, Z. van Pieter Vlaanderen.

den 16 October.

Adrianus Cornelis, Z. van Gerrit van Schaik.

Maria, D. van Johannes Verheul.

Thomas, Z. van Joannes van Rooij.

Johanna Elisabeth, D. van Ernst Frederik Antonie Reder.

Wilhelmina, D. van Adrianus van Doorn.

den 17 October.

Arnoldus, Z. van Johannes de Ridder.

Johanna Elisabeth, D. van Joannes Clarenbeek.

Jacobus Cornelis, Z. Henriens van de Kamp.

Elisabeth Cornelia, D. Jan Hendrik Böhmer.

den 18 October.

Albertus, Z. van Hermanus de Groot.

Maria Johanna, D. van Johannes Elias Borra.

Jacobus, Z. van Willem Jacobus van Amerongen.

Josephina Jacoba, D. van Joannes Paulussen.

den 19 October.

Hendrika Barendina, D. van Theodorus Averkamp.

Maria Wilhelmina Petronella, D. van Cato de Graaf.

Ferdinandina Geertruida, D. van Justus Joannes van Maurik.

Wilhelmina Maria, D. van Johannes van de Kamp.

Johannes Anthonius, Z. van Anthonius Arts.

Frederika Georgine, D. van Marinus Broedelet.

Willem Hendrik, Z. van Klaas Verhoef.

den 20 October.

Franciscus Nicolaas, Z. van Franciscus Andreas de Leur.

Abraham, Z. van Arie Ceneschal.

den 21 October.

Sarah Harriet, D. van Hendrikus Franciscus Plaijter.

Margaretha Johanna, D. van Antonius Maarschalkerweert.

Lucas Theodorus Hermanus, Z. van Hermanus Berends.

Hendrika, D. van Andries Elling.

den 22 October.

Gerrit Anthonie, Z. van Gerrit van Hoorn.

Petronella Wilhelmina, D. van Willem Anthonie de Leur.

Petronella Gesina, D. van Pieter van Dranen.

Christina, D. van Christiaan Veen.

Maria Helena, D. van Joannes Henricus Mol.

den 23 October.

Aletta, D. van Martinus van der Heijden.

Wilhelmus Ludovicus, Z. van Wilhelmus Ludovicus Hasenbos.

Maria Johanna, D. van Lambertus Gerardus van den Bosch.

Felicité Sophie Louis, Z. van Louis Philibert le Cosquino de Bussy.

Susanna, D. van Cornelis de Rijk.

Johann Frederik Lodewijk, Z. van Jacobus Ludovicus Conradus Schröder van der Kolk.

den 24 October.

Dirkje, D. van Willem van der Linden.

den 25 October.

Lammert, Z. van Lammert Making.

Cornelis Franciscus, Z. van Willem van Zwol.

Baltus, Z. van Christiaan Willem Eschler.

Jap, Z. van Godefridus de Groot.

Sara Johanna, D. van Frederik van Egmond.

den 26 October.

Wilhelmina Francina, D. van Willem Dirk Romeijn.

Aart, Z. van Arie Swets.

Cornelis Johannes en Reijer, Zonen van Lambertus Henderikus Cirkel.

den 27 October.

Jacoba Maria Magdalena, D. van
Jacobus Haekamp van Ha-
rinxma.

Elisabeth, D. van Willem de
Koff.

Jan Hendrik, Z. van Hendrik
Jan Koopman.

Geertruida Carolina, D. van Carl
Christian Nicolai.

Petrus Martinus, Z. van Martinus
van Meegen.

den 28 October.

Gerritje Cornelia, D. van Hendrik
Wilm Adelaar.

Simon, Petrus, Z. van Simon
Petrus Neerings.

Juliana Christina, D. van Jacobus
van Stokkum.

den 29 October.

Willem, Z. van Jan Christiaan
Schouten.

Jacoba Elisabeth, D. van Paulus
Roelandschap.

Adriana Petronella Anna, D. van
Johannes Petrus Kipp.

den 30 October.

Jan Cornelis, Z. van Jan Cornelis
Godec.

Theodora, D. van Nicolaas Tromp.

Theodora Maria, D. van Theodo-
rus Dikhoff.

Johanna Maria, D. van Jan Harms
Kemelaar.

den 31 October.

Johanna, D. van Joannes van
Herden.

Christiaan, Z. van Gijsbertus
Beemer.

Glaudi, Z. van Marinus van
Zantwijk.

Johanna Mechtelina, D. van Georg
Philip Gottlieb.

Johannes Franciscus, Z. van Jo-
hannes Franciscus van de Poel.

Johanna, D. van Jacobus Brou-
wer.

Dilia Maria, D. van Wilhelmus
de Graaf.

Suzanna Elizabeth, D. van Wou-
ter Ambrosius van der Maal.

Cornelis Gerardus, Z. van Hen-
drik Casper van de Poel.

Petrus Hendrikus, Z. van Fre-
derik van den Heuvel.

Alida Petronella Maria, D. van
Johannes Bijns.

den 16 Mei.

Everarda, D. van Everardus
Eversen, overleden den 6 Mei
1841, ingeschreven den 14
October 1841.

GEBORENEN 134, waaronder 9 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

o p

den 6 October.

Friedrich Ramstetter en Catrina
Johanna Meere.

Johannes Adrianus Kerkhoven en
Cornelia Pelle.

den 13 October.

Jan van Schaik wed. en Anna
Dedering.

Tijs Elbersen en Johanna van Zijl.

Gerardus Johannes Rietveld en
Elisabeth Mechtilda Mulder.

Cornelis van Steenderen wed. en
Catharina Oostendorp.

Cornelis Petrus van Assenbergh
en Jannigje Deussen.

den 14 October.

Joannes Cornelius Reinerus Hoijnck
van Papendregt en Maria Caro.

lina Geertruda Ellinckhuijsen.

den 20 October.

Hendrikus van Gorkom en Teun-
tje Rietveld.

Reijer van Kooten wed. en Judith
de Kruif wed.

Michiel Zwartwater en Tjietske
Jans.

den 27 October.

Joannes van Hulst en Theodora
de Quant.

Cornelis Lodewijk Coenraad Plier-
ger en Adriana van Velthuisen.

Henricus Joannes van den Berghe
en Johanna Cornelia Bongers.

Rijk Rijksen en Maria Schoon-
heidt.

Cornelis van den Berg en Wil-
helmina van Loenen.

Anthonie Gijsbert Garjanne en
Maria Josepha Witjens.

den 28 October.

Jan Daniel Cornelis Tltsingh en
Theodora Aurelia Louisa Kam-
per.

TE ZAMEN 18 PAREN.

OVERLEDENEN

op

den 1 October.

Willem Lith, 2 j. 4 m., buiten de Tolsteegpoort.

Levenloos aangegeven Dochter van Cornelis Ladrak, Korte Ademstraat.

Gerritje de Jong, wed. van Johannes de Rue, 53 j., buiten de Weerd.

den 2 October.

Wilhelmina Mollas, huisvr. van Cornelis Ladrak, 29 j., Korte Ademstraat.

Johanna Visscher, 15 j., Smeebr. Pieterella van den Heuvel, ong., 22 j., Schalkwijk.

Willem Roep, 85 j., Molensteeg. Marinus Rantzen, 7 w., Hartsteeg.

den 3 October.

Anna Maria Rönou, wed. van Jan Christiaan Lodewijk Wolff, 86 j., Minnebroederstraat.

Henricus Johannes Bongers, 3 w., Marieplaats.

Anthonius Hoonakker, circa 4 m., onder de Linden.

Johannes Henricus Horsman, 69 j., Geertruidakerkhof.

den 4 October.

Dirkje Kagenaar, 1 j. 2 m., Ridderschapstraat.

Marthijntje Pliester, huisvr. van

Johannes Bernardus van Ingen, 42 j., Springweg.

Kaatje Nieuwendijk, ong., 62 j., Donkerstraat.

Evert Broekhuijsen, 8 w., Nieuwe Kade.

den 5 October.

Gerardus Barreveld, 30 j., achter het Vleeschhuis.

Johannes Giesen, 11 w., buiten de Catharijnepoort.

Jacoba de Meijer, ongeh., 78 j., Geertruidakerkhof.

Jan Kraijenbelt, 65 j., Voorstraat.

Marregje Woudenbergh, 3 m., buiten de Tolsteegpoort.

den 6 October.

Johannes Wilhelmus Kootker, 61 j., Vreeburg.

Anna Wils, ong., 77 j., Hamsteeg.

den 7 October.

Gerrigje Ullm, 3 w., Stroosteeg.

Anthonia Baardeloos, 2 j. en 5 m., Hamsteeg.

Lubertus de Jonchecre, circa 10 j., aan den Drift.

den 8 October.

Gijsje Raam, ongeh., 45 j., Oude Kamp.

Frans Koevoet, 33 j., buiten de Catharijnepoort.

Hendrikus Martinus Mulder, 9
m., buiten de Weerd.

den 9 October.

Johannes Franciscus Straus, 6 w.,
Mijlpoort.

den 10 October.

Sara Johanna Vroon, huisvr. van
Willem van Phippen, 68 j.,
buiten de Catharijnepoort.

Wilhelm Adolph Meuleveld, 2
m., Groenesteeg.

Marinus van der Linden, 5 w.,
Pelmolen.

Wouter Gruijthuijzen, 10 m.,
Rijnstraat.

Margaretha de Bruin, 17 d.,
Lange Smeesteeg.

Maria Noster, ong., 63 j., Oude
Kamp.

den 11 October.

Joseph Schoonheim, 4 m., buiten
de Wittevrouwenpoort.

Hendrik de Bruijn, 3 m., buiten
de Tolsteegpoort.

Catharina van Elk, huisvr. van
Adrianus van Velsen, 31 j.,
Pelmolen.

den 12 October.

Evert Cornelis Augustinus, 1 j.
en 4 m., Choorstraat.

Levenloos aangegeven Zoon van
Johannes Rijnhart, buiten de
Weerd.

den 13 October.

Geertruij van Gorkom, 3 m.,
Korte Hamsteeg.

Johannes Gerardus Leeman, 8
w., Koestraat.

Johannes Cornelis Verheul, 3 j.
en 4 m., Rijnstraat.

Cornelia Nicola, huisvr. van
Franciscus Hogeveen, 41 j.,
Haverstraat.

den 14 October.

Johanna Groenewoud, 3 m., Ham-
burgerstraat.

Levenloos aangeg. Zoon van Cor-
nelis Nieuwkerk, Lange Rosen-
daal.

den 15 October.

Hendrica van Tienhoven, huisvr.
van Gerardus Hendricus Kerk-
hoff, 60 j., Haverstraat.

den 16 October.

Willem van Werkhoven, 5 j. en
8 m., Predikhecrestraat.

Maria Jonker, wed. Pieter van den
Akker, 73 j., Zakkendragersteeg.

den 17 October.

Henricus Adrianus Severijn, 45 j.,
Zakkendragersteeg.

Hermina Geerligse, huisvr. van
Heinrich Wilhelm Schulte, 44
j., Lange Nieuwstraat.

den 18 October.

Rijnier van den Bol, 6 w., Schut-
tersteeg.

Wijnanda Rijnders, 1 j. en 2 m.,
Watersteeg.

Johanna van Stralen, ongeh., 62
j., Springweg.

Willem Suik, 35 j., te Soest.

den 19 October.

Elisabeth van Voorne, wed. Leendert Neerings, 71 j., aan 't Zand.
Gijsbertus Fredricus Veenbrink, 12 j. en 10 m., Nieuwe gracht.

den 21 October.

Jacobus van Amerongen, 3 d., buiten de Wittevrouwepoort.
Jacoba van der Teems, 3 w., buiten de Tolsteegpoort.
Daniel de Klerk, 2 j. en 8 m., buiten de Weerd.

den 22 October.

Johannes Frederik Jansen, 10 w., Achter de Twijstraat.

den 23 October.

Bregina Christina Brouwer, 8 j. en 10 m., buiten de Weerd.
Alida Paulina van Figgelen, 4 m., Agnietestraat.
Jacoba van den Brink, ongeh., 19 j., Nicolaikerkhof.
Cornelia Schijff, ongeh., 67 j., aan de Walsteeg.

den 24 October.

Gerrit Willem van Maastricht, 5 m., buiten de Weerd.
Johanna Schadee, ongeh., 18 j. en 6 m., Zilversteeg.
Johannes Anthonius Arts, 5 d., Zakkendragersteeg.
Gerrit Hendrikus Tragter, 4 m., Romerburgerstraat.

den 25 October.

Jan Hendrik Rutgers, ongeh., 20 j. en 11 m., Lichtegeard.
Hendrika van Doorn, 3 m., buiten de Weerd.
Mauritz Krienen, 33 j., Hospitaal.
Johanna van Stockkum, huisvr. van Arie Ockhuizen, 58 j., Zonstraat.
Levenloos aangegeven Zoon onecht.
Gerrit Tragten, 27 j., buiten de Tolsteegpoort.
Reiniera Johanna Schusler, huisvr. van Samuel Nijhoff, 70 j., Ambachtstraat.

den 26 October.

Hendricus Rutger Nicolaa, 2 j. en 3 m., buiten de Weerd.

den 27 October.

Levenloos aangegeven Zoon van Evert Agterberg, in Abstede.

den 28 October.

Levenloos aangegeven Zoon van Hendrich van Berck, Boterstraat.
Dirk Bartels, 82 j., buiten de Weerd.
Johannes Pauw, 5 w., Catharinestraat.

den 29 October.

Jacoba Maria van Dijk, 2 j. en 6 m., Springweg.

den 30 October.

Jacobus Dijkhof, ongeh., 19 j., aan de Neude.

Catharina Admiraal, huisvr. van
Cornelis Vethaak, 29 j., Mas-
segast.

Jannigje van Eck, ongeh., 25 j.,
Amerongen.

Dirk de Rooij, 11 m., buiten de
Weerd.

Elisabeth Catharina Kruls, ongeh.,
45 j., Rietsteeg.

Johannes Brosius, 1 j. en 11 m.,
buiten de Catharijnepoort.

Anthonie Vermaas, ongeh., 33 j.,
Jufferstraat.

Sophia van der Sluis, wed. Barend
Roelofs, 75 j., Oude Mannen
en Vrouwenhuis.

den 31 October.

Johannes Baptista, ongeh., 54 j.,
Vlissingen.

Levenloos aangegeven Dochter van
Etienne Michiel Charlier, in de
Twijstraat.

OVERLEDENEN 93.

ZIEKTEN EN TOEVALLLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN

GESTORVEN ZIJN:

Dodgeboren.	7.	Transport.	74.
Stuipen.	16.	Borstziekte.	3.
Tering.	16.	Water in de borst.	3.
Waterzucht.	5.	Tanden.	2.
Borstkwaal.	2.	Kliertering.	1.
Zenuwkoortsen.	4.	Klierziekte.	2.
Zuur.	4.	Longtering.	1.
Kinderziekte.	1.	Stikzinking.	1.
Beroerte	3.	Bloedspuwing.	1.
Verval van krachten.	10.	Ontsteking van het hartzakje.	1.
Koortsen.	1.	Rhumatiek.	1.
Gevolgen van de kraam	2.	Etterzak.	1.
Subiet.	1.	Bezetting op de borst.	1.
Verwonding	1.	Beenbederf.	1.
Slijmziekte.	1.		
	<u>74.</u>		<u>93.</u>

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN

BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Dodgeboren.	5	2	7.	Transport.	44.	28.	72.
Beneden het jaar.	21	8	29.	Van 50 tot 60 jaar.	1	2	3.
Van 1 tot 10 jaar.	7	4	11.	» 60 » 70 »	3	6	9.
» 10 » 20 »	3	4	7.	» 70 » 80 »	»	6	6.
» 20 » 30 »	2	4	6.	» 80 » 90 »	2	1	3.
» 30 » 40 »	5	1	6.	» 90 » 100 »	»	»	».
» 40 » 50 »	1	5	6.				
			<u>44-28-72.</u>				<u>50-43-93.</u>

VERKOCHE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 9 October 1841, door den Notaris

K. J. SLAGT.

N°. 1. Eene hechte, sterke geheel nieuw herbouwde Huizinge Erve en Grond staande en gelegen binnen Utrecht aan de Noordzijde van de Lange St. Jansstraat, wijk G, N°. 226 en 227. Verkocht voor f 3,390.

N°. 2. Eene hechte, sterke en welbetimmerde Huizinge, Erve en Grond met Tuin staande en gelegen te Utrecht aan de Oostzijde van de Nieuwe Gracht bij den gewezen Plompentoren, wijk H, N°. 681. Verkocht voor f 2,900.

Den 16 October 1841, door de Notarissen

B. BOERS en J. H. VAN SCHERMBEEK.

N°. 1. Eene Huizinge, Erf en Grond met Kelders en Kluizen staande en gelegen binnen Utrecht aan de Westzijde van de Oude Gracht op den Zuidhoek van de Naauwe Watersteeg, wijk C, N°. 57. Verkocht voor f 4,400.

N°. 2. Drie Huizen met Erf en Grond staande en gelegen binnen Utrecht in de eerste Achterstraat aan de

Noorderkade tegen over de gewezen Weerdpoort, wijk H, N°. 90, 91 en 92. Verkocht voor *f* 2,190.

Den 30 October 1841, door den Notaris

N. DE GRAAF.

N°. 1. Eene Broodbakkerij met deszelfs Grond, Kelders en Kluizen staande op den hoek van het Kuiperssteegje, wijk E, N°. 363. Verkocht voor *f* 4,500.

N°. 2 Eene Kamer of Woning met bergplaats of stal daarnevens, staande en gelegen te Utrecht aan de Oostzijde van de Donkerstraat, wijk E, N°. 408 en 409. Verkocht voor *f* 7,70.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND NOVEMBER 1841.

GEBORENEN

OP

den 1 November.

Johanna, D. van Johannes Maarschalkerweerd.
Hendrina Christina, D. van Arij Mooij.
Anna Carolina Dorothea, D. van François Vincent Guijot Engelbert van Bevervoorden.

den 2 November.

Eduard Johannes, Z. van Joannes Christianus van Berkum.
Geertruida, D. van Jan Lobel.
Woltera Bertha Johanna, D. van Rijk van Rees.
Johannes, Z. van Hendrik van Basten.
Hermanus Johannes, Z. van Joannes van den Bergh.

den 3 November.

Simon Johannes, Z. van Rombout Numans.
Maria Amelia, D. van Mr. George Willem Vreede.
Catharina, D. van Joannes de Lang.

den 4 November.

Gerarda, D. van Jan Renes.

Christiaan, Z. van Pieter van Dranen.
Dorothea Louisa, D. van Willem Vredendaal.
Nicolaas, Z. van Johan Hendrik Meelen.
Barend Christiaan, Z. van Dirk Voortman.

den 5 November.

Johanna, D. v. Johannes Mignon.
Johannes, Z. van Cornelis Hendriks.
Sander Hendrikus, Z. van Harmanus Barnardus Oderom.
Hermanus Jacobus, Z. van Adrianus van der Meijden.

den 6 November.

Christina Johanna, D. van Cornelis van Scherpenzeel.
Elisabeth, D. van Gerrit Santman.
Jacoba, D. van Pieter van der Jagt.
Marie Elisabet, D. van Charles Louis Landré.

den 7 November.

Willebrordus Gerardus, Z. van Gerardus Rijushoeven.

Wilhelmina Antonetta Johanna,
D. van Hendricus Marianus
Vink.

Marinus, Z. van Joannes Anto-
nius Verkerk.

den 8 November.

Maria Albertina, D. van Maarten
Kist.

Anna Maria, D. van Antonius
Staal.

Cornelis, Z. van Cornelis van de
Peppel.

Arie, Z. van Arie Flantua.

Anthonia Johanna, D. van Wil-
helmus van Rijn.

Catharina Helena, D. van Rutger
Adrianus van Geelkerken.

den 9 November.

Coenraad, Z. van Coenraad van
Elzen.

Bernardus, Z. van Willem Proper.

Dirk, Z. van Willem Prins.

Frans Frederik Matthijs en Maria
Catharina, Z. en D. van Fre-
derik Altena.

den 10 November.

Elisabeth, D. van Johannes Na-
huisen.

Jakobus, Z. van Jakobus Rijn-
bergen.

den 11 November.

Sara Hendrika, D. van Joannes
Rademaker.

Anna Maria, D. van Wilhelmus
Makaij.

Maria, D. v. Gozewijn Jan Loncq.

Martinus Johannes, Z. van Jean
Baptist Burie.

den 12 November.

Wilhelmus en Nicolaas, Zonen
van Johannes Hendriksen.

Jan, Z. van Peter van Muijen.

den 13 November.

Gerardine Angelique Roline, D.
van Gerrit van Boven.

Joachim, Z. van Johannes Cor-
nelis Verhoeff.

Willem, Z. van Johan Willem
Berger.

Clasina Maria, D. van Cornelis
Ligteringe.

Johannes, Z. van Stephanus Ber-
nardus Vink.

den 14 November.

Barendina, D. van Hendrik Vis.
Johanna Hendrica, D. van Gerrit

Eliza van Liefland.

Alida, D. van Evert Gerritsen.

Matthijs, Z. van Cornelis van
der Burg.

Henicus Joannes, Z. van Matthijs
Antonius Franciscus Reuser.

Willebrordus Gijsbertus, Z. van
Joannes van Rooijen.

Berndina Elisabeth, D. van Hen-
drik Antonie Boszhart.

den 15 November.

Catharina, D. van Johannes van
den Heuvel.

Henriette, D. van Eliazer Hijman
de Rooij.

Clazina Gerarda, D. van Rijk
Hendrik van Cooten.

Clasina, D. van Jacobus van Ro-
jen.

Catharina Jacoba, D. van Isaak Rijnders.

Johanna, D. van Thomas Scherpenzeel.

den 16 November.

Wilhelmina Aleida, D. van Gerardus Wilhelmus Cremer.

Bernardus Jacobus, Z. van Willem van der Graaf.

Johanna, D. van Johannes Christiaan Smit.

den 17 November.

Christiaan Johannes Cornelis Marinus, Z. van Leendert Harmen.

Alida, D. van Hermanus Ockhuizen.

Renske, D. van Pieter IJpe Bakker.

Gijsbertus Adrianus, Z. van Berend de Weerd.

den 18 November.

Leonardus, Z. van Nicolaas van Leeuwen.

Magdalena Johanna, D. van Thomas Johannes de Moor.

Justus Hendrikus, Z. van Petrus Josephus Martens.

Johanna, D. van Jacobus Krijnders.

den 19 November.

Paulina Gerardina, D. van Jacob Gerrit Andriessen.

Johanna Petronella, D. van Cornelis Wielart.

den 20 November.

Anthonia Alida, D. van Theodorus Johannes Brakke.

Dina; D. van Frederik Jenner.
Leendert, Z. van Dirk Uittenbosch.

Johanna Aletta, D. van Johannes Franciscus Poessenouw.

Petronella Cecilia, D. van Mattheis van Vloten.

den 21 November.

Maria, D. van Johannes Oomen.

Marinus, Z. van Hendrik van der Hammen.

Hermen, Z. van Hermen de Ruiter.

Johanna, D. van Petrus Odewald.

Wilhelmina Catharina, D. van Martinus Wessel Goes.

Wilhelmus Anthonius, Z. van Gijsbert Glazer.

Barthalina Eleonora, D. v. Johan Jacob Huisman.

Cornelia, D. van Arnoldus Murk.

den 22 November.

Johanna, D. van Willem Smits.

Gerardina, D. van Petrus van den Brink.

Franciscus, Z. v. Pieter Adelaar.

Gerardus, Z. van Cornelis Brockman.

Rebecca, D. van Alexander Reens.

den 23 November.

Johannes Hendricus, Z. van Johannes Hendricus Molenbeek.

Anthonius Bernardus, Z. van Bernardus Cral.

Johanna, D. van Cornelis de Rijk.

Coenraad, Z. van Hendrik Johannes Hillebrand.

Gerhardus Johannes, Z. van Gerhardus Pullen.

Hermanus, Z. van Hendrik Kortbeek.

den 24 November.

Pieter, Z. van Pieter Lubach.

Hendrika, D. van Dirk Oostveen.

Thomas Johannes, Z. van Everardus Rietveld.

Helena, D. van Dirk van Someren.

Maria, D. van Hendrik Broekman.

Hendrika Maria, D. van Martinus Roelandschap.

den 25 November.

Wouter, Z. van Nicolaas Noppen.

Josephus Antonius, Z. van Joannes Rijnbout.

Jan, Z. van Jacobus de Rijk.

Johanna, D. van Jacobus van Maarsseveen.

den 26 November.

Johanna Jacoba, D. van Johannes Anthonie Laurens Janssen.

Philippus Anthonius, Z. van Peter Wilhelm Strucken.

Cornelis Willem, Z. van Cornelis Willem Mulder.

Cornelia, D. van Jacob Uijterwaal.

Gerardus Johannes, Z. van Gerardus Johannes v. Geefhuijzen.

den 27 November.

Willem Ludovicus, Z. van Carel Ludovicus Rogier.

Neeltje, D. van Joannis Brandse.

Josina Johanna, D. van Gerardus Oostveen.

Cornelia, D. van Cornelis Vergeer.

Jan, Z. van Jan Schouten.

den 28 November.

Jacobus, Z. van Isaac van der Linden.

Hendrik Johannes, Z. van Justus Mulder.

Pieter, Z. van George Dor.

Megtheld Albertine Francisca, D. van Joannes Trip.

den 29 November.

Sophia, D. van Simon Salomon Hamburger.

den 30 November.

Hendrikus, Z. van Gerrit van Dam.

Willem Cornelis Gijsbertus, Z. van Willem van Capelle.

GEBORENEN 141, waaronder 12 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

o p

den 3 November.

Gerrit Rietveld en Anna Maria van Straalen.

Johannes Gijbels en Henrietta Gesina Nieman.

Hendrik van Elk en Johanna van Gelder.

Jan van Laaren en Johanna Wijler.

Johannes Bakker en Maria van Oort.

Johannes de Koff, weduwnaar, en Marretje Cornelia Lington.

Cornelius Johannes Meijlink, weduwnaar, en Paullina Maria Schumacher, weduwe.

Johannes Kool en Jacoba Johanna van Beusichem.

Anthonye de Bie, weduwn., en Aleida Fixebokse.

Pieter Cornelis de Fuijk, weduwn. en Johanna van Dort.

den 4 November.

Jacob Polak en Rosette de Beer.

den 10 November.

Matthijs Rapis en Maagje Veen.

Gerrit Dorrestijn en Petronella Hoogland.

Nicolaus van Zutphen, weduwn., en Agatha Ligtelijn.

Franciscus Verheuvcl en Maria Theodora Meesen, weduwe.

Theodorus de Rijk en Wilhelmina van der Steen.

Gerrit Jacobs en Johanna Maria van Dijk.

Willem Pastoor en Johanna Ingberts.]

Theodorus Engelen en Maria Theresia van Rijn.

Wilhelmus Makaij en Trijntje van Rooijen.

Thomas Vosmeer, weduwn., en Hanna van Rijn.

Daniel Pieter Franken en Johanna Smit.

den 17 November.

Stephanus van Ewijk en Willemina Maria van Niekerken.

Adrianus Johannes Huinck en Adriana Maria Seton.

Karel Dercksen en Maria Martens.

Gerrit Spekschoor, weduwn., en Nicolaa Melsen.

Hendrik van der Velden en Willemina van Rossum.

Gerardus Brouwers en Hendrica van Litsenburg.

Gijs van Rossum en Everdina Boereboom, weduwe.

Pieter Schottel en Gerrigjen Groot-huis.

Gerrit Josua van Ekeris en Gerrigje van Dijk.

Jacob Gerardus van Etingen en Andrika Johanna v. d. Linden.

den 17 November.

Johannes de Rooij en Petronella Hendrika van Dam.

Johannes Jacobus van Odijk en Willemina van Rossum.	Carel Josephus Hendricus Gijs- brechts en Johanna Hendrica Tuijking.
Johannes Velo en Wilhelmina Koel.	Willem Cino en Maria Elisabeth Castrop.
Jan Bovard en Cornelia Schadee.	Frederik Tielemaus en Hendrica Schoonheim.
Corstiaan van der Wagt en Antje Meurs.	Adrianus van Es, weduwn., en Wilhelmina Joanna Antonia Nieuwenhuis.
Pieter Gravendaal en Johanna van den Heemel.	Hendrikus Gijsbertus Hendriksen en Debora van Dolder.
Hermanus Janssen en Catharina Christina van Tuijl.	<i>den 25 November.</i>
Franciscus Straatman, weduwn., en Cornelia Landzee.	Mr. Jan Laurens Ram en Anna Charlotta Tjallinga Henriette Baronesse thoe Schwartzenberg en Hohenlansberg.
<i>den 24 November.</i>	
Gerrit Severijn en Sophia Baten- burg.	
Gerardus van Piggelen en Marga- retha Moesman.	

TE ZAMEN 48 PAREN.

OVERLEDENEN

op

<i>den 1 November.</i>	Hendrik Jungcart, 79 j., achter de Twijstraat.
Frederich Wilhelm Jacob, 42 j., Hospitaal.	Sara de Bic, wed. Thomas Johan- nes Sanderson, Thomaszoon, 72 j., Domsteeg.
Gerrit van Dijk, 5 j. en 5 m., buiten de Catharijnepoort.	<i>den 3 November.</i>
Johannes van der Kolk, 8 w., aan het Zand.	Jannetje Beurman, ong., 71 j., buiten de Tolsteegpoort.
Jacoba Hendrika Hufferman, ong., 18 j., Zalestraat.	Nicolaas Koos, circa 6 m., Wa- tersteeg.
<i>den 2 November.</i>	Hendrik Johannes van Balgooij, 7 w., St. Jacobstraat.
Maria Johanna van den Bosch, 13 d., Choorstraat.	Gerrit Jan van Kuijk, 1 m., buiten de Weerd.
Hendrik Willem de Graaf, 1 j. en 7 m., buiten de Weerd.	

Elisabeth Schrans, ong., 38 j.,
buiten de Weerd.

Cornelis Arie van der Star, 79 j.,
Predikheerenkerkhof.

Sophia Droste, 6 w., Mariestraat.

den 4 November.

Johannes Bernardus Gijsbertus
Uijlenbroek, 10 j., Breestraat.

Aleida Roest, weduwe Adrianus
Mulder, 75 j., buiten de Wit-
tevrouwen poort.

den 5 November.

Eduard Johannes van Berkum,
3 d., Geertruidabrug.

Grada Maria Wilhelmina Schuller,
14 j., Vreeburg.

Johanna Elisabeth Reder, 3 m.,
Groote Eligensteeg.

Levenloos aangegeven Zoon van
Cornelis van Montfoort, huiten
de Wittevrouwenpoort.

den 6 November.

Levenloos aangegeven Zoon van
Johannes Brummelkamp, Groe-
nesteeg.

Hendrica Sophia Verweij, ong.,
18 j., Amersfoort.

Adrianus van Groeningen, 6 w.,
Nieuwe Gracht.

Levenloos aangegeven Dochter
van Gautier van ter Haterd,
Korte Jansstraat.

den 7 November.

Willem Carel de Waal, 37 j.,
Hospitaal.

den 8 November.

Johannes van der Velden, 1 j.,
Strootsteeg.

Dirk van Zutphen, ong., 73 j.,
Oudemannenhuus.

Levenloos aangegeven Zoon van
Hermanus van Dam, buiten de
Weerd.

den 9 November.

Levenloos aangegeven Dochter
van Hendrik Rigteringen, Geer-
truida kerkhof.

Geesina Keetel, huisvr. van Lam-
bertus Adrianus Cornegge, 40 j.,
buiten de Weerd.

Hendrich Brinkmans, ong., 40 j.,
Schaikesteeg.

Catharina van der Kuil, ongeh.,
59 j., buiten de Tolsteegpoort.

den 10 November.

Hendrik Boonebakker, 56 j.,
Magdalenesteeg.

Daniel Smit, 65 j., buiten de
Catharijnepoort.

Petronella Brouwer, circa 3 m.,
Voorstraat.

Willebrordus van den Wijngaart,
4 j. en 7 m., buit. de Cath. poort.

Cornelis Weijers, 3 j. en 4 m.,
Springweg.

Engelina Jong, 4 j. en 4 m.,
Catharijnestraat.

Adrianus Frishart, 78 j., Geer-
truidakerkhof.

Geertruida Deusen, 2 j. en 8 m.,
buiten de Weerd.

Levenloos aangegeven Dochter
van Johannes Matthu, N. Gracht.

den 11 November.

Abraham Meere, 80 j. en 7 m.,
Bakkerbrug.

Jan van Oideren, 83 j., N. Kamp.
Levenloos aangegeven Zoon van
Gozewijn Jau Loncq, in den
Trans.

den 12 November.

Jacobus Maree, 2 j. en 5 m.,
buiten de Catharijnepoort.

Pieter Jan Guise, 1 j. en 8 m.,
op den Domstoorn.

Willem van Batenburg, 5 m.,
buiten de Weerd.

Cornelia van Bronswijk, ongeh.,
20 j., te Nijmegen.

Levenloos aangegeven Dochter
van Martinus Stemmelenberg,
Haverstraat.

den 13 November.

Levenloos aangegeven Dochter
van Johannes van der Horst,
Zandstraat.

Jan Abraham Storm, 1 j. en 4 m.,
Boterstraat.

Matthijs Jongers, 65 j., Lange
Smeesteeg.

Maria Susanna Scheffer, 8 m.,
Geertruidakerkhof.

den 14 November.

Anna Maria Pefferman, weduwe
Johannes Veereschild, 31 j.,
Springweg.

Joachim Verhoeff, 54 j., buiten
de Weerd.

Pieter Spierenburg, 10 m., buiten
de Tolsteegpoort.

Pieter Vreeswijk, 4 j. en 11 m.,
Watersteeg.

den 15 November.

Levenloos aangegeven Zoon v. Jan
Everardus Dompot, Springweg.

Levenloos aangegeven Zoon van
Albertus Anne Willem Schuijt,
Zonstraat.

Johannes Mignon, 28 j., Viebrug.

den 16 November.

Levenloos aangegeven Zoon van
Jacoba van Kesteren, Draken-
burgsteeg.

Alida Christina Vervoort, huisvr.
van Christian Plasberg, 47 j.,
Steenweg.

Woltera Elisabeth Koch, huisvr.
van Rijk van Rees, Geertrui-
dabrug.

den 18 November.

Hanna Koppen, ongeh., 76 j.,
Lollestraat.

Johannes Muller, 6 j. en 4 m.,
Magdalenesteeg.

Cornelia de Vrees, wed. Paulus
van Meurs, 88 j., Lijnmarkt.

Maria Okhnisen, ongeh., 20 j.,
Vrouwjuttestraat.

den 19 November.

Hendrica de Wit, huisvr. van
Hendrik Jau Hullemann, 42 j.,
Wittevrouwenstraat.

Petrus Adrianus Wolf, 11 w.,
Elisabethstraat.

Maria Petronella Swarts, 1 j. en 1
m., Strootsteeg.

Andries de Wolf, 1 j. en 1 m.,
Molensteeg.

Franciscus Hensbergen, 4 j. en 4
m., Zandstraat.

den 20 November.

Jan Corstianus Holl, circa 4 m.,
Koestraat.

Barendina Vis, 6 d., Vreeburg

Cornelia de Graaf, huisvr. van
Abraham Groeneveld, 81 j.,
buiten de Weerd.

Jan Hendrik Lutjes, 54 j., St.
Agnietenstraat.

Hendrica Colmbijn, huisvr. van
Joseph Starrevelt, 27 j., Springw.
Levenloos aangegeven Zoon van
Jacobus de Brieder, Predik.
heerenkerkhof.

Joseph Hendrik de Vries, ong.,
47 j., Vissersteeg.

den 21 November.

Joseph Stokvis, 69 j., Donkerstr.
Wilhelmus Johannes Hendricus
Walbeek, 4 j. en 8 m., buiten
de Weerd.

Clasina de Swart, huisvr. van
Jacobus van Rooijen, 62 j.,
Zandstraat.

Hermanus Galekop, 65 j., Stroot-
steeg.

Elselina Veenendaal, wed. Hendrik
Endebroek, 84 j., Watersteeg.

den 22 November.

Dirk Jansen, 7 j., buiten de
Tolsteegpoort.

den 25 November.

Jean François de Cuper, 41 j.,
Amersfoort.

den 26 November.

Margje van de Molenstraaten, wed.
Hermanus Haarmans, 76 j.,
buiten de Tolsteegpoort.

Ernst Frederich Carl Wehrs, 41 j.,
Hospitaal.

Johan Roth, 48 j., Twijstraat.

Charles Edouard Lamotte, ong.,
22 j., buiten de Wittevr. poort.

Maria Cousijnse, wed. Leendert
van Barneveld, 82 j., Groenest.
Levenloos aangegev. Dochter van
Leendert Westmaas, Elisabeth-
straat.

den 27 November.

Simon Gijsbertus de Bruin, 1 j. en
11 m., Schoutesteeg.

Jacobus Johannes van Dijk, 1 j. en
8 m., buiten de Tolsteegpoort.

Jenetta Maria Mulder, 8 w. buiten
de Wittevrouwenpoort.

Petrus van Veenendaal, 1 j. en 8
m., buiten de Weerd.

Jan van Nieuwenhuisen, ongeh.
23 j., Jufferstraat.

Pieter Goene, 17 j. en 6 m.
Molensteeg.

Hendrik van den Dombhoff, ong.,
20 j., Vierlingbeek.

den 28 November.

Christina Maria Barreveld, ong.,
32 j., aan de Molensteeg.

Elisabeth Nahuisen, 11 d., Lange
Rozendaal.

Karel van Wijlbergen, ongeh.,
54 j., Ridderhofstad.

Frans van der Steen, ong., 28 j.,
buiten de Weerd.

Cornelia Zandkuil, 6 m., Koestr.

Hendrica Janse, wed. Philippus
Croesnel, 78 j., Mariestraat.

den 29 November.

Glaudi van Zantwijk, 4 w., aan
het Zand.

Bartha Gunselaar, huisvr. van Jo-
hannes Jeronimus Borreman,
88 j., Steenweg.

den 30 November.

Levenloos aangegev. Dochter van
Johannes v. Hees, Jufferstraat.

Antonius Melgerus Verplak, 23 j.
en 10 m., buiten de Weerd.

ZIEKTEN EN TOEVALLLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN
GESTORVEN ZIJN :

Doodgeboren.	15.	Transport.	91.
Stuipen.	12.	Bezetting op de borst.	2.
Tering.	14.	Ontsteking van het heupge-	
Zenuwkoorts.	3.	wricht.	1.
Zuur.	3.	Water.	5.
Kinderziekte.	1.	Rotkoorts.	1.
Beroerte	4.	Koud vuur.	1.
Verval van krachten.	13.	Zelfmoord.	1.
Koortsen.	6.	Verdronken.	2.
Slijmziekte.	3.	Slijmberoerte.	1.
Borstziekte.	6.	Keelziekte.	1.
Tanden.	3.	Gevolgen van de kraam	1.
Klierziekte.	1.	Bloedstorting.	1.
Longtering.	6.	Rheumatiek.	1.
Bloedspuwing.	1.	Stikzinken.	1.
	<u>91.</u>		<u>110.</u>

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN
BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT :

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	8	8	16.	Transport.	51.	32.	83.
Beneden het jaar.	11	8	19.	Van 50 tot 60 jaar.	4	1	5.
Van 1 tot 10 jaar.	18	2	20.	» 60 » 70 »	4	1	5.
» 10 » 20 »	2	4	6.	» 70 » 80 »	3	7	10.
» 20 » 30 »	5	3	8.	» 80 » 90 »	2	5	7.
» 30 » 40 »	2	5	7.	» 90 » 100 »	»	»	».
» 40 » 50 »	5	2	7.				
	<u>51</u>	<u>32</u>	<u>83.</u>				<u>64-46-110.</u>

VERKOCHE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 13 November 1841, door den Notaris

J. PABST.

Een Huis, staande en gelegen binnen Utrecht aan de westzijde van de Korte Viesteeg, wijk C, N°. 725. Verkocht voor *f* 1,400.

Door den Notaris **N. DE GRAAF.**

Een zeer ruim Huis, staande te Utrecht aan de Zandstraat, nabij de Oude Gracht, wijk H, N°. 272. Verkocht voor *f* 1,395.

Door den Notaris **H. VAN OMMEREN.**

N°. 1. Een hecht en sterk Huis met Erf en Grond, en daar achter gelegen Schuur, staande en gelegen te Utrecht buiten de Tolsteegpoort, aan de zuidzijde van den Krommen Rijn, wijk K, N°. 311. Verkocht voor *f* 2,550.

N°. 2. Een hecht, Sterk en nieuw getimmerd Gebouw, ingerigt tot twee huizen, benevens daar achter gelegen kleine Woning en Houtloots, met Erf, Gronden

en Tuin, staande en gelegen te Utrecht aan den Stads Singel, tusschen de Tolsteeg- en Wittevrouwen poorten, wijk K, N°. 322 A en B; en

N°. 3. Een Erf en Warmoessiersland, benevens daarop gestelde Houtlootsen, staande en gelegen als voren. Te zamen verkocht voor *f* 6,310.

Den 27 November 1841, door den Notaris

G. H. STEVENS.

Eene Heerenhuizinge, Erf, Grond en Tuin, aan de noordzijde van de Marieplaats, nabij de Zalestraat, wijk E, N°. 432. Verkocht voor *f* 6,020.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND DECEMBER 1841.

GEBORENEN

op

den 1 December.

Johanna Maria, D. van Johannes Hermanus Hoonakker.
Johannes Franciscus, Z. van Franciscus Pouw.
Johannes Anthonius, Z. van Bartholomeus Kesnig.
Hendrik Johannes, Z. van Hendrik van Oort.
Johannes Herbertus, Z. van Pierre Derksen.
Carolina, D. van Wilhelmus Spaarenberg.

den 2 December.

Hermanus, Z. van Johannes Maarschalkerweerd.
Arnoldus, Z. van Arnoldus Wil.

den 3 December.

Carolina Theodora, D. Carl Theodor van Sorgen.
Dirk Adrianus, Z. van Hendrik Wilson.
Anthonia, D. van Johannes Dirk van Mens.
Francisca Augustina, D. van Johannes Hendrikus van Delden.
Wilhelmina Maria, D. van Wilhelm Anton Rudolph.

den 4 December.

Cornelis Anthonius, Z. van Joannes van Lint.
Marinus, Z. van Willem van Zutphen.
Derkje Wilhelmina, D. van Johannes Wilhelmus Wagenvoord.
Neeltje, D. van Fredrik van de Peppel.
Adrianus, Z. van Pieter de Bruin.

den 5 December.

Anthonia Johanna, D. van Rijk Jansen Hoogland.
Hermanus, Z. van Jannes van Dam.
Theodora, D. Johannes Deuvelingen.
Johannes, Z. van Dirk Verhoeven.

den 6 December.

Cornelis Johannes, Z. van Johannes van Lopik.
Joseph, Z. van Otto van Tessel.
Arie, Z. van Joannes van Dijk.
Clasina, D. van Christoph Ferdinand Meijer.
Catharina Geertruida, D. van Gijsbertus Rietveldt.
Gerrit, Z. van Jacobus de Kruijf.

den 7 December.

Hendrika, D. van Johan Adam
Ditmar.

Adriana Maria, D. van Jan Hen-
drik de Winter.

den 8 December.

Hendrik Jan, Z. van George
Lodewijk Klein.

den 9 December.

Peter, Z. van Gerardus Elbers.

Gerrit, Z. van Jacobus Roest.

Petronella Hendrika, D. van
Hendrik van Baak.

Adriana Wilhelmina, D. van Hen-
drik Jan Willem van Emmerik.

Gabriel, Z. van Willem Freijs.

Albert, Z. van Albertus Froom.

Pieter, Z. van Tijs Nieuwpoort.

den 10 December.

Johanna Anthonia, D. van Fre-
derik Schumacher.

Margaretha Elisabeth, D. van
Paulus Verweij.

Cornelia, D. van Hendrik Ziere-
mans.

den 11 December.

Gijsbertus, Z. van Gijsbertus Mul-
lemeister.

den 12 December.

Hendrika Johanna, D. van Hen-
drik de Vos.

Jacobus Cornelis, Z. van Corne-
lius Baars.

Adriana, D. van Dirk Hazendonk.

Wilhelmus, Z. van Arnoldus
Koenders.

Elisabeth Maria Anna Bramina,

D. van Constantin George van
Hoogenhouck Tulleken.

den 13 December.

Hubertus, Z. van Dirk van
Leusden.

Hendrikus Johannes, Z. van Jan
Jans.

Elisabeth, D. van Zwebertus Hoe-
vers.

Cornelia, D. van Willem van
Doorn.

Wilhelmina, D. van Hermanus
Paassen.

Hermina, D. van Hermanus Ise-
ger, overl. 17 Sept. 1841.

Cornelia Johanna, D. van Cor-
nelis Anraad.

den 14 December.

Hendrik, Z. van Johannes Ros.
Geertruida, D. van Hendricus
Joelen.

Adriana Maria, D. van Mattheus
Joannes van de Grint.

Frederik Wilhelm, Z. van Ge-
rardus Tap.

den 15 December.

Tijmen, Z. van Roelof van Don-
kelaar.

Jan Willem, Z. van Jan Willem
Bosveld.

den 16 December.

Aletta Sophia, D. van Teunis
Jacobsen.

Hermanus, Z. van Johannes Gijs-
bertus Straatman.

Wilhelmina, D. van Jacobus
Ghijsen.

Pieter Adrianus, Z. van Samuel Mielen.

den 17 December.

Adrianus Josephus Johannes, Z. van Josephus Johannes Schelink.

Hendrika Maria, D. van Jan Kraak.

den 18 December.

Cornelis, Z. van Willem Hardenberg.

Dirk Johannes, Z. van Zeger van Cuijlenburg.

den 19 December.

Arnoldus, Z. van Hendrik Janssen.

Petrus Cornelis Johannes, Z. van Adrianus Johannes van Riezen.

Gerrit Frederik, Z. van Willem Gijsbertus van Maanen.

Matthijs, Z. van Pieter van Velthoven.

Cornelia Maria, D. van Willembrordus Jacobs.

Franciscus, Z. van Johannes Verbeek.

Jan Hendrik, Z. van Jan Hendrik Clijnholtz.

Hendrik Jan, Z. van Geurt van Uijtert.

den 20 December.

Hendrik, Z. van Wilhelmus van der Hoek.

Arie, Z. van Johannes Cousijn.

Johannes Bartholomeus, Z. van Pierre Bartels.

Cornelia, D. Hendrik Adolf van Laar.

den 21 December.

Sophie Wilhelmine, D. van Willem Hendrikus de Heus.

Dirk, Z. van Harmanus Berkhout.

Wilhelmina Arnoldina, D. van Willem Jan Pluijm.

den 22 December.

Dirkje, D. van Hendrik Patist.

Lodewijk Albertus, Z. van Albert Gerrits.

Cornelia Grietje Hendrika, D. van Cornelis van Oostrom.

Hendrikus, Z. van Hendrikus Wertz.

Hendrikus Anthonius, Z. van Cornelis van Steijn.

Christiaan Marinus, Z. van Cornelis van Noort.

Bertje, D. van Johannes Mulder.

Petrus Wilhelmus, Z. van Joannes Gerhardus Spitsbaard.

den 23 December.

Antoinetta Maria Cornelia, D. van Antonie Henricus Kelfkens.]

Marinus Adrianus, Z. van Albertus van Wijk.

den 24 December.

Antje, D. van Johannes van de Bilt.

Hendrika Maria, D. van Theodorus Bionda.

Philip Gephart Cornelis, Z. van Philip Gephart van Dam, overl.

27 Sept. 1841.

den 25 December.

Hermanus Albertus, Z. van Petrus van Swol.

Coenraad, Z. van Wouter van
der Horst.

Lambertus Jacobus, Z. van Arie
Antonie Krommert.

Bernardus Petrus, Z. van Jacobus
Antonius Mulder.

Hermanus Johannes, Z. van Jo-
hannes Jacobus Schonenberg.

Mozes, Z. van Hartog Frank.

Jacobus Adrianus, Z. van Fredrik
Willem Gronert.

Theodorus, Z. van Matthijs Fon-
ville.

den 26 December.

Maria Sibilla Sophia, D. van An-
tonij Minkhorst.

Adriana, D. van Paulus Dieges

den 27 December.

Martinus Berend, Z. van Marti-
nus Pardon.

Marrigje, D. van Aalbert Klein.

Matthijs, Z. van Arie Hiermanus
Willemse.

Augustine, D. van Martin Cou-
lmbier.

Michaël Johannes, Z. van An-
dreas Jacobus Greeve.

Cornelia Jacoba, D. van Benja-
min Boers.

Johannes, Z. van Adrianus de
Cruijff.

Joanna Clasina, D. van Petrus
Cohu.

den 28 December.

Clara, D. van Johannes v. Weede.

Dirk, Z. van Antonie Tulp.

Anthonie, Z. van Johannes Koot.

Maria Hermina, D. van Jacobus
Fierst van Wijnandsbergen.

den 29 December.

Henrica Cornelia, D. van Joannes
Franciscus Terlingen.

Christianus Josephus, Z. van Jo-
hannes Jacobus Rijnboutt.

Anthonie Roeland, Z. van Anto-
nius Verweij.

Cornelia Johanna, D. van Arnold
Arij Beket.

den 30 December.

Thomas Hendrikus, Z. van Tho-
mas Blom.

Margaretha, D. van Gerrit de Wit.

Anthonia Johanna, D. van Jo-
hanna Zacharias Muller.

Wilhelmina, D. van Hendrikus
Albartus Blomenberg.

Johannes, Z. van Joannes Jacobs.

den 31 December.

Rijk, Z. van Cornelis de Lang.

Leendert Willem, Z. van Pieter
Hessel.

Coenraad Gijsbertus, Z. van Jan
Schalkwijk.

GEBORENEN 151, waaronder 21 Onachten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

o p

den 1 December.

Johannes Frederik Hendrik Put,
wed. en Gerarda van Streijen.

Jacobus Roduin, wed. en Anna
Josina Jansse.

Bernardus Johannes Willekes en
Henrica Buijen.

Johannes van der Wolk en Cor-
nelia Corver.

Henricus Martinus Otto en Elisa-
beth Voetelink.

Pieter van den Bosch en Maria
Catharina van der Meijden.

Joseph Vürtheim en Elise Johanna
Vos.

Franciscus Pouw en Aletta Boers.

den 8 December.

Pieter Izaak Maatman en Wille-
mina Godee.

Dirk Wagenaar en Maria Adriana
Geijsen.

Hendrik de Nijs en Johanna de
Rooij.

Willebrordus van Ekeren en Meg-
telina Catharina Storm.

Abraham Le Gra en Elisabeth
Cornelia van den Heuvel.

Aric van Zijlen en Merrigje
Wagenaar.

Ernst Heinrich Strubbe en Clasina
Alberdina Vermaak.

Johannes Brasselaar, weduwn. en
Truitje van Doorn.

den 9 December.

Nicolaus Adrianus Kuiperi en
Johanna Wilhelmina van der
Linden.

den 15 December.

Nicolaas van Basten en Hendrika
Johanna Ladorp.

Jan Christiaan Flentge en Johanna
Willemina Rensen.

den 22 December.

Klaas Woudenberg en Antje Pa-
list.

Adolf Kreugel en Elisabeth Meu-
levelt.

Dirk Sonnius en Elisabeth Broek-
huijsen.

Nicolaas Korf en Cornelia van
Zijlen.

Joannes Croes en Charlotta Elco-
nora Johanna Rietveld.

TE ZAMEN 24 PAREN.

OVERLEDENEN

op

den 1 December.

Anthonie van Maanen, circa 3 m., Lichtegaard.

Stephania van Schaik, weduwe Thomas van der Steen, circa 72 j., buiten de Weerd.

Hendrik Borman, 1 j. en 1 m., Drakenburgsteeg.

Gijsbertus Koppers, 4 m., buiten de Catharijnepoort.

Levenloos aangegeven Dochter van Anthonie van Rossum, Molenst.

den 2 December.

Levenloos aangegeven Zoon van Christiaan Hardi, Vissersteeg.

Johanna Helena Geukens, huisv. van Leendert Westmaas, 31 j., Elisabethstraat.

den 3 December.

Petrus Burgers, 1 j. en 4 m., Ganzenmarkt.

den 4 December.

Pieter van Laren, 59 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

Jan Iman Hendrik van Wickevoort Crommelin, 66 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

Catharina Hensbergen, 1 j. en 4 m., aan 't Zand.

Johanna Sweers, ong., 20 j., Rietsteeg.

den 5 December.

Anna Elisabeth Nieuwenhuis, circa 10 m., Lange Nieuwstraat.

Cornelis Hendricus Sierat, 8 j. en 6 m., Nicolai kazerne.

Petrus Johannes Moeuisse, 3 m., Zandstraat.

Bernardina Rutgers, huisvr. van Joannes Theodorus Bosch, 31 j., Steenweg.

Hendrikus de Vos, circa 4 m., Strootsteeg.

den 6 December.

Levenloos aangegeven Dochter van Teunis van Tellingen, Veenstr.

den 7 December.

Bernardus Vethaak, 41 j., Varkenmarkt.

Maria Catharina Altena, 4 w., Volderbrug.

Jan Kretelink, 76 j., Geertruidasteeg.

Gerarda Elmans, wed. Andries Mulders, 63 j. en 9 m., buit. de Wittevrouwenpoort.

Maria Spierenburg, wed. Willem de Klerk, 73 j., Twijstraat.

Elisabeth Brommers, wed. Adam Stephaan, 88 j., Mariestraat.

den 8 December.

Margaretha Elisabeth Niekerk, Luisvr. van Toers Schubart, 35 j., aan de Hoogt.

Isaäca Havart, wed. Mr. Willem van Bronckhorst, 77 j., Lange Nieuwstraat.

Fraus Frederik Matthijs Altena, 4 w., Volderbrug.

den 9 December.

Adrianus van Groeneveld, 16 j., Predikheerestraat.

Johannes Jacobus de Beer, 1 j., Pelmolen.

den 10 December.

Elisabeth Maria Verhoef, 11 w., Bergstraat.

Jansje Dijkers, ongeh., 45 j., Hekelsteeg.

den 11 December.

Jan Josephus Johannes Franciscus Root, 25 j., Lijomarkt.

Wijnand Godart, 1 j. en 8 m., Strootsteeg.

Levenloos aangegeven Zoon van Hermanus Arnoldus Baars, Molensteeg.

Johannes Elsendoorn, 4 m., aan 't Zand.

Hendrika Maria Roelandschap, 17 d., Magdalenesteeg.

den 12 December.

Johannes Verhoeven, 7 d., Nicolaikerkhof.

Gerrit Spierenburg, 7 m., buit. de Catharijnepoort.

Willebrodus Hoonakker, 2 j., Kleine Eligensteeg.

Johannes Theodorus Weijenberg, 80 j., Lange Viesteeg.

Reinier Brand, 78 j., buiten de Tolsteegpoort.

den 13 December.

Cornelis Froonhof, 1 j. en 2 m., buiten de Weerd.

Albertus de Kok, 51 j., Dorstigehartsteeg.

Otto van Hiel, 44 j., Groenest.
den 14 December.

Maria Catharina de Rooij, 6 j., buiten de Weerd.

Johan Hendrik Volker, ongeh., 47 j., Oudewater.

Mina van den Berg, 1 j. en 11 m., buiten de Weerd.

den 15 December.

Saartje Levie Pandoere, huisvr. van Isak Samuel Eretje, 68 j., Steenweg.

Johannes van Wezenburg, 87 j., aan 't Zand.

Elisabeth van Piggelen, 1 j. en 9 m., Zwaansteeg.

Maria Laurent, 57 j., Springw.

Anna Geertruij van der Gulden, wed. Hendrik Jacobus van Wanrode, 77 j., Breesstraat.

den 16 December.

Gerrit Hendriksen, 41 j., Witte vrouwenstraat.

Henriette Theodora Gerardina Beatrix Barchman Wuijters van Vliet, huisvr. v. Emilius Christoffel Hendrik Phaff, 39 j., te Oorschot.

den 17 December.

Nicolaas Hendriksen, 5 w., Donkerstraat.

Maaijke Doesburgh, huisvr. van Christiaan Adam Schmit, 42 j., Keistraat.

Johanna Willemina Christina van der Wurf, ong., 19 j., Magdalensteeg.

den 18 December.

Cornelia Murk, 4 w., Brandsteeg.
Christina Everard Elisabeth Quint,
3 m., Rietsteeg.

Johanna Berens, wed. Pieter van
der Rijst, 76 j., buiten de
Catharijnepoort.

Levenloos aangegeven Zoon van
Johannes van Zijl, buiten de
Tolsteegpoort.

Hendrika van den Brink, 7 m.,
buiten de Weerd.

Hermanus Jacobus van der Meij-
den, 6 w., Steenweg.

Levenloos aangegeven Dochter van
Jacobus Remkes, L. Lauwerstr.

den 19 December.

Johanna Eijkman, ong., 59 j.,
Oudkerkhof.

Johannes van Schaik, ong., 60
j., buiten de Weerd.

den 20 December.

Elisabeth Hoeyers, 7 d., Twijstr.

Catharina Radenbach, wed. Mar-
tijn van Giest, 40 j., Nicolai-
kerkhof.

Jacoba Harsie, wed. Anthonie
van Zutphen, 84 j., Geertrui-
dabrug.

Renske Bakker, 1 m., Hamsteeg.

den 21 December.

Wilhelmus Hendriksen, 5 w.,
Donkerstraat.

Elizabeth Bösschenstijn, 7 m.,
Viebrug.

Gijsberta van der Wal, wed. Dirk
Tollenaar, 75 j., Jerusalemst.

den 22 December.

Neeltje van de Peppel, 18 d.,
Kreupelstraat.

Johanna Bakker, wed. Jurrien
van Hasselt, 84 j., Boterstraat.

Marrigje van den Broek, 3 m.,
buiten de Catharijnepoort.

Adriana Muller, huisvr. van Fre-
derich Willem Schuller 42 j.,
Vuilesloot.

Reiniera Alida van Schevikhoven,
11 j., Varkenmarkt.

den 23 December.

Geertruij Heijman, 1 j. en 9 m.,
Lollestraat.

Jannetje Gadel, huisvr. van
Zwebertus Hoeyers, 32 j., in
de Twijstraat.

Pieter Daniel Rochelsberg, 75
j., Oude Kamp.

Adrianus Hoonakker, 8 j. en 9
m., Kleine Eligensteeg.

Jansje van Vreeswijk, huisvr. v.
Hendricus Adrianus de Koff,
36 j., ABCstraat.

Hendrika Ditmar, 16 d., Lange
Smeesteeg.

Johanna Paulina Okhuijse, 3 m.,
Lollestraat.

Antonie Gerardus van Onsenoort,
59 j., Lange Nieuwstraat.

den 24 December.

Margaretha Doesburg, huisvr. van
Joannes Seton, 47 j., Telingstr.

Johannes Lit, 74 j., Steenweg.

Aleijda te Kamp, huisvr. van Jan
Willem Bosveld, 25 j., Lange
Nieuwstraat.

Hermanus Hendrikus Sweers, 31
j., in de Twijstraat.

Pieter Gärdner, ong., 54 j.,
Smeebrug.

Aagje Wolswijk, huisvr. van Ja-
cobus Remkes, 42 j., Lange
Lauwerstraat.

Bernardus Jacobus van der Graaf,
6 w., Nicolaïkerkhof.

den 25 December.

Jacoba Maria Brom, 9 j. en 5
m., Nieuwe Gracht.

Albrecht Herman Brune, 74 j.,
Steenweg.

Cornelis Kouseband, 38 j., Leer-
dam.

Cornelia de Wit, huisvr. van
Hendrik van Mook, 53 j.,
Koestraat.

Cornelia Heijman, 8 m., Lollest.

Maria van Vianen, wed. Johannes
Rijkland, 73 j., K. Rosendaal.

Petronella Dominicus, wed. Evert
van Heteren, 80 j., buiten de
Tolsteegpoort.

Leonardus van Leeuwen, 5 w.,
buiten de Catharijnepoort.

den 26 December.

Hendrik Jacobus Bijstra, 31 j.
en 8 m., Lange Nieuwstraat.

Alida Hendrica Makkink, 3 j.
en 3 m., Acht. St. Pieter.

Cornelia Maria Jacobs, 7 d.,
buiten de Weerd.

Magdalena Pelster, huisvr. van
Hendrik Jansen, 36 j., buiten
de Tolsteegpoort.

Petrus Otto Coenraad Vorselman
de Heer, ong., 32 j., te De-
venter.

den 27 December.

Willempje van Rijn, huisvr. van
Abraham Storm, 67 j., Kal-
verstraat.

Maria Reemeijer, huisvr. van
Adrianus van Us, 82 j., Korte
Ademstraat.

Gijsbertus van Eijk, ong., 67 j.,
Kort Rosendaal.

Anthonia Wallenburg, wed. Ber-
nardus van Olderen, 79 j.,
Kleine Eligensteeg.

den 28 December.

Meijer Krant, 54 j., Culemborg.

Johanna Petronella van Monsjou,
ong., 29 j., Achter de Twijst.

Hendrica van Beek, ong., 20 j.,
buiten de Weerd.

den 29 December.

Adrianus Houtkamp, 52 j., Loef
Bergmakerstraat.

Albertina van de Bild, wed. Arie
Woudenberg, 76 j., Abstede.

Franciscus Franssen, ong., 72 j.,
Vischmarkt.

den 30 December.

Johannes van Hilten, 50 j., aan
het Zand.

Nicolaas Geelkerken, 87 j., Ma-
riestraat.

Maria van der Wel, 1 j. en 6
m., Wijde Doelen.

Johannes Saveur, 75 j., Bergstr.

den 31 December.

Maria Pracht, wed. Coenraad v.
Casteel, 84 j. en 6 m., Lange
Lauwerstraat.

ZIEKTEN EN TOEVALLLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN
GESTORVEN ZIJN :

Doodgeboren.	8.	Transport.	91.
Stuipen.	21.	Bezetting op de borst.	2.
Tering.	10.	Ontsteking in de ingewan-	
Zenuwkoorts.	3.	den.	2.
Zuur.	3.	Waterzucht.	9.
Kinderziekte.	1.	Hoofdwond.	1.
Beroerte	6.	Koud vuur.	1.
Verval van krachten.	20.	Kanker.	3.
Koortsen.	3.	Water in de borst.	1.
Slijmziekte.	2.	Slijmtering.	1.
Borstkwaal.	5.	Subiet.	1.
Tanden.	2.	Gevolgen van de kraam	4.
Klierziekte.	4.	Beklemde breuk.	1.
Longtering.	2.	Borsttering.	5.
Beenbreuk.	1.	Slijmhoest.	1.
	<u>91.</u>		<u>123.</u>

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN
BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT :

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	5	3	8.	Transport.	36.	46.	82.
Beneden het jaar.	13	16	29.	Van 50 tot 60 jaar.	7	3	10.
Van 1 tot 10 jaar.	8	8	16.	» 60 » 70 »	3	3	6.
» 10 » 20 »	1	3	4.	» 70 » 80 »	8	9	17.
» 20 » 30 »	1	3	4.	» 80 » 90 »	2	6	8.
» 30 » 40 »	4	7	11.	» 90 » 100 »	»	»	».
» 40 » 50 »	4	6	10.				
			<u>36-46-82.</u>				<u>56-67-123.</u>

VERKOCHE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 4 December 1841, door den Notaris C. LENS.

Een Huis, Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht, aan de Westzijde der Nieuwe Gracht tusschen de Schalken- en Magdalenabruggen, wijk A. N°. 855. Verkocht voor *f* 3,850.

Den 11 December 1841, door den Notaris J. H. VAN
SCHERMBEEK.

Een Heerenhuis, Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht, aan de Oostzijde van Achter St. Pieter, wijk F. N°. 362. Verkocht voor *f* 5,475.

ALPHABETISCH REGISTER.

	Bladz.
Aekerdijck, (Mr. W. C.) Over het oud bestaan van wind- koornmolens hier te lande.	169.
----- Laurens van Nijendale.	369.
Adelbold, Bisschop (1008—1027).	200.
Asch van Wijck, (Mr. A. M. C. van) Driejarige oorlog, 1481—1484. 1, 37, 82, 125, 145.	145.
-----, Intrede van Z. M. Willem II, te Utrecht.	217.
-----, De togt der Kleefsche hulpbenden naar het Sticht, in 1482.	253.
-----, De Burggraaf van Montfoort, te Utrecht (1482).	289.
-----, De stad IJsselstein door het Utrechtsch- Kleefsch leger belegerd in 1482.	325.
-----, Belegering en vernieling van het blok- huis Gildenburg aan de Vaart, in 1482, (met afbeelding).	363.
Barnevelt, (Goederen van) in 't Sticht van Utrecht in 1623.	67, 171.
Begravenissen, Zie Lothes, (P. W.)	
Begravenis onkosten, Zie Dodt.	
Brief van de stad Utrecht aan den Minister der Minrebroeders te Keulen (1479).	177.
David van Bourgondiën, (extracten uit het diversorium van)	
1. Quytsheldinge van een horig persoon uyt der echte.	
2. Aanneming van vrye personen tot dienstluyden des gestigts. 3. Vrylating van een persoon uytter echte. 4.	
Consent aan een horig persoon om te hyliken.	162.
Dodt van Flensburg (J. J.), Wettiging door een opgevolgd huwelijk (Legitimatio per subsequens matrimonium).	30.
-----, Oud bestaan der windmolens te Utrecht.	32.
-----, Nelthorp, (James) Chirurgijn te Utrecht van het Engelsch krijgsvolk hier te lande.	63.
-----, Goederen van Barnevelt in 't Sticht van Utrecht in 1623.	67.
-----, Slaghorologiën te Utrecht, in den XIV ^e eeuw.	96.
-----, Over de graftombe van Willem I te Delft.	100.
-----, Onkosten eener begrafenis in 1565.	102.
-----, Brief van Joan Diemerbroek.	104.

Doet van Flensburg, (J. J.) Brief der stad Utrecht aan den Minister der Minrebroeders te Keulen (1479).	177.
—————, Prins Maurits te paard, van zilver enz.	242.
—————, Merula, over Floris van der Haer.	244.
—————, Troostschrijven van Willem van der Eijcken enz. (1583).	275.
—————, Blijken van mildheid der Utrechtsche regering.	208.
—————, 't Klein Seminarium of de Jesus-school te Utrecht.	281.
—————, Willem Silvius en Christoffel Plantijn, drukkers, in betrekking tot de Utrechtsche zaken.	379.
—————, Over de Elzevier's, Lodewijk, den vader en Lodewijk, den zoon, en Joost Elzevier, boek- verkooper te Utrecht.	303.
—————, Rekeningen van kerkelijke en wereld- lijke besturen.	312.
—————, Berigten aangaande het molenwezen hier te lande, in de XVI en de eerste helft der XVII eeuw.	384, 425.
—————, Pelmolen te Utrecht in 1643.	149.
—————, Doctor Putius, Pestmeester te Utrecht.	206.
—————, De gek van Utrecht en van den Prins van Oranje.	211.
—————, Iets over Emanuel van Meteren.	417.
Duitsche Orde. Landcommandeurs der Utrechtsche balis 1260—1620 (met afbeelding).	73.
Ertborn, (Ridder Florentius Josephus van) Levensberigt van.	25.
Getal jaren der Overledenen.	11, 22, 34, 47, 59, 70, 82, 94, 106, 118, 130, 142.
Hoofdschonten in de steden der Provincie Utrecht.	374.
St. Jansveld (met afbeeldingen).	109, 181.
St. Jan, twee Charters van 1324, waarbij het kapittel eigen- dom beweert van een gedeelte der Nieuwe gracht.	193.
Kalkbranderijen, Zie Lothes.	
Lothes, (P. W.) Begrafenissen.	53.
————— Over de Kalkbranderijen en het Cement.	265.
————— Over de Oliën en den Olijhandel, bene- vens opgave der prijzen gedurende 171 jaren (1669—1840).	341.
Maximiliaan van Oostenrijk, Zie Asch van Wijck.	

- Naamlijst der Geborenen, Huwelijken en Overledenen in de stad Utrecht. 1, 13, 25, 37, 49, 60, 73, 85, 97, 109, 121, 133.
- Nicolaas Convent (*met afbeelding*). 397.
- Nijendale, (Laurens van). Zie Ackersdijck.
- Paardenmarkt. 105, 138, 177, 285, 321.
- Prinsen van Oranje, Joan Willem Friso en Willem Karel Hendrik Friso, Studenten aan de Hoogeschool te Utrecht. . 318.
- Putius, Pestmeester te Utrecht. Zie Dodt.
- Schouten in de steden der Provincie, Zie Hoofdschouten.
- Slag-Horologien te Utrecht in de XIV eeuw. Zie Dodt.
- Staat der Geborenen, Huwelijken en Overledenen, in de stad Utrecht, over den jare 1841. 433.
- van het getal jaren der Overledenen over den jare 1841. 434.
- van de ziekten en toevallen, als oorzaken van overlijden, over den jare 1841. 435.
- der Geborenen, Huwelijken, Echtscheidingen en Overledenen in de Provincie in 1838, 1839 en 1840. 247.
- der Geborenen, Huwelijken en Overledenen in de Gemeenten der Provincie Utrecht in 1840. 216.
- der Geborenen, Voltrokken Huwelijken, Overledenen enz., in de steden der Provincie, over den jare 1841. . . 436.
- als voren, in de Steden der Provincie, over 1841. 36, 72, 108, 144, 180, 216, 252, 288, 324, 360, 396, 422.
- Stand des waters, in de rivier de Lek. 36, 72, 108, 144, 180, 216, 252, 288, 324, 360, 396, 432.
- Standbeeld van Willem I te Delft. Zie Dodt.
- Utrecht in 1481—1484. Zie van Asch van Wijck, driejarige oorlog.
- Verkochte vaste goederen. 12, 23, 35, 47, 60, 71, 83, 95, 107, 119, 131, 142.
- Vuurwerk te Utrecht bij den Akensche vrede in het jaar 1749. 166.
- Weerkundige waarnemingen. 34, 70, 106, 142, 178, 214, 250, 286, 322, 358, 394, 432.
- Wettiging door huwelijk. Zie Dodt.
- Willem II., (Komst van) te Utrecht. Zie van Asch van Wijck.
- Windmolens te Utrecht. Zie Dodt.
- koornmolens hier te lande. Zie Ackersdijck.
- Ziekten der Overledenen.

Berigt voor den Binder.

De Platen te plaatsen :	
De Lant Commandeur tegen over	bl. 73.
Het St. Janskerkhof — — —	109.
Grondteekeninge van St. Jans Oudwyck.	189.
Eerepoort aan de Neude	217.
Het Blokhuis Gildenburg te Vreeswijk	361.
Het St. Nicolaas klooster	397.
Staat van Geborenen, Voltrokken Huwelijken en Overle-	
denen, in de Gemeenten der Provincie Utrecht.	216.

Errata.

Invoegen op den 16 Februarij 1841: Echtscheiding tusschen
Gerrit Jan Westerhout en Henrietta Musquetier.

STAAT

DER

GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

IN DE ONDERSCHIEDEN GEMEENTE DER PROVINCIE UTRECHT, GEDURENDE HET JAAR 1840.

	WETTIG		ONECHT		OVERLEDEN.		HUV- LIJKEN.			
	GEBORNS.		GEBORNS.		OVERLEDEN.					
	M.	V.	M.	V.	M.	V.				
ABCOUDE Baambrugge	17	20	37	0	1	1	15	16	29	48
ABCOUDE Proostdije en Aasdon	27	49	46	0	1	1	43	16	39	40
ACHTHOVEN met Heeswijk	2	2	4	0	0	0	0	5	3	0
ACHTTIENHOVEN	8	6	14	0	0	0	7	2	9	1
AMERONGEN	93	27	32	1	2	3	13	47	50	11
AMERSFOORT	200	176	376	17	11	28	486	204	390	92
HAARN met Kornbrugge	38	33	71	0	0	0	18	45	33	7
BENSCHOP	21	22	45	2	2	4	41	48	29	8
DE HILT met Oostbroek, Colenburg, Ulenhovens Geregt.	50	53	61	1	2	3	46	43	29	15
BRECKELEEN Nijzenodes	24	12	34	0	1	1	17	19	36	11
BRECKELEEN St. Pieters met Breukelerveen	12	9	25	0	0	0	10	8	18	5
BUNNIK met Voelten en ter Hull	16	19	36	0	0	0	6	7	13	0
BUNSCHOTEN	17	4	4	0	0	0	1	4	2	5
CABAUW	5	12	23	0	0	0	4	8	16	3
COTHEN met Nijndijk of den Dwarsdijk	10	4	6	0	0	0	5	1	4	5
DARTHUIZEN	2	21	23	0	0	0	17	16	33	9
DOORN	18	9	39	0	0	0	7	8	15	6
DRIEBERGEN	14	4	8	0	0	0	5	5	10	1
DUIJST, de Haar en Zevenhuizen	3	9	23	0	0	0	7	8	15	4
EEMNES, Binnen- en Buitendijks	20	35	65	1	0	1	14	0	14	1
GERVENSKOP met Breudijk, Gerverskop Staten en Gerverskop met den Ham. 's GRAVESLOOT	2	2	4	0	0	0	1	1	1	0
HAAR ZUIJLNS, met Themaat Westrenens, Themaat en den Engh, en de Hegge op Themaat	1	4	5	0	0	0	2	1	3	1
HARMELEN met Haarwijk, Bijveld en Harmelerwaard, en den Indijk	7	6	13	0	0	0	5	8	8	2
HOENKOOOP met Dijkveld en Hatetes	21	27	48	1	1	2	30	25	45	8
HOOGLAND met Emelzar	7	8	15	0	1	1	7	7	5	3
HOUTEN en het Gosi	20	53	53	0	0	0	16	23	39	10
JAARVELD	15	22	37	1	0	1	10	10	20	5
JUTHAAS met het Over- en Nedereinde van Juthaas, het Geu en Rijshuizen	20	22	42	2	2	4	19	23	42	7
KAMERIK en de HOUTDIJKEN	51	55	64	1	1	2	25	21	46	15
KAMERIK en de HOUTDIJKEN	11	8	19	0	0	0	14	8	22	0
KAMERIK MIJDE	12	6	18	0	0	0	7	4	11	0
KOCKENGEN met Spenggen, Mantfoorts Geregt en Kockegen Lohorst, LAAG NIEKOOP met Gieltjensdorp, Vijhooven, Zuidind van Portengen, Louis Geregt van Ruwiel of Lage Haar	10	16	26	0	0	0	8	13	21	5
LANGBROEK (Over- en Neder)	8	6	14	1	0	1	4	5	7	1
LEERSUM	15	45	28	0	3	5	11	14	23	8
LEUSDEN met Asselt	11	10	21	2	0	2	13	9	24	7
LINSCHOTEN, met Mastwijk, Polanen, Kattenbroek en de Litordijkon van Mastwijk, Schagen en den Engh	25	18	41	0	1	1	15	11	20	9
LOENEN	25	21	44	0	0	0	16	12	28	10
LOENERSLOOT met Oukoop en ter Aa	2	3	5	0	0	0	4	2	6	2
LOOSBRECHT	37	55	92	2	0	2	28	52	60	19
LOPik met Zevenhoven	31	18	49	0	0	0	18	10	28	10
MAARN met Maarsbergen	7	7	14	0	1	1	8	5	15	2
MAARSEN	52	20	52	0	0	0	17	21	38	11
MAARSEVEEN (Nieuw), Oud Maarseveen	14	15	29	0	0	0	11	14	25	6
MAARSEVEENBROEK	4	3	7	1	0	1	1	4	5	1
MAAITENSDIJK, of Oostveen ('t Voordorp) met Oudlewetering en Herverscop	24	18	42	0	0	0	24	17	41	7
MONTFOORT	50	28	58	0	0	0	44	32	76	10
MIDBRECHT	41	42	85	1	3	4	35	25	38	14
NICHTVECHT	4	10	14	0	0	0	6	3	9	2
ONIK	7	6	13	0	0	0	2	4	6	3
OUDE BIJN met Galekop, Papendorp en Heikop	6	6	12	0	0	0	5	1	4	8
OUDHUIZEN	9	8	17	0	0	0	13	8	21	2
OUDEVULVEN met Vulven, Waijen Heemstede, Slagmaat, de groote en Lieme Koppol en Maarschalkorwaard	5	2	5	0	0	0	4	1	5	0
POLSBROEK (Noord)	9	11	20	0	0	0	4	9	15	2
POLSBROEK (Zuid)	5	8	15	1	0	1	7	4	11	1
PORTENGEN (Noordende van) Lettes Geregt	4	4	5	0	0	0	2	1	3	0
RENSWOUDE	21	12	35	1	1	2	9	12	21	9
RIENEN	48	40	97	4	1	5	37	25	60	21
RHJNLAUWEN met Aneliswaard	0	1	1	0	0	0	0	0	0	1
RUWIEL met Breukelerwaard en Nieuwer Ter Aa	6	9	15	0	0	0	6	4	10	4
RUSENBURG	4	0	4	0	0	0	0	1	1	0
SCHALKWIJK met Poldhoven, Blokhoven en Rietveld	24	14	38	1	2	3	14	14	28	7
SCHONLAUWEN	4	6	10	0	0	0	5	2	5	3
SNELREWAARD	7	9	16	0	0	0	4	3	9	1
SOEST met de Bicht en Isselt	44	50	74	4	0	4	27	23	52	28
STERKENBURG met Hardenbroek	2	7	9	0	0	0	4	2	5	1
STOUTENBURG	9	11	20	0	0	0	7	6	15	2
TECKOP	4	2	6	0	0	0	3	1	4	1
TIENHOVEN met de Veenen	8	4	12	0	0	0	5	4	9	1
TULL en 't WAAL met Houswijk	4	7	11	1	0	1	4	2	6	4
UTRECHT, (1 Echtscheiding)	783	695	1478	71	76	147	736	767	1503	396
VEENENDAAL	53	48	101	2	3	5	54	44	78	25
VELDHUIZEN met Bijveld, Rosweide, Heijerskop, Lichtenberg Reijerskop, Kreuningen, Reijerskop Moerio, of St. Pieters	4	3	7	0	0	0	1	0	1	1
VINKEVEEN met Beumerik	53	21	56	0	0	0	23	21	44	14
VLEUTEN en de Meere	25	26	49	0	0	0	12	17	29	5
VREELAND met den dortschen Waard	8	18	26	0	0	0	3	8	11	5
VREESWIJK of de Vaart	25	24	44	1	0	1	94	25	47	15
VIJVERSCHE (de)	3	4	7	0	0	0	1	3	4	1
WAVERVEEN met de Wavere enz	5	10	15	0	0	0	7	3	10	4
WERKHOVEN	11	15	24	1	1	2	9	11	20	5
WESTBROEK	12	15	27	1	0	1	4	6	10	6
WILLESKOP met kort Heeswijk en Blokland	14	9	29	1	0	1	9	11	20	4
WILIGE LANGERAK, aan deze zijde van de Lek	15	23	34	2	1	3	55	21	34	4
WILNS met Westveen	50	24	54	2	1	3	19	29	48	16
WOUDENDIJK met Gerenstein	27	23	50	0	0	0	4	3	7	1
WULVERHORST, met Vlaaswijk, Kromwijk en Linschoterbaar	5	2	5	0	0	0	3	2	5	1
WIJK BIJ DUURSTEDEN	48	46	94	2	3	5	22	21	45	11
WISSELSTEIN	42	09	111	2	5	7	48	50	98	25
ZEGVELT	15	14	27	1	0	1	10	8	18	5
ZEIST met Ansteritz, den Bruil, Stoetwegen en Kattenbroek	49	56	105	4	6	10	57	57	74	25
ZEVENDIJK	5	6	11	0	0	0	0	2	2	0
ZUIJLEN met Zwacregeng en Oostwaard	15	14	29	0	1	1	10	8	15	7

Totaal der geheele Provincie. 2461 3319 4780 158 154 272 1000 1985 3882 1074